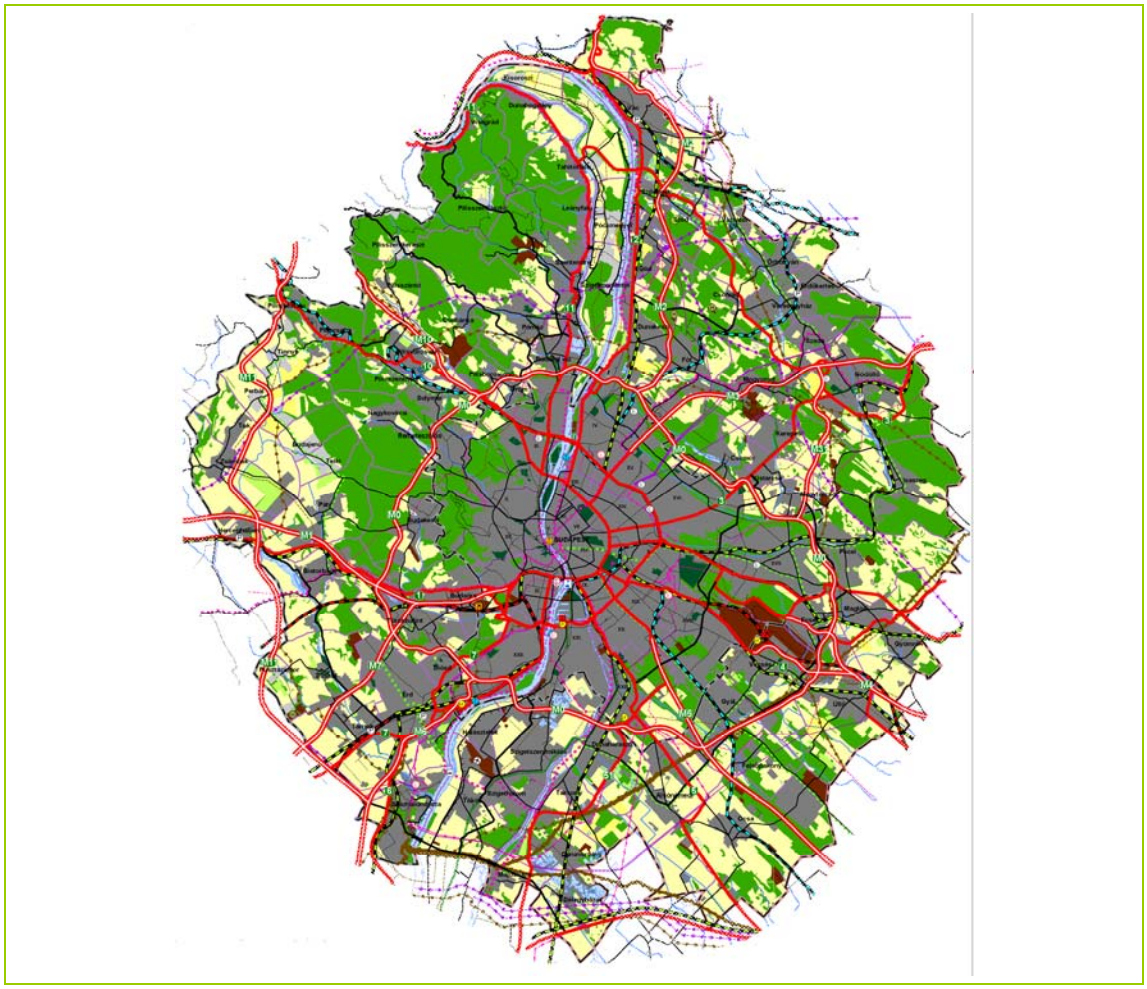

A BUDAPESTI AGGLOMERÁCIÓ TERÜLETRENDEZÉSI TERVÉRŐL SZÓLÓ 2005. ÉVI LXIV. TÖRVÉNY MÓDOSÍTÁSÁNAK TERVEZETE

AZ EGYEZTETÉSEK EREDMÉNYEI ALAPJÁN ÁTDOLGOZOTT DOKUMENTÁCIÓ

MÁSODIK KÖTET

PESTTERV

ISO 9001:2000 MSZT 503/0818(1)-730(1)

Budapest, 2011. február

A Budapesti Agglomeráció Területrendezési Terve módosítását
a Belügyminisztérium Területrendezési és Településügyi Főosztálya megbízásából készíti a

PESTTERV

Pest Megyei Terület-, Település-, Környezet Tervező és Tanácsadó Kft.

1085 Budapest, Kőfaragó u. 9. IV. emelet
Telefon: (+36-1) 2661342, 2670508, 2677078 Telefax: (+36-1) 2667561, 2665014
E-mail: pestterv@pestterv.hu; Website: www.pestterv.hu

A megbízó képviselői:

Dr. Tompai Géza	BM Főosztályvezető
Magó Erzsébet	BM Osztályvezető
Gyarmati Edit Amália	BM Tanácsos

Felelős tervező: **Schuchmann Péter** *(PESTTERV)* TR1 01-5068

A TERVMÓDOSÍTÁS ELKÉSZÍTÉSÉBEN KÖZREMŰKÖDŐK

Területrendezési vezető tervezők:

Schuchmann Péter *(PESTTERV)*	TR1 01-5068
Károlyi János *(PESTTERV)*	TR1 13-1017
Mándi József *(PESTTERV)*	TR1 01-5147
Burányi Endre *(PESTTERV)*	TR1 01-5014

Szakági vezető tervezők és szakértők

Agglomeráció lehatárolása	**Dr. Tóth Géza** *(KSH)*	
Területfelhasználás	**Schuchmann Péter** *(PESTTERV)*	TR1 01-5068
	Albrecht Ute *(BFVT)*	TT1 01-0517/06
	Károlyi János *(PESTTERV)*	TR1 13-1017
	Dr. Onodi Gábor *(SZIE)*	
	Mándi József *(PESTTERV)*	TR1 01-5147
Közlekedés, térszerkezet	**Lombár István** *(PESTTERV)*	01-1167
Tájrendezés, tájvédelem	**Dr. Kollányi László** *(CORVINUS)*	
	Burányi Endre *(PESTTERV)*	TR1 01-5014
Környezetvédelem	**Schuchmann Péter** *(PESTTERV)*	TR1 01-5068
Energiaközművek	**Dr. Unk Jánosné** *(PYLON)*	mksz. 01-9314
Vizi közművek	**Dima András** *(DIMA Kft)*	mmk 01-2130 TV-T, VZ-T
Térinformatika:	**Mándi József** *(PESTTERV)*	TR1 01-5147

Szakági tervezők, közreműködő szakértők

Területfelhasználás	**Burányi Endre** *(PESTTERV)*	TR1 01-5014
	Pintér Ferenc *(BFVT)*	TT/1É 01-1719/11
	Dr. Skutai Julianna *(SZIE)*	
Közlekedés	**Pető Zoltán** *(BFVT Kft)*	K1d-1 0123211/13
	Rhorer Ádám *(Közlekedés Kft)*	KÉ-Sz KÉ-T KÖ-T K1d-1
Környezetvédelem	**Pogány Aurél** *(BFVT)*	TK 01-5060

Térinformatikai feldolgozás	**Pizág Csaba** *(BFVT)*	FT-8 13-2630/10
	Dr. Drexler Dóra *(PESTTERV)*	
	Károlyi János *(PESTTERV)*	TR1 13-1017
	Makkai Krisztina *(PESTTERV)*	
	Gertheis Mátyás *(PESTTERV)*	

Megalapozó és alátámasztó munkarészek kidolgozásában részt vett tervezők és szakértők

Agglomeráció lehatárolása	**Vida Judit** *(KSH)*	
	Drexler Dóra PhD *(PESTTERV)*	
	Kelen Csaba *(Közlekedés Kft)*	KÉ-T KÖ-T
	Marczingós Tamás *(Közlekedés Kft)*	
	Schuchmann Júlia *(PhD hallgató)*	
Nagytérségi összefüggések	**Rostásné Pátkai Zsuzsanna** *(BAFT)*	
Természeti, táji jellemzés	**Károlyi János** *(PESTTERV)*	TR1 13-1017
Demográfiai folyamatok	**Károlyi János** *(PESTTERV)*	TR1 13-1017
	Schuchmann Júlia *(PhD hallgató)*	
Térségi területfelhasználás	**Károlyi János** *(PESTTERV)*	TR1 13-1017
	Drexler Dóra PhD *(PESTTERV)*	
Települési tervek kontrolja	**Kovács Beáta** *(KMRKH Állami Főépítész)*	TT1 10 0231
	Kovács Zsófia *(KMRKH Állami Főépítész)*	
Üdülés, idegenforgalom	**Károlyi János** *(PESTTERV)*	TR1 13-1017
Vízgazdálkodás	**Dima András**	mmk 01-2130 TV-T, VZ-T
	Károlyi János *(PESTTERV)*	TR1 13-1017
Épített környezet, örökség	**Kolundzsija Gábor**	
Környezetvédelem	**Pogány Aurél** *(BFVT)*	TK 01-5060
	Makkai Krisztina *(PESTTERV)*	TT 01-4921/12
Településrendszer	**Schuchmann Péter** *(PESTTERV)*	TR1 01-5068
	Albrecht Ute *(BFVT)*	TT1 01-0517/06
	Tomay Kira	
Táj terhelhetősége	**Schuchmann Péter** *(PESTTERV)*	TR1 01-5068
Hatásvizsgálat	**Schuchmann Péter** *(PESTTERV)*	TR1 01-5068

A területrendezési tervről szóló törvény módosítása előkészítése

Dr. Gyurkovics Sándor
Schuchmann Péter
Károlyi János
Dr. Hervay Viktória

PESTTERV ügyvezető igazgató: **Schuchmann Péter**

Budapest, 2011. február 28.

TARTALOM

I. BEVEZETÉS 8

II. A TERÜLETRENDEZÉSI TERV ÉS A TERVRŐL SZÓLÓ TÖRVÉNY MÓDOSÍTÁSÁNAK ELŐKÉSZÍTÉSE 17

1 A 2005. évi LXIV. számú (BATrT) törvény végrehajtása és érvényesülése 18
1.1 A törvény alkalmazása 18
1.2 A törvény hatálybalépése óta lefolytatott területrendezési hatósági eljárások 19
1.3 A BATrT törvény érvényesítésének hatásai 22
1.3.1 Térszerkezet érvényesülése 22
1.3.2 A területhasználat érvényesülése 22
1.3.3 A térségi övezeti szabályok érvényesülése 23
1.3.4 A BATrT törvény érvényesülésének tapasztalatai Budapest vonatkozásában 24
1.4 A BUDAPESTI AGGLOMERÁCIÓ TÉRSÉGE AZ ORSZÁGOS TERÜLETRENDEZÉSI TERVBEN 25

2 A Budapesti Agglomeráció Területrendezési Terve és a tervről szóló törvény módosítás előkészítése során alkalmazott munkamódszerek 27
2.1 A tervezés célkitűzéseinek meghatározásánál alkalmazott módszerek 27
2.2 A Budapesti agglomeráció térségi szerkezeti terve felülvizsgálata és módosítása során alkalmazott módszerek 27
2.3 Az Övezeti Terv felülvizsgálata és módosítása (a térségi övezetek meghatározása és lehatárolása során) alkalmazott munkamódszerek 31
2.4 A társadalmi-, környezeti és gazdasági hatásvizsgálat készítésénél alkalmazott munkamódszer 33

3 Nagytérségi összefüggések és külső kapcsolatok vizsgálata 34
3.1 A Budapesti Agglomeráció általános jellemzése, fő adatai, az agglomeráció helyzete az országban, illetve a Közép-Magyarországi Régióban 34
3.1.1 Területi, településszerkezeti, gazdasági és népességre vonatkozó alapjellemzők 34
3.1.2 A térség országos szerepkörei 34
3.1.3 A budapesti agglomeráció gazdasági helyzete 35
3.1.4 A gazdasági teljesítményt befolyásoló főbb tényezők 38
3.1.5 A budapesti agglomerációban feltárt változások tendenciái 43

4 A Budapesti Agglomeráció kiterjedésének vizsgálata 45
4.1 Bevezetés 45
4.2 Értelmezések és viták a térkategóriák alkalmazásában 45
4.2.1 Fogalommeghatározások, az agglomeráció és más térkategóriák viszonya 46
4.2.2 A szakirodalomban használt térkategóriák a város és környéke együttes kezelésére 47
4.3 A Budapesti agglomeráció kiterjedésének vizsgálata 2009-ben 52
4.3.1 A mutatók kiválasztása 52
4.4 Összegzés, a lehatárolással kapcsolatos döntési alternatívák 71

5 A területrendezési terv és a tervről szóló törvény felülvizsgálatát megalapozó vizsgálatok 74
5.1 Természetföldrajzi adottságok 74
5.1.1 Domborzati adottságok 74
5.1.2 Éghajlati jellemzők 75
5.1.3 Vízrajz 75
5.1.4 Talajok 76
5.1.5 Növényzet 77
5.2 A táj jellemzői 78
5.3 A Budapesti agglomeráció településrendszere, a térség központjai 83

5.3.1 A térség településhálózata fő jellemzői ... 83
5.3.2 A Budapesti agglomeráció településrendszere, központrendszere ... 85
5.3.3 A Budapesti agglomeráció központrendszerének elemei ... 90
5.4 Demográfiai folyamatok ... 92
5.4.1 A népességszám alakulása és területi elhelyezkedésének változásai ... 92
5.5 A Budapesti agglomeráció környezeti állapotának változásai ... 103
5.5.1 A Budapesti Agglomeráció környezeti helyzetének jellemzése ... 103
5.6 Táj- és természetvédelem ... 152
Bevezetés ... 152
5.6.1 Országos jelentőségű védett természeti területek ... 153
5.6.2 Helyi jelentőségű védett természeti területek ... 155
5.6.3 A természetvédelem, a tájvédelem és a biológiai sokféleség védelme a Budapesti agglomerációban ... 155
5.7 Az épített környezet és a kulturális örökség védelme ... 160
5.7.1 Világörökség és világörökség-várományos területek ... 160
5.7.2 Történeti települési terület övezete által érintett települések ... 164
5.8 Mezőgazdasági tájhasználat, a mezőgazdasági térség értékelése ... 177
5.9 Erdőgazdasági tájhasználat, az erdőgazdálkodási térség értékelése ... 187
5.10 Üdülés, idegenforgalom ... 191
5.10.1 A térség idegenforgalmára jellemző folyamatok értékelése ... 191
5.10.2 Kereskedelmi szállásférőhelyek az agglomerációban ... 193
5.10.3 A Budapesti Agglomeráció turisztikai területeinek legfontosabb jellemzői ... 194
5.11 A térség vízgazdálkodásának bemutatása ... 199
5.11.1 Vízgazdálkodás általános ismertetése ... 199
5.11.2 A Duna és kisvízfolyásainak vízgazdálkodása ... 200
5.11.3 A Duna, mint a felszíni vizek főbefogadója ... 201
5.11.4 Kisvízfolyások, patakok ... 202
5.11.5 Belvízcsatornák ... 209
5.11.6 Budapest közigazgatási területén belüli vízfolyások ... 211
5.11.7 Szükségtározók, vízrendezési feladatok ... 211
5.12 A felszíni vízzel kapcsolatos veszélyeztetettség által érintett területek meghatározása, a vízkárelhárítás helyzete ... 213
5.12.1 Árvízvédelem ... 213
5.12.2 Belvízkárelhárítás ... 218
5.12.3 A síkvidéki vízrendezés feladata, sajátosságai ... 220
5.12.4 Helyi vízkárelhárítás ... 223
5.13 Vízellátás, szennyvízelvezetés, szennyvíztisztítás, szennyvíz- és szennyvíziszap elhelyezés ... 228
5.13.1 Víziközművek ... 228
5.13.2 Budapest és agglomerációjának szennyvízelvezetése, szennyvíztisztítása ... 237
5.13.3 Az agglomeráció szektorainak szennyvízcsatornázása, szennyvízelvezetése ... 238
5.14 Az energiaellátás helyzete, térségi hálózati elemei ... 242
5.14.1 Tények, a jelenlegi helyzet jellemzői és a változások ... 242
5.15 Közúti, kerékpáros, vasúti, légi és vízi közlekedés, megközelíthetőségi viszonyok, kapcsolati hiányok vizsgálata és értékelése ... 255
5.15.1 Az agglomeráció közlekedési helyzete ... 255
5.15.2 A távolsági közlekedés és a Budapesti agglomeráció kapcsolatai ... 255
5.15.3 Budapest közlekedési kapcsolatai az agglomeráció területével ... 258
5.15.4 Budapest közlekedése ... 262
5.16 Honvédelem érdekeltségébe tartozó területek ... 266

6 A térségi területhasználat alakulása, a területhasználattal kapcsolatos konfliktusok ... 267
6.1 Bevezető ... 267
6.2 A területfelhasználás alakulása ... 268
6.2.1 A mezőgazdasági területek fogyásának értékelése németországi összehasonlítási rendszerben ... 268
6.2.2 A területfelhasználási változások térbeli és időbeli bemutatása ... 270

6.2.3 A mezőgazdasági művelésből (lakó-, gazdasági és egyéb célra) kivont területek volumenének alakulása kistérségenként és településenként (1998-2008 között)..... 276
6.2.4 A mezőgazdasági művelésből (lakó-, gazdasági és egyéb célra) kivont területek évenkénti volumenének alakulása 1996-2008 között a kistérségek agglomerációhoz tartozó településeiben 288
6.2.5 A térségi területfelhasználás alakulása a települések hatályos településrendezési tervei figyelembevételével (a területfelhasználás kiinduló jogi állapota) 290
6.3 Felhasználatlan települési és gazdasági területek a Budapesti Agglomerációban 295

7 A táj terhelésének és terhelhetőségének meghatározása 300

8 A Budapesti Agglomeráció Területrendezési Terve módosítását meghatározó fejlesztési célkitűzések összefoglalása.....302

9 A fejlesztési célok figyelembevételével a területrendezési terv felülvizsgálata és módosítása célkitűzései 315

10 A térségi területrendezési szabályozás módosításának koncepciója.....317

III. A TÉRSÉGI SZERKEZETI TERV MÓDOSÍTÁSA 318

1 A térségi szerkezeti terv módosítása.....319
1.1 Bevezetés.....319
1.2 A térségi Szerkezeti terv területfelhasználási rendszerében és az egyes területfelhasználási kategóriák lehatárolásában történt módosulások 319
1.2.1 A térségi szerkezeti terv által alkalmazott területfelhasználási egységek 320
1.3 A műszaki infrastruktúra-hálózatok és egyedi építmények körében és nyomvonalában bekövetkezett változások és kiegészítések 321
1.3 A térségi Szerkezeti Terven ábrázolt területfelhasználási kategóriákhoz kapcsolódó törvényi szabályozásban tervezett változtatások 323
1.3.1 A térségi területfelhasználási szabályok módosulása 323
1.4 A területfelhasználás kategóriáinak meghatározása és lehatárolása.....327
1.4.1 Városias települési térség 327
1.4.2 Hagyományosan vidéki települési térség..... 327
1.4.3 Nagy kiterjedésű zöldterületi térség 332
1.4.4 Magas zöldfelületi arányú települési térség 333
1.4.5 Erdőgazdálkodási térség..... 334
1.4.6 A Mezőgazdasági térség..... 339
1.4.7 Különleges rendeltetésű térség 344
1.4.8 Építmények által igénybe vett térség 344
1.4.9 Vízgazdálkodási térség 346
1.5 Területi mérleg a Térségi Szerkezeti Tervhez 349
1.5.1 Összesített területi mérleg a Budapesti Agglomeráció térségi szerkezeti tervéhez..... 349
1.5.2 Területi mérleg a Budapesti Agglomeráció térségi szerkezeti tervéhez..... 349

2 A térségi szerkezeti terv szakági megalapozása 357
2.1 A településhálózat fejlesztésére irányuló célkitűzések.....357
2.1.1 A policentrikus településrendszer kialakítását segítő eszközök 358
2.1.2 A településstruktúra fejlesztésének általános irányelvei..... 359
2.2 A közlekedési infrastruktúra fejlesztése.....360
2.2.1 Az agglomerációs övezet közlekedési terve 361
2.2.2 Budapest közlekedési terve 367
2.3 Víziközművek fejlesztése 376
2.3.1 A vízi-közműveket érintő szabályozási irányelvek..... 376
2.3.2 Távlati vízellátási és szennyvíz-csatornázási feladatok..... 376
2.4 Energiaközművek fejlesztése 379
2.4.1 Villamos energia rendszerfejlesztések..... 379
2.4.2 Szénhidrogén energia hálózati rendszerfejlesztés 381
2.4.3 Szabályozás-változtatási javaslatok 383

2.5 Környezetvédelem, környezetgazdálkodás 387
2.5.1 A Budapesti Agglomerációra vonatkozó környezeti célkitűzések 387
2.6 Kulturális örökségvédelem 394
2.7 Tájvédelem 402
2.8 Erdő és mezőgazdálkodás 410
2.9 Honvédelem 421
2.10 Ásványi nyersanyag gazdálkodás 422

IV. A TÉRSÉGI ÖVEZETI TERV FELÜLVIZSGÁLATA, MÓDOSÍTÁSA ÉS KIEGÉSZÍTÉSE 424

1 A területrendezési terv módosításában alkalmazott térségi övezetek 425
1.1 A Budapesti Agglomeráció térségi övezetei 425
1.2 A térségi övezetek leírása 427

V. ELŐZETES TÁRSADALMI-, KÖRNYEZETI-, GAZDASÁGI HATÁSVIZSGÁLAT A BUDAPESTI AGGLOMERÁCIÓ TERÜLETRENDEZÉSI TERVE FELÜLVIZSGÁLATA ÉS MÓDOSÍTÁSA KERETÉBEN ÉRVÉNYESÍTENI TERVEZETT VÁLTOZÁSOKRÓL 449

VI. TERVEZŐI NYILATKOZAT A BUDAPESTI AGGLOMERÁCIÓ TERÜLETRENDEZÉSI TERVÉRŐL SZÓLÓ TÖRVÉNY MÓDOSÍTÁSÁNAK OTRT TÖRVÉNYNEK VALÓ MEGFELELÉSÉRŐL 474

VII. A BUDAPESTI AGGLOMERÁCIÓ TERÜLETRENDEZÉSI TERVE ÉS A TERVRŐL SZÓLÓ TÖRVÉNY MÓDOSÍTÁSA TERVEZETÉNEK TÖBBSZÖRI, SZÉLESKÖRŰ EGYEZTETÉSE 475

1 A 218/2009. számú Kormány rendelet szerinti egyeztetési eljárás 476

I. BEVEZETÉS

A Budapesti Agglomeráció – *mint azt a hatályos területrendezési tervről szóló törvény indoklása is tartalmazza* - a fővárost és a városkörnyéki agglomerálódó településeket egyaránt magában foglaló - *múltjában, jelenében és jövőjében* - egymással sok szállal kapcsolódó, egymásra utalt, de közigazgatásilag megosztott térség. E terület a magyar térszerkezet sajátos eleme, az ország egyik legfrekventáltabb kiemelt térsége, más régiók fejlődésének befolyásolója, amely ezért koordinált fejlesztést és összehangolt tervezést igényel.

A területfejlesztésről és területrendezésről szóló 1996 évi XXI. törvény meghatározása szerint az ország társadalmi, gazdasági vagy környezeti szempontból együtt kezelendő „kiemelt térségeire" területrendezési tervet kell készíteni.

- A területfejlesztésről és a területrendezésről szóló törvény 5. § értelmében a területrendezési terv egy olyan - *a térség nagytávlatú műszaki-fizikai szerkezetét meghatározó és befolyásoló* - dokumentum, amely
- biztosítja a területi adottságok és erőforrások hosszú távú hasznosítását és védelmét,
- az ökológiai elvek érvényesítését,
- a műszaki-infrastrukturális hálózatok összehangolt elhelyezését,
- a területfelhasználás rendjét, optimális hosszú távú területi szerkezetét,
- valamint - a területfejlesztési koncepciókban megállapított célokkal összhangban - meghatározza a területhasználat térségi szabályait.

A (Tft) törvény 6. § (d) pontja értelmében a Budapesti Agglomeráció Területrendezési Tervét az Országgyűlés törvénnyel fogadja el.

Fenti *(időközben részleteiben módosult)* törvényi felhatalmazás és háttér figyelembevételével 1999 és 2004 között *(tartalmában többször átdolgozva)* elkészült az a területrendezési terv, amelyet a LXIV. számú törvénnyel a Parlament 2005-ben elfogadott.

A Budapesti Agglomeráció Területrendezési Tervéről szóló törvény 2005. szeptember 1.-én lépett hatályba.

<u>Budapesti Agglomeráció Területrendezési Tervéről szóló 2005 évi LXIV. számú törvény célja volt</u> *(a preambulumban és az indoklásban rögzítettek szerint)*

- **a kiegyensúlyozottabb fejlődés térbeli-fizikai kereteinek, területi lehetőségeinek és korlátainak meghatározása,**
- **a természetes és épített környezeti értékek védelmének biztosítása mellett, az országos és térségi jelentőségű közlekedési- és közmű hálózatok helyének,**
- **az urbanizált- a mezőgazdasági-, illetve a védett természeti területek rendszerének meghatározása,**
- **valamint a területek használatának átfogó, a településrendezési tervekben érvényesítendő szabályozása.**

Kiemelkedő jelentősége van annak, hogy a Budapesti Agglomeráció Területrendezési Tervéről szóló törvény 2005-ben megszületett, mert ha már visszamenő hatálya nem is lehetett a területfelhasználási döntésekre *(hiszen a korábbi, esetenként helytelenek bizonyult területfelhasználási döntések felülvizsgálatának kezdeményezését a törvény nem vállalhatta fel),* a jövő ez irányú döntéseit határozott keretbe foglalta. Megakadályozta a területfelhasználás további korlátlan bővítését, az országos és térségi érdekű közlekedési hálózati elemek és létesítmények ellehetetlenítését, azoknak helyi érdekű fejlesztési döntéseknek való kiszolgáltatását, biztosította a szomszédos települések településszerkezeti terveinek összehangolását.

A törvény hatályba lépése óta eltelt idő bizonyítja az alkalmazott területrendezési eszközök indokoltságát, a szabályozás hasznosságát. A térségben az Állami Főépítész szakmai és hatósági kontrollja biztosítja, hogy a Budapesti Agglomerációban érintett települések településrendezési terveik 2005 óta történt – *és a törvény hatálybalépése után indított* - módosításainál figyelembe vegyék a törvény rendelkezéseit.

A területrendezési terv és a tervről szóló törvény módosítását több tényező indokolja:

- A Budapesti Agglomeráció Területrendezési Tervéről szóló 2005. évi LXIV. törvény rögzíti, hogy az agglomerációs terv felülvizsgálatát a térségben tapasztalható dinamikus területi folyamatok nyomon követése és a terv érvényesülésének vizsgálata érdekében 5 év elteltével el kell végezni. Ez a határidő 2010-ben lejárt.

- A terv és a tervről szóló törvény felülvizsgálatának és módosításának szükségességét azonban elsődlegesen az indokolja, hogy a Parlament – *a 2008 évi L törvénnyel* – módosította az Országos Területrendezési Tervről *(OTrT-ről)* szóló 2003. évi XXIV. törvényt.

  Az OTrT módosítás – *új területfelhasználási kategóriák és új térségi övezetek beiktatásával* – jelentős mértékben bővítette a területrendezés eszközkészletét, illetve a területfelhasználási szabályok megváltoztatásával *(többnyire szigorításával)* az adottságok kihasználását és a védelem érdekeit hatékonyabban szolgáló új szabályozást alkalmazott. E változásoknak a Budapesti agglomeráció területén való érvényesítésének szükségessége is indokolja az agglomerációs terv és a tervről szóló törvény módosítását.

- A térségben lezajló változások, illetve a térség települései településrendezési eszközeiben történt változások, valamint a hatályos törvény alkalmazásának tapasztalatai is változtatásokat és kiegészítéseket igényelnek úgy a tervben, mint a törvényben.

Tekintettel arra, hogy a Budapesti Agglomeráció Területrendezési Tervéről szóló törvény 2005-ben hosszú távra és előremutató módon határozta meg a térség területfelhasználásának és a műszaki infrastruktúra hálózatoknak a térbeli rendjét, a 2010 évi felülvizsgálat és módosítás nem irányul a terv koncepciójának alapvető megváltoztatására, hanem csak az eltelt időben bekövetkezett változtatások érvényesítésére

Fentiekre való tekintettel a Nemzeti Fejlesztési és Gazdasági Minisztérium *(NFGM)* 2009 májusában megkezdte a Budapesti Agglomeráció Területrendezési Tervéről *(BATrT)* szóló 2005 évi LXIV. számú törvény felülvizsgálatának szakmai előkészítését. A szakmai munka elvégzésére a PESTTERV Kft kapott megbízást. A tervezet fővárosi vonatkozásának kidolgozása során a PESTTERV Kft együttműködött a BFTV Kft-vel.

A Budapesti Agglomeráció Területrendezési Terve módosításának folyamata és a módosított terv tartalma:

Az előkészítő munka keretében 2009-ben sor került:

- a jelenleg hatályos agglomerációs törvény érvényesülésének vizsgálatára és értékelésére,
- az agglomeráció térbeli kiterjedése vizsgálatára,
- a módosítás kereteinek és irányának meghatározására, ezen belül
  - a módosított Országos Területrendezési Tervről szóló törvényben foglaltak érvényesítésére
  - a Budapesti Agglomeráció *(jelenleg Kormány általi elfogadásra váró)* Fejlesztési Koncepciója *(rendezéssel is összefüggő)* célkitűzései figyelembevételére
  - az érintett települések hosszú távú jövőképét és településfejlesztési célkitűzéseit is tükröző településszerkezeti tervek értékelésére és feldolgozására, a térszerkezet és a területhasználat jelenlegi *(a felülvizsgálat szempontjából kiinduló)* jogi állapotának meghatározására, valamint
- valamint felülvizsgálatot megalapozó területi adatbázis létrehozására.

A BATrT törvény módosítása részletes célkitűzéseinek és tervezett tartalmának önkormányzatokkal való egyeztetése során az akkori Nemzeti Fejlesztési és Gazdasági Minisztérium *(az új kormányzati struktúrában a Belügyminisztérium)* együttműködött a térség önkormányzataival Budapest Főváros Önkormányzatával és a Pest megyei települési érdekek koordinálását vállaló Pest megyei Önkormányzattal.

A területfejlesztésről és területrendezésről szóló jogszabályok lehetővé teszik, hogy a területrendezési terv *(illetve a tervről szóló törvény)* módosítása egyfázisú tervezéssel és egyeztetéssel kerüljön megalapozásra.

2010 májusban készült el a Törvény módosítására vonatkozó szakmai anyag első változata, melyet a Belügyminisztérium 2010. június 16-án küldött ki egyeztetésre a területfejlesztési koncepció, a területfejlesztési program és a területrendezési terv tartalmi követelményeiről, valamint illeszkedésük, kidolgozásuk, egyeztetésük, elfogadásuk és közzétételük részletes szabályairól szóló 218/2009. (X. 6.) Korm. rendelet 20. § (3) bekezdésben meghatározottak szerint. A fenti jogszabály szerint 135 szervezetet (minisztériumok, országos önkormányzati érdekszövetségek, érintett kamarák, érintett regionális és térségi, továbbá megyei és kistérségi fejlesztési tanácsok, érintett területi államigazgatási szervek, érintett megyei önkormányzatok, fővárosi és 80 települési önkormányzat) kellett bevonni az egyeztetésbe. A véleményezésre jogosult 135 szervezet közül 55% élt a véleményezési lehetőséggel.

A Törvény módosításához az egyes tervek, illetve programok környezeti vizsgálatáról szóló 2/2005. (I.11) Korm. rendelet szerint környezeti vizsgálatot is le kellett folytatni. A Törvény módosításával együtt a környezeti vizsgálat dokumentációjaként elkészült környezeti értékelést is egyeztetni kellett a kormányrendeletben meghatározott szervekkel. A fenti kormányrendelet előírja a környezeti értékelés nyilvánosságra hozatalának a kötelezettségét is, mely kötelezettségnek az előterjesztő úgy tett eleget, hogy a Törvény módosítására vonatkozó javaslatot és a környezeti értékelést 2 hónapra közzétette a VÁTI honlapján (www.terport.hu\agglo). A fenti egyeztetésen csak a Százhalombattai Társadalmi Szervezettől érkezett észrevétel.

A tervezettel kapcsolatosan a 218/2009. Korm. rendeletben rögzítetteknek megfelelően a térségben érintett fővárosi és 80 települési önkormányzat közül 42 *(az érintett önkormányzatok 52 %-a)* adott véleményt.

A 2010 évi széleskörű egyeztetés során beérkezett valamennyi véleményt, a tervezői válaszokat, valamint a tervezet módosítására irányuló változtatásokat és megállapodásokat **„Az egyeztetési eljárás során érkezett vélemények feldolgozása, tervezői válaszok, ágazati állásfoglalások" című 2011. februárjában dokumentált kötet tartalmazza.**

Az egyeztetés során beérkezett vélemények és javaslatok figyelembevételével a tervezet 2011 januárjában átdolgozásra, majd közigazgatási egyeztetésre került. A közigazgatási és a vele párhuzamosan lefolytatott társadalmi egyeztetés során a BATrT módosítás tervezete (a térképi és a szöveges mellékletekkel együtt) elérhető volt a www.kormany.hu honlapon a Dokumentumok között a böngészést választva a Belügyminisztérium alhonlapon a „Jogszabály-tervezetek" link alatt. **A közigazgatási eljárás során érkezett vélemények feldolgozását, a szakmai állásfoglalásokat a 2011. februárban elkészült dokumentáció tartalmazza.**

A BATrT módosítás tervezete a közigazgatási egyeztetési eljárás eredményei figyelembevételével, a tárcaközi egyeztetések megállapodásait is figyelembevéve ismételt átdolgozásra került. **Jelen kötet a kormányelőterjesztés tervezetének szakmai háttéranyaga, amely a 2010. májusában dokumentált EGYEZTETÉSI DOKUMENTÁCIÓ második kötetének – *az egyeztetések eredményei figyelembevételével átdolgozott, a kormányelőterjesztés 2011. március 18-i változata tartalmával összhangban lévő* – aktualizált és kiegészített változata.**

JELEN KÖTET TARTALMA

A Budapesti Agglomeráció Területrendezési Tervéről szóló 2005. évi LXIV. (BATrT) törvény módosításának megalapozó és alátámasztó munkarészei az alábbiak szerint:

I. A BATrT TÖRVÉNY MÓDOSÍTÁSÁNAK ELŐKÉSZÍTÉSE

1. A 2005. évi LXIV. számú BATrT törvény végrehajtása és érvényesülése

- A törvény alkalmazása
- A törvény hatálybalépése óta lefolytatott területrendezési hatósági eljárások
- A BATrT törvény érvényesítésének hatásai
  - A tervezett térszerkezet érvényesülése
  - A tervezett területhasználat érvényesülése
  - A térségi övezeti szabályozás érvényesülése
  - A BATrT törvény érvényesülésének tapasztalatai Budapest vonatkozásában

2. A Budapesti Agglomeráció Területrendezési Terve módosítása során alkalmazott munkamódszerek

- A tervezés célkitűzéseinek meghatározásánál alkalmazott módszerek
- A Szerkezeti terv módosítása során alkalmazott módszerek
- Az Övezeti Terv módosítása (a térségi övezetek meghatározása és lehatárolása során) alkalmazott munkamódszerek
- A társadalmi-, környezeti és gazdasági hatásvizsgálat készítésénél alkalmazott munkamódszer
- A tervről szóló törvény módosítása során alkalmazott munkamódszerek

3. Térségi összefüggések és külső kapcsolatok vizsgálata

- A Budapesti Agglomeráció általános jellemzése, fő adatai, az agglomeráció helyzete az országban, illetve a Közép-Magyarországi Régióban
- Területi, településszerkezeti, gazdasági és népességre vonatkozó alapjellemzők
  - A térség országos szerepkörei
  - A budapesti agglomeráció gazdasági helyzete

- A gazdasági teljesítményt befolyásoló főbb tényezők
- A budapesti agglomerációban feltárt változások tendenciái

II. A BATrT TERÜLETI HATÁLYA

4. A Budapesti Agglomeráció kiterjedésének vizsgálata

- Értelmezések és viták a térkategóriák alkalmazásában. Az agglomeráció és más térkategóriák viszonya, a szakirodalomban használt térkategóriák a város és környéke együttes kezelésére
- A Budapesti Agglomeráció kiterjedésének vizsgálata 2009-ben
  - A mutatók kiválasztása
  - Területi jellemzők
  - Összegzés, a lehatárolással kapcsolatos döntési alternatívák és döntések

III. A BATrT TÖRVÉNY MÓDOSÍTÁSÁT MEGALAPOZÓ VIZSGÁLATOK ELEMZÉSEK

5. Vizsgálatok, elemzések

5.1. Természetföldrajzi adottságok

- Domborzati adottságok
- Éghajlati jellemzők
- Vízrajz
- Talajok
- Növényzet

5.2. A táj jellemzői

5.3. A Budapesti agglomeráció településrendszere, a térség központjai

- A térség településhálózata fő jellemzői
- A Budapesti agglomeráció településrendszere, központrendszere

5.4. Demográfiai folyamatok, a népesség alakulása és a területi elhelyezkedés változásai

5.5. Az épített környezet és a kulturális örökség védelme

- Világörökség és világörökség-várományos területek
- Történeti települési terület övezete által érintett települések és területek

5.6. Mezőgazdasági tájhasználat, a mezőgazdasági térség értékelése

5.7. Erdőgazdasági tájhasználat, az erdőgazdálkodási térség értékelése

5.8. Üdülés, idegenforgalom

- A térség idegenforgalmára jellemző folyamatok értékelése
- Kereskedelmi szállásférőhelyek az agglomerációban
- A Budapesti Agglomeráció turisztikai területeinek legfontosabb jellemzői

5.9. A felszíni vízzel kapcsolatos veszélyeztetettség által érintett területek meghatározása, a vízkárelhárítás helyzete

- Árvízvédelem
- Belvízkárelhárítás
- A síkvidéki vízrendezés feladata, sajátosságai
- Helyi vízkárelhárítás

5.10. Közúti, kerékpáros, vasúti, légi és vízi közlekedés, megközelíthetőségi viszonyok, kapcsolati hiányok vizsgálata és értékelése

- Az agglomeráció közlekedési helyzete
- A távolsági közlekedés és a Budapesti agglomeráció kapcsolatai
- Budapest közlekedési kapcsolatai az agglomeráció területével
- Budapest közlekedése

5.11. Honvédelem érdekeltségébe tartozó területek

6. A térségi területhasználat alakulása, a területhasználattal kapcsolatos konfliktusok

- A terület-felhasználás alakulásának mérése
- A mezőgazdasági területek fogyásának értékelése németországi összehasonlítási rendszerben
- A terület-felhasználási változások térbeli és időbeli bemutatása
- A mezőgazdasági művelésből (lakó-, gazdasági és egyéb célra) kivont területek volumenének alakulása kistérségenként és településenként (1998-2008 között)
- A térségi terület-felhasználás alakulása a települések hatályos településrendezési tervei figyelembevételével (a térségi terület-felhasználás területrendezési tervi módosítást megalapozó kiinduló jogi állapotának meghatározása)
- A térségi terület-felhasználás tartalékainak bemutatása (kistérségenként és településenként)

7. A táj terhelésének és terhelhetőségének meghatározása

8. A Budapesti Agglomeráció Területrendezési Terve módosítását meghatározó fő fejlesztési célkitűzések összefoglalása

IV. A TÉRSÉGI SZERKEZETI TERV MÓDOSÍTÁSA

- A Szerkezeti Terv terület-felhasználási rendszerében és az egyes terület-felhasználási kategóriák lehatárolásában történt módosulások
- A Szerkezeti Terv részét képező műszaki infrastruktúra-hálózatok és egyedi építmények körében és nyomvonalában bekövetkezett változások és kiegészítések
- A Szerkezeti Terven ábrázolt terület-felhasználási kategóriákhoz kapcsolódó törvényi szabályozásban tervezett változtatások

A térségi szerkezeti terv módosítása szakági indoklása

- A településhálózat fejlesztésére irányuló célkitűzések
- A policentrikus településrendszer kialakítását segítő eszközök
- A településstruktúra fejlesztésének általános irányelvei
- A közlekedési infrastruktúra fejlesztése
- Az agglomerációs övezet közlekedési terve
- Budapest közlekedési terve

V. A TÉRSÉGI ÖVEZETI TERV MÓDOSÍTÁSA ÉS KIEGÉSZÍTÉSE

A módosítás során alkalmazott térségi övezetek a következők:

3/1. sz. melléklet: **Magterület övezete**
3/2. sz. melléklet **Ökológiai folyosó övezete**
3/3. sz. melléklet **Puffer terület övezete**
3/4. sz. melléklet **Kiváló termőhelyi adottságú szántóterület övezete**
3/5. sz. melléklet **Kiváló termőhelyi adottságú erdőterület övezete**
3/6. sz. melléklet **Erdőtelepítésre alkalmas terület övezete**
3/7. sz. melléklet **Országos komplex tájrehabilitációt igénylő terület övezete**
3/8. sz. melléklet **Térségi komplex tájrehabilitációt igénylő terület övezete**
3/9. sz. melléklet **Országos jelentőségű tájképvédelmi terület övezete**

3/10. sz. melléklet **Térségi jelentőségű tájképvédelmi terület övezete**
3/11. sz. melléklet **Világörökség és világörökség-várományos terület övezete**
3/12. sz. melléklet **Történeti települési terület övezete**
3/13. sz. melléklet **Kiemelten érzékeny felszín alatti vízminőség-védelmi terület övezete**
3/14. sz. melléklet **Felszíni vizek vízminőség-védelmi vízgyűjtő területének övezete**
3/15. sz. melléklet **Ásványi nyersanyag-gazdálkodási terület övezete**
3/16. sz. melléklet **Rendszeresen belvízjárta terület övezete**
3/17. sz. melléklet **Nagyvízi meder övezete**
3/18. sz. melléklet **Földtani veszélyforrás területének övezete**
3/19 sz. melléklet **Vízeróziónak kitett terület övezete**
3/20. sz. melléklet **Széleróziónak kitett terület övezete**
3/21. sz. melléklet **Kiemelt fontosságú meglévő honvédelmi terület övezete**
3/22. sz. melléklet **Honvédelmi terület övezete.**

A területrendezési terv törvény módosítása részét nem képező kiemelt térségi övezetek:

1. Mezőgazdasági művelésre másodlagosan alkalmas területek övezete
2. Erdőtelepítésre másodlagosan alkalmas területek övezete
3. Beépítésre szánt terület kijelölését korlátozó lehatárolások összefoglaló övezete

VI. TÁRSADALMI-, KÖRNYEZETI-, GAZDASÁGI HATÁSVIZSGÁLAT a módosítás során érvényesíteni tervezett változtatásokról.

VII. A BUDAPESTI AGGLOMERÁCIÓ TERÜLETRENDEZÉSI TERVÉRŐL SZÓLÓ TÖRVÉNY MÓDOSÍTÁSA TERVEZETEINEK SZÉLESKÖRŰ EGYEZTETÉSE

A területrendezési terv módosítását megalapozó munkarészek

A területrendezési terv módosítását megalapozó munkarészek – *a tartalmi követelmények figyelembevételével* - átfogó képet adnak a Budapesti agglomerációról, a térségben zajló változásokról. A szakmai alátámasztó anyag azonban leginkább azokra a tématerületekre koncentrál, amelyek közvetlen kapcsolatban vannak a területrendezéssel és amelyek alakulására a területrendezési terv elhatározásainak hatása lehet.

Ezek a fő kiemelt tématerületek:

- a területi adottságok, természeti és épített értékek,
- a népesség területi elhelyezkedésének változása, tendenciái,
- a területfelhasználás helyzete és alakulása,
- a térszerkezet változásával összefüggő közlekedési-, infrastruktúrafejlesztési kérdések
- valamint a területi folyamatok és a környezetminőség összefüggései.

A dokumentációban elkülönítésre kerülnek a törvénnyel jóváhagyásra kerülő munkarészek (a törvénymódosítás tervezet munkaanyaga a hatályos törvény tartalma a hatályos Országos Területrendezési Terv szabályozási tartalma összefüggéseinek bemutatásával, a törvény mellékletét képező szöveges mellékletek és tervlapok bemutatásával) az indokló, alátámasztó szakmai munkarészektől, amelyek nem válnak a módosított törvény részévé.

Míg a törvény(módosítás) tartalma kötelező lesz a térség települései településrendezési eszközei készítése és jóváhagyása során, addig az indokló, alátámasztó munkarészek tartalma csak információt nyújt és segítséget ad a települések saját helyzetük térségen belüli pozicionálásához, településfejlesztési céljaik és területi-, környezeti politikájuk megfogalmazásához, rendezési eszközeik módosításához.

A területfejlesztés-, területrendezés összehangolásának lehetőségei

Több kritika érte a jelenleg hatályos területrendezési tervet és a tervről szóló törvényt - *elsősorban a szakma részéről* - azért, hogy nem kellően integráltan tervezi a térséget. A helyett, hogy a területfejlesztés és területrendezés lehetséges eszközkészletét összehangoltan alkalmazná a térség folyamatainak befolyásolására, csak a területrendezési és a szabályozási eszközök alkalmazására koncentrál.

E kritikák egyrészt jogosak, hiszen a budapesti agglomeráció területrendezési terve nem a térség átfogó *(fejlesztési és rendezési)* dokumentuma, „csak" egy – *a térségi-, területi szabályozás jogszabályokban rögzített eszközrendszerét alkalmazó* – „területrendezés terv". Mivel nem egy kísérleti tervről, hanem a magyar területi tervezési rendszerben definiált – *a Parlament által elfogadásra szánt* - dokumentumról van szó, ma sem tehet másként: a tervezés csak azokat az eszközöket alkalmazhatja, amelyeket a hatályban lévő törvények és jogszabályok lehetővé tesznek számára.

Tekintettel arra, hogy a területi tervezés mai rendszerét és annak tartalmát szabályozó – *a területfejlesztésről és területrendezésről szóló* - törvény határozottan szétválasztja a területfejlesztési és a területrendezési *(szabályozási)* típusú dokumentumok készítését és jóváhagyását, a Budapesti agglomerációban sem jött létre – *és ebben a tervezési fázisban sem tud létrejönni* - a fejlesztési és a rendezési tervezési dokumentumok és beavatkozási eszközök közötti teljes összhang.

Az egyazon térségre vonatkozó közös stratégiai célkitűzéseket szolgáló fejlesztési és rendezési eszközök – *egymást kiegészítő és erősítő* – összehangolt alkalmazása szükségességét ugyan mindkét oldali szakértők már az ezredforduló óta szükségesnek tartják, megvalósítását sürgetik, az összehangolt területi tervezés törvényi- jogszabályi kereteinek kialakítása nélkül nincs mód a változtatásra. Addig különböző megbízók által, különböző időpontokban kezdeményezett, teljes körűen össze nem hangolt tartalmi követelmények szerint készülő tervek és programok készülnek és kerülnek eltérő szervezetek által jóváhagyásra.

Ezen keretek között a területrendezési terv kompetenciája és eszközkészlete annyi, amennyi a hatályos törvényekből és a jogszabályokból számára levezethető. Ezért a Budapesti Agglomeráció Területrendezési Terve most elkészült módosítása nem a térség folyamatait átfogóan befolyásolni képes dokumentum, csak a területrendezési eszközök alkalmazásának megújított és összehangolt eszköztára. A területrendezési tervezés lehetősége és felelőssége a fejlesztés és rendezés összehangolása vonatkozásban annyi, hogy a lehető legszélesebb körben veszi figyelembe a fejlesztés célkitűzéseit és ahhoz kapcsolódóan a rendelkezésére álló szabályozási eszközkészletet e célok teljesülésének szolgálatában alkalmazza.

A Budapesti Agglomeráció Területfejlesztési Koncepciója és Stratégiai Programja már 2007. júliusában *elkészült (A szakértői csoport tagjai voltak: Gauder Péter (témafelelős), Tosics Iván, Gerőházi Éva, Molnár László, Schuchmann Péter, Ongjerth Richárd, Bedőcs Bernadett, Lelkes Nóra és Ditróy Gergely)*. A koncepciót és programot a Fejlesztési Tanács a maga számára elfogadta, de mindmáig nem került sor annak a Kormány által történő elfogadására *(A területfejlesztésről szóló törvény szerint a kiemelt térség területfejlesztési koncepcióját és programját a Kormány hagyja jóvá).*

Kormány szintű jóváhagyás hiányában a térség legitim elfogadott területfejlesztési célkitűzéseit a Közép-Magyarországi Régió Területfejlesztési Koncepciója tartalmazza. *(Készítették a Pro Régió Ügynökség munkatársai: Farkas Piroska, Fogarasi Gyula, Gordos Tamás, Huszár Richárd, Dr. Lukovich Tamás, Kovács Máté György, Pej Zsófia, Szilvási Zsuzsa. Vezető tervező: Orosz György. 2006. március).*

Fenti fejlesztési dokumentumok tartalma – *mint irányt adó* elemek – figyelembe vételre került a jelen területrendezési terv módosítása célkitűzéseinek meghatározása során.

A térség fejlesztését érintő kérdés, hogy a Duna fenntartható fejlesztésére vonatkozóan az érintett tagállamok - Németország, Ausztria, Szlovákia, Magyarország, Románia, Bulgária, Szerbia – 2009-ben közös együttműködési nyilatkozatot fogadtak el Ulmban. A nyilatkozat célja olyan, a területi, gazdasági, kulturális kohézió fontosságát hangsúlyozó, a Duna-menti országokat érintő stratégia - az Európai Duna Régió Stratégia (a továbbiakban: EDRS) - összeállítása, amelynek alapján a kialakuló "Duna Régió" a 2014-ben induló új költségvetési periódusban közös európai fejlesztési és kutatási térségként kerülhet meghatározásra. Az EDRS magyarországi célrendszere meghatározásra került. Javasolja legalább megemlíteni, hogy a jövőbeni intézkedések ne hagyják figyelmen kívül a fentieket, hiszen az EDRS nem korlátozódik a Duna folyamra, az egy makroregionális stratégia, különböző prioritásokkal tehát az egész Agglomeráció térségét is érinti. A BATrT módosítás elsősorban a térszerkezet fejlesztésére, a területfelhasználás befolyásolására vonatkozó megoldásokkal és a védelmi övezetek lehatárolásával járul hozzá a készülő Duna stratégia megalapozásához.

A BATrT módosítás egyeztetése során a Nemzetgazdasági Minisztérium részéről is felmerült a területfejlesztés és a területrendezés eszközrendszerének a mainál hatékonyabb összehangolásának szükségessége.

A területfejlesztés és rendezés viszonyának nem kellő rendezettsége felveti a területfejlesztésről és területrendezésről szóló törvény módosításának szükségességét. Bár törvénymódosítással megteremthető a területi folyamatok összehangolt befolyásolásának lehetősége, azon belül (egy térségi jövőkép és stratégia elfogadását követően) a rendezési típusú tervezések feltételezhetően a továbbiakban is elsősorban az egyes tervezett beavatkozások célterületeinek meghatározására, valamint a korlátozások, eltérő területi szabályozások érvényesítésére fognak irányulni.

A területfejlesztésről és területrendezésről szóló törvény módosítását követően (az átalakításra tervezett közigazgatási - *területi igazgatási* - rendszer figyelembevételével) lesz lehetőség a jelenleg alkalmazott tervezési módszertanban szükségessé váló változtatások érvényesítésére.

II. A TERÜLETRENDEZÉSI TERV ÉS A TERVRŐL SZÓLÓ TÖRVÉNY MÓDOSÍTÁSÁNAK ELŐKÉSZÍTÉSE

1 A 2005. évi LXIV. számú (BATrT) törvény végrehajtása és érvényesülése

1.1 A törvény alkalmazása

A BATrT törvény 2005. szeptember 1-én lépett hatályba. A térségben érdekelt Önkormányzatok számára - *a törvény alapját képező terv, illetve a törvény tervezetének széleskörű és többszöri egyeztetése ellenére* - lassan tudatosultak azok a szabályok, és korlátozások, amelyeket településrendezési eszközeik kidolgozása, illetve módosítása során érvényesíteniük kell. Ennek egyik oka, hogy a 2006 évi önkormányzati választások során sok olyan új vezető került pozícióba, akik számára ismeretlenek voltak az agglomerációs törvényben rögzített szabályok.

A törvény hatálybalépése óta nem indult olyan településtervezési eljárás, amelynek célja kifejezetten az agglomerációs törvényben rögzített kötelezettségeknek való teljes körű megfelelés lett volna. A települések kizárólag konkrét ügyekben kezdeményeztek településrendezési eljárásokat, a törvény előírásai és szabályai ezekben a tervezési és véleményezési egyeztetési eljárásokban kerültek alkalmazásra. *(Annak ellenére, hogy a településrendezési tervek és a törvény összhangjának biztosítására adott 3 éves határidő 2008. szeptember 1-én lejárt a 21.§ (4) pontja értelmében)*.

Ez egyrészt azt mutatja, hogy - *köszönhetően az előkészítés során folytatott részletes egyeztetéseknek, valamint a törvény 21.§ (5) pontjában rögzített szabálynak, amely szerint („Az olyan beépítésre szánt területet, amelyet az elfogadott településrendezési eszköz e törvény hatálybalépése előtt már beépítésre szánt területnek nyilvánított, továbbra is ilyen területnek kell tekinteni"), illetve a törvény hatálybalépése késleltetésének* - minimálisra csökkent azoknak a konfliktusoknak a száma, amelyek a települések akkor hatályos tervei és a törvényi szabályozás között adódtak.

A területrendezési szabályok tudatosításához és érvényesítéséhez meghatározó mértékben járult hozzá a Közép-magyarországi Regionális Államigazgatási Hivatal Állami Főépítészi Iroda azzal, hogy

- a települési önkormányzatok által kezdeményezett településrendezési tervezési eljárások indítása során minden esetben felhívta a figyelmet a területrendezési törvény alkalmazásának szükségességére,
- a tervezett módosítások tartalmától függően előzetesen rögzítette azokat a legfontosabb szabályokat, amelyek figyelembevétele nélkülözhetetlen adott tervezés során *(ezzel megakadályozott több olyan tervezés megindítását, amelynek eredménye - elsősorban az új beépítésre szánt területek túlzott mértékű kijelölésével - ellentétbe került volna a törvényi szabályozással)*
- konzultációk biztosításával segítette a tervezőket és a települési főépítészeket a törvénnyel összhangban lévő megoldások kidolgozására,
- a tervek egyeztetési folyamatában következetesen számon kérte a törvény előírásainak alkalmazását.

(Ugyanakkor az Állami Főépítészi Iroda 2009. október előtt nem volt felruházva olyan jogkörrel, hogy akadályozza a törvénytől esetlegesen eltérő elemeket tartalmazó, vagy az egyeztetési szabályokat figyelmen kívül hagyó településrendezési terv hatálybalépését, csupán javaslattal élhet a tervek tartalmát illetően (az önkormányzat önálló jogalkotó) és észrevételezheti az esetleges eltéréseket.

Az épített környezet alakításáról szóló törvény 2009 évi módosulását követően az Állami Főépítésznek alkotmánybírósághoz kell fordulni, amennyiben olyan eljárási hibát tapasztal, amely a hatályos törvények tartalmával ellentétes helyzetet eredményez. Bár ez a lépés nem befolyásolja a terv hatálybalépését, de olyan

helyzetet teremt, amely elősegíti a törvényesség érvényesülését az önkormányzati településrendezési döntések meghozatala során.)

A PESTTERV Kft - *megkeresésre* – a törvény hatálybalépése óta is díjmentesen biztosított konzultációs segítséget a vitatott szakmai kérdések tisztázásához, megoldásához. Azokban az esetekben, ahol a törvény értelmezése azt szükségessé tette, olyan területrendezési szakvélemények is készültek, amelyek hozzájárultak az önkormányzati és fejlesztői döntések *(törvény szellemével és szabályozási tartalmával összhangban lévő)* meghozatalához.

1.2 A törvény hatálybalépése óta lefolytatott területrendezési hatósági eljárások

Azon túlmenően, hogy az Állami Főépítészi Iroda a térségben készülő településrendezési tervek többszöri véleményezésével segítette a törvényes megoldások alkalmazását, a települési önkormányzatok megkeresésére - külön jogszabályban rögzített módon – területrendezési hatósági eljárások sorát folytatta le és hozott olyan határozatokat, amelyek a területrendezési terv részévé váltak.

Az Állami Főépítészi Iroda azt a gyakorlatot alakította ki, hogy a konkrét esetekben felmerült javítási kérelmek elbírálása keretében az eljárásokat kezdeményező önkormányzat a település egész területének „megfelelőségét" vizsgáltassa meg egy időben. (Amennyiben ezt az önkormányzat felvállalta, az adott település területén felmerülő problémákat egy eljárás keretében rendezte.

Az Állami Főépítészi Iroda által lefolytatott területrendezési hatósági eljárások keretében Vecsés, Kistarcsa, Pilisjászfalu, Csömör, Nagytarcsa, Őrbottyán, Pilisszentkereszt és Százhalombatta vonatkozásában került sor a 200 méteres szabály alóli felmentéssel kapcsolatos eljárásra. Új infrastrukturális elem beillesztésére nem került sor ebben az időszakban, erre vonatkozó kezdeményezés nem történt.

Bár nem tartozik az Állami Főépítészi Iroda feladatkörébe, de saját jövőbeli munkájuk megkönnyítésére az Iroda településsorosan nyilvántartja a változásokat, illetve azt, hogy a települések településszerkezeti terveik módosítása - azon belül beépítésre szánt területeik kiterjesztése során - mennyit használtak fel a törvényben rögzített lehetséges mértékből.

A BATrT törvény hatálybalépése óta az Állami Főépítész által lefolytatott területrendezési eljárások:

	Település	Területrendezési hatósági eljárás	Megjegyzés
1.	Budapest (Soroksár)		Területfelhasználási kategória lehatárolásának pontosítása
2.	Biatorbágy		Gyorsvasút beillesztés szükségessége
3.	Csömör		Területfelhasználási kategóriák és övezetek lehatárolásának pontosítása
4.	Délegyháza		visszavonva
5.	Dunaharaszti		Területfelhasználási kategóriák és övezetek lehatárolásának pontosítása
6.	Dunakeszi		Területfelhasználási kategóriák és övezetek lehatárolásának pontosítása
7.	Fót		Területfelhasználási kategóriák és övezetek lehatárolásának pontosítása
8.	Kistarcsa		200 m-es szabály alóli felmentés
9.	Maglód	Felfüggesztve hiánypótlás miatt	
10.	Nagytarcsa	Elutasítva, új eljárás indul	200 m-es szabály alóli felmentés
11.	Őrbottyán		200 m-es szabály alóli felmentés
12.	Perbál		egyéb hatósági eljárás (gáz vez)
13.	Pilisborosjenő		M0 autópálya környezeti
14.	Pilisjászfalu		200 m-es szabály alóli felmentés
15.	Pilisszentkereszt		200 m-es szabály alóli felmentés
16.	Pilisvörösvár		egyéb hatósági eljárás (gáz vez.)
17.	Remeteszőlős	folyamatban	200 m-es szabály
18.	Solymár		M0 autópálya környezeti
19.	Sóskút		a területfelhasználási kategóriák lehatárolásának pontosítása
20.	Százhalombatta	200 m-es eljárás (ipari park)	+ a területfelhasználási kategóriák és övezetek lehatárolásának pontosítása
21.	Sződ		területfelhasználási kategóriák és övezetek lehatárolásának pontosítása
22.	Taksony		Tévesen jelölt területfelhasználási kategóriák és övezetek lehatárolásának javítása
23.	Tinnye	állásfoglalás alapján nem kell figyelembe venniük a törvényt	
24.	Tököl		Övezetek lehatárolásának pontosítása (ökológiai hálózat)
25.	Törökbálint		Gyorsvasút nyomvonal pontosítása
26.	Üröm	M0 autópálya környezeti	területfelhasználási kategóriák lehatárolásának pontosítása (javítás)
27.	Vác		Gombási agyagbánya
28.	Vecsés	200 m-es szabály alóli felmentés	+ Tévesen jelölt területfelhasználási kategóriák és övezetek lehatárolásának javítása

A településrendezési eljárás során, az új beépítésre szánt területek vonatkozásában bizonytalansági tényező, hogy a törvény melyik hatályos településszerkezeti tervet tekinti kiinduló állapotnak. A tv. nem egyértelműsíti, hogy a törvény hatálybalépésekor hatályos településszerkezeti tervben rögzített mértékhez, vagy a mindenkor (esetenként többször

módosított) hatályos tervben lévő mértékhez kell-e viszonyítani a lehetséges területi növekményt.

A törvény hatálybalépése óta lefolytatott eljárások tanulsága, hogy a területrendezési tervről szóló törvény módosítása során egyértelműsíteni kell a szabályrendszert. Olyan szabályrendszer szükséges, mely az önkormányzati fejlesztésekhez rugalmasságot biztosít, ugyanakkor egyértelmű kereteket és feltételeket határoz meg.

Az agglomerációs törvény érvényesítésében, az újabb területek kijelölésére vonatkozó korlátozás érvényre juttatásában nehézséget okoz a beépítésre szánt területek „hasznosítottsága" értelmezése.

A törvény érvényesítését *(a konkrét kérdések megítélését)* nehezíti, hogy jelenleg nincs olyan jogszabály, rendelet, vagy szakmai segédlet, amely pontosan meghatározná és értelmezné, hogy mit jelent az, hogy: *„a már korábban kijelölt területek hasznosításával az adott területfelhasználás számára már nincs lehetőség".* A „hasznosítás" és a „beépítettség" között azonban nem lehet egyenlőségjelet tenni, nem lehet ugyanis kimondani, hogy az a terület, amely még nem beépített, az nem is hasznosított.

A területfejlesztés és a fejlesztések előkészítésének sajátossága, hogy egy terület hasznosítása már sokkal korábban – *minimum egy, de jellemzően két-három évvel korábban* - eldől, mint ahogy azon a területen valóságban beépítés is megjelenik.

A hasznosítás jellemző lépései a kialakult gyakorlat szerint:

- a terület kiválasztása,
- megállapodás, újabban (amióta az épített környezet alakításáról szóló törvény bevezette a „településrendezési szerződés" jogintézményét) szerződés a települési önkormányzattal a terület hasznosításának feltételeiről,
- a terület megszerzése, megvásárlása, tulajdonjog megszerzése lehetőségének biztosítása,
- a fejlesztés tervezése,
- megtörténik a terület mezőgazdasági művelésből való kivonása,
- az adott „területfelhasználás számára" a tervezett funkcióra való megfeleléshez igenis hozzátartozik a terület mérete, fekvése is. Nyilvánvaló, hogy egy fejlesztés megvalósításához nem alkalmas két feleakkora terület, mint amekkora szükséges a megvalósításhoz, illetve vannak olyan funkciók, amelyek közutak közelségét, vagy éppen a tömegközlekedés elérhetőségét igénylik, számukra nem alkalmasak az olyan területek, ahol ezek a feltételek nem adottak, vagy nem megvalósíthatók.

E feltételek átfogó elemzése és egy terület hasznosítottságának megállapítása kizárólag annak a települési Önkormányzatnak a lehetősége, amely ismeri a területén zajló fejlesztések előkészítettségét. Az Állami Főépítész a törvényre hivatkozva felhívhatja ugyan a figyelmet a törvény e paragrafusa alkalmazása szükségességére *(mint ahogy számos esetben ezt meg is teszi)*, de sem lehetősége, sem eszköze nincs annak vizsgálatára és megállapítására, hogy az adott területfelhasználás számára valóban lett volna-e más terület a korábban kijelölt területetek hasznosításával. E vonatkozásban el kell fogadnia az Önkormányzatnak a fejlesztés adott helyen való támogatására vonatkozó döntéseit.

Annak érdekében, hogy az Önkormányzatok minden vonatkozásban be tudják tartani a törvényt *(és ennek ellenőrzése is lehetővé váljon)*, jogszabály kiegészítésre és értelmezésre lenne szükség egy-egy terület „hasznosítottsága" meghatározásához. Különös jelentőségű ez a kérdés ma, amikor az OTÉK módosítás hatálybalépésével országos követelménnyé vált ez a szabály. A jogszabályi kiegészítés és értelmezés segítséget nyújthat az önkormányzatok jogszerű munkájához.

1.3 A BATrT törvény érvényesítésének hatásai

1.3.1 Térszerkezet érvényesülése

A területrendezési terv törvényi szintre emelése jelentős változást hozott a térszerkezet alakulását meghatározó közlekedési szakmai tevékenységek koordinációjában, pontosabban az összehangolás lehetőségének megteremtésében. Az agglomerációs tervre épülő alacsonyabb szintű településrendezési tervek – *a rendezési tervek jóváhagyását megelőző ellenőrzési fázisnak az utóbbi időkben történt megerősödése következtében* – a törvényt kötelező jelleggel alkalmazzák, beépítik a települési tervekbe. Ezen a szinten és szakterületen a közlekedési kérdések is koordinálttá váltak, a törvény hatására egyszerűbb a képviselőtestületeket meggyőzni egy-egy (esetleg távlati) közlekedésfejlesztési projekt szükségességéről, helybiztosítási igényének realizálásáról.

A térség szerkezetében a BATrT törvény hatálybalépése óta bekövetkezett változások összhangban vannak a térségi szerkezeti tervvel. Időközben megvalósult az MO autópálya keleti szektora, illetve a 4. sz. főút Vecsést, Üllőt elkerülő szakasza. Mind fenti új szerkezeti elemek nyomvonala, mind azok kapcsolatrendszere a jóváhagyott szerkezeti terv szerint valósult meg.

Az érintett települések szerkezeti terveibe időközben – *az agglomeráció tervével összhangban* - beépült a tervezett M4 autópálya, illetve a Tápió menti főút nyomvonala. Az MO-M3 átkötés megvalósítása is a törvényben rögzítettek figyelembevételével történik, a 3-as főút gödöllői elkerülő szakasza pedig ágazati tanulmányterv alapján kiválasztott nyomvonalon, de a törvényben rögzített eltérési lehetőségek között folyik.

Az M3 és M2 közötti hálózati jelentőségű mellékút továbbtervezése az ágazati tanulmánytervben megtörtént. A tanulmánytervben kidolgozott két változat közül csak az egyik van összhangban a térségi szerkezeti tervvel.

1.3.2 A területhasználat érvényesülése

A települési területek kijelölése a most hatályos agglomerációs törvény elfogadása előtti, részben az önkormányzatok kontroll nélküli *(képviselőtestületi határozattal elfogadott településszerkezeti tervekben megjelenő)* fejlesztési szándékainak érvényesítésével, részben pedig erőteljes fejlesztői lobbytevékenység eredményeként új – *akkor hatályos településszerkezeti tervekben és a településfejlesztési koncepciókban sem szereplő* – új területek kijelölésével történt.

E változtatásoknak két markáns következménye máig hatóan érzékelhető:

- Jelentős területi túlkínálat alakult ki a települések nagy részénél *(lásd: pld. Ferihegy térsége).* Becslésünk szerint térségi szinten a területfejlesztés által hosszú távra ténylegesen igényelt területekhez képest mintegy kétszeres kiterjedésű terület áll rendelkezésre *(lásd az erre vonatkozó részletes vizsgálatoknál),* nagyok a területi tartalékok. Ugyanakkor, ezek a területek nem mindig ott állnak rendelkezésre, ahol azt a fejlesztői szféra igényli – *és mivel a jelenlegi szabályozásban nincs lehetőség a kijelölt területek cseréjére* – változatlanul erőteljes az újabb területek kijelölésére való törekvés.
- Nincs összhang a kijelölt új települési területek kiterjedése és a térségek ellátó infrastruktúra kapacitásbővítési lehetőségei között. *(Mivel sem az agglomerációs tervnek, sem a törvénynek nem voltak erre vonatkozó munkarészei, illetve előírásai, ez a*

szempont kimaradt a területek kijelölési feltételrendszere meghatározásakor.) Az infrastruktúra hálózatok és kapacitások összehangolása térségi tervezést és döntéseket igényel,– az *ilyen dinamikusan fejlődő térségben* – ez a probléma nem oldható meg az egymás melletti települések külön-külön készülő és jóváhagyásra kerülő településrendezési terveiben. A területfejlesztéssel összehangolt térségi infrastruktúrafejlesztési koncepciók és a térségileg összehangolt műszaki megoldások hiánya egyre inkább a területek hatékony környezet és erőforrás kímélő fejlesztések akadályává válik.

A beépítésre szánt területek további növelésére vonatkozó 3 %-os szabály - *7.§.(2)* – erőteljesen lassította az újabb területek kijelölését, enyhítette a spekulatív átminősítések érvényesülését. Egyelőre többségében a 3%-os szabályba befértek a települések fejlesztési elképzelései, viszont az elkövetkezendőkben felmerülő fejlesztési igények összevetése ezen szabállyal bizonytalan *(a törvényi megfogalmazás egyértelműségének hiányában).*

A hatályos BATrT törvény pontatlansága, hogy a települési területek növekedése vonatkozásában nem teljesen következetesen szabályoz *(fogalmaz)* a mezőgazdasági térség és a zöldövezet részét képező mezőgazdasági térség vonatkozásában.

Az erdők védelmére vonatkozó törvényi szabályok hatékonyan érvényesültek, azonban ellentmondás van a BATrT törvény térségi szerkezeti tervén ábrázolt erdőterületek részletezettsége és a területrendezési tervek tartalmi követelményei azon szabálya között, hogy 50 hektárnál kisebb területi egység a térségi szerkezeti terven nem ábrázolandó. Az agglomeráció sajátosságai miatt indokolt a részletezettség, az alaptérkép és adatbázisok pontatlansága viszont nem tesz lehetővé helypontos ábrázolást. *(A „javításra" irányulói területrendezési eljárások jelentős része ezért az erdőterületek kiterjedésének pontosítására, annak igazolására is vonatkozott.)* A BATrT törvény jelen módosítási javaslata *(az ebben illetékes Vidékfejlesztési Minisztériummal és területi szerveivel egyetértésben)* az erdőgazdasági térséget a legalább 5 hektár kiterjedésű térségek között definiálja, ezzel lényegesen pontosabb területi meghatározást tesz lehetővé.

A közigazgatási határ menti – *új beépítésre szánt terület kijelölését korlátozó* - 200 méteres szabálynak *(amely időközben beépült az OTRT szabályozásába is)* visszatartó ereje volt, ezért tulajdonképpen hatékonynak minősíthető, mivel csak 7 esetben kezdeményeztek a települések a 200 m-es szabály alóli felmentést. Ez a szabály „nehezítette", de nem akadályozta meg ilyen területek kijelölését, ugyanis ha az eljárásban senki nem kifogásolja *(törvény-adta jogosítványára hivatkozva)* akkor kiadható a területfelhasználási engedély. *(Ezekben az eljárásokban a térszerkezeti összefüggéseket és érdekeket nem lehetett következetesen érvényesíteni.)*

1.3.3 A térségi övezeti szabályok érvényesülése

Általánosságban megállapítható, hogy a Budapesti Agglomeráció területén azok az övezeti szabályok érvényesültek következetesen, amelyeket a BATrT törvény tartalmazott. Tekintettel arra, hogy a törvény alkalmazásához nem készült olyan segédlet, amely azokat a szabályokat is tartalmazta volna, amelyek az OTRT törvényben rögzítettek *(de e törvény szerint e térségre is érvényesek)* feltételezhetően emiatt e szabályok kevésbé tudatosultak a térség települési rendezési tervei készítésénél és véleményezésénél. Alkalmazásuk és érvényesítésük ezért háttérbe szorult. Ennek legnagyobb vesztese a tájképvédelmi övezet előírásaitól korábban remélt pozitív hatások elmaradása.

Ebben a vonatkozásban meg kell jegyezni, hogy az ágazati szabályok sem segítették a tájképvédelem érdekei érvényesülését, hiszen mindmáig nincs olyan szabályozás, amely hatékonyan biztosítaná a „nem védett táj" védelmét.

Ahol az ágazati törvények és szabályok egyértelműek – *pld. termőföldvédelem, erdővédelem, vízvédelem, honvédelmi célú területek vonatkozásában* – ott a településrendezési tervek közigazgatási egyeztetési eljárásaiban a részt vevő szervezetek érvényesítették – *és szinte függetlenül az agglomerációs törvény szabályozásától* – ma is hatékonyan érvényesítik az ágazatuk érdekeit.

A 2005 évi törvény végrehajtásának és érvényesülésének tanulságai figyelembevételével a BATrT törvény módosítása 2011 évi tervezetében már valamennyi olyan övezet lehatárolásra kerül, amelyet az OTrT szabályoz és ezeket egészíti ki a térségi sajátosságokból adódó övezet. Ezzel a változtatással biztosítottá válik az OTrT szabályozásának következetes térségi érvényesítése.

1.3.4 A BATrT törvény érvényesülésének tapasztalatai Budapest vonatkozásában

(A főváros településszerkezeti terve és a Budapesti Agglomeráció Területrendezési Tervének viszonya)

Miközben a Budapesti Agglomeráció Területrendezési Tervéről szóló törvény *(továbbiakban: BATrT)* 2005. szeptember 1-jén lépett hatályba, a főváros településszerkezeti terve (*továbbiakban TSZT)* ezt megelőzően 2005 májusában. A tervezési folyamat során történt egyeztetések teljes körűen biztosították a két terv összhangját.

A TSZT jóváhagyása óta módosítására nem került sor. Így a városias települési térség területe sem nőtt, a **főváros nem élt a BATrT-ben biztosított területnövekménnyel** a mezőgazdasági térség rovására. *(A módosítás elméleti lehetősége 250 ha-os terület lenne!)* Ennek alapja a főváros városfejlesztési koncepciója, ami egyértelműen a kompakt város és a műszakilag már igénybevett területek újonnan történő igénybevétele mellett tette le a voksot.

A városias települési térség határának pontosítása az alábbiak miatt indokolt:

- az FSZKT egyedi módosításai során kismértékben pontosításra kerültek egyes területfelhasználási egységek határai, ami elsősorban a TSZT (M=1:50.000) és az FSZKT (M=1:4.000) közötti méretarányváltásra vezethető vissza. Ilyen pl. a BILK területének pontosítása volt. Más esetekben kismértékű „területcserékre” került sor, (pl. a XV. kerület Bányató környékén).

- Fenti pontosítások mellett településrendezési hatósági eljárás alapján a XXIII. kerület területén, az M0 autópálya mellett egy erdőgazdálkodási térségbe tartozó terület városias települési térségként került meghatározásra.

- Egy-egy részterület (Margitsziget és Hajógyári sziget) esetén tapasztalható volt az elaprózottság. Itt az egységesebb kezelés érdekében a városias települési térség helyett a jobban megfelelő városias települési térség részét képező nagy kiterjedésű zöldterület került alkalmazásra.

A BATrT törvény szabályozása hozzájárult olyan országos érdekű védettségek fővárosi érvényesítéséhez, amelyeket a TSzT nem tartalmazott. Tekintettel arra, hogy az OTrT 2008 évi módosítása figyelembevételével a BATrT szabályozásai (és a kapcsolódó területi lehatárolások) is változnak, ezek fővárosi érvényesítése szükségessé teszi a budapesti településrendezési eszközök felülvizsgálatát.

1.4 A BUDAPESTI AGGLOMERÁCIÓ TÉRSÉGE AZ ORSZÁGOS TERÜLETRENDEZÉSI TERVBEN

A Budapesti Agglomeráció Területrendezési Terve és a tervről szóló törvény felülvizsgálatát és módosítását – *mint azt a bevezető is rögzíti* - elsődlegesen az indokolja, hogy a Parlament – a 2008 évi L törvénnyel – módosította az Országos Területrendezési Tervről (OTrT-ről) szóló 2003. évi XXIV. törvényt.

Tekintettel arra, hogy az OTrT módosításánál figyelembevételre kerültek az időközben elfogadott BATrT törvény fő szerkezeti és területfelhasználási elemei, az OTrT módosítás legtöbb elemében összhangban van a hatályos BATrT törvénnyel. Néhány – *elsősorban a közlekedési hálózatot és az energiahálózatot érintő* - pontjában azonban az OTrT módosítás olyan szerkezeti tervi változtatásokat tartalmaz, amelyeket a Budapesti agglomeráció tervezése *(a BATrT törvény módosítása során)* figyelembe kell venni. Jelen módosítás érvényesíti ezeket a változtatásokat.

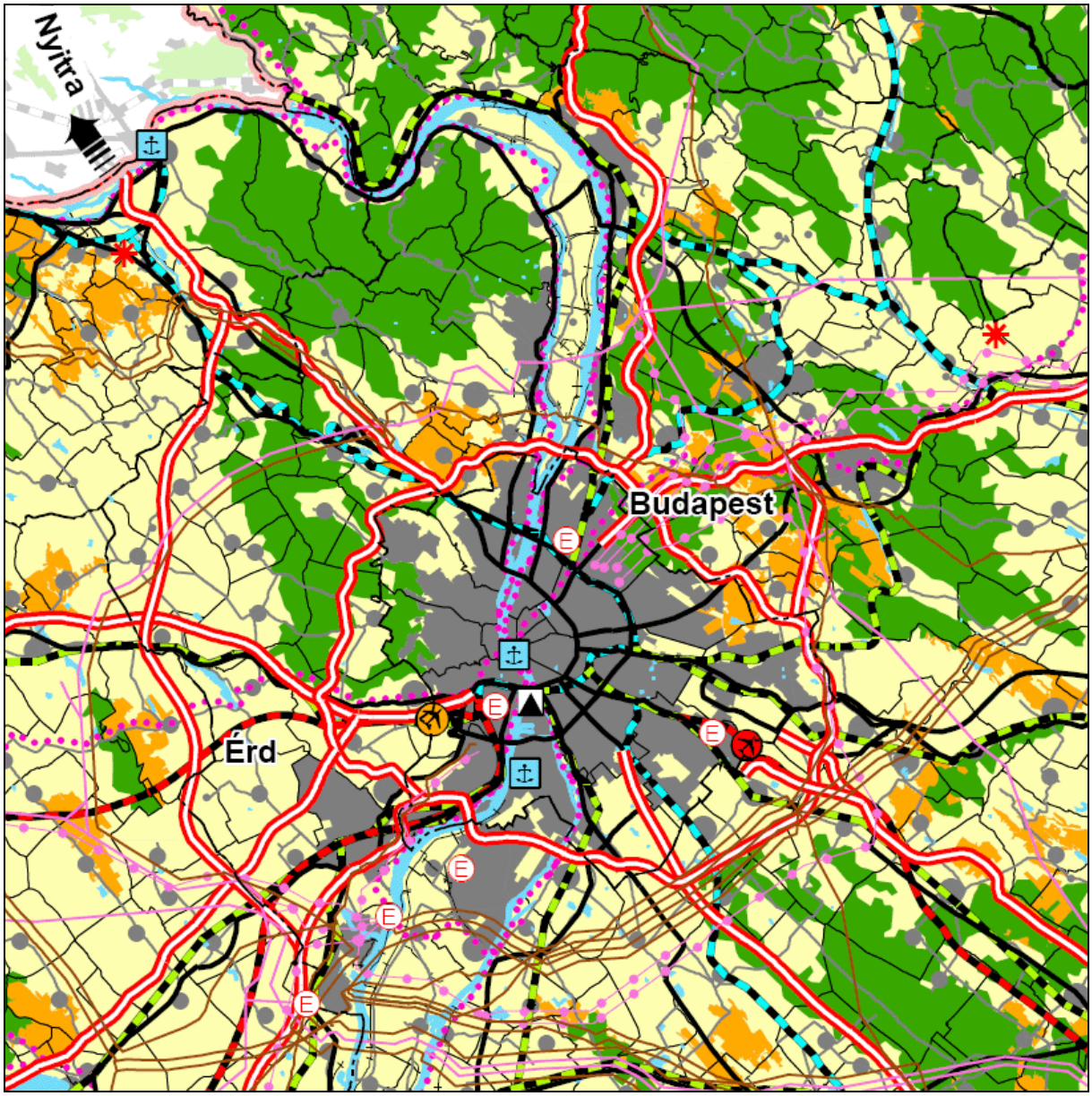

Az Ország Szerkezeti Tervben foganatosított változtatásokon túl az OTrT módosítás – *új területfelhasználási kategóriák és új térségi övezetek beiktatásával* – jelentős mértékben bővítette a területrendezés teljes eszközkészletét, illetve a területfelhasználási szabályok megváltoztatásával *(többnyire szigorításával)* az adottságok kihasználását és a védelem érdekeit hatékonyabban szolgáló új szabályozást alkalmazott. E változásokat is érvényesíti a Budapesti agglomeráció területén az agglomerációs terv és a tervről szóló törvény módosításának jelen tervezete. Tekintettel arra, hogy a BATrT törvény az OTrT kiegészítő törvénye, a megfelelőség igazolt teljesítésén túl jelen törvénymódosítás tervezete – *a térségi sajátosságok figyelembevételével* – kiegészítő szabályozást is érvényesít. *(Az OTrT és a BATrT övezeti megfelelőségének bemutatására a szakmai fejezetekben kerül sor.)*

A BATrT módosítás kidolgozása időszakában elkészült az „Országos gyorsforgalmi és főúthálózat nagytávú terve és hosszú távú fejlesztési programja". A dokumentum a BATrT módosítás egyeztetésének időszakában még nem került elfogadásra. Ennek ellenére indokolt és szükséges volt a két terv tartalmi összehangolása. *(Ez a Nemzeti Fejlesztési Minisztérium szervezésében 2011. januárjában megtörtént.)* Tekintettel arra, hogy az országos gyorsforgalmi és főúthálózat nagytávú terve olyan elemeket és változtatási javaslatokat is tartalmaz, amelyek az OTrT módosítását is igénylik, ezek a változtatások még nem érvényesülhettek a BATrT jelen módosításában, de az alátámasztó, indokló munkarészek szakági fejezetében már utalás történik a tervezett változtatásokról.

2 A Budapesti Agglomeráció Területrendezési Terve és a tervről szóló törvény módosítás előkészítése során alkalmazott munkamódszerek

2.1 A tervezés célkitűzéseinek meghatározásánál alkalmazott módszerek

A területrendezési terv és a tervről szóló törvény módosítás célkitűzései az előkészítő fázisban kerültek megfogalmazásra egyrészt a hatályos törvény érvényesülésének vizsgálata, másrészt a Budapesti agglomeráció térségére vonatkozó *(és elfogadott)* területfejlesztési dokumentumok másodelemzésével, figyelembevételével. A területfejlesztés hosszú távú célkitűzései közül kiemelésre kerültek azok az elemek, amelyek a területrendezés eszközkészletével hatékonyan befolyásolhatók.

2.2 A Budapesti agglomeráció térségi szerkezeti terve felülvizsgálata és módosítása során alkalmazott módszerek

Az épített környezet alakításáról szóló törvény szerint a települések területi jövőképének a településfejlesztési koncepció célkitűzései mentén kialakított és elfogadott településszerkezeti tervi területfelhasználási lehatárolások tekinthetők. A térségben érintett települések hatályos szerkezeti tervei alapján kirajzolódik az agglomeráció területi jövőképének alapja, amely az esetlegesen hiányzó térségi és országos elemekkel, illetve a területi növekmények szabályozásával kiegészítve alkothatja a térségi szerkezeti terv alapját.

A 2005-ben elfogadott és jelenleg is hatályos területrendezési törvény előkészítésének és alkalmazásának tapasztalatai azt mutatják, hogy a törvény tartalma *(azon belül különösen a szerkezeti tervi elemek lehatárolása)* szempontjából nélkülözhetetlen a kiinduló területfelhasználási helyzet hiteles rögzítése.

Az első agglomerációs törvény előkészítésének *(1998-2004 közötti)* jelentős elhúzódása, az ebben az időszakban sok településben és több alkalommal ismétlődő településrendezési tervi változtatások összességében azt eredményezték, hogy utólag sem mutatható fel egy olyan - *egy időpontban fennálló* - kiinduló jogi állapot, amelyhez képest a területrendezési terv, majd ahhoz kapcsolódóan szóló törvény javaslatait, illetve szabályozási elemeit megfogalmazta. Ezért a törvény felülvizsgálat előkészítése során a megbízó NFGM témáért felelős vezetői, az Állami Főépítész és a tervezők is egyetértettek abban, hogy kiemelkedő jelentősége van a jelenlegi jogi állapot olyan felrajzolásának és meghatározásának, amely azt követően a tervi és törvényi módosítás kiinduló alapját képezheti, amelynek jogszerűségét és megfelelőségét az érintett önkormányzatok és a témáért szakmailag felelős területrendezési hatóság egyaránt elfogadja.

Ezért került sor a felülvizsgálat és módosítás előkészítő fázisában (2009-ben) a területfelhasználás kiinduló jogi állapotának meghatározására. A 2010 májusában dokumentált egyeztetési dokumentáció a 2009. november 30-án fennálló – *a hatályos településrendezési eszközökben rögzített* - kiinduló állapotot tartalmazta.

A területfelhasználás jogi állapotának pontosítására illetve a Térségi Szerkezeti Terv e vonatkozásban történő javítására – *a településekkel történt részletes egyeztetések eredményei figyelembevételével* - további két fázisban is sor került. Először 2010 év végén a 218/2009. számú Kormány rendelet szerinti egyeztetési eljárást követően, második

alkalommal 2011. februárjában a kormányelőterjesztés tervezetére adott vélemények figyelembevételével. Fentiekre való tekintettel a BATrT módosítás tervezete terület-felhasználás vonatkozásában a 2011. január végi állapotnak megfelelő.

Tekintettel arra, hogy nem került sor moratórium kimondására a törvény felülvizsgálatának megkezdésekor, a következő egyeztetési szakaszokban, illetve a parlamenti szakaszban is egészen a módosítás hatálybalépéséig lehetnek olyan további területfelhasználási módosítások, amelyek abból adódnak, hogy az agglomerációban érintett települések folyamatosan fogadnak el módosított településrendezési eszközöket. Ezek a változások szükségessé teszik, hogy a törvény módosítás hatálybalépésekor is sor kerüljön az időközben jogszerűen elfogadásra kerülő tervek feldolgozására, a kiinduló jogi állapot és területi mérleg véglegesítésére.

A kiinduló jogi állapot felrajzolásához hozzá tartoztak azoknak a területrendezési eljárásoknak az eredményei, amelyeket az Állami Főépítész *(pontosítás, javítás, illetve 200 méteres szabály aluli felmentés ügyekben)* lefolytatott és lezárt.

A területfelhasználás jogi állapota kiindulásként a települési önkormányzatok adatszolgáltatása felhasználásával került feldolgozásra. Az előkészítő munka elején dr. Tompai Géza főosztályvezető úr levélben tájékoztatta az agglomerációban érintett települések polgármestereit a Budapesti Agglomeráció Területrendezési Tervéről szóló törvény felülvizsgálata megkezdéséről. Levelében kérte az önkormányzatok közreműködését és segítségét a szakmai munkában, valamint azt, hogy hatályos településrendezési terveik *(kiemelten a területfelhasználást rögzítő településszerkezeti terveiket)* küldjék meg a felülvizsgálatot előkészítő PESTTERV Kft címére. Bár határidőre kevés település tett eleget a kérésnek, többszöri levélváltás és felszólítás eredményeként 2009. november végére valamennyi érintett település vonatkozásában rendelkezésre álltak az akkori jogi állapot felrajzolásához szükséges jelenleg hatályos településszerkezeti tervek.

Budapest vonatkozásában a főváros akkori főépítészével, Beleznay Évával történt előzetes egyeztetésnek megfelelően a BFVT Kft bocsátotta rendelkezésre digitális formában a Főváros érvényes településszerkezeti tervét, illetve - *a PESTTERV Kft-vel történt metodikai és módszertani egyeztetések eredményeinek figyelembevételével* - a BFVT Kft készítette el a településszerkezeti tervi OTÉK kategóriák területrendezési *(gyűjtő)*kategóriákká való átfordítását.

Az Önkormányzatok által megküldött, illetve a tervező által begyűjtött – *többnyire a jegyzők aláírásával ellátott* – településszerkezeti terveket a Közép-Magyarországi Állami Főépítészi Iroda ellenőrizte olyan szempontból, hogy azok rajzolata megfelel-e a legutolsó településrendezési tervi módosítások eredményeivel. Ez az ellenőrzés biztosítja, hogy ne kerüljön feldolgozásra és figyelembevételre olyan tervi dokumentum, amely még nem került jóváhagyásra, illetve amelynek egyeztetése nem volt szabályszerű.

(Ahol vitás volt a tervek megítélése ott személyes egyeztetésekre került sor a települések főépítészei, illetve műszaki irodai felelős munkatársai bevonásával. Az egyeztetések eredményét külön dokumentáció rögzíti)

A Főépítészi Iroda szakmai kontrolljára azért volt szükség, mert a most hatályos terv és törvény előkészítése időszakában a települési önkormányzatok több helyen olyan területeket is megjelöltek, mint hatályos tervük részét, amelyek átminősítésének szándéka ugyan már felmerült, de még nem folytatták le azokat a tervezési és egyeztetési eljárásokat, amelyek elengedhetetlenek a területek jogállásának megváltoztatásához. E miatt – *mint arra a Jövő Nemzedéke Országgyűlési Biztosának jelentése utal* – olyan területek is a települési térség részeként épültek be a térségi szerkezeti terv területfelhasználásába, amelyek vonatkozásában semmilyen szakhatósági kontroll nem érvényesült. *(Ezzel összefüggésben elsősorban táj-, természetvédelmi és földvédelmi érdekek sérültek.)*

Az Állami Főépítészi Iroda nem vizsgálta *(nem vizsgálhatta)* a településrendezési eszközök jóváhagyásának jogszerűségét, törvényességét. *(Az, hogy nem történt ilyen kontroll, nem változtat azon a tényen, hogy a jóváhagyott tervek hatályban vannak.)*

E településrendezési eszközök ugyanis mindaddig hatályban vannak, amíg azokat a települési önkormányzat egy új tervezési és egyeztetési eljárás eredményeként meg nem változtatja, vagy az Alkotmánybíróság meg nem semmisíti. Ez akkor is igaz, ha időközben kiderül, hogy a készítés vagy jóváhagyás során olyan eljárási hibát vétettek, vagy figyelmen kívül hagytak olyan észrevételeket, amelyek törvényen alapultak.

A 2009. január 1-jétől szünetelő törvényességi ellenőrzés - *az Ötv. módosítása alapján* - a fővárosi, megyei közigazgatási hivatalok 2010. szeptember 1-jével történő felállásával helyreállt, mely a módosítás által is érintett, az épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVIII. törvény (Étv.) hatálya alá tartozó önkormányzati döntéseket is érinti.

A hatályos törvény előkészítése során történt hibák megismétlődésének kiküszöbölése érdekében az agglomeráció területrendezési terve felülvizsgálata és módosítása előkészítése során 2009-ben - *az alapjaitól, a jogszerűség maximális követelménye figyelembevételével* - újraépítésre *(2010-ben és 2011-ben pedig további pontosításra)* került a hatályos területfelhasználást rögzítő digitális adatállomány. Az ismételt feldolgozás során a települések OTÉK területfelhasználási kategóriákat alkalmazó településszerkezeti tervei átfordításra kerültek a területrendezés OTrT szerinti *(illetve azzal összefüggésben kialakított)* területrendezési kategóriáira.

Az összegyűjtött településszerkezeti tervek georeferálást követően illesztésre kerültek a DTA 50 digitális térképhez, illetve a közigazgatási határokhoz.

A hatályos OTÉK kategóriákat tartalmazó településszerkezeti tervek területfelhasználási tartalma ezt követően átfordításra került a területrendezési terv készítését segítő területrendezési lehatárolásokra.

<u>A Budapesti Agglomeráció Területrendezési Terve felülvizsgálatát és módosítását megalapozó vizsgálatok készítése során alkalmazott területfelhasználási kategóriák:</u>

- Városias települési térség
- (Városias) települési térség részét képező összefüggő gazdasági térség
- Nem városi települési térség
- Magas zöldfelületi arányú települési térség
- Magas zöldfelületi arányú különleges rendeltetésű térség
- Városias települési térség részét képező nagy kiterjedésű zöldterület
- Építmények által igénybe vett térség
- Egyéb rendeltetésű terület
- Mezőgazdasági térség
- Kertes mezőgazdasági térség
- A „zöldövezet részét képező mezőgazdasági térség”,

- Erdőgazdálkodási térség
- Ásványvagyon gazdálkodási térség
- Vízgazdálkodási térség

Fenti – *vizsgálati szinten alkalmazott* - kategóriák ábrázolásával készült területfelhasználási vizsgálat eredményét az egyeztetési dokumentáció is tartalmazza az 1:50.000 méretaránynak megfelelő pontossággal. (

A területfelhasználási vizsgálatok során alkalmazott fenti kategóriarendszer részletesebb, mint a területrendezési terv készítése során alkalmazni tervezett kategóriák, tehát nem minden önállóan lehatárolt területfelhasználási kategória jelenik majd meg önállóan a készítendő térségi szerkezeti terven, de a területek funkcióinak és jelenlegi besorolásainak ismerete hozzájárul ahhoz, hogy ezek figyelembevételével a területrendezési terv kategóriái és lehatárolásai meghatározhatók és lehatárolhatók legyenek.

(A vizsgálat során alkalmazott és elkülönített kategóriák összevonása minden esetben lehetséges, de később olyan új kategória lehatárolása, amelyhez a vizsgálati lehatárolások nem nyújtanak kellő alapot, már nem, vagy csak jelentős többletmunkával - a településszerkezeti tervek ismételt másodelemzésével - lehetséges.)

A területfelhasználási vizsgálat eredménye bemutatásra került azokon a térségi egyeztetéseken, amelyek a Pest megyei Önkormányzatnál agglomerációs szektoronként kerületek megrendezésre, illetve a térségi területfelhasználás eredménye elérhető volt a PESTTERV Kft honlapján keresztül az interneten. A szakmai fórumokat és a publikálást önkormányzati egyeztetések sora követte, ahol sor került a területi besorolásával kapcsolatos kérdések egyeztetésére, az esetleges hibák javítására. A térségi területfelhasználás javított „jogi állapota" ezt követően nyomtatott formátumban is megküldésre került valamennyi érintett önkormányzat polgármesterének. A megküldésnek két oka volt. Egyrészt ismételt lehetőséget adni a helyesség kontrollálására, másrészt lehetőséget adni azoknak a folyamatban lévő – *és előreláthatóan a közeljövőben lezáruló* - tervezési eljárásokkal érintett területi változásoknak az előrejelzésére, amelyek ugyan még nem tudnak részévé válni a „jogi állapotnak" de – *amennyiben nem ütköznek a védelmi övezeti lehatárolásokba* – beépülhetnek a térségi szerkezeti tervbe.

A területrendezési terv módosítása következő tervezési munkafázisában – *a térségi szerkezeti terv módosítása során* – fenti területfelhasználási kategóriarendszer egyszerűsödött. Kategóriák összevonására került sor pld. a települési térség vonatkozásában. Míg a vizsgálatok elkülönítetten rögzítették a gazdasági célú települési területeket a szerkezeti terv módosítási javaslatán már összevonásra kerültek a különböző célú települési területek és csak azon zöldterületek elkülönítése maradt meg, amelyek differenciált szabályozásához térségi érdekek fűződnek. E változások figyelembevételével a térségi szerkezeti terv tartalma és jelkulcsa is megváltozott.

A térségi szerkezeti terv a megbízó NFGM felelőseivel történt munkaközi egyeztetések eredményei figyelembevételével az alábbi területfelhasználási kategóriákat különbözteti meg és határolja le:

Városias települési térség

Hagyományos vidéki települési térség

Nagy kiterjedésű zöldterületi térség

Magas zöldfelületi arányú települési térség

Erdőgazdálkodási térség

Mezőgazdasági térség

Különleges rendeltetésű térség

Építmények által igénybe vett térség

Vízgazdálkodási térség

A térségi szerkezeti terven a területi lehatárolások a települések hatályos településszerkezeti terveiben rögzített területfelhasználások figyelembevételével történt.

A területi lehatárolások jelen egyeztetési dokumentáció számára kiegészítésre kerültek azokkal a területekkel, amelyek területfelhasználási módosításával kapcsolatos egyeztetési eljárások *(az Állami Főépítészi Iroda által igazoltan)* folyamatban vannak és amely területfelhasználási változtatások nem ellentétesek jelen módosítás védelmi övezeti lehatárolásaival.

2.3 Az Övezeti Terv felülvizsgálata és módosítása (a térségi övezetek meghatározása és lehatárolása során) alkalmazott munkamódszerek

A Budapesti Agglomeráció területrendezési övezetei számukat tekintve bővültek, tartalmukban pedig aktualizálásra kerültek a terv módosítás keretében. A hatályos BATrT 10 kiemelt térségi övezetével szemben a módosított területrendezési terv 21 övezetet határoz meg. A térségi övezetek felülvizsgálatát több tényező indokolta. Alapvető változás az új OTrT megjelenése, amely meghatározza és nevesíti a kiemelt térségek területrendezési tervében alkalmazandó övezeteket. A 218/2009. (X.6.) Korm. rendelet tartalmazza az alkalmazandó övezetek felsorolását, és a kötelezően használandó jelkulcsi ábrázolást, amely a BATrT módosítás során is alkalmazásra került.

A kiemelt térségi övezetek meghatározása és lehatárolása az OTrT-ben foglaltak érvényesítésével történt. Az övezetek lehatárolása során alkalmazott munkamódszer támaszkodott egyrészt az OTrT-re, másrészt a 38/2009. (II. 27.) Korm. rendelet szerinti adatszolgáltatásra, és a tervezői lehatárolásokra.

A tervmódosításban meghatározott kiemelt térségi övezetek:

- Magterület övezete
- Ökológiai folyosó övezete
- Puffer terület övezete
  Adatok forrása: KvVM

- Zöldövezet
  Adatok forrása: KvVM, Tervezői lehatárolás (PESTTERV, SZIE KTI),

- Kiváló termőhelyi adottságú szántóterület övezete
  Adatok forrása: OTrT, Tervezői lehatárolás (PESTTERV, SZIE KTI), Települési önkormányzatok

- Kiváló termőhelyi adottságú erdőterület övezete

Adatok forrása: OTrT, MGSzH EI, Tervezői lehatárolás (PESTTERV, SZIE KTI), Települési önkormányzatok

- Kertgazdasági terület övezete *(melyet a 2010-ben kiadott egyeztetési dokumentáció még tartalmazott, az egyeztetések eredménye figyelembevételével elhagyásra került)*
  Adatok forrása: Tervezői lehatárolás (PESTTERV), Települési önkormányzatok

- Erdőtelepítésre alkalmas terület övezete
  Adatok forrása: Tervezői lehatárolás (PESTTERV, SZIE KTI)

- Országos komplex tájrehabilitációt igénylő terület övezete
  Adatok forrása: OTrT, tervezői lehatárolás (PESTTERV)

- Térségi komplex tájrehabilitációt igénylő terület övezete
  Adatok forrása: Tervezői lehatárolás (PESTTERV)

- Országos jelentőségű tájképvédelmi terület övezete
  Adatok forrása: OTrT

- Térségi jelentőségű tájképvédelmi terület övezete
  Adatok forrása: Tervezői lehatárolás (PESTTERV, BCE)

- Világörökség és világörökség-várományos terület övezete
  Adatok forrása: OKM

- Történeti települési terület övezete
  Adatok forrása: OKM, t*ervezői lehatárolás (PESTTERV, BFVT)*

- Kiemelten érzékeny felszín alatti vízminőség-védelmi terület övezete
  Adatok forrása: KvVM

- Felszíni vizek vízminőség-védelmi vízgyűjtő területének övezete
  Adatok forrása: KvVM

- Ásványi nyersanyag-gazdálkodási terület övezete
  Adatok forrása: MÁFI, MGSZ

- Rendszeresen belvízjárta terület övezete
  Adatok forrása: VKKI

- Nagyvízi meder övezete
  Adatok forrása: VKKI

- Földtani veszélyforrás területének övezete
  Adatok forrása: MÁFI, Magyar Geológiai Szolgálat

- Vízeróziónak kitett terület övezete
  Adatok forrása: MÁFI

- Széleróziónak kitett terület övezete
  Adatok forrása: Tervezői lehatárolás

- Kiemelt fontosságú meglévő honvédelmi terület övezete
  Adatok forrása: HM

- Honvédelmi terület övezete
  Adatok forrása: HM

További, a területrendezési terv módosításának részét képező, de a törvényjavaslatnak részét nem képező övezetek:

- Mezőgazdasági művelésre másodlagosan alkalmas területek övezete
  Adatok forrása: Tervezői lehatárolás (PESTTERV, SZIE KTI)

- Erdőtelepítésre másodlagosan alkalmas területek övezete
  Adatok forrása: Tervezői lehatárolás (PESTTERV, SZIE KTI)

Rövidítések:

BCE	Budapesti Corvinus Egyetem Tájtervezési és Területfejlesztési Tanszék
BFVT	Budapest Főváros Városépítési Tervező Kft
HM	Honvédelmi Minisztérium
KvVM	Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium
MÁFI	Magyar Állami Földtani Intézet
MGSZ	Magyar Geológiai Szolgálat
MGSzH EI	Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal Központ - Erdészeti Igazgatóság
OKM	Oktatási és Kulturális Minisztérium
OTrT	Országos Területrendezési Terv
SZIE KTI	Szent István Egyetem Környezet- és Tájgazdálkodási Intézet
VKKI	Vízügyi és Környezetvédelmi Központi Igazgatóság

2.4 A társadalmi-, környezeti és gazdasági hatásvizsgálat készítésénél alkalmazott munkamódszer

A jelenleg hatályos, a módosítás alapját képező Budapesti Agglomeráció Területrendezési Terve *(BATrT)* készítésének mindkét (*előkészítő és javaslattevő)* fázisában elkészült – *és a tervdokumentációval együtt széleskörű egyeztetésre került* – a terv társadalmi-, környezeti és gazdasági hatásainak vizsgálatát tartalmazó hatásvizsgálati dokumentum. A hatásvizsgálat a területrendezési tervezés sajátosságait figyelembe véve átfogóan elemezte a lehetséges hatások összefüggéseit. Ennek figyelembevételével a törvény előterjesztési fázisában – *az indoklás részeként* - összefoglalásra kerültek azok a hatások, amelyek a terv elfogadásával várhatóak. E szerint a Parlament a hosszú távra szóló célok és várható hatások együttes ismeretében döntött az agglomeráció szerkezetéről és terület-felhasználásáról.

Tekintettel arra, hogy az agglomeráció térszerkezetének és terület-felhasználásának fő elemeit és szabályait a hatályos törvény meghatározta, jelen módosítás előkészítése keretében készített társadalmi-, környezeti-, társadalmi hatásvizsgálat csak azokra az elemekre vonatkozik, amelyek jelen tervezési eljárás részeként kerülnek megváltoztatásra, vagy kiegészítésre. A módosítás tervezésének korábbi fázisában – *amikor még csak formálódnak a változtatások, kiegészítések* – nem volt lehetséges elkészíteni a terv végleges hatásvizsgálatát, csak annak előzetesét, amely a tervezés következő stádiumaiban vált teljessé.

3 Nagytérségi összefüggések és külső kapcsolatok vizsgálata

3.1 A Budapesti Agglomeráció általános jellemzése, fő adatai, az agglomeráció helyzete az országban, illetve a Közép-Magyarországi Régióban

3.1.1 Területi, településszerkezeti, gazdasági és népességre vonatkozó alapjellemzők

A budapesti agglomeráció területéhez – *a jelenleg hatályos szabályozás szerint* – Budapest és 80 településből álló agglomerációs gyűrű tartozik.

A Budapesti agglomeráció kiterjedése 2538 km^2, amely az ország területének 2,7%-a. Hazánk lakosságának mintegy negyede, kettő és félmillió fő él itt. Ezen belül *(2009 január 1-én)* **az 525 km^2 kiterjedésű Budapesten az agglomeráció népességének héttizede, közel 1 millió 712 ezer, a mintegy 2000 km^2-nyi agglomerációs gyűrűben 791 ezer fő él.**

Az agglomerációs övezethez tartozó 80 település közül 2010 elején 33 városi rangú. Az övezet népességének már több mint 84%-a 613 ezer fő él városokban.

10 évvel ezelőtt a hatályos településrendezési terv vizsgálatainak időszakában az agglomerációs övezet népessége 618 ezer fő, a jelenleginél 107 ezer fővel kevesebb volt. A városi népesség aránya– *a népesség növekedése és a várossá nyilvánítások együttes eredményeként* - 43%-ról 80%-ra növekedett, közel megduplázódott. Az elmúlt évtizedben 23 agglomerációhoz tartozó nagyközség nyerte el a városi rangot. Ezzel Budapest körül kialakult szinte összefüggő kertvárosi gyűrű.

Az elmúlt évtizedben nemcsak tovább nőtt a térség népessége, de a népességnövekedés dinamizmusa is növekedett. Míg az előző évtizedben 10%-os volt a népességszám növekedése, ez a szám az elmúlt évtizedben 15%-ra növekedett. *(A változások azonban eltérő mértékben érintették a térség településeit.)*

A népességkoncentráció a térségben kiemelkedően nagy: egy négyzetkilométerre átlagosan mintegy ezer lakos jut, kilencszer több az országos átlagnál. Budapest az ország legsűrűbben lakott települése: népsűrűsége 3230 fő/km^2, közel tízszerese az övezet átlagának (375 fő/km^2).

A Budapesti agglomerációt nemcsak kiemelkedő népességkoncentráció jellemzi, itt termelik meg az ország bruttó nemzeti jövedelmének több, mint 40%-át. Magyarország folyó beszerzési áron mért bruttó hazai terméke 2006-ban 23 795 milliárd forint volt, melynek közel felét (47%-át) Közép-Magyarországon állították elő. Vezető gazdasági szerepéből adódóan az ország teljes bruttó hazai termékének 37%-át Budapesten hozták létre. *(Forrás: A budapesti agglomeráció társadalmi, gazdasági jellemzői, KSH 2007)*

3.1.2 A térség országos szerepkörei

Budapest főváros hazánk egyetlen igazi nagyvárosa, mely körül nagyvárosi agglomeráció formálódik. Budapest már a betöltött központi funkciói és gazdasági potenciálja révén is vezető helyet foglal el a hazai városhálózatban, erősödő agglomerációjával együtt azonban

regionális súlya, kapuváros szerepe is növekszik. Budapest nemzetközi, országos és regionális szintű gazdasági funkciói összemosódnak kapuváros és híd szerepköreiben, melyek országos jelentősége abban áll, hogy a többnyire külföldről érkező termék – tőke – munkaerő – információ - innováció áramlásokat fogadja, feldolgozza és továbbítja az ország más régiói felé. Ezzel Budapest és agglomerációja az egész országnak kínál közvetlen előnyt és prosperitást.

A térség országos funkciói a következők:

- A közszolgáltatások irányító funkciói: Budapestre a fővárosi szerepköréből adódóan sajátos és kizárólagos feladatok hárulnak, a közszolgáltatás „csúcs" intézményeinek (minisztériumok, főhatóságok) helye, emellett bizonyos speciális intézmények jelenléte, és kiváltképpen ezeknek az intézményeknek erős koncentrációja csak Budapesten alakult ki. Ez önmagában is minőségileg megkülönböztetett, magasabb szintű központi kategóriába sorolja a fővárost.

- Gazdasági központi funkciók: a gazdaság húzóágazatainak, a stratégiai fontosságú kutatás-fejlesztésnek meghatározó koncentrációja jellemző a térségre, a K+F intézmények, illetve a kutató-fejlesztő kapacitás kb. 60%-a összpontosul Budapesten. Budapest kiemelkedő központi szerepkörére utal az a tény is, hogy a nagyvállalatok, főleg a külföldi nagyvállalatok bejegyzett székhelyeinek közel 50%-a a budapesti agglomerációban koncentrálódik, emellett a térség az ipari nagyvállalatok székhelyeinek kb. egyharmadát tömöríti.

- Közlekedési és logisztikai központi funkció: Budapest közlekedési helyzete egyedülálló az országban. A sugarasan összefutó és Budapesten találkozó vasútvonalak, autópályák, az egyetlen igazán nagy kapacitású nemzetközi repülőtér, a Duna és kikötőinek jelenléte következtében Budapesten nem csak a legfontosabb országos integrált közlekedési csomópont és logisztikai központ alakult ki, hanem ezek szervesen kapcsolódnak az európai közlekedési hálózathoz. A térségen belüli közlekedési viszonyokat alapvetően meghatározza, hogy a fővárosból induló vasúti és közúti fővonalak, autópályák az agglomeráció településein haladnak keresztül, összeköttetést teremtve a legjelentősebb településekkel.

3.1.3 A budapesti agglomeráció gazdasági helyzete

Megjegyzés: A gazdasági mutatók egy része esetében csupán a fővárosi és megyei adatok állnak rendelkezésre, így csak becsülni lehet a térségre vonatkozó adatokat. Ennek oka, hogy nem történik külön statisztikai adatgyűjtés a budapesti agglomeráció térségére, annak ellenére, hogy a területfejlesztésről és területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény kiemelt térségnek tekinti, melynek egységes tervezéséhez és fejlesztéséhez országos érdekek is fűződnek.

Gazdasági fejlettség

A budapesti agglomeráció gazdasági fejlődésére a dinamizmus jellemző. Az egy főre jutó bruttó hazai termék értéke 2007-ben országosan 2 millió 493 ezer Ft volt, 5,2%-kal több, mint egy évvel korábban. Az ország hét régióját tekintve a fajlagos mutató alapján mért területi különbségek tovább erősödtek, míg a régiók rangsora nem változott az előző évekhez képest. Továbbra is első helyen áll a fővárost is magában foglaló Közép-Magyarországi Régió. (1. táblázat)

1. táblázat
Az egy főre jutó bruttó hazai termék régiónként 2005-2007

Régió	Egy főre jutó GDP, ezer Ft			Az országos átlagtól való eltérés, %		
	2005	2006	2007	2005	2006	2007
Közép-Magyarország	3 564	3 911	4 162	63,1	65,7	64,3
Közép-Dunántúl	2 056	2 141	2 357	-5,9	-9,3	-7,0
Nyugat-Dunántúl	2 169	2 369	2 487	-0,7	0,4	-1,9
Dél-Dunántúl	1 517	1 598	1 730	-30,6	-32,3	-31,7
Észak-Magyarország	1 439	1 512	1 627	-34,1	-36,0	-35,8
Észak-Alföld	1 390	1 491	1 596	-36,4	-36,8	-37,0
Dél-Alföld	1 483	1 564	1 692	-32,1	-33,7	-33,2
Ország összesen	2 185	2 361	2 534	-	-	-

Forrás: Statisztikai tükör, 2006. - KSH; Statisztikai tükör, 2007. - KSH

Az 1990-es évek közepétől folyamatosan növekedett mind Budapest, mind Pest megye részaránya az ország GDP-jéből, mivel a növekedési ütem Pest megyében (főleg az agglomerációs övezetben) jelentősen meghaladta a budapesti dinamizmust. Így kismértékű területi arányeltolódás regisztrálható az elmúlt években Pest megye javára (1996-ban még 82:18 volt Budapest és Pest megye GDP megoszlása a Közép-magyarországi régióban (KMR), ez 2007-re 78:22-re módosult). 2007-ben az ország GDP-jének 47,1%-a a Közép-magyarországi régióból, a Közép-magyarországi régió GDP-jének 95,4%-a pedig a budapesti agglomerációból származott. (2. táblázat)

2. táblázat
A bruttó hazai termék (GDP) változása (%)

Év	Az országos részarány változása			
	Budapest	Pest megye	Közép-Magyarország	Országos összesen
1996	34,5	7,1	41,6	100,0
2000	34,9	8,4	43,3	100,0
2003	35,1	9,8	44,9	100,0
2007	36,7	10,4	47,1	100,0

Forrás: Területi Statisztikai Évkönyvek, 2004, KSH;
Magyar Statisztikai Évkönyvek, 1997, 2001. KSH;
Statisztikai tükör, 2007. - KSH

A gazdasági fejlettséget fejezi ki az egy főre jutó GDP. Ez a mutató Budapesten több mint kétszerese az országos átlagnak, és a szóródás mértéke folyamatosan növekedett a vizsgált időszakban. A budapesti agglomeráció fejlettsége megközelíti a budapesti mutatót, 1,8-szerese az országos átlagnak. Pest megye kettészakítottságát mutatja, hogy míg az agglomerációs gyűrűben a GDP/fő mutató az országos átlag szintjén áll, addig Pest megye agglomeráción kívüli területén csak az országos átlag felét éri el. (3. táblázat)

3. táblázat
Az egy főre jutó GDP a 27 európai uniós tagország átlagában, %

Régió	Egy főre jutó GDP EU-27 átlagában (%)		
	2005	2006	2007
Budapest	136,6	140,4	136,4
Pest megye	57,1	54,5	55,3
Közép-Magyarország	104,5	105,4	103,1
Magyarország	64,1	63,6	62,7

Forrás: Statisztikai tükör, 2006. - KSH; Statisztikai tükör, 2007. - KSH

Az egy főre jutó GDP növekedési üteme 2005 és 2007 között kismértékben hullámzó tendenciát mutat Budapesten, Pest megyében és a Közép-magyarországi régióban is (míg Magyarországon összességében csökkenés tapasztalható), de mindhárom területi szinten meghaladta a növekedési ütem az országos átlagot.

Gazdasági szerkezet

Nyilvánvaló, hogy egy nagyváros gazdasági szerkezete alapvetően különbözik más térség *(megye, régió, ország)* gazdasági szerkezetétől, amely magában foglalja a különböző települések – a mezőgazdasági jellegűektől, a jobbára a helyi igényekre termelő – gazdasági struktúráit is.

A budapesti gazdaságban a tercier ágazatok dominálnak: a kereskedelem, a szállítás – raktározás - távközlés, a közigazgatás, kiemelkedik az ingatlanügyletek és a gazdasági tevékenységet segítő ágazat részaránya. Pest megyében a szolgáltatások mellett az építőipar játszik jelentősebb szerepet. (4. táblázat) Az agglomerációs gyűrűben a feldolgozóipar mellett a kereskedelem, valamint a szállítás - raktározás - távközlés, és az ingatlanügyletek részesedése jelentős.

4. táblázat:
A bruttó hozzáadott érték megoszlása területenként és gazdasági áganként, 2006-2007 (%)

Térség	Mező-gazdaság	Ipar, építőipar	Szolgál-tatások	Nemzet-gazdaság összesen	Mező-gazdaság	Ipar, építőipar	Szolgál-tatások
	2006				2007		
Budapest	0,2	18,8	81,0	100,0	0,2	17,5	82,3
Pest megye	2,5	34,1	63,4	100,0	2,4	37,2	60,4
Közép-Magyarország	0,7	22,0	77,3	100,0	0,7	21,9	77,5
Ország	4,1	30,1	65,8	100,0	4,0	29,7	66,3

Forrás: Statisztikai tükör, 2006. - KSH; Statisztikai tükör, 2007. - KSH

A budapesti agglomeráció vállalkozásainak gazdasági ág szerinti összetételére a szolgáltatásközpontúság jellemző: 2006 végén a regisztrált vállalkozások 86%-a a szolgáltatási ágak valamelyikében folytatta tevékenységét, jóval nagyobb hányada, mint országosan. A főváros vállalkozási struktúrájában a szolgáltató ágak még meghatározóbbak: az összes regisztrált vállalkozás 87%-a folytatott valamilyen szolgáltató tevékenységet, 7 százalékponttal több, mint az agglomeráció településein.

A budapesti agglomerációban a szolgáltatási ágak közül az ingatlanügyletek, gazdasági szolgáltatás, és a kereskedelem, javítás szerepe a meghatározó: 2006. év végén az

előbbiben koncentrálódott az összes regisztrált vállalkozás 46%-a, de az utóbbi részesedése is meghaladta a 17%-ot. Ezen két ág dominanciája mind a fővárosban, mind az övezet településein megfigyelhető. A termelő ágak közül mind az agglomeráció egészét, mind a részeit tekintve az ipar és az építőipar szerepe jelentős, összes vállalkozáson belüli részarányuk egyaránt 6,8%. Az agglomeráción belül egyértelműen az övezet településein nagyobb a termelő ágak szerepe: a mezőgazdasági, az ipari és az építőipari vállalkozások részaránya sorrendben 1,1, 1,9 és 3,9 százalékponttal volt magasabb itt, mint a fővárosban.

Budapesten 1996 – 2006 közötti időszakban növekedett az építőipar, az ingatlanügyletek, a közigazgatás és az oktatás aránya, Pest megyében a kereskedelem, a szállítás-raktározás és az ingatlanügyletek részesedése. Összességében, Budapestet és az agglomerációs gyűrűt is a tercierizálódás jellemzi, valamint a főváros és körülölelő megyéje gazdasági struktúrájának folyamatos hasonulása.

3.1.4 A gazdasági teljesítményt befolyásoló főbb tényezők

Külföldi tőkebefektetések

2003-ban a külföldi működőtőke-beruházás (FDI, vagy KTM) budapesti részaránya meghaladta a 49%-ot, Pest megyében megközelítette a 14%-ot. Így a Közép-magyarországi régióban koncentrálódott az összes FDI kétharmada. Az 1995-2003. közötti időszakban Budapest részaránya folyamatosan csökkent az országban és a régiójában is, viszont Pest megye e téren erősödött. A külföldi beruházások erősödése Pest megyében elsősorban az agglomerációs gyűrű preferálásából következett. (5. táblázat)

5. táblázat

A Közép-magyarországi régió részesedése a külföldi működőtőke-beruházásokból (%)

Térség	1995	2000	2003
Budapest	57,3	58,0	49,3
Pest megye	6,6	9,4	13,8
Közép-Magyarország	64,0	67,4	63,2
Ország összesen	100,0	100,0	100,0

Forrás: KMT Magyarországon, 1995–2002, KSH, Budapest, 2004,
Budapest Statisztikai Évkönyv, 2003, KSH, Budapest.

A KSH 2007. évi adatai alapján megállapítható, hogy irányváltás történt a főváros FDI részesedésében, hiszen a külföldi érdekeltségű vállalkozások 60%-a Budapesten koncentrálódik, emellett a külföldi tőkéből Budapest 56%-kal, Pest megye pedig 14%-kal részesedik. (6. táblázat)

6. táblázat
Külföldi érdekeltségű vállalkozások, 2007

Térség	Külföldi érdekeltségű vállalkozások		Ebből: külföldi részesedés	Egy lakosra jutó külföldi tőke
	száma	saját tőkéje		
		milliárd Ft		ezer Ft
Budapest	16 396	13 797,7	8 345,3	4 902,4
Pest megye	2 431	2 146,3	2 038,7	1 706,0
Közép-Magyarország	18 827	15 944,0	10 384,0	3 584,0
Országos összesen	27 180	20 684,7	14 833,1	1 476,6

Forrás: A gazdasági folyamatok regionális különbségei Magyarországon 2008-ban - KSH

Jelenleg a közép-kelet-európai térségben az FDI beruházás nagyságát tekintve Magyarország Lengyelország és Csehország után a 3. helyre szorult. Mivel mindhárom országban a fővárosok a kitüntetett helyei a külföldi tőke telephelyválasztásának, így Budapest veszített e téren előnyéből Prágával és Varsóval szemben.

A Magyarországon működő külföldi tőke mind a származási országok, mind a választott ágazatok tekintetében meglehetősen koncentrált. Az összes állomány kétharmada hat ország befektetőitől származik. Az állomány kereken egynegyede Németországból származik. A második–harmadik helyen Hollandia és Ausztria befektetői állnak, 14,2, illetve 13%-kal. Emellett Luxemburgból, Franciaországból és az Egyesült Államokból érkezett még számottevő összeg (az állomány 4,9 –5,7%-a). Az ágazati koncentrációt mutatja, hogy az összes külföldi befektetés 83%-a négy ágazatban található. Közülük a feldolgozóipar 36%-ot, az ingatlanügyletek csaknem 20, a kereskedelem, javítás közel 15%-ot, míg a pénzügyi közvetítés több mint 12%-ot köt le. A külföldi működőtőke-beruházások ágazati szerkezetében egyértelműen kirajzolódnak a Budapest és a vidék közötti jellegzetes strukturális különbségek. Budapesten a szolgáltató szektor, vidéken az ipar a külföldi beruházások legfőbb célpontja.

A külföldre irányuló tőkebefektetések a kelet-közép-európai térség országaiban, köztük Magyarországon is egyelőre szerény összeget képviselnek. A magyar befektetések összege 2008 végén 14,2 milliárd dollár volt *(63,7 milliárdos külföldről ideérkezett tőke mellett).* A kihelyezett összeg mind a lakosság számához viszonyítva, mind a GDP-vel összevetve ezen országok között a harmadik volt Észtország és Szlovénia után. A magyar tőkeexport – a külföldi működőtőke import elmúlt évekbeli tendenciájával szemben – határozottan erősíti Budapest gazdasági pozícióját.

Kutatás, fejlesztés

2008-ban a kutatás-fejlesztéssel kapcsolatos ráfordítások 62%-át (161,6 milliárd forintot) a fővárosban használták fel, így Közép-Magyarország részesedése 66%-ot tett ki. Az előző évhez képest ez az arány nem változott. A K+F tevékenység területi különbségeinek alakulásában az egyik legfontosabb tényező a felsőfokú képzés intézményrendszerének kiépítettsége, ugyanakkor a régiók gazdasági erejében, struktúrájában a vállalkozások innovatív tevékenységében meglévő differenciák is kiemelkedő jelentőségűek.

Budapest az ország egyetlen valódi innovációs központja, hiszen a K+F ágazat által megtermelt bruttó termelési érték több mint 70%-a a fővárosban koncentrálódik. Budapesten található a kutatóhelyek 41%-a, a kutatók, fejlesztők 62%-a, a K+F ráfordítások közel kétharmada, s így az egy kutatóra jutó fajlagos ráfordítások is jóval nagyobbak, mint vidéken.

3.1.4.1 Vállalkozási aktivitás

A budapesti agglomerációt a vállalkozások számának erőteljes koncentrációja jellemzi. 2006 végén a térség egészében ezer lakosra 183 regisztrált vállalkozás jutott, 1,6-szer annyi, mint az országban átlagosan.

2006. december 31-én a budapesti agglomerációban 450 ezer vállalkozást tartottak nyilván, nyolctizedét Budapesten (7. táblázat). A főváros szerepe országos szempontból is meghatározó: itt koncentrálódott az ország vállalkozásainak háromtizede. Az agglomerációs övezeten belül a városokban regisztrálták a vállalkozások 68%-át.

7. táblázat
A regisztrált vállalkozások, 2006

Térség	Társas	Egyéni	Összes
	vállalkozás		
Budapest	206 520	143 035	349 555
Agglomerációs övezet	50 947	49 222	100 169
Ebből: város	34 322	33 807	68 129
község	16 625	15 415	32 040
Budapesti agglomeráció összesen	257 467	192 257	449 724

Forrás: Közlemények a budapesti agglomerációról, 2007 - KSH

A térségben a vállalkozások száma a 2000 – 2006 között eltelt időszakban 7,3%-kal növekedett, közel annyival, mint az országban átlagosan. A növekedést a társas vállalkozások számának 25%-os emelkedése okozta, az egyéni vállalkozások száma 9,8%-kal csökkent. A két területi egység közül az agglomerációs övezetben nőtt jobban a vállalkozási kedv: 2006 végén 29%-kal több vállalkozást regisztráltak itt, mint 2000-ben, míg a fővárosban ennél lényegesen alacsonyabb, 2,3%-os volt a növekedés mértéke.

Munkaerőpiaci-folyamatok

Gazdasági aktivitás

A budapesti agglomeráció népességének gazdasági aktivitását az ország egészéhez képest magas foglalkoztatottság és alacsony munkanélküliség jellemzi. Az agglomeráció népességének 72%-át adó Budapest munkaerőpiaci szerepe országos viszonylatban is kulcsfontosságú. A fővárosi nagyszámú munkalehetőségnek, valamint az agglomeráció és Budapest közötti erős munkahelyfüggésnek köszönhetően a két terület népességének gazdasági aktivitásában nem mutatkoznak jelentős különbségek. A fővárosi foglalkoztatottak és az inaktív keresők aránya valamivel magasabb, a munkanélkülieké és az eltartottaké pedig alacsonyabb, mint az agglomeráció településein átlagosan. (9. táblázat)

9. táblázat
A népesség gazdasági aktivitása, 2001. február 1.

Gazdasági aktivitás	Budapesti agglomeráció		Ország összesen	
	fő	%	fő	%
Foglalkoztatott	1 020 992	41,6	3 690 269	36,2
Munkanélküli	70 768	2,9	416 210	4,1
Inaktív kereső	746 178	30,4	3 305 541	32,4
Eltartott	615 377	25,1	2 788 295	27,3
Összesen	2 453 315	100,0	10 198 315	100,0

Forrás: Közlemények a budapesti agglomerációról, 2007 - KSH

Munkanélküliség

A budapesti agglomerációban 2006. december végén a Foglalkoztatási és Szociális Hivatal adatai szerint 31 ezer álláskeresőt tartottak nyilván, mintegy héttizedük, 21 ezer fő fővárosi lakos volt. A munkavállalási korú állandó népesség (15–60 éves nő és 15–61 éves férfi) 1,9%-a volt nyilvántartott álláskereső. A fővárosi átlag megegyezett a térség egészével, az agglomerációban átlagosan 2%-os arányt képviseltek.

A térségben az álláskeresők újraelhelyezkedési esélyei viszonylag jók: többségük fél éven belül újra talált munkát, 40%-uk tartozik abba a csoportba, akik 180 napon túl sem tudtak újra elhelyezkedni. 2006-ban az agglomerációban élő tartósan állást keresők aránya 38% volt, a fővárosban az arányuk meghaladta a 40%-ot.

Az álláskeresők számát és arányát tekintve jelentősek a nemek közötti különbségek. 2006 végén 17 ezer nő keresett állást, 3,3 ezerrel több, mint férfi. A tartós munkanélküliség esetében is a nők helyzete kedvezőtlenebb: közöttük a 180 napon túl állást keresők aránya 41%, 3,5 százalékponttal magasabb, mint a férfiak esetében.

Az álláskeresők többsége középfokú vagy annál alacsonyabb végzettséggel rendelkezik. Az álláskeresők iskolai végzettség szerinti összetételében a foglalkoztatottak iskolai végzettségénél már leírt területi különbségek érvényesültek: a fővárosi álláskeresők körében magasabb volt a főiskolai vagy egyetemi oklevéllel, valamint az érettségivel rendelkezők, illetve alacsonyabb a szakmunkások és a képesítés nélküliek aránya, mint az agglomeráció településein.

A munkanélküliség szempontjából a térségben a fizikai foglalkozásúak vannak rosszabb helyzetben: a Budapesten élő álláskeresők 59%-a dolgozott fizikai munkakörben mielőtt

elveszítette volna az állását, az agglomerációban élő munkanélküliek körében arányuk 67% volt.

Az agglomerációban a pályakezdő fiatalok elhelyezkedési esélyei az ország más térségeihez képest viszonylag jók: a vizsgált időpontban az összes regisztrált álláskeresőn belüli részarányuk a fővárosban 4,3%, az agglomeráció egészében 4,8% volt.

A foglalkoztatottak iskolai végzettsége

A budapesti agglomerációban élő foglalkoztatottak képzettebbek az országosnál. Az összes foglalkoztatott közel négytizede rendelkezik érettségivel, 27%-uknak pedig egyetemi vagy főiskolai diplomája van, 6,1, illetve 8,6 százalékponttal nagyobb hányaduknak, mint az ország egészében. Azon foglalkoztatottak aránya, akik még az általános iskola 8. évfolyamát sem végezték el kevesebb mint egy százalék. A fővárosban élő foglalkoztatottak iskolázottsági mutatói kedvezőbbek, mint az agglomeráció településein élőké. Az érettségizettek arányát tekintve kisebb, a felsőfokú végzettségűek esetében jelentősebb a főváros javára fennálló különbség.

A foglalkoztatottak gazdasági ág szerint

A budapesti agglomeráció népességének döntő hányada a szolgáltatási ágakban dolgozik: 2001 elején a munkavállalók 75%-a tevékenykedett ezeken a területeken. A hagyományos termelő ágak közül az iparban és az építőiparban az összes foglalkoztatott 24%-a dolgozott, a mezőgazdaság szerepe a térség földrajzi adottságai miatt nem jelentős. A foglalkoztatottak koncentrációja a szolgáltatási ágakban a főváros esetében jóval nagyobb, mint az agglomerációs övezet városaiban és községeiben. A fővárosi lakóhelyű foglalkoztatottak 78%-a tevékenykedett a szolgáltatási ágak valamelyikében, míg az övezet városaiban 10, községeiben 11 százalékponttal kisebb a hányaduk.

A 2001. évi népszámlálás adatai szerint a budapesti agglomerációban élő munkavállalók többsége, több mint fele szellemi munkát végez. A szellemi foglalkozásúak nagyobb részét a vezetők, értelmiségiek csoportjába tartozók adták, arányuk a foglalkoztatottakon belül 29% volt. A fizikai tevékenységet folytatókat vizsgálva az összes foglalkoztatott 22%-a ipari vagy építőipari foglalkozású volt, de a szolgáltatások nyújtásával foglalkozó munkavállalók is 16%-os arányt képviseltek. A főváros és az agglomeráció közötti területi különbségek e tekintetben is jelentkeznek. Budapesten 8,9 százalékponttal magasabb a vezető, értelmiségi foglalkozásúak aránya, mint az agglomerációban élőknél, az egyéb szellemi foglalkoztatottak esetében kevésbé éles eltérések tapasztalhatók. Az agglomerációban élők foglalkoztatásában jelentősebb az ipar szerepe, mint a fővárosban: az agglomeráció munkavállalóinak háromtizede űz ipari vagy építőipari foglalkozást, míg a fővárosban ezen főcsoport súlya 20% alatti.

Jövedelmek

Az egyes területek lakosságának anyagi helyzetére a személyi jövedelemadó-adatok alapján következtethetünk. Az APEH kimutatásai szerint a budapesti agglomeráció lakosai közül 2006-ban összesen 1 millió 102 ezren tartoztak az adófizetők közé, héttizedük a fővárosban élt. A budapesti agglomeráció egészében az adófizetők az állandó népesség 45%-át adták, a munkavállalási korú népességen belüli arányuk pedig 69% volt.

Az adóbefizetések alapjául 2 258 milliárd forint jövedelem szolgált, melyből 1 641 milliárd forint a budapesti adófizetőknél keletkezett. A térségen belül összességében a Budapesten élők anyagi helyzete a kedvezőbb: itt egy adófizető átlagosan 2 millió 139 ezer forint

jövedelem után adózott, szemben az agglomerációval, ahol ez az érték átlagosan 1 844 ezer forint volt.

Munkahelyi ingázás

A foglalkoztatottak napi ingázásáról településenként rendelkezésre álló legutolsó – a 2001. évi népszámlálásra vonatkozó – adatok szerint a budapesti agglomerációban élők jelentős része lakóhelyén kívül dolgozik. 2001-ben a budapesti agglomerációban foglalkoztatottak 22%-a, mintegy 227 ezer személy ingázott naponta a munkahelyére. Ilyen kiugró ingázási arány az ország egyetlen más területére sem jellemző. Figyelembe véve a 2001 óta zajló vándorlási folyamatokat, valamint a 2005. évi mikrocenzus Közép-Magyarországra jellemző ingázási adatait, a 2001-re jellemző arányok feltehetően nem módosultak számottevően az elmúlt öt évben. A 2001. évi adatok szerint a fővárosban dolgozók 20%-a, 175 ezer munkavállaló vidékről járt be, az ellentétes irányú ingázók száma lényegesen kisebb, mintegy 65 ezer fő volt.

A fővárosból a vidéki munkahelyükre ingázók harmada, 23 ezer munkavállaló az agglomerációs övezetben vállalt munkát. Budapestről az agglomerációs övezet minden településére járnak naponta dolgozni, azonban az ingázók közel 60%-a 9 településre *(Budaörs, Törökbálint, Dunaharaszti, Szentendre, Dunakeszi, Gödöllő, Budakalász, Érd, Fót)* összpontosul. E települések közül a legtöbb munkavállaló, több mint 5 ezer fő Budaörsre ingázik. Az agglomerációs övezetben a foglalkoztatottak 59%-a ingázik *(közel 70%-uk Budapestre).*

3.1.5 A budapesti agglomerációban feltárt változások tendenciái

- A budapesti agglomeráció gazdasági fejlődését dinamizmus jellemzi, amely folyamatosan meghaladja az országos növekedési átlagot.

- Folytatódik az agglomerációs gyűrű felzárkózása Budapesthez. A gazdasági dinamizmus fontos bizonyítéka, hogy a budapesti agglomeráció kitüntetetten vonzó térség a vállalkozások letelepülésére és működésére. Az agglomerációs övezet közeledést mutatott az elmúlt években a főváros gazdasági dinamizmusához, amely elsősorban a helyi gazdaságok megerősödéséhez kötődött, de ez a térség sok szempontból alkalmasabbnak bizonyult a zöldmezős – *jobbára külföldi vállalatokhoz kapcsolódó* - beruházások számára.

- A budapesti agglomeráció gazdaságának központi szerepkörei erősödtek az országban, de a nemzetközi szerepkörök csak részlegesek maradtak: a logisztikai elosztó központra vonatkozó elképzelés megvalósítása még nyitott kérdés.

- Folytatódott – *csökkenő intenzitással és térségileg differenciált módon* – a gazdasági és lakossági szuburbanizáció.

- Változatlanul erős a külföldiek érdeklődése a budapesti agglomeráció iránt. A külföldi működő tőke erős vonzása, a nagyvállalatok székhelyeinek koncentrálódása Budapestet a döntéshozás központjává, nemzetközileg is jelentős irányító-ellenőrző központtá emeli.

- Az ingázás kettős iránya vált jellemzővé.

- A gazdasági feltételek és potenciálok szempontjából az agglomerációs gyűrűn belül jelentős különbségek alakultak ki, a lakossági jövedelmek területi különbségei viszont kevésbé szélsőségesek.

- A policentrikus szerkezet formálódása a budapesti metropoliszon belül már érzékelhető munkamegosztást, és az agglomerációs gyűrűn belüli városok központi pozícióinak megerősödését jelenti, és ez az egészséges irányú fejlődés összességében továbberősíti Budapest pozícióit.

- A budapesti agglomeráció nemzetközi és hazai közlekedési csomóponti szerepe folyamatosan felértékelődik.

- A budapesti gazdaság jellegzetes szerkezeti változásaiban az un. stratégiai ágazatok erősödnek meg. A budapesti központi szerepkört erősíti a tőkekoncentráció látványos folyamata, a pénzügyi szektor, az ingatlanügyek és magas szintű, speciális üzleti szolgáltatások koncentrációja, az idegenforgalom, és a kereskedelem felértékelődő szerepe. Budapesten összpontosulnak a kutatás-fejlesztés, a felsőfokú oktatás, vagyis az un. tudásipar, innováció, a kultúra tömeg és elit elemei, amelyek együttes megjelenése szinergikus hatást gyakorol a város- és térségfejlődésre.

4 A Budapesti Agglomeráció kiterjedésének vizsgálata

4.1 Bevezetés

A Budapesti agglomeráció 89/1997. (V.28.) számú kormányrendelet szerinti – *jelenleg is hatályos* - lehatárolása ma már nem minden vonatkozásban tükrözi a főváros és környéke aktuális és valós területi kapcsolatait.

A területi lehatárolás felülvizsgálatának szükségességét a Budapesti Agglomerációs Fejlesztési Tanács által elfogadott – *a térségre vonatkozó* – hosszú távú területfejlesztési koncepció is megfogalmazta már 2006-ban.

A BAFT által jóváhagyott dokumentum – *a térség egésze összehangolt fejlesztésének tervezése érdekében* – a területfejlesztésben indokoltnak tartotta a kialakult adminisztratív határok átlépését, a határokon átnyúló, szerves területi kapcsolatok kiépítését. Célkitűzéseit és javaslatait ezért egy olyan „funkcionális várostérségben" fogalmazta meg, amely a hatékony együttműködés által lehet sikeres, és versenyképes.

Azonban sem ez a koncepció, sem az azóta elkészült területfejlesztési dokumentumok nem tisztázták kellőképpen *(az Országos Területfejlesztési Koncepcióban is alkalmazott de nem definiált)* új kategóriaként bevezetett - esetenként és zavaróan – *(Budapest térségében az agglomeráció szinonimaként is használt)* „funkcionális várostérség", „metropolisz térség" és a területfejlesztésről és területrendezésről szóló törvényben kiemelt térségként rögzített „budapesti agglomeráció" viszonyát.

Ezért a térség területrendezési terve felülvizsgálata előkészítő szakaszában került sor arra a vizsgálatra, amely a Budapesti Agglomeráció térbeni kiterjedését elemezte. A vizsgálat célja elsődlegesen a területrendezési terv területi hatályának meghatározása volt.

4.2 Értelmezések és viták a térkategóriák alkalmazásában

A hatályos magyar törvények a főváros térségében egyetlen térkategóriát – *az agglomerációt* – ismerik, mint olyan terepet, amelynek együtt tervezéséhez és együttfejlesztéséhez országos érdekek fűződnek. *(E terület először kormányhatározatban, majd a 2005. évi LXVII. törvény elfogadása óta törvényben területi kiterjedésében meghatározott térség).*

Miközben a Budapesti agglomeráció hatályos lehatárolása a korábbiakban is szakmailag elfogadott <u>agglomeráció</u> definíciók figyelembevételével történt, az elmúlt években egyre több szakmai dokumentum és szakértő az agglomerációt, mint térkategóriát használja az összes többi – *időközben szakmailag felvetett* – térkategória *(városrégió, várostérség, funkcionális várostérség, metropolisz térség)* szinonimájaként.

Ezek a szakemberek és szakmai dokumentumok szűknek tartják az agglomerációt *(mint fogalmat és mint lehatárolást)* **arra, hogy alkalmazásával ezt az a** *(megfogalmazásuk szerint mintegy 3,5 millió embert tömörítő)* **várostérséget európai léptékben pozicionálni lehessen, illetve a térség egészét együtt lehessen tervezni és összehangoltan lehessen fejleszteni.**

Megjegyezzük, hogy ezzel összefüggésben – *a szakmai igény megfogalmazásán túl* – az elmúlt időszakban semmilyen előrehaladás nem történt abban, hogy ezek a tágabb térségek *(térkategóriák)* jogszabályilag is meghatározásra kerüljenek, illetve megtörténjen beillesztésük a magyar területfejlesztés és területi tervezés

intézményrendszerébe. Ennek hiányában nem lehet csodálkozni azon, hogy – *a más szakmai tartalommal bíró, de a magyar jogrendben definiált térkategória* – az agglomeráció jelenik meg rendre, mint e térkategóriák szinonimája.

4.2.1 Fogalommeghatározások, az agglomeráció és más térkategóriák viszonya

A szakirodalomban és a korábbi területfejlesztési dokumentumokban tisztázott az agglomeráció fogalma. Bár az egyes szerzők a fogalom meghatározás más-más részelemeire helyezik a hangsúlyt - *ennek megfelelően némileg eltérő szempontrendszert és mutatókat alkalmaznak az agglomeráció területi kiterjedése vizsgálataihoz* - de alapvető konszenzus van az alábbi megállapításokban:

„Az agglomeráció a településrendszer strukturális átalakulásának eredménye, terméke. Olyan <u>sajátos településképződmény, melyre a népesség, a termelési eszközök, az infrastruktúra rendszereinek nagymérvű térbeli koncentrációja</u> jellemző."

(Közép Magyarországi Fejlesztési Tanács 2009 évi agglomeráció definiciója)

<u>„Agglomerációnak a nagyvárost és a nagyváros körüli azon települések együttesét nevezzük, amelynek lakossága és vállalkozásai szoros, napi szintű kapcsolatban vannak egymással".</u>

(Kőszegfalvi György professzor tömör fogalom meghatározása 1995)

„Agglomerációk, illetve agglomerálódó települések közé soroljuk mindazokat az <u>intenzív munkamegosztásban együtt élő településeket</u>, melyek között a funkciók térbeli specializálódása következtében többirányú mozgás, bonyolult keresztvonzás kapcsolatok alakultak ki, és ahol ezt a műszaki infrastrukturális hálózatok és a területfelhasználás arányai, alakulása is kellőképpen kifejezik *(térbeli összekapcsolódások)."*

(1983-as Országos Területrendezési Terv előkészítő anyaga – a településhálózati dokumentáció definiciója)

<u>E meghatározásokat jól egészíti ki dr. Kőszegfalvi György professzornak a területi lehatárolásoknál a KSH által is használt meghatározása, amely szerint:</u>

„Az agglomerációk olyan településstruktúrák, ahol az ott elhelyezkedő településekben népességgyarapodás, jelentős/jelentősebb lakásépítési tevékenység figyelhető meg. Az 1990-es évtizedben végbement folyamatok azt jelzik, hogy a gyarapodó népességszám és lakásépítési tevékenység nem a központokra, hanem az azt övező településekre jellemző: a központokból a népesség – *különböző okok miatt* – kitelepedik a környék településeire, illetve más térségekből a bevándorlás ide irányul, lakást ezeken a településeken épít. Az aktív népesség munkahelyei *(nagy többségükben)* a központokban találhatók. A központ és a közvetlen közelében fekvő települések között sokrétű funkcionális kapcsolatok jönnek létre *(munkahely–lakóhely, vállalkozási-gazdasági, kereskedelmi-piaci, oktatási, művelődési, egészségügyi, kulturális, különféle jellegű szolgáltatási).* Az intenzív agglomerálódási folyamat eredményeként összefüggő, fizikailag egybeépült településtest alakul ki, a települések egymással összenőnek. A hálózati *(vonalas)* infrastruktúra-rendszerek átfogják, illetve összefogják az agglomeráció egész területét *(közlekedés, energiaellátás, közműves vízellátás).* Az agglomeráció települési szerkezetének kialakulásában meghatározó szerepe van a központ, illetve társközpontjai településszerkezetének: morfológiai adottságainak, az érintett térség természeti-földrajzi viszonyainak *(domborzati adottságok, vízrajzi helyzet),* a vonalas infrastruktúra kialakult rendszerei területi-földrajzi elhelyezkedésének. Az agglomeráció területére az intenzív terület-felhasználás, a beépítés viszonylagos sűrűsége a jellemző. Megfigyelhető a beépítési magasság növekedése".

(A hazai szakirodalomban ez az a gyakorlatban is alkalmazott definició, amelyhez a legkönnyebben lehet mutatókat rendelni, ezzel a területi különbségeket számszerűsíteni.)

Az agglomeráció fenti definícióit figyelembe véve biztosan állítható, hogy sem az Esztergomtól, Székesfehérvártól Szolnokig, Kecskemétig, illetve Hatvanig terjedő *(a Budapesti agglomeráció fejlesztési dokumentumaiban megfogalmazott, a Budapest körüli „csapágyvárosok" által érintett)* **tér *(mint „metropolisz térség")* sem a VÁTI – MTA-RKK által Budapest körül kistérség határosan lehatárolt tér** *(mint „funkcionális várostérség")* **nem azonos a Budapesti Agglomerációval.**

Az agglomerációra vonatkozó jellemzők nem érvényesek ezeknek a lényegesen nagyobb kiterjedésű tereknek az egészére. Három önálló térkategóriáról van tehát szó, amelyek lehatárolásához eltérő szempontrendszer, a területi tervezésben, illetve a területfejlesztésben történő alkalmazásukhoz pedig eltérő eszközrendszer szükséges.

4.2.2 A szakirodalomban használt térkategóriák a város és környéke együttes kezelésére

Az Országos Településhálózat-fejlesztési Koncepció megalapozása keretében a VÁTI TTÉI – MTA RKK által közösen kidolgozott **„Funkcionális Városi Térségek"** lehatárolás során alkalmazott módszerről elmondható: a nagyobb térszervező és munkaerőpiaci szerepkörű központok körül elhelyezkedő, a központhoz munkaerőpiaci értelemben egyértelműen vonzódó kistérségek *(a domináns központtal együtt kezelve)* alkotják a funkcionális városi térségek rendszerét, megvalósítva így a központok és ellátott területük együtt kezelésének lehetőségét. **Ez az újonnan definiált térkategória a jövőben a települések térségi együttműködésének és együtt tervezésének, illetve a területfejlesztés intézményrendszere átalakításának új alapegysége lehet.**

A magyarországi városok és térségük kapcsolatrendszeréről tájékoztat az Salamin Géza – Radvánszki Ádám és Nagy András (VÁTI TTEI) „A magyar településhálózat helyzete", illetve Sütő Attila (VÁTI TTEI) „Város és vidéke rendszerek és típusaik Magyarországon" című cikke a Falu Város Régió folyóirat 2008 évi 3. számában.

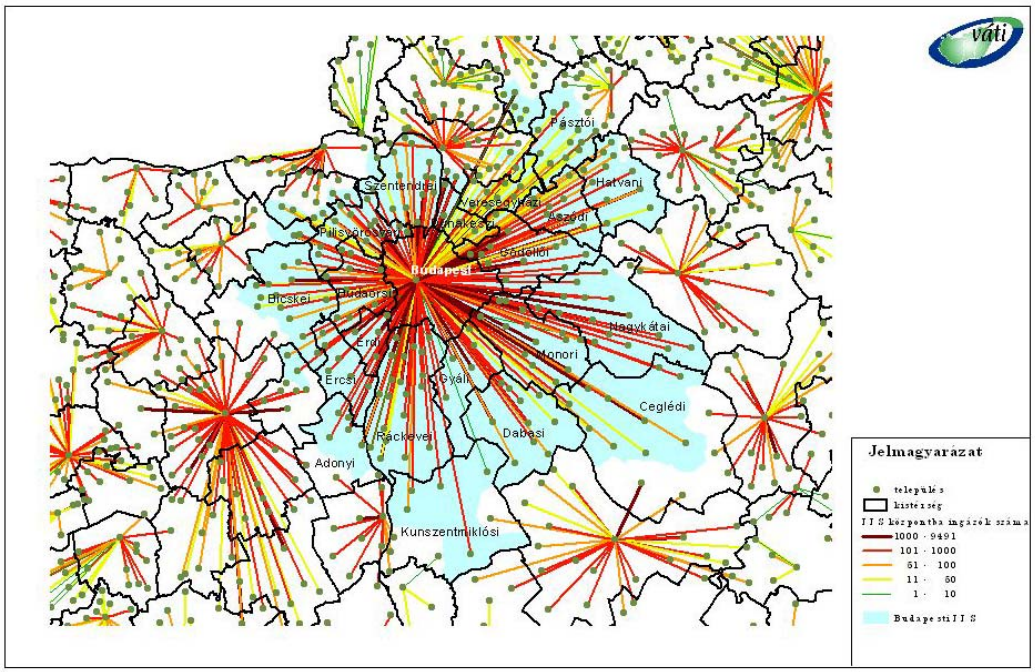

Budapest térsége vonatkozásában jelentős eredmény a munkaerőpiaci kapcsolatok felrajzolása és annak megállapítása, hogy: „a Budapest központú metropolisz-régió területileg egyezést mutat a főváros ingázási alapú munkaerőpiaci körzetével. A hazai munkaerőpiaci központok közül egyértelműen Budapest hatása a legerősebb, és a legkiterjedtebb: Pest megye statisztikai kistérségeinek jelentős része mellett Fejér megyéből Bicske, Adony és Ercsi statisztikai térségei településeinek túlnyomó részét, Komárom Esztergom megyéből a Dorogi kistérség egy részét, illetve Heves megyéből a Hatvani KSH-egység majdnem egészét magában foglalja a főváros ingázási zónája. E kiemelkedő dominancia az oka Budapest és térsége külön településhálózati térségtípusként való szerepeltetésének: ugyan több pólusváros/megyei jogú város is rendelkezik többé-kevésbé kiterjedt munkaerőpiaci rendszerekkel, ám ezek mérete lényegesen elmarad a Budapestnél tapasztalhatótól. Ezért Budapest és „vonzott kistérségeinek" egységes FVT-ként kezelése indokolt." Ennek figyelembevételével az FTV-k lehatárolási javaslatát az alábbiak szerint fogalmazták meg:

A város és környéke együttes kezelésének, tervezésének szükségességét, illetve a más-más elnevezéssel és tartalommal kialakított térstruktúrák különbözőségét támasztja alá Dr. Faragó László (MTA RKK) 2008-ben a Falu Város Régió folyóirat hasábjain publikált „A funkcionális városi térségekre alapozott településhálózat-fejlesztés normatív koncepciója" című cikkében:

„A város és környéke együttes kezelésének koncepciója nem új keletű Magyarországon. Az elmúlt 100 évben — más és más elnevezéssel *(városrégió, város-megye, városkörnyék, kistérség)* és tartalommal — sokan javasolták, mint alkalmazandó térszerkezeti egységet, és néhány esetben intézményesítésére is sor került. Az ingázó munkavállalók, az iskolába járók és az egyéb szolgáltatásokat rendszeresen más településen igénybe vevők napi mozgástere sok esetben magába foglalja a központi várost és a környező teleüléseket is. Településtudományi értelemben ezek a települések funkcionálisan összetartoznak, és ennek az összetartozásnak valamilyen formát is célszerű adni. Korábban jellemző volt a környező települések városokhoz csatolása *(pl. Nagy-Budapest létrehozása),* később az

agglomerációk lehatárolása, ma már a városi gazdaságok tercializálódásával, a falvak funkcióvesztésével, a szuburbanizációval általánossá vált a városkörnyéki kapcsolatok szorosabbá válása, így ezt a funkcionális összetartozást is meg kell jeleníteni a térstruktúrában. Nemcsak a falvakban élők kapcsolati hálói terjednek ki a városokra, hanem a városok külső határai is oldódnak, sokan kiköltöznek a környező településekre *(aludni kijárnak a városból),* vagy kihelyezik gazdasági tevékenységüket, vagy a napi, heti rekreáció a városhatárokon kívülre kerül stb. A városok és a környező falvak kapcsolatainak további bővülése ma már szükségszerű! A közigazgatás csak szakaszosan, némi késedelemmel tudja követni a bekövetkezett változásokat, de sok esetben nincs is szükség e kapcsolatok túl merev formalizálására. E térségi integrációban a városoknak, mint központi helyeknek kitüntetett szerepük van."

„A tévhitekkel ellentétben a város nem környékével rivalizál, és a falvaknak sem ellensége a központi városuk. Együtt tagolódnak be a különböző szintű hálózatokba, a magasabb szintű város a környékét is magasabb szintre emeli, a hanyatló város rontja környezete esélyeit is *(Faragó 2006).* A funkcionális városi térségeken belüli együttműködés nem egyirányú kapcsolatokat jelent, nem csak az lehetséges, hogy a város látja el a vidéken többnyire hiányzó funkciókat, hanem a specializáció és munkamegosztás révén akár arra is lehetőség kínálkozik, hogy valamely közös feladatot az egyik falu teljesítse az egész funkcionális városi térség számára. A város és környékének funkcionális egységként való kezelését alátámasztja az a tudott, de Magyarországon sokak által tudomásul nem vett tény, hogy a városnak van vidéke, illetve a vidéki területeknek van központi helye, ahol a helyben nem létező szolgáltatásokat igénybe veszik. A rurális és urbánus besorolása ma már világszerte a falvakra és a központi városokra együtt vonatkozik. A vidéki terekbe beletartoznak a falusias teret kiszolgáló városok és az urbánus térségekbe a város által "dominált" falvak is".

Fentiek figyelembevételével Dr. Faragó László szerint „a településhálózat olyan rendszer, amelyben az egyes települések, azok csoportjai (FVT) munkamegosztás alapján együttműködnek. A funkciómegosztás, a méretgazdaságosság, a rendszerben betöltött szerep stb. alapján hierarchikus és mellérendelt kapcsolatok is vannak. Az ellátási, szolgáltatási funkciók igénybevételük gyakorisága, a hatósugaruk, belső intézményi struktúrájuk alapján hierarchikus rendszert alkotnak. A hierarchikus szintek tartalma történetileg változó, az abban elfoglalt hely nem állandó, de a tapasztalatok szerint csak lassan változik, még akkor is, ha a gazdasági folyamatok *(növekedés vagy hanyatlás)* felgyorsulnak. A FVT-k hierarchiája a városok hierarchiáját követi.

<u>A VÁTI TTÉI – MTA RKK által közösen kidolgozott „Funkcionális Városi Térségek" szakmai javaslat szerint:</u>

„Nemzetközi jelentőségű a budapesti metropolisz-térség. Ez a FVT magába foglalja a fővárost és az egész agglomerációját, azaz több kistérséget. Ez az egyetlen nagyvárosi európai növekedési körzet Magyarországon, amely a globalizált világgazdaság egyik csomópontja lehet *("potencionális MEGA").* Elő kell segíteni ennek a funkcionális városi térségnek, mint város-régiónak az intézményesített közös fejlesztését."

Budapest kiemelt kezelésének szükségességét erősíti meg Prof. Dr. Rechnitzer János *(MTA RKK)* „Modellek a településhálózat lehetséges fejlesztési irányaira" című cikkében: „Kiemelten kell kezelni Budapestet. A fővárosnak a Kárpát-medencében, de tágabban Közép-Európában betöltött szerepét egyértelműen fejleszteni, gyarapítani szükséges, akár az eszközök további koncentrálásával is. A versenyképesség fokozása, az új szolgáltatások megtelepítése, a nemzetközi funkciók befogadásának segítése, a nagyvárosi életminőség javítása, az egyre bővülő agglomerációval való szervezett kapcsolatok kiépítése az egész magyar településhálózat működésére hat, annak stabilitását fokozza."

A budapesti agglomeráció korábbi területfejlesztési dokumentumainak előkészítése során megfogalmazódott – *Esztergomtól, Székesfehérvártól Szolnokig, Kecskemétig, illetve Hatvanig terjedő* – „**városrégió", vagy „metropolisz térség"**, a VÁTI TTÉI – MTA RKK által kistérség határosan meghatározott **„funkcionális városi térség"** és a településsorosan meghatározott **„agglomeráció" viszonya,** az eltérő térkategóriák által érintett területek különbözősége:

Úgy a „városrégió", mint a „funkcionális városi térség" A „várostérség" (városrégió)", illetve a főváros térségében a „metropolisz térség" az előzetes szakértői meghatározások és lehatárolások szerint a Budapesti agglomerációnál területileg lényegesen nagyobb térséget érintenek. E nagyobb térség területfejlesztési szempontú együtt-tervezése, *(a térség egésze fejlesztési célkitűzéseinek közös meghatározásától, a térségi jelentőségű fejlesztések koordinálásán át a térség legitimációját biztosító intézményrendszer kiépítéséig)* nélkülözhetetlennek látszó – *a szakma által egyértelműen támogatott* - feladat.

Javasolt ezért, hogy a területfejlesztésről és területrendezésről szóló törvény következő módosítása, illetve a településhálózat-fejlesztésről szóló koncepció országgyűlési elfogadása keretében kerüljenek a magyar jogrendbe beillesztésre azok az új – *elsősorban a területfejlesztés összehangolását szolgáló* - térkategóriák, amelyek megteremtik a magyar várostérségek Európai Uniós irányelvekkel is összhangban lévő együtt tervezésének intézményi lehetőségeit és eszközeit.

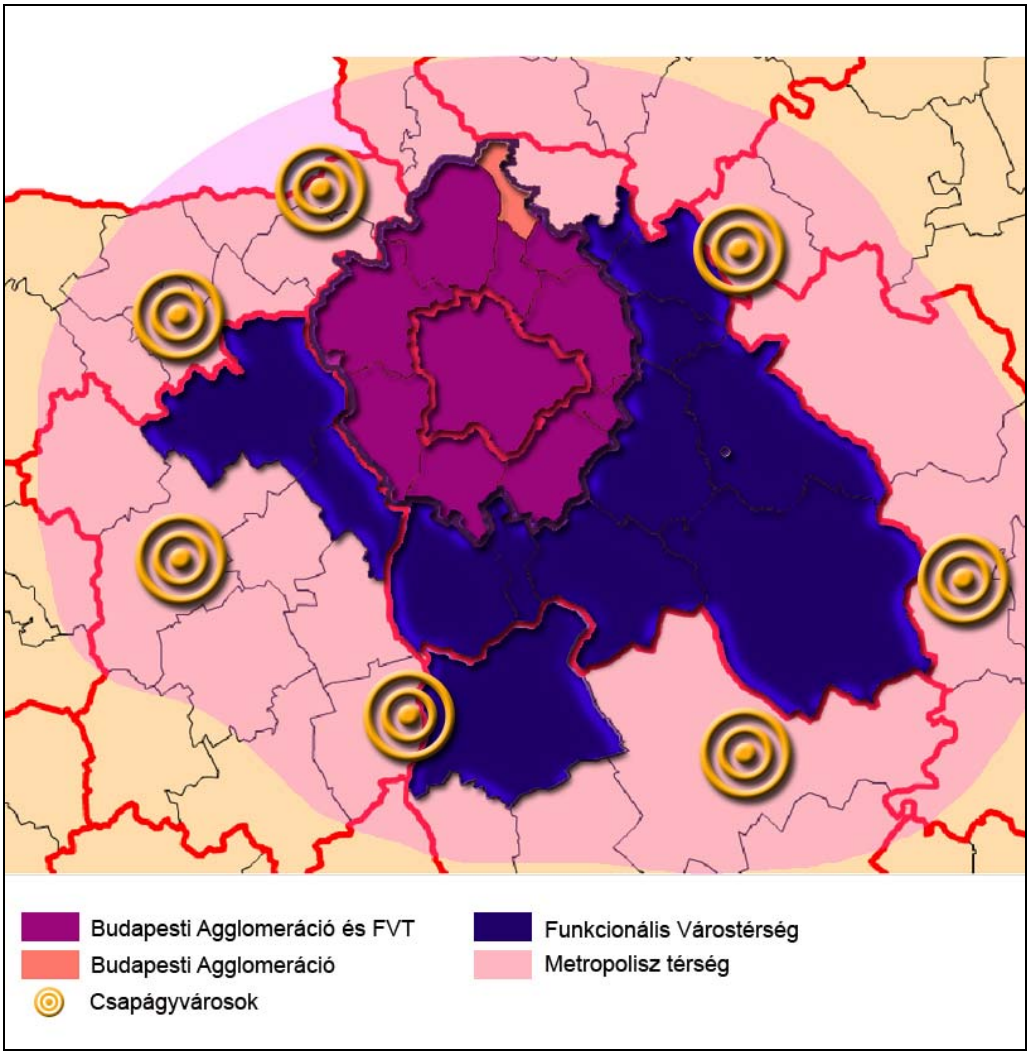

Szerkesztette: PESTTERV Kft 2009

Fentiekből azonban nem következik az, hogy a területrendezési tervezést, a Budapesti Agglomeráció Területrendezési Tervéről szóló törvény módosítását is ebben a mai régióhatárokon is túllépő tág térségben kell elvégezni.

A budapesti agglomeráció értelmezhető úgy, mint a metropolisz funkcionális várostérség magterülete, ahol a területi és infrastrukturális kapcsolatok a legszorosabbak és ahol a területi koordináció és szabályozás érvényesítésére – *kiemelt térségi területrendezési terv készítésére és annak a parlament általi elfogadására* - a leginkább szükség van.

Azok a korlátozások - *és az országostól eltérő szigorúbb rendezési szabályozások* - amelyek *(az ismert terület-felhasználási konfliktusok kezelésére, új konfliktusok kialakulásának megakadályozására)* indokoltak az agglomerációban, azok nem feltétlenül indokoltak a „metropolisz térség" egészében. Amennyiben ez *(a többször említett)* új térkategória a későbbiekben beillesztésre kerül majd a jogrendbe, ismételten megfontolandó, hogy a települési önkormányzatok településrendezési kompetenciáit erőteljesen szűkítő törvénnyel megerősített területrendezési szabályozást is érdemes-e erre a nagyobb térségre kiterjeszteni, vagy ezt a kérdést más eszközökkel kell kezelni.

Az „agglomeráció" tehát releváns fogalom a funkcionális várostérségen belül legszorosabb kapcsolatban lévő térség meghatározására. Ezért a főváros térségében a területrendezési tervezés számára nem indokolt új térkategóriát keresni és alkalmazni.

Az agglomerációt pedig az elfogadott definicióhoz kapcsolható mutatók és a rendelkezésre álló adatok alapján lehet és kell lehatárolni. Területrendezési vonatkozásában – *legalább is véleményünk szerint* - nem jelent hibát a területrendezési tervezést (és a törvényi szabályozást) a legtöbb vonatkozásban összefüggő – *az agglomeráció fogalmával azonosítható* – térre koncentrálni.

Mivel az agglomeráció lehatárolás felülvizsgálatát célzó (jelen) munka szorosan kapcsolódik a Budapesti Agglomeráció Területrendezési Tervéről szóló 2005 évi törvény 2010-ben esedékessé váló felülvizsgálatának és módosításának előkészítéséhez, egyértelmű, hogy ebben a tanulmányban az agglomeráció és nem más – *a területfejlesztési szakmai dokumentumokban előforduló* - térkategóriák *(„városrégió" vagy a „metropolisz térség")* lehatárolása a cél és a feladat.

A lehatárolás felülvizsgálatára irányuló jelen tanulmány ezért az agglomeráció fogalom-meghatározásából levezetett területi mutatók segítségével vizsgálja, hogy valóban szükséges-e, ha igen, akkor hol és milyen települések vonatkozásában az agglomeráció határainak módosítása.

A lehatárolás felülvizsgálatát megalapozó vizsgálat – *BAFT koncepcióban megfogalmazottakkal összhangban* – Pest megyére és a Budapesti agglomeráció mai határaival szomszédos Komárom-Esztergom és Fejér kistérségek által érintett településekre terjed ki, ebben a településkörben keresi az agglomeráció határait.
A szakértői szintű lehatárolási javaslat - *a KSH-val együttműködésben kidolgozott szempontrendszer figyelembevételével,-* egyrészt a KSH-ban, másrészt más szakmai műhelyekben rendelkezésre álló adatok és információk elemzésével – *indikátorok meghatározásával* – került kidolgozásra.

4.3 A Budapesti agglomeráció kiterjedésének vizsgálata 2009-ben

Tekintettel arra, hogy a főváros körüli terület egyetlen hivatalosan létező, szabályozott térkategóriája az „agglomeráció", - *törvényi felhatalmazás is az agglomeráció területrendezési tervének felülvizsgálatára és módosítására van a 2005. évi LXVII. számú törvény 21. § (6) pontja szerint* - jelen munka keretében is az agglomeráció *(és nem más térkategória)* **területi kiterjedésének vizsgálata folyik.**

A lehatárolás felülvizsgálatával kapcsolatos szakértői munka a Központi Statisztikai Hivatal, a PESTTERV Kft és a KÖZLEKEDÉS Kft, valamint külső szakértők közreműködésével készült. Tekintettel arra, hogy a munka során a térség fejlesztésében érintett szervezetek között nem alakult ki teljes körű egyetértés sem a térkategória meghatározásában, sem a lehatárolásnál figyelembe veendő mutatók vonatkozásában, a szakértői javaslat a rendelkezésre álló adatbázisok felhasználásával és értékelésével készült az OTrT törvény *„együtt tervezendő térségeit"* meghatározó vidéki nagyvárosok agglomerációi lehatárolásánál a KSH-ban alkalmazott módszertannal sok tekintetben megegyező eljárással.

4.3.1 A mutatók kiválasztása

A lehatárolás felülvizsgálata során vizsgált térség a Budapesti agglomeráció fejlesztési koncepciójában (2006) meghatározottak szerint alakult, azaz kiterjedt Pest megye egész közigazgatási területére, valamit a mai agglomerációval határos kistérségek területére, az ott érintett települések körére.

A lehatárolás felülvizsgálata során első lépésben kiválasztásra kerültek azok a mutatók, melyek a KSH T-STAR adatbázisából, valamint a 2001. évi népszámlálás településsoros adataiból használhatók voltak, és amelyek a lehetőségekhez mérten összességükben kifejezik a fenti definíciókban foglaltakat. A korábban készült agglomeráció lehatárolásokhoz képest a használt mutatók kiegészültek a térség települései fejlettségét érzékeltető elemekkel, illetve az egyéni, illetve közforgalmú elérhetőségre vonatkozó adatokkal, amelyeket a munka keretében a KÖZLEKEDÉS Kft biztosított. Mivel a területhasználat változására *(a lakó és gazdasági terület célú mezőgazdasági művelésből való kivonás alakulására)* vonatkozó adatok csak Pest megyében álltak rendelkezésre, e szempont figyelembevételére e munka keretében nem volt lehetőség.

Összességében tizenhárom mutató került kiválasztásra és értékelésre. Ezek a következők:

1. Lakónépesség-változás 2000–2008, %
2. A 2000–2008. években épített lakások aránya a 2008-as lakásállomány %-ában
3. Népsűrűség, 2009. január 1., fő/km^2
4. Ezer lakosra jutó vándorlási különbözet, 2000–2008
5. Ezer állandó lakosra jutó szja-alapot képező jövedelem, 2008, Ft
6. Ezer lakosra jutó személygépkocsi (2008), db
7. Foglalkoztatottak aránya, 2001. február 1., %
8. Az iparban, építőiparban és a szolgáltatásban dolgozók aránya, 2001. február 1., %
9. Naponta a Budapestre eljárók aránya, 2001. február 1., %
10. Naponta a Budapestről eljárók aránya a helyben foglalkoztatottakhoz viszonyítva, 2001. február 1., %
11. Ezer lakosra jutó működő vállalkozások száma, 2007
12. Budapest városközpont közúti elérhetősége (Egyéni elérhetőség), 2009, perc
13. Budapest városközpont közforgalmi elérhetősége (Közforgalmú elérhetőség), 2009, perc

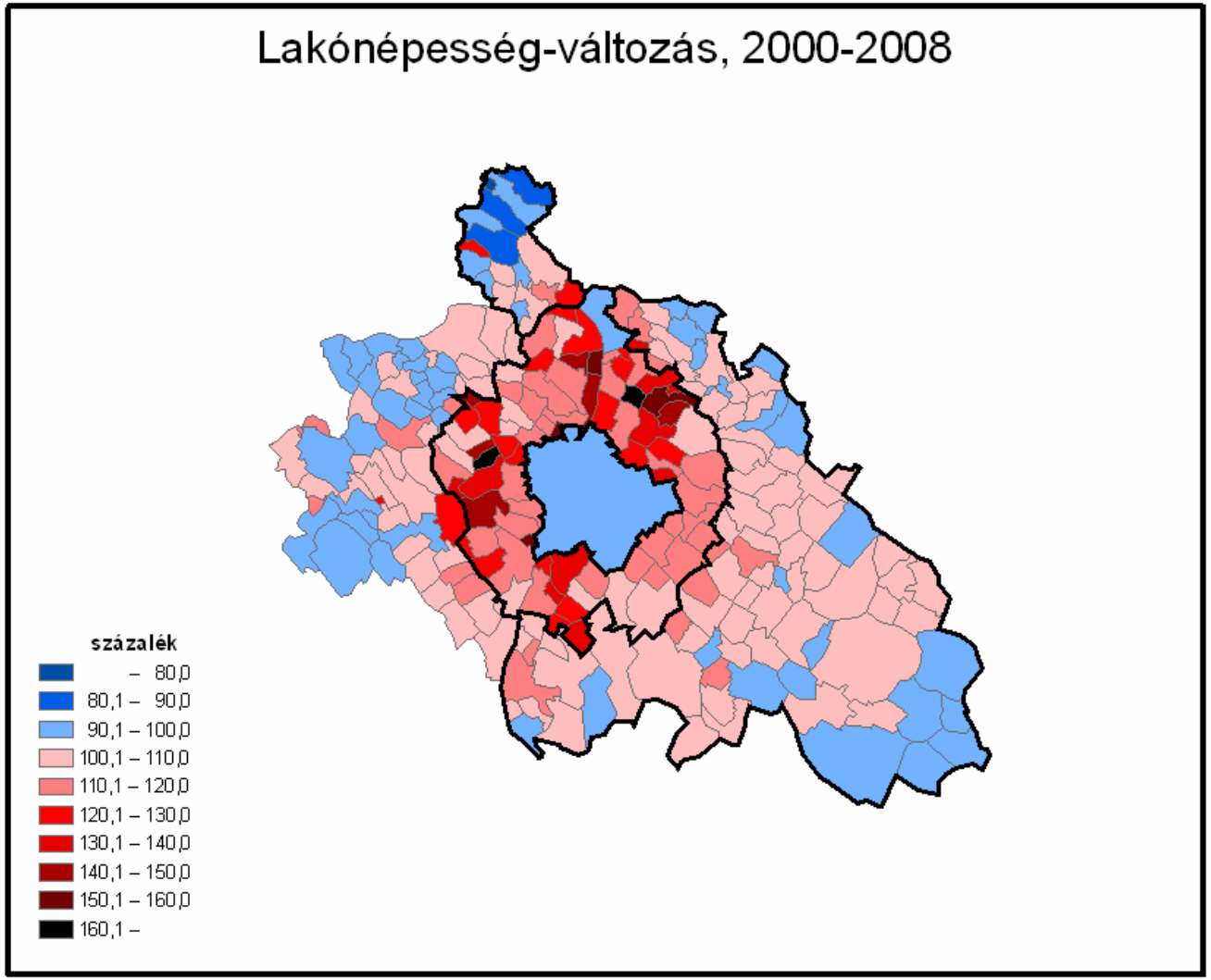
Lakónépesség-változás, 2000-2008
százalék
– 80,0
80,1 – 90,0
90,1 – 100,0
100,1 – 110,0
110,1 – 120,0
120,1 – 130,0
130,1 – 140,0
140,1 – 150,0
150,1 – 160,0
160,1 –

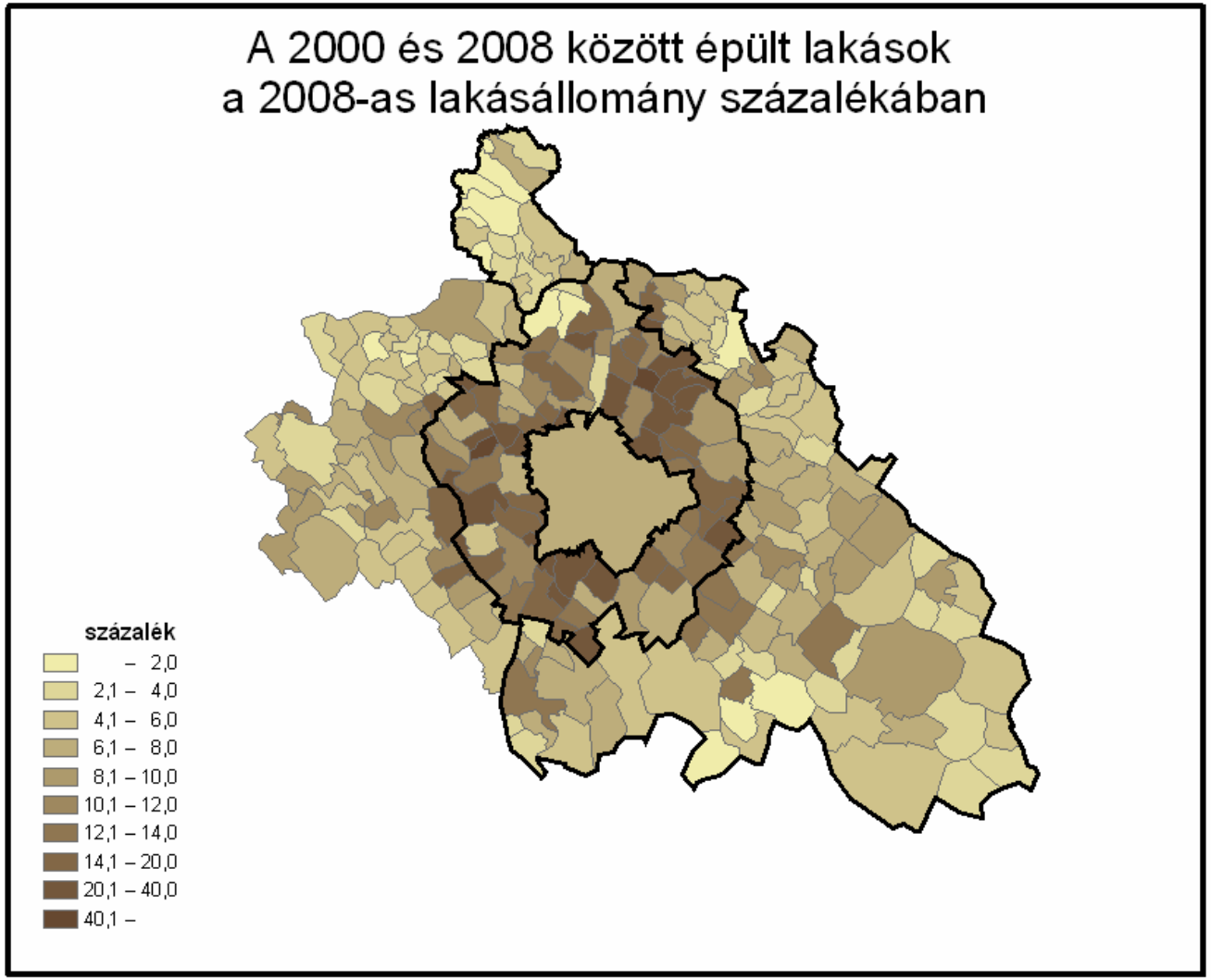
A 2000 és 2008 között épült lakások
a 2008-as lakásállomány százalékában
százalék
– 2,0
2,1 – 4,0
4,1 – 6,0
6,1 – 8,0
8,1 – 10,0
10,1 – 12,0
12,1 – 14,0
14,1 – 20,0
20,1 – 40,0
40,1 –

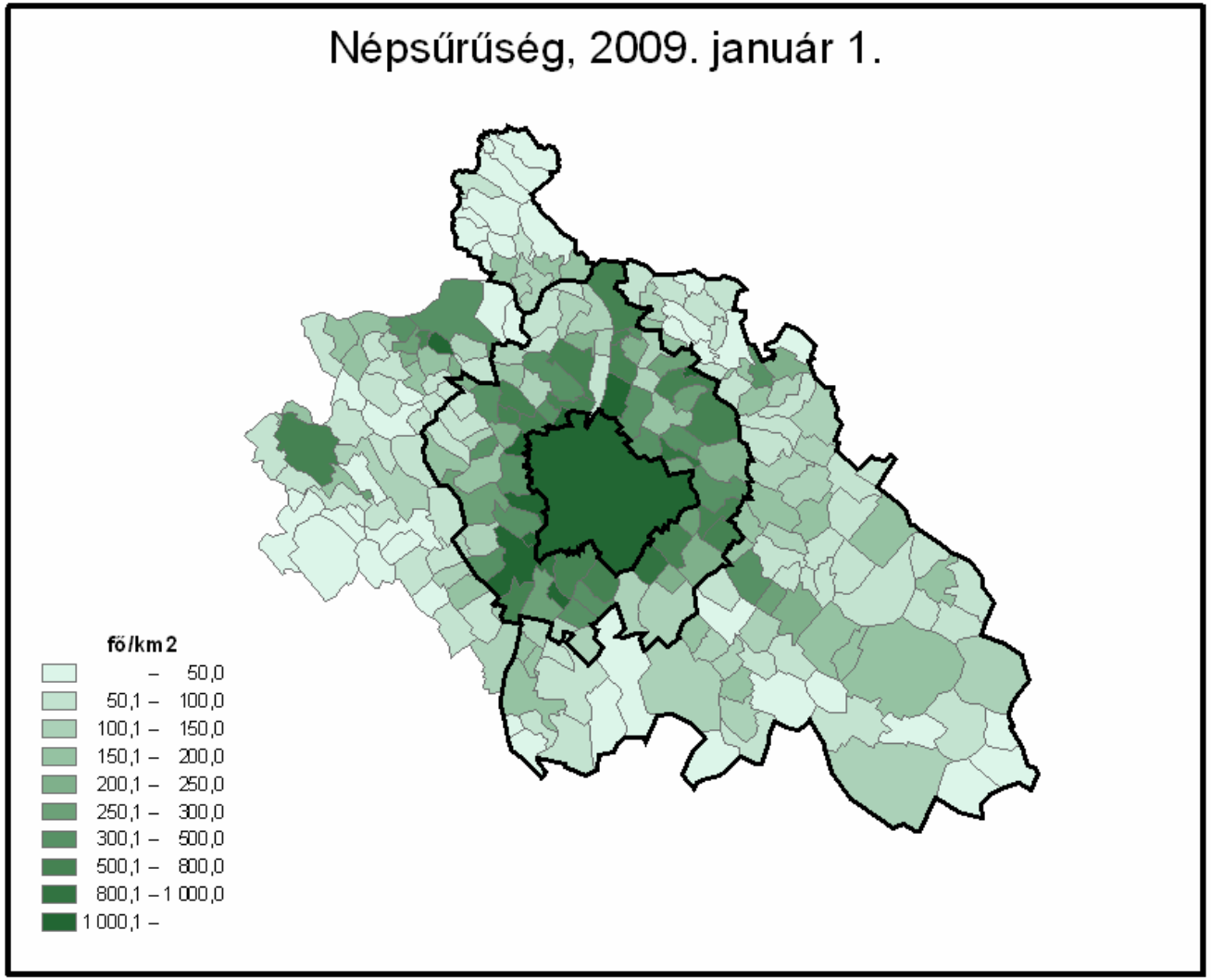
Népsűrűség, 2009. január 1.
fő/km2
– 50,0
50,1 – 100,0
100,1 – 150,0
150,1 – 200,0
200,1 – 250,0
250,1 – 300,0
300,1 – 500,0
500,1 – 800,0
800,1 – 1 000,0
1 000,1 –

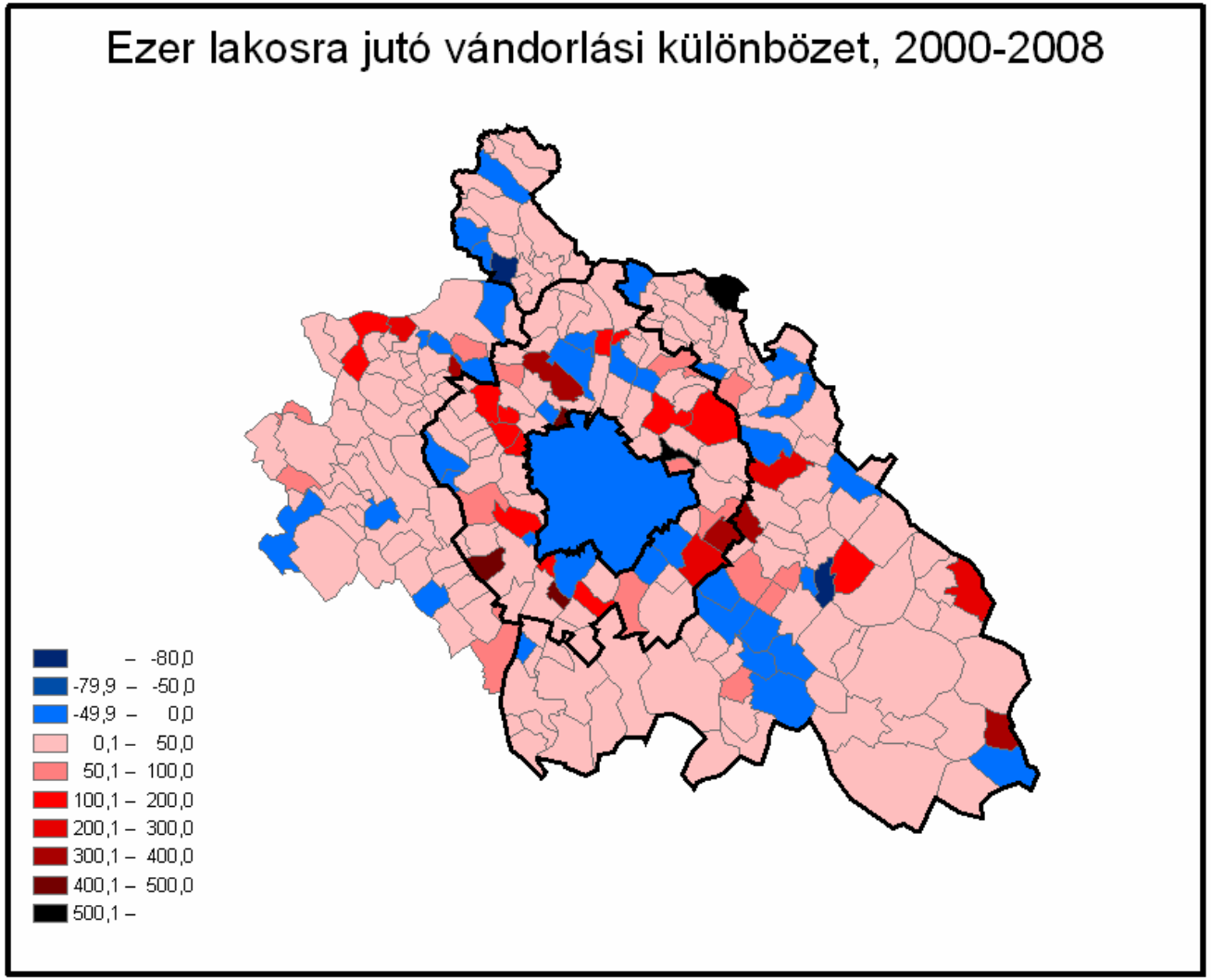
Ezer lakosra jutó vándorlási különbözet, 2000-2008
– -80,0
-79,9 – -50,0
-49,9 – 0,0
0,1 – 50,0
50,1 – 100,0
100,1 – 200,0
200,1 – 300,0
300,1 – 400,0
400,1 – 500,0
500,1 –

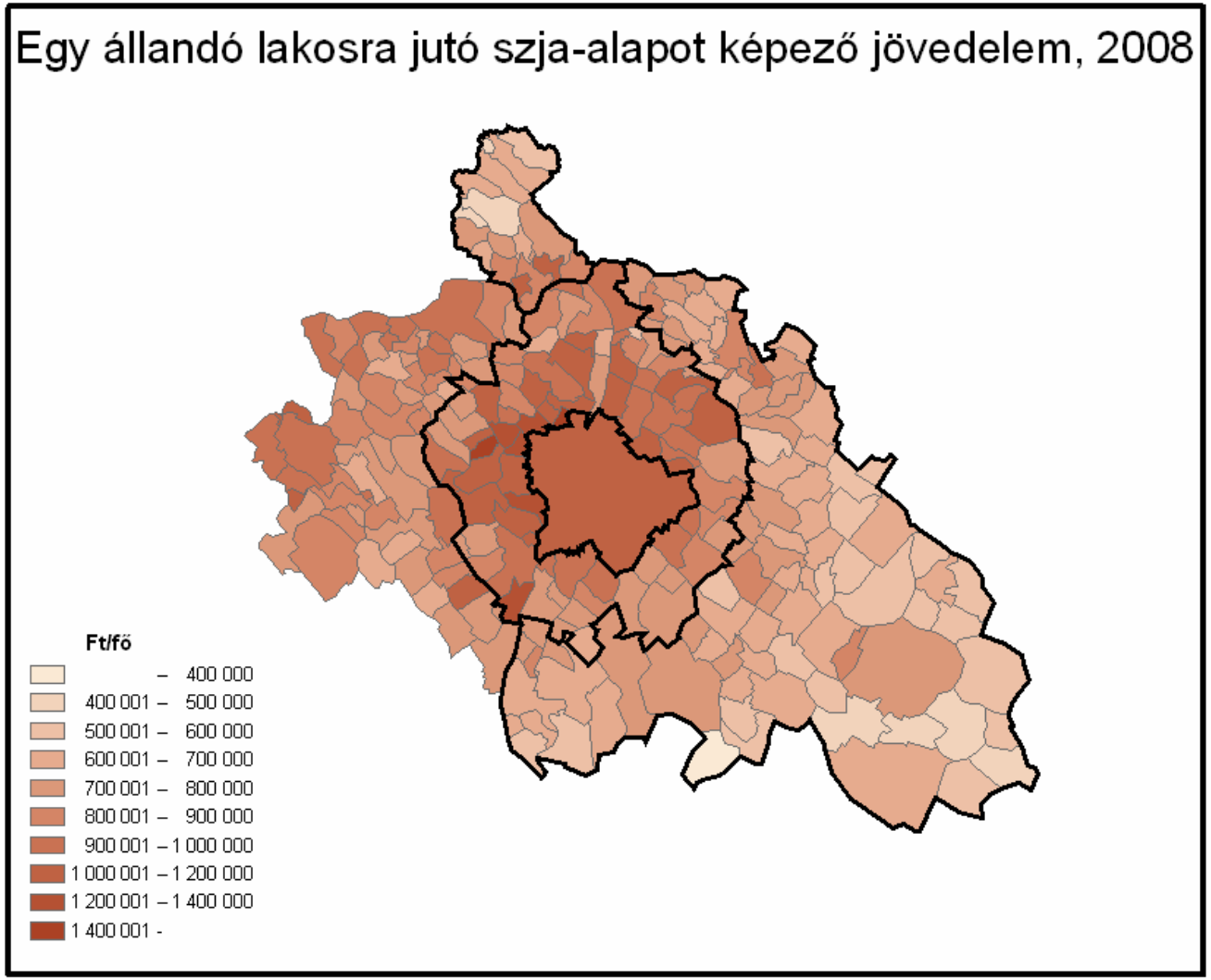
Egy állandó lakosra jutó szja-alapot képező jövedelem, 2008
Ft/fő
– 400 000
400 001 – 500 000
500 001 – 600 000
600 001 – 700 000
700 001 – 800 000
800 001 – 900 000
900 001 – 1 000 000
1 000 001 – 1 200 000
1 200 001 – 1 400 000
1 400 001 -

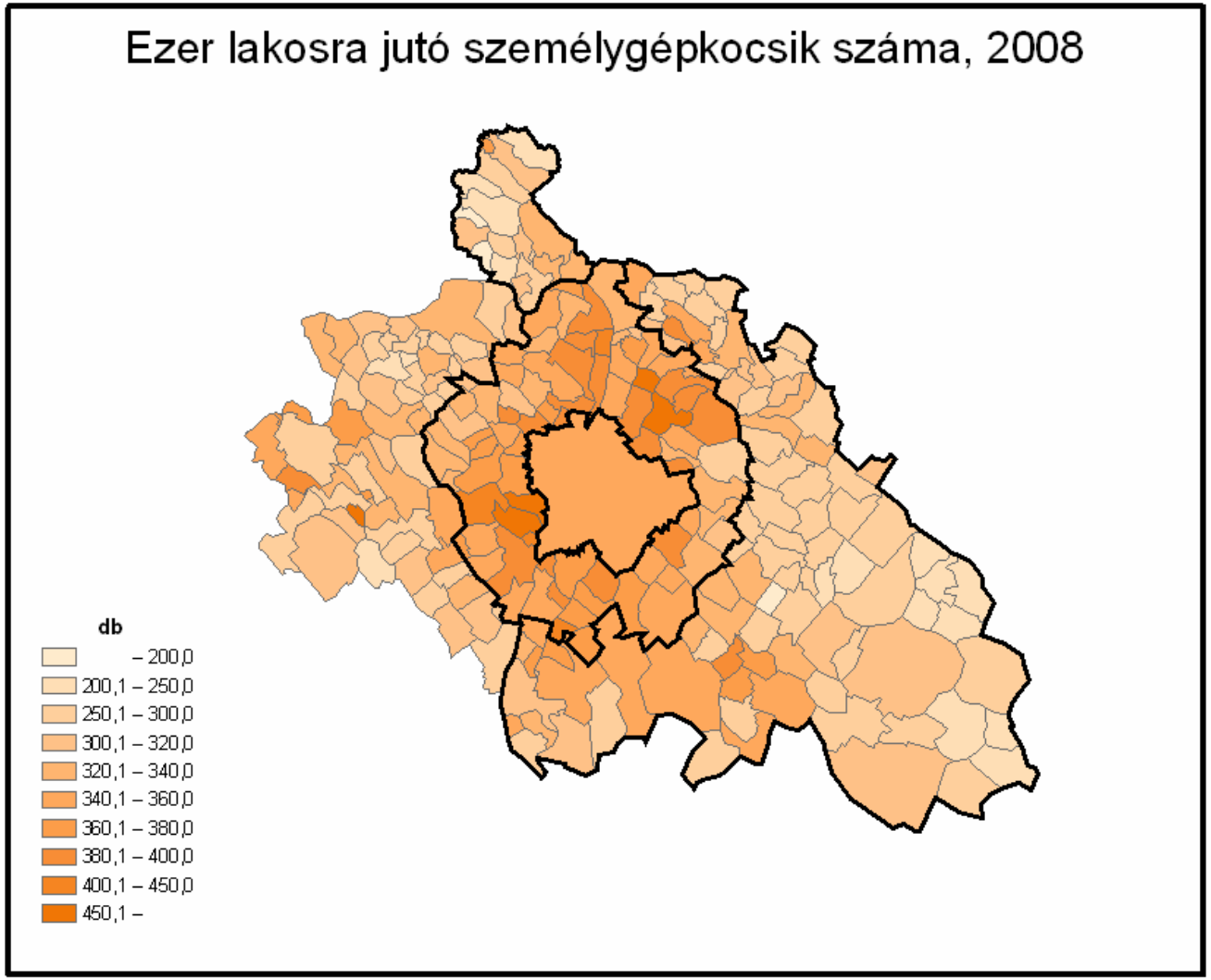
Ezer lakosra jutó személygépkocsik száma, 2008
db
– 200,0
200,1 – 250,0
250,1 – 300,0
300,1 – 320,0
320,1 – 340,0
340,1 – 360,0
360,1 – 380,0
380,1 – 400,0
400,1 – 450,0
450,1 –

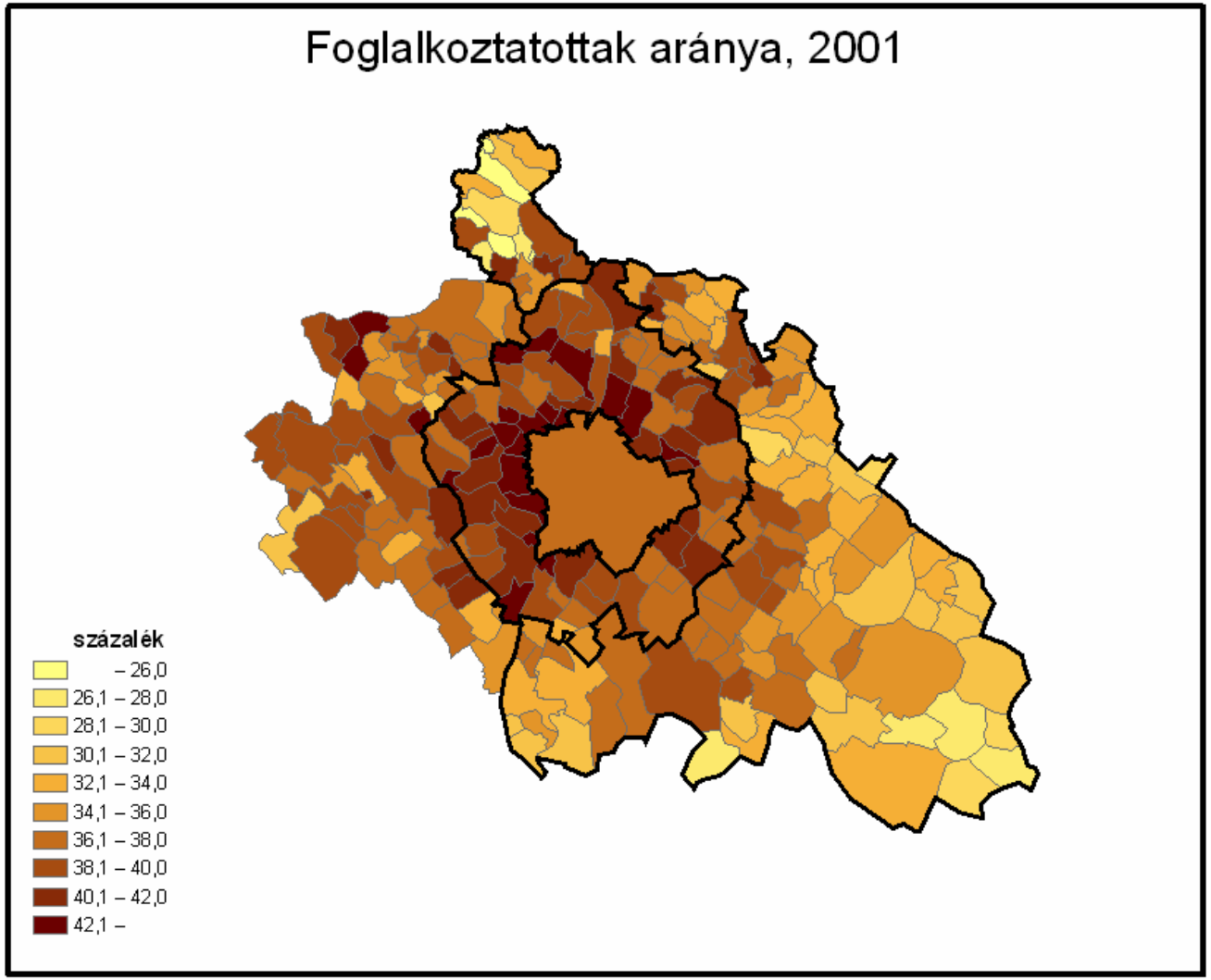
Foglalkoztatottak aránya, 2001
százalék
– 26,0
26,1 – 28,0
28,1 – 30,0
30,1 – 32,0
32,1 – 34,0
34,1 – 36,0
36,1 – 38,0
38,1 – 40,0
40,1 – 42,0
42,1 –

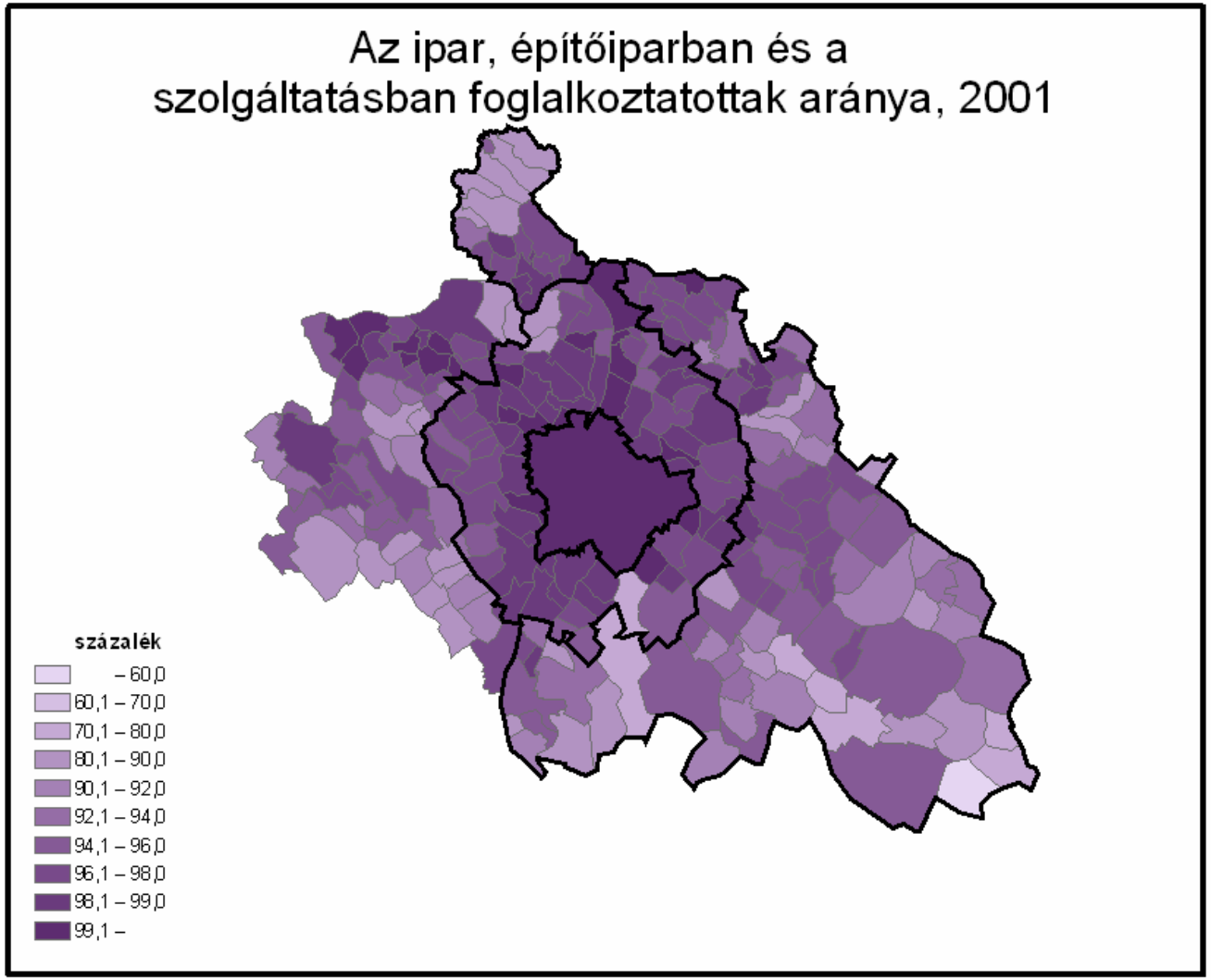
Az ipar, építőiparban és a szolgáltatásban foglalkoztatottak aránya, 2001
százalék
– 60,0
60,1 – 70,0
70,1 – 80,0
80,1 – 90,0
90,1 – 92,0
92,1 – 94,0
94,1 – 96,0
96,1 – 98,0
98,1 – 99,0
99,1 –

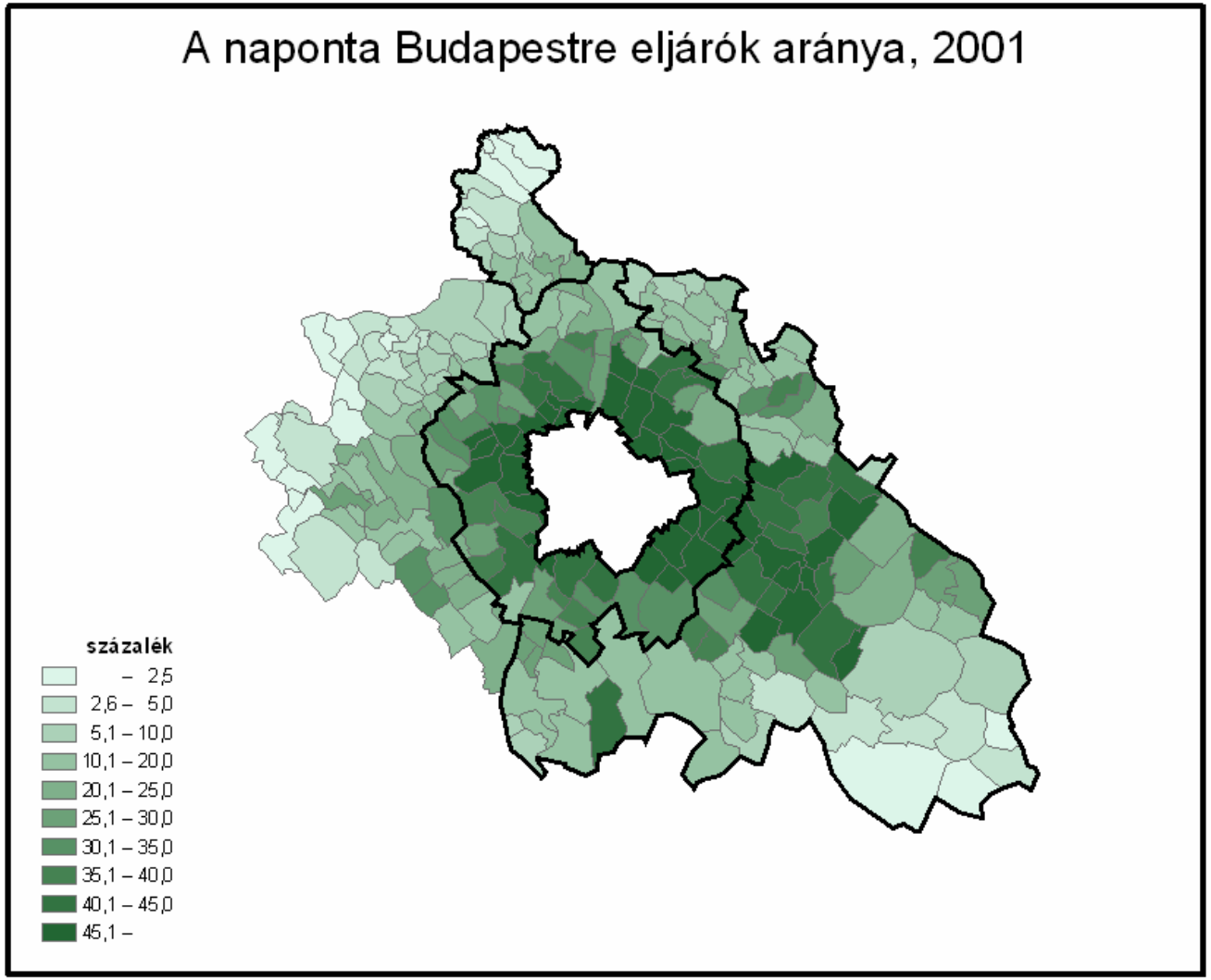
A naponta Budapestre eljárók aránya, 2001
százalék
– 2,5
2,6 – 5,0
5,1 – 10,0
10,1 – 20,0
20,1 – 25,0
25,1 – 30,0
30,1 – 35,0
35,1 – 40,0
40,1 – 45,0
45,1 –

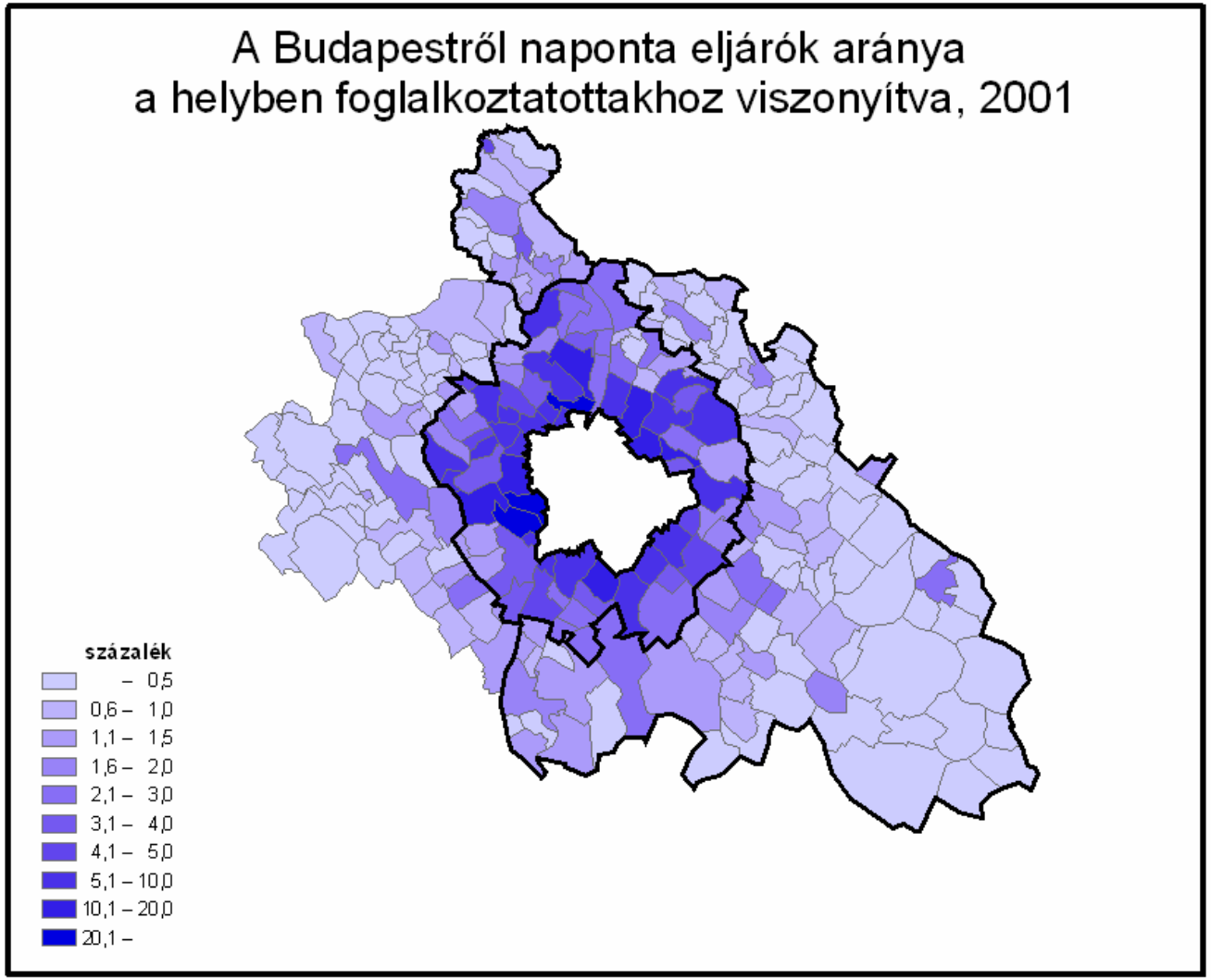
A Budapestről naponta eljárók aránya
a helyben foglalkoztatottakhoz viszonyítva, 2001
százalék
– 0,5
0,6 – 1,0
1,1 – 1,5
1,6 – 2,0
2,1 – 3,0
3,1 – 4,0
4,1 – 5,0
5,1 – 10,0
10,1 – 20,0
20,1 –

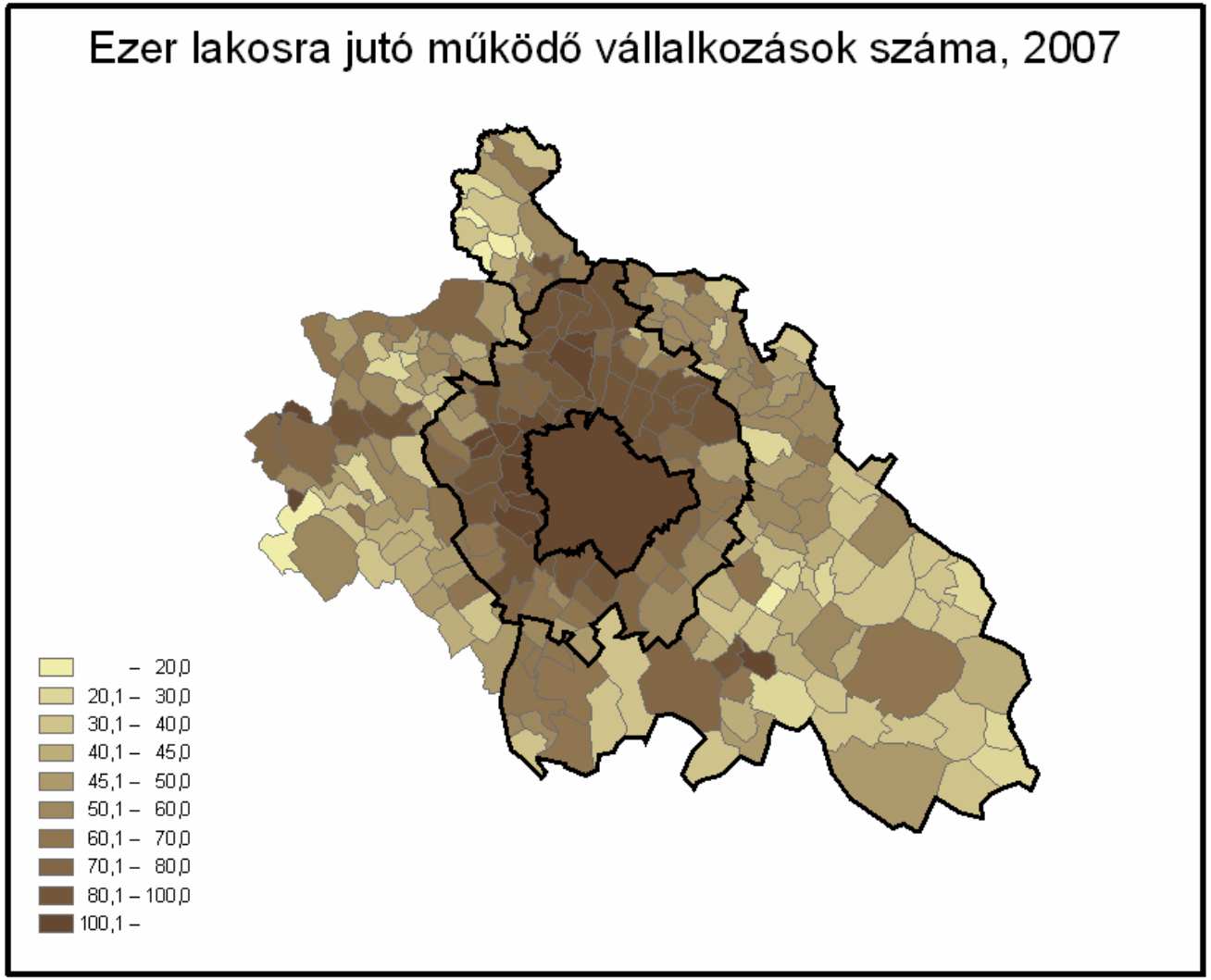
Ezer lakosra jutó működő vállalkozások száma, 2007
– 20,0
20,1 – 30,0
30,1 – 40,0
40,1 – 45,0
45,1 – 50,0
50,1 – 60,0
60,1 – 70,0
70,1 – 80,0
80,1 – 100,0
100,1 –

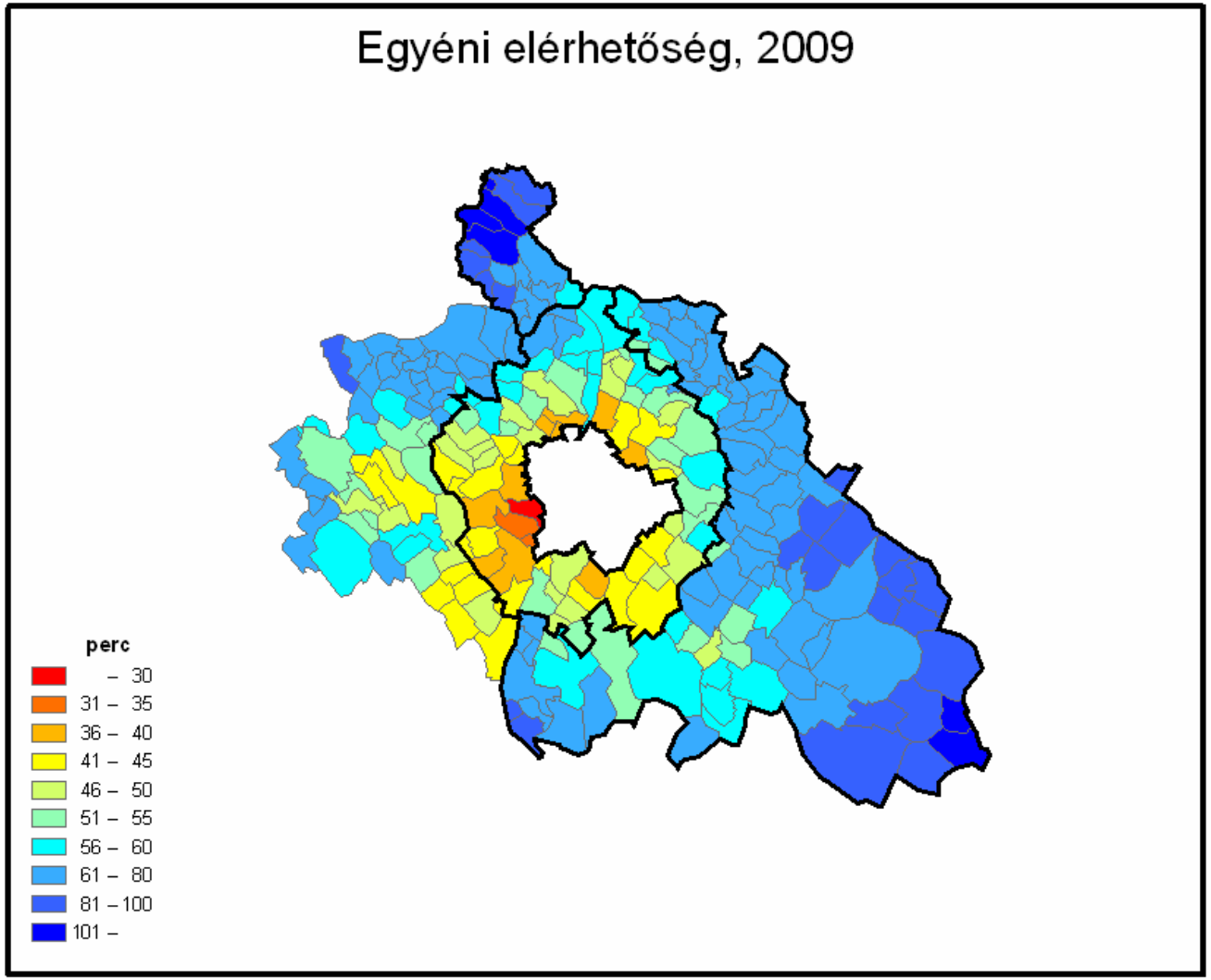
Egyéni elérhetőség, 2009
perc
– 30
31 – 35
36 – 40
41 – 45
46 – 50
51 – 55
56 – 60
61 – 80
81 – 100
101 –

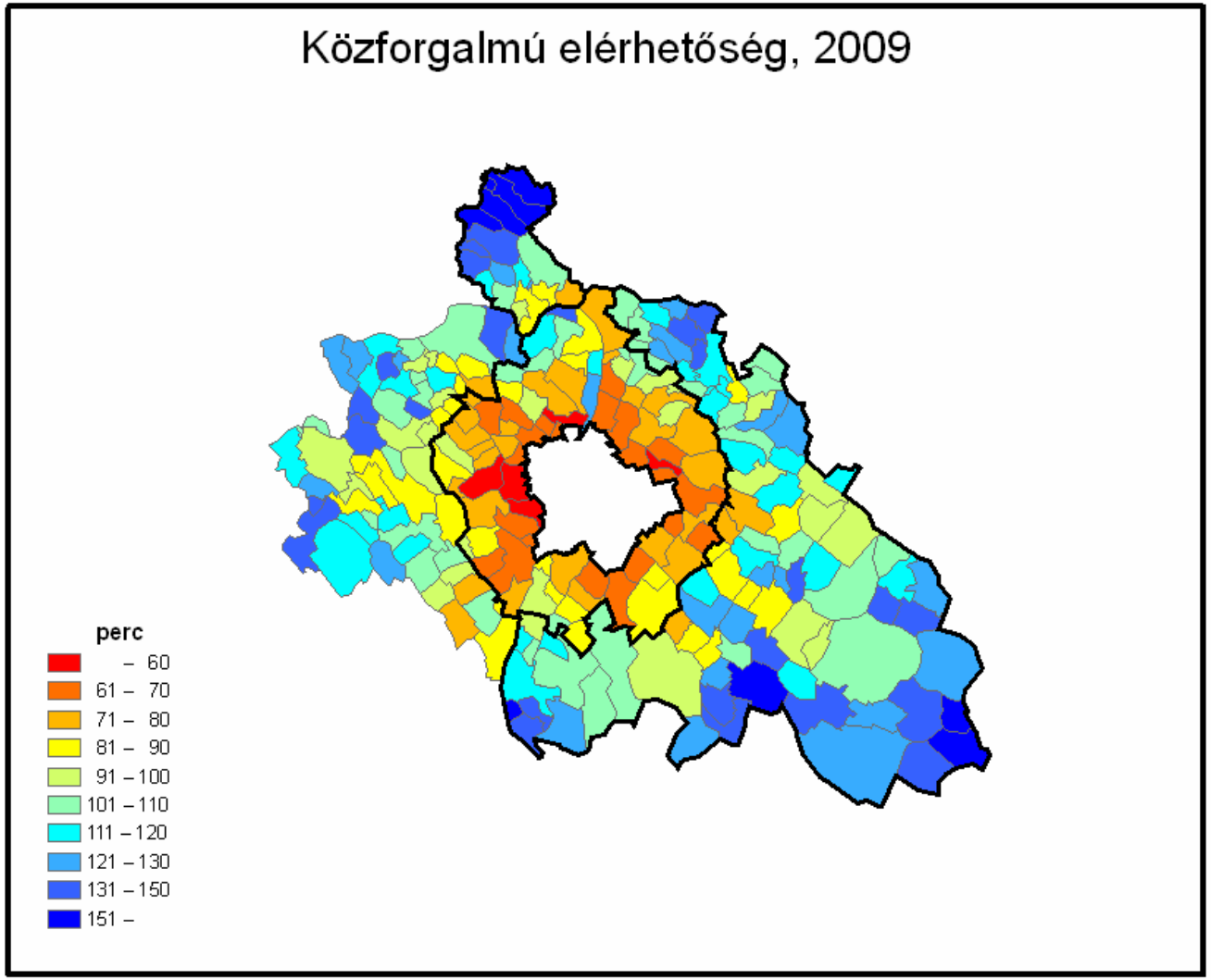
Közforgalmú elérhetőség, 2009
perc
– 60
61 – 70
71 – 80
81 – 90
91 – 100
101 – 110
111 – 120
121 – 130
131 – 150
151 –

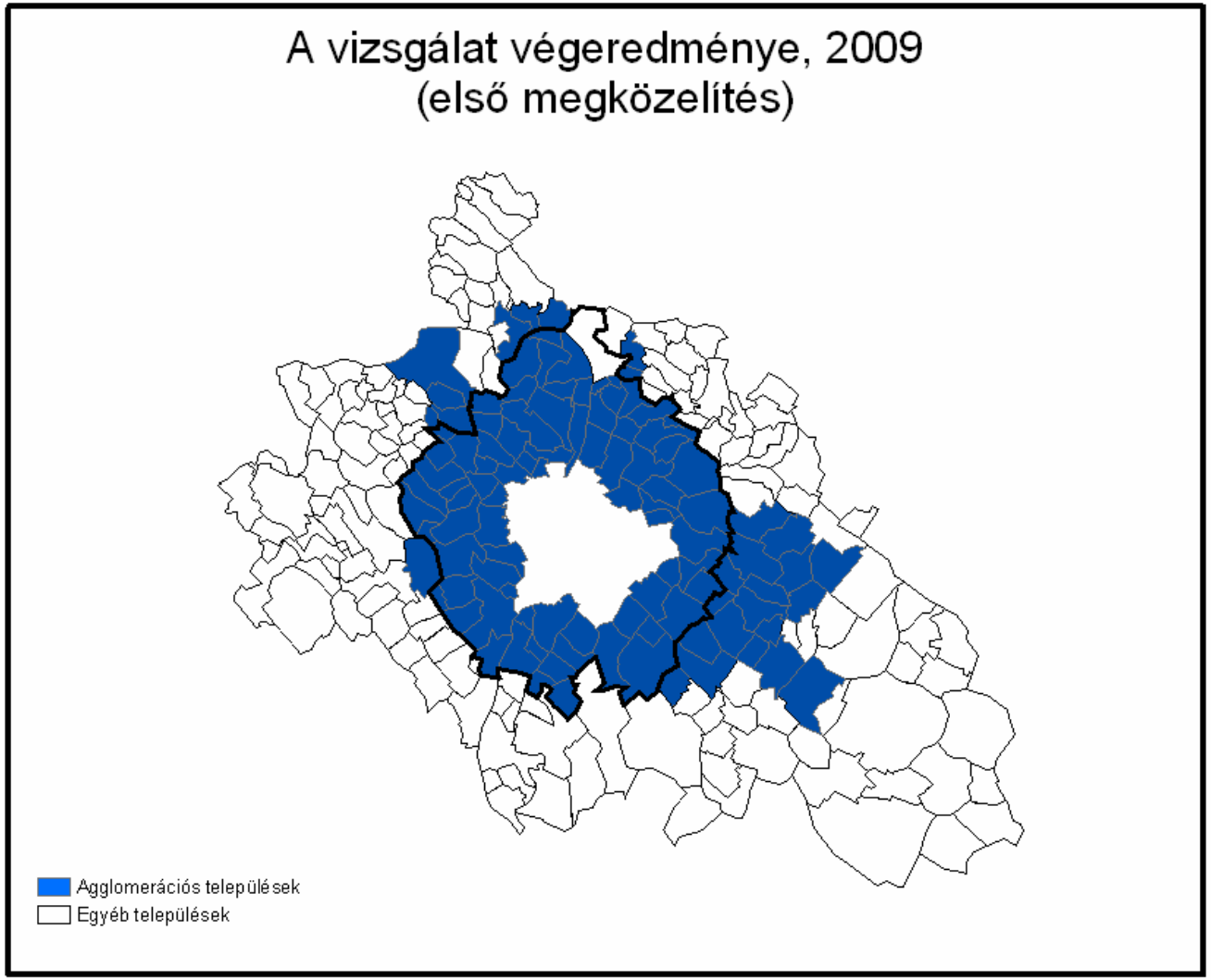
A vizsgálat végeredménye, 2009
(első megközelítés)
Agglomerációs települések
Egyéb települések

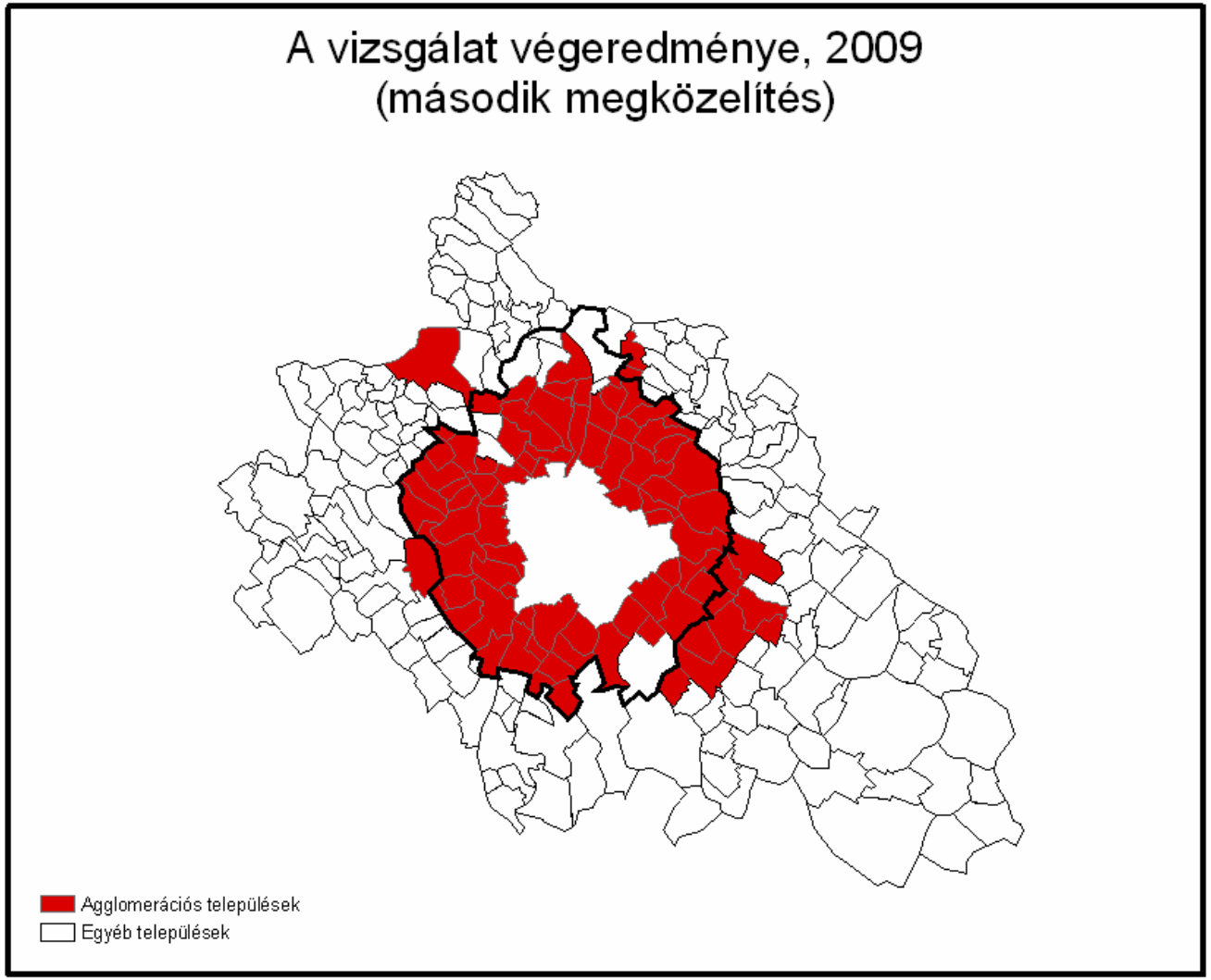
A vizsgálat végeredménye, 2009
(második megközelítés)
Agglomerációs települések
Egyéb települések

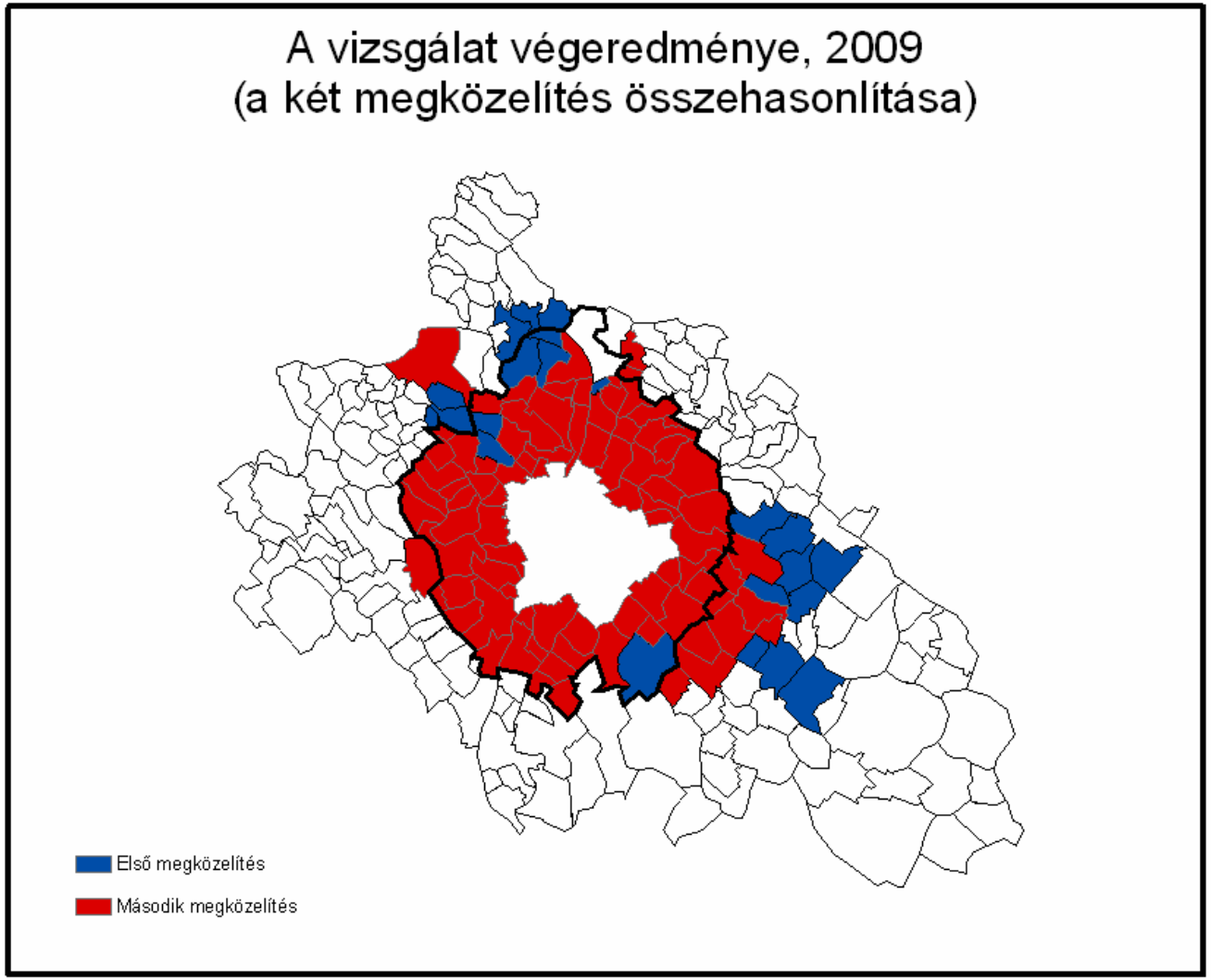
A vizsgálat végeredménye, 2009
(a két megközelítés összehasonlítása)
Első megközelítés
Második megközelítés

Fenti 13 mutató együttes figyelembevételével komplex mutató került meghatározásra minden a vizsgálatba vont település vonatkozásában.

Annak érdekében, hogy a különböző mértékegységű adatsorok összehasonlíthatók legyenek, az egyes adatsorokat a KSH szakértője normalizálta a következő képlet szerint:

$$z_i = \frac{x_i - x_{\min}}{x_{\max} - x_{\min}}$$

Ahol z_i a normalizált változó értéke i településen, x_i a vizsgált változó értéke i településen, x_{max} és x_{min} a vizsgált változók maximuma és minimuma. A számított, normalizált értékeket átlagoltuk, majd pedig kiválogattuk a teljes vizsgálati településkör normalizált átlagánál jobb értékkel rendelkező településeket.

Első megközelítésben azok a települések kerülhetnének be a Budapesti agglomerációba, melyek normalizált adatai a vizsgálati terület átlagánál magasabb, illetve 2000-ről 2008-ra a népességük gyarapodott. Ez utóbbi feltételre a definíció első mondata adta az alapot.

E feltétel figyelembevételével a jelenlegi agglomerációs lehatárolás által érintett települések között egyedül Vác városa nem mutatta az agglomeráció jellemzőit, mivel népessége a vizsgálati időszak alatt folyamatosan csökkent. (2009-ben már valamelyest nőtt Vác város népessége is.)

Első megközelítésben bővítés szempontjából figyelembevételre vizsgált települések a következők *(dőlt betűvel a hatályos lehatároláson kívül eső települések, aláhúzva ebből a Pest megye közigazgatási határán kívüli települések):*

Albertirsa, Alsónémedi, *Bénye,* Biatorbágy, Budajenő, Budakalász, Budakeszi, Budaörs, BUDAPEST, *Csévharaszt,* Csobánka, Csomád, Csömör, Csörög, *Dány,* Délegyháza, Diósd, Dunabogdány, Dunaharaszti, Dunakeszi, Dunavarsány, Ecser, Érd, Erdőkertes, *Esztergom, Etyek,* Felsőpakony, Fót, *Gomba,* Göd, Gödöllő, Gyál, Gyömrő, Halásztelek, Herceghalom, *Inárcs,* Isaszeg, Kerepes, *Kesztölc, Kismaros,* Kisoroszi, Kistarcsa, *Kóka,* Leányfalu, *Leányvár,* Maglód, Majosháza, *Mende,* Mogyoród, *Monor, Monorierdő,* Nagykovácsi, *Nagymaros,* Nagytarcsa, Ócsa, Őrbottyán, Páty, Pécel, Perbál, *Péteri, Pilis,* Pilisborosjenő, Piliscsaba, *Piliscsév,* Pilisjászfalu, Pilisvörösvár, Pilisszántó, Pilisszentiván, Pilisszentkereszt, Pilisszentlászló, Pócsmegyer, Pomáz, Pusztazámor, *Rád,* Remeteszőlős, Solymár, Sóskút, *Sülysáp,* Szada, Százhalombatta, Szentendre, *Szentmártonkáta,* Szigethalom, Szigetmonostor Szigetszentmiklós, Sződ, Sződliget, Tahitótfalu, Taksony, *Tápiság, Tápiószecső,* Tárnok, Telki, Tinnye, Tök, Tökül, Törökbálint, *Úri,* Üllő, Üröm, *Vácduka,* Vácrátót, *Vasad,* Vecsés, Veresegyház, *Verőce,* Visegrád, Zsámbék

A második megközelítésben *(az értelmezés szűkítésével)* viszont már csak azok a települések kerültek be vizsgálati szinten a Budapesti agglomerációba, melyek normalizált adatai a vizsgálati terület átlagánál magasabb, 2000-ről 2008-ra a népességük gyarapodott és a 2000 és 2008 között épült új lakások aránya a 2008-as lakásállomány százalékában eléri, vagy meghaladja az országos átlagot (7,2%). *(E két feltétel szintén az agglomeráció definíció első mondata alapján került meghatározásra.)*

A második megközelítés alapján a jelenlegi agglomerációs települések közül – *Vácon kívül* – Dunabogdány, Kisoroszi, Ócsa, Pilisvörösvár, Pilisszántó, Sződliget, Visegrád települések esetében nem teljesül ez a keretfeltétel.

A második – szűkített - megközelítésben a bővítés szempontjából vizsgálható települések a következők *(dőlt betűvel a vizsgálatok szerint agglomeráció részét képező települések, aláhúzva ebből a Pest megye közigazgatási határán kívüliek.):*

Alsónémedi, *Bénye,* Biatorbágy, Budajenő, Budakalász, Budakeszi, Budaörs, BUDAPEST, *Csévharaszt,* Csobánka, Csomád, Csömör, Csörög, Délegyháza, Diósd, Dunaharaszti, Dunakeszi, Dunavarsány, Ecser, Érd, Erdőkertes, *Esztergom, Etyek,* Felsőpakony, Fót, *Gomba,* Göd, Gödöllő, Gyál, Gyömrő, Halásztelek, Herceghalom, *Inárcs,* Isaszeg, Kerepes, Kistarcsa, Leányfalu, Maglód, Majosháza, *Mende,* Mogyoród, *Monor,* Nagykovácsi, Nagytarcsa, Őrbottyán, Páty, Pécel, Perbál, *Péteri,* Pilisborosjenő, Piliscsaba, Pilisjászfalu, Pilisszentiván, Pilisszentkereszt, Pilisszentlászló, Pócsmegyer, Pomáz, Pusztazámor, *Rád,* Remeteszőlős, Solymár, Sóskút, *Sülysáp,* Szada, Százhalombatta, Szentendre, Szigethalom, Szigetmonostor, Szigetszentmiklós, Sződ, Tahitótfalu, Taksony, Tárnok, Telki, Tinnye, Tök, Tököl, Törökbálint, Üllő, Üröm, *Vácduka,* Vácrátót, *Vasad,* Vecsés, Veresegyház, Zsámbék.

A komplex fejlettségi mutató eloszlásának lokális hasonlósága a vizsgált térségben, 2009

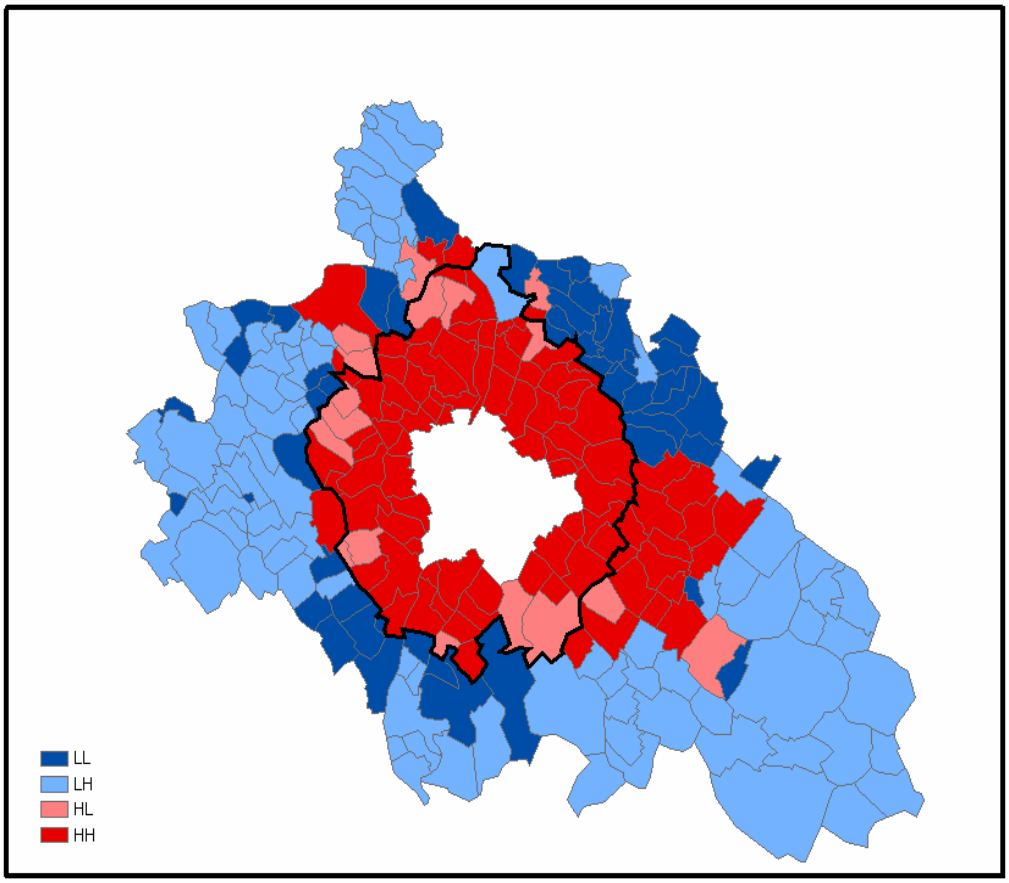

Forrás: dr. Tóth Géza (KSH) szerkesztése

Fenti ábrán HH jelzi azokat a településeket, ahol a fejlettség átlag fölötti, és ez a szomszédaikra is igaz, míg az LL mutatja fejlettség átlag alatti számának lokális egymásmellettiségét. A HL és az LH kategóriák esetében ellentétes az adott településen és szomszédaiban a a fajlagos jövedelem (a H átlag feletti, míg az L átlag alatti szintet jelöl).

A vizsgálat lényegében igazolja a lehatárolási vizsgálat eredményét, hiszen struktúrájában a HH-val jelzett települések köre az, mely tömbszerűen megjelenve és szorosan

összekapcsolódva alkot összefonódó településstruktúrát. A lehatárolt települések éppen e kör magját képezik. A 90 HH-val jelzett településből 75, míg a 17 HL-lel jelzett közül 10 került be az agglomerációba. Másrészt megállapító, hogy az agglomeráció terjedése éppen a HH-val jelzett, de a jelenlegi lehatárolásból egyelőre kimaradó települések körében várható.

4.4 Összegzés, a lehatárolással kapcsolatos döntési alternatívák

Az agglomeráció lehatárolására vonatkozó vizsgálatok nem igazolták Pest megye és az agglomeráció területi megfeleltetésének lehetőségét és szükségességét. Erre a megoldásra akkor és abban a vonatkozásában lehet szükség, amennyiben – *a területfejlesztésről és területrendezésről szóló törvény felülvizsgálatával és módosításával* - döntés születik a területfejlesztési intézményrendszer átalakításáról, szintjeinek esetleges csökkentéséről.

A vizsgálatok eredményei alapján viszont meghatározásra kerültek azok a települések, amelyek az alkalmazott agglomeráció fogalomértelmezés és mutatórendszer alapján vizsgálva az agglomeráció jellemzőit mutatják.

Bár a szakértői vizsgálat megállapításai szerint ez a településkör némileg kisebb, mint a hatályos agglomerációs lehatárolás által érintett településkör *(mivel az első megközelítésben Vác, a második – szűkítő – megközelítésben pedig – Vácon kívül – (további 7 település) Dunabogdány, Kisoroszi, Ócsa, Pilisvörösvár, Pilisszántó, Sződliget, Visegrád települések olyanok, amelyek esetében a vizsgálat során meghatározott az agglomerációra vonatkozó keretfeltételek nem teljesülnek)*, a vizsgálat eredményei ellenére a szakértői team arra nem tesz javaslatot, hogy a hatályos lehatároláshoz képest csökkenjen a kiemelt térséghez tartozó települések köre, csak a bővítés lehetséges alternatívái, az egyes döntési lehetőségek esetleges következményei kerültek mérlegelésre.

A vizsgálat eredménye szerint az első megközelítés peremfeltételei figyelembevételével – a jelenlegi agglomeráción kívül – további 28 település *(közte 5 Pest megyén kívüli)* mutatja az agglomeráció jellemzőit.

A második – *szűkítő* - megközelítésben a hatályos agglomeráció határon túl további 13 település *(közte 2 Pest megyén kívüli)* érintett, mint az agglomeráció területi kiterjesztésénél vizsgálható terület.

A lehatárolás bővítésének <u>első változatában</u> az agglomerációhoz sorolásra javasolt további települések lakónépessége összesen 154.022 fő. Ezzel a mai agglomeráció teljes népességéhez képest 6,2 százalékos növekedés következne be. A bővítés első változatában 964 km^2-el növekedne az agglomeráció területe, ami a mai 2538 km^2 területhez képest 38%-al nagyobb kiterjedést eredményezne.

Az agglomeráció lehatárolásának <u>második változat</u> szerinti bővítésével 84.060 főnyi többletnépességgel kell számolni, ami a mai agglomeráció lakónépességének 3,3 százalékkal növelné. A második bővítési változatban 475 km^2 területtel nőne az agglomeráció. Ez +18 százalékos bővülést jelent a mai határokhoz képest.

A Budapesti Agglomeráció jelenleg az ország legnagyobb népsűrűségű területe, értéke közelíti a négyzetkilométerenkénti 1.000 főt (986,1 fő/km^2). Természetesen területileg jelentős eltérések vannak, Budapest átlagos népsűrűsége több mint 8-szorosa az agglomerációs övezetének.

A bővítés lehetséges első változatában az agglomerációs övezet 392,8 fő/ km^2 laksűrűségű területénél 2,5-ször ritkábban lakott, átlagosan 155,8 fő/km^2 népsűrűségű települések válnának az agglomeráció részévé. A második változatban is hasonlóan a mainál lényegesen alacsonyabb sűrűségű (177 fő/km^2) területtel bővülne a Budapesti agglomeráció.

(A terület és a népességarány jelentős különbsége mintkét változatban azt mutatja, hogy egy ritkuló sűrűségű tér agglomerációhoz tartozását vizsgáljuk, ahol a települési összenövések, illetve az egyes települések közötti terület-felhasználási konfliktusok ma még ritkák)

Területi és népesség adatok a mai agglomerációra, illetve az I. és II. bővítési változatra

	Terület *(km²)*	Lakónépesség 2009. január 1 *(fő)*	Népsűrűség *(fő/km²)*
Budapesti Agglomeráció	2538,39	2.503.205	986,1
Budapest	525,16	1.712.210	3260,3
Agglomerációs övezet	2012,93	790.995	393,0
Lehatárolás növekmény I. változat	964,0	154.022	159,8
Lehatárolás növekmény II. változat	475,7	84.060	176,7

Fentiek figyelembevételével az alábbi döntési alternatívák lehetségesek az agglomeráció területi lehatárolásában:

1. **A Budapesti agglomerációban érintett** – *ezzel az agglomeráció Területrendezési Terve felülvizsgálata területe által érintendő* - **települések köre kibővítésre kerül a szakértői vizsgálatok eredményei által érintett** *(a hatályos agglomeráció által érintett településkörön kívüli)* **28 – *közte 5 Pest megyén kívüli* - településsel.**
   Az a tény, hogy ez megközelítés rajzolja ki legteljesebben az agglomeráció mai értelmezése szerinti határait, - hiszen 1 kivételével valamennyi települést az agglomeráció részének minősít, a Fővárossal szoros kapcsolatban lévő Vácot is csak 1 mutató *(a lakónépesség folyamatos csökkenése)* miatt zárja ki – az e mutatók szerinti lehatárolás módosítás tekinthető a leginkább hitelesnek.

2. **A Budapesti agglomerációban érintett települések köre a második szakértői megközelítés eredménye szerinti** *(a hatályos agglomeráció által érintett településkörön kívüli)* **13 településsel bővül.**
   Mivel a térség agglomerálódásának folyamata szoros kapcsolatban van a szuburbanizációval, az e megközelítésben alkalmazott szűkítés *(a lakásépítés átlagost meghaladó szintje vonatkozásában)* helytállónak minősíthető. A szűkített településkör figyelembevétele így indokolt lehet.

3. **Az érintett települések köre – *tekintettel a régióhatárra* - csak a Pest megyében érintett 11 településsel bővül.**
   2 település *(Esztergom és Etyek)* érintettsége miatt megfontolandó a régióhatár átlépése mindaddig, amíg a településfejlesztés intézményrendszere a mai régióhatárok mentén működik.

4. **A Budapesti agglomeráció határa Pest megyében kistérség-határossá válik.**
   Ez a változat jobban összhangban lenne a területfejlesztés mai intézményrendszerével, de jelentős hátránya lenne, hogy számos olyan települést vonna a budapesti agglomeráció hatálya alá, amelyek – *a vizsgálatok szerint* – nem mutatják az agglomeráció településeire jellemző változásokat

5. **Nem változik a Budapesti agglomeráció lehatárolása.**
   A területrendezési tervről szóló törvény felülvizsgálatának 2010-es határideje egyik oka lehet annak, ha az agglomeráció hatályos lehatárolása ebben a tervezési eljárásban nem változik.

   További ok, hogy a hatékonyabb térségi tervezés és összehangoltabb fejlesztés megteremtése érdekében – *a területfejlesztésről szóló törvény módosításával* - Budapest térségében is célszerű lesz felülvizsgálni a területi tervezés *(ezen belül kiemelten a fejlesztési tervezés)* törvényben rögzített térkategória-, intézmény- és eszközrendszerét. Az új területi határok meghatározására az új térkategóriák meghatározása után válik lehetővé.

A 2011 évi népszámlálás eredményei számos újabb és aktuálisabb információval szolgálhatnak e térkategóriák lehatárolásához.

A megalapozó vizsgálatok azt mutatják, hogy – *törvényi szabályozást igénylő* - területrendezési szabályozási feladatok leginkább az agglomeráció mai területén vannak, hiszen a bővítésként figyelembe vehető tér fele olyan sűrűségű, mint a mai agglomeráció Budapesten kívüli része, a területi hatály változatlanul hagyása *(legalábbis területrendezési és településtervezési vonatkozásban)* nem jár visszavonhatatlan károkkal akkor, ha Pest

megye területrendezési tervének hatályos OTrT-nek megfelelő felülvizsgálata és módosítása megtörténik.

Fenti alternatívák értékelésével 2010. február 8-án a Nemzeti Fejlesztési és Gazdasági Minisztériumban - *Dr. Szaló Péter szakállamtitkár úr és Dr. Tompai Géza főosztályvezető úr részvételével* - **döntés született arról, hogy a folyamatban lévő tervezési és törvény felülvizsgálati eljárásban ne változzon a Budapesti Agglomeráció lehatárolása.** A térségre vonatkozó területrendezési terv és a törvénymódosítás tervezetét e döntés figyelembevételével kell kidolgozni és a jogszabályokban meghatározott módon széleskörű egyeztetésre bocsátani.

Egyidejűleg megállapításra került, hogy a területfejlesztésről és területrendezésről szóló törvény következő módosítása, illetve a településhálózat-fejlesztésről szóló koncepció országgyűlési elfogadása keretében szükségessé válik, hogy – *a VÁTI TTÉI – MTA RKK által közösen kidolgozott dokumentumok érvényesítésével a 2011 évi népszámlálás adatai feldolgozásával* - a magyar jogrendbe és a területi tervezési rendszerbe beillesztésre kerüljenek azok az új – *elsősorban a területfejlesztés összehangolását szolgáló* - térkategóriák, amelyek megteremtik a magyar várostérségekben – *azon belül is kiemelten a Főváros térségében* – az Európai Uniós irányelvekkel is összhangban lévő együtt tervezés intézményi lehetőségeit és eszközeit.

5 A területrendezési terv és a tervről szóló törvény felülvizsgálatát megalapozó vizsgálatok

5.1 Természetföldrajzi adottságok

Magyarország földrajzi helyzetének legfőbb jellemvonása az átmeneti jelleg, mivel különböző morfológiájú, éghajlatú, növényzetű és talajú tájak találkoznak ebben a térségben. Ez az összetett táji arculat az ország középső részén fokozottan érvényre jut. A Budapesti Agglomeráció területe természeti, táji szempontból rendkívül változatos: megtalálhatók itt a karbonátos és vulkáni eredetű középhegységek, a törések illetve vízfolyások formálta dombvidékek, folyóvízi feltöltésű síkságok, a táj meghatározó eleme a Duna folyó. Budapest egyedülálló városképét is a hegyvidék, a síkság és a folyó együttes megjelenésének köszönheti.

A geológiai szerkezet és a domborzat hatása elsősorban a térszerkezet formálásában mutatkozik meg (beépíthetőség, vonalas infrastruktúra elemei, stb.), de kihat a területfelhasználás alakulására is (pl. lejtésviszonyok, kitettség, vízbázisok elhelyezkedése, stb. révén), amit viszont a helyi klíma, a talajviszonyok, a potenciális növénytársulások is befolyásolnak (mező- és erdőgazdálkodás jellege, rekreációs célú hasznosítás, stb.).

5.1.1 Domborzati adottságok

Az agglomeráció ÉNy-i térségét a Pilis és a Visegrádi-hegység középhegységi felszíne foglalja el. A Pilis töréses sasbércsorozatai árkos medencéket fognak közre. Felszínépítő kőzetei uralkodóan mezozóos dolomit és mészkő. Alakrajzilag alacsony középhegység, átlagos tszf-i magassága 450-500 m, az átlagos relatív relief 130m/km2. A keretező sasbércek oldaláról enyhén hullámos hegylábfelszínek hajlanak a medencetalpak irányába. A Pilisi medencék laza üledékeken formálódott dombsági jellegű térszínek. A felszín egyenetlenségeit vékony lejtőlösztakaró borítja. A jól karsztosodó mészkőben barlangok, hévizes járatok képződtek.
A vulkáni eredetű Visegrádi-hegység árkos törésvonalakhoz kapcsolódó völgyekkel ereszkedik K felé a Duna völgyére. A hegység K-i lejtőin jelentékeny az erózió és a deráziós folyamatok is akadályozzák a hasznosítást. A domborzati adottságok az erdőgazdasági és rekreációs célú területhasznosítás szempontjából kedvezőek. Az andezitkő bányászata folyik Dunabogdányban.

A Duna mentén 98 m tszf-i magasságú enyhén hullámos ártéri síkság húzódik (relatív relief 3-15 m/km2). Felszíni formáinak többsége folyóvizi eróziós és akkumulációs eredetű, de a Szentendrei-szigeten eollikus eredetű formák is megtalálhatók. A felszínt holocén öntésiszap borítja, ez alatt folyami kavicsos rétegsor települt, jelentősebb kavicskészlettel.

A Dunától K-re a Gödöllői-dombságig terjedő Pesti hordalékkúp síkság felszíne K felé lépcsőzetesen a magasabb teraszok irányába emelkedik. A keresztirányban völgyközi hátakká formált magasabb teraszok eróziós és deráziós völgyekkel rendkívül gazdagon szabdaltak. A felszín döntő többsége közepes magasságú, tagolt síkság, az átlagos relatív relief 8 m/km^2.

A Gödöllői-dombság 130 és 344 m közti tszf-i magasságú, É-on 300 m-es tetőszintű, D-en 200 m átlagmagasságú dombvidék. Az átlagos relatív relief 60 m/km2, É-on 100-120 m/km2, D-en 20-40 m/km2. ÉNy-i csapású, sakktáblaszerűen összetöredezett és különböző mértékben kiemelkedett dombsági felszínek jellemzik, ÉNy-i peremén kipreparált karbonátos

felszínek jelennek meg. A dombság É-i részén NyÉNy-DDK irányban a miocén homokkő- és kavicsképződményekre fokozatosan növekvő vastagságban homokos-agyagos, illetve folyóvizi üledékek települtek. A felszínt borító löszből, lejtőagyagból előbukkannak édesvizi mészkő- és márgás felszínek. A D-i részen jellemző a szerkezeti irány ÉNy-DK-i. DDK-i irányban fokozatosan növekedő vastagságban homokos-agyagos, illetve folyóvizi üledékek települtek. A kistáj D-i részét egységesebben, nagyobb vastagságban borítja lösz, a peremeken félig kötött futóhomok.

Az agglomeráció DK-i térségében a felszín K felé, a nagyjából É-D-i irányú teraszok irányába emelkedik. A Duna balparti mellékfolyói a teraszokat keresztirányban völgyközi hátakká formálták. Az átlagos relatív relief 8 m/km2, DK felé csökkenő. D felé, a Gyáli-patak irányába, ahol a felszínt futóhomokformák uralják, a magasabb teraszok a fiatalabb, alacsonyabb teraszokkal egy szintbe kerültek, s a domborzat elveszti teraszos jellegét. Jellemző domborzati formái fluviális és deráziós eredetűek. Az agglomeráció déli részét elfoglaló Csepeli sík jórészt ártéri szintű, hordalékkúp-síkság. A felszín magassága É-on 110 m, az átlagos relatív relief 4 m/km2. A teraszokkal tagolthordalékkúp-felszín enyhén lejt a Duna felé. A területen döntően a folyóvizi eróziós és akkumulációs formák az uralkodóak.

A nyugati agglomerációt a Tétényi-fennsík és a Zsámbéki-medence foglalja el. A Tétényi-fennsík a Budai-hegység D-i szegélyén elhelyezkedő letarolt felszínű alacsony, tagolatlan fennsík. Az átlagos relatív relief 54 m/km2. A felszínen szarmata mészkövet, kisebbrészt miocén homokos kavicsot találunk. Az enyhe völgyeléseket lejtőüledékek borítják. Az Érd-Ercsi-hátság aprólékosan felszabdalt felszínű 60 m/km2 relatív reliefű hordalékkúp-síkság. ÉK-i részét szerkezeti mozgásokkal és eróziós-deráziós folyamatokkal létrejött alacsony dombsági hátak és lejtők jellemzik. A felszínen agyagos kavicsos üledékek illetve löszös üledékek találhatók. A Zsámbéki-medence a Gerecse és a Budai-hegység között formálódott tektonikus medence. Alakrajzilag mérsékelten tagolt medence, központi területein az átlagos relatív relief 36 m/km2, a hegységperemi letöréseknél 170-230 m/km2. A terület felszínépítő kőzetei: mészkő, agyg, lösz, lejtőüledékek, kavics, édesvizi mészkő.

5.1.2 Éghajlati jellemzők

A terület éghajlata jellemzően a mérsékelten hűvös - mérsékelten száraz éghajlati körzetbe tartozik, amely kistájanként elsősorban a domborzattól függően, illetve antropogén hatásra némi különbözőséget mutat. A természetes növényzet és talajtakaró tekintetében a terület erősen differenciált.

A legcsapadékosabb ÉNy-i területeken 700-750mm éves csapadékmennyiség a jellemző. A legszárazabb az agglomerációs D-i, DK-i térsége, ahol 530-600mm csapadékra lehet számítani. Az évi középhőmérséklet 9,0 és 10,5 ^{0}C között változik. A városi hatás ezt jelentősen módosítja az agglomeráció sűrűn beépített területein. Az uralkodó szélirány az ÉNy-i, É-i. A napsütéses órák száma ÉNy-on kevesebb, délkeleten valamivel magasabb, átlagosan 1950 és 2050 között változik.

5.1.3 Vízrajz

A terület fő vízfolyása a Duna, melyet az agglomeráció területén nagy számú, de kisebb vízfolyások, döntően patakok, csatornák táplálnak. A Pilis, Visegrádi-hegység, továbbá a Gödöllői-dombság vízhálózata sűrűbb, a déli agglomeráció vízhálózata a legszegényebb. A hegyvidéki, dombsági területeken természetes patakok, a síkvidéken csatornák találhatók nagyobb számban.

A Duna-völgy területén a talajvízszint 2-4 m mélyen húzódik, de szoros összefüggésben áll a Duna vízállásával. A talajvíz mennyisége jelentős, a partiszűrésű kútrendszer Budapest ivóvízszükségletének mintegy 2/3-át biztosítja. A csatornázatlan települések kommunális szennyvizei és a mezőgazdasági kemikáliák veszélyeztetik a talajvíz minőségét.
Különleges adottság a Dunát kísérő nagyszerkezeti vonal, melyhez jelentős hévíz-előfordulás kapcsolódik.
A Pilisben a talajvíz a völgytalpakon 2-4 m, a lejtőkön 4-6 m mélyen található, mennyisége nem jelentős. A rétegvízszint süllyedőben van, az artézi kutak száma kevés. A hegyekben számos forrás ered. A Dunától ÉK-re fekvő teraszrendszer településein a talajvíz kb. 5-6 m mélyen helyezkedik el. A Dunától DK-re is jelentős talajvízkészletek tárolódnak a kavicsos rétegben, átlagosan 2-4 m mélységben. A DNy-i agglomeráció talajvízben szegényebb.

5.1.4 Talajok

Az ÉNy-i agglomeráció középhegységi területén a változatos mikroklimatikus, kőzet, és lejtőkitettségi viszonyoknak megfelelően a talajtakaró nagy heterogenitású. Legjellemzőbb talajféleségek a löszös üledékeken kialakult vályogos mechanikai összetételű agyagbemosódásos barna erdőtalajok, homokos-vályog barnaföldek, és a mészkövön kialakult rendzinák. A Visegrádi-hegységet nagyobbrészt andeziten, andezittufán kialakult vályog mechanikai összetételű agyagbemosódásos erdőtalajok fedik. A barna erdőtalajok és barnaföldek kedvező vízgazdálkodásuk és termékenységük miatt - ahol a domborzat lehetővé teszi - szántóként hasznosulnak, másutt erdővel borították. A rendzinák igen gyenge termőképességűek, nagyrészük erdősült.

Az agglomeráció ÉK-i részén a talajok nagy része a Duna homokhordalékán képződött. Ezek a talajtípusok a gyenge termékenységű humuszos homokok (Dunakeszi környékén) és futóhomokok. Jellemző még az allúviumon képződött réti talajok előfordulása. A K-i magasabb térszínű területeken a barnaföldek képeznek átmenetet a Gödöllői-dombság talajai felé. A fő talajpusztító tényező defláció és az erózió. A Gödöllői-dombság területét uralkodóan - a lejtőviszonyoktól függően - barnaföldek és csernozjom barna erdőtalajok borítják.

DK-en a Duna hordalékán futóhomokok és gyenge termékenységű humuszos homokok képződtek, ez utóbbiak Alsónémedi környékén jelentősebb kiterjedésűek. Ócsa környékén a lápos réti talajok jellemzőek. A talajpusztító tényezők közül a defláció szerepe jelentős. A déli agglomerációt löszös és homokos üledékeken kialakult szikesedésre hajlamos hidromorf talajok jellemzik. Legnagyobb kiterjedésben a homokos-vályog mechanikai összetételű, gyenge termékenységű réti öntés és lápos réti talajok fordulnak elő a terület vízfolyásai mentén és nem szikes, felszín közeli talajvizű területein. A réti öntések a Csepel-szigetre jellemzőek, ezek zömmel szántóként hasznosulnak.

A fővárostól DNy-ra löszös üledékeken képződött, vályog mechanikai összetételű, termékeny mészlepedékes csernozjomok alakultak ki. Az agyagos, homokos üledéken főként barna erdőtalajok, a mészkövön rendzinák alakultak ki. A Zsámbéki-mdencében leginkább a löszön képződött kedvező víz- és tápanyaggazdálkodású, jó termékenységű mészlepedékes csernozjom talajok fordulnak elő. Szántóként hasznosulnak, hasonlóan a magasabb térszínek vályogos mechanikai összetételű, közepes termékenységű barnaföldjeihez. A Budai-hegyek lejtőin mészkövön kialakult rendzinák is találhatók. A területek heterogenitása a budai részek felé növekszik.

5.1.5 Növényzet

A Budapesti Agglomeráció az ország legintenzívebben hasznosított és legsűrűbben beépített területe. A mesterséges felszínek – legyenek azok lakóterületek, gazdasági, vagy egyéb különleges területek – nagyrészt kiszorították a természetes vegetációt a területről. Az eredeti növényzet foltokban lelhető fel, elsősorban a természetvédelmi oltalom alatt álló területeken.

Az ÉNy-i hegyvidéki terület potenciális erdőtársulásai a cseres kocsánytalan tölgyesek, a gyertyános kocsánytalan tölgyesek, a tölgy-kőris-szil ligeterdők, és a karsztbokorerdők. Jelentős felületen találunk sztyeppréteket. Az erdőgazdasági területeken vegyeskorú keménylombos és fenyőerdők díszlenek. A Gödöllői-dombvidék eredeti természetes potenciális erdőtársulásai a molyhos és cseres tölgyesek, a molyhos kocsánytalan tölgyesek, a pusztai, valamint a gyöngyvirágos tölgyesek. Az alföldi területek potenciális erdőtársulásai között a gyöngyvirágos tölgyesek, a borókásnyárasok, az alföldi gyertyános tölgyesek és tölgy-kőris-szil ligeterdők az elterjedtebbek. Jelentős felületeket borítanak nyílt társulások. A Dunától Ny-ra sajátos színfoltot képviselnek a Tétényi-fennsík főbb potenciális erdőtársulásai, a karsztbokorerdők és a tatárjuharos tölgyesek. A nyílt társulások között elterjedtek a sziklagyepek és a pusztafüves lejtős sztyeprétek.

5.2 A táj jellemzői

Az ÉNy-i agglomeráció Pilishez tartozó részén a táj felszíne egységesen karbonátos kőzetű, sasbérc vonulatokból álló alacsony középhegység. A Pilisi medencék mindegyike eróziós-deráziós völgyekkel közepesen tagolt medencedombság. Az ÉNY-i tájrészt túlnyomóan erdők borítják, a K-i tájrészen 1/3-os megoszlásban rétek-legelők; cseres tölgyes erdők; valamint szántók, szőlők és kertek osztoznak. A völgyek aljának réti öntéstalajain húzódnak a települések, míg a többi terület rét, legelő illetve szántó. A terület Budapest és a népességüket, így lakóterületeiket is rohamosan növelő agglomerációs települések lakóterületének és hétvégi kiránduló övezetének része, emiatt jelentős a táj közlekedési igénybevétele. A települések jól megközelíthetőek, s a napi ingázó forgalom mellett a kiránduló turizmussal járó terhelés is jelentős.

A Pilisi medence a Budai és a Pilisi hegység között húzódik. Nagyobb összefüggő zöldfelületeit a két hegység peremén húzódó, azok jellegzetességét magukon viselő erdőterületek alkotják. A medencét több jelentős kisvízfolyás szeli át, melyek kísérő növényzetei már több helyen eltűntek, de még így is meghatározó ökofolyosó rendszerképző elemek. Negatív folyamat a települések összenövése, mely megnehezíti a zöldövezeti rendszer kialakítását illetve megőrzését.

A Pilisi medence meghatározó eleme a 10. sz. út, mely kettészeli a térséget és egyben összeköti a fővárossal. Nagy átmenő, ingázó, illetve hétvégi forgalmának környezeti hatásai rányomják bélyegüket a települések arculatának alakulására. A főút vonzáskörzetében korábban nagy számban épültek ki az ipari üzemek, raktárak, kereskedelmi és szolgáltató létesítmények. Mára a főút által feltárt térségben a lakóterületek uralják a beépített területek túlnyomó részét. A közúti forgalom zaj- és légszennyezése mellett viszonylag elhanyagolható a kisebb ipari üzemeknek a közvetlen környezetükre kifejtett hatása.
A térségben jelentős a hétvégi üdülő- és kiránduló forgalom is.

Nagyon kedvezőtlen folyamat, hogy a területek művelésből kivonása az elmúlt 10 évben folyamatos volt, mindez a mezőgazdasági területek rovására. A területfelhasználások átrendeződése során a legnagyobb veszteségeket a gyümölcsösök szenvedték el.

A Pilisi medencétől K felé, a Duna irányába haladva a táj képét a Duna vízparti jellege és a főváros közelsége határozza meg. A települések - jó közlekedési helyzetük, kedvező kultúrtörténeti és természeti adottságaik révén - a budapesti üdülő-kirándulóforgalom egyik legfőbb célterületévé váltak. A Duna-menti sáv a főváros hétvégi vízisport és rekreációs igényeit elégíti ki, míg a kavicsos altalajú háttérterületek az ivóvízbázis funkcióját látják el. A Dunára néző eróziós-deráziós völgyekkel tagolt hegylábfelszín túlnyomóan kertgazdasági, üdülőterületi hasznosítású, a magasabb térszíneken erdőgazdálkodás jellemző.

A Pilis K-i vidéke, a Visegrádi-hegység és a Szentendrei-sziget életében a turisztika és az idegenforgalom nagy szerepet játszik. A Pilis, a Dunakanyar és a Szentendrei-sziget Budapest tágabb körzetében a legkedveltebb kiránduló- és üdülőhelyek közé tartozik. Éppen ezért nagy a területek terhelése. Korábban a két legjelentősebb tájátalakító és környezetterhelő folyamat a hétvégi házas területek folyamatos növekedése, és a mindent elárasztó autós turizmus volt. Az elmúlt évtizedben az üdülőterületek ellakósodása, és az új lakóterületek folyamatos terjedése zajlik. A zöldfelületi szempontból is kiemelt fontosságú hegyvidéki erdőterületek megóvását és a Szentendrei-sziget értékes növénytársulásainak megőrzését a Duna-Ipoly Nemzeti Park látja el több-kevesebb sikerrel. A Szentendrei-sziget a főváros északi vízbázisa, melynek a csatornázatlanságból, hulladékelhelyezésből és a mezőgazdaság kemizálásából adódó szennyeződések elleni védelme nem megoldott.

A Pilis és a Visegrádi-hegység összefüggő erdőterületei, a Szentendrei-sziget gyepvegetációi és a Duna menti zöld sáv az agglomeráció kiemelt fontosságú zöldfelületi elemei. Ez utóbbiakat nagy terhelés éri, ami az állapotukban eddig is jelentős romlást okozott. A nagy terhelés a főváros közelségéből fakad és okozója a hétvégi és autósturizmus. Ez a közelség felértékeli a térség zöldfelületeit, ezért állapotváltozásukra különös figyelmet kell fordítani. Kedvező, hogy a településcsoport ökológiailag értékes területeinek döntő hányada védelem alatt áll.

A Dunától K-re fekvő kavicsteraszok településeinek területén a lakóterületek növekedése mellett a nagy helyigényű gazdasági, kereskedelmi funkciók, az intenzív urbanizálódás, és a mezőgazdasági területek magas kihasználtsága a jellemző. Vác iparának még ma is jelentős a környezetkárosító hatása, mely nemcsak közvetlen környezetében, hanem a tágabb térségében is érezteti hatását. Északról dél felé közeledve fokozatosan csökken az erdők, rétek, patakparti fásítások területi részaránya. A településcsoport életében meghatározó szerepű a 2. sz. főút, M2 gyorsforgalmi út és a Budapest-Vác-Szob vasútvonal. A közlekedés levegőszennyezése és zajterhelése jelentős környezetterhelést okoz a településeken.

A táj zöldfelületi adottságaira jellemző, hogy az ökológiailag értékes területek aránya még kedvező, de az erdők, rétek, patakparti fásítások területi részaránya a fővároshoz közeledve fokozatosan csökken. A patakparti kísérő növényzet több helyen eltűnt.
A táj szervesen kapcsolódik a Börzsöny összefüggő erdőterületeihez és a Cserhát alja erdős vonulataihoz. Ezek a területek nemcsak az ÉK-I agglomeráció, hanem Pest megye meghatározó jelentőségű ökológiai és zöldfelületi értékei. Így az agglomeráció ezen részének zöldfelületei a Börzsöny és a Cserhát alján keresztül bekapcsolódhatnak az ország zöldfelületi gerincét képező Északi- és Dunántúli-középhegység vonulatába.

A táj jelentős részét a főváros és a Duna balparti beépített területei foglalják el. Vác környékén elsősorban a hétvégi, kiskertes üdülési igények realizálódnak. A fővárostól távolodva a táj arculatára a nagy kiterjedésű szántók, a tölgyesek és rétek, legelők jellemzőek. A maradék területen a települések és kertek osztoznak.

A Gödöllői-dombságot két jelentős főközlekedési útvonal szeli át, az M3 autópálya és a 3. sz. főút. A települések az elmúlt évtizedekben dinamikusan fejlődtek, mely kezdetben a hétvégi pihenést szolgáló zártkerti területek terjeszkedésében, majd később a fővárosból

kitelepülők számának gyarapodásával a lakóterületek növekedésében is megmutatkozott. Ez a folyamat maga után vonta az ipar, kereskedelem és szolgáltatások fejlődését is. Számottevő ipari környezetterhelő üzemek főként Gödöllőn találhatók.

A Rákos-patak és a Galga-völgy közötti dombvonulat (Margita) eróziós-deráziós völgyekkel tagolt dombság, amely fele részben erdőgazdasági, fele részben mezőgazdasági hasznosítású. A szántóföldi művelés mellett a települések környékén, főleg Gödöllő vidékén a kertészeti-szőlészeti hasznosítás is fellelhető.

Gödöllő térsége zöldfelületi szempontból viszonylag kedvező adottságokkal rendelkezik. A Dunától keletre, a pesti oldalon a legjelentősebb, összefüggő erdőterületek itt találhatók. A táj legjelentősebb és legértékesebb zöldfelületi állományát a Gödöllő körüli nagy kiterjedésű, korábban elsődlegesen vadászati rendeltetésű erdőterületek alkotják. Ezek jórésze ma a Gödöllői Dombvidék TK-hoz tartozik. A vízfolyások menti zöld sávok még több szakaszon megtalálhatók. A térség kedvező adottságainak köszönhetően alkalmas arra, hogy a Budapest közelében hiányzó zöldfelületek szerepét átvállalva itt kialakítható legyen a főváros körüli összefüggő zöldhálózat. A térség jó közlekedési adottságokkal rendelkezik, települései jól megközelíthetők. A terület kedvező természeti adottságait elsősorban a mezőgazdaság hasznosítja. A természeti- és kultúrtörténeti értékek Budapest közelségével párosulva jelentős rekreációs potenciált biztosítanak a kiránduló turiznus számára.

A Gödöllői-dombság deli felén az erdők mellett nagyobb teret foglalnak el a szántók, melyet akácos és tatárjuharos tölgyes erdőmozaikok és erdőgazdasági területek tarkítanak. Az itt található települések növekedése az utóbbi néhány évben vált különösen intenzívvé. A területfelhasználásban bekövetkezett változások, átstruktúrálódások a mezőgazdasági területek, azon belül is főként a kert és gyümölcsösök rovására mentek végbe. A művelésből kivont területek a szántók csökkenését eredményezték. A lakóterületek bővülése mellett a kereskedelmi, gazdasági területek is a táj részévé váltak. A fennmaradó rész kertészeti-szőlészeti illetve üdülőterületi hasznosítású. A térség fontos szervezője a Budapest-Újszász-Szolnok vasútvonal és a 31. sz. főút. Jelentős forgalmat bonyolítanak le és ezzel együtt számottevő környezetterhelést okoznak.

A keleti agglomeráció zöldfelületi elemei fontos szerepet töltenek be, mivel a Gödöllői dombság és a Tápió-mente zöldfelületeinek találkozásában fekszenek. Így az agglomerációban kialakítandó zöld gyűrűt szervesen kapcsolják be mind a két megyei jelentőségő térség ökológiai rendszerébe, egyrészt a Gödöllői-dombság erdős vonulataiba, másrészt és a Tápió-mente patakpart, vizes élőhelyeinek láncolatába.

A délkeleti agglomerációban a csekély relatív reliefű hordalékkúp-síkság területén kb. 1/3-1/3 részt foglalnak el a szántók, illetve homoki tölgyesek a humuszos homok talajú területeken. A tájat patakvölgyek ártéri jellegű sávjai tagolják, ahol a szántók, ártéri ligeterdők mellett rét-legelő területek is találhatók. Jelentős és egyre növekvő részt foglalnak el a beépített területek. A fővárostól távolabb a táj mozaikos kultúrsztyepp jellegű, kevés természetes jelleggel (kivétel pl. az Ócsa környéki láprétek).

Az agglomeráció délkeleti részének két fontos közlekedési tengelye a Budapest-Cegléd vasútvonal és a 4. sz. főút, valamint az M5 autópálya. 2008-ban készült el a térséget átszelő M0 autópálya keleti szektora is. Ezek a közlekedési hálózati elemek óriási átmenő és ingázó forgalmat bonyolítanak. Itt található a Ferihegyi repülőtér is. A kiváló és sokoldalú közlekedési kapcsolatoknak köszönhetően a települések az elmúlt években dinamikusan fejlődtek. A gazdasági, logisztikai területek kiterjedése már ma is óriási, és újabb területek kijelölése van folyamatban. Emellett a kertvárosi típusú lakóterületek is számottevő növekedést mutatnak. A településekenn áthaladó, vagy közvetlen a település mellett elhaladó közlekedési útvonalak forgalma miatt nagy a levegő-, zaj- és porszennyezés.

A térségben mintegy 3000 hektár gazdasági célra kijelölt terület van. A területfelhasználásban bekövetkezett változások ebben a térségben is a mezőgazdasági területek rovására mentek végbe.

A térség meghatározó zöldfelületi eleme az Ócsai Tájvédelmi Körzet. Értékes növényállománya, nagy, összefüggő kiterjedése az agglomeráció déli területein még meglévő és megőrzendő természeti táj részét alkotja. Az M5 autópályától északra eső ökológiailag értékes területek szintén fontos szerepet töltenek be, mivel ezek teremtik meg az összeköttetést - az agglomeráció határán túli - Csérharaszt és Pusztavacs térségének nagy kiterjedésű erdőterületi felé.

A Csepel-sziget és a Pesti síkság az üdülő, kiránduló forgalom számára jól feltárt és megközelíthető, települései kedvező természeti adotságokkal rendelkeznek, főként a budapesti üdülési igények fogadására. A Csepel-szigeten, a Ráckevei-Duna mindkét partján már évtizedek óta fejlődő üdülési infrastruktúra és üdülőkörzetek alakultak ki. A táj sajátos elemei a kavicsvagyon kitermelését követően visszamaradt bányatavak, amelyek környékei korábban üdülési célú fejlődésnek indultak, az elmúlt években pedig többhelyütt új lakóterületek jöttek létre a tavak közelében. Az üdülés és idegenforgalom környezeti terhelést okoz a településeken.

A Csepel-sziget Budapest déli vízbázisa, környezeti terhelésre érzékeny terület. Számottevő a mezőgazdaság kemizálódásából, a csatornázatlanságból eredő, nagy területeket érintő környezetterhelés. A településeken a ipari, gazdasági területek, logisztikai központok nagy területeket foglalnak el. Az M0 autópálya dinamikus – elsősorban gazdasági - fejlődést adott a településeknek, melynek pozitív és negatív hatásai egyaránt érződnek.

A művelésből kivett területek drasztikus növekedése elsősorban a kert és gyümölcsösök rovására, illetve a szántó művelési ágú területek csökkenésével történik. Az ökológiailag értékes területek (erdő, rét, legelő, nádas) kiterjedése is csökkent, aminek hatására ez a térség vált a legszegényebbé ezen a téren az agglomerációban. Ez a térség erdőterületekben különösen szegényes. Ezt a szerepet főként a Ráckevei-Soroksári-Duna menti zöld sávnak kellene betölteni, de itt a parti területek nagyarányú beépítése miatt erre alkalmas ökológiailag értékes területnek már csak a foszlányai találhatók. A nagy Duna mentén az agglomerációban a zöldfelületek jó része eltűnt, továbbá a Csepel-sziget belső részén a zöldfelületek hiánya miatt nincs meg a keresztirányú összeköttetés a két part mentén megmaradó zöld sávok között sem.

A Dunától nyugatra, az agglomeráció DNy-i térségében a műszakilag igénybe vett művi felületek dominanciája jellemzi a tájat. A térség sűrűn beépült. Meghatározó szerepűek a lakóterületek, a kereskedelmi, gazdasági és logisztikai terüeltigénybevétel sajátos beépítési formái, és a sűrű közlekedési hálózat. Az M7 autópálya és az M1-M7 autópálya közös szakasz, az M6 autópálya, az M0 autópálya, a 7. sz. és 6. sz. főút, a vasút hatására az agglomerációban elsőként itt indult meg az ipari, kereskedelmi és szolgáltató tevékenységek jelentős területigénybevétellel járó megjelenése. Másrészt a nagy kiterjedésű lakó (alvó) települések jöttek létre, amelyek az utóbbi évtized során is újabb és újabb területeket hasítanak ki a természeti táji környezetből. A térség tájkarakteréhez tartoznak a jelentős zártkerti területek.

A művelésből kivett területek növekedése a mezőgazdasági területek rovására ment végbe. Ezen belül is a kert és gyümölcsösök, illetve a szőlő területek nagysága csökkent különösen. Az ökológiailag értékes területek (erdő, rét, legelő, nádas) aránya az agglomerációban itt a legalacsonyabb. Zöldfelületi szempontból ez az agglomeráció leggyengébben ellátott területe. Ökológialig értékes, helyi védettségű terület is csak elvétve fordul elő.

A Zsámbéki medencében a jó minőségű talajnak köszönhetően jelentős a mezőgazdasági termelés, azon belül is a szántóföldi növénytermesztés. Erős kultúrhatásnak kitett a terület. A főváros közelsége miatt nagy az idegenforgalma, sok a volt zártkerti és üdülőterület. Számottevő környezetterhelő tevékenységet a térségben nem folytatnak. Ezzel szemben a délebbi, budai részekre jelentős hatással van az M1 autópálya és az M0 autóút, valamint a 1. sz. főút, melyek számottevő kereskedelmi, szolgáltató és logisztikai tevékenységet vonzanak az érintett településekre. Mindezek káros hatásaként jelentős a térség közlekedési eredetű levegőszennyezése és zajterhelése. Nagy a terület idegenforgalma, a főváros közelében sok a volt zártkerti és üdülőterület főként a domboldalakon. A Zsámbéki-medencében a jó minőségű talajnak köszönhetően jelentős a mezőgazdasági termelés, azon belül is a szántóföldi növénytermesztés.

A térség nagyobbik részét alapvetően lakófunkciójú, a tájba illeszkedő – agglomerációs mércével mérve – kisebb települések uralják. A települések körül túlnyomóan szántók, illetve erdőfoltok adják a táj változatosságát. Az elmúlt tíz évben a tartósan nagyarányú betelepülés következtében nőtt a művelésből kivett területek nagysága. Ennek megfelelően csökkentek a kert és gyümölcsös művelésű területek, és a szántók. Az ökológiailag értékes területek (erdő, rét, legelő, nádas) aránya egyharmad körüli.

A térség főváros közeli részein számottevő és kiemelt fontosságú ökológiailag értékes terület található. A Budai TK az agglomeráció leglátogatottabb és egyben legterheltebb zöldfelületi eleme. Főváros közeli, illetve fővároson belüli elhelyezkedéséből adódik, hogy több helyen lakóterületek fogják közre, melyek állandó nyomással nehezednek a területre. Ellenben a Zsámbéki medence az agglomeráció budai oldalának ökológiailag értékes területekben egyik legszegényebb térsége. Jellemző a mezőgazdasági területek túlsúlya, a kevés erdőterület, a patakparti zöldsávok hiánya.

5.3 A Budapesti agglomeráció településrendszere, a térség központjai

5.3.1 A térség településhálózata fő jellemzői

A Budapesti Agglomerációt is magába foglaló Közép-Magyarországi Régió településstruktúrája - *mint azt a Régió Stratégiai Terve megalapozásához készült tanulmányok is megállapították (Pro Régió Ügynökség 2006)* - három eltérő jellegű és karakterű részre tagolható. Ezek:

- a Főváros,
- a Budapesti agglomeráció Pest megyéhez tartozó települései,
- és Pest megye fővárosi agglomeráción kívül eső területe.

A három területi egység nem tekinthető egymástól függetlenül létező térszerkezeti elemnek, hiszen települési és térségi szinten is – *a közlekedési hálózaton keresztül* - egymással szoros kapcsolatot tartanak fenn intézményi, infrastrukturális és egyéb ellátási funkciók terén. Az egyes települések és azok szolgáltató és ellátó központjainak viszonya, valamint a települések funkcionális szerepköre a fővárostól távolodva nagyjából a három térszerkezeti egységnek megfelelően változik:

A Budapesti agglomerációban jóval nagyobb a városi funkciójú települések sűrűsödése, mint azon kívül. A települések városi funkciójának komplexitása kisebb, mint a nem agglomerációs településeké, elsősorban a főváros által nyújtott funkciók ellensúlyozhatatlan vonzereje másrészt az együttműködések és funkciómegosztás miatt.

Az agglomerációban Vác rendelkezik a legszélesebb körű városi funkciókkal, ezen kívül hat város minősül komplex városi funkciójú településnek: Budaörs, Dunakeszi, Érd, Gödöllő, Szentendre és Szigetszentmiklós. Nagyvárosi jellegű intézménnyel ezek közül Gödöllő és Szentendre rendelkezik, de a többi említett városnak is megvan mindazon intézményi és magasabb szintű szolgáltatási háttere, amely a piaci viszonyok között egy települést központi hellyé, pólussá tesz. Igazgatási-irányítási funkciók terén kevésbé jól ellátott városok pl. Dunaharaszti, Göd, Pécel a városi szolgáltató tevékenységek szinte mindegyikével rendelkeznek.

A városi jogállású, de teljes körű városi funkciókkal nem rendelkező települések mellett több olyan 10.000 fő körüli népességet számláló - időközben várossá nyilvánított - korábbi nagyközséget találunk, amelyek lakossági ellátási funkcióikat igyekeznek saját erejükre alapozva létrehozni. A funkciók további kibővítésére a településeken azért is szükség van, mivel az újonnan betelepülő agglomerációs népesség a lakáson kívül majdnem minden igényét (beleértve a gyerekek iskoláztatását) a fővárosban elégíti ki.

Ehhez a jelenséghez az a tény is hozzájárul, hogy a városi funkciók bővülése ellenére az agglomerációs terület több szolgáltatás vonatkozásában a legtöbb településen még nem veheti fel a versenyt a magasabb minőségű és szélesebb választékot biztosító Budapesttel. Ez a mennyiségi és minőségi különbség az oka, hogy a megye, ezen belül főleg az agglomerációs települések lakosságának nagy része hagyományosan a főváros magasabb szintű egészségügyi és oktatási intézményeit veszi igénybe, és oda jár be művelődni és szórakozni is.

Mint azt a „Magyar településhálózat helyzetéről és távlatairól" szóló 2009 évi országgyűlési előterjesztés is rögzíti „az informatikai és közlekedési hálózatok fejlődése, a személygépkocsi-használat terjedése átformálja a korábbi, hagyományos város-vidék dichotómián alapuló településközi viszonyokat. A párhuzamosan is érvényesülő felgyorsuló

urbanizációs szakaszok közül felerősödik – *esetenként robbanásszerűen* – a nagyvárosi szétterülést és városmagok kiürülését is eredményező szuburbanizáció – és jelentkeznek a dezurbanizáció első jelei is, miközben főként a globális versenyben is megerősödő városi központokban megjelennek a reurbanizáció mozgatóerői. A hagyományos hierarchizált településszerkezet helyett a világban egyre több helyen alakulnak ki horizontális nagyvárosi régiók. Ezt a funkcionális terjeszkedést azonban csak késve, vagy egyáltalán nem követi a jogi és közigazgatási átalakulás."

A Közép-Magyarországi Régióban és az agglomerációban az egyes térszerkezeti elemek egymáshoz való térbeli viszonya az elmúlt évtizedekben jelentős mértékben átalakult, de súlyánál és jelentőségénél fogva még mindig domináns a főváros szerepe. A korábban kiszolgáló háttérterületnek tekintett agglomerációs térség és a régió távolabbi területei népességi súlyuk növekedésével, térbeli kapcsolataik bővítésével, valamint funkcionális kiteljesedésükkel viszonylag egységes térelemként kellene, hogy - *a főváros országos funkcióitól eltekintve* - Budapesttel közel egyenrangúvá váljanak az egész ország településszerkezetében betöltött szerepüket tekintve.

A településrendszer központjainak együttműködési és vonzásterületei Régió határain túli területeket is lefednek, egy olyan többnyire nagyvárosi funkciókkal vagy speciális szerepkörrel rendelkező városokat magában foglaló gyűrűt érintve, melynek elemei Esztergom, Tatabánya, Székesfehérvár, Kecskemét és Szolnok. Budapest és ezzel együtt a Régió közlekedés földrajzi helyzetén és központi funkcióin keresztül részben a Régió határain kívül eső városi gyűrű elemein, pl. Esztergomon keresztül kihat az ország határon túli térszerkezeti átalakulási folyamatokra, valamint a transz-európai úthálózat kialakítására.

Az említett a nagyváros sort olyan komplex funkciójú városok egészítik ki, mint pl. Dorog, Bicske vagy Hatvan, Jászberény, emellett valamivel kevesebb városi szolgáltatást nyújtó társközpontok, mint Gárdony, Ercsi vagy Rétság.

A Fővároson kívüli városgyűrű meghatározó tagjai 50-100 ezer fő népességű települések, létük, és kapcsolatrendszerük nem változtat azon a tényen, hogy a Főváros egyedülállóan dominálja az ország településhálózatát, méreténél és elhelyezkedésénél fogva nem pusztán az ország központja, hanem kiterjedtebb, az ország határain átnyúló vonzáskörzettel rendelkezik. A budapesti központ leterheltségének csökkentését az gátolja meg, hogy a fővárosi alközpontrendszer nem kiegyensúlyozott térstruktúrával alakult ki, így Budapest nem válhatott klasszikus értelemben vett többközpontú fővárossá.

A peremkerületekben lévő intermodális és a belvároshoz közelebb eső tradicionális központok funkcióinak keveredése hézagosan valósult meg. Ennek hiányában nem jött és nem is jöhetett létre többrétű funkcionális megosztás a peremkerületek funkcióhiányos központjai és az agglomerációs települések között. A legutóbbi időkig a peremkerületek és az agglomeráció fővároshoz közel eső települései hasonló alapfunkciókat fejlesztettek *(oktatási intézmények, egészségügyi ellátó intézmények)* amelyek helyenként túlzsúfoltsággal más helyütt kihasználatlansággal küzdenek.

A gazdasági-társadalmi átalakulás által felgyorsított szuburbanizációs folyamat hármas szegregációt indított el a főváros és az agglomeráció területén. Egyrészt azt utóbbi évtizedben erősödni látszik a főváros belső területeit érintő szegregáció, másrészt mivel az agglomeráció területére való kiköltözés elsősorban a jobban kereső, vagyonosabb társadalmi csoportokra jellemző, az eddigiekben a városon belüli társadalmi elkülönülés most a város és a szuburbán területek között is létrejönni látszik. A jóléti szuburbanizáció mellett megjelent a lecsúszó társadalmi csoportok városból történő kiáramlása is. Az agglomerációs települések nem egyformán élik meg a városból kitelepülő lakosság településekre gyakorolt hatását. Már csak azért sem, mert markánsan kirajzolódik az agglomerációs és kisebb részben az azon kívül eső területeken is a társadalmi szegregáció. Az agglomeráció, illetve a növekvő telekárak miatt az azon kívül eső terület északi és észak-nyugati területe egyértelműen a jóléti kitelepülést tapasztalja meg, a déli dél-keleti részeken, valamint a régió agglomeráción kívül eső településein a szociális migráció negatív hatása

egyre erősebben érezhető. Ez a jelenség tovább erősíti az eredendően meglévő fejlettségbeli különbségeket a régió egyes térségein és településein belül.

5.3.2 A Budapesti agglomeráció településrendszere, központrendszere

A Budapesti Agglomeráció település- és városrendszere kialakult, de számos ponton még ma is funkcióhiányos és strukturálatlan, ebben a tekintetben az egy évtizeddel korábban rögzített állapotokhoz képest a spontán folyamatok érvényesülése volt inkább tapasztalható, a koordinált fejlesztéssel szemben.

Budapest központrendszere

A főváros központi funkciói még tovább erősödtek, a kerületközpontok szerepe érdemben nem változott, illetve azoknak a tömegközlekedési csomópontoknak erősödött meg az „alközponti" szerepköre, ahol jelentős volumenű bevásárlóközpont-fejlesztések is megvalósultak. Az alközpontrendszer így elsősorban a kereskedelem területi átrendeződéséből adódó változásokkal bővült, illetve alakult át. A Főváros közigazgatási határa térségében történt fejlesztések következtében csökkentek a különbségek a külső kerületek és a belső agglomerációs övezet között.

A tradicionálisan egyközpontú fővárosban a rendszerváltásig elsősorban a tömeges lakásépítés területein alakultak ki új központi területek, amelyek azonban nem teljes értékűek. A rendszerváltás után kereskedelem-centrikus új központosodások alakultak ki, szintén nem teljes értékű központként. Ezek fejlesztésével valamint az 1950-ben Budapesthez csatolt települések hagyományos központjainak újraélesztésével és részben új központi területek kialakításával decentralizálhatók a főközponti funkciók.

Budapest történeti városközpontja a várostörténet folyamán túlsúlyossá vált. Bár évtizedek óta megfogalmazott cél a városi alközpontok létrehozása, amelyek szolgáltatásaikkal, városi funkcióikkal egy-egy városnegyed szervező elemévé válhatnak, ezek kialakulása vagy kialakítása nem mindenhol ment végbe. A spontán kialakuló alközpontokat sok helyen a forgalmi funkciók zilálják szét, a külsőbb kerületek tradicionális központjai pedig sok helyen a teljes átépítés áldozatává váltak. A legutóbbi években ugyanakkor újabb központképző elemek, a bevásárlóközpontok együttesei jelentek meg, amelyek a hagyományos városközponti funkcióknak csak egy részét képesek magukba foglalni. Emiatt a Városfejlesztési Koncepció egyik legfontosabb, de igen bonyolult elemét éppen a központrendszer fejlesztésére irányuló program képezi. A feladat a funkcionális és térbeli viszonylatok "rendezésének" elősegítése, ezzel a különböző hagyományos kerületi alközpontok erejének növelése, hogy a helyi központok az ott lakók városi szolgáltatásokkal szembeni igényeit teljes körűen kielégíthessék.

A Budapesti Városfejlesztési Koncepcióban, illetve a jóváhagyott Településszerkezeti Tervben is megfogalmazott új központrendszer kiemelt célja – *amely a Budapesti Agglomeráció Területrendezési Tervének módosításába is beillesztésre kerül* - a főközpont tehermentesítése, ami területi széthúzásával a Duna mentén valamint minőségi fejlesztésekkel a már meglévő központok területén érhető el.

Budapest Településszerkezeti Terve a Főváros központrendszerét az alábbiak szerint fogalmazta meg:

- Városközpont
- Városközponthoz kapcsolódó városrészközpont
- Intermodális szerepkörrel fejlesztendő városrészközpont
- Egyéb városrészközpont

Az agglomerációs övezet, illetve a Főváros központú várostérség térségi központjai

Az agglomerációs övezet városi központjainak rendszerében azonban – a *várossá nyilvánítások ellenére* – nem történt jelentős átrendeződés. A Főváros körül az erőteljes népességnövekedés és urbanizáció következtében kialakult az a korábbi agglomerációs fejlesztési és rendezési dokumentumokban már prognosztizált kertvárosi gyűrű, amelynek települései 10-15 ezer főt meghaladó népességűek és népességük számára bővülő helyi szolgáltatásokat nyújtanak. Az agglomeráció 80 Pest megyei településéből 2010-re már 31 település nyerte el a városi rangot. Az agglomerációs városoknak azonban csak a fele *(16 település)* tölt be közvetlen, vagy tágabb térsége szempontjából is számottevő központi funkciót.

A hagyományos városi funkciók legerőteljesebben Érden és Gödöllőn bővültek. Ezzel egyidejűleg a Nyugati-kapu városi rangú települései *(Budaörs–Törökbálint– Biatorbágy)* szerepe és súlya vált még hangsúlyosabbá, főként a kereskedelmi funkció és a munkaerő foglalkoztatásában betöltött szerep erősödése miatt. Vác annak ellenére megtartotta hagyományos térségközponti szerepét, hogy népessége – *egyedülállóan az agglomeráció városai között* – csökkent. Szentendre megőrizte, Dunakeszi, Szigetszentmiklós, Pilisvörösvár és Százhalombatta pedig javította térségi pozícióit. Kistérségi központtá fejlődött Veresegyház és Gyál.

A térség városainak valós szerepköreit Sütő Attila és Tomay Kira vizsgálta az „Alközpontok definiálása a budapesti metropolisz térségen belül" című tanulmányban.

A tanulmány is kiemeli, hogy az ország településhálózatában speciális esetet jelent Budapest funkcionális várostérsége. A főváros településhálózaton belüli kiemelkedően domináns szerep, a koncentrált nagy mennyiségű és magasabb szintű *(nemzetközi, nemzeti jelentőségű)* funkciók jelenléte, a térség kiterjedése és kialakult településhálózata egyaránt szükségessé teszi a budapesti várostérségen belül az alközpontok, szubcentrumok kijelölését.

(A kijelölés, az egyes települések központi funkció szerinti meghatározása nem a területrendezési terv, hanem a készülő Országos Településhálózat-fejlesztési Koncepció feladata, de a központrendszer területrendezési összefüggései (térszerkezeti-, közlekedéshálózat-fejlesztési összefüggései) miatt a településhálózat és a központrendszer a területrendezési terven belül is kikerülhetetlen kérdés.)

A kérdés fontosságát növeli, hogy úgy az agglomeráció területfejlesztési koncepciója, mint a Budapesti Funkcionális Várostérségre *(a metropolisz térségre)* kidolgozott – *az Országos Településhálózat-fejlesztési Koncepciót megalapozó* - tanulmányok *(VÁTI-MTA RKK)* kiemelik a várostérség policentrikus fejlesztésének szükségességét, az „agglomeráción belüli alcentrumok fejlesztését a térszerkezet kiegyensúlyozottabbá tétele érdekében"; illetve „a közszolgáltatásokhoz való méltányos hozzáférés biztosítása érdekében a szolgáltatások helybe, illetve alközpontokba való telepítését".

Ennek megalapozását is szolgálja az a *(fent hivatkozott)* elemzés és tanulmány, amelyben a szerzők több szempontú elemzéssel határozzák meg, hogy mely városokra tekinthetünk alközpontként a Budapesti funkcionális városi térségen belül. „A korábbi elemzésekből is kiindulva alapvetően két megközelítés áll rendelkezésre e téren. Egyrészt a gazdasági, foglalkoztatási szerepkör elemzése, másfelől az állami szolgáltató szerepkör vizsgálata.

Az agglomeráció Fővároson kívüli központjainak szerepkörei

A foglalkoztató-központi szerepkört tekintve Sütő Attila és Tomay Kira tanulmányában az ingázási és helyben rendelkezésre álló munkahely adatok alapján a következő sorrendiség rajzolódik ki *(a várostérségen belül a Budapesti agglomerációban érintett városok tekintetében):*

- *10.000-15.000 közötti munkahelyszám*: Gödöllő, Érd, Budaörs, Vác. Mindegyik jelentős számú ingázót fogadott.
- *5.000-10.000 közötti munkahelyszám*: Százhalombatta, Dunakeszi, Szentendre, Szigetszentmiklós, Dunaharaszti, Törökbálint, Vecsés. Közülük mindegyik 2000 főt meghaladó számú ingázónak biztosított munkalehetőséget 2001-ben.
- *2.000-5.000 közötti munkahelyszám*: Tárnok, Ócsa, Üllő, Diósd, Gyömrő, Pécel, Ráckeve, Tökö̈l, Solymár, Veresegyháza, Kistarcsa, Biatorbágy, Budakalász, Budakeszi, Göd, Gyál, Pomáz, Pilisvörösvár, és Fót. A felsoroltak közül csupán az aláhúzott településeken haladja meg a beingázók száma az 1000-et.
- *1.000-2.000 közötti munkahelyszám*: további 30 település - ám ezek kevéssé töltenek be legalább kistérségi szintű funkcionális térségközponti szerepkört, így további vizsgálatuk alközponti szerepkör tekintetében nem indokolt.

Alközponti relevanciával tehát elsősorban az első két kategória települései, illetve a 3. kategória aláhúzással jelzett foglalkoztató-centrumai jöhetnek szóba.

A gazdasági szerepkört tekintve, a városok gazdasági funkcióin alapuló hierarchizálását figyelembe véve az alábbi megállapítások tehetők a budapesti FVT-ről, a legmagasabb hierarchia-kategóriát jelentő fővárost nem számítva:

- 2. hierarchiaszintű központ*:* Szentendre; Gödöllő, Vác.
- 3. hierarchiaszintű központ*:* amelyek között előfordul kiemelkedően jó közlekedés-földrajzi helyzetű gazdasági-kereskedelmi funkciókat tömörítő centrum *(Budaörs; Biatorbágy, Diósd; Törökbálint Szigetszentmiklós; Csömör);* éppúgy, mint a KSH-rendszerben kistérségközpont szerepet betöltő város *(Dunakeszi, Érd).*
- 4. hierarchiaszintű központ az agglomerációban *Göd; Százhalombatta; Pilisszentiván; Vecsés; Pilisvörösvár; Taksony; Fót; Pomáz; Solymár*.

Látható: több KSH-kistérségközpont csupán az 5. szintbe került besorolásra, gazdasági jelentőségük csekélyebb.

A funkcionális szerepkört tekintve a helyben rendelkezésre álló közszolgáltatások és hatósági funkciók abszolút száma és a funkciók szakértői súlyozása alapján

- ún. térségi jelentőségű funkcionális központnak minősül az agglomerációban: Gödöllő és Vác,
- ún. funkcionális központnak *(másodlagos alközpontnak)* tekinthető a budapesti agglomeráción belül: Budakeszi, Budaörs, Törökbálint, Érd, Százhalombatta, Pilisvörösvár, Szentendre, Göd, Dunakeszi, Fót, Veresegyház, Pécel, Gyömrő, Vecsés, Gyál, Szigetszentmiklós, Dunaharaszti *(a kivastagítással jelölt települések egyúttal KSH kistérségi központok is)*

A gazdasági központi szerepkör, a foglalkoztatási központ szerepkör, a funkcionális szerepkör, valamint a KSH szerinti központi szerepkör együttes értékelésével

- **Gödöllő, Vác, Budaőrs, Érd Szentendre és Dunakeszi** tekinthető a Budapesti agglomeráció több szempontból központi funkciókat nyújtó, térségi jelentőségű alközpontjának.

- **Szigetszentmiklós, Törökbálint, Dunaharaszti, Százhalombatta, Vecsés, Fót, Göd, Gyál és Veresegyház** a Budapesti agglomeráció kistérségi jelentőségű alközpontjai, melyek zömmel foglalkoztató-közszolgáltató szerepüknél fogva lehetnek

alkalmasak alközpontként is jól működni. Fenti 9 települést egészítheti ki a jelenleg is KSH kistérségi központi funkciót betöltő **Pilisvörösvár.**

- További 16 település *(Biatorbágy, Budakeszi, Diósd, Gyömrő, Pécel, Csömör, Pomáz, Solymár, Budakalász, Kistarcsa, Ócsa, Pilisszentiván, Taksony, Tárnok, Tököl, és Üllő)* azok a települések, amelyek az agglomeráción belül saját területükön túlmutató funkcióval is bírnak.

A térség területfejlesztési koncepciója szerint kiemelt cél a térség jelenlegi lakói, illetve a potenciális jövőbeli lakói és funkciói számára a jobb életminőség feltételeinek megteremtése, a differenciált igények és a társadalmi szolidaritás követelményeinek figyelembe vételével. Ennek része kell, hogy legyen a településhálózat és térségi központrendszer továbbfejlesztése is. A hatályos területfejlesztési koncepció 1. számú prioritásként rögzíti a térszerkezet kiegyensúlyozását, az élhető és hatékony várostérség feltételeinek megteremtését.

A koncepcióban megjelölt „híd”-szerep egyaránt megkívánja a térség sajátosságainak, karakterének megfelelő térszerkezet kialakítását, az ökológiai szerkezet megóvása és továbbfejlesztése mellett a társközpontok helyzetbe hozását, a hálózati kapcsolatok fejlesztését, és az áramlások megfelelő biztosítását.

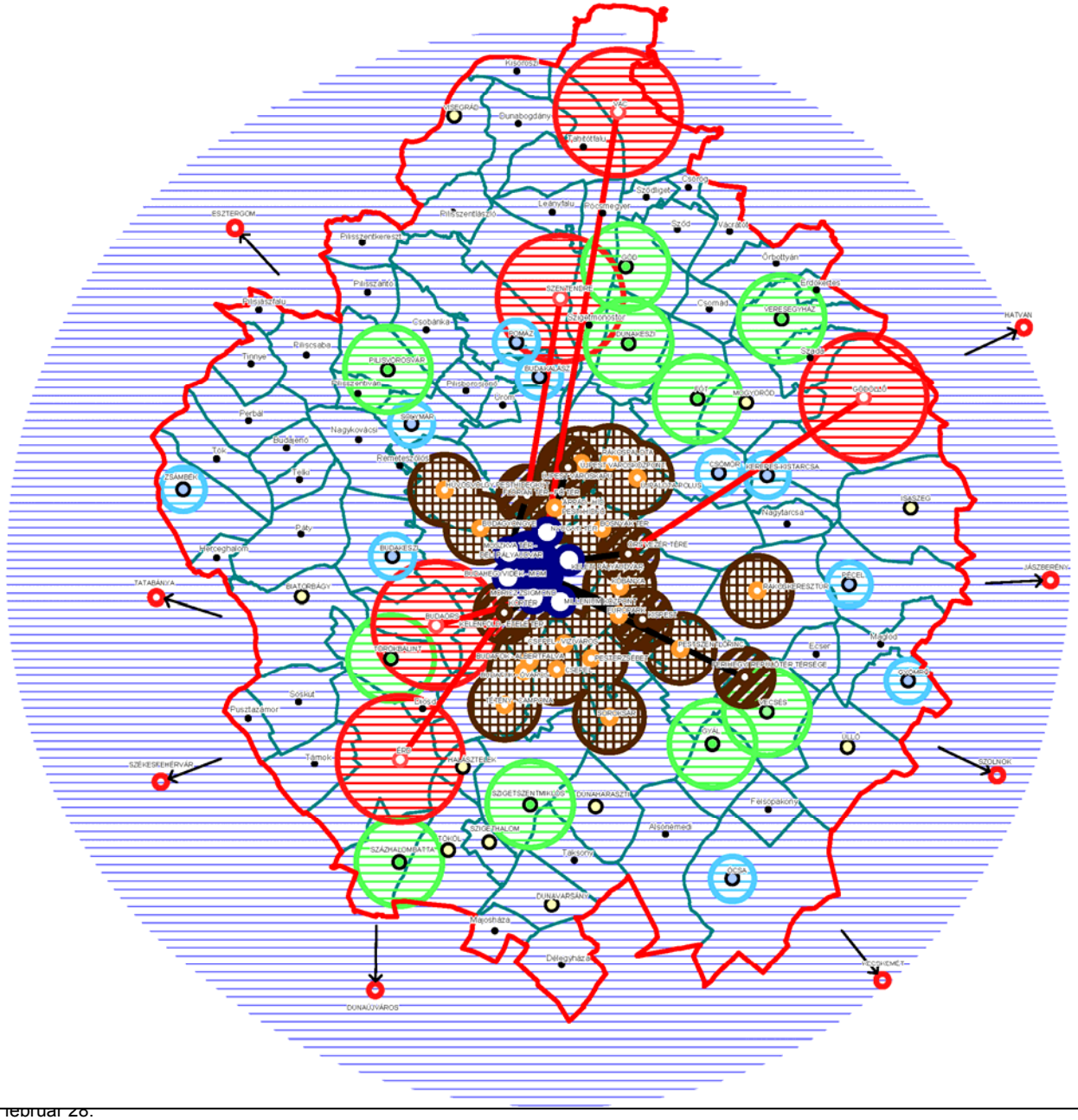
JELMAGYARÁZAT
megyehatár
települési közigazgatási határ
A térség nemzetközi és országos jelentőségű főközpontja
Intermodális központok
Térségi jelentőségű Agglomerációs központok
Hagyományos fővárosi részközpontok
Térségi jelentőségű agglomerációs központok
Agglomerációs társközpontok
A Budapesti agglomeráció városi rangú - kertvárosi települései

5.3.3 A Budapesti agglomeráció központrendszerének elemei

- **A térség nemzetközi és országos jelentőségű főközpontja** a kapcsolódó városközponti elemekkel együtt: Budapest városközpontja, amely kiegészül
  - a Nyugati tér,
  - a Keleti pályaudvar,
  - a Milleniumi központ,
  - a Móricz Zsigmond körtér térsége,
  - a Budavidék- MOM központ,
  - valamint a Moszkva tér-Déli pályaudvar térsége területeivel

- **Intermodális központok (több kerület illetve település érdekeltségébe tartozó térségi jelentőségű központok,** mint a főközpont decentralizálásának elsődleges célterületei:
  - Újpest- Városkapu térsége,
  - Őrs vezér tér térsége,
  - Kispest Városkapu térsége,
  - Ferihegyi repülőtér térsége,
  - Kelenföld, Etele tér térsége,
  - és a Flórián tér térsége

- **Térségi jelentőségű agglomerációs központok**
  - Gödöllő,
  - Vác,
  - Budaörs,
  - Érd,
  - Szentendre

- **Hagyományos fővárosi részközpontok**, mint Budapest főközpontja decentralizálásának másodlagos célterületei
  - Árpád híd pesti hídfő térsége,
  - Rákospalota (Pólus térsége)
  - Kőbánya központ térsége,
  - Rákoskeresztúr kerületközpont térsége,
  - Pestszentlőrinc központ térsége,
  - Pesterzsébet kerületközpont térsége,
  - Soroksár kerületközpont térsége,
  - Csepel- Viziváros térsége,
  - Csepel kerületközpont térsége
  - Budafok, Albertfalva központ térsége
  - Budafok, Óváros térsége,
  - Tétény, Campona térsége
  - Budagyöngye térsége,
  - Hűvösvölgy - Pesthidegkút központ térsége

- **Térségi jelentőségű agglomerációs alközpontok**
  - Dunakeszi
  - Szigetszentmiklós,
  - Törökbálint,
  - Pilisvörösvár,
  - Százhalombatta,
  - Gyál

- Vecsés,
- Fót,
- Göd,
- Veresegyház

- **Agglomerációs társközpontok**
  - Budakeszi,
  - Zsámbék,
  - Gyömrő,
  - Pécel,
  - Csömör,
  - Pomáz,
  - Solymár,
  - Budakalász,
  - Kerepes – Kistarcsa,
  - Ócsa

A fenti funkcionális központok nem minden esetben vannak megfelelésben a területfejlesztés intézményrendszerében a kistérségi központként meghatározott települések körével. Valamennyi kistérségi központ egyúttal központ (alközpont, társközpont) tehát funkcionális központ, de vannak olyan központi, vagy társközponti szerepkört betöltő települések, amelyek nem kistérségi központok.

- **A Budapesti agglomeráció városi rangú** – *de térségi funkciót nem betöltő* - **kertvárosi települései:**
  - Biatorbágy,
  - Dunaharaszti,
  - Dunavarsány,
  - Halásztelek,
  - Isaszeg,
  - Maglód,
  - Szigethalom,
  - Tököl,
  - Üllő,
  - és Visegrád.

5.4 Demográfiai folyamatok

5.4.1 A népességszám alakulása és területi elhelyezkedésének változásai

A Budapesti agglomeráció az ország területének 2,7%-a. Hazánk lakosságának mintegy negyede, két és félmillió fő él itt. Ezen belül az 525 km^2 kiterjedésű Budapesten az agglomeráció népességének héttizede, közel 1 millió 712 ezer, a mintegy 2000 km^2-nyi agglomerációs gyűrűben 791 ezer fő él.

10 évvel ezelőtt a hatályos területrendezési terv vizsgálatainak időszakában az agglomerációs övezet népessége 618 ezer fő, a jelenleginél 107 ezer fővel kevesebb volt. A városi népesség aránya– *a népesség növekedése és a várossá nyilvánítások együttes eredményeként* - 43%-ról 80%-ra növekedett, közel megduplázódott. Az elmúlt évtizedben 23 agglomerációhoz tartozó nagyközség nyerte el a városi rangot. Ezzel Budapest körül kialakult szinte összefüggő kertvárosi gyűrű. Az agglomerációs övezethez tartozó 80 Pest megyei település közül 2010 elején már 33 városi rangú. Az övezet népességének már több mint 84%-a él városokban.

A népességkoncentráció a térségben kiemelkedően nagy: egy négyzetkilométerre átlagosan mintegy ezer lakos jut, kilencszer több az országos átlagnál. Budapest az ország legsűrűbben lakott települése: népsűrűsége 3230 fő/km^2, közel tízszerese az övezet átlagának (375 fő/km^2).

A Budapesti agglomeráción belül korábban is és ma is eltérő népesedési folyamatok jellemezték/jellemzik a fővárost, illetve agglomerációs övezetét.

A Budapesti agglomeráció, Budapest és az agglomerációs övezet lakónépessége 2001-2009

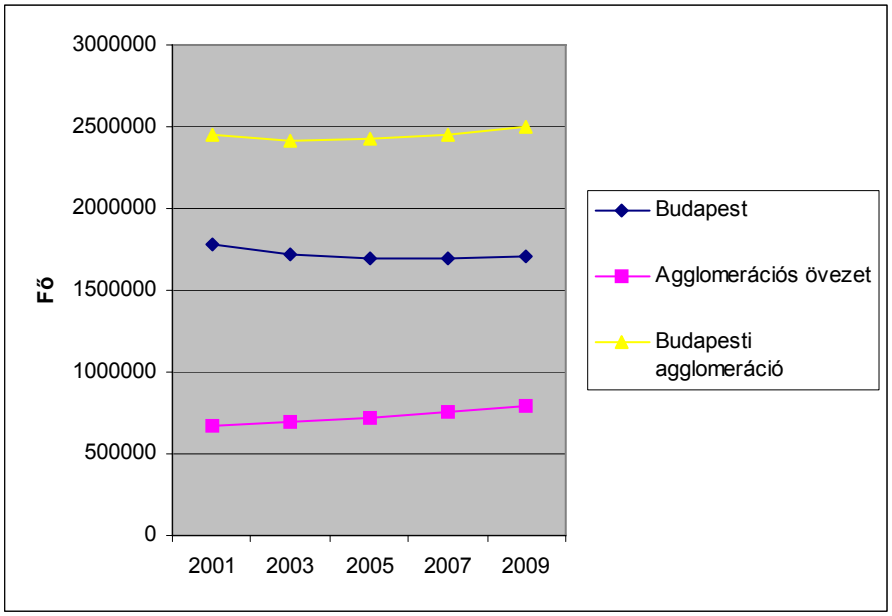

Az agglomeráció egészében a népességszám - *az alábbi táblázat adatai szerint* – tovább növekedett, amelynek eredményeként 8 év alatt a térség közel 1%-al növelte részarányát az ország népességén belül, ami egy - *főváros körüli* – erőteljes népesség-koncentrálódást jelez.

A Budapesti agglomeráció népességének változása az ország népessége összehasonlításában

	Magyarország Népessége fő)	A Budapesti agglomeráció népessége fő)	A Budapesti agglomeráció népességének aránya a magyarországi népességen belül %)
2001-ben	10.200.298	2.453.315	24,05%
2009-ben	10.030.975	2.503.205	24,95%

Miközben az 1990 2001 közötti évtizedet - *a főváros népességének erőteljes csökkenése és az övezet mérsékelt növekedése miatt* - a Budapesti agglomeráció egésze népességének kismértékű csökkenése jellemezte, az elmúlt évtizedben ez a trend megfordult és egyértelmű az agglomeráció egészének népességszám növekedése. Mindez egy olyan tágabb környezetben következett be, ahol az ország egészének népessége tartósan csökken, és az ország nagyvárosainak többsége is veszít népességéből.

A lakónépesség átlagos évi változásának dinamizmusa a Budapesti Agglomerációban és az agglomerációs övezetben 1990-2001, illetve 2001-2009 között

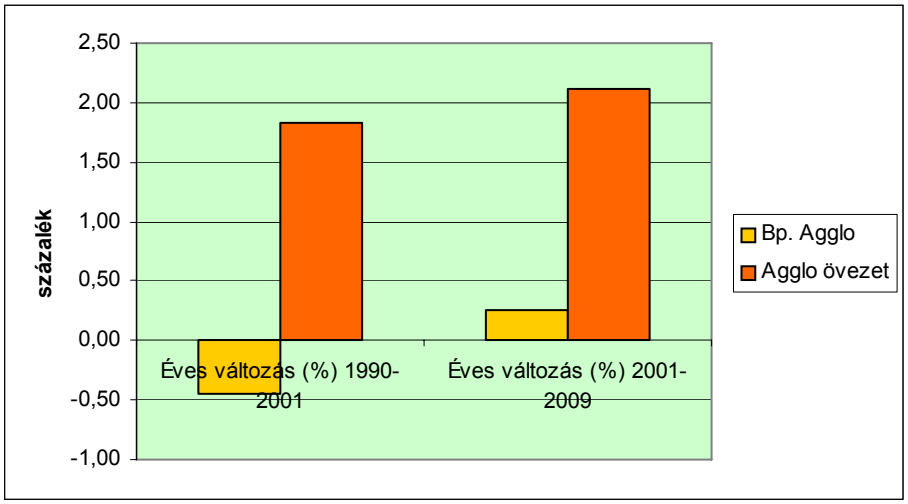

Az elmúlt - *közel évtizedet kitevő* – időszak első kétharmadában *(2001 és 2006 között)* bár lassuló mértékben, de tovább folytatódott Budapest népességének csökkenése. Ugyanakkor, mint azt a belföldi vándorlási egyenleget bemutató alábbi ábra is mutatja, a kiköltözés és beköltözés különbségéből adódó népességveszteség már ebben az időszakban is évről évre csökkenő tendenciát mutatott. 2007-től pedig megfordult a trend és évről évre többen költöznek be a fővárosba, mint ahányan elköltöznek. Ennek következtében megállt a népességszám évtizedek óta tartó csökkenése és megkezdődött annak növekedése.

Ugyanebben az időszakban az agglomerációs övezet településeinek népessége folyamatosan tovább növekedett. Nemcsak, hogy nőtt a térség népessége, de a népességnövekedés dinamizmusa is növekedett. Míg az előző évtizedben 10%-os volt a népességszám növekedése, ez a szám az elmúlt évtizedben 15%-ra növekedett. *(A változások azonban eltérő mértékben érintették a térség településeit.)*

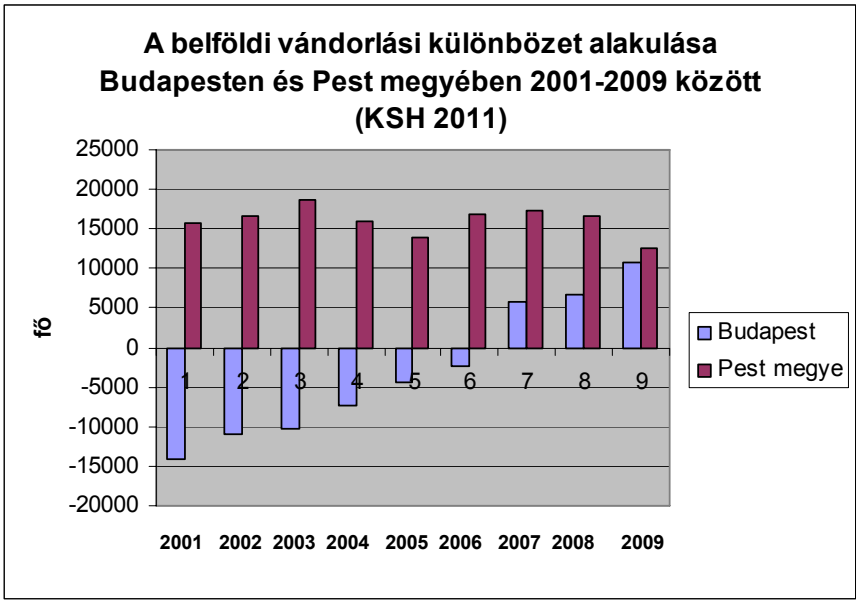

Forrás: KSH Demográfiai évkönyv, 2009

Új jelenség, hogy a legutóbbi években a Pest megyébe vándorlók számában kismértékű visszaesés látszik. *(Ennek ellenére országos szinten ez a térség a belföldi vándorlás elsődleges célterülete.*

A népességváltozás területi különbségei

Budapest népessége 1980 óta 2.059 ezer főről folyamatosan csökkent, az országos tendenciákkal megegyezően. Budapest népessége 1996 év elején 1.896 ezer, 1996 év végén 1.874 ezer, 2000-ben pedig 1.811 ezer fő volt. A 2001-2007. közötti években további 82 ezer fővel *(éves átlagban 13.600 fővel)* csökkent a népesség, ezzel 2007-ben elérte a mélypontot (1.696 ezer fővel). A csökkenés egyik oka az élveszületések számának elmaradása a halálozások számától, másik oka pedig a kilencvenes közepétől meginduló és felgyorsuló szuburbanizációval összefüggő elvándorlás, a negatív vándorlási egyenleg. A korábbi kedvezőtlen népesedési trend 2007-ben megfordult és az utóbbi 2 év során *(2007-2009 között)* Budapest lakónépessége ismét kismértékű növekedést mutatott *(2007-ben 6 ezer, 2008-ban már 10 ezer fővel).*

2009. január 1.-én a főváros lakónépessége 1.712.210 fő volt.

A fővárossal szemben az agglomerációs övezetben az elmúlt 10 év során - *az odaköltözés és az elköltözés pozitív egyenlegének köszönhetően* - összességében nőtt a népesség. A statisztikák szerint az övezet népessége 1996-ban 605 ezer fő, 2000-ben pedig 651 ezer fő volt. Összességében a két legutolsó népszámlálási időszak 1990-2001. között az agglomerációs övezet népessége 108 ezer fővel *(éves átlagban 10.500 fővel)* nőtt, ami összességében ebben az időszakban 19%-os növekedést jelentett.

2001. február 1-én a népszámlálási adatok szerint 675.391 fő volt az övezet népessége. Ez a szám 2009. január 1-ig *(8 év alatt)* 790.995 főre növekedett, amely összesen 115.601 főt éves átlagban pedig 14.450 fő népességnövekedést jelent. Az időszak egészét vizsgálva megállapítható, hogy nem igaz az a megállapítás, hogy csökken a népesség növekedésének üteme. Ellenkezője igaz: az éves növekedés mértéke ebben a 2001-2009 közötti időszakban 10.500 főről 14.450 főre növekedett. A legutóbbi évek statisztikai adatai szerint a folyamatos népességszám növekedés már nem egyértelműen jellemzi a térséget

Ez az újabb népességnövekedés *(8 év alatt évente egy kisvárosnyi népesség letelepedése)* erőteljesen megterhelte az agglomerációs övezet települési intézményhálózatát, amelynek kapacitásbővülése a legtöbb helyen nem tudott lépést tartani a népességnövekedés dinamizmusával. A növekvő hiányok pótlása meghaladja a települések felhasználható fejlesztési forrásait, a mennyiségi hiányok pótlásának kényszere elveszi a forrásokat a minőségi fejlesztésektől, amely sajátos agglomerációs konfliktust generál a helyben élők és a betelepedők között. Az agglomeráció néhány településéből ebben az időszakban már többen költöznek el, mint ahányan odaköltöztek, illetve növekszik a külföldről betelepülők száma is.

Az agglomerációs övezet népessége összességében - *fenti változások eredményeként* - **2009. január 1-én 790.995 fő, az egész agglomeráció népessége pedig 2.503.205 fő volt.**

Az elmúlt időszakban rögzített népességszám változás alapján elmondható, hogy a szuburbanizáció, illetve az ebből adódó népességszám változás nem egyforma mértékben érintette a városkörnyéki térségeket és településeket.

A népesség területi elhelyezkedésének változása a Budapesti agglomeráción belül

A kistérségek	A népesség száma (fő)		A kistérség népességének aránya az agglomeráció népességén belül (%)		A változás mértéke 2001-2009 között
	2001-ben	2009-ben	2001-ben	2009-ben	
Budaörsi kistérség agglomerációhoz tartozó települései	70.289	85.115	2,9	3,4	+0,5
Dunakeszi kistérség agglomerációhoz tartozó települései	65.708	79.123	2,7	3,2	+0,5
Érdi kistérség agglomerációhoz tartozó települései	86.550	99.536	3,5	4,0	+0,5
Gödöllői kistérség agglomerációhoz tartozó települései	84.752	97.401	3,5	3,9	+0,4
Gyáli kistérség agglomerációhoz tartozó települései	37.662	40.606	1,5	1,6	+0,1
Monori kistérség agglomerációhoz tartozó települései	54.846	62.096	2,2	2,5	+0,3
Pilisvörösvári kistérség agglomerációhoz tartozó települései	57.046	67.371	2,3	2,7	+0,4
Ráckevei kistérség agglomerációhoz tartozó települései	83.898	105.246	3,2	4,2	+1,0
Szentendrei kistérség agglomerációhoz tartozó települései	67.489	77.676	2,8	3,1	+0,3
Váci kistérség agglomerációhoz tartozó települései	43.511	43.377	1,8	1,7	- 0,1
Veresegyházi kistérség agglomerációhoz tartozó települései	23.643	33.448	1,0	1,3	+0,3
Budapest Főváros	1.777.921	1.712.210	72,5%	68,4%	- 4,1
Az agglomerációs övezet települései	675.394	790.995	27,5%	31,6%	
Budapesti Agglomeráció települései összesen	**2.453.315**	**2.503.205**	100%	100%	

A Budapesti agglomeráción belüli népesedési folyamatok eredményeként (összességében növekvő népességszám mellett) a Fővárosban élők aránya 72,5%-ról 68,4%-ra csökkent, míg az övezetben élők aránya 27,5%-ról 31,6%-ra nőtt. Összességében az agglomerációban élők mintegy 2/3-ának lakóhelye a Főváros, az 1/3-ának pedig az agglomerációs övezet Pest megyei települései.

A legutóbbi évek változó demográfiai trendjei és azok területi vonatkozásai

A legutóbbi két év változásai - *mint azt az alábbi számsorok is jelzik* - az általános trendek megváltozásáról, illetve a folyamatok térségileg és területileg még inkább differenciáltabb alakulásáról tudósítanak.

2007-ben 755 ezren éltek az agglomeráció Pest megyéhez tartozó településein. A városkörnyéki népesség a legutolsó két évben *(2007-2009 között)* további 36 ezer fővel, *(évente 18 ezer fővel)* egy kisváros népességének megfelelő számmal nőtt. Az éves növekedés dinamizmusa 15 százalékponttal meghaladja a megelőző 4 évben regisztrált átlagos növekedési értéket *(15.600 főt)*

A települési adatok vizsgálata, illetve az időbeli tendenciák részletes elemzése rámutat néhány új jelenségre is. Ezek:

- a belső agglomeráció népességnövekedése felgyorsulására, egyes településekben a népességnövekedés dinamizmusa további, a korábbinál még erőteljesebb növekedése,
- máshol, - *különösen a fővárostól távolabb fekvő és nehezebben megközelíthető településekben* - a korábban mért népességnövekedés dinamizmusa csökkenése,
- illetve néhány település vonatkozásában a korábbi népességnövekedés csökkenésbe fordulása.

A városkörnyék egészének erőteljes növekedése a városból való kiköltözésen túl egyre erőteljesebben táplálkozik a távolabbi országrészekből, illetve e térség távolabbi településeiből a főváros közelébe beköltöző jelentős számú népességből. *(Ennek településsoros adatai azonban csak a népszámlálási években állnak rendelkezésre.)*

Jelentős különbségek tapasztalhatóak a népességnövekedés mértékében az egyes agglomerációs települések között is.

Egyes vizsgálatok eredményei *(„A Budapesti agglomeráció kiterjedésének változása". Tóth Géza, 2010. PESTTERV Kft)* azt mutatják, hogy folyamatosan bővül azon települések köre, amelyek demográfiai-, foglalkoztatási- és más mutatóik alapján a budapesti agglomerációhoz tartoznak annak ellenére, hogy a kiemelt térség hivatalos határai az elmúlt időszakban nem változtak. Tehát nemcsak a hivatalos agglomeráció népessége nő, hanem Közép-Magyarországon bővül az a tér, amely az agglomerálódási folyamattal jellemezhető.

Összességében az is megállapítható, hogy a Budapest körüli *(indirekte a területhasználat alakulásával is összefüggő)* népesedési folyamatok trendjei hasonlóak ahhoz, ami Európában a nagyvárosi térségekben lezajlanak.

A lakónépesség növekedésének
átlagos évi üteme százalékban a 2001-2009 közötti időszakban

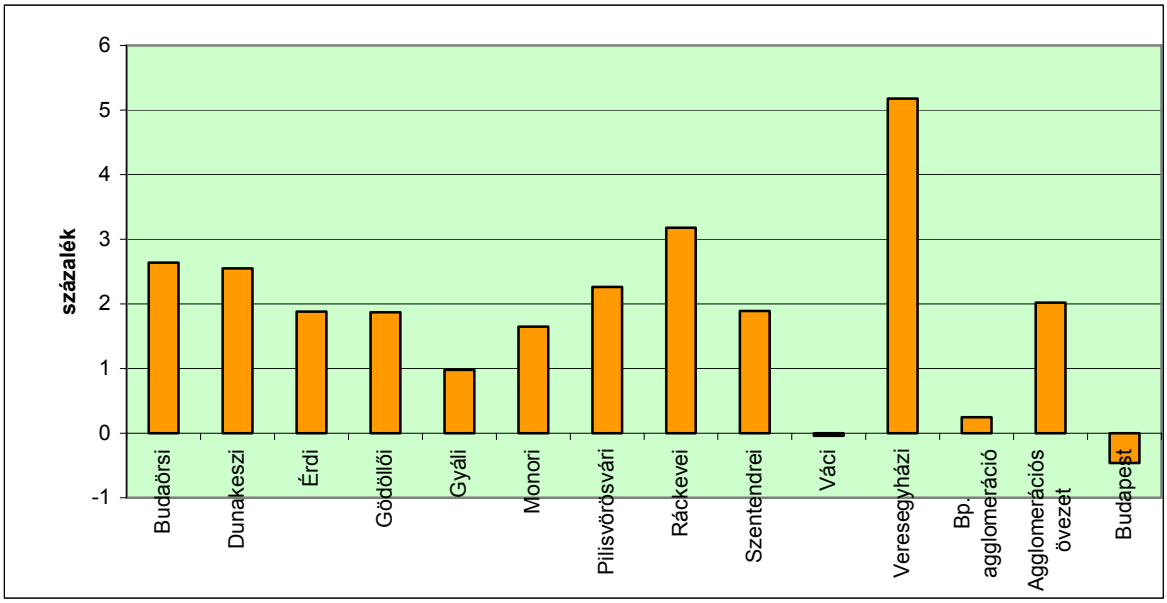

Az agglomerációs övezet által érintett kistérségek agglomerációba tartozó településeinek dinamizmusa a Veresegyházi kistérségben a legnagyobb. Itt 5 százalékot meghaladó mértékben nőtt a népesség, ami közel 10 ezer fő új lakót jelent. Abszolút értékben a legnagyobb növekedés a Ráckevei kistérség agglomerációhoz tartozó településeiben volt, ahol 23.184 fővel nőtt a népesség, ami 3,2 százalékos dinamizmust jelent. A legcsekélyebb növekedést a Gyáli kistérség mutatja, ahol a csupán 1 százalékos növekedés alig 3 ezer fő többletnépességet rejt. A Váci kistérség volt az egyetlen az agglomerációban, ahol a népesség tartósan csökkenő volt. 2004-től ebben a kistérségben is folyamatosan nő a népesség.

A lakónépesség növekedésének
átlagos évi nagysága az egyes kistérségek agglomerációhoz tartozó településeiben a 2001-2009 közötti időszakban

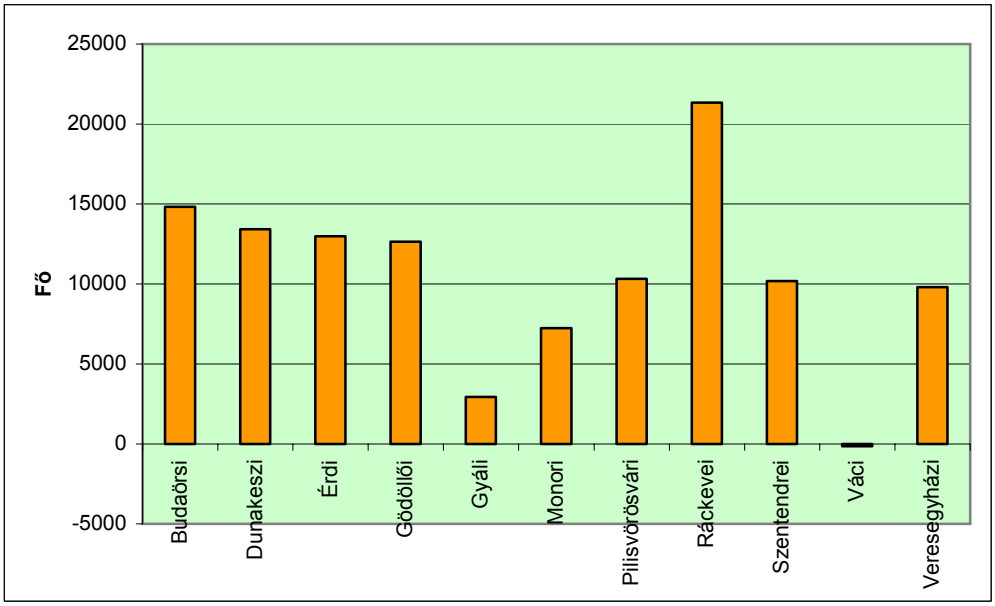

A 2005 utáni időszakban nem egyszerűen növelte népességét, de a növekedés dinamizmusát is növelte az eddig is **120% feletti népességnövekedést** mutató Csomád, Telki és Üröm. Fenntartotta ezt a növekedési dinamizmust Diósd, Veresegyház, Szada, Szigetszentmiklós, Pilisjászfalu és Pócsmegyer.

A korábbi időszakban 115-120 %-os növekedési értéket mutató Herceghalom, Leányfalu és Szigethalom növelte a növekedési dinamizmusát.

A 2001-2005 között **110-115 %-os növekedési értéket mutató** települések közül a lakónépesség növekedésének dinamizmusát 2007-2008 között:

Tovább növelte	Szinten tartotta
Biatorbágy Csömör Nagytarcsa Őrbottyán Szigetszentmiklós	Budajenő Délegyháza Mogyoród Páty

A 105-110 %-os növekedési értéket mutató települések közül a lakónépesség növekedésének dinamizmusát 2005 után:

Tovább növelte	Szinten tartotta
Budaörs Dunavarsány Érd Felsőpakony Halásztelek Pécel Piliscsaba Solymár Kistarcsa	Göd Majosháza Pilisborosjenő Pilisszántó Sóskút Szentendre

Település	**2007**	**2008**	**Település**	**2007**	**2008**
Budaörs	27 004	27 665	Göd	16 951	17 271
Dunavarsány	6 674	6 872	Majosháza	1 365	1 416
Érd	62 408	63 077	Pilisborosjenő	3 475	3 460
Felsőpakony	3 282	3 351	Pilisszántó	2 365	2 433
Halásztelek	8 199	8 413	Sóskút	3 146	3 130
Pécel	14 328	14 678	Szentendre	24 620	24 938
Piliscsaba	7 466	7 692			
Solymár	9 865	9 983			
Kistarcsa	10 230	10 557			
Szigethalom	15 481	15 970			
Veresegyház	14 310	15 079			

A korábban 100-105 %-os értéket mutató települések közül a lakónépesség növekedésének dinamizmusát 2005 után:

Tovább növelte	Szinten tartotta
Budakeszi Diósd Dunaharaszti Dunakeszi Ecser Gödöllő Nagykovácsi Sződliget Taksony Tök Üllő Vecsés Visegrád	Budakalász Sződ Pilisvörösvár

Település	2007	2008	Település	2007	2008
Budakeszi	13 590	13 779	Budakalász	10 171	10 134
Diósd	7 889	8 302	Sződ	3 091	3 180
Dunaharaszti	18 356	18 889	Pilisvörösvár	13 269	13 307
Dunakeszi	32 768	34 936			
Écser	3 471	3 534			
Gödöllő	32 495	32 907			
Nagykovácsi	5 726	6 092			
Sződliget	4 408	4 463			
Taksony	6 247	6 339			
Tök	1 429	1 398			
Üllő	10 423	10 631			
Vecsés	19 691	20 135			
Visegrád	1 841	1 840			

Az agglomerációs övezethez tartozó települések közül 22 olyan település van, ahol 2005 után ugyan tovább nőtt a népesség, de a növekedés dinamizmusa csökkent. E települések (a korábban regisztrált népességnövekedés szerinti csoportosításban:

a 2001-2005 között regisztrált népességnövekedés szerint			
115-120%-os növekedés	110-115%-os növekedés	105-110%-os növekedés	100-105%-os növekedés
Erdőkertes	Kisoroszi Pusztazámor Tahitótfalu Tinnye Zsámbék Kerepes	Csobánka Fót Gyömrő Isaszeg Maglód Perbál Pomáz Pilisszentlászló Százhalombatta Tárnok Törökbálint	Gyál Ócsa Pilisszentkereszt, Pilisszentiván

Mindössze 1 olyan agglomerációs települést *(Alsónémedit)* regisztráltuk, ahol a korábbi évek minimális népességcsökkenését az elmúlt években a népesség növekedése váltotta fel.

Az agglomerációs gyűrű települései közül mindössze 1 településen tapasztalható hogy 2005-2007 között az azt megelőző időszak népességnövekedése csökkenésbe fordult át. Ez a település Dunabogdány volt. 2007 óta ismételten nő Dunabogdány népessége.

Az agglomerációs övezetben egyedül Vácon csökkent a 2005-2007 közötti években a népességfogyás dinamizmusa, és erősödött a város népességmegtartó és vonzó képessége.

A népességnövekedés, illetve csökkenés dinamizmusában bekövetkezett - fent bemutatott - változások azt jelzik, hogy a korábbi években készült népességprognózisokat felül kell vizsgálni - és bár néhány év adatából nem lehet levonni hosszú távú következtetéseket - a változások irányának, a változás által érintett térségek kiterjedését mindenképpen figyelembe kell venni a prognózisok aktualizálása során.

Fentiek szerint tehát az agglomerációs övezethez tartozó települések közül 33 település a korábbi (2001-2005 közötti) időszakhoz képest a következő két éves időszakban (2005-2007 között) tovább növelte népességnövekedésének dinamizmusát. A legutóbbi két év (2007-2009) változásai tekintetében az alábbi megállapítások tehetők. Az elmúlt két év (2007-2009) során 33 agglomerációs település népessége növekedett az 5 %-os ütemet meghaladóan, és közülük majdnem minden harmadik, pontosan 10 település - Csomád, Dunakeszi, Leányfalu, Nagykovácsi, Pócsmegyer, Remeteszőlős, Szigetszentmiklós, Telki, Üröm és Veresegyház - lakónépessége növekedett a 10%-ot is meghaladó mértékben.

A lakónépesség változásának üteme 2007-2009 között (százalékban) - az 5%-ot meghaladó mértékben növekvő települések

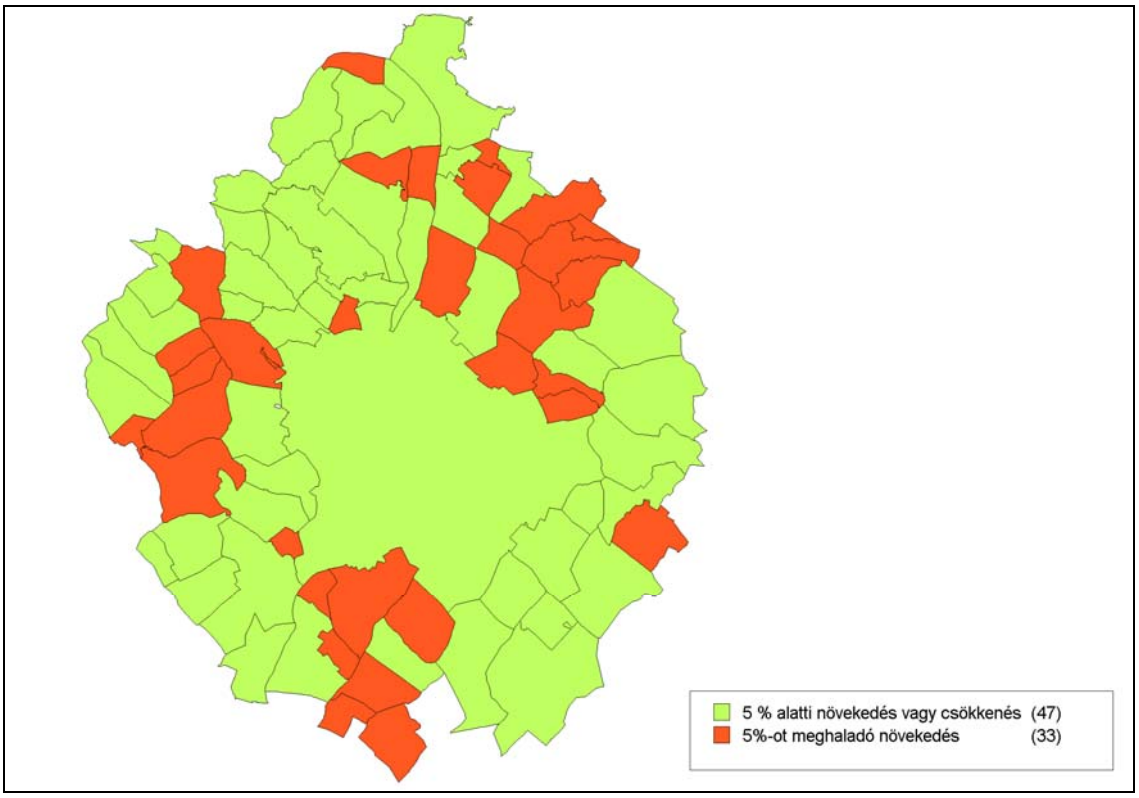

A lakónépesség változásának üteme 2007-2009 között (százalékban) - a 10%-ot meghaladó mértékben növekvő települések

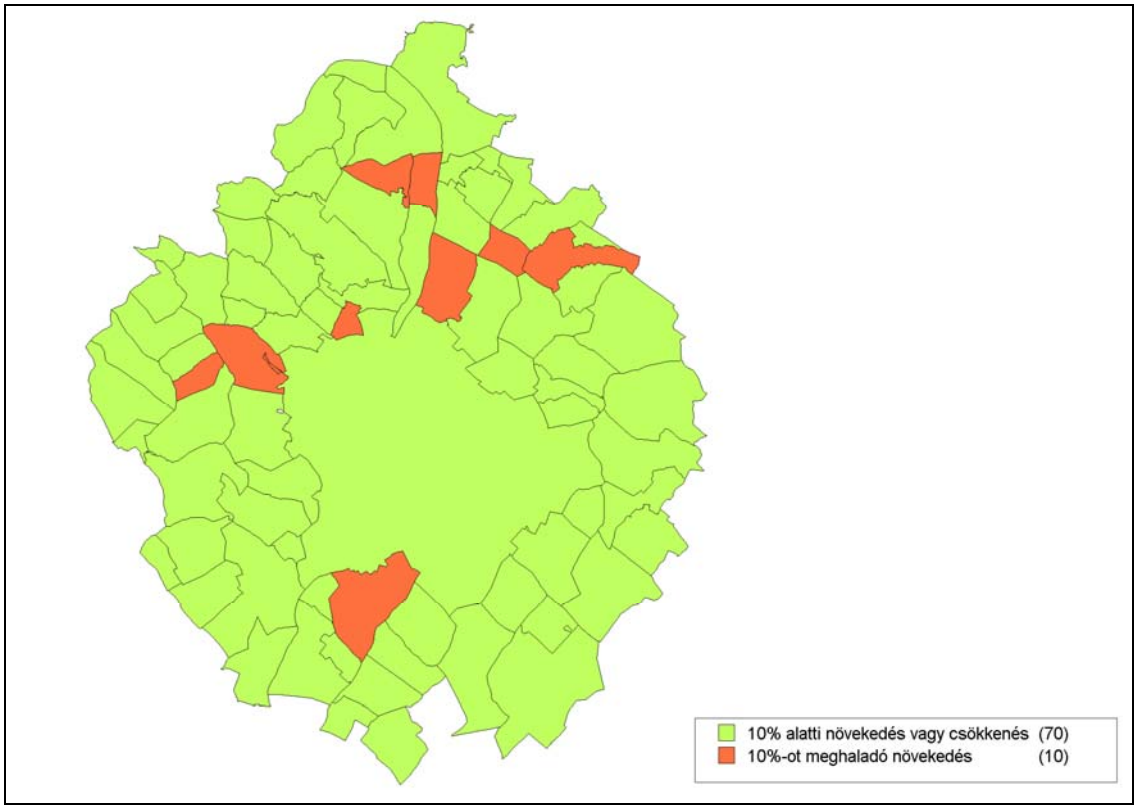

Ugyanebben a 2007-2009 közötti két éves időszakban mindössze 5 olyan település volt, amelynek csökkent a lakónépessége (Perbál, Pilisborosjenő, Pilisszentkereszt, Tök és Visegrád). A csökkenő népességű települések mind kistelepülésnek számítanak, így a népességfogyásuk térségi összehasonlításban mérve nem számottevő, hiszen településenként néhány tucat fő passzívumról van csupán szó.

Csökkenő népességű települések 2007-2009 között

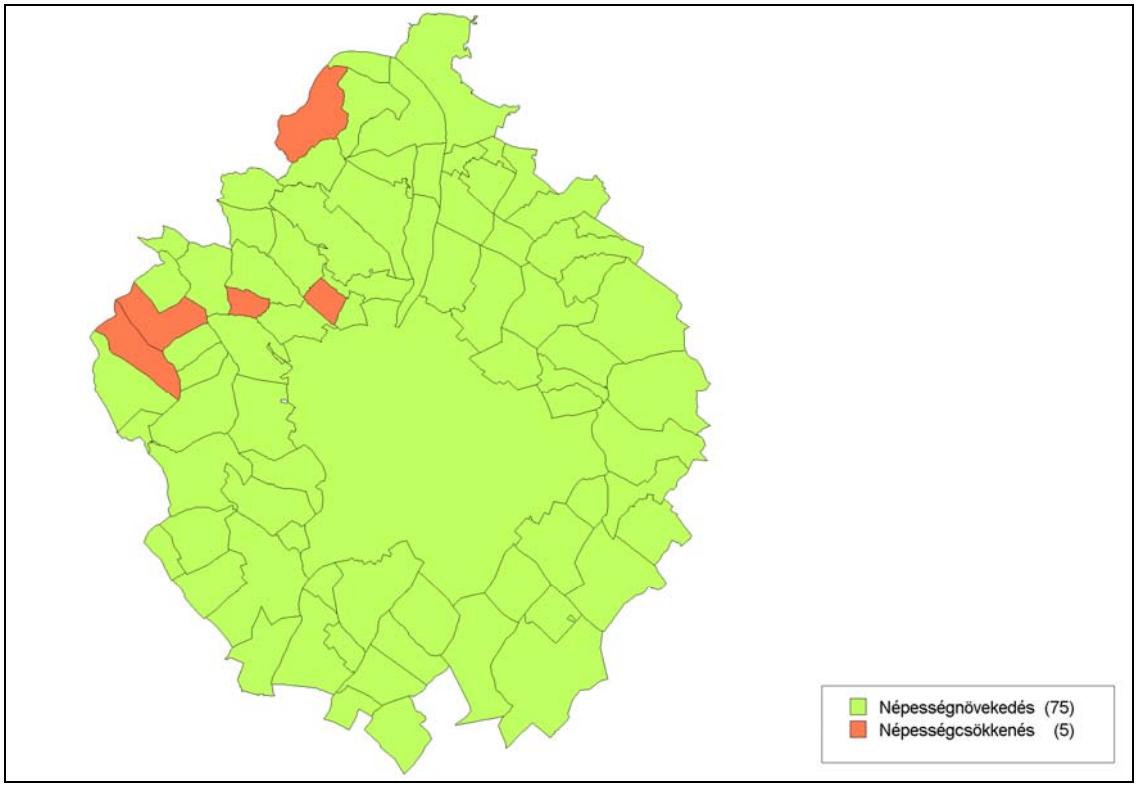

2007 és 2009 között - a legutóbbi két év alatt - a Budapesti Agglomeráció népessége 51.967 fővel növekedett. Ezen belül Budapest lakónépessége 16.082 fővel nőtt. Az agglomerációs övezet településeinek népessége pedig összesen 35.885 fővel gyarapodott. Ez egyértelműen jelzi, hogy 2007-ben a trend megfordulni látszik, és már a statisztikai adatok szintjén is kimutatható Budapest népességfogyásának megállása, sőt az elmúlt két év már a növekedésé. Ezzel párhuzamosan az agglomerációs övezet településeinek nagy többségében is - 5 település kivételével - növekszik a népesség. Ebből egyrészt a főváros és az agglomerációs gyűrű közötti folyamatos népességcserére következtethetünk, másrészt arra, hogy a népesség növekedésének utánpótlása az agglomeráción kívüli területekről érkezik.

2007-2009 között Budapesten 16.082 fővel nőtt a népesség, ami egy Gyömrő vagy Pomáz nagyságú település lélekszámának felel meg. Az agglomerációs gyűrű települései közül a legnagyobb lakosszámmal Dunakeszi (4.385 fő) Szigetszentmiklós (3.163), Veresegyház (1.503 fő), Budaörs (1.268 fő) Érd (1.261 fő), Dunaharaszti (1.135 fő), Gödöllő (1.080 fő) népessége növekedett a 2007-2009 közötti két év alatt. A legtöbb új lakost regisztráló települések a Budaörsi és az Érdi, valamint a Dunakeszi, Veresegyházi és Gödöllői kistérségekben vannak. A Dunakanyar és a Pilis településeiben a népesség stagnálása, vagy csak minimális növekedése jellemző.

Lakónépesség változása 2007-2009 között (főben)

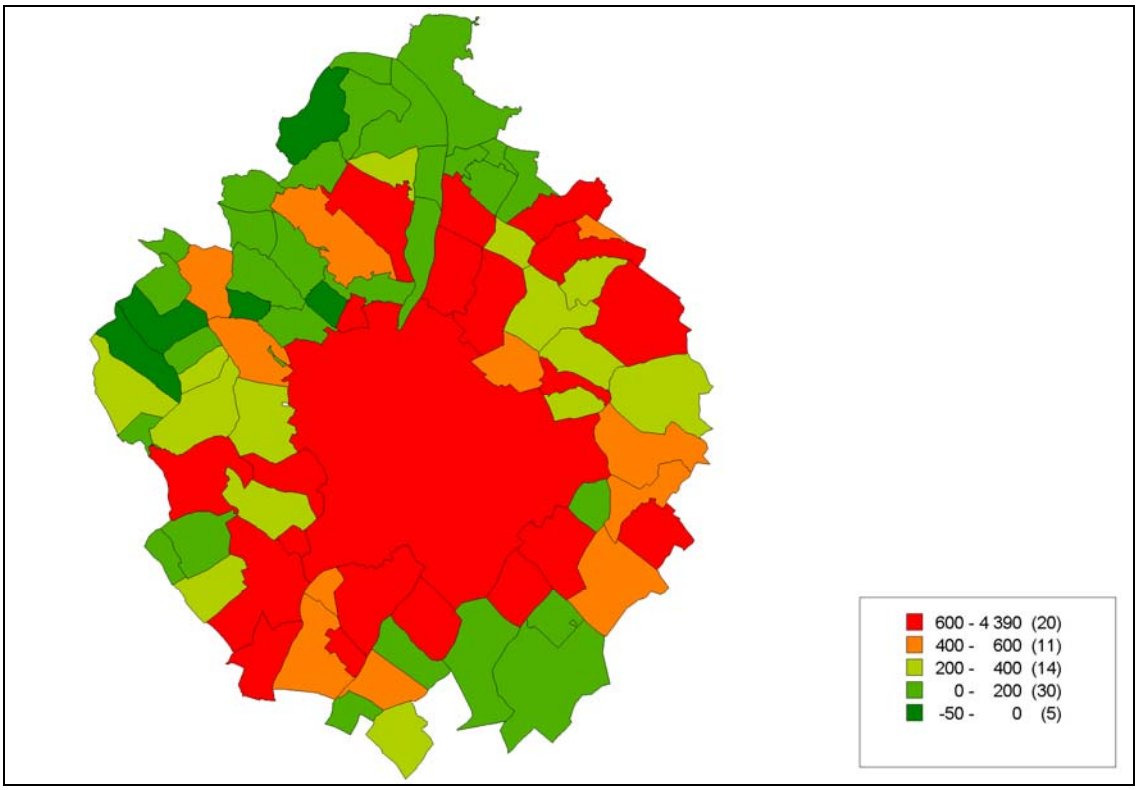

A népesség korösszetételének változása

A népességszám változása, illetve területi elhelyezkedésének változása együtt járt összetételének változásával is. A migrációs folyamatok az agglomerációs övezetben a fővárositól (amely elöregedő) lényegesen eltérő, fiatalabb korösszetételű népességet eredményeztek. Az agglomeráció egésze (Budapest és övezete) korstruktúra alakulásáról elmondható, hogy mára az folyamatosan öregedő tendenciát mutat. A KSH 2007. január 1-jei adatai szerint a népesség 14%-a gyermekkorú, viszont ezt meghaladó, 17% az időskorúak részesedése. Annak ellenére, hogy a 2001. évi népszámlálás adataihoz viszonyítva a fővárosban kevesebb a 65 évesek és idősebbek, az övezetben pedig több a gyermekkorúak száma, arányukat tekintve mind a fővárosban, mind az övezetben emelkedett az idősebb korcsoportba tartozó népesség részesedése, miközben a gyermekkorúaké csökkent. A korösszetétel változását mutatja az öregedési index növekedése is: míg 2001-ben száz gyermekkorúra jutó időskorúak száma 114,5 volt, 2007 elején már 118,7. Ezek a változások előrevetítik, hogy a korösszetétel változása következményeivel már nemcsak a fővárosban, hanem az agglomerációs övezetben is számítani kell, és hogy e változások befolyásolják a térség jövőbeni fejlődését. Ez a folyamat azonban térségileg differenciáltan zajlik majd.

5.5 A Budapesti agglomeráció környezeti állapotának változásai

5.5.1 A Budapesti Agglomeráció környezeti helyzetének jellemzése

A Budapesti Agglomeráció környezeti állapotának differenciált értékelésére nem állnak rendelkezésre területileg és ágazatilag homogén - *mérésekre alapozott* - összehasonlítható információk. Míg a legveszélyeztetettebbnek tartott térségekben a mérések gyakorisága kielégítő, addig több, összefüggő települést érintő településcsoportokban egyáltalán nincsenek rendszeres mérések, a térségben nem működik olyan monitoringrendszer, amely felhasználásával a változások *(minden környezeti elem vonatkozásában)* értékelhetők és minősíthetők lennének.

A térség környezeti állapotának változásai bemutatására ezért csak az országos környezeti információs rendszerekből nyert adatok, valamint a térség egészére, valamint annak részterületeire *(a Fővárosra, illetve Pest megyére)* a közelmúltban készült környezetvédelmi programok helyzetértékelései felhasználásával van lehetőség.

Tekintettel arra, hogy a területrendezési terv nem rendelkezik direkt eszközökkel a környezetvédelmi dokumentumokban elfogadott célok szolgálatára, az alábbi vizsgálati összefoglaló azokra az elemekre koncentrál, amelyekre a területrendezési tervnek a térszerkezet alakításával *(a közlekedési hálózat környezeti szempontokat is figyelembe vevő tervezésével),* a területfelhasználás alakításával, valamint a védelmi övezetek lehatárolásával befolyása lehet.

(Jelen vizsgálati összefoglalóban ezért kapott nagyobb súlyt a közlekedéssel összefüggő légszennyezés és zaj értékelése.)

A térséggel foglalkozó környezetvédelmi dokumentumok egyöntetűen megállapítják, hogy a térség heterogenitását a környezeti trendek is leképezik. Míg a vizek állapota és a hulladékkezelés rendszere javuló, a levegőminőség inkább stagnáló, legalábbis nem romló, a zajterhelés növekvő szintje viszont romló tendenciát jelez. *(Ez is indokolja a zajjal való veszélyeztetettség kérdéskörének kiemelését*). Ahol a rendelkezésre álló adatok azt lehetővé tették, ott alábbi összefoglaló környezeti helyzetkép (a teljesség igénye nélkül) a térség helyzetének érzékeltetésére olyan grafikonokat is tartalmaz, amely a környezet terhelés időbeli alakulásának irányára *(csökkenésére, növekedésére)* és annak mértékére is utal.

Az agglomeráció környezeti állapotának országos minősítése minden országos – összegző - értékelés szerint kedvezőtlen: szennyezett, illetve veszélyeztetett. A térségre rendelkezésre álló mérési eredmények és vizsgálatok azonban nem igazolják vissza ezt az egyértelműen kedvezőtlen környezetállapot értékelést.

Helytállóbb ezért, ha az agglomeráció környezet minőségét területileg differenciáltnak minősítjük és minden környezeti elem szennyezettsége és veszélyeztetettsége esetén a rendelkezésre álló információk alapján próbáljuk reálisan meghatározni a környezeti elemek szennyezettségének területi kiterjedését.

Egységes mérő és monitoringrendszer hiánya

A környezeti állapot minősége a tudományos eredményeknek köszönhetően objektív vizsgálati módszerekkel, numerikus számítási modellek kombinált alkalmazásával ma már egyre pontosabban meghatározható és minősíthető.

A térinformatikai rendszerek lehetővé teszik egy egységes és integrált, ugyanakkor kellőképpen differenciált adatbázis létrehozását, mégpedig olyan módon, hogy az még a laikusok számára is közérthető legyen.

Az elvi lehetőségek ellenére a Budapesti agglomerációban ma még nem áll rendelkezésre olyan területi környezeti mérő-, információ- és monitoringrendszer, amely alkalmas lenne a területi és térségi különbségek jellemzésére, a változások nyomon követésére, és amelynek segítségével a környezeti jellemzők valamennyi tényezőjét és azok egymásra hatását értékelni lehetne. Ennek hiánya egyaránt nehezíti:

- a reális helyzetértékelést az önkormányzatok, a térségi szervezetek, a szakhatóságok valamint a környezetállapot javításáért felelőséget vállaló szakmai, társadalmi és lakossági szervezetek számára egyaránt
- a terület értékeinek, pozitív környezeti erőforrásainak valamint korlátozó tényezőinek figyelembevételét a területfejlesztési és rendezési tervezésben
- a legfontosabb feladatok meghatározását
- a rendszerben tervezett beavatkozások hatásainak komplex elemzését

Hiányában sem a rendszerbe való beavatkozások komplex környezeti következményei *(a negatív és a pozitív hatások, változások bonyolult rendszere),* sem a természet-, táj- és környezetvédelem elért eredményei nem értékelhetőek megfelelően és sokoldalúan. A környezeti folyamatok elemzésének és kezelésének szemlélete és módja továbbra is ágazatilag széttagolt marad.

A környezeti monitoring létrehozása a Budapesti agglomeráció környezetgazdálkodási programjának is kiemelt eleme volt, a megvalósításhoz szükséges források azonban hiányoznak és tervezett rendszernek csak egyes elemei vannak kiépülőben.

A jelenlegi helyzetben a szereplők tájékozottsága, pontosabban tájékozatlansága olyan mértékig eltérő szintű, amely számos félreértéshez, az érdemi kommunikáció meghiúsulásához, az ellentétek növekedéséhez, többször konfliktusok kialakulásához vezet. Ez abból is fakad, hogy az együttműködéshez, az érdekharmonizációhoz szükséges kommunikációs kultúra fejletlen, az információkhoz való hozzáférés lehetősége ad-hoc jellegű. A széleskörű kommunikáció rendszere kialakulatlan, az állampolgárok véleménynyilvánítási, beleszólási lehetőségeinek rendszere többnyire formális. Ugyanakkor erősödik a környezetvédelmi érdekérvényesítés igénye, a jogos környezeti érdeksérelmek feltárása és kompenzálása.

A környezeti elemek állapotában, illetve minőségében lévő területi különbségek *(térségi és mikrotérségi vonatkozásban egyaránt)*

A térség települési környezetének jelenlegi állapota elsősorban abból a történeti folyamatból következik, amelynek során az elmúlt évszázadban a mindenkori gazdasági szituációk által meghatározott műszaki infrastrukturális szinthez *(a terület fogadóképességéhez)* képest ez a térség folyamatosan túltelítődött. A pótlólagos infrastrukturális fejlesztés az elosztás mechanizmusa folytán sem tudta követni a népesség növekedésének ütemét. A tartós hiány olyan, az életfeltételek szempontjából alapvető *(korábban megvolt)* környezeti elem romlását eredményezte mint az egészséges ivóvíz, a levegő és a csend.

Térségi szintű elemzésnél nem volt mód arra, hogy az egyes településéken belüli sajátosan egyedi és egymástól eltérő helyzetű területrészeinek problémáival, a környezet minőségében kétségkívül meglevő különbözőségekkel foglalkozzunk. Egy-egy település minősítésénél – amennyiben állt rendelkezésre hiteles információ - figyelembevettük azt, hogy az adott szennyezés vagy környezetkárosítás a lakosság kb. hány %-át érinti.

Föld-földfelszín

A föld-földfelszín állapotának alakulása szempontjából meghatározó a beépített területek gyors ütemű növekedése. Ez a folyamat országos szinten is legszembetűnőbben az agglomeráció településeiben érzékelhető. *(Az erre vonatkozó részletes elemzések a térségi területfelhasználás vizsgálata részeként – a mezőgazdasági művelésből kivont területek értékelésénél– olvashatók.)*

Mivel a beépített területeknek növelése nem járt együtt a zöldfelületek, erdőterületek szisztematikus fejlesztésével, ez a térszerkezet tagoltságának csökkenését, a biológiai aktivitásérték romlását, közvetve a települési környezet minőségromlását eredményezte elsősorban a pesti oldal DK-i térségének agglomerálódó településeiben.

Mivel ebben a térségben él az ország népességének negyede és itt termelődik meg a nemzeti jövedelem több, mint 40%-a térségben zsúfolódó funkciók miatt itt magasabb volt a lakás, közlekedés, a gazdaság *(az ipar, szolgáltatás és raktározás, a logisztika céljára),* valamint a vezetékek elhelyezésére igénybevett terület. E térségben az országos átlagnál kismértékben nagyobb mértékben nőtt a beépített területek aránya ha népességarányosan vizsgáljuk az új területek igénybevételét. *(Területarányos összehasonlításban a kép lényegesen kedvezőtlenebb.)* Az összes területből erőteljesen nőtt a beépített-burkolt és roncsolt művi területek aránya a biológiailag aktív felületekhez képest és ez a térség környezeti potenciáljának lassú, de fokozatos romlását eredményezte.

Talajállapot

A lakó és üdülőterületi beépítés terjeszkedése sok esetben hagyta figyelmen kívül az altalaj adottságaiból adódó kötöttségeket. Laza hordalék altalajú patakparti területek épültek be, magas, illetve agresszív talajvizes területekre emelt építmények műszaki állagát veszélyezteti az altalaj állapota.

A talaj lepusztulás a domb- és hegyvidéki üdülőterületeken, zártkertekben, nem megfelelő műszaki kialakítású lakóterületeken okozott károkat *(Dunabogdány, Szentendre, Pomáz, Nagykovácsi, Érd)*

A talajszennyezés elsősorban a korábbi időszakokban az ipari térségek közvetlen közelében okozott problémát, a gazdasági szerkezetváltással ezek a problémák jelentősen lecsökkentek.

A talajminőséget illetően egyes területeken a csatornázatlanság, a főváros egészén a csatornák állapota és a szennyvíziszap helytelen lerakása okoz *problémát.* A felszínmozgásra hajlamos területek - főleg *dél-Budán, a II. és III. kerület* határán, *illetve* Pesten a X. kerületben - okoznak *földvédelmi problémákat* (omlás, megcsúszás, erózió stb.).

Az alapkőzettel kapcsolatban a karsztos *területek* szennyezés-érzékenységét *kell kiemelni. Az utóbbi* három *probléma* (csatorna hiány, felszínmozgásos és karsztos területek) a főváros területén szoros összefüggésben van az egyedülálló barlangrendszer védelmének problémáival is.

Vízminőség

Felszín alatti vizek – állapota megnyugtató módon alkul, nem romlik. Ugyanakkor jelenleg is vannak és a közeljövőben is lesznek Budapestnek olyan településrészei, ahol a területen keletkező nyers szennyvizek tisztítás nélkül kerülnek a Dunába bevezetésre. Ezek a Margitsziget, a XXII. kerület és a XXI. kerület teljes területének szennyvizei. *(Ezek az össz-budapesti szennyvizek mintegy 5 %-át teszik ki.)*

A budapesti vízbázisok hidrogeológiai védőterületeinek kijelölése jelenleg a szakmai javaslat illetve a hatósági véleményezés (esetenként a bíróság) szintjén van, így az általános felülvizsgálat eredményeképen hozandó vízügyi határozatok még nem születtek meg.

Felszíni vizek – tekintetében szintén elmondható, hogy lassú javulás mutatható ki a Duna fővárosi szakaszán és a hozzáfolyó patak-ágakon egyaránt. A szennyvízkezelés fejlesztése folyamatosan zajlik és eredményes is. A legnagyobb főgyűjtőket a közelmúltban kötötték be a tisztítótelepekre. Ez a jelenleg már próbaüzemen lévő és eddig jó eredményeket produkáló központi szennyvíztisztító telepnek és a közlemúltban korszerűsített, valamint bővített két pesti tisztítóműnek is köszönhető. Azonban jelenleg is vannak és a közeljövőben is lesznek Budapestnek olyan településrészei, ahol a területen keletkező nyers szennyvizek tisztítás nélkül kerülnek a Dunába bevezetésre. Ezek a Margitsziget, a XXII. kerület és a XXI.kerület teljes területének szennyvizei. Ezek az össz-budapesti szennyvizek mintegy 5 %-át teszik ki.

Az elmúlt évek fejlesztései eredményeként jelentősen csökkent azon települések száma, ahol a szolgáltatott ivóvíz minősége kifogásolható. Több településben viszont, ahol korábban semmilyen szempontból sem volt kifogásolható a szolgáltatott ivóvíz minősége, a vízbázisok nem kielégítő védelme miatt megkezdődött a vízminőség lassú romlása.

A levegő szennyezettsége

A térség levegőminősége - a gazdasági szerkezetváltás, illetve a környezetvédelmi követelmények által kikényszerített technológiai korszerűsítések következtében – összességében és fő mutatóiban javult (mint azt a későbbiekben a rendelkezésre álló adatok felhasználásával bemutatjuk) ugyanakkor (és elsősorban) a közlekedés okozta szennyezés miatt a sűrűn lakott települési területeken a levegő minősége életminőséget rontó tényező.

A települések levegőminőségének állapotát jelentősen befolyásolja a regionális levegőszennyezés és a térségenként eltérő volumenű és összetételű helyi szennyezés. (A levegőszennyezettséget külön fejezetben mutatjuk be a rendelkezésre álló információk másodelemzésével).

Táji környezet, zöldterületi ellátottság

Budapesten a biológiai aktivitás terén stagnálás tapasztalható, illetve kis mértékű csökkenés jellemzi a vizsgált időszakot. Ez részben a mezőgazdasági termesztő területek fokozatos más irányú igénybe vételének, illetve a „parlagterületek” *(ma gyenge zöld – holnap erősen beépített terület)* hasznosításának tudható be.

Erdőterület – szempontjából Budapest jelenlegi ellátottsága kb. 11%, ez ekkora település-volumen esetében kevés, legalább még a mai terület 50%-ával kellene növelni. A folyamat viszont ennek ma inkább a fordítottja, s új telepítések viszont csak elvétve történnek.

Városi parkok – területe Budapesten stagnáló, új nem létesült, s tervezve is csak egy van, Csepel északi részén. A parkok minősége, fenntartása – forráshiány okán – gyengülő. Az állagromlás mellett a használati (köz)biztonság sem optimális némelyikben.

Temetőterületek – szempontjából Budapest tulajdonképpen jól áll, bár a területi megoszlás nem optimális. Az Újköztemető nagy tartalékkal rendelkezik, de a kegyeleti szolgáltatás centralizálását célzó városi törekvés a lakossági igényekkel nem (feltétlenül) egyezik. Lezárt kis temetők újraindítása is előfordul, a lokális működtetésre mérhető nagyobb igény.

Védett természeti területek – mennyisége, illetve területe stagnáló a Fővárosban, a városi – épített – környezet viszont egyre jobban megközelíti a védett területeket, s ez hosszabb

távon ott minőségromlást okoz(hat). A védett területek szegélyén csak a helyi jelentőségű objektumok esetén van kijelölt pufferterület. Az országos jelentőségű területek a „civilizált" épített környezettel szomszédosan vegetálnak, s a városiasodás (nem minden esetben pozitív) befolyása lassan hatást gyakorol rájuk. Körülöttük pufferterület létesítése a jelenleg meglévő területhasználatokat szerzett jogaikban erősen korlátozná, egyes esetekben ellehetetlenítené. Emiatt csak minden szempontot figyelembe vevő és értékelő, részleges (eseti) korlátozás vezethető csak be.

A védett természeti területek védelmét erősíti az ökológiai hálózat és a Natura2000 védelmi rendszere, melyek a másirányú terület igénybevételek lehetőségét korlátozzák.

A Budapesti agglomeráció fővároson kívüli térségének zöldterületi ellátottsága egyenetlen. A belterületi zöldterületek nagysága ott nagyobb, ahol a táji környezet is kedvezőbb, és többnyire ott lényegesen alacsonyabb színvonalú ahol a települési környezet sem nyújt megfelelő lehetőséget a belterületen hiányzó területek pótlására.

Előzőekből bizonyos szempontból eltérően alakulnak a városok ellátottsági mutatói. A tendencia itt is igaz, de a városias beépítés és a városi életmód igények miatt itt környezetünkhöz viszonyítva magasabb színvonalú a zöldfelületi ellátottság. Gödöllő és Százhalombatta zöldterületi ellátottsága a legkedvezőbb. Gödöllőn a városszerkezet kedvező adottságai, a történelmi parkok biztosítják a kedvező helyzetet. Kedvező, hogy oldódtak azok a határok amelyek a városkörnyék pihenés, rekreáció szempontjából jelentős területeit elzárták a város lakói elől.

Százhalombattán az új város telepszerű többszintes lakóterületén kialakított felszerelt játszóterek, közkertek biztosítanak jó alapellátást az ott élők számára. Gondot a kiterjedt zöldterületek és felületek fenntartása jelent.

Vác és Szentendre városok zöldfelületekkel egyaránt közepesen ellátottak. Kialakult szerkezetük a városközpontban jelentős bővítést nem is tesz lehetővé. Mindkét város kedvező Dunaparti fekvése, a kapcsolódó területek, valamint a Szentendrei sziget adottságai hosszútávon is biztosítják a városi lakosság pihenőterületekkel való ellátását.

A térség többi városában a hagyományos városokéhoz képest rosszabb a zöldterületi ellátottság, a városi hagyományok, a városias beépítés hiánya miatt. Speciális problematikát jelentenek a kiterjedt agglomerációs kertvárosi települések, ahol a településszerkezet változásánál már jelzett folyamatok miatt gyalogosan elérhető távolságon belül *(különösen a pesti oldalon)* semmilyen közhasználatú zöldfelület, gyerekjátszótér, sport vagy pihenőterület nem található.

Összefoglalóul megállapítható, hogy a térség településeinek többségében a kialakult településszerkezet következtében nem, vagy csak részlegesen biztosítottak a pihenő, játszó és sportolási célú területek. *(E vonatkozásban kedvező folyamat indult meg a közelmúltban a településközpontok funkcióbővítő fejlesztései megindulásával.)*

Az esztétikus települési környezet társadalmi vonatkozásai

A hagyományos helyi közösségek felbomlásával a kötelékek lazultak. Az értékrend lazulása különösen az agglomerálódó településekben okozott és okoz még ma is komoly problémákat.

A Fővárosból illetve az ország távoli részeiből más-más hagyományokkal *(vagy éppen a hagyományoktól elszakadni akarva)* más-más elvárásokkal érkeztek a betelepülők. A folyamat olyan gyors volt, hogy a hagyományos települések nem tudták integrálni az újonnan érkezőket.

Az újonnan betelepülők idővel integrálódtak és kialakult egy megváltozott értékrend. A köztisztaság, a települések rendezettsége vonatkozásában lényeges előrelépés történt, a községek társadalmi összefogással figyelemreméltó eredményeket értek el. Az önkormányzati rendszerben erősödött az önbecsülés a felelősség a saját település és annak megjelenése iránt elsősorban a kistelepülésekben.

Ugyanakkor az elmúlt évtizedekben romlott a települések esztétikus megjelenését, harmóniáját biztosítani hivatott építési fegyelem. Ebben az időszakban a települések épületállománya lényegében kicserélődött, a falusias települések arculata is teljesen megváltozott.

Az elmúlt évtizedek dinamikus építkezései átformálták a térségi települések arculatát. Sok olyan város, illetve település van ahol tudatos védelemmel vagy inkább spontánul megmaradtak településszerkezetileg, környezetesztétikailag (helyenként művészettörténetileg) is figyelemreméltó és védendő együttesek. A helyi közélet erősödésével e helyi értékek ismételten felértékelődnek és nemcsak szakmai körökben.

A környezeti elemek állapotának fő jellemzői

A levegő minősége és szennyezettsége

A légszennyezettség alakulását a fűtési módok alakulása, a gazdaság szerkezeti átalakulása, a jogi szabályozás és a motorizáció dinamikus fejlődése jelentősen befolyásolta.

Energiafelhasználás alakulása ma már a környezettudatosság (egyik) fokmérője.

Villamosenergia – a vizsgált időszakban az összes enegriafelhasználás kb. 500 TWh-val növekedett, annak ellenére, hogy az energiatakarékos eszközök használata – *elsősorban a háztartásokban* – emelkedő tendenciát mutat.

Távhő – a távhővel ellátott lakások száma kis mértékben csökkenő tendenciát mutat, itt a gázra térnek át, helyi kazánokkal, s ezzel egyidőben a szolgáltatott hőmennyiség viszont – szintén kis mértékben, kb. 0,62 Pj-lal – viszont növekvő. A megkezdett panelrekonstrukció nyomán *(ha folytatódik és eredményes lesz)* majd továbbiakban számottevő energiamegtakarítás lesz lehetséges. A budapesti háztartások 32 %-a távfűtéses.

A lakások kb. 5,9 %-át az épületben levő közös kazánról fűtik, a családi házak 28 %-ában a családi házban lévő kazánról oldják meg a lakás fűtését, 34 %-ban egyéb, főleg egyedi gázfűtés van. A lakások 0,1 %-ban egyáltalán nincs fűtés, ezek valójában nem is tekinthetők lakásnak. Így tehát a fővárosban a távfűtés és a földgázon alapuló fűtés a meghatározó. A földgáz – mind a gázfogyasztók száma, mind pedig a szolgáltatott energia mennyisége növekedett a vizsgált időszakban, az energiafelhasználási többlet 8,13 Pj, ennek zömét a lakossági fogyasztás adta. Ez utóbbinak részben az az oka, hogy az ipari felhasználás jelentősen csökkenő volt ugyanekkor.

További fosszilis hordozók – a szén és olaj felhasználása egyaránt erősen csökkenő, illetve megszűnő tendenciát mutat.
A fatüzelés egyébként – kandalló divat újraéledése folytán – reneszánszát éli, de ezzel együtt részesedése a lakossági fűtésben kicsi.

Levegőminőséget befolyásoló további tényezők

Közlekedés – motorizáció – a járműállomány, elsősorban a személygépkocsik száma folyamatosan növekszik, 310 jm/1000 lakosról, 360 jm/1000 lakosra emelkedett. Ennek megfelelően a technikából adódóan a kőolajszármazékok felhasználása is növekszik. A korszerűbb, kisebb fogyasztású járművek okozta megtakarítást a – *nagyobb mennyiségben üzemelő* – öregebb járművek folyamatos avulása sajnálatosan „ellensúlyozza". *(Az utóbbi évben a járműszám növekedés egyébként erősen lassult, válságtünetként.)*

Kedvezőtlen trend, hogy a levegőminőséget terhelő Nox (nitrozus gázok), PM_{10} (szálló por) mennyisége magas, lassan növekvő. A benzolok mennyisége viszont stagnáló, s ez jónak tekinthető. Származtatható mindez (részben) a növekvő diesel üzemű járműállománytól is.

A városhatáron lévő kordonpontokon mért ingázó-forgalom 380 ezerről, 434 ezerre nőtt, s ez gyakorlatilag személygépkocsiban értendő. Jelentős növekedés. A városon belüli forgalmi megoszlás: kb. 61,4% közösségi, 38,6% egyéni jármű aránnyal írható le, ez is romló trend, mivel a közösségi közlekedés (normális esetben) kisebb fajlagos terheléssel jár(na), tehát preferálandó, támogatandó (lenne).

Háttérszennyezésként figyelembe veendő még a jelentős mértékű avult épületállomány erodált és szél által terjesztett pora, valamint a rosszminőségű közúti pályák nagy felületéről légtérbe kerülő por is.

Ipari eredetű légszennyezés – mértéke jelentősen csökkent, ez sajnos nem csak korszerűsítés eredménye, hanem a tevékenység visszahúzódásnak következménye is. Az ipari kibocsátás előzőleg egyébként minőségében javuló tendenciát mutatott.

<u>A térség levegőminőségének alakulása Országos Légszennyezettségi Mérőhálózat adatai és minősítése szerint</u>

Az ország levegőminőségét az Országos Légszennyezettségi Mérőhálózat (OLM) méri és értékeli, melyet a főváros és agglomerációja területén a 17/2001. (VIII. 3.) KöM rendelet alapján a Közép-Duna-völgyi Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség üzemeltet. Az OLM automata és manuális *(Regionális Immisszió-vizsgáló – RIV)* mérőhálózatokból áll.

Budapesten 11 automata monitor állomáson mérik folyamatosan a SO_2, a NO-NO_2-NO_x, a szállópor, a PM_{10}, az O_3, a CO, és a BTEX komponenseket. Automata monitor állomás üzemel továbbá 1 ponton Vácon, és 3 ponton Százhalombattán, 1 ponton Tökölön. A manuális mérőhálózat keretein belül a fővárosban 27 ponton, az agglomerációban 2 ponton Budaörsön, 2 ponton Szentendrén, 1 ponton Vácon kísérik figyelemmel a SO_2, a NO_2 és az ülepedő por értékeit.

Az OLM adatai, eseti mérések, és ipari emisszió bevallások alapján 2002-ben országosan felmérésre kerültek a szennyezett térségek, települések. A 4/2002. (X. 7.) sz. KvVM rendelettel megtörtént a szennyezett zónák jogszabályi kijelölése is. A rendelet 1. számú melléklete meghatározta a „Budapest és környéke" légszennyezettségi agglomerációt. A légszennyezettségi csoportokat a 14/2001. (V. 9.) KöM-EüM-FVM együttes rendelet 4. számú melléklete határozza meg. A 4/2002 (X. 7.) KvVM rendelet szerint Budapest és környéke az alábbiak szerint sorolható zónacsoportokba:

Budapest és környéke zónacsoportok szerinti besorolása

Szennyezőanyag	1. zónacsoport (Budapest és környéke)
Kén-dioxid	E
Nitrogén-dioxid	B
Szén-monoxid	D
Szilárd (PM10)	B
Benzol	E

Talaj-közeli ózon	O-I
PM10 Arzén	F
PM10 Kadmium	F
PM10 Nikkel	F
PM10 Ólom	F
PM10 benz(a)-pirén	B

A „B” csoport olyan területeket jelöl, ahol a légszennyezettség egy vagy több anyag esetében meghaladja a légszennyezettségi határértéket.

A „C” csoportba kerülnek azok a területek, ahol a légszennyezettség egy vagy több légszennyezőanyag tekintetében a légszennyezettségi határérték és a tűréshatár között van.

A „D” csoportba tartoznak azok a területek, ahol a légszennyezettség egy vagy több légszennyezőanyag tekintetében a felsővizsgálati küszöb és a légszennyezettségi határérték között van.

Az „E” csoport olyan területekre vonatkozik, ahol a légszennyezettség egy vagy több légszennyezőanyag tekintetében a felső és az alsó vizsgálati küszöb között van.

Az „F” csoportba sorolják azon területeket, ahol a légszennyezettség az alsó vizsgálati küszöböt nem haladja meg.

A talaj közeli ózon az egész ország területén O-I besorolású, azaz koncentrációja meghaladja a célértéket. Az O-II csoport jelöli azokat a területeket, ahol a talaj közeli ózon koncentrációja meghaladja a hosszú távú célként kitőzött koncentráció értéket.

A kiemelt jelentőségű légszennyezőanyagok és az ülepedő por tekintetében a 14/2001. (V. 9.) KöM-EüM-FVM együttes rendelet 1. sz. mellékletében szereplő egészségügyi határértékek az alábbiak:

Egészségügyi határértékek

Szennyezőanyag	**Határérték [µg/m3]**		
	éves	24 órás	órás
Kéndioxid	50	125 *	250
Nitrogén-dioxid	40	85	100
Nitrogén-oxidok	70	150	200
Szénmonoxid	3000	5000	10000
Szálló por (PM10)	40	50 **	—
Benzol	5	10	—
Ózon	120 ***	—	—
	Határérték		
	Éves [t/km2*év]	30 napos [g/m2*30 nap]	
Ülepedő por	120	16	

* naptári év alatt 3-nál többször nem léphető túl ** naptári év alatt 35-nél többször nem léphető túl *** naptári évben, hároméves vizsgálati időszak átlagában, 80 napnál többször nem léphető túl

Forrás: 14/2001 KöM-EüM-FVM rendelet

Az 1. zónacsoportba tartoznak Budapest mellett az alábbi (a mellékelt térképen is megjelölt) agglomerációba tartozó települések: Alsónémedi, Biatorbágy, Budajenő, Budakalász, Budakeszi, Budaörs, Csomád, Csömör,Csörög, Diósd, Dunaharaszti, Dunakeszi, Dunavarsány, Ecser, Érd, Erdőkertes, Felsőpakony, Fót, Göd, Gyál, Gyömrő, Halásztelek, Isaszeg, Kerepes, Kisnémedi, Kistarcsa, Leányfalu, Maglód, Majosháza, Mogyoród, Nagykovácsi, Nagytarcsa, Ócsa, Páty, Pécel, Pilisborosjenő, Piliscsaba, Pilisszentiván, Pilisvörösvár, Pócsmegyer, Pomáz,Pusztazámor, Remeteszőlős, Solymár, Sóskút, Százhalombatta, Szentendre, Szigethalom, Szigetmonostor, Sződ, Sződliget, Tahitótfalu,

Taksony, Tárnok, Tökül, Törökbálint, Üllő, Üröm, Vác, Vácrátót, Vecsés, Veresegyház.

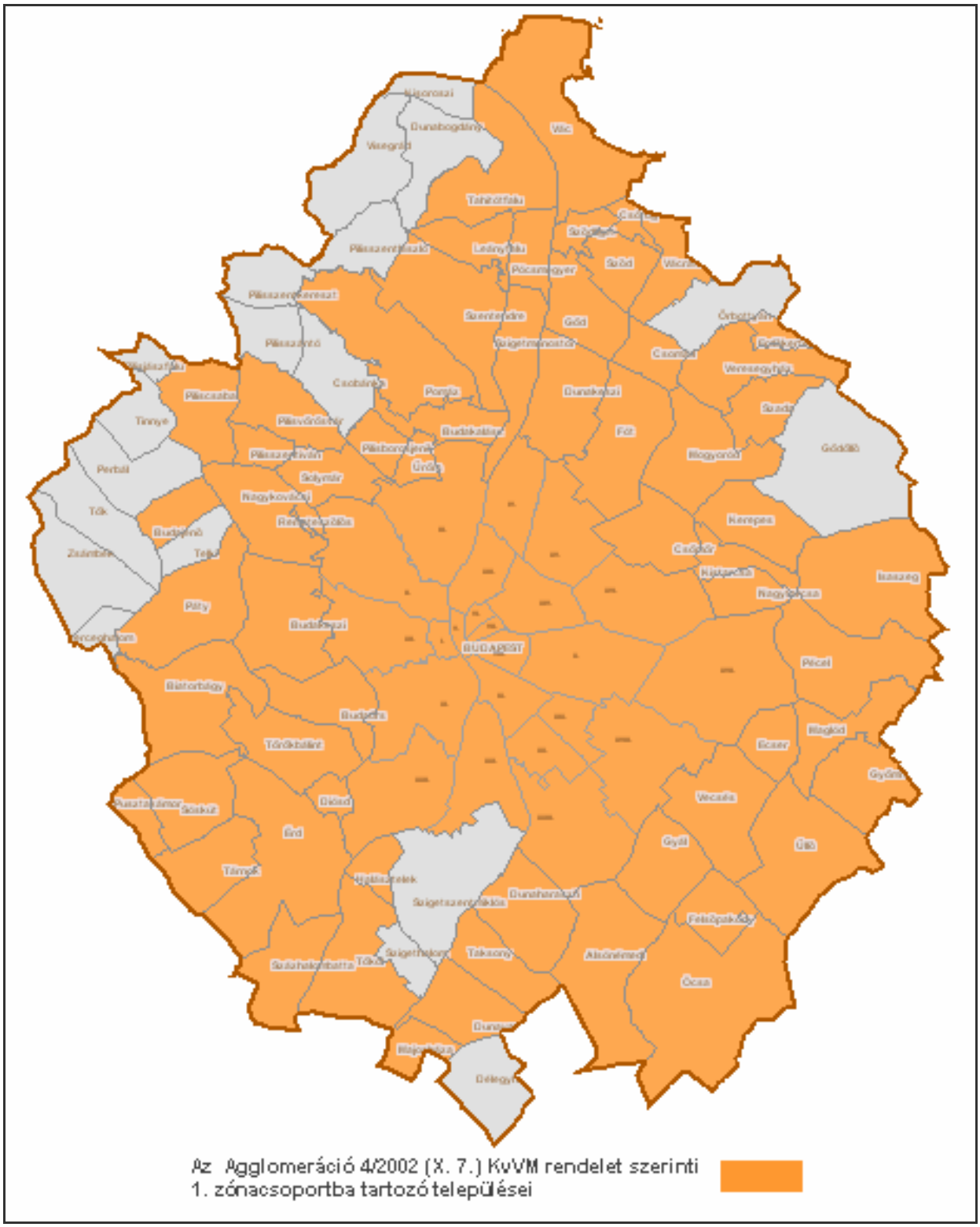

Az alábbi diagramok forrása az Országos Légszennyezettségi Mérőhálózat. E diagramok mutatják azokat a fő tendenciákat, amelyek a legfontosabb mért szennyezőanyagok koncentrációjának időbeli alakulásából adódnak. Az agglomeráció térségét is érintő automata mérőállomások összehasonlító adatai alapján a vizsgált települések levegőjének szennyezettsége *(a fő szennyezőanyagok vonatkozásában)* az alábbiak szerint alakult.

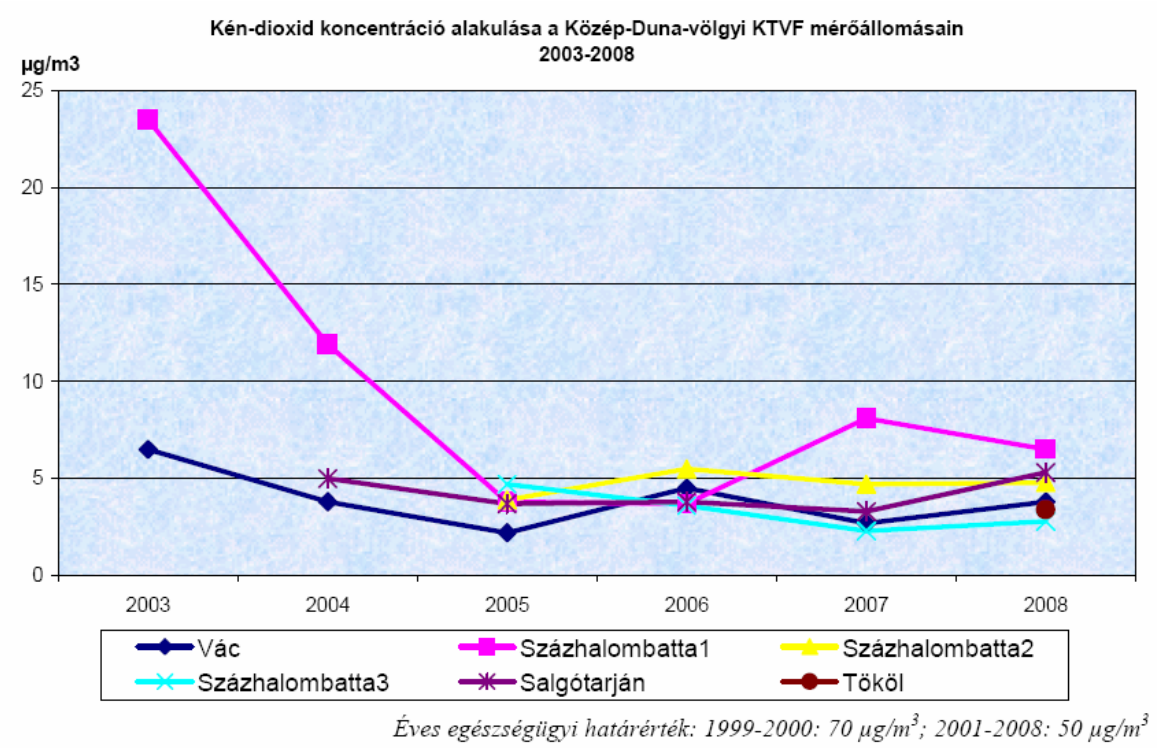

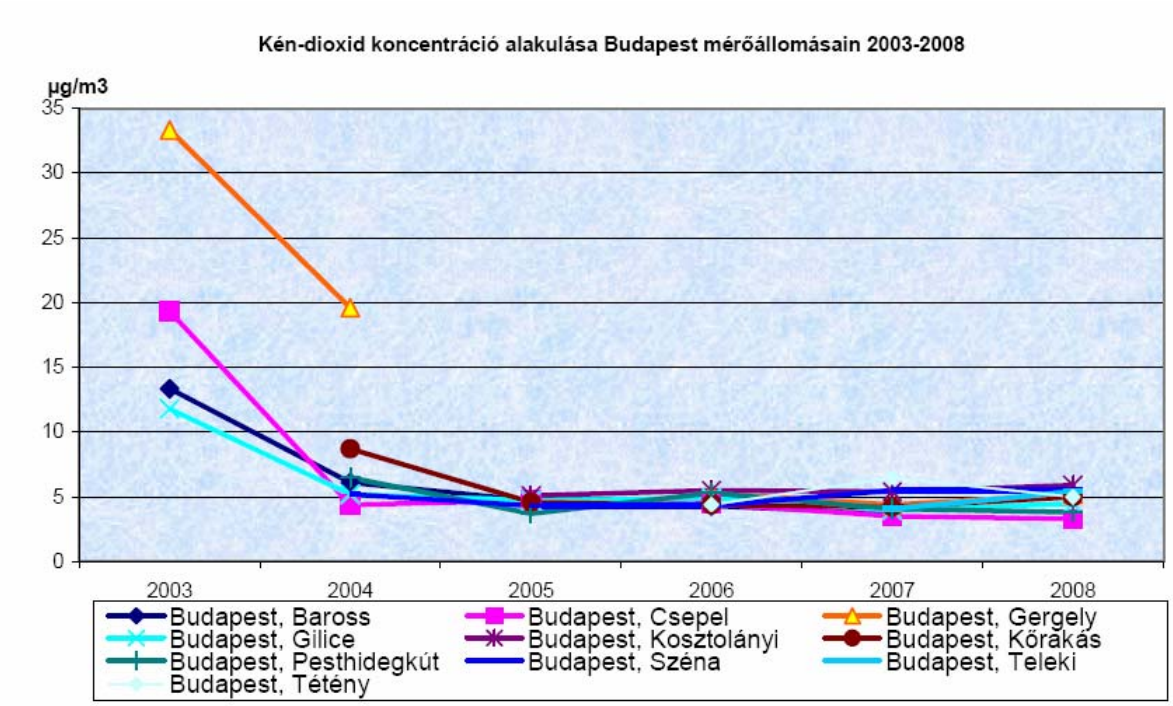

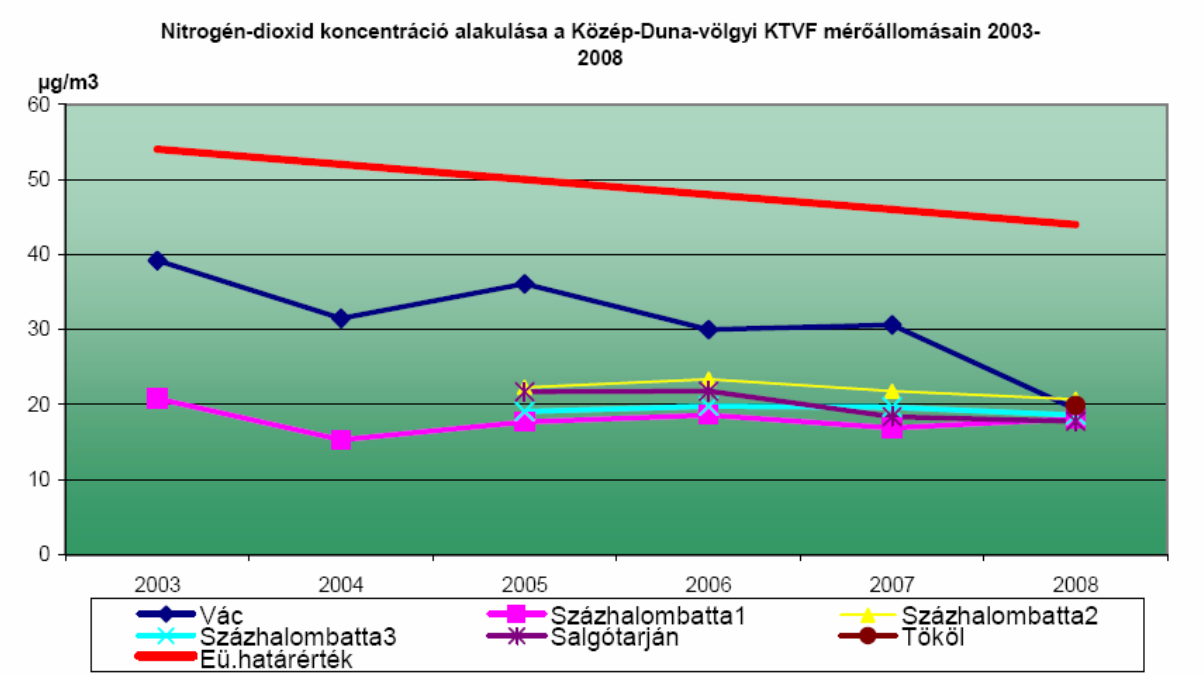
Nitrogén-dioxid koncentráció alakulása a Közép-Duna-völgyi KTVF mérőállomásain 2003-2008
µg/m3
60
50
40
30
20
10
0
2003
2004
2005
2006
2007
2008
Vác
Százhalombatta1
Százhalombatta2
Százhalombatta3
Salgótarján
Tököl
Eü.határérték

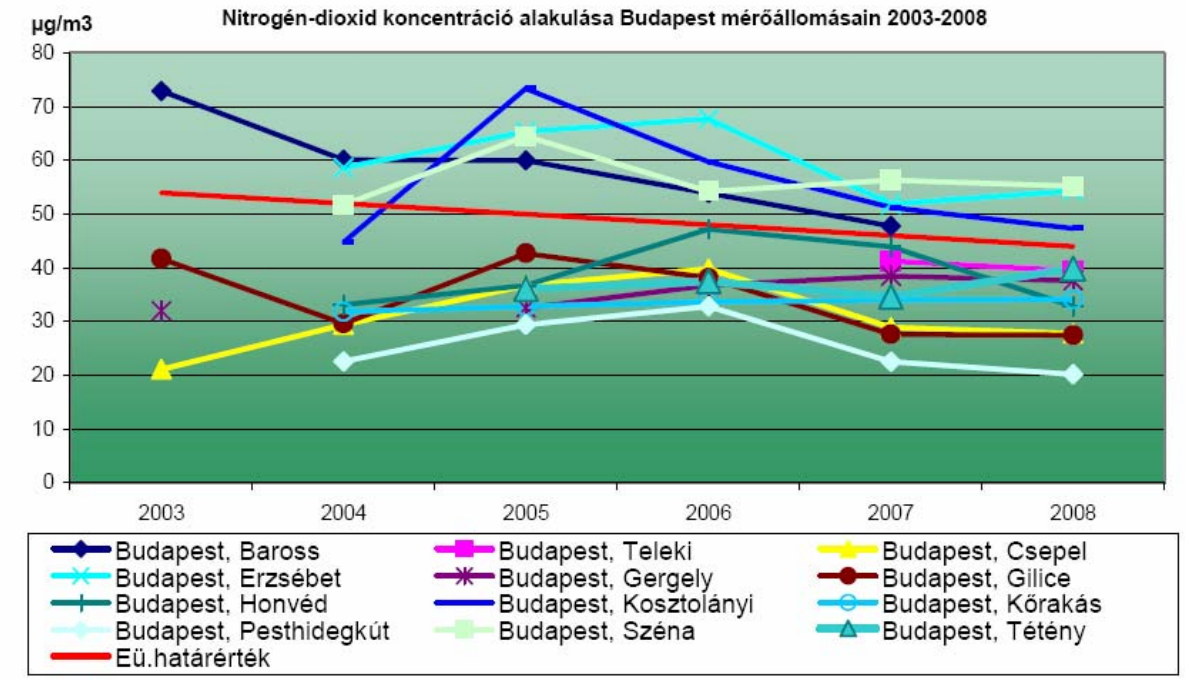
µg/m3
Nitrogén-dioxid koncentráció alakulása Budapest mérőállomásain 2003-2008
80
70
60
50
40
30
20
10
0
2003
2004
2005
2006
2007
2008
Budapest, Baross
Budapest, Teleki
Budapest, Csepel
Budapest, Erzsébet
Budapest, Gergely
Budapest, Gilice
Budapest, Honvéd
Budapest, Kosztolányi
Budapest, Kőrakás
Budapest, Pesthidegkút
Budapest, Széna
Budapest, Tétény
Eü.határérték

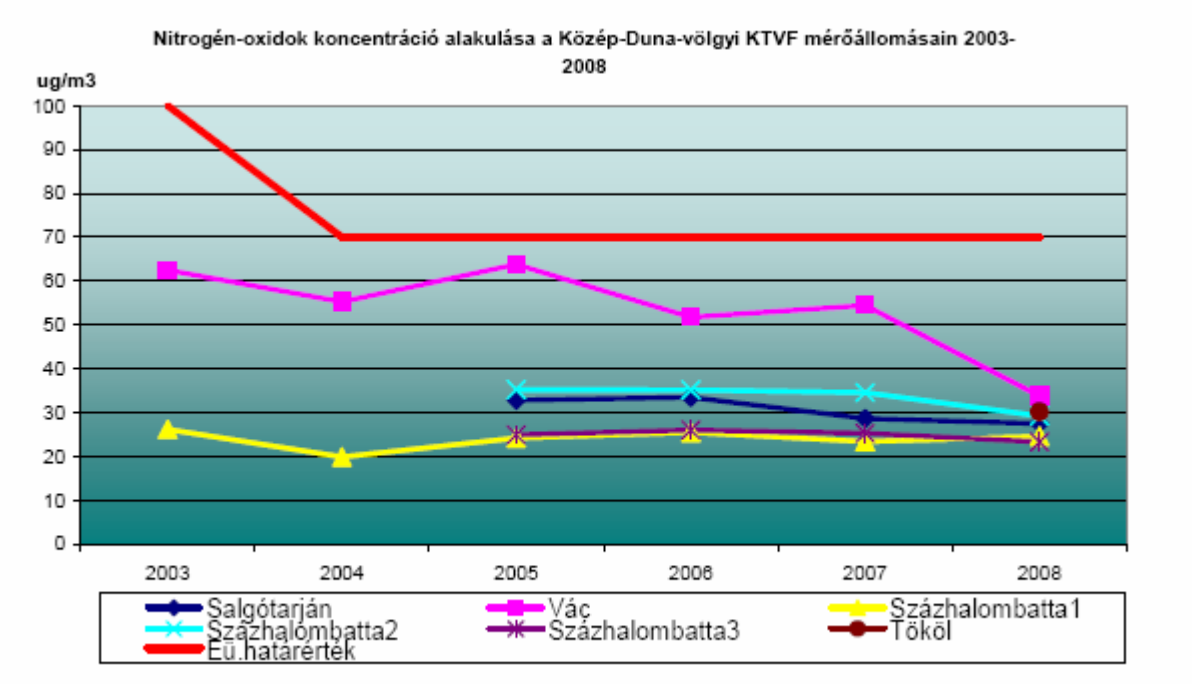
Nitrogén-oxidok koncentráció alakulása a Közép-Duna-völgyi KTVF mérőállomásain 2003-2008
ug/m3
100
90
80
70
60
50
40
30
20
10
0
2003
2004
2005
2006
2007
2008
Salgótarján
Vác
Százhalombatta1
Százhalombatta2
Százhalombatta3
Tökö
Eü.határérték

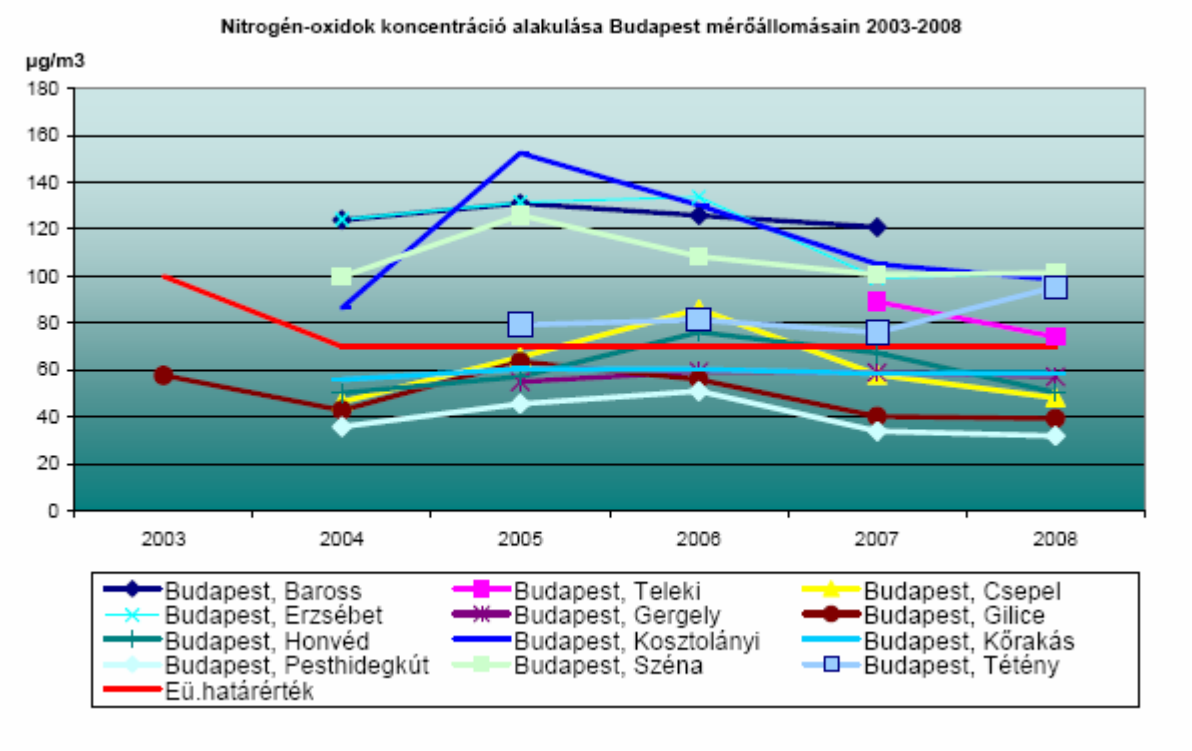
Nitrogén-oxidok koncentráció alakulása Budapest mérőállomásain 2003-2008
µg/m3
180
160
140
120
100
80
60
40
20
0
2003
2004
2005
2006
2007
2008
Budapest, Baross
Budapest, Teleki
Budapest, Csepel
Budapest, Erzsébet
Budapest, Gergely
Budapest, Gilice
Budapest, Honvéd
Budapest, Kosztolányi
Budapest, Kőrakás
Budapest, Pesthidegkút
Budapest, Széna
Budapest, Tétény
Eü.határérték

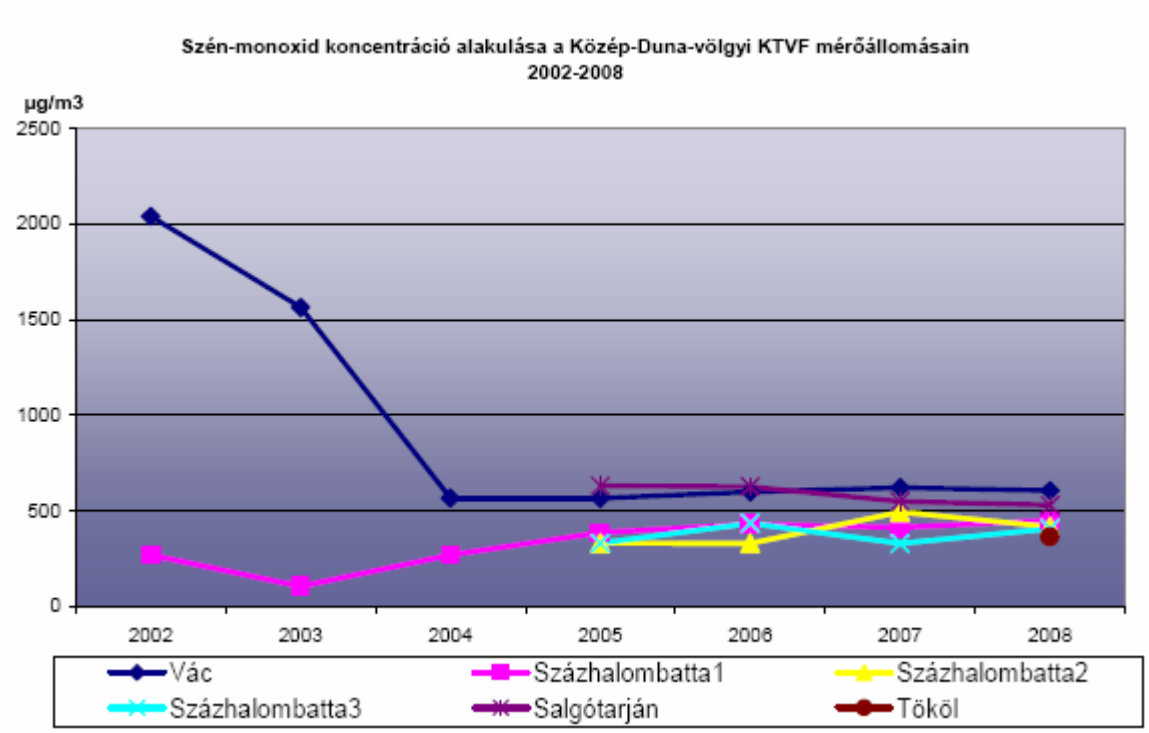
Szén-monoxid koncentráció alakulása a Közép-Duna-völgyi KTVF mérőállomásain 2002-2008
µg/m3
2500
2000
1500
1000
500
0
2002
2003
2004
2005
2006
2007
2008
Vác
Százhalombatta1
Százhalombatta2
Százhalombatta3
Salgótarján
Tökö

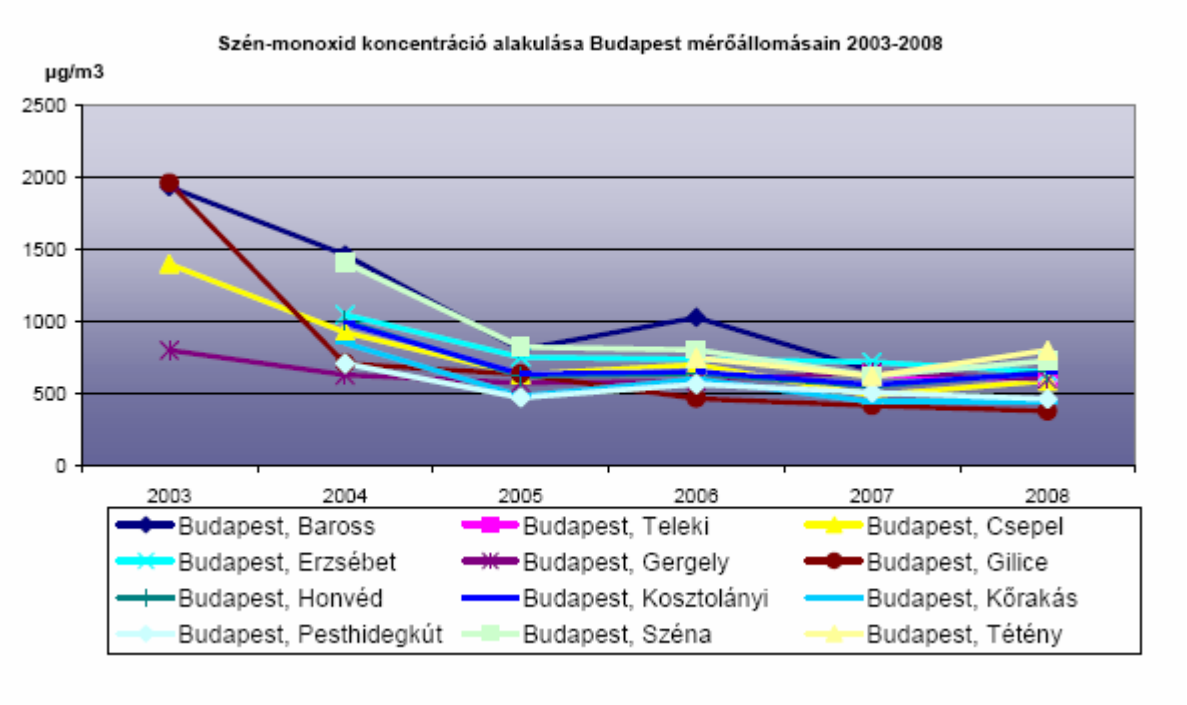
Szén-monoxid koncentráció alakulása Budapest mérőállomásain 2003-2008
µg/m3
2500
2000
1500
1000
500
0
2003
2004
2005
2006
2007
2008
Budapest, Baross
Budapest, Teleki
Budapest, Csepel
Budapest, Erzsébet
Budapest, Gergely
Budapest, Gilice
Budapest, Honvéd
Budapest, Kosztolányi
Budapest, Kőrakás
Budapest, Pesthidegkút
Budapest, Széna
Budapest, Tétény

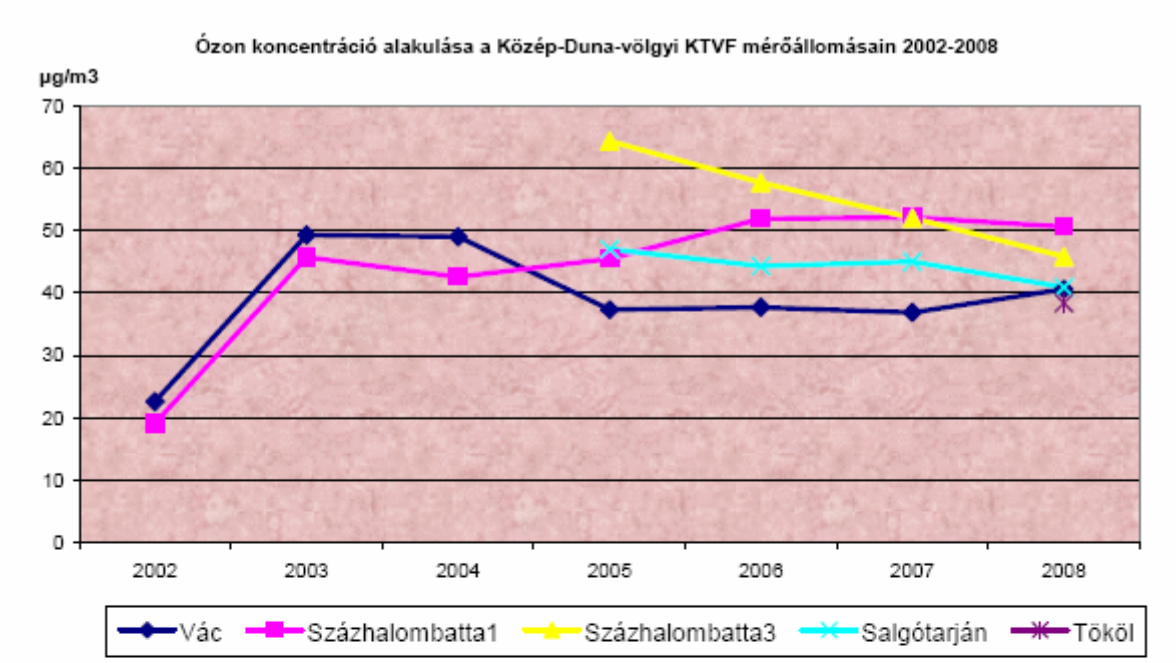
Ózon koncentráció alakulása a Közép-Duna-völgyi KTVF mérőállomásain 2002-2008
µg/m3
70
60
50
40
30
20
10
0
2002
2003
2004
2005
2006
2007
2008
Vác
Százhalombatta1
Százhalombatta3
Salgótarján
Tököl

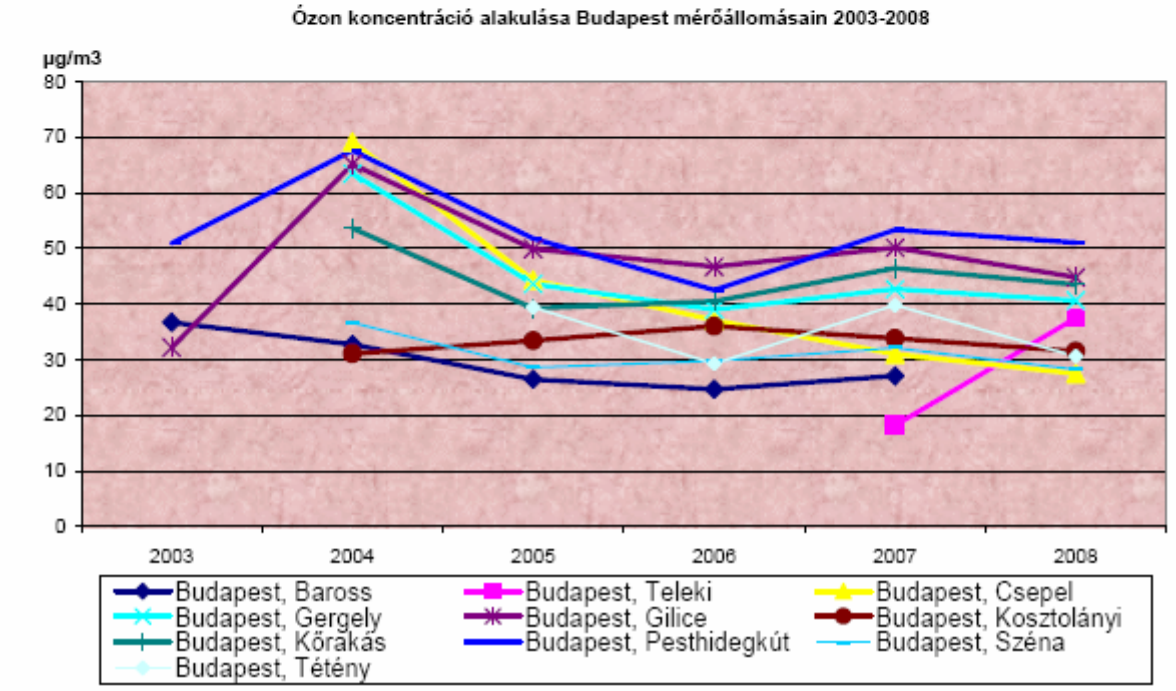
Ózon koncentráció alakulása Budapest mérőállomásain 2003-2008
µg/m3
80
70
60
50
40
30
20
10
0
2003
2004
2005
2006
2007
2008
Budapest, Baross
Budapest, Teleki
Budapest, Csepel
Budapest, Gergely
Budapest, Gilice
Budapest, Kosztolányi
Budapest, Kőrakás
Budapest, Pesthidegkút
Budapest, Széna
Budapest, Tétény

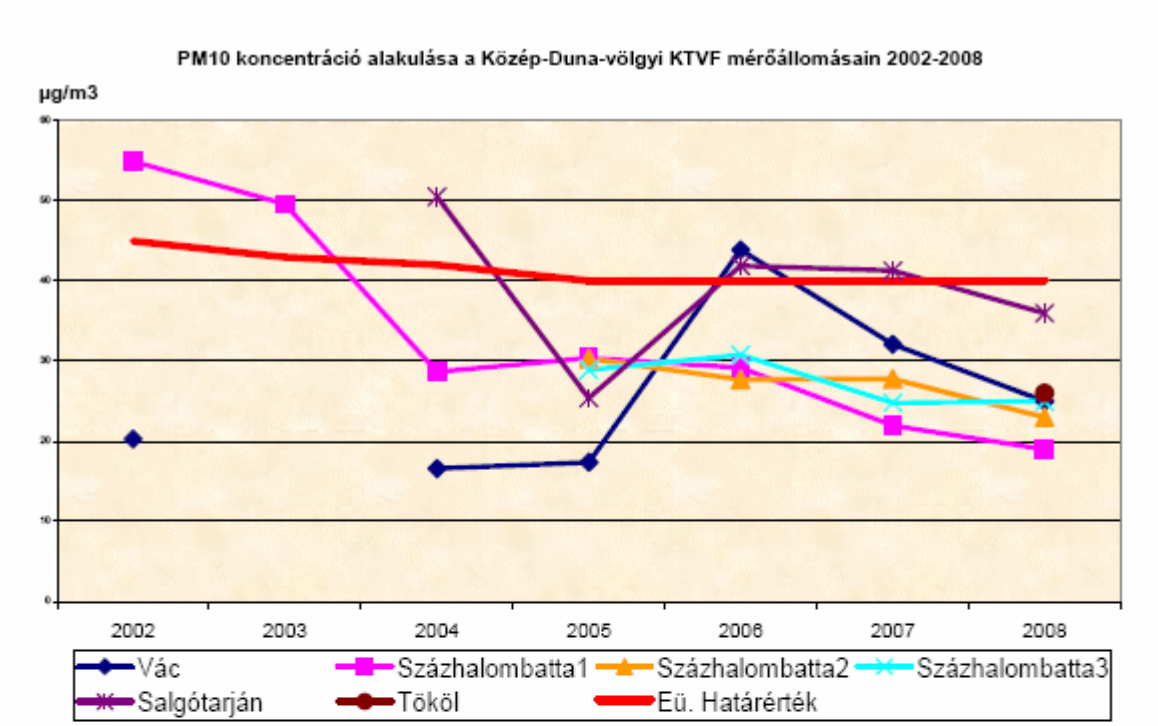
PM10 koncentráció alakulása a Közép-Duna-völgyi KTVF mérőállomásain 2002-2008
µg/m3
2002
2003
2004
2005
2006
2007
2008
Vác
Százhalombatta1
Százhalombatta2
Százhalombatta3
Salgótarján
Tököl
Eü. Határérték

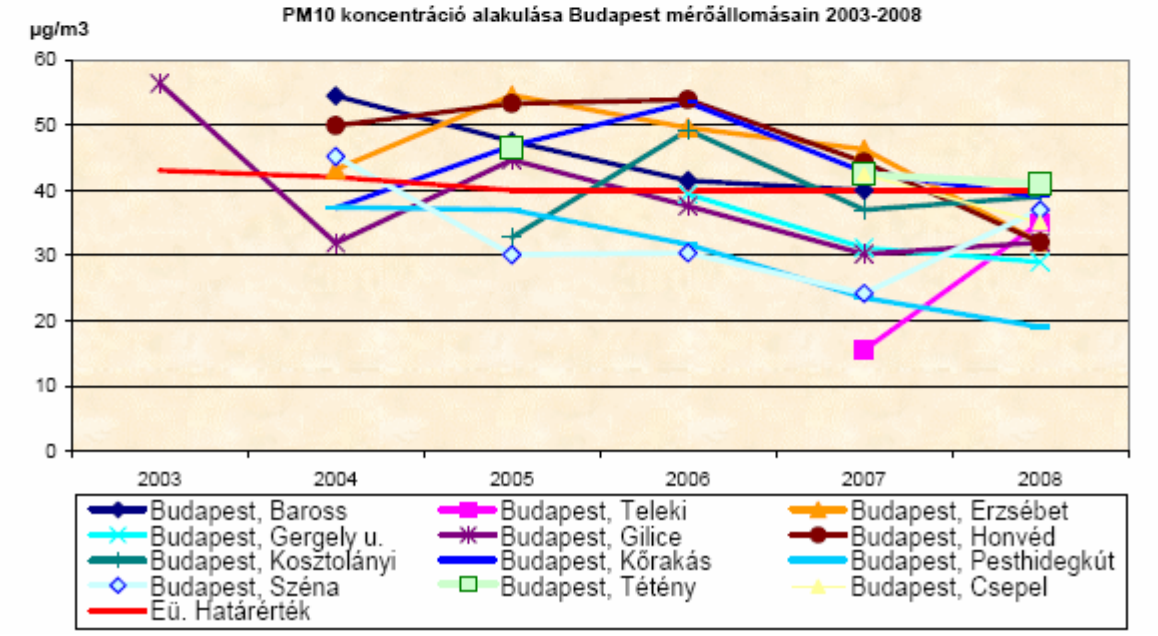
PM10 koncentráció alakulása Budapest mérőállomásain 2003-2008
µg/m3
60
50
40
30
20
10
0
2003
2004
2005
2006
2007
2008
Budapest, Baross
Budapest, Teleki
Budapest, Erzsébet
Budapest, Gergely u.
Budapest, Gilice
Budapest, Honvéd
Budapest, Kosztolányi
Budapest, Kőrakás
Budapest, Pesthidegkút
Budapest, Széna
Budapest, Tétény
Budapest, Csepel
Eü. Határérték

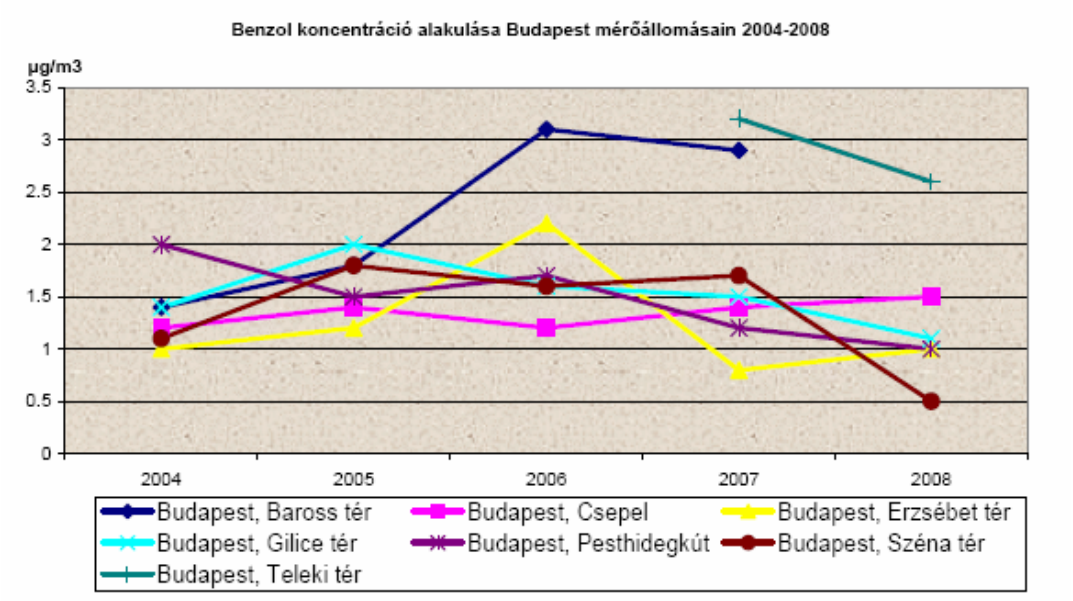

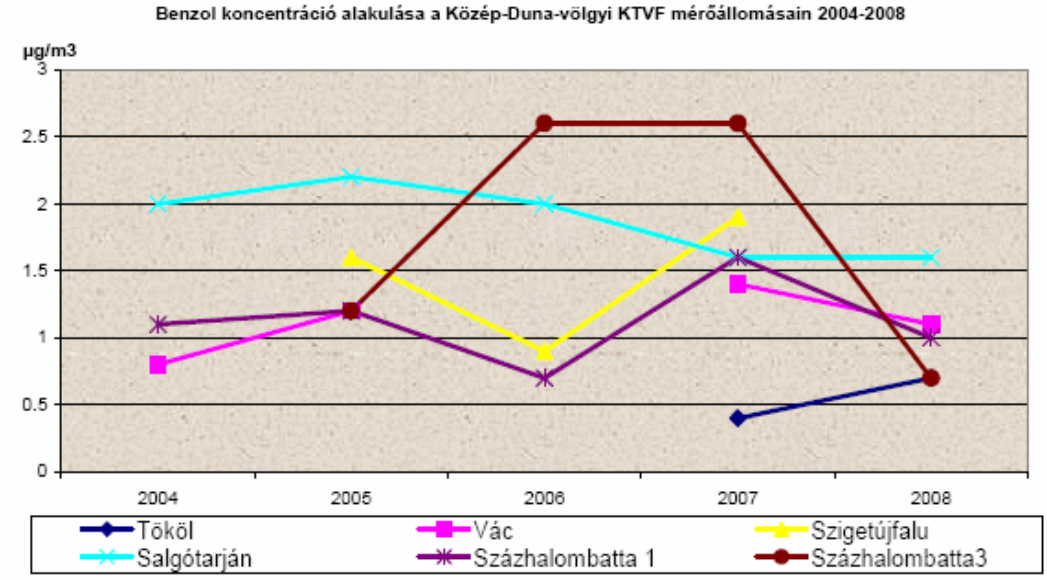

A mérőhálózati adatok és a települések véleménye egybecseng abban a vonatkozásban, hogy a közlekedés a levegőminőség alakulásának leghangsúlyosabb, egyes területeken meghatározó tényezője. **A főváros levegőminőségét is jelentős részben a közlekedés határozza meg. Az agglomeráció Pest megyei településein is az átmenő közúti forgalom légszennyező hatása jelenti a legjelentősebb levegőtisztaság-védelmi problémát.**

A Pest megyei települések az alábbi arányokban nevezték meg a légszennyező forrásokat és hatásait:

- a legjelentősebb légszennyező forrásként a közúti közlekedést (27%)
- a lakossági fűtésből eredő (23%)
- Kevésbé jelentősnek találták a helyi ipari tevékenységből (18%),
- a vasúti közlekedésből (15%),
- illetve a más településekről eredő (15%)
- elhanyagolható a helyi (4%) és a térségi (3%) légszennyező tevékenységek hatása,

Az átmenő közúti forgalmat, melynek levegőtisztaság-védelmi, egészségügyi és zajvédelmi szempontból is jelentős hatásai vannak, az önkormányzatok 28%-a találta elsőrendű problémának. A fentiek ellenére az önkormányzatok kevesebb, mint 30%-a rendelkezik levegőtisztaság-védelmi tervvel.

Forrás: Pest Megye III. Környezetvédelmi Programja

A fentiek alapján megállapítható:

- A fő közlekedési útvonalak környezete, valamint a belváros jelentős része egyes szennyező anyagokra nézve gyakran a megengedettnél szennyezettebb. Forgalmas helyek környezetében a szennyezettség kb. 70-80 %-át a közúti közlekedés okozza.

- A közlekedés az NO_x, a CO, a benzol, a karcinogén szén-hidrogének, az ülepedő és szálló por terhelés döntő részéért felelős. Az ipari emissziók hatása a korábbi évekhez viszonyítva jelentősen csökkent. A helyhez kötött légszennyező források nagyobb része teljesíti az EU szabályokkal összhangban kialakított hazai normákat.

- A rendszeres mérések alapján a két fő szennyező anyag a *nitrogén-dioxid és a por*.

- A Budapesti Agglomeráció területén az áthaladó közúti közlekedés igen jelentős környezeti terhelést jelent. Kifejezetten jelentkezik ez a hatás azokon a településeken, ahol az elkerülő útszakasz megépítésére még nem került sor. *(Ebben a vonatkozásban van a területrendezési és a településrendezési tervezésnek felelőssége a térszerkezet olyan irányú alakításában, amelynek eredményeként lehetővé válik a belső, sűrűn lakott területek környezeti veszélyeztetésének csökkentése.)*

- Levegőszennyezettség szempontjából legkiemelkedőbb a Budaörs-Érd-Százhalombatta alkotta térség, valamint Dunakeszi-Vác térsége, amit a korszerűsödő technológiák és a szigorodó szabályozás várhatóan kedvezően befolyásol. Legkevésbé szennyezett területek pedig Nagykovácsi-Budajenő térsége és a Szentendrei-sziget.

- Budapest belvárosában a körutak, a főbb kivezető utak, és az autópályák hatásterületén mindenütt NO_2 határérték túllépés történik, amely esetenként még a tűréshatárt is meghaladja. A budai- és a pesti városmag jóval szennyezettebb a külterületeknél. A szálló por koncentrációk gyakran átlépik az egészségügyi határértéket. Ennek oka a gépjárművek nagy száma, az ingázások, a forgalomtorlódások, a nagy átmenő és célirányos teherforgalom.

- Budapesten három jelentős átszellőzési csatorna van, amelyen keresztül a szennyezett levegőt a légmozgások kisöpörhetik a főváros légteréből. Az egyik ilyen csatorna a Duna völgye, a másik a Hűvösvölgy térsége, a harmadik a budaörsi légcsatorna. A belváros egyedi légcirkulációja, valamint a légcsatornák útját álló beépítések következtében a városközpont átszellőzése igen kismértékű.

- Az autópályák és az első-, ill. másodrendű főutak Pest megye szakaszai forgalmának 2004-, 2005-és 2006-os alakulását Pest Megye III. Környezetvédelmi Programja vizsgálta a Magyar Közút Kht. honlapján található dokumentumok alapján. Az adatok alapján elmondható, hogy a vizsgált időszakban az autópályák forgalma évről-évre növekedett, az elsőrendű közutaké pedig stagnált. A másodrendű közutak forgalma összességében enyhe növekvő tendenciát mutat.

- A levegő minősége a 2008 évi Országos Légszennyezettségi Mérőhálózat adatai alapján összességében javuló tendenciát mutat. A cél az EU tagországokkal azonosan az, hogy az ország minden településén a levegő minősége megfeleljen az egészségügyi határértékeknek.

A vizek minőségének alakulása

Felszíni vizek:

- Állóvizek: természetes tavak, holtágak, vízállásos területek, mesterséges tavak, tározók, bányatavak
- Vízfolyások: folyamok, folyók, kisvízfolyások, időszakos vízfolyások
- Csatornák: belvíz-, csapadékvíz-, szennyvíz-, öntözővíz-csatornák, stb.

Felszíni vizek – tekintetében elmondható, hogy lassú javulás mutatható ki a Duna fővárosi szakaszán és a hozzáfolyó patak-ágakon egyaránt. A szennyvízkezelés fejlesztése folyamatosan zajlik és eredményes is. A legnagyobb főgyűjtőket a közelmúltban kötötték be a tisztítótelepekre. Ez továbbá a jelenleg már próbaüzemen lévő és eddig jó eredményeket produkáló központi szennyvíztisztító telepnek és a közlemúltban korszerűsített, valamint bővített két pesti tisztítóműnek is köszönhető. Azonban jelenleg is vannak és a közeljövőben is lesznek Budapestnek olyan településrészei, ahol a területen keletkező nyers szennyvizek tisztítás nélkül kerülnek a Dunába bevezetésre. Ezek a Margitsziget, a XXII. kerület és a XXI.kerület teljes területének szennyvizei. Ezek az össz-budapesti szennyvizek mintegy 5 %-át teszik ki.

A Duna jobb-parti patakok szennyezőanyag szállítása – a patakok vízminőségét tekintve – nem jelentős. A bal-parti vízfolyások közül az Ipoly folyó vízminősége nem állandó, mivel jelentős mezőgazdasági/ipari területeken halad keresztül. Elmondható azonban, hogy a folyó Pest megyei szakaszán nincs olyan szennyező forrás, ami a vízminőséget alapvetően befolyásolhatná. Ugyanakkor Budapestnek jelenleg is vannak és a közeljövőben is lesznek olyan településrészei, ahol a területen keletkező nyers szennyvizek tisztítás nélkül kerülnek a Dunába bevezetésre. Ezek a Margitsziget, a XXII. kerület és a XXI. kerület teljes területének szennyvizei. *(Ezek az össz-budapesti szennyvizek mintegy 5 %-át teszik ki.)*

A térség víz-és szennyeződés elválasztója a Duna folyam. A Duna begyűjti a térség összes szennyeződését. A dunai vízminőség monitoring adatai szerint a folyó szennyeződése nem a Pest megyei, Dunába befolyó élővizektől származik.

A Pesti síkságról érkező patakok vízminősége fokozatosan javuló tendenciát mutat, az ipari termelés hanyatlásával, illetve az újonnan telepített környezetkímélő technológiáknak köszönhetően, valamint a mezőgazdasági termelés nagyüzemi területei csökkenésével összefüggő műtrágya kihelyezés minimalizálásával.

Az RSD vízminősége messze nem éri el a kívánatos szintet, ami több tényező együttes hatásaként értékelhető. Ebbe alapvetően belejátszik a Duna vízminősége, amely éppen a beömlésnél, a Kvassay-zsilipnél mutatja a legkedvezőtlenebb értékeket. Ugyancsak rontja a vízminőséget a Dél-Pesti Szennyvíztisztítóból, illetve az RSD budapesti szakaszán települt ipari üzemekből bevezetett tisztított szennyvíz. *(Az RSD fővárosi szakasza, a vízminőség miatt fürdésre alkalmatlan.)* A mellékág tervszerű kotrása, illetve revitalizációja többek között a vízminőség javítást is célozza.

A bányatavak tulajdonképpen a talajvíz fedőrétegének eltávolításával keletkeznek, azaz a talajvíz felszíni vízként jelenik meg. A vízminőség alakulását tekintve a szennyeződési folyamat kétirányú: lehet külső, a tóba közvetlenül bekerülő szennyező forrásból, és lehet a környező mezőgazdasági területek talajvízbe bemosódó káros anyagaiból származó. Természetesen egyik sem kedvező, ezért a bányaművelés során olyan gépeket, berendezéseket célszerű alkalmazni, amelyek üzemelése minimális káros anyag kibocsátással jár (pl.: elektromos meghajtású kotró, szállítószalag).

A fővároson átfolyó kisvízfolyások természetes befogadói az agglomerációs övezet tisztított, és tisztítatlan szennyvizeinek és csapadékvizeinek, így vízminőségük a Főváros határán is

kedvezőtlen. E helyzet a fővárosban még tovább romlik az itt történő további (legális és illegális) szennyvízbevezetések, illegális hulladéklerakás következtében.
A Duna - *egyes paramétereinek számszerű javulása ellenére* - tápanyagtartalma magas és bakteriológiai szempontból is szennyezett. A ráckevei Duna vízminősége még rosszabb, miután kisebb hozamokkal és jelentősebb iszapleülepedéssel kell számolni.
2007 évi adatok szerint a szennyvizek mintegy 49% tisztított biológiailag.A 2009 évben elkészült és próbaüzembe állított központi szennyvíztisztítónak köszönhetően öt év múlva 92%-os lesz a biológiailag tisztított szennyvíz aránya Budapesten.

Budapesten a csatornázottság 92%-os. Bár az arány a teljes várost tekintve viszonylag jó szennyvízelvezetési helyzetre utal, némiképp árnyalja ezt a képet, hogy a csatornázottság átlagmutatóján belül nagy területi eltérések látszanak: míg a belső területeken teljes körű a csatornázottság, a város külső területeinek csatornázottsága csak 60-90 százalékos.

A korábban kiépült csatornahálózat nagy része elöregedett, 80-100 km csatornaszakasz kritikus állapotban van, beszakadásuk bármikor bekövetkezhet.
A szennyvíziszapok és egyéb csatornázási hulladékok biztonságos elhelyezése részlegesen megoldott.

Budapest komplex integrált szennyvízelvezetése (BKISZ) projekt (2007-2013) nem csupán Budapestet, hanem jelenleg a szennyvíz-elvezetési agglomerációhoz kapcsolódó települések mellett Budaörsöt is érinti. Budapesten három feladatot kell megoldani 2012 végéig a szennyvízkezelés kapcsán. A teljes szennyvízelvezetést, a szennyvizek biológiai tisztítását, valamint a szennyvíziszap ártalommentes elhelyezését. Az egy egységként kezelt területen keletkező összes szennyvíz tisztítása a már meglévő észak-pesti és dél-pesti telepeken, valamint a próbaüzem alatt lévő Központi Szennyvíztisztító Telepen történik. A fővárosban évente mintegy 9-10 millió köbméter szennyvíz kerül tisztítatlanul közvetlenül a talajba. A projekt fő célja, hogy ezek a vizek a csatornarendszerbe kerüljenek, és a terveknek megfelelően Budapest csatornázottsága 2012-re 99% fölé emelkedjen.

Hazánkban a felszíni vizek minőségének megfigyelését a Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőségek végzik, akik erre a célra felkészített észlelőhálózatot és laboratóriumot működtetnek.

Az észlelésekre országos törzshálózati, regionális és helyi jelentőségű mérőpontokon kerül sor, különböző rendszerességgel. Az országos törzshálózati szelvényekben jellemzően heti és kétheti gyakorisággal, más szelvényekben ettől ritkábban. Külön meg kell említeni az automata mérőállomásokat, amelyek meghatározott vízminőségi jellemzőre nagy gyakorisággal biztosítnak vizsgálati eredményeket. Felszíni vízminőségi adatok 1990-ig visszamenőleg érhetők el az OKIR adatbázis rendszerben.

Az ipari és a mezőgazdasági termelés, a terület használat következtében a légkörben, a kőzetövben és a vízövben bekövetkezett károsodások sok esetben vissza nem fordítható változásokat okoztak.

Forrás:KVVM

A felszíni vizekkel kapcsolatos információk a http://www.hydroinfo.hu/ honlapon találhatók.
Az oldal közli Magyarország vizeinek vízállását, ezzel kapcsolatos előrejelzéseket, vizek hőmérsékletét, jégállást stb. Azonban a vizek minőségével kapcsolatban további pontos információk az interneten nem elérhetők. A Magyarországon hatályos a 2001. évi LXXXI sz. törvény, mely az Aarhusi Egyezményt lépteti hatályba hazánkban. Az egyezmény célja a környezeti adatok nyilvánossá tétele, a közvélemény bevonása a döntéshozatalba, és az igazság szolgáltatáshoz való hozzáférés.

A felszíni vizek állapota

Az alábbi ábrák a felszíni vizek állapotát mutatják be a 1127/2010.(V.21.) Korm. Határozattal kihirdetett Vízgyűjtő Gazdálkodási Terv Közép-Duna alegység állapot felmérési térképei alapján:

A víForrás: http://vizeink.hu/files/1-9AE_terkepmelleklet.pdf

Felszíni víztestek ökológiai állapota

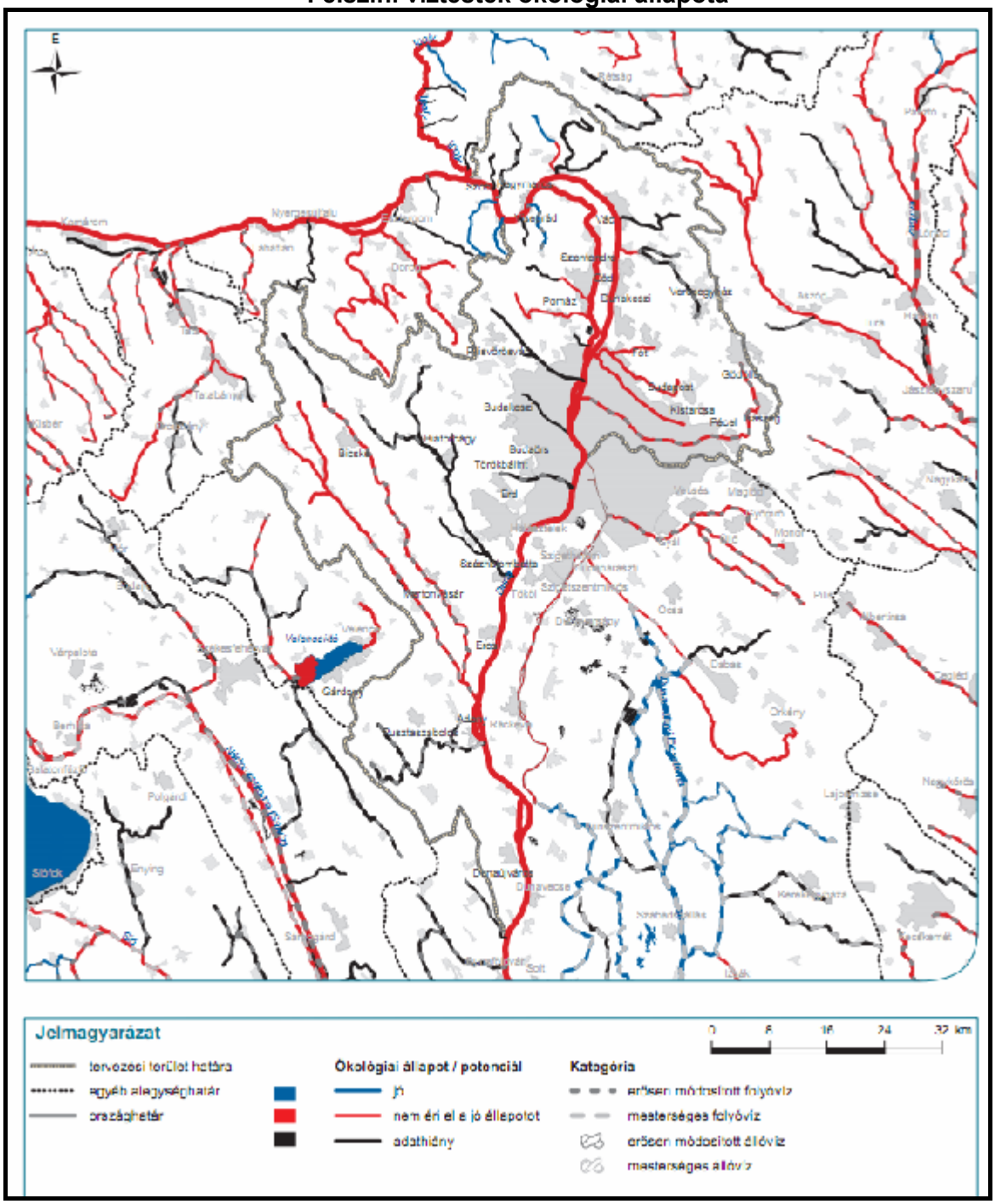

Felszíni víztestek kémiai állapota

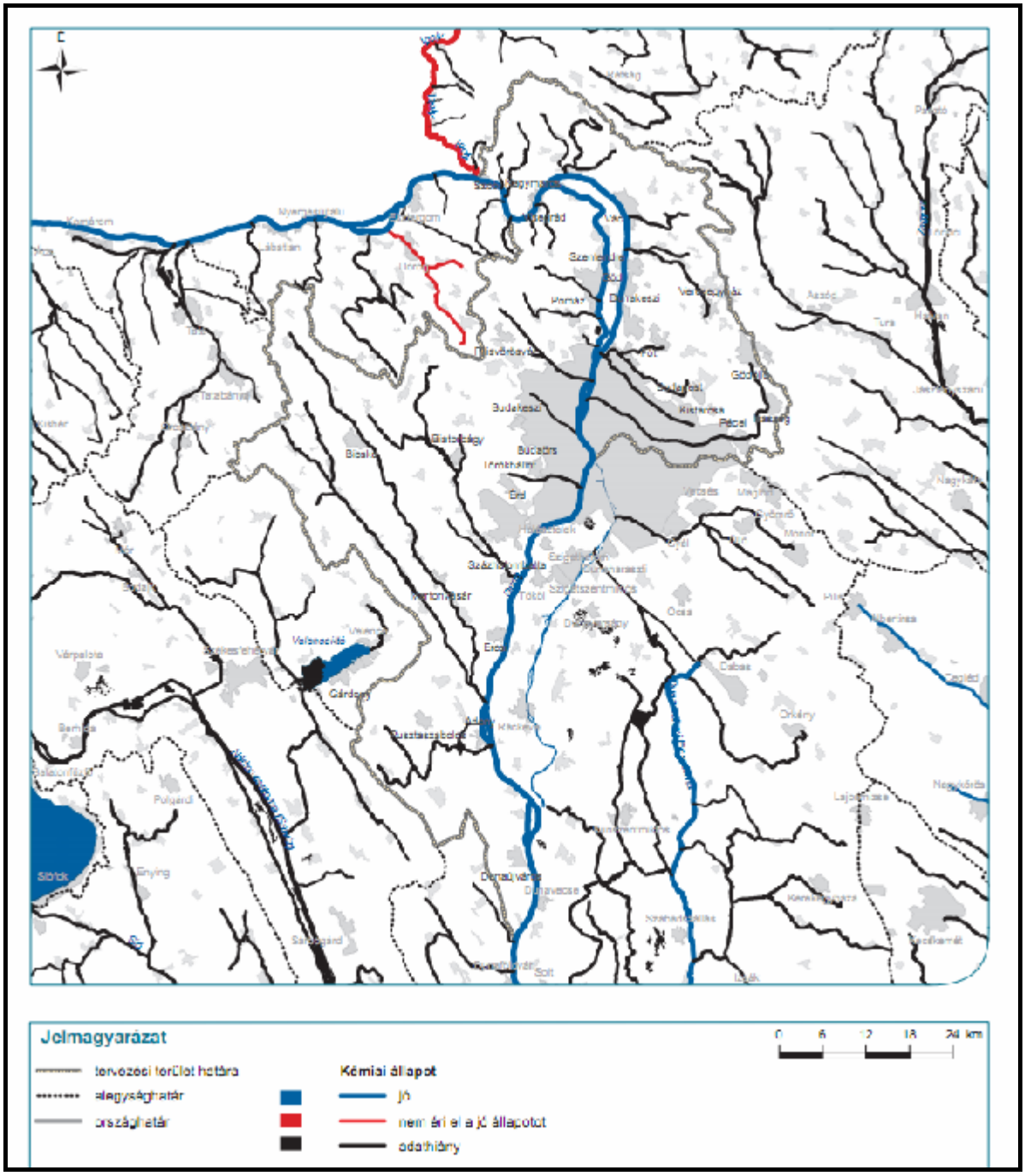
Jelmagyarázat
tervezési terület határa
alegységhatár
országhatár
Kémiai állapot
jó
nem éri el a jó állapotot
adathiány

A felszín alatti vizek minősége

A felszín alatti vizeket négy nagy csoportra oszthatjuk:
- Talajvíz
- Rétegvíz hideg rétegvíz, meleg rétegvíz, (termál-, gyógyvíz)
- Karsztvíz, és hasadékvíz hideg karsztvíz, meleg karsztvíz (termál-, gyógyvíz)
- Parti szűrésű víz

Felszín alatti vizek – állapota megnyugtató módon alakul: nem romlik. Ismerve a térség ezirányú potenciálját, ez komoly eredmény.

Ivóvízbázisok

Az agglomeráció használati-víz ellátását alapvetően a Duna folyam biztosítja. A dunai, parti szűrésű kutak nemcsak a főváros vízigényét elégítik ki, hanem az agglomeráció településeinek többségét is. Kiemelkedő jelentőségűek ezért a parti szűrésű ivóvízbázisok, amelyek a Csepel- és a Szentendrei-szigeten találhatók. Értékük felbecsülhetetlen, mivel közel két millió ember egészséges ivóvizét biztosítják. A kutak a vizet a Duna medre alá, a kavicsrétegbe helyezett csőrendszeren keresztül nyerik. A kavicsrétegen átszűrődött víz minősége nagyságrendekkel jobb, mint a vízfolyásé, ugyanakkor a háttérszennyeződés hatása elhanyagolható mértékű.

A Budapesti Agglomeráció ivóvizellátásában a Csepel-szigeti (Csepel-Halászteleki, Tököl-Szigetújfalui, Ráckevei) és Szentendrei-szigeti (Kisoroszi, Tótfalui, Tahi, Pócsmegyeri, Surányi, Horányi, Szigeti, Monostori) vízbázis vesz részt. Az agglomeráció ivóvizellátásában az említetteken kívül még számos, további partiszűrésű vizet termelő vízmű vesz részt:
- Visegrád Községi Vízmű
- Dunabogdányi Községi Vízmű
- Tabitótfalu Pokol-szigeti vízrnűkút
- Vác Buki-szigeti vízrnűkút
- Leányfalui Regionális .Vízműkút
- Gödi vízmű
- Szentendre Pap-szigeti Vízműkút
- Szentendre Északi Vízmű
- Szentendre Regionális Déli Vízmű
- Budakalász Luppa-szigeti Vízműkút
- Göd Regionális Vízmű
- Göd Felső Vízmű
- Dunakeszi Városi Vízmű
- Budapest IV. Balpart I II Vízmű
- Budapest III. Budaújlaki Vízmű
- Budapest XIII. Radnóti úti galéria
- Budapest XIII. Margitszigeti Vízmű
- Budapest V. Kossuth téri galéria
- Érd Dunaparti Vízmű

A Dunától távolabbi területeken a budapesti agglomeráció ivóvízellátásában számos, más (nem partiszűrésű) vízkészletet hasznosító vízmű is részt vesz, amelyek az alábbiak:
Talajvizes vízművek:
- Fót 1. Vízmű
- Főt II_ Vízmű
- Fót Gyermekvárosi Vízmű

Rétegvizes vízművek:
- Szadai Vízmű
- Pilisszentkereszt, Községi Vízmű-források

- Csomádi Vízmű
- Fót III. Vízmű
- Gödöllő Északi Vízmű
- Gödöllő Keleti Vízmű
- Gödöllő Déli Vízmű
- Isaszeg Községi Vízmű
- Kistarcsa Községi Vízmű
- Kerepestarcsa Községi Vízmű
- Nagytarcsa Községi Vízmű
- Diósdi Vízmű
- Érd Sasvári Vízmű.
- Érd Papi földek vízműkutak
- Pécel Vízmű
- Ecseri Községi Vízmű
- Maglód Községi Vízmű
- Gyömrői Vízmű
- Gyáli Vízmű
- Üllő Községi Vízmű
- Vecsés I-II. Vízmű
- Szigethalom Községi Vízmű

Karsztvizes vízművek:

- Pilisszántó D jelű Vízműkút
- Pilisvörösvár É-jelű Vízműkút
- Solymár Cserépgyári Vízműkút
- Pilisborosjenő Községi Vízmű
- Budakalász Poljária Vízrnűkút
- Perbál Községi Vízurű-forrás (Köbölkút)

Hasadékvizes vízművek:

- Pilisszentkereszt, Községi Vízmű-források

A kutak vízrninősége ezen vízművek esetében is - földtani védettség mértékében - függ a felszíni vizek állapotától és a felszíni szennyeződésektől. Vízbázisaik védelme fontos feladat.

Miközben az elmúlt évtizedben tovább javult a szennyvíz-csatornázottság, csökkent a közműolló, meglepő, hogy éppen a legérzékenyebb területeken nem vált teljessé a csatornahálózat kiépítése.

A terhelés következtében a kutak esetében egyre nagyobb problémát jelent a vas-, a mangán- és az ammóniatartalom növekedése, valamint az utóbbi időben megjelent nitrát. Ennek oka elsősorban a háttérből jövő szennyezések *(csatornázatlanság, a védőidomon történő nem megfelelő területhasználatok stb.).*

A Dunától távolabbi területeken a vízadó rétegeket a mélyebben (100-200 m) lévő, rétegvizek alkotják. A kutakból nyert víz – általában – közvetlenül, előkezelés nélkül, ivóvízként használható. A kutak vízminősége nem függ a felszíni vizek állapotától, vagy a felszíni szennyeződésektől. Jelen állapotban az agglomeráció településeinek lakott területein a közüzemi ivóvízvezeték kiépítettsége gyakorlatilag 100 %-osnak mondható.

Hazánk területén, a mélyfúrási kutakból termálvíz nyerhető. A termálvizek egy részét gyógyászati célra hasznosítják, másrészt turisztikai-, üdülési-, rekrációs célra. A Budai-hegység területén gyakori a karsztvízből táplált kút vagy vízbázis. A karsztvíz kutak vízhozama ingadozó, mivel a csapadékviszonyok is közrejátszanak a víz utánpótlódásában. A karsztvíz magas mésztartalma miatt a vízellátó rendszerek gyakori cseréjére kell számítani. A talajvíz a térség területén - *a hegyvidéki területeket leszámítva* - szinte egységesen a felszíntől 2-5 m-en belül jelentkezik. A talajvíz magas nitrát szennyezettsége

miatt ivóvízként nem használható, de az általában meglévő egyéb szennyeződések sem teszik erre alkalmassá. A talajvíz szintingadozása főként a csapadék mennyiségével hozható összefüggésbe.

A víznyerő kutak védelmére meghatározásra kerültek a térség ivóvízbázisai, amelyek védelmének szabályait külön-külön hatósági határozatokba foglalták, meghatározva a védőidomok méretét, határait. Az egyes védőidom kategórián belül folytatható tevékenységeket egységesen szabályozzák. A tilalmak egyértelműen a vízbázisok védelmét, a kutak szennyeződésének megakadályozását célozzák.

Magyarország vízgyűjtő-gazdálkodási tervéről szóló 1127/2010. (V. 21.) Korm. Határozat 1. melléklete 3-1 Ivóvízkészletek védőterülete című térképe mutatja be.

Forrás: http://www.vizeink.hu/files/vizeink.hu_0326_Orszagos_VGT_kezirat_aug.pdf

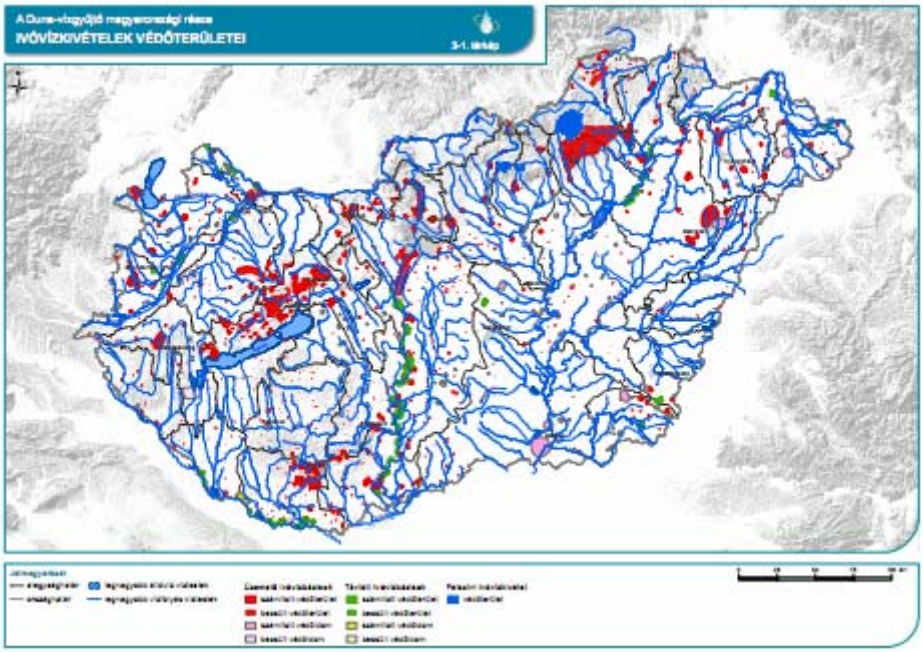

A VGT keretében kialakított nyilvántartás tartalmazza az ivóvízbázisok helyére, az érintett víz testekre, az üzemeltetőre, a védendő termelésre és a védőövezetek kijelölésére vonatkozó adatokat. 1467 felszíni és felszín alatti ivóvízbázis védőterületeinek és védőidomainak térképi állománya áll rendelkezésre.

A szennyeződéssel szembeni veszélyesség szempontjából sérülékenynek tekinthető az összes felszíni és parti szűrésű vízbázis, valamint a hasadékos karsztok-, talajvíz- és a sekély rétegvíz bázis. A sekély rétegvíz bázisok esetében a sérülékenység bizonytalan.

A felszíni ivóvízbázisok védőterületein folyó tevékenységek jelenleg nem okozzák a felhasznált felszíni víz olyan mértékű károsodását, amely a vízbázisok működését veszélyeztetné.

A sérülékeny parti szűrésű és **felszín alatti ivóvízbázisok** veszélyeztetettsége háromféle információ alapján vizsgálható:

- Termál kutak vagy a védőterületen belül található megfigyelő kutak szennyezettsége, *(Termál kutakat elérő szennyeződés* az agglomeráció területén*: Dunakeszi (nitrát), Fót (nitrát, triazin), Megfigyelő kutakban kimutatott szennyeződés: Gödöllő Dél és Észak (nitrát, triazi)).*

- védőterületen belül feltárt (a megfigyelő kutak által nem feltétlenül jelzett) felszíni víz, talajvíz- vagy talajszennyezések
  (A feltárt szennyezések nem olyan mértékűek, hogy jelenlegi kiterjedésükben a vízbázis működését veszélyeztetnék, ezért ezek a vízbázisok nem tekinthetők szennyezettnek. Az azonosított szennyezések kezelése érdekében el kell indítani, illetve folytatni kell a 219/2004 Kormányrendelet 23 szerinti kármentesítési eljárást. A pontszerű forrásokból származó szennyezőanyagok között sok a toxikus anyag, amelyre nem megoldás az ivóvíz kezelési technológiaváltás, a szennyezőanyag kutakba való bejutását kell megakadályozni.)

- területhasználathoz kapcsolódó potenciális diffúz szennyező források.
  A diffúz eredetű szennyezések a diagnosztikai vizsgálatok alapján gyakori szennyezésnek számítanak. A települési eredetű nitrát-szennyezések a vizsgált vízbázisok mintegy felén fordulnak elő, főként a csatornázatlan települések, belterületi jellegű kiskertes övezetek, a vezetékes ivóvízzel ellátott üdülőterületek szennyvízszikkasztásából származóan. Mezőgazdasági területekre eső szennyezettséget a vízbázisok 37%-án tártak fel. Az egyes vízbázisok tényleges veszélyeztetettsége nagyon eltérő, sok esetben a hígulási viszonyok és a denitrifikáció miatt a kivett víz minıségét nem veszélyeztetik. A tényleges veszélyesség megállapítása nem történt meg, ezért ehhez a szennyezési formához nem rendelhetı veszélyeztetett vízmű kapacitás, de nagyságrendileg az érintett termelési kapacitás meghaladja az 1 millió m3/napot.
  A potenciális veszélyforrások közé tartozik a parti szűrésű vízbázisok esetén a meder állapotában bekövetkezı változás (medermélyülés vagy kavicskotrás), illetve a felszíni víz minősége. A dunai parti szűrésű vízbázisokat kedvezőtlenül érintette a nagyarányú kavicskotrás. A folyóból származó vízminőségi problémát eddig nem tártak fel.

A felszín alatti vizek védelmére több jogszabály született. Az ivóvízbázisokra vonatkozóan a többször módosított 123/1997. (VII. 18.) Korm. rendelet alapján előzetes védőterületi határozatok kiadására került sor. Tekintettel kell lenni a vizek hasznosítását, védelmét és kártételeinek elhárítását szolgáló tevékenységekre és létesítményekre vonatkozó általános szabályokról szóló 147/2010 (IV 29) Korm. rendeletre.

A jelenleg hatályos 219/2004. (VII. 21.) Korm. rendelet előírásai a felszín alatti vizek jó állapotának biztosítását célozzák. A felszín alatti víz állapota szempontjából érzékeny területeken lévő települések besorolását a 27/2004. (XII. 25.) KvVM rendelet határozta meg, amelynek 1. sz. mellékletét a 7/2005. (III. 1.) KvVm rendelet módosította. Ennek a rendeletnek a figyelembe vételével az agglomeráció településeinek döntő többsége az érzékeny, illetve a fokozottan érzékeny besorolást kapta.

Forrás: http://edktvf.zoldhatosag.hu/tartalom/vizved/fsza_terkep.html

Felszín alatti vizek szempontjából fokozottan érzékeny területek, települések besorolása alkategóriák szerint:

Forrás: KDVVIZIG

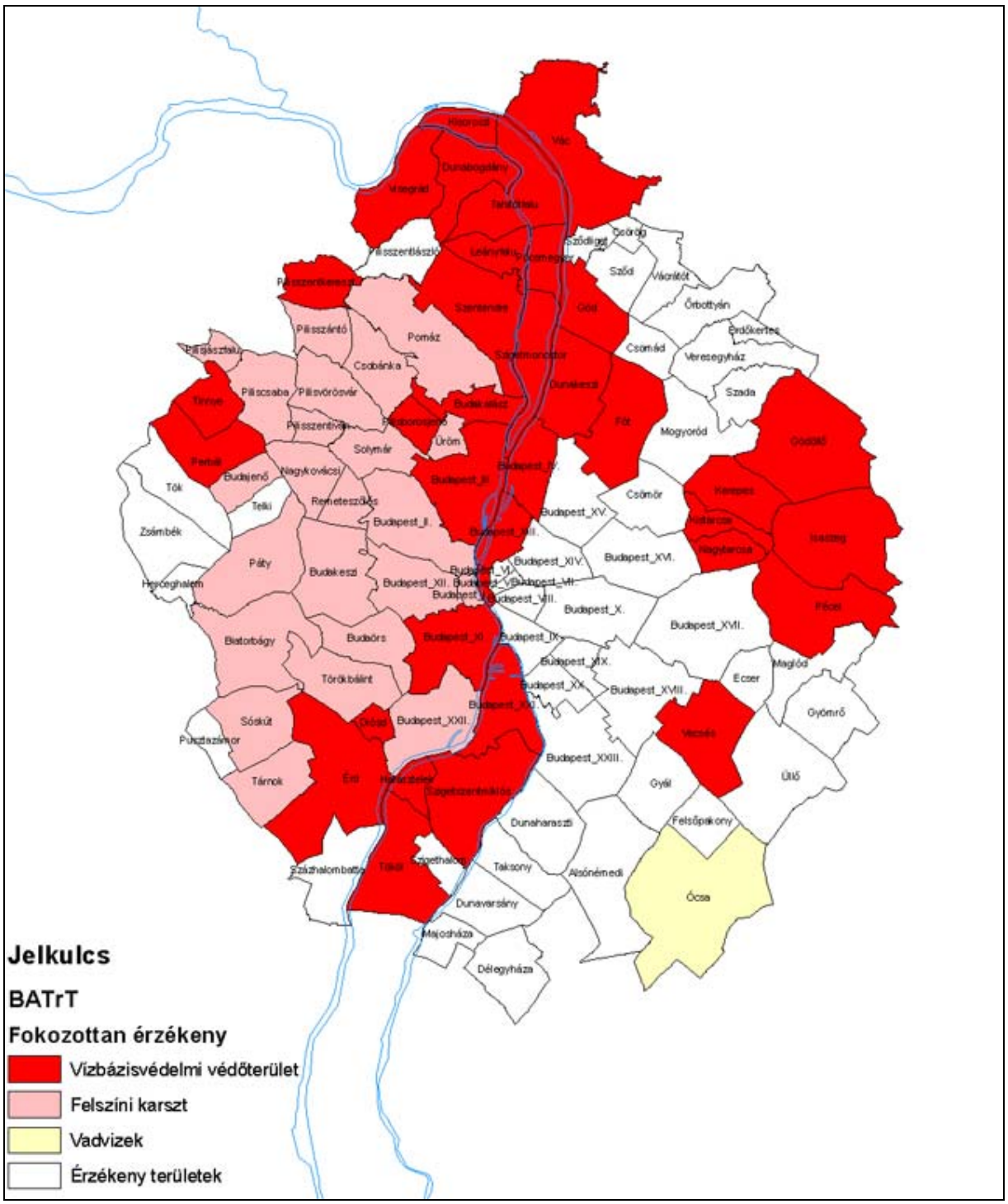

Összefoglalóan elmondható, hogy a térségbe az új regionális rendszerek kiépítésével több, mint 100 ezer ember életminősége javult. Az egyértelműen pozitív folyamat mellett azonban negatív tendenciák is tapasztalhatók. Több településen, ahol korábban semmilyen szempontból sem volt kifogásolható a szolgáltatott ivóvíz minősége, a vízbázisok nem kielégítő védelme miatt megkezdődött a vízminőség lassú romlása. Csökken a források, kutak vízhozama és a Duna vízminősége esetenként veszélyezteti a vízbázisokat.

Ez a tény arra hívja fel a figyelmet, hogy kiemelt figyelmet kell fordítani a meglevő vízbázisaink hosszú távú védelmére, különösen azokban a térségekben ahol a vízszolgáltató rendszerek veszélyeztetett, potenciálisan elszennyezhető rétegre települnek. E munkában a területrendezési szabályozásnak, illetve a területfelhasználás tervezésének is van szerepe a potenciális veszély csökkentésében és a megelőzésben.

A felszín alatti vizek állapotáról információkkal az Országos Felszín Alatti Vízminőségi törzshálózat szolgál.

Átfogó, országos felszín alatti vízminőségi monitoring kialakítás alatt van Magyarországon; a felszín alatti víztestek kémiai állapotának jellemzésére használható adatok jelenleg a különböző *rész-monitoring rendszerekből* és *felvételezésekből* származnak.

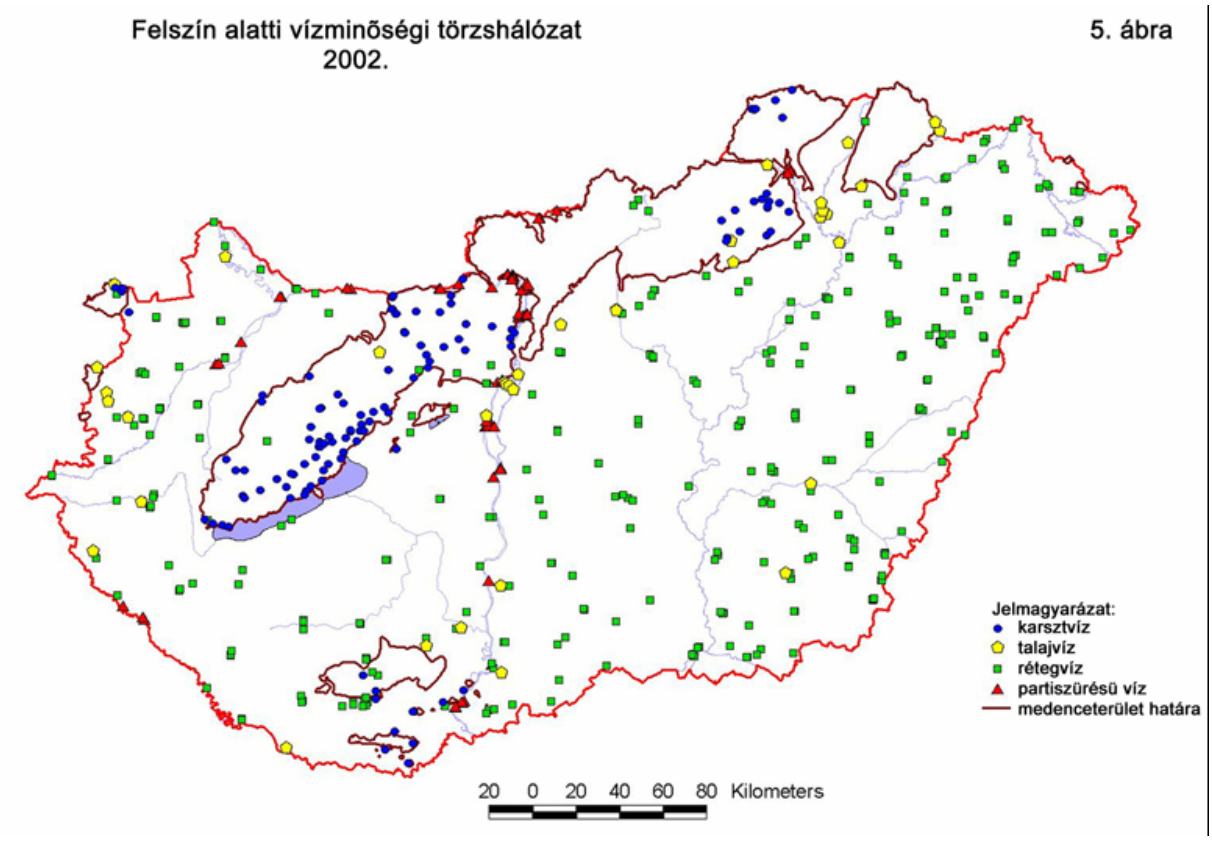

Forrás: http://www.kvvm.hu/szakmai/karmentes/kiadvanyok/fav/fmom/abr_5.htm

A törzshálózat általában jó vízminőségről számolnak be, hisz a szerves anyag szennyezettség mértékét mutató KOIp koncentrációk a térbeni eloszlás tekintetében különbséget nem mutatnak, szignifikáns időbeni változás sem állapítható meg. Az értékek általában 1 mg/l alattiak, ami jó minőségre, kismértékű szerves anyag szennyezettségre utal. Az ammónium-, nitrá- és nitrit szennyezettség egyik kút esetében sem volt kimutatható. Az ammónium koncentráció értékei minden esetben általában 0,1 mg/l érték alatt voltak, a nitrát és nitrit szennyezettség is alacsony: a koncentráció értékek minden mintában a nitrát esetén 15 mg/l, a nitrit esetén 0,1 mg/l alatt voltak. Az ivóvíztermelő kutak vízminőségét továbbra is a nagyfokú stabilitás jellemzi, a fentiek mellett esetenként kis mértékű *vas és mangán* szennyezettség mutatható ki.

Forrás: Internet: Nagy Gábor: A környezet állapota: Víz című témakör az infolác honlap fejlesztésére 2008

Azokat a kockázatos emberi tevékenységeket, amelyek károsan befolyásolhatják a felszín alatti vizeket, csoportosíthatjuk a tevékenység jellege és a területhasználat szerint.

A kockázatos emberi tevékenység lehet:

- a felszín megbontása, ill. a felszín izolálása, borítása,
- vízkivétel, vízhasználat, felszín alatti vízszintek megváltoztatása,
- vegyi anyagok gyártása, használata és tárolása,
- hulladékok és veszélyes hulladékok keletkezése és tárolása.

Kockázatos területhasználatok:

- ipari: bányászat, nehézipar, feldolgozóipar, élelmiszeripar stb,.
- mezőgazdasági: talajművelés, öntözés, állattartás, műtrágyák- és növényvédő szerek alkalmazása stb.,
- urbanizáció: felszíni változtatások, úthálózat, közlekedés, hulladékok stb.,
- egyéb területhasználatok: szabadidős tevékenységek stb.

A területrendezés a maga – *területhasználatot befolyásoló* - eszközeivel közvetve hozzájárulhat a felszín alatti vizek veszélyeztetésének csökkentéséhez.

Felszín alatti víztestek állapota

Az alábbi ábrák a felszín alatti vizek állapotát mutatják be a 1127/2010.(V.21.) Korm. Határozattal kihirdetett Vízgyűjtő Gazdálkodási Terv Közép-Duna alegység állapot felmérési térképei alapján:

Forrás: http://vizeink.hu/files/1-9AE_terkepmelleklet.pdf

Felszín alatti víztestek mennyiségi állapota

Felszín alatti víztestek mennyiségi állapota porózus és hegyvidéki

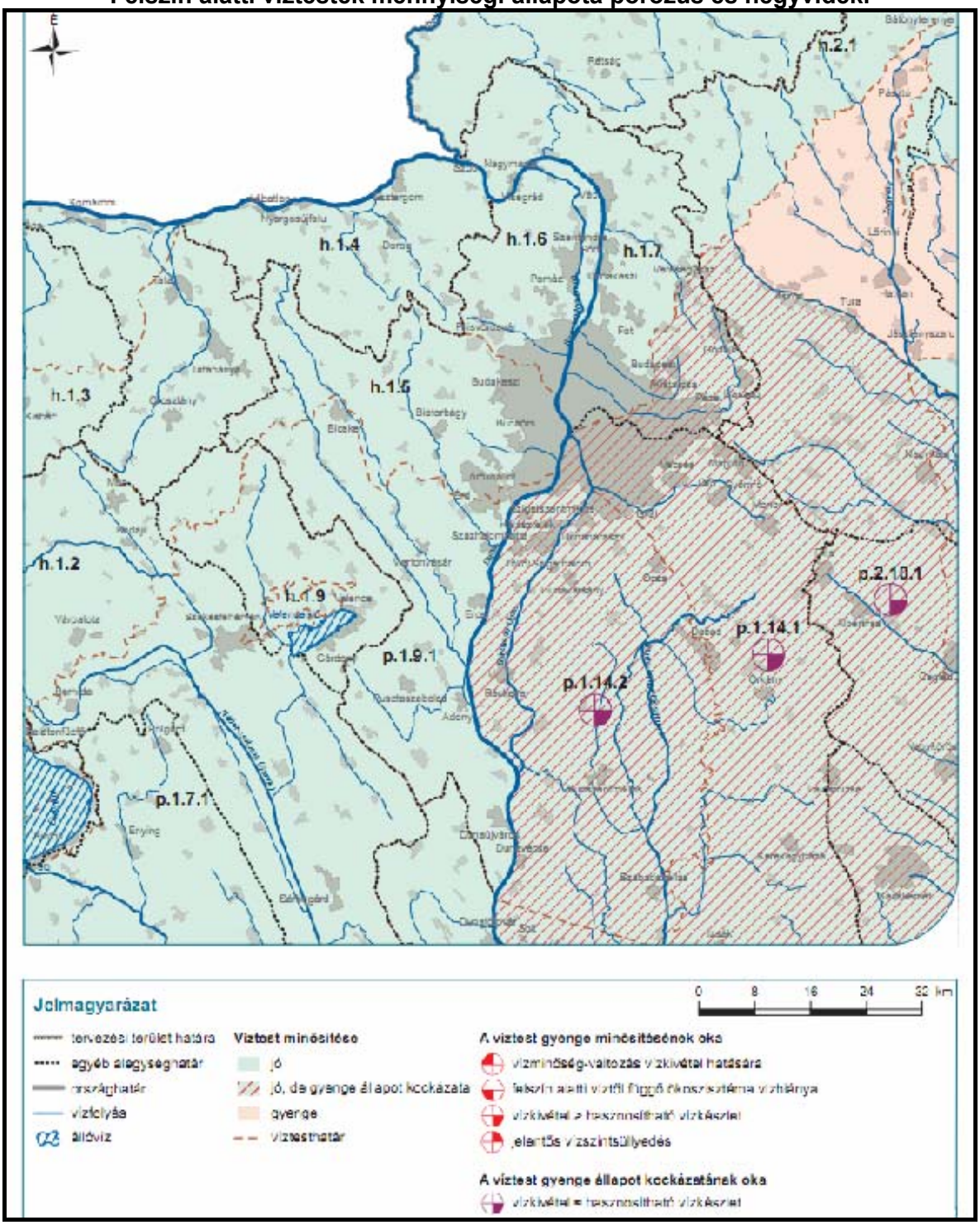

Felszín alatti víztestek mennyiségi állapota porózus termál

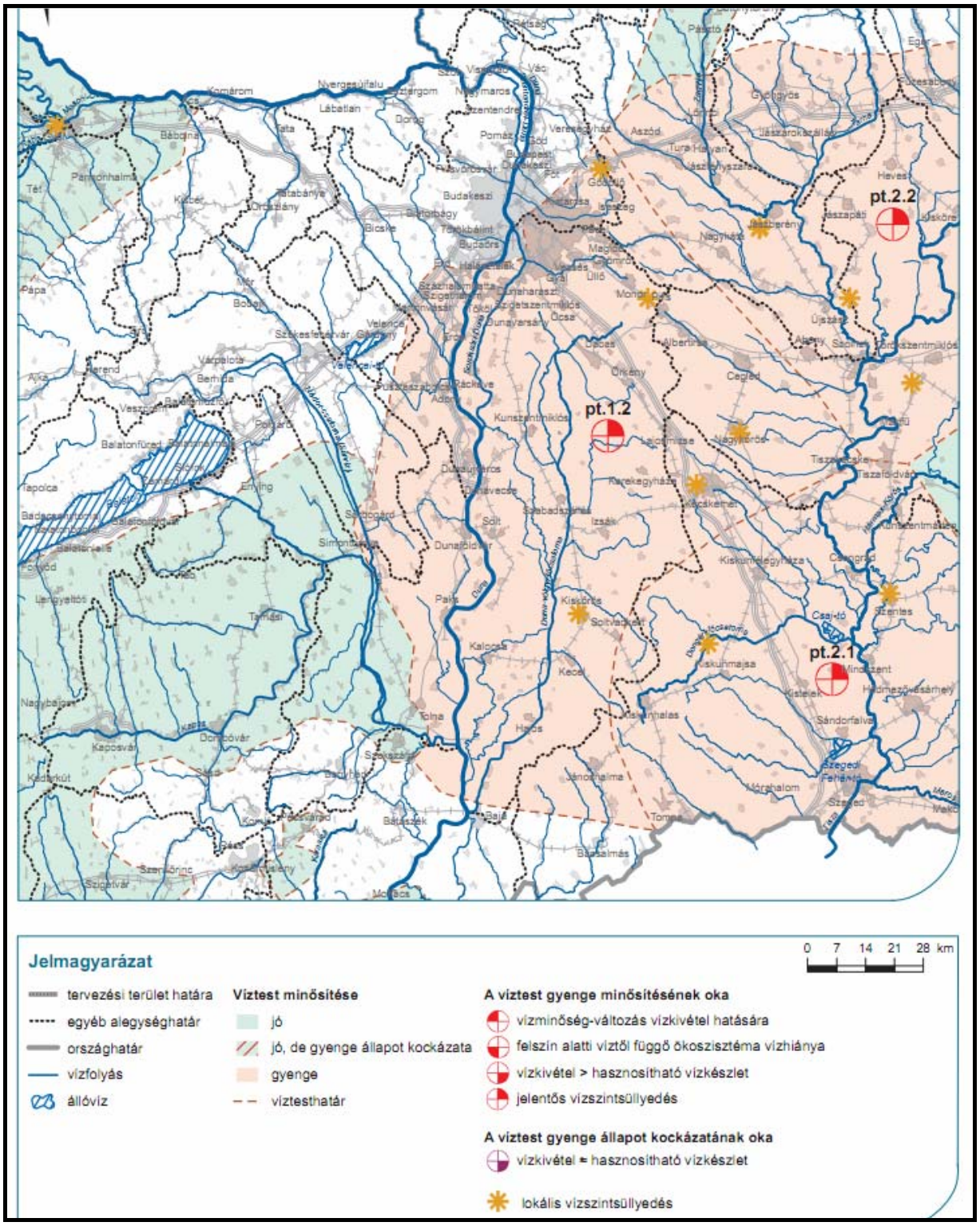

Felszín alatti víztestek mennyiségi állapota karszt

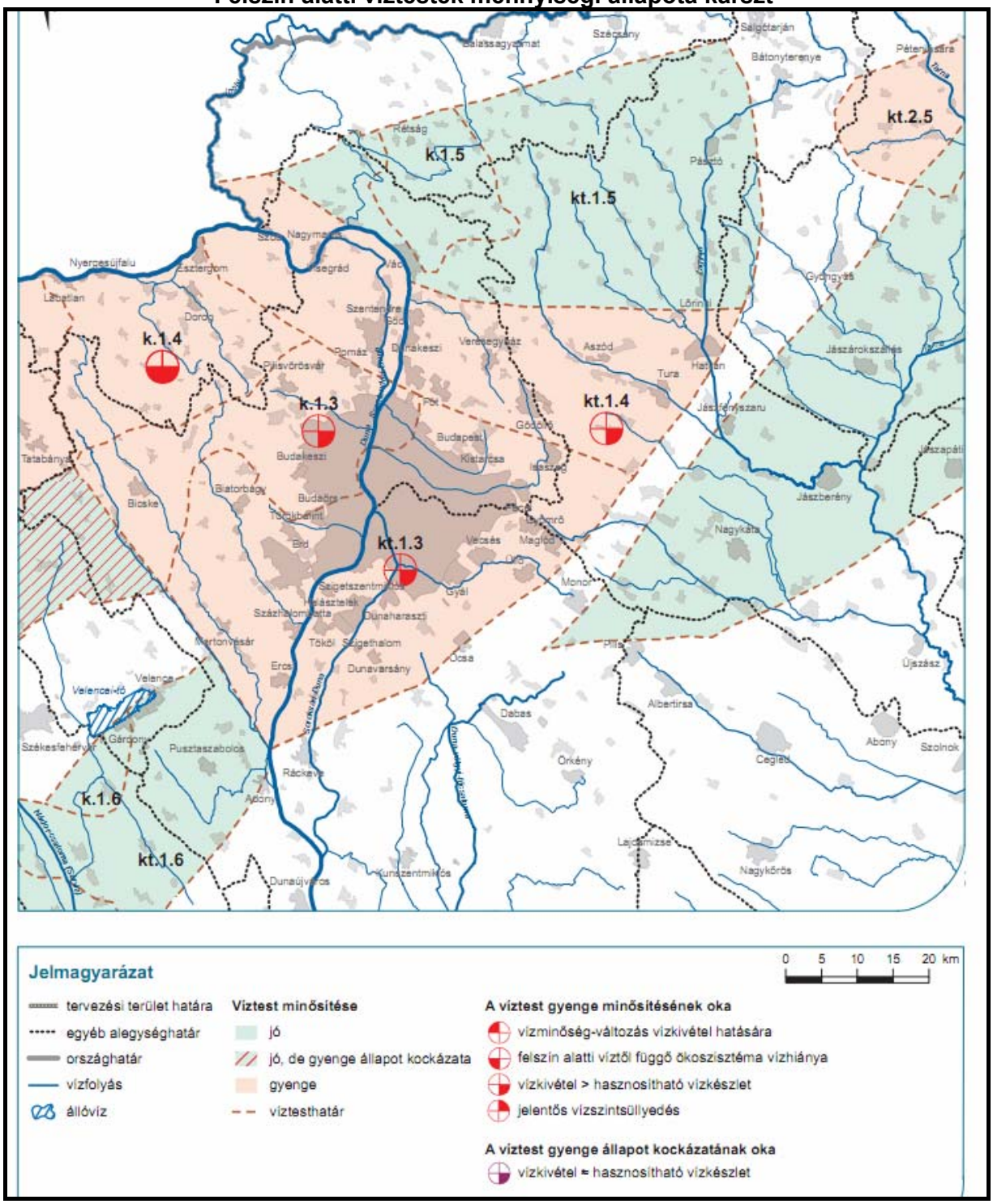

A vizsgálat megállapította, hogy a probléma főként a sekély porózus víztesteket érinti, kisebb mértékben karszt víztestekre vonatkozik. Az agglomeráció területén a bizonytalanul megítélhető területek közé tartozik a Duna-völgy, és az Ipoly völgye. A minősítés az ökoszisztémák állapotának feltárásával, vízforgalmuk és a talajvíz kapcsolatának pontosításával, a károsodás minősítésével és az ezzel összhangban lévő kritériumok kidolgozásával oldható meg.

A vizsgálatok alapján megállapítható, hogy a porózus víztestek esetében a nitrát lefelé mozgása, zárt termál-karszt esetében a kémiai összetétel és egyes természetes melegvizű források hőmérséklete is mutatta a változás jeleit, de ezek egyik esetben sem érték el a

víztest szinten jelentős mértéket. E változások arra figyelmeztetnek, hogy a mennyiségi igénybevételi korlátok meghatározásakor ezeket a lokálisan megjelenő változásokat is figyelembe kell venni.

Felszín alatti víztestek kémiai állapota

Felszín alatti víztestek kémiai állapota
Sekély porózus és sekély hegyvidéki

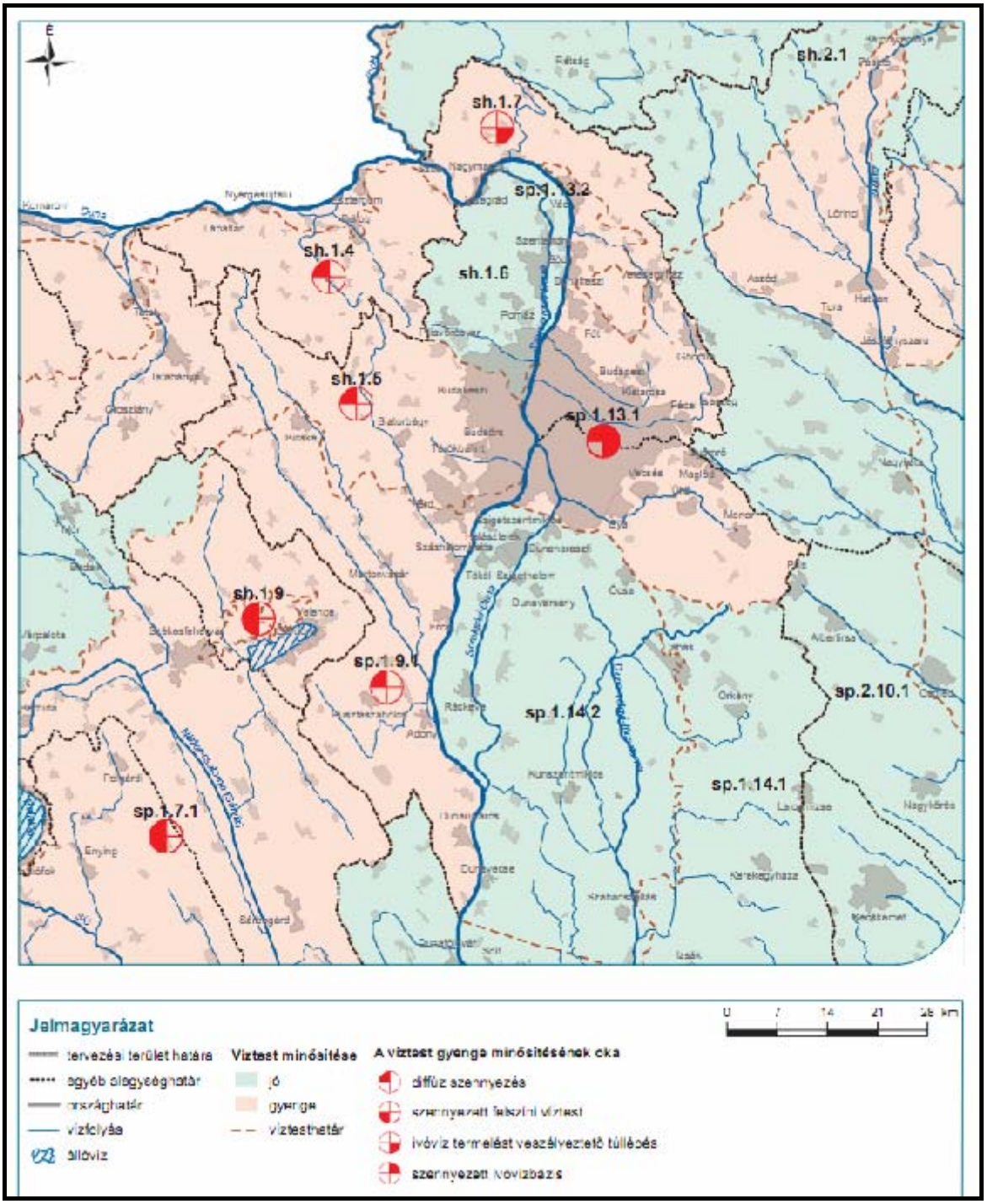

Felszín alatti víztestek kémiai állapota
Porózus és helyvidéki

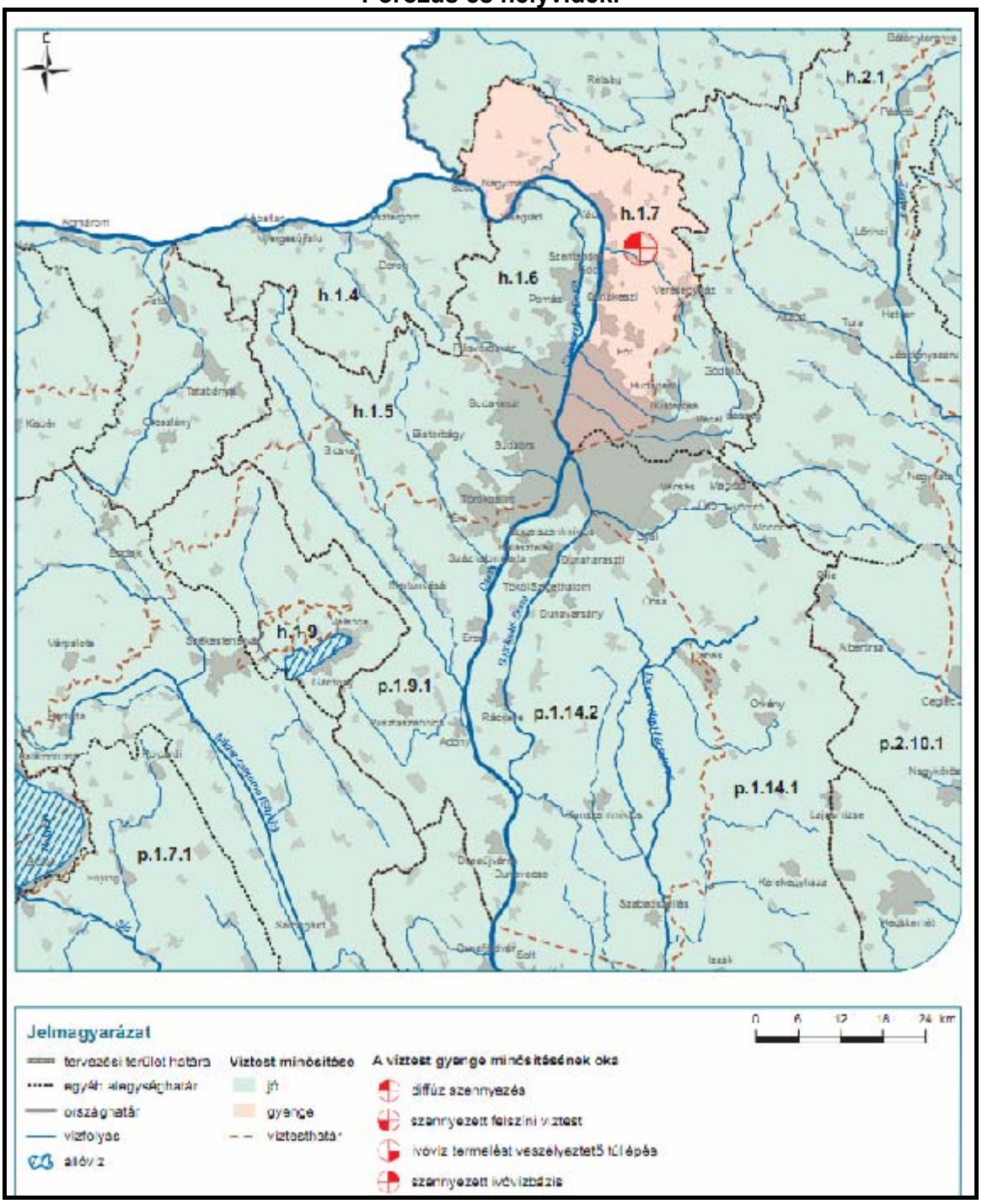

Felszín alatti víztestek kémiai állapota
Porózus termál

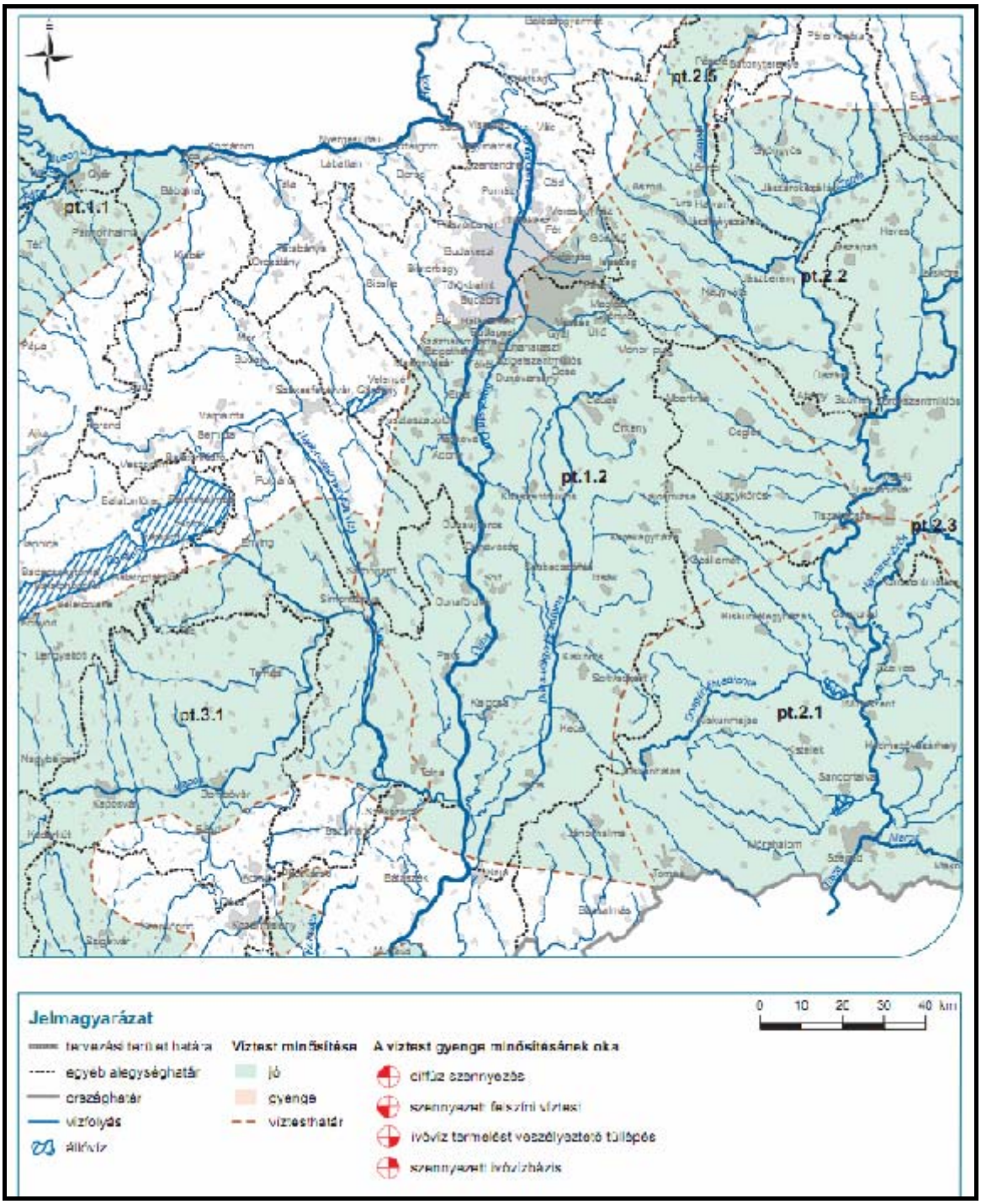

Felszín alatti víztestek kémiai állapota
Karszt

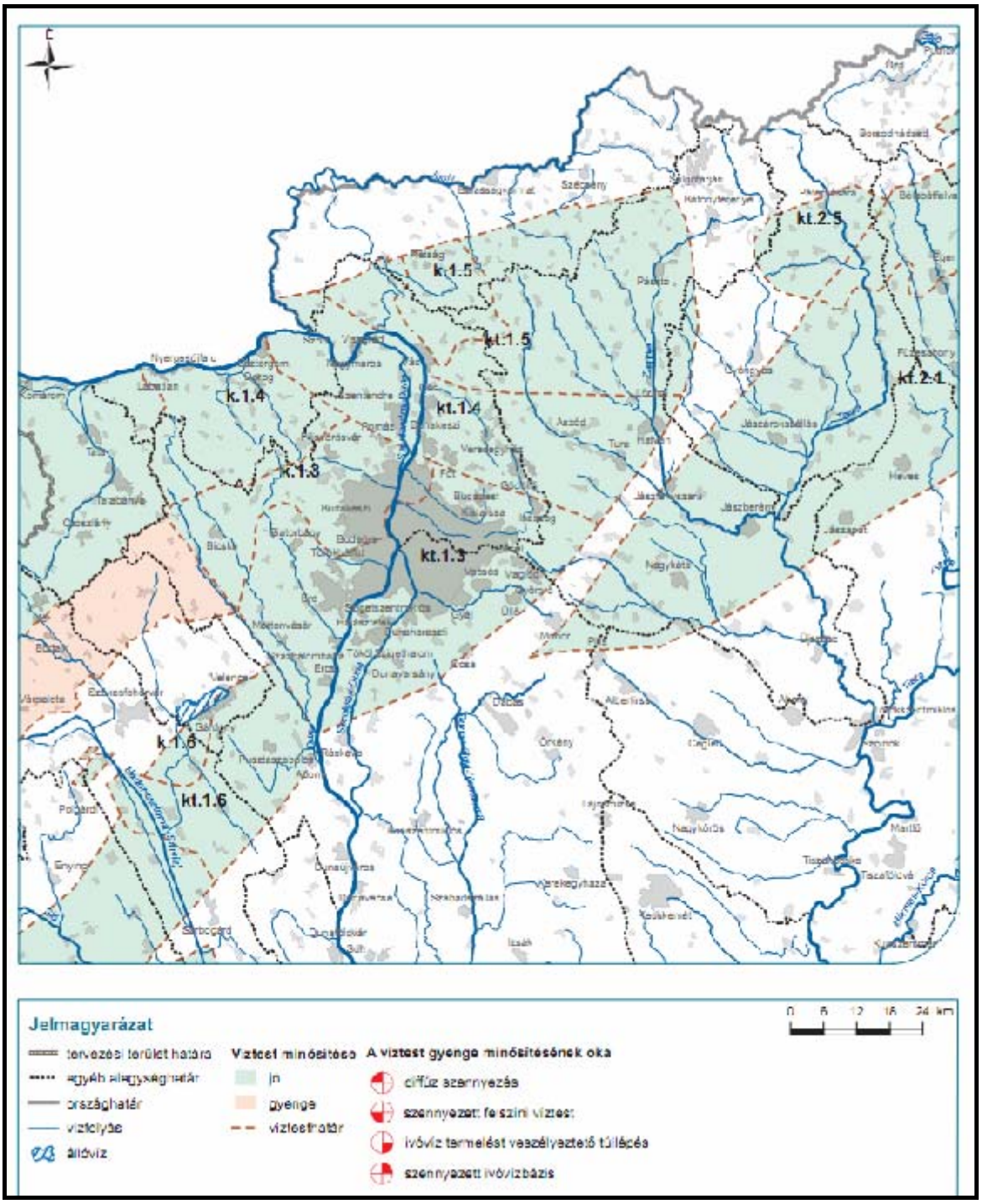

A kémiai szennyezések zömében települési vagy mezőgazdasági eredetű nitrát-szennyezések, de előfordulnak ammónium, növényvédőszer (triazin), és pontszerű forrásokból származó klórozott szénhidrogén szennyezések is, mint a gyenge állapot okai.
A szennyezett ivóvízbázisok az agglomerációban néhány nagyváros környezetében (a Duna Bp, feletti balparti területei, valamint az Ipoly-völgyben fordulnak elő.

A szennyeződött és már hivatalosan felhagyott vízbázisok miatt víztestet nem kell gyenge állapotúnak minősíteni, amennyiben a szennyeződés más, működő vízbázist nem veszélyeztet, vagy a szennyezett víz területe nem éri el a víztest 20%-át.

Az agglomeráció legjelentősebb szennyezett területei, ahol a sekély vagy karszt víztestek több mint 20 %-ban szennyezettek: a hegyvidéki víztestek általában, és a Gödöllői dombság.

A mezőgazdasági szántóterületek szerepének tisztázásához a mezőgazdasági és a vízminőségi monitorozás összehangolására van szükség. Annyi a rendelkezésre álló adatok alapján is megállapítható, hogy a mezőgazdasági területek nitrát-szennyezettsége mozaikos jellegű, nagymértékben függ a táblánként (termelőnként) változó trágyázási szokásoktól. Ezért a monitoring megközelítése is csak mintaterületi jellegű lehet, véletlenszerűen elhelyezkedő monitoring kutak alapján csak statisztikailag értelmezhetı következtetések vonhatók le.

A talaj szennyezettsége

Az agglomeráció területén a lakó és üdülőterületi beépítés terjeszkedése sok esetben hagyta figyelmen kívül az altalaj adottságaiból adódó kötöttségeket. A műszaki létesítmények helytelen kialakítása a lejtésviszonyok figyelmen kívül hagyása, rossz útvonalvezetés, túlzott beavatkozás a felszínbe, a korábbi növényzet kipusztulása mind olyan eróziós folyamatokat indít el, amelynek során a települések belterületeinek biológiai aktivitása szempontjából is nagyjelentőségű talaj károsodik.

A talajállapot szempontjából nagy jelentőségű a talajszennyeződés, amely egyaránt eredhet a csatornázatlanságból, a nem megfelelő hulladékelhelyezésből, valamint közvetetten a levegő által szállított ipari szennyezésből.

A főváros területén korábban működött ipari üzemek sok esetben talajszennyezést okozó tevékenységet folytattak. Ennek eredményeként a felhalmozódott szennyezett talaj kármentesítése a jelentős szennyezések esetében *(mint a Metalokémia)* megtörtént, máshol még megoldandó feladat.

A talajminőséget illetően egyes területeken a csatornázatlanság, a főváros egészén a csatornák állapota illetve esetenként a szennyvíziszap nem megfelelő kezelése és elhelyezése okoz problémát.

Felszínmozgásra hajlamos területek - *főleg dél-Budán, a II. és III. kerület határán, illetve Pesten a X. kerületben és Érd, Százhalombatta térségében* - okoznak földvédelmi problémákat *(omlás, megcsúszás, erózió stb).*

Az alapkőzettel kapcsolatban a karsztos területek szennyezés-érzékenységét kell kiemelni. Az utóbbi három probléma (csatorna hiány, felszínmozgásos és karsztos területek) a főváros területén szoros összefüggésben van az egyedülálló barlangrendszer védelmének problémáival is.

A zaj és rezgéshelyzet alakulása

A környezetvédelmi törvény értelmében a környezeti zaj és rezgésvédelem azokra mesterségesen keltett energia kibocsátásokra terjed ki, amelyek kellemetlen, zavaró veszélyeztető vagy károsító hang-, illetve rezgésterhelést okoznak.

A zaj- és rezgésforrások számának, az általuk kibocsátott szennyezés nagyságának növekedése, a Budapesti Agglomeráció területén a lakossági panaszok számának rohamos

emelkedése, a társadalom e probléma iránti nagyobb érdeklődése miatt a környezeti zaj- és rezgésvédelem mára már a környezetvédelem integráns része lett Magyarországon is.

A lakóterületen az életminőséget befolyásoló környezeti jellemzők között egyre meghatározóbbá válik a zajterhelés. A környezeti zaj értékeléséről és kezeléséről szóló 280/2004. (X. 20.) Korm. rendelet szerint elkészült stratégiai zajtérkép a kedvezőtlen környezeti zaj és rezgéshelyzetet az alábbi domináns források alapján határozta meg:

- közúti közlekedés (autópályák, első-, és másodrendű főútvonalak)
- vasútvonalak
- repülőterek
- ipari vagy ipari jellegű objektumok
- egyéb zajforrások (szolgáltató, kulturális, kereskedelmi és sportlétesítmények).
-

Megjegyezzük, hogy a 280/2004. (X. 20.) Korm. rendelet 1.§ (2) bekezdés b) pontja szerint a fő repülőtérre készítendő stratégiai zajtérkép kötelezettjei nem az önkormányzatok, hanem a közlekedési miniszter által kijelölt szervezet. A Budapest Ferihegyi Nemzetközi Repülőtér stratégiai zajtérképe készül

Zajterhelések

Üzemi zaj – az ipari tevékenység és a korszerűbb technológiák használata okán jelentősen csökkent, úgy szintjében, mint területi hatásában. E kettő összességében az üzemi zajtól származtatható pszichés terhelés csökkenését hozza.

Közlekedési zaj – vonatkozásában fordított a helyzet és a tendencia. A zajszint lassan, de növekvő. Ennek okai:

- a motorizáció folyamatos és dinamikus növekedése, *(a folyamatosan növekvő járműszám)*
- a túlhasználat által avuló járműállomány,
- a hálózat fejlesztés elmaradásaiból adódó közlekedési problémák,
- valamint a romló utak.

A romló tendenciát az sem tudja ellensúlyozni, hogy a technológiai fejlesztések eredményeképpen csökken az újonnan gyártott és forgalomba helyezett gépjárművek zajkibocsátása.

A mérési eredmények alapján megállapítható, hogy a nappali és éjszakai zajszintek között csak átlagban 4-7 dBA statisztikai differencia adódik, ami kicsi, tehát az éjszakai terhelés van kritikusabb helyzetben. A hatályos országos rendelet szerinti 10 dBA különbség egyébként a főváros területén csak elvétve regisztrálható.

Közúti közlekedés

A közúti közlekedés okozta zajterhelés aránya országosan a legnagyobb, a becslések szerint eléri az 50-55%-ot, a Fővárosban, illetve a Budapesti Agglomeráció területén ennél nagyobb, mintegy 60-65%-ra tehető. Az útvonalak a környezeti zajhelyzet meghatározó forrásai, hatásuk nagy területeket és nagy lakosszámot érintenek. A főközlekedési utak mindegyike áthalad településen és így azok, valamint a hozzájuk csatlakozó közút hálózat a települések környezeti zajhelyzetének meghatározó összetevői.

Vasúti közlekedés

Bár a vasút által okozott zaj a közúti zajnál lényegesen kisebb területet és kisebb népességet érintenek, az érint területeken ez a terhelés jelentős helyi környezeti problémákat okoz. A vasúti zajproblémákat áttekintve megállapítható, hogy a teherforgalom okozza a legtöbb gondot, főként az éjszakai időszakban, különösen a nagysebességű, ill. a

városokon belüli vonalszakaszokon. A HÉV vonalak nem érintenek nagy területeket, de azok sűrű beépítése miatt a zaj nagy lakosszámú településrészeket terhel.

Repülési zaj

Az országban a legnagyobb, menetrend szerinti nemzetközi járatokat indító/fogadó légikikötő a Budapest-Ferihegyi Nemzetközi Repülőtér. A repülőtér üzemeltetésével együtt járó zajhatások a Budapesti Agglomeráció jelentős területét érintik, melyen belül (Üllő, Vecsés) környezeti zajhelyzetében meghatározó jellegűek. A le-és felszálló repülőgépek zaja – *különböző mértékben* - a repülőtértől 30-40 km-re is zajterhelés növekedést okoz.

A Ferihegyi repülőtér térsége környezetminőségében ezért a zaj az a sajátosság, amely környezeti vonatkozásban megkülönbözteti ezt a területet az agglomeráció más szektoraitól.

A zajról a repülés, illetve a repülőtér vonatkozásában többféle szempontból lehet beszélni. Ezek a kérdések képezik a repülőtér üzemeltetője, a repülési rend meghatározója, az Önkormányzatok, és az érintett lakossági csoportok közötti viták alapját is:

a.) A felszállással, a leszállással és a repülőtéri műveletekkel együtt járó *(többnyire az egészségügyi határértékeket meghaladó)* zaj a repülőtér közvetlen környezetében érint *(és fog érinteni)* területeket és lakosságot. Ezzel összefüggésben **jogszabályi kötelezettség van az érintett területek lehatárolására, a „zajgátló övezetek" Légügyi Igazgatóság általi kijelölésére, a területeken szükséges területfelhasználási korlátozások érvényesítésére, a passzív akusztikai-védelem intézkedéseinek meghatározására, valamint a kompenzációra.** A kijelölés nem mérés, hanem 10 évre előre prognosztizált számított zajértékek figyelembevételével kell, hogy megtörténjen. A kijelölésre vonatkozó előterjesztés már korábban elkészült *(tartalma jelenleg felülvizsgálat alatt áll)* elfogadására az érintett önkormányzatok egyetértésének hiányában nem került sor. A kijelölésre és a szükséges intézkedések érvényesítésére ugyanakkor mielőbb szükség lenne annak érdekében, hogy a felek által elfogadható megoldáshoz alkalmazkodni lehessen a térség fejlesztése és tervezése során, a szükséges intézkedések mielőbbi foganatosítása érdekében. A zajvédő zónák által érintett terület kiterjedését alapvetően meghatározzák a jelenlegi pályahasználati szabályok. Amennyiben távlatban a külső területfelhasználásban olyan változások következnének be, amelyek lehetővé tennék a pályahasználati korlátok felülvizsgálatát és módosítását, lehetséges lenne egy, a mainál kedvezőbb forgalmi rend kialakítása, ezzel a zajterhelés csökkentése egyes frekventált területeken.

b.) A zajzónákon (*zajgátló övezeteken kívüli)* egészségügyi határértéket nem meghaladó, de a települési lakó és intézményi funkciókat jelentős mértékben zavaró repülési zaj a repülőtér tágabb térségében *(Budapest közeli és távolabbi kerületeiben, illetve Pest megye egyes településein)* okoz környezeti konfliktust. A zajjal érintett területek a Hungarokontroll által *(a repülésbiztonsági szempontok és az önkormányzatok módosító kezdeményezései együttes figyelembevételével*) meghatározott repülési rend függvényében változott és változhat. *(A leszállás előtti és a felszállás utáni időszakban keltett zajterhelés területi alakulása független a repülőtér környéki zajvédelmi zónák kijelölésének, az ott foganatosított intézkedések kérdéskörétől.).* Ebben a vonatkozásban megállapítható, hogy nincs a térségben egy olyan - *a repülőtér üzemeltetőjétől független* – zajmérő hálózat és monitoring-rendszer, amely az önkormányzatok és a civil szféra számára is elfogadható, hiteles, összehasonlítható információkkal szolgálhatna a zajterhelés értékelésére, repülési rend további módosítását előkészítő tárgyalások megalapozására. Budapest - közelmúltban elkészült és publikus - „stratégiai zajtérképe" sem tartalmaz információkat a Ferihegyi repülőtérrel kapcsolatos zajterhelés alakulásáról. A KTI által elkészített munkaanyagot nem illesztették hozzá a közúti és vasúti zajterheléseket ábrázoló térképekhez, így előáll az az abszurd helyzet, hogy ebben a térségben legnagyobb terhelést és legtöbb konfliktust eredményező repülési zaj

vonatkozásában nincs olyan hiteles információ, amelyet az egyes területek fejlesztése és tervezése során figyelembe lehetne venni.

Forrás: http://terkep.budapest.hu/website/zajterkep_html/zaj_index.htm

A Ferihegyi repülőtér nappali zajterhelése, 2007.

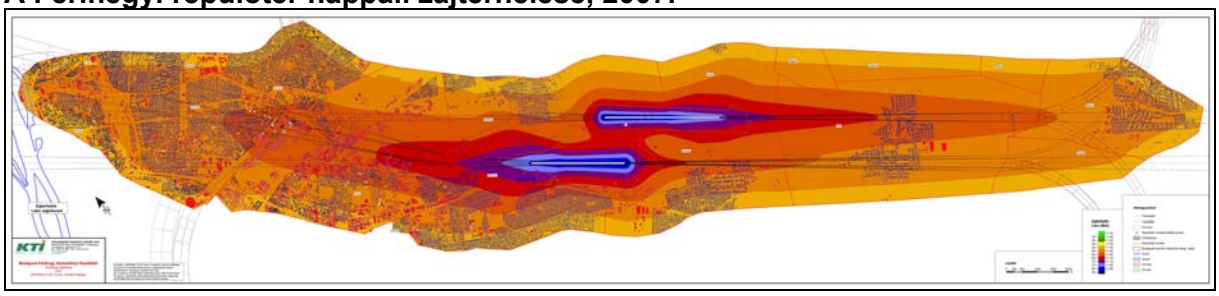

Az önkormányzati *(és egyes szakértői)* vitákban rendszeresen felmerül a zaj határérték meghatározás módszertanának elfogadhatósága, illetve a zajgátló övezeti meghatározás szabályozásának helyessége. A viták tárgyát a zaj egyenérték szabályozás képezi – *annak ellenére, hogy ez megfelel az európai szabályozásnak* –. A mai szabályozás nem veszi figyelembe a pszihésen erősen zavaró hatású kiemelkedő csúcsterheléseket.

Fenti kérdések megoldása nem tartozik a területrendezési tervezés kompetenciájába, de az évek óta megoldatlan problémák, a rendezetlen jogi állapot nehezíti, esetenként lehetetleníti a hosszú távra szóló helyes területfelhasználási és fejlesztési döntések meghozatalát.

Kiterjedt méréseken alapuló monitoring rendszer, illetve a kiértékelt összehasonlítható információk hiánya nehezíti a bizalom kialakítását és a megegyezést a repülőtér üzemeltetője, fejlesztője, a repülési rend meghatározója és a térség lakosságát is képviselő önkormányzatok között.

A repülőtér fejlesztése első ütemére *(a tervezett fogadóépület fejlesztésre, szálloda és irodacentrum építésre)* elkészült az előzetes környezetvédelmi hatásvizsgálat, amelynek alapján a hatóság kimondta: nem szükséges a részletes hatásvizsgálati eljárás lefolytatása. A repülőtér komplex átfogó fejlesztésére *(amelynek megvalósítására az üzemeltető kötelezettséget vállalt)* azonban nem készült sem környezetvédelmi, sem közlekedési hatásvizsgálat. Így nem lehet tudni, hogy a repülőtér fejlesztése a repülőtér területén túl milyen *(pld. közlekedésfejlesztési)* feltételekkel valósítható meg és azok milyen környezeti terhelésekkel jár majd együtt.

Mint azt a térség egészével foglalkozó tanulmányterv (PESTTERV Kft -VÁROS-TEAMPANNON Kft 2008) is megállapítja, a Ferihegyi repülőtér és környezete egymással szoros kapcsolatrendszerben működik és működhet. A repülőtér működése erőteljesen befolyásolja szűkebb és tágabb környezete területfelhasználási lehetőségeit, e területek környezetminőségét. A repülőtér környezete *(elsősorban a lakóterületek érintettsége miatt)* visszahat a repülőtér működésére, a pályák használatára, távolabbi térségek vonatkozásában pedig a légiforgalmi folyosók alakítása lehetőségeire.

Az Országos Területrendezési Terv közelmúltban elfogadott módosítása (2008 évi L. törvény) szerint a Ferihegyi nemzetközi repülőtérnek a Közép-Magyarországi régióban nincs alternatívája. *(Csak Debrecen és Sármellék szerepel a törvényben Ferihegyen kívül, mint országos jelentőségű polgári repülőtér. A többi kereskedelmi repülőtéri besorolásba került.)*

E szerint – *az ismert zaj- és környezeti problémák ellenére* - országos érdek fűződik a Ferihegyi repülőtér létéhez és működéséhez. Az alapvető gazdasági érdekekkel szemben az érintett kerületek és települések, illetve az érintett lakosság részéről rendszeresen felmerül a

Ferihegyi repülőtér működése környezeti szempontú korlátozásának, esetenként *(szélsőséges véleményként)* kitelepítésének igénye. A főváros környéki várostérség ismeretében megállapítható, hogy ebben az egyre erőteljesebben urbanizálódó térben egy új repülőtér építéséhez nincs akkora szabad *(és környezetében lazán lakott)* terület, amely alkalmas lenne új repülőtér céljára, még ha a fejlesztéshez szükséges hatalmas költségek rendelkezésre is állnának. Ezért olyan megoldásokat kell keresni, amelyek elősegítik a repülőtér és környezete kevesebb környezeti konfliktussal járó fejlesztését.

A *Budaörsi* és *Tököli repülőtér* - a változó intenzitású repülési manőverektől függően - az érintett települések lakóterületein okoz ugyan zajterhelést, de annak mértéke és hatása nem vethető össze a Ferihegyi repülőtér okozta zajterheléssel.

Ipari objektumok okozta zajterhelés

Az üzemek környezeti zajkibocsátását a környezetvédelmi felügyelőségek mintegy 20 éve vizsgálják, illetve ellenőrzik. Az ellenőrzött üzemek kb. 30% nem felelt meg a zajkibocsátási követelményeknek. Problémát elsősorban a védendő területek közelében, vagy éppen a védendő területen működő üzemek okozzák. A változások jelentős forrása lehet a technológiai módosítás. A hatósági kötelezések eredményeképpen az ipari üzemek esetén a zajhelyzet változása kedvező, az érintett lakóterületeken a zajterhelés csökken.

Egyéb zajforrások

Az agglomerációs térség területén egyéb zajforrások közé sorolandók a szabadtéri, kulturális és sport tevékenységek, valamint a szolgáltató és kereskedelmi tevékenységek zajkibocsátásai. Ezeknek a zajforrásoknak a zajterhelése szezonális, inkább a nyári időszakban jelentős. Az egyéb zajforrások szabályzása az önkormányzatok feladata és hatásköre. Kísérletek történtek a szabadtéri rendezvények környezeti zavaró hatásának megelőzésére. E kísérletek azonban mérsékelt eredményekkel jártak, sőt megállapítható, hogy e rendezvények zajvédelmi keretek közötti szabályozása gyakorlatilag nem sikerült. A jelenleg hatályos jogszabályok alapján szinte valamennyi, hangosítást igénylő szabadtéri rendezvény környezetvédelmi jogszabálysértés nélkül nem tartható meg.

A térség zajhelyzetéről, a zajjal terhelt terület nagyságáról és népesség számáról a <u>Budapesti agglomeráció stratégiai zajtérképe</u> ad átfogó képet.

A 2007. májusában elkészült Budapest és az agglomeráció stratégiai zajtérképe, melynek tárgya Budapest és a vonzáskörzetébe tartozó települések *(Budakalász, Budakeszi, Budaörs, Csömör, Diósd, Dunaharaszti, Dunakeszi, Érd, Fót, Gyál, Halásztelek, Kerepes, Kistarcsa, Nagytarcsa, Pécel, Pomáz, Szentendre, Solymár, Szigetszentmiklós, Törökbálint, Üröm, Vecsés.)* „küszöbértékeinek" adatainak feldolgozása.

(A stratégiai zajtérkép tehát nem a teljes agglomerációra, hanem annak csak a zajjal legnagyobb mértékben terhelt településeire készült el.)

<u>A Budapest és az agglomeráció stratégiai zajtérképe zajhelyzetet kétféle zajmutatóval ábrázolja:</u>

- Az Lden egy olyan „átlagos" zajszint, ami egy nap teljes 24 órájának jellemzésére szolgál. Az átlagképzéskor az esti és éjszakai időszakban fellépő zajok (5 ill. 10 dB-lel) nagyobb súlyt kapnak.

- Az Léjjel az éjszakai (22:00 és 6:00 óra közötti) időszak átlagos zajszintje.

Megjegyzés: A térképeken megjelenített értékek minden esetben a vonatkozó jogszabályok szerinti számítási módszerrel meghatározott mennyiségek - nem mért értékek. Ezért a számítási eljárás különböző megfontolásai miatt bizonyos esetekben (pl. repülési zaj) mindenképp eltérnek a méréssel meghatározható terhelési értékektől.
A jogszabályban meghatározott un. "küszöbértékek" a stratégiai zajtérképezés jellegét és célját figyelembe véve kerültek megállapításra. A mért értékek az (L_{den} és $L_{éjjel}$) indikátorokkal összefüggésben, tehát nem azonosak az egyéb hatósági eljárásban használatos "zajterhelési határértékekkel".

Az alábbi táblázatok az „átlagos" zajszint jellemzésével mutatják be, hogy településenként hány lakost érint adott mértékű zajterhelés.

KÖZÚTI ZAJTERHELÉS						
Érintett települések	**Települési népesség-szám**	**50-59 Lden dB terhelés**	**60-64 Lden dB terhelés**	**65-69 Lden dB terhelés**	**70-74 Lden dB terhelés**	**>75 Lden dB terhelés**
BUDAPEST	1 706 927	259 100	253 900	315 000	251 100	86 200
SZENTENDRE	23 941	4 100	2 300	2 000	800	200
POMÁZ	15 419	900	900	1 400	700	
BUDAKALÁSZ	9 745	1 200	800	600	100	
ÜRÖM	4 952	600	500	500		
SOLYMÁR	9 159	600	1 000	600	300	
BUDAKESZI	13 141	1 400	1 300	1 000	400	100
BUDAÖRS	24 846	4 600	2 500	1 200		
TÖRÖKBÁLINT	12 076	2 800	2 100	600		
DIÓSD	6 553	1 000	900	400		
ÉRD	59 447	7 400	6 000	3 400	700	
HALÁSZTELEK	7 655	600	400	800	100	
SZIGETSZENTMIKLÓS	26 626	2 800	2 800	2 400	400	
DUNAHARASZTI	17 099	1 700	1 400	300		
GYÁL	21 935	1 700	1 300	1 000		
VECSÉS	18 634	1 700	2 500	1 500		
PÉCEL	13 232	1 200	1 000	1 300	300	
NAGYTARCSA	2 949	100	600	400		
KISTARCSA	9 634	1 200	1 200	600	100	
KEREPES	9 093	1 000	900	900	100	
CSÖMÖR	7 564	300	200	400	100	
FÓT	16 972	900	1 700	1 500		
DUNAKESZI	30 580	3 000	1 700	1 300	700	
összesen	2 068 179	299 900	287 900	339 100	255 900	86500
Zajterhelés a vizsgált térség népességének %-ában		**14,50%**	**13,92%**	**16,39%**	**12,37%**	**4,18%**

VASÚTI ZAJTERHELÉS						
Érintett települések	**Települési népesség-Szám**	**50-59 Lden dB terhelés**	**60-64 Lden dB terhelés**	**65-69 Lden dB terhelés**	**70-74 Lden dB terhelés**	**>75 Lden dB terhelés**
BUDAPEST	1 706 927	96 700	38 200	15 300	6 500	1 200
BUDAÖRS	24 846	5 500	600			
TÖRÖKBÁLINT	12 076	1 600	800	300	100	
DIÓSD	6 553	800	200	100		
ÉRD	59 447	15 700	6 800	2 600	700	
DUNAHARASZTI	17 099	4 200	1 500	500	300	
GYÁL	21 935	300				
VECSÉS	18 634	1 400	500	100		
PÉCEL	13 232	4 100	900	500	200	
FÓT	16 972	100				
DUNAKESZI	30 580	2 100	1 100	200	100	
összesen	1 928 301	132 500	50 600	19 600	7 900	1200
Zajterhelés a vizsgált térség népességének %-ában		**6,87%**	**2,62%**	**1,01%**	**0,40%**	**0,06%**

REPÜLÉSI ZAJTERHELÉS						
Érintett települések	**Települési népesség-Szám**	**50-59 Lden dB terhelés**	**60-64 Lden dB terhelés**	**65-69 Lden dB terhelés**	**70-74 Lden dB terhelés**	**>75 Lden dB terhelés**
BUDAPEST	1 706 927	3 600	100			
BUDAÖRS	24 846	3 000	500			
TÖRÖKBÁLINT	12 076	400				
összesen	1 743 849	7 000	600			
Zajterhelés a vizsgált térség népességének %-ában		**0,40%**	**0,03%**	**0%**	**0%**	**0%**

ÜZEMI ZAJTERHELÉS						
Érintett települések	**Települési népesség-szám**	**50-59 Lden dB terhelés**	**60-64 Lden dB terhelés**	**65-69 Lden dB terhelés**	**70-74 Lden dB terhelés**	**>75 Lden dB terhelés**
BUDAPEST	1 706 927	1 300	500	200		
Zajterhelés a vizsgált térség népességének %-ában		**0,07%**	**0,02%**	**0,01%**	**0%**	**0%**

Közúti közlekedés zajterhelés térkép nappal

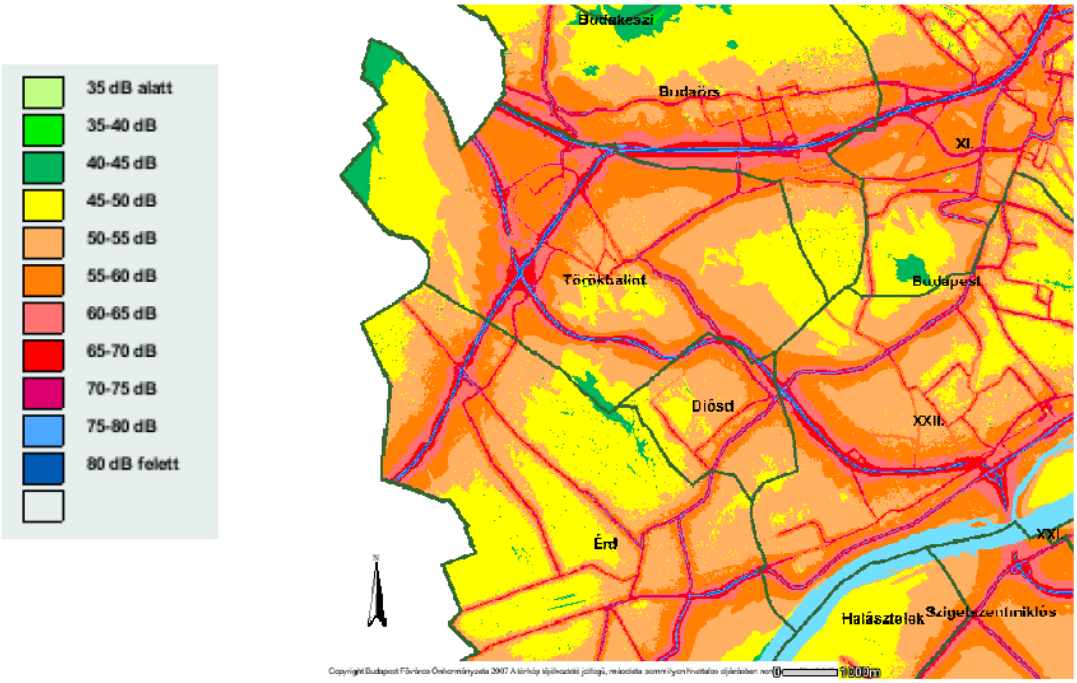

Forrás: Budapest Főváros Önkormányzata, 2007.

Közúti közlekedés zajterhelés térkép éjjel

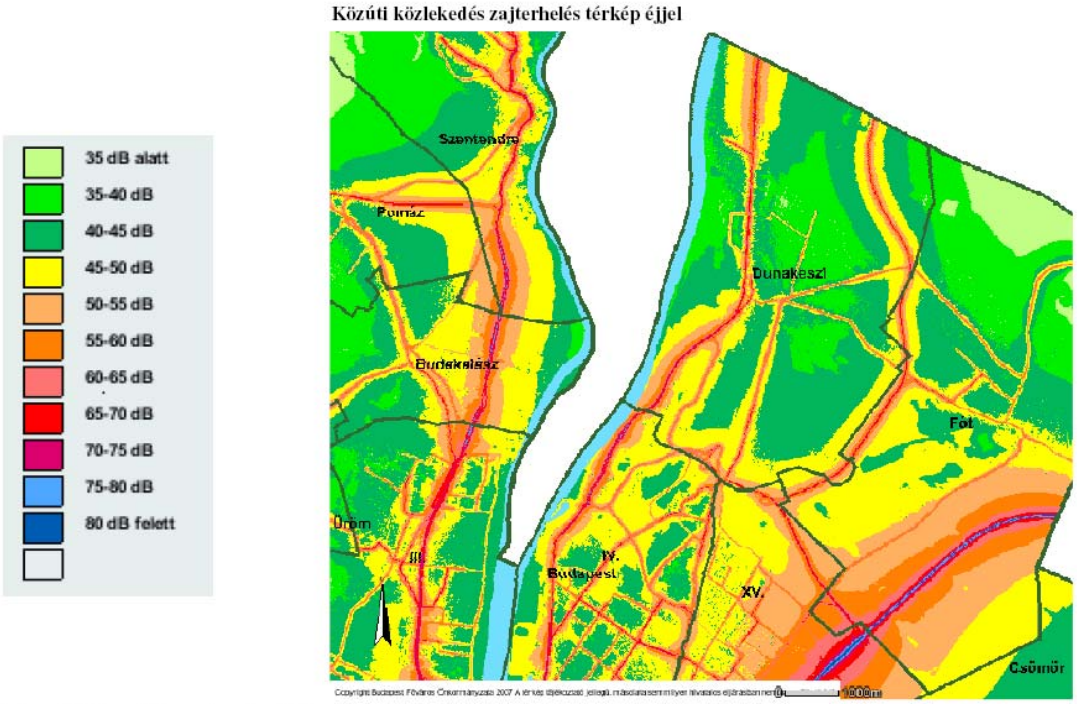

Forrás: Budapest Főváros Önkormányzata, 2007.

A vasúti közlekedési zaj a közúti közlekedéshez hasonlóan a vasúti pályák közelében élő lakosokat zavarja. A vasútvonalak általában elkerülik a települések központjait, ezért zajhatásuk kisebb területet érint. A zajterhelés főként a szerelvény elhaladásakor kifogásolható. (Budaörs, Törökbálint, Érd és Diósd vasúti közlekedés zajterhelés térképe nappali és éjjeli időszakban.

Vasúti közlekedés zajterhelés térkép nappal és éjjel

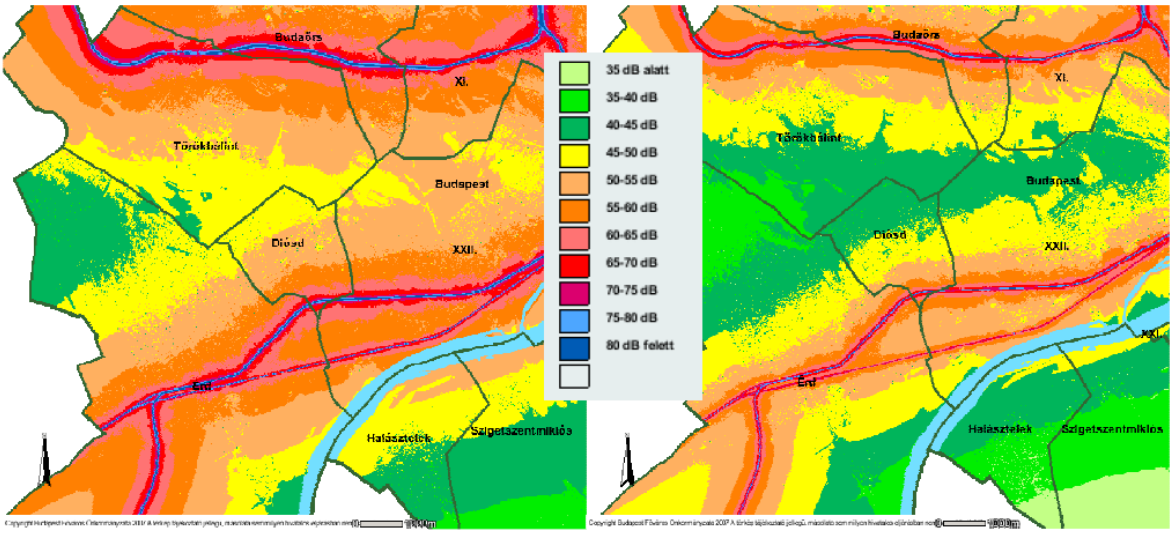

Forrás: Budapest Főváros Önkormányzata, 2007.

A hulladékgazdálkodás helyzete és változásai

A települési szilárd hulladék kezelése a Budapesti Agglomerációban nagyon lassú átalakuláson megy keresztül.

A hulladékkezelés, elhelyezés Budapesten

A hulladékkezelés témaköre csatlakozik részben a levegőminőséget befolyásoló tényezők közé, mivel a rekultivációra váró felhagyott lerakó területek, illegális elhelyezések porforrást és a szél által mozdítható frakciókat emittáló forrásként értékelhető. A változás ez ügyben pozitív, a főváros területén nincs működő lerakó és a felhagyottak rekultivációja is halad, vagy már megvalósult. Az egyébként növekvő mennyiségű kommunális hulladék elhelyezését – *rendezett körülmények között* – Budapest területén kívül végzik.

A Pusztazámori Regionális Hulladéklerakó megépülésével, valamint a Fővárosi Hulladékhasznosító Mű felújításával a fővárosban keletkező nagy mennyiségű kommunális hulladék a megfelelő ártalmatlanításra kerül.

A hulladékhasznosító mű korszerűsítése szintén a levegőminőség javítás eszköze volt, emellett – *nem utolsó sorban* – a hulladékártalmatlanítás is fejlődött, mind minőségében, mind pedig mennyiségét tekintve.

A hulladékkezelés, elhelyezés az agglomeráció Pest megyéhez tartozó településein

Az agglomeráció több települése még mindig saját hulladéklerakóját üzemelteti. A regionalitás elve az együttműködés hiányában még kevés területen érvényesül.

A települési szilárd hulladék kezelés területén komoly problémát jelent, hogy az átrakó és válogató kapacitás, valamint a szelektív gyűjtések aránya alacsonyabb a tervezettnél. Gondot jelent az is, hogy az agglomerációban 27 település egyik hulladékgazdálkodási rendszernek sem tagja. A térségben keletkező szilárd kommunális hulladék ártalommentes elhelyezése csak a térségi hulladékgazdálkodási rendszerek teljes területet érintő programjának végrehajtásával oldódik meg. *(A megoldás irányait Pest megye jóváhagyott hulladékgazdálkodási programja tartalmazza.)*

Továbbra is gondot jelent a szennyező fizet elv elfogatatása a hulladékot termelők (gazdasági társaságok, intézmények, lakosság) körében. A fizetési szokások alapvetően befolyásolják a fejlesztések végrehajtását, és azok finanszírozását. A lakosság az utóbbi években induló marketing kampány eredményeként hajlandó a szelektív hulladékgyűjtésre, ám az ezzel járó díjakat nem kívánja megfizetni. A csomagolási hulladékok visszagyűjtésének aránya jónak mondható, ám az agglomerációban még mindig számos település nem rendelkezik szelektív gyűjtési rendszerrel. Az újrahasznosítható hulladékok szelektív módon való kezelését akadályozza a begyűjtött hulladék nehéz értékesítése, valamint a hasznosítható anyagok iránti kereslet alacsony aránya, mely a piaci árakban is megnyilvánul. A térségben keletkezett hulladékmennyiség, és annak újrahasznosítható része további feldolgozó és hasznosító művek beruházást indokolják.

Ahogy Magyarországon, úgy az agglomerációs térségben is gondot okoz továbbra is a bezárt, elavult hulladéklerakók jogszabály szerinti rekultivációja.

2009 júliusában bezárásra kerültek a szigeteletlen, műszaki védelem nélküli, nem megfelelő hulladéklerakók. A már létrejött kistérségi társulások nagyrészt benyújtották a hozzájuk csatlakozott települések rekultivációs terveit. A települési hulladéklerakók bezárásával a keletkező lakossági hulladék az engedéllyel rendelkező regionális hulladéklerakókhoz kerül, melyek megfelelő műszaki kialakítással rendelkeznek.

A 2013-ig terjedő időszakban a bezárások és rekultivációk nagy hányadának kellene megvalósulnia, hogy a környezeti terhelés csökkenjen ebben vonatkozásban.

További problémaként jelentkezik az illegálisan lerakott hulladékok elterjedése. Az elhanyagolt, szemetes területek (erdők, mezők) mennyisége is növekszik. A szemetes területek általában az önkormányzatok tulajdonai, így azok tisztántartása is a kötelezettségeik közé tartozik.

Hulladékgazdálkodási Rendszerek a Budapesti Agglomerációban				
Észak-Kelet Pest és Nógrád megyei Regionális Hulladékgazdálkodási Rendszer	Duna –Tisza közi Nagytérség Regionális Települési Szilárd Hulladékgazdálkodási Rendszer	Közép-Duna Vidéke Hulladékgazdálkodási Rendszer	Duna-Vértes Köze Regionális Hulladékgazdálkodási Rendszer	Egyik sem
Csomád	Gyömrő	Budakeszi	Biatorbágy	Alsónémedi
Csörög		Budaörs	Budajenő	Csömör
Erdőkertes		Diósd	Budakalász	Délegyháza
Fót		Majosháza	Csobánka	Dunaharaszti
Gödöllő			Dunabogdány	Dunakeszi
Kerepes			Halásztelek	Dunavarsány
Őrbottyán			Herceghalom	Ecser
Pócsmegyer			Leányfalu	Érd
Szada			Nagykovács	Felsőpakony
Szigetmonostor			Páty	Göd
Sződ			Perbál	Gyál
Sződliget			Pilisborosjenő	Isaszeg
Tahitótfalu			Piliscsaba	Kisoroszi
Vác			Pilisjászfalu	Kistarcsa
Vácrátót			Pilisszántó	Maglód
Veresegyház			Pilisszentiván	Mogyoród
			Pilisszentkereszt	Nagytarcsa
			Pilisszentlászló	Ócsa
			Pilisvörösvár	Pécel

			Pomáz	Pusztazámor
			Remeteszőlős	Sóskút
			Solymár	Százhalombatta
			Szentendre	Taksony
			Szigethalom	Tárnok
			Szigetszentmiklós	Tököl
			Telki	Üllő
			Tinnye	Vecsés
			Tök	
			Törökbálint	
			Üröm	
			Visegrád	
			Zsámbék	

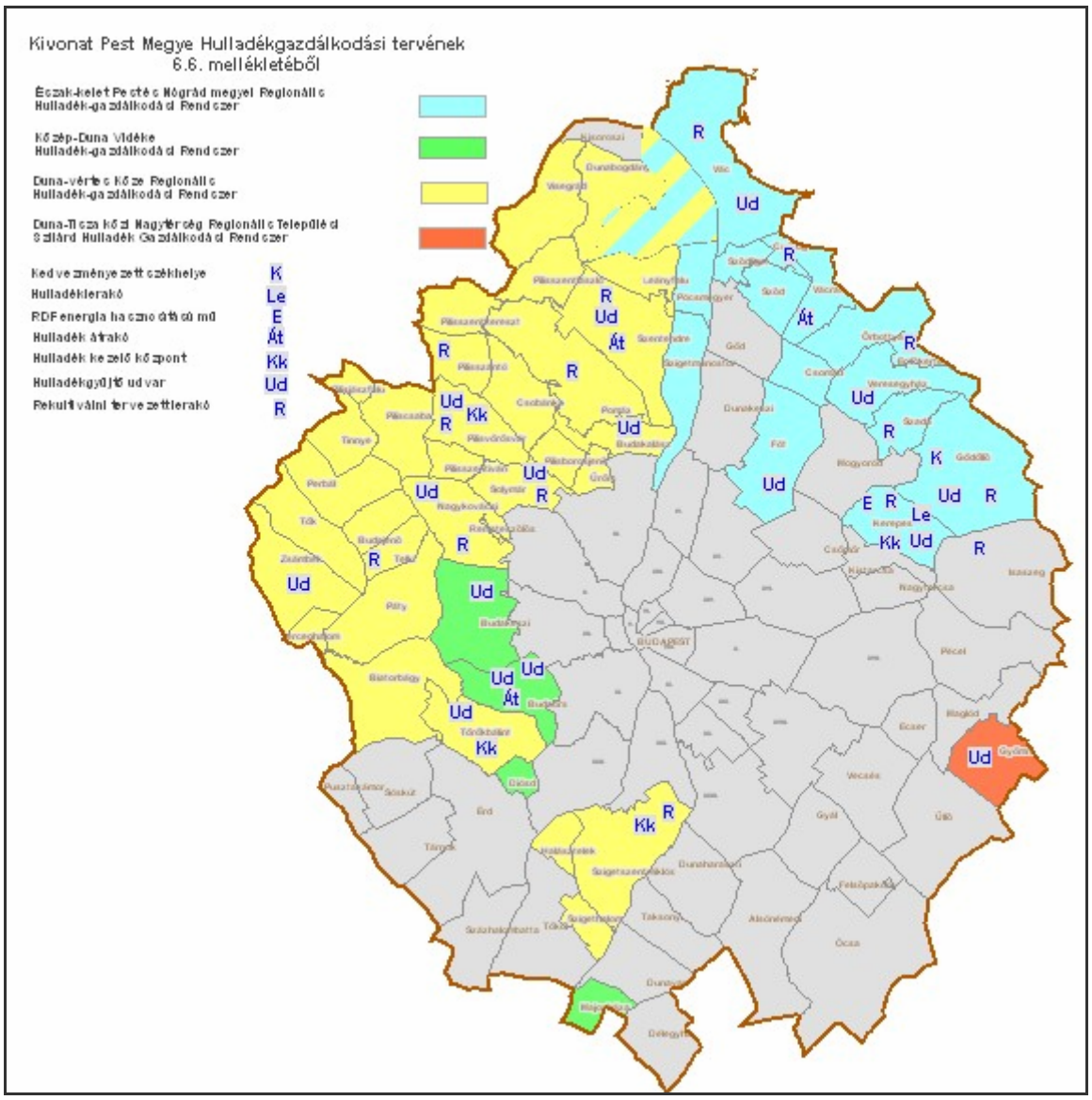

<u>Pest megye önkormányzatának hulladékgazdálkodási terve az alábbi tendenciákat állapította meg az egyes hulladékfajták gyűjtésének, ártalmatlanításának, hasznosításának helyzetéről:</u>

Települési szilárd hulladék

A települési szilárd hulladéklerakók hatalmas lerakó kapacitással üzemelnek a 2006 óta 30%-al nőtt hulladékmennyiség mellett az agglomeráció területén is. Az ártalmatlanítási és

kezelési kapacitások a hulladéklerakóban megfelelőek, azonban a lerakási arány 30%-al magasabb a tervezettnél, és a hasznosítási arány 10%-a tervezettnek.

Az alacsony átrakó és válogató kapacitás mellett a szelektív gyűjtések aránya is kevesebb a tervezettnél. További probléma, hogy az agglomeráció területén 27 település nem tagja egyik hulladékgazdálkodási rendszernek sem.

A működő hulladékgazdálkodási rendszerek átrakó és kapacitása, több mint 5-szörös növekedést mutat. Az elmúlt években számos hulladékgyűjtő udvar; és hulladékgyűjtő sziget; komposztáló telep épült.

A települési folyékony hulladékok

A keletkező mennyiség a településeken évről évre csökken (2005. év 80%-a 2007-ben), mely nagyrészt a 2005-2007. közötti számos szennyvízelvezetési és -tisztítási beruházásnak köszönhető. Pozitív tendencia a területen kezelt szennyvíziszap hasznosításának növekedése (50%). Fontos minden település Nemzeti Települési Szennyvíz-elvezetési és -tisztítási Megvalósítási Programhoz történő csatlakozása. A szennyvíz kezelési mérleg a legnegatívabb, kb. 20%-a az átadott mennyiségnek. Ennek jelentős része Budapest területének szennyvizét érinti.

A települési inert hulladékok

Az inert hulladék fogalmát a gyakorlatban *(eddigi jogszabályi definiálatlansága miatt)* leginkább építési és bontási hulladékként, kitermelt földként vagy sittként szoktuk emlegetni. Jogszabályi definíciót a 213/2001. (XI. 14.) Korm. rendelet tartalmaz: "Inert hulladék: az a hulladék, amely nem megy át jelentős fizikai, kémiai vagy biológiai átalakuláson. Jellemzője, hogy vízben nem oldódik, nem ég illetve más fizikai vagy kémiai módon nem reagál, nem bomlik le biológiai úton, vagy nincs kedvezőtlen hatással a vele kapcsolatba kerülő más anyagra oly módon, hogy abból környezetszennyezés vagy emberi egészség károsodása következne be, további csurgaléka és szennyezőanyag tartalma, illetve a csurgalék ökotoxikus hatása jelentéktelen, így nem veszélyeztetheti a felszíni vagy felszín alatti vizeket."

Az inert hulladék lerakására vonatkozóan speciális szabályok vannak életben (amelyek a 22/2001. (X.10.) KöM rendelet-ben találhatók meg). Ennek megfelelően az inerthulladék-lerakók műszaki védelem szempontjából alacsonyabb kategóriába soroltak, mint a településihulladék-lerakók, ezáltal kialakításuknak – és így az ott lerakott hulladék kezelésének – költsége alacsonyabb, miközben az inert hulladékok tulajdonsága következtében a környezeti kockázat nem növekszik. Az inert hulladék kezelésének egyéb megoldásai esetében a hulladékok kezelésére vonatkozó általános szabályok szerint kell eljárni Forrás: www.kvvm.hu/szakmai/hulladekgazd/hull

A települési inert hulladék két fő összetevője (kevert építési-bontási hulladék és közelebbről nem meghatározott lakossági hulladék) teszik ki az összes hulladéktömeg több mint felet. Ez a kevert frakció rosszul hasznosítható. A további összetevők (beton, tégla, cserép, lom, föld es kövek, vas és acél) aránya viszont növekedni látszik. A 2005-2006-2007. évek tendenciája egyértelműen arra mutat, hogy ezekben az években jelentős, 13%-os növekedés figyelhető meg.

Az inert hulladékhasznosító létesítmények száma kevésnek bizonyult, de évről évre nő a számuk. A fokozatosan növő hulladékmennyiség és alacsony a hasznosító kapacitás miatt is egyre inkább szükség van rájuk. Az inert hulladékok fele Budapestről érkezik a befogadó helyekre és 0%-os hasznosítással kezelik.

Az inert hulladékok hasznosítása a gyűjtés szelektivitásának fokozásával nőhetne, ehhez vélhetőleg jelentősen hozzá fog járulni a hulladéklerakók számának csökkenése és a lerakási díjak várható növekedése.

Forrás: Pest Megye Onkormanyzatanak Hulladekgazdalkodasi Terve 2009-2014. Vezetői összefoglaló

A települési biológiailag lebomló hulladék

A Hulladékgazdálkodási rendszer projektek részeként tervezett komposztálókból – 4 db az agglomeráció területén tervezett: Kerepesen, Pilisvörösváron, Szigetszentmiklóson és Törökbálinton. A szelektíven gyűjthető papír települési szilárd hulladékban maradó mennyisége 2006-2007-ben kétszeresére nőtt és a hasznosítási arány 7%-os. *(58%-os ártalmatlanítási-,35%-os begyűjtési arány mellett)* Az agglomerációs térségben is jelentős hiány mutatkozik biohulladék kezelő kapacitásból és az anyagában hasznosított hulladék (komposzt) felvevő piac még kialakulatlan.

A települési hulladékgyűjtő udvarban (is) gyűjthető hulladék

Hulladékgazdálkodási rendszer projektek között számos hulladékgyűjtő udvar létesítése várható. A kezelési mérleg pozitív, többletkapacitással rendelkezik. A közszolgáltatás keretében a hasznosítási és ártalmatlanítási aránya közel megegyezik a szilárd hulladékok arányaival.

A települési hulladékgyűjtő szigeten (is) gyűjthető hulladék

A közterületen, szelektív gyűjtőedénnyel gyűjtött mennyiség, az előző évhez képest a hatszorosára nőtt 2007-ben. Valamennyi szelektív gyűjtő begyűjtési és kapacitási aránya alacsony. A begyűjtött mennyiségnek a papír hasznosítási aránya viszonylag magas (19%), a műanyagnak 5%-os, a kompozitnak 0%-os, az üvegnek 0%-os a hasznosítási aránya. A Hulladékgazdálkodási rendszer projektek keretében nagy begyűjtő és kezelő központok létesítése, fejlesztése várható a megyében és a régióban. *(Az agglomeráció területén Kerepesen.)*

A köztisztaság változásai

Településeinkben a keletkező szilárd és folyékony hulladék gyűjtés és környezetkímélő elhelyezése nehézségekbe ütközik. Települési környezeti szempontból döntő a keletkező hulladék gyűjtésének rendszere, gyakorisága (az elhelyezés közvetett veszélyeztetést jelent). A települési önkormányzatok jelentős erőfeszítéseket tesznek e területen is, a megoldást azonban csak a hulladékok keletkezésével, gyűjtésével, szétválogatásával, hasznosításával együttesen számító, a lakosság tudati és érdekeltségi tényezőit is figyelembevevő rendszer hozhat.

Településeinkben a közterületek elszennyeződése nemcsak az úttisztítás és a közterület fenntartás hiányosságaival magyarázható. Jelentősen hozzájárul ehhez a lakosság gondatlan magatartása is. A közterületek tisztaságát veszélyezteti többek között az engedély nélküli szemétlerakás, a fegyelmezetlenség miatti szemetelés, a helytelen szállítás. Budapest környéki erdőkben, mezőgazdasági területeken feltehetően a lerakott szemét nagyobb része a főváros sűrűn beépített területeiről származik.

A szubjektív „környezetészlelés" egyébként még komoly hiányokat jelez, ami környezethasználati magatartásunk hibáira (is) utal. *(Ebek nem megfelelő tartásának problematikája jelentkezik, a pozitív „köztulajdonosi szemlélet" teljes hiánya érezhető, rongálások nyomai fedezhetők fel sokhelyütt. Egymás és a környezet iránti felelőtlenség, valamint a szakirányú közszolgáltatás eseti hiányosságai okoznak környezeti gondokat a látható fejlődés ellenére.)*

A fővárosban kritikus probléma továbbá a Dél-Budapest hulladékainak ártalmatlanítása esetében a kialakult kapacitáshiány. A főváros által jelenleg üzemeltetett 2 lerakóhelyek (Dunakeszi I. és Akna utca) meglévő befogadó kapacitása csak 1-2 évre lenne elegendő (tehát a lerakási és égetési kapacitás bővítésére van szükség).

A főváros területén mintegy 300 és az agglomeráció területén még számos különböző nagyságú és elhelyezkedésű vadlerakó található. Ez a településben felületi szennyezettségként és potenciális talajszennyezésként jelenik meg zöldfelületeken, erdőszéleken, kisvízfolyások, vasútvonalak mentén, valamint lakó- és iparterületek beépítetlen telkein.

A települési hulladékba keveredő veszélyeshulladék-frakció elkülönített gyűjtésének és ártalmatlanításának biztonságos megoldása a hulladékgazdálkodási tervek nyújthatnak segítséget.

A keletkező termelési veszélyes hulladékok 30-40 %-a nem megfelelően kezelt, illetve ártalmatlanított. A veszélyes hulladékszabályozás gyakorlati ellenőrzési rendszere nem működik megfelelően.

A települési hulladékgyűjtő szigeten történő hulladékgyűjtés elősegítheti a települési szintű köztisztaság változásait.

A környezet-egészségügy helyzete és változásai

A lakosság egészségi állapota Budapesten

A főváros lakosságának egészségi állapotát számos tényező együttesen határozza meg (genetikai adottságaitól, szociális helyzetén és életmódján át, a város környezeti állapotáig bezárólag). A környezetszennyezettség ezek közül csak egy, de nem elhanyagolható tényező.

- A népesség csökkenésén és a főváros elöregedésén túl a környezet szennyezésével összefüggésben a légúti megbetegedések és a daganatos megbetegedéseket (és magas halálozási számot) kell kiemelni.

- A környezetszennyezéssel összefüggésbe hozható legáltalánosabb egészségügyi problémákat a szennyezők, mégpedig a légszennyezőanyagok egy viszonylag szűk csoportja eredményezi.

- Ezek közül a legfontosabbak a következők:
  - ólom a levegőben és a talajban, mely elsősorban a gyerekeket veszélyezteti, s szellemi fejlődésüket hátráltatja.
  - A levegőben terjedő por, mely akut és krónikus légzőszervi zavarokat okozhatnak.
  - A levegőben lévő gázok, különösen porral keveredve.

- Ezek hatását a fővárosban tovább fokozza a város állapotából, az itt élők életkörülményeiből adódó stressz. Ennek ellenére a fővárosi megbetegedési statisztikák túlnyomó része az országos átlaggal megegyező. Kivételt képez pl. a primer hörgőrák gyakorisága, mely több mint 10%-kal magasabb az országos átlagnál. Itt a környezeti tényező hatása egyértelmű. Hasonlóan jelzésértékű tény, hogy az aszmás szakmunkás tanulók száma Budapesten 20 év alatt mintegy tízszeresére emelkedett.

- A daganatos megbetegedések és a környezet-szennyezés összefüggése a következőkből is kiderül: a fővároson belül daganatos betegségben a legérintettebbek a XI., XXII., XIII. kerületek, tehát közel délnyugat-északkeleti tengely húzható meg. Érdekes módon nemcsak a közlekedési forgalom sűrűsége, a kibocsátások nagysága (pl. formaldehid tekintetében egyértelmű főátló állapítható meg a Rákóczi út - Bartók B. út

vonalában), hanem a veszélyes hulladékok keletkezési nagyságrendje is ebben a vonalban mutatkozik a legmagasabbnak.

- A környezet egészségi hatásaira vonatkozóan Budapesten is számos vizsgálat folyt és folyik. Ezek egy része szignifikáns összefüggéseket mutatott ki a környezetszennyezés és a lakosság egészségi állapota, illetve az ezzel összefüggő élettani funkciók változásai között. Más részük viszont nem talált ilyen összefüggéseket.

5.6 Táj- és természetvédelem

A Budapesti Agglomeráció Területrendezési Terve *(illetve a tervről szóló törvény)* módosítása előkészítése során:

- bemutatásra kerülnek a térség főbb táji-, természeti értékei,
- áttekintésre kerül a táj- és természetvédelem helyzete a „Budapesti agglomeráció környezetgazdasági kiemelt programjában" foglalt szakmai tartalom figyelembevételével *(BAFT Környezetgazdálkodási ad hoc bizottsága, Sipos Katalin, 2007)*
- a Környezetvédelmi- és Vízügyi Minisztérium adatszolgáltatása alapján pedig lehatárolásra és bemutatásra kerülnek az országos ökológiai hálózat kiemelt térségi területrendezési tervébe beillesztésre kerülő „magterület" „ökológiai folyosó" és a „pufferterület". *(Ezek a területi lehatárolások képezik egyúttal a táj- és természetvédelmi térségi övezeti rendszer alapját)*

Bevezetés

Magyarország földrajzi helyzetének legfőbb jellemvonása az átmeneti jelleg, mivel különböző morfológiájú, éghajlatú, növényzetű és talajú tájak találkoznak ebben a térségben. Ez az összetett táji arculat az ország középső részén fokozottan érvényre jut. A Budapesti Agglomeráció területe természeti, táji szempontból rendkívül változatos: megtalálhatók itt a karbonátos és vulkáni eredetű középhegységek, a törések illetve vízfolyások formálta dombvidékek, folyóvízi feltöltésű síkságok, a táj meghatározó eleme a Duna folyó. Budapest egyedülálló városképét is a hegyvidék, a síkság és a folyó együttes megjelenésének köszönheti.

A terület éghajlata jellemzően a mérsékelten hűvös - mérsékelten száraz éghajlati körzetbe tartozik, amely kistájanként elsősorban a domborzattól függően, illetve antropogén hatásra némi különbözőséget mutat. A természetes növényzet és talajtakaró tekintetében a terület erősen differenciált.

A geológiai szerkezet és a domborzat hatása elsősorban a térszerkezet formálásában mutatkozik meg *(beépíthetőség, vonalas infrastruktúra elemei, stb.),* de kihat a területfelhasználás alakulására is *(pl. lejtésviszonyok, kitettség, vízbázisok elhelyezkedése, stb. révén),* amit viszont a helyi klíma, a talajviszonyok, a potenciális növénytársulások is befolyásolnak *(mező- és erdőgazdálkodás jellege, rekreációs célú hasznosítás, stb.).*

A Budapesti Agglomeráció területén a természeti értékek döntő többsége már hivatalos oltalom alatt áll.

A legjelentősebb védett területek:

- Duna-Ipoly Nemzeti Park
- Budai Tájvédelmi Körzet
- Gödöllői Tájvédelmi Körzet
- Ócsai Tájvédelmi Körzet

A Nemzeti Park térségének egyedi sajátosságát a folyóvölgyek, a hegységek és a síkság találkozása adja, s az ebből eredő nagyfokú változatossága, kiegészülve természeti és kultúrtörténeti értékekkel egyedülálló értéket képvisel. A három tájvédelmi körzet az egyedi táji, ökológiai értékek megóvását, és a fővárosi lakosság jelentős kirándulóterületeinek számító kiterjedt, összefüggő erdőterületek védelmét szolgálja. Az agglomeráció területe bővelkedik barlangokban, amelyek országos védettséget élveznek.

A korábban volt megyei jelentőségű természetvédelmi területek a rendszerváltozást követően megyei hatáskörből települési önkormányzati hatáskörbe kerültek át. Az így kialakult helyi védettségű területek fenntartásáról vagy megszüntetéséről, új területek kialakításáról a helyi önkormányzat rendelkezik.

A különböző életközösségek, geológiai-, vízrajzi-, tájképi értékek megóvásának leghatékonyabb eszközei a természetvédelmi területek. (

A védettségi kategóriák egyrészt az élővilág táj-, természetvédelem szempontjából legértékesebb területeit jelölik, amelyek a területi érzékenységi kategóriarendszerben a legérzékenyebbek. A védettség jogszabályokban, illetve védetté nyilvánítási határozatban rögzített tilalmakat, korlátozásokat jelent az adott területen, mely jelentősen befolyásolja e területek távlati területfelhasználását, hasznosítását.

5.6.1 Országos jelentőségű védett természeti területek

Duna-Ipoly Nemzeti Park

A környezetvédelmi és területfejlesztési miniszter 34./1997. (XI.20.) KTM rendelete a Duna-Ipoly Nemzeti Park létesítéséről tartalmazza a védett területek pontos lehatárolását. A nemzeti park térségének egyedi sajátosságát a folyóvölgyek, a hegységek és a síkság találkozása adja, s az ebből eredő nagyfokú változatossága egyedülálló értéket képvisel.

A Pilis-hegység mészkőből és dolomitból álló, tektonikusan formált táj, ahol a meredek és sziklás hegyoldalakat csak néhol borítja erdő, jellegzetesek a kopár mészkő és dolomitlejtők. Vízszegénysége átlagon felüli, kevés az állandó vízfolyás, a karsztosodás nagymértékű. Sok és nevezetes barlang található a hegységben, és jelentős a Pilis karsztvízkészlete is. A Visegrádi andezithegység fiatal endemikus felhalmozódás, fő kitörési központjai Dobogókő, Nagy Csikóvár és Visegrád környéke volt. A vulkáni kőzetből enyhébb formák keletkezetek. A növényvilág nagyon változatos, a Pilisre a karsztbokorerdők, a Visegrádi hegységre a sztyepprétek jellemzőek. A terület a jégkorszak óta lakott, történelmi eseményekben, értékes árpádkori és középkori műemlékekben rendkívül gazdag.

A turisztika és idegenforgalom nagy szerepet játszik a térség életében. A belső pilisi úthálózatot a mindenféle tiltás ellenére ellepő egyéni autós turizmus jelentős károkat okoz (illegális szemétlerakás, védett értékek eltulajdonítása, stb.).

A felhagyott bányák tájrendezésére, illetve az engedély nélküli hétvégiházas területek kialakulásának megakadályozására különös figyelmet kell fordítani.

A Szentenderei sziget jelenlegi tájképi arculatának, a területén lévő növény-, állat-, földtani és kultúrtörténeti értékeknek a megőrzése, valamint a térség vízellátását biztosító vízbázis megóvása indokolja a védettséget. Különösen értékesek a futóhomokok, gyep-, és zátonyvegetációk. A nem megfelelő gazdálkodási gyakorlat, a földhasználat módja veszélyezteti a területet.

A Váci Kompkötő-sziget és a Gödi-sziget egyaránt a még nagyrészt természetközeli állapotú folyóparti társulásai miatt élvez védelmet.

Budai Tájvédelmi Körzet

A Budapestet nyugatról övező erdőborította hegyvidék sajátos táji keretet ad a kétmilliós fővárosnak. A kiterjedt erdőségek jelentős környezetvédelmi szerepük mellett a főváros lakóinak pihenését és felüdülését szolgálják, a táj szépsége, kedvező természeti tulajdonságai a látogatók százezreit vonzza.

A Budai-hegység változatos felszíni formái, a dolomithegyek, szurdokvölgyek, sziklaalakzatok jelentős természeti értéket képviselnek. A karsztosodásra alkalmas kőzetekben mintegy 160 barlang ismert. Botanikai szempontból legjelentősebb terület a Szénás csoport, amely a pannon flóra bölcsőjének tekinthető. Népszerű kirándulóhely a Budakeszi Vadaspark, mely számos látogatót vonz.

A főváros és a települések fokozatos terjeszkedése, a hegység beépítése, a javuló közlekedési feltételek, a növekvő autós turizmussal természetszerűen együtt járó zavaróhatások könyörtelenül feldarabolják a tájat, veszélyeztetik a védett értékeket. Káros hatásnak tekinthető a védetté nyilvánítás előttről a kiskertek terjedése, illetve a fenyvesítés. A parkerdei munkáknál fontos szempont a túlzott feltártság elkerülése. Ennek ellenére a látogatottság eléri a 130 ezer fő/napot, ami a közkedvelt kirándulóhelyeken fokozott igénybevételt jelent.

Gödöllői Tájvédelmi Körzet

A dombság területét a gyakran meredek letörésű löszdombok és az enyhén hullámos homokbuckák teszik változatossá. A növénytakarót az egymást váltó, különböző erdőtársulások élénk mozaikja jellemzi. A térségben évezredekre visszamenőleg megtalálhatók az emberi tevékenység nyomai.

Veszélyt jelent a meredek oldalakon kialakult gyepek feltörése. Ennek következményeként megindul az erózió, a termőtalaj elhordódik, vízmosások keletkeznek. Jellemző folyamat, hogy a terület forrásainak, patakjainak a vízhozama csökken. A természetvédelem szempontjából az lenne kedvező, ha a turisztikai fejlesztéseknél a parkoló és pihenőhelyek a szegélyeknél létesülnének, ahonnét gyalogosan érhetők el a turista célpontok.

Ócsai Tájvédelmi Körzet

A védett terület a régmúlt idők Alföldjének egy-egy sajátos formációját, a láprétek (turjánok) gazdag növény- és állatvilágát, az ócsai medence tájképi és kulturális értékeit őrzi. Természetvédelmi oltalom és műemléki védelem alatt áll a község régi településmagja, a mintegy 60 portából álló öregfalu a templom közvetlen környezetében.

A védett értékek fennmaradását leginkább a terület kiszárítása, kiszáradása veszélyezteti a talajvízszint csökkenés hatására. Az öregfalu és a pincesor csak a tulajdonosok és az önkormányzat segítő együttműködésével óvható meg, amely idegenforgalmi vonzerőt jelenthet.

Természetvédelmi területek

Budapesti Botanikus Kert /Füvészkert/, Budai Sas-hegy, Csévharaszti borokás TT, Érdi Kakukk-hegy /védelemre tervezett/, Fóti Somlyó TT, Gellért-hegy TT /védelemre tervezett/, Gödi Láprét, Háros-szigeti Ártéri Erdő TT, Jókai-kert Természeti Terület, Pál-völgyi-barlang

Felszíne TT, Szemlő-hegyi-barlang felszíne, Szentendrei rózsa termőhelye TT, Vácrátóti Arborétum TT.

Az agglomeráció területén 129 védett és fokozottan védett barlang található.

5.6.2 Helyi jelentőségű védett természeti területek

A volt megyei jelentőségű természetvédelmi területek a megyei hatáskörből települési önkormányzati hatáskörbe kerültek át. Az így kialakult helyi védettségű területek fenntartásáról vagy megszüntetéséről, új területek kialakításáról a helyi önkormányzat rendelkezik.

Természetvédelmi területek

Alsónémedi turjánvidék TT, Budakalászi Dunaparti erdőségek TT, Budakeszi Bodzás-árok TT, Budakeszi Nádas-tó, Budaörsi Törökugrató TT, Bugyi törpenőszirom termőhelye, Biatorbágyi Bolha-hegy, Csömöri legelő, Dunavarsányi úszóláp TT, Érdliget Berza-kert, Érdi Czabai-kert, Érd-százhalombattai földvár és környéke, Göd-felsői Kékperjés Láprét, Göd - ELTE botanikus kertje, Gödi Homokpusztagyep, Gödi Nemeskéri erdő, Gödi Kék Duna üdülő, Gödöllői Erzsébet-park, Gödöllői-isaszegi arborétum, Gödöllői KÁTKI-park, Gyömrői Mányarét TT, Gyömrői Nagyrét TT, Ócsai ''Kiskőrös-alja'', Pest megye kaptárkövei, kaptárfülkéi, Ráckevei (Soroksári)-Duna Hókonyai I. TT, Solymári Szélhegy, Sóskúti kálvária-domb, Százhalombattai halomsírok, Szigethalom Gubovics-szigeti úszóláp, Szigetszentmiklós Czuczor-sziget TT, Szilas-patak kerepestarcsai forrásvölgye, Tahitótfalu Kőnig kert, Tárnoki Öreghegy és Benta-patak melletti rétek, Tinnyei Garancsi-tó, Törökbálinti erdők TT, Ürömi Csókavár, Üröm Kálvária-domb, Üröm Kishegy, Váci Gyadai-rét, Váci Naszály-hegy, Vácrátóti Kis-Tece, Veresegyházi úszószigetek.

Helyi értékként védett fák, facsoportok, fasorok a következő településekben találhatók: Csomád, Göd, Érd, Vác, Budakeszi, Szigetszentmiklós, Délegyháza, Piliscsaba.

Budapest regionális jelentőségű helyi természetvédelmi területei

Budapest Főváros Állat- és Növénykertje, a Budapesti CORVINUS Egyetem budai Arborétuma, Martinovics-hegy /Kis-Svábhegy/, Merzse-mocsár, Naplás-tó és környéke és a Soroksári Botanikus Kert.

5.6.3 A természetvédelem, a tájvédelem és a biológiai sokféleség védelme a Budapesti agglomerációban

A természeti környezet állapota, beleértve a településeken található élővilág elemeit is, az "élhető régió" egyik meghatározó tényezője. A természeti rendszerek önmagukban is jelentős értéket képviselnek, és az emberi tevékenységek szempontjából igen sokrétű funkciót látnak el.

A természetvédelem alatt álló területek elsődleges funkciója a biodiverzitás védelme. Ezen túl kiemelkedő szerepük van a táji jellegzetességek, és más környezeti erőforrások (pl. tiszta levegő) megőrzésében. Az ember által közvetlenül hasznosítható funkcióik az oktatás-nevelés és a rekreáció.

A természetes folyamatokat az ember az élőhelyek szétszabdalásával, a területek saját céljaira való felhasználásával - ami az utóbbi évtizedben jelentősen felgyorsult - alapvetően befolyásolja. A még meglévő természet-közeli, kevésbé intenzíven hasznosított elemek védelme, és a természetes folyamatok elősegítése érdekében fontos az ilyen területek egységes rendszerben való kezelése az élőhelyek összekapcsolása (ökológiai hálózat). Ez a táj rekreációs, esztétikai funkcióinak betöltését is elősegíti.

A Budapesti Agglomeráció területén jelenleg közel 39200 ha élőhely áll országos jelentőségű természetvédelmi oltalom alatt és 46700 ha áll európai jelentőségű kijelölés alatt (Natura 2000 hálózat). Az országos védett területek között egy nemzeti park (Duna-Ipoly Nemzeti Park), 3 tájvédelmi körzet (Ócsai TK, Gödöllői-dombvidék TK és Budai TK) és 9 természetvédelmi terület található. A Natura 2000 hálózatot egy különleges madárvédelmi terület és 17 különleges természet-megőrzési terület alkotja. A fővárosban 3500 hektár terület áll természeti oltalom alatt, melyből 522 hektár helyi védett. Az agglomeráció további értékei a Pesti síkság, valamint a Ráckevei Dunaág területére összpontosuló ex lege védelem alatt álló lápterületek, a Budai-hegység ugyancsak ex lege védelem alatt álló barlangjai és a térség forrásai. Helyi védelem alatt jelenleg 81 lokálisan értékes élőhely áll, mely azonban még nem fedi le a természetvédelmi szempontból értékes területek összességét. A Országos ökológiai hálózat övezete finom léptékű kidolgozása, valamint a lehetséges további fejlesztések (pl.: patakmeder revitalizációk) a zöldfelület fejlesztéssel együtt segíthetné az agglomerációs értékek védelmét, hosszú távú megőrzését.

A természeti értékek eloszlása nem egyenletes, a Budai oldalon egybefüggőbb, a pesti oldalon fragmentáltabb a természeti környezet, melyet jól mutat a Országos ökológiai hálózat övezete is. Természetvédelmi szempontból a térség különlegessége a kiemelkedően magas élőhely diverzitás: előfordulnak középhegységi erdők és gyeptípusok, dombsági erdőssztyep erdők és löszgyepek, Duna-Tisza közi homokbuckás borókás-nyárasok és homokpusztagyepek, síksági lápok és természetes folyóvizek az agglomeráció növényföldrajzi szempontból kis területén belül. A fővárosi agglomeráció különös helyzetű területen alakult ki, hiszen természetes flóraválasztó, termálforrások és barlangrendszerek, hegyvidéki-alföldi és vízi életközösségek egyaránt megtalálhatók benne és körülötte.

A térség táji értékeire vonatkozóan átfogó felmérések nem állnak rendelkezésre, az egyedi tájértékek felmérése településenként eltérő ütemben zajlik.

A természet- és tájvédelmi intézkedésekkel kapcsolatban a hatékonyság csökkentését okozza a források erőteljes korlátozottsága, valamint az, hogy jelenleg az országos és a helyi szintű védelem intézkedései egymástól függetlenül, szakmai koordináció nélkül zajlanak.

Társadalmi (fogyasztói) szempontból egyértelműen kijelenthető, hogy a térség természeti és tájképi értékeinek bemutatás, nevelés és szabadidős célú használata még nincs kitöltve, melynek oka részben az, hogy az igen erős beépítési nyomás az abszolút elővigyázatosság elvét követve még a szelíd fejlesztések kivitelezése is engedélyezési nehézségekbe ütközik.

A természet- és tájvédelmi érdekek érvényesítését segítik az olyan új kezdeményezések, mint a „Budakörnyéki Natúrpark”, mint egy földrajzilag és történetileg összefüggő terület lehatárolására és tájértékeinek megőrzésére irányuló kezdeményezés, illetve a „Buda Vidék Zöldút”, mint értékes vonalas tájszerkezeti elemek alkotta hálózat.

Ezeknek az új elemeknek még nem történt meg sem a szakmai szintű, sem a jogszabályi szintű definiálása, illetve beépítése a tervezési és fejlesztési rendszerbe, ezért nem volt mód a CORVINUS Egyetem Tájépítészeti Kara szakmai támogatásával kirajzolódó kategóriáknak és lehatárolásoknak a BATrT módosítás tervezetébe való beépítésére, pedig a pld. a zöldút hálózat a kerékpárúthálózattal megegyező fontosságú elem lehet a térségi tervezésben, amennyiben az EU Tájegyezmény irányelvei következetesen érvényesülnek.

Folyamatok, változások

A Budapesti Agglomeráció térségében az erőteljes urbanizációban és infrastruktúra fejlesztésben a privatizáció sajátosságai (kis aranykorona értékű gyepek és vizes élőhelyek kerültek többnyire ingatlan-befektetők tulajdonába), valamint gazdaságossági szempontok miatt a zöldmezős beruházások túlsúlya jellemző. Ez rendre a természetvédelmi érdekek és a fejlesztési szándékok konfliktusához vezet, egyúttal a természetes zöld felület fokozatos csökkenését eredményezi. Különösen erőteljes ez a folyamat az olyan kisebb élőhelyfoltok és természetközeli zöldfelületek esetében, melyek nem kiemelkedően értékesek, területi védelem alatt nem állnak, de a Országos ökológiai hálózat övezetének részei és helyi szinten a természetes élővilág fontos refúgiumterületei. E területek esetében különösen indokolt lenne a helyi szintű védelem, mellyel szemben sok esetben épp az önkormányzatok mutatkoznak ellenérdekelt félnek.

A természetközeli élőhelyekre általában jellemző, hogy az erőteljes környezeti terhelés, valamint a korábbi agrár területhasználatok (legeltetés, kaszálás) megszűnése miatt sok élőhelyen aktív kezelés lenne szükséges az értékek hosszú távú megőrzéséhez, állapotának fenntartásához. E tevékenység (mely például olyan elemeket tartalmaz, mint a cserjék visszaszorítása, agresszívan terjedő idegenhonos fajok visszaszorítása, vízvisszatartás, erdőkben faállomány csere tájidegenről őshonosra, stb.) számos területen nem kielégítő mértékű, mely hosszú távon szintén a természeti értékek vesztéséhez vezet.

A táji-, természeti értékek, mint térségi erőforrások:

Előnyök:

- kiemelkedően magas élőhelydiverzitás,
- barlangok és hőforrások jelenléte,
- jelentős kiterjedésű országos és európai jelentőségű védett természeti területek,
- gazdag kulturális emlékek, egyedi tájértékek,
- fokozódó társadalmi szerepvállalás: zöld szervezetek növekvő száma és aktivitása.

Hátrányok:

- a helyi szintű védelem nem kielégítő mértéke,
- élőhelyek erőteljes feldaraboltsága (különösen a pesti oldalon),
- aktív természetvédelmi kezelés hiánya,
- tájértékek hiányos felmértsége,
- zöld szervezetek tevékenységének koordinálatlansága, szervezetlensége.

Lehetőségek:

- a természeti környezet szabadidős és ismeretterjesztési célú használatának kíméletes fejlesztése,
- természetközeli zöld területek kialakításával természeti környezet egységének, egyúttal a térség környezeti állapotának javítása,
- élőhelyek természeti állapotának fejleszthetősége egyszerű beavatkozásokkal (pl.: cserjésedés visszaszorítása).

Korlátok:

- infrastruktúra-fejlesztések erős gazdasági ellenérdekeltsége és hatékony érdekérvényesítő képessége,

- agglomerációs agrárhasználat fokozatos kiszorulása.

Duna-Ipoly Nemzeti Park

Az Országgyűlés 1991. áprilisában fogadta el azt a határozatát, amely a Dunával kapcsolatos egyes nemzetközi környezetvédelmi feladatokról szól. Ezek között szerepel az érintett térségben egy nemzeti park létesítése.

A nemzeti park létesítésének célja a folyók és a felszín alatti vízkészlet, valamint az érintett területek erdeinek, termőtalajának és más megújuló erőforrásainak védelme, a kultúrtörténeti értékek megóvása, a természeti értékek és a természeti értékeket övező jellegzetes és néhol még érintetlennek mondható táj megőrzése.

Természeti értékek

A Duna-Ipoly Nemzeti Park területe a Pilis- a Visegrádi- és a Börzsöny-hegységeket, az Ipoly-völgy Hont és Balassagyarmat közötti szakaszát és a Szentendrei-sziget egyes területeit foglalja magában. A Nemzeti Park térségének egyedi sajátosságát a három nagy tájképi egység, a folyóvölgyek, a hegységek és a síkság találkozása adja. Ebből következik a terület nagyfokú változatossága, amely egyedülálló határainkon belül.

A földtani és tájképi értékek körében a Duna és a hegyek kapcsolatának legszebb példája a Dunakanyar. A nemzeti park területén vulkáni és üledékes eredetű kőzetek egyaránt megtalálhatók, kiegészülve a folyóvölgyek helyenként ma is változó allúviumával, a kavicságyban épülő-pusztuló zátonyokkal. Kiemelkedő jelentőségűek a hegységi részeken eredő források és változó vízhozamú patakok, melyek szinte kivétel nélkül az Ipolyba vagy a Dunába sietnek.

A nemzeti park növényzetében a sokszínűség mellett az átmeneti jelleg emelhető ki. Ennek oka részben az alapkőzet változatossága, részben pedig a szubmediterrán és kontinentális klímahatárok találkozása. A Dunakanyar összekötő kapocsként szerepel a Dunántúli-középhegység és az Északi-középhegység flórája között. Sok faj illetve társulás itt éri el elterjedésének határát (pl. pirosló hunyor, nyúlfarkfüves bükkös). Az ártéri szintek jellegzetes növénytársulásaitól kezdve a homok pusztagyepeken keresztül, a közép- és magashegységi vegetáció több típusáig bezárólag rendkívül összetett a növényzet. A nemzeti park unikális botanikai értéke a magyarföldi husáng. Az Ipoly-völgy ártéri rétjeinek dekoratív növénye a réti iszalag. Az élőhelyek sokféleségének köszönhetően állatvilága is rendkívül összetett, sok ritka veszélyeztetett faj állománya él a térségben. A nemzeti park területén előforduló védett és fokozottan védett fajok száma meghaladja a 700-at.

A nemzeti park állatvilágát tekintve a folyók különös értékeket rejtenek. A Dunakanyarban áttörő víz a felgyorsult folyással, kavicsos aljzattal ritka, endemikus csiga-fajok élőhelye. Előfordul a bödöncsiga és a rajzos csiga. A halfauna legértékesebb tagja a petényi márna szintén a folyóvizekhez kötődik.

A száraz hegyi gyepeken a fűrészeslábú szöcske és az orosz sztyeppékre jellemző, nálunk reliktum jellegű réti sáska él.

A kétéltű fauna az összes hazai fajt tartalmazza. Köztük különösen színpompás a Börzsöny nedves völgyaljain élő foltos szalamandra. A hüllők közül a pannon gyík a Pilisben és a Börzsönyben is előfordul. A nemzeti park területén sok az erdei énekes- és ragadozó madár, a folyók mentén vizi-, parti és gázlófajok egyedei figyelhetők meg. Kiemelkedő jelentőségű a kerecsensólyom, a parlagi sas és a kígyászölyv állomány. Költ a fekete gólya is. A Börzsöny idősebb erdeiben a fehérhátú fakopáncs állomány számottevő.A Duna vizén az északról

érkező bukórécék nagy tömegben telelnek át. Időnként feltűnik egy réti sas amint a récékre vadászik. A barlangok, elhagyott bányajáratok népes denevér kolóniáknak adnak helyet. Több védett cickány és pelefaj él a területen, a nagytestű ragadozók közül a háborítatlan erdőkben időnként feltűnik a hiúz, a vizek mentén pedig a vidra.

Természetvédelmi kezelés, főbb veszélyeztető tényezők

A Dunakanyar Budapest és környéke lakosságának napi kiránduló, hétvégi pihenő-, és tartós üdülőterülete, ahol az alapvető gazdálkodási célokon kívül az erdőknek ki kell elégíteniük a lakosság pihenési, természetjárási és sportolási igényeit is.

A Duna-Ipoly Nemzeti Park inkább a bakancsos turisták, a téli sportok világa, ahol jellemző a gyalogos természetjárás. Az erdőgazdasági feladatok ellátását lehetővé tevő feltáró úthálózat kiépítése a hegység belsejébe vonzza az autókat, növeli az autós turizmust.

A hegységek mai zártságának, viszonylagos zavartalanságának fenntartására irányuló védelmi munkát, ugyanakkor az irántuk egyre fokozódó turisztikai érdeklődésből adódó ellentmondást a természetvédelmi szempontból kevésbé értékes peremkerületi részek látnivalóinak kibontásával, ott a fogadás feltételeinek megteremtésével kívánjuk ellensúlyozni.

A 70-es években betelepített muflon - különösen a Szent Mihály-hegyen - talajeróziót, a növényvilág károsodását okozza. A természetes vadeltartó képességet meghaladó vadlétszám az erdővagyon értéknövekedését, a tartamos erdőgazdálkodást gátolja, a természeti értékek fennmaradását veszélyezteti.

Az üdülünépességet vonzó Dunakanyarban a beépítési törekvések a védett területeket is elérhetik. A jelenlegi jogi szabályozás, az önkormányzatok kritikus anyagi helyzete az ütközések fokozódásához vezethet.

A védett terület 96%-át kitevő erdőkben az erdőfelügyelet és a természetvédelem lényegében azonos érdekekből fakadó együttműködése révén kell biztosítani a tartamosságot, az erdők közjóléti és védelmi rendeltetését. Előkészítés alatt áll a Pogány-Rózsási terület, a Szent Mihály-hegy déli részének, valamint a Cserna-völgy jellemző területének erdőrezervátummá nyilvánítása.

5.7 Az épített környezet és a kulturális örökség védelme

A kulturális örökség védelme új elem és új lehetőség a területrendezési tervezés eszközkészletében. Olyan elem, amely tartalmi meghatározása a *(38/2009. (II.27.) Korm. rendelet 1.§ 81 bekezdése szerint)* a kultúráért felelős miniszter feladata.

5.7.1 Világörökség és világörökség-várományos területek

Az OKM – *az OTrT tartalmával összhangban* - a Budapesti agglomerációhoz tartozó települések közül a „Világörökség és világörökség-várományos terület övezete" által érintett településként jelölte meg az alábbi településeket:

- Budapest
- Budakalász
- Dunabogdány
- Dunakeszi
- Érd
- Göd
- Kisoroszi
- Leányfalu
- Százhalombatta
- Szentendre
- Szigetmonostor
- Tahitótfalu
- Vác
- Visegrád

Bár az OTrT szerint elegendő a kiemelt térségi területrendezési tervekben a világörökség és világörökség-várományos területek településsoros meghatározása és ábrázolása, a Budapesti Agglomeráció Területrendezési Terve módosítása keretében – *a Kulturális Örökségvédelmi Hivatallal egyetértésben* - továbbléptünk övezethez tartozó területek előzetes lehatárolásában.

A Világörökségi területek Budapesten helypontosan, a világörökség várományos területek az egész agglomeráció területén egyrészt településhatárosan, másrészt, mint a „világörökségi terület kijelölésére vizsgálat alá vont terület" helypontosan került lehatárolásra. Utóbbi lehatárolások jelölik azokat a területeket, amelyeken belül kell keresni *(a további megalapozó szakmai munka és az önkormányzatokkal folytatandó egyeztetések eredményei alapján)* a viágörökségi területek *(a magterület és a puffer-területek)* határait.

Világörökségi területek Budapesten

A fővárosban jelenleg is található *világörökségi terület,* nevezetesen a „Budapest duna-parti látképe és a Budai Várnegyed", amely 1987 óta szerepel az UNESCO Világörökség helyszínei között, valamint a 2002 óta a Világörökség részét képező „Andrássy út és történelmi környezete".

Az előzetes egyeztetések során tisztázódott, hogy a Budapesten meghatározott és lehatárolt világörökség területeken túl világörökség várományos területként vizsgálandók az agglomeráció területén

- a római LIMES védvonal létesítményei által érintett területek
- valamint a „Dunakanyar kultúrtáj" területe.

Ennek megfelelően Világörökség várományos területként kerül feltüntetésre Budapesten a római korú LIMES védvonal, amely Budapesten több részterületből tevődik össze *(Kossuth Lajos üdülőpart, Aquincum municipium, Aquincum canabae, Viziváros, Március 15. tér, Albertfalva, Campona).*

A LIMES vonal létesítményei által érintett területek régészeti meghatározása és azonosítása a vizsgált térségben megtörtént, így a területrendezési tervben – a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal adatszolgáltatása alapján - mód van az érintett területek lehatárolására. E területeket a később kidolgozandó kezelési tervben foglaltak szerint kell majd beépíteni és védelmüket biztosítani a települések településrendezési eszközeibe.

A Dunakanyar kultúrtáj területe

- a Dunakanyar együttlátható és tájképvédelmi területéből,
- valamint az egykori királyi vadászerdők területéből tevődik össze.

(A terület határa túlnyúlik a Budapesti agglomeráció határain, az egykori vadászerdők területi kiterjedése pedig hasonlatos a Duna – Ipoly Nemzeti Park lehatárolt területével.)

A területrendezési terv a lehatárolt területet, mint a világörökségi területek lehatárolása során vizsgálat alá vonható területet határozta meg, amelyen belül kell keresni a távlati világörökség magterület és pufferterület határait.

A két világörökségvárományos terület bemutatása az akkori Oktatási és Kulturális Minisztérium Kulturális Örökségvédelmi Hivatal vezetője által a Tervezők rendelkezésére bocsátott, a KÖH e célú vizsgálatait összefoglaló tanulmány és lehatárolás figyelembe vételével történt.

A dunai LIMES, mint világörökség várományos terület

A Római Birodalom több ezer kilométeres, hegyeken-völgyeken át húzódó, folyók vonalát követő határvonala volt a limes. A birodalom európai határvonala a Rajna és a Duna vonalára támaszkodott. Az erődített folyami határ neve ripa volt (ripa: folyópart). A pannóniai határszakaszt ezért ripa Pannonicanak nevezzük.

Pannonia tartomány Duna mentén húzódó határa mindvégig a Római Birodalom egyik legfontosabb európai határszakasza volt, melyet az itt állomásoztatott igen erős, eleinte három, később négy légióból és átlagosan harminc segédcsapatból álló haderő bizonyít. A Kr. u. I. század végétől a fokozódó barbár támadások hatására kialakult a lineáris határvédelem, vagyis a csapatoknak a határvonalon, vagy annak közvetlen közelében való állomásoztatása. A határ megerősítése megkövetelte a korábban csak fából és földből épített táborok kőerődítményekké való átépítését. A limes egy keskeny, de sűrűn és gondosan kiépített rendszerré vált.

Pannonia határszakszán négy állandó légiótábor, 24-25 segédcsapattábor, számos időszakos tábor, több késő római erődítmény, és mintegy 200 feltárt (vagy ismert) torony, kiserőd, hídfőállás volt. Az erődítmények egymástól való távolsága 10-30 km, az őrtornyoké – különösen a késő római korban – 1-2 km, esetenként csak 500 méter, de mindenképpen látótávolságon belüli. Sánc, vagy bármilyen fizikai akadály építésére nem volt szükség, mivel azt maga a Duna alkotta. A határvédelmi rendszer igen fontos része volt a Duna, mint vízi út, és az erődítményeket összekötő hadiút, a limes-út. A rómaiak által épített erődítmények és utak egy részét még a középkorban is használták, sőt a római kort követően egészen a XIX. század második feléig nem is készítettek ilyen minőségű utakat.

A Római Birodalom több ezer kilométer hosszú, egyetlen nagy egységet alkotó határvédelmi rendszere, a limes a kínai Nagy Fal után a legnagyobb összefüggő ember alkotta rendszer a Földön. Megismerése, feltárása, maradványainak bemutatása a kulturális örökségvédelem kiemelkedő feladata. A római limes az emberi géniusz kiemelkedő alkotása, amely napjainkig sugározza erejét, és mindenben kielégíti a világörökségi helyszínekkel szemben támasztott követelményeket.

Ezt felismerve 2000-ben indult el egy nemzetközi kutatási munka, a Kultúra 2000 pályázat keretében. Hazánkat a Pécsi Tudományegyetem képviselte a közös munkában. 2003-ra elkészült a magyarországi szakasz várományosi dokumentációja, majd pedig a nevezést előkészítő szakmai munka. A projekt kifutásával azonban bizonytalanná vált a folytatás.

Szerencsére uniós tagságunk és a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal szerepvállalása eredményeként újabb pályázati projekt keretében folytatódhat a munka, immár kibővített célokkal. Ennek első lépéseként elkészült a várományosi anyag új követelmények szerinti átdolgozása és benyújtása. A mindmáig fennmaradt számos emlék több ország területére esik, így feltárásuk, megóvásuk és bemutatásuk nemzetközi együttműködés keretében a legcélszerűbb. Így Ausztria, Szlovénia, és a bulgáriai limesen dolgozó Lengyelország is részese ennek a pályázatnak. A több országot és szervezetet átfogó, szövevényesnek ígérkező projekt összehangolását a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal végzi.

A római limes hazánk legnagyobb kiterjedésű, területileg összefüggő kulturális öröksége. A védettségre váró objektumok között katonai létesítmények, erődök, őrtornyok, utak, mesterséges gátak, sáncok és polgári létesítmények lehetnek. Az egyes különálló helyszínek közötti „kohéziós erő” a határvonal mentén haladó limes-út, és ahol volt, az épített limes (falak, sáncok). Ennek ismert szakaszai adják nálunk a világörökségi helyszín nyomvonalát, gerincét.

A Duna-kanyar mentén előkerült őrtornyok és kisebb erődök nagy száma bizonyítja, hogy ez a limes-szakasz igencsak veszélyeztetve volt a túlparton élő népektől. Az emlékek nagy része a jobbparton épült, de a barbár betörések megtorlásaként és megelőzéseként a balparton is épültek erődök, valamint átkelőhelyek a folyón. Ezek jelentős részét mára feltárták, egy részüket be is mutatták.

A limes út, illetve a Duna nyomvonalát követve kijelölhetők azok a települések, amelyek külvagy belterületei érintettek lehetnek a projektben. Magukat a védendő emlékeket jelekkel ábrázoltuk: ez az „ikonsor” elég jól kirajzolja a limes vonalát a folyam mentén, a Duna-kanyartól Budapestig, és tovább Százhalombattáig.

A római limes az UNESCO által kijelölt egységes világörökségi területet fog alkotni, mely 8 országot érint, a Magyarország részvételével is jelenleg folyamatban lévő projektben pedig 5 ország vesz részt. (Ez a program az 5 országban 150 települést és 300 helyszínt érint). A világörökségi cím egyrészt rangot, elismerést, pezsgő kulturális turizmust és ezzel gazdasági fellendülést hozhat, másrészt azonban olyan kötelezettségeket, megszorításokat is jelent, melyek a világörökségi helyszín megmaradását és fejlesztését szolgálják. A védelem tehát bizonyos kötöttségeket jelent az ott élők és gazdálkodók számára. Ez ellenérdekeket hozhat a felszínre, melyek a megnehezíthetik, vagy meg is akadályozhatják a védelem céljainak megvalósítását. Ezért a KÖH munkatársai egyeztetést kezdeményeznek valamennyi érdekelttel.

A KÖH kezelési tervet készít, amely valamennyi ingatlanra lebontva rögzíti a teendőket. A hivatal munkatársai felkeresik az összes érintett település önkormányzatát, képviselő testületét, és tájékozatják őket a tervekről, a közös feladatokról és lehetőségekről.

A Kulturális Örökségvédelmi Hivatal által elvégzett szakmai vizsgálatok felhasználásával a területrendezési terv „Világörökség és világörökség-várományos terület övezete” tervlapjain egyaránt lehatárolásra kerülnek

- a meglévő világörökség területek,
- valamint a világörökség várományos területek úgy településhatáros, mint valós lehatárolásos változatban, mint a világörökségi terület kijelölése szempontjából vizsgálat alá vont terület.

A Dunakanyar, mint világörökség várományos történeti táj

A történeti táj fogalma már a középkorhoz kötődik. A középkori királyi erdőterületek a királyi birtokok egy speciális csoportját alkották, és ezek minden esetben egy erdőterület és egy királyi rezidencia, vagy rezidenciák együttesét jelentették. A középkori Európában Királyi Erdőnek hívták az ilyen területi egységeket. Európa sok száz királyi erdejéből mára alig néhány maradt meg integráns formában.

A Pilis történeti táj a középkori királyi birtok és erdőterület kiemelkedő jelentőségű, európai viszonylatban is egyedülállóan megmaradt példája. Kialakulása a magyar államszervezés idejére tehető, és a királyi központok (Esztergom, Visegrád) épített örökségével együtt a középkor teljes időszakában egységes szervezeti formával és területi elhatárolással rendelkezett. Középkori település- és tájtörténete a speciális királyi erdőbirtoklás következménye, és a területén létrejött középkori kolostorok is a királyi hatalom különleges megjelenési formájaként jelentkeztek. Újkori története során ez az erdőterület továbbra is speciális védelem és hasznosítás alatt állott, településszerkezetében nem következtek be a modern iparosítás és tömeges betelepülés romboló tényezői. A történeti táj fennmaradása indokolja, hogy a természeti tájban olyan elemek (növényzet és állatvilág) maradtak fenn, amelyek érdemessé tették a legmagasabb szintű természetvédelmi besorolásra (nemzeti park). Ez a védelem azt is biztosította, hogy a történeti tájértékek, a középkorig visszamenően, döntő többségében háborítatlanul megmaradtak, a hozzájuk kapcsolódó királyi műemlék-együttesek pedig reprezentálják a hazai műemlékvédelem és régészeti kutatás minden jelentős fázisát a 19. századtól kezdődően. A királyi központok és a királyi erdőterület egysége a modern örökségvédelemben is indokolt, ezért szükségesnek látszik, hogy az együttes a természeti, épített örökség és régészeti védelem mellett a történeti táj védelmével is rendelkezzen. A Pilis azért európai jelentőségű történeti táj, mert itt a középkori Királyi Erdő valamennyi eleme együtt megtalálható: a királyi központok (Visegrád és Esztergom), a vadászterület (pilisi erdők), vadállomány (a középkorban is vadászott gímszarvas, őz és vadkan) és a királyi házhoz köthető vallási létesítmények (a ciszterci és pálos kolostorok romjai). A terület középkori településszerkezetéből kikövetkeztethető a korabeli Királyi Erdő kiterjedése, amely gyakorlatilag megegyezik a mai Nemzeti Parki területtel. Mindez olyan birtokszervezeti és funkcionális kontinuitást mutat, amely legalapvetőbb ismérve a történeti tájaknak. A középkori királyi birtok és vadászterület a világon szinte egyedülálló módon maradt fent a hajdani birtokhatárain belül. Használata jelenleg túlnyomó részben erdő; a királyi központok várai és palotái megtekinthetőek; a környező települések történeti magja megmaradt; a királyi alapítású szerzetesrendi területek használata rekonstruálható. A terület erdőgazdálkodása fokozott hangsúlyt helyez az erdőterület védelmére, és ez egyben elősegíti a településszerkezeti, régészeti, műemléki helyszínek védelmét is. Különböző történeti korokban fennálló közel teljes településszerkezete ismert.

A világörökségi védelmet igénylő terület a Duna mentén húzódik. A táj védelmének egyik legfontosabb eleme a feltáruló látvány, amit nem lehet a Dunával lehatárolni, az kiterjed a balpartra is. A védendő táj így magában foglalja a Visegrádi hegység nagy részét, az egész

Szentendei-szigetet, valamint a balparti látképet is, a hegyek gerincéig. A térség egésze messze túlnyúlik a Budapesti Agglomeráció határain. E tervben az agglomeráció területét érintő javaslatok szerepelnek, de a történeti táj védelmére egységes tervet kell kidolgozni, majd egységes egészként is kezelni.

A Duna-kanyar alapvetően egy fluviális (folyamra felfűzött) kultúrtáj, aminek legközelebbi példája Wachau, az osztrák Duna-kanyar. Magyarországon csak a legújabb időben indult meg a történeti tájak védelme, és ezek pontos kritériumainak meghatározása további feladatokat jelent. A Pilis eddigi interdiszciplináris kutatása eszköz lehet arra, hogy nagy területű, összetett, hosszú történeti fejlődéssel és többrétegű táji örökséggel rendelkező területek kritériumait pontosan meg tudjuk határozni, ezzel is segítve a világörökségi törvény kidolgozását.

A legtöbb helyszín élvez már valamilyen védettséget – *műemléki, régészeti, természeti, helyi, ill. vízbázis* – némelyik egyszerre többfélét is. A térséget a központi előírásokon túl helyi eszközökkel is meg kell őrizni a további tájidegen beavatkozásoktól.

A Dunakanyar kultúrtáj világörökségi terület kijelölésére vizsgált terület

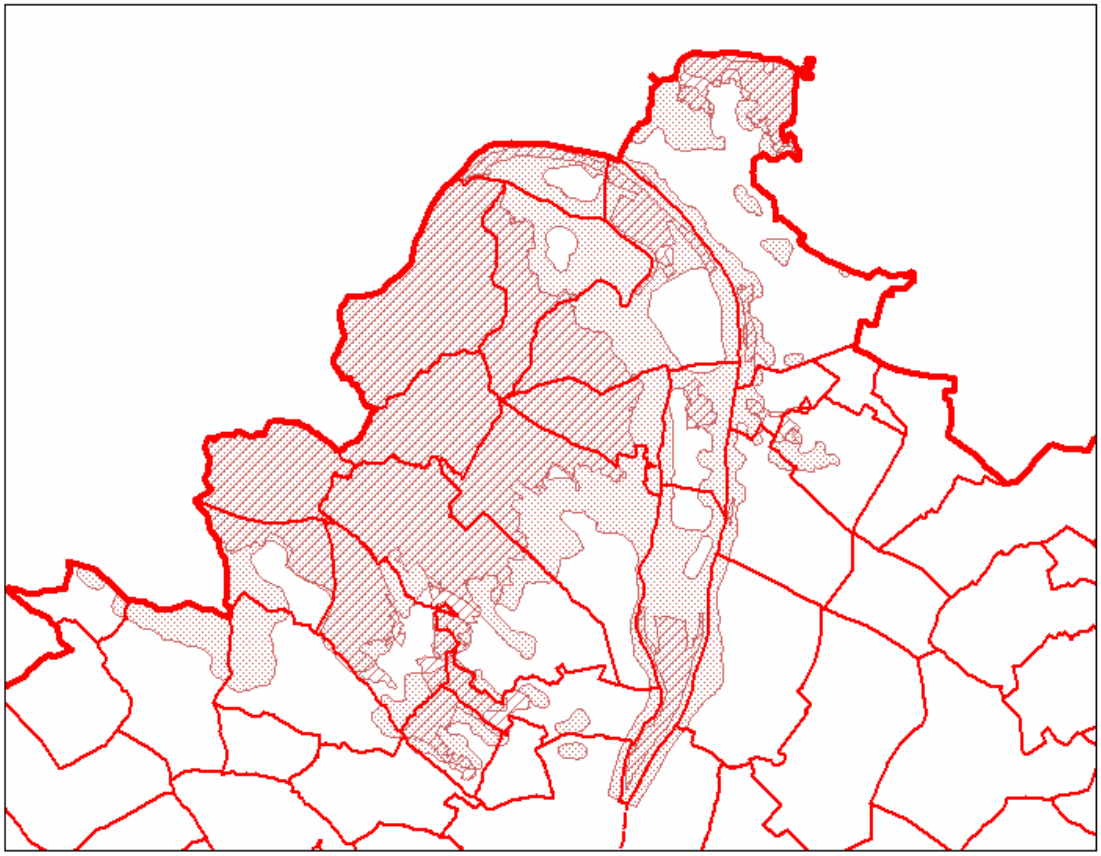

5.7.2 Történeti települési terület övezete által érintett települések

Az OKM a Budapesti agglomerációhoz tartozó települések közül a „Történeti települési terület övezete által érintett települések” által érintett településként jelölte meg az alábbi településeket:

- Budapest
- Biatorbágy
- Budakeszi
- Érd
- Fót

- Gödöllő
- Gyömrő
- Ócsa
- Páty
- Pécel
- Pilisszentkereszt
- Pomáz
- Százhalombatta
- Szentendre
- Vác
- Visegrád
- Zsámbék

Történeti települési területek Budapesten

A „történeti települési területek" lehatárolása a fővárosban két kategóriában történt. Egyrészt a térségi érdeket tükröző közigazgatási határ szerint, másrészt pedig a konkrétabb települési érdeket kifejező szűkebb lehatárolással.

A történeti települési területek konkrétabb lehatárolása Budapesten – a méretarány adta pontossággal – követi az épített környezet Településszerkezeti Tervben javasolt értékvédelmi kategóriáit, ami egyértelműen sugallja, hogy a főváros értékeinek érvényre juttatása és méltó környezetben való megjelenése nem korlátozódhat pusztán az épített környezet jogszabályokban védett elemeire.

A TSzT „Kulturális örökségvédelem övezetei" c. tervlapjain lehatárolt területek a városszerkezeti, városképi szempontból kiemelten védendő, ill. védendő karakterű összvárosi jelentőségű, ill. helyi jelentőségű területeket azon elemeit képviselik, amelyek a történeti belváros, valamint az egykor önálló települések központjainak máig is sajátos karakterjegyeket hordozó magjai.

A belvárosban ilyen összefüggő térség a Nagykörút és a „budai körút" által határolt terület, kiegészülve a Világörökség e területen kívüli részeivel, továbbá ide sorolt a Városliget és az Újlipótváros déli része. Ide tartoznak az ezen térséget övezető hagyományos városrészek, a Terézváros, az Erzsébetváros, a Józsefváros és a Ferencváros középső, döntően lakóterületi részei, valamint a „budai körút" külső oldalához kapcsolódó jellemzően lakófunkciójú tömbök.

A belvároson kívül lehatárolt területek egy része kötődik az egykor önálló települések központjaihoz (pl. Soroksár, Újpest, Nagytétény, stb. régi központjai), más részük többnyire valamilyen szervezetten létrehozott, következetesen egyéni szabályozás szerint megvalósított beépítés (pl. a XIX. kerülethez a Wekerle telep, vagy a VIII. kerületi Tisztviselőtelep, mint 125 éves múltra visszatekintő egységes beépítésű lakóterületek, védett elemek.)

Fenti területek lehatárolása ráirányítja a figyelmet ezen területek megkülönböztetett kezelésére, egy területrendezési és településrendezési kompetenciát jelentősen meghaladó – *a műemlékvédelmi és helyi védelmi kategóriáknál is szélesebb körű* – szabályozás szükségességére.

Az „épített" és a „kulturális örökség" elemei Budapesten

Budapest városfejlesztési koncepciójának egyik stratégiai célja az épített környezet minőségének javítása. Ennek a szerteágazó feladatokat generáló kihívásnak egyik kiemelt jellemzője a településszerkezet és a városkép tradicionális elemeinek megőrzése.

Védett elemek

A város egyes értékes karakterelemei, mint a városi identitás hordozói – az egyedi építményektől az összefüggő térségekig – már ma is különböző szintű jogszabályi védelmet élveznek. A Településszerkezeti terv csak a területi típusú (területre, illetve épületegyüttesre vonatkozó) védelmeket tünteti fel, amelyek az alábbiak:

A fővárosban két műemléki jelentőségű terület található. Az egyik – fentiekben már bemutatott - az UNESCO Világörökség helyszínei között 1987 óta szereplő „Budapest Duna-parti látképe és a Budai Várnegyed" területe. E műemléki jelentőségű terület 2005-ben kibővült az „Andrássy út és történelmi környezete területével (amely 2002 óta a Világörökség része), továbbá kiegészült az ezen terület un. „puffer-zónájával" a várostörténetileg – városképileg szorosan összetartozó együttes egységes védelme érdekében. A másik műemléki jelentőségű terület a XII. kerületben a svábhegyi, Széchenyi-hegyi villák területe (2001 óta).

Budapest világelső volt a historizmus építészetében, amely mind a mai napig (különösen a Nagykörút mintegy 4 kilométeres hosszúságában) egységesen jelenik meg.

További, országos védettségű területként szerepelteti a településszerkezeti terv – *egyeztetve a Kulturális örökségvédelmi Hivatal (KÖH)* – az 1997-es műemlékvédelemről szóló törvény hatálybalépése előtt, egyedi határozattal kijelölt 16, úgynevezett műemléki környezetet.

A védett elemek közé tartozik a Budapest VIII. kerületi Tisztviselőtelep több mint 125 éves múltra visszatekintő egységes beépítésű lakóterülete is.

Az országos védettségű területek mellett vannak fővárosi értékvédelmi területek. Ebbe a kategóriába a műemléki védettség alatt nem álló, de megőrzésre érdemes, építészeti, építészettörténeti, várostörténeti szempontból helyi védelemre érdemes épületegyüttesek, épített környezetek tartoznak, melyek az 54/1993.(1994.II.1.) Főv.Kgy. számú rendelet és módosításai alapján a fővárosi védettségű épületegyüttesek.

Az „épített környezet értékeinek védelme" című tervlap feltünteti a régészeti lelőhelyeket védetté nyilvánított régészeti lelőhely és nyilvántartott régészeti lelőhely szerinti bontásban.

Történeti települési területek az agglomeráció Pest megyei településeiben

Bár az OTrT szerint a történeti települési területek vonatkozásában is elegendő a kiemelt térségi területrendezési tervekben az érintett területek településsoros meghatározása és ábrázolása, a Budapesti Agglomeráció Területrendezési Terve módosítása keretében ebben a vonatkozásban is továbbléptünk övezethez tartozó területek előzetes lehatárolásában. (A kiegészítés nem vált részévé a módosításról szóló törvénytervezetnek, a továbbtervezést segítő lehatárolások az övezeti tervlapon alaptérképi jelként kerültek feltüntetésre)

A rendelkezésre álló településszerkezeti tervek másodelemzésével, légifotók kiértékelésével, a településszerkezeti sajátosságok figyelembevételével (településenként) lehatárolásra kerültek a történeti települési területek, amelyek pontosítását és szabályozását a településrendezési eszközök módosítása során kell majd elvégezni.

A meglévő épített örökség kiemelkedő jelentőséggel bír a turizmus vonatkozásában. Probléma, hogy ezek az értékek sok esetben a nagyközönség számára nem hozzáférhetők pl. üresen állnak, nincsenek művelődéstörténetileg hitelesen helyreállítva, berendezve, az épület értékétől független hasznosításuk van (pl. iskola, iroda, telephely stb.)

A történeti települési térség által érintett települések

Biatorbágy

A Tétényi-fennsík erdői és az Etyeki dombság lábánál hosszan elnyúló – *halastó által határolt* – kettős nevű település korábban két önálló falu volt. Mindkét anyatelepülés központi magja utcás jellegű, csupán Bia legrégibb része mutat halmazos tulajdonságokat. Az újabban kiépült részek kertvárosi jellegzetességeket is mutatnak. A települést a régi szőlőhegyeken kialakult kiskertes öv kíséri.

Településkarakter

A biai rész településszerkezetének kialakulásában a legfőbb strukturáló elemnek, tekinthető észak-nyugat – dél-kelet irányban elhelyezkedő főutca mellett a domborzat - a református temető dombja. A két kastély és a dél-nyugatról gátat szabó halastó is befolyásolta a településkarakter formálódását, jelenlegi állapotának kialakulását. A falu régi településmagja részben még őrzi az évszázadok alatt kialakult telekszerkezetet. A Nagy utca és a vele hellyel-közzel párhuzamos utcák által határolt tömbökben megmaradtak a hagyományos telekosztás jellegzetességei: a leginkább szalagformájú, változatos nagyságú telkek kevésbé rendezett csoportjai közé markánsan ékelődik be a Sándor kastély és a Szily kastély telke. Szalagtelkek mellett megtalálhatók a domborzati viszonyokra visszavezethetően kialakult kisebb méretű, felaprózódott telkek, szabálytalanul elhelyezkedő csoportjai is. Ebből következik az évszázadok során rögzült telekszerkezetet alkotó tömbök szeszélyes körvonala és a közéjük szorult utcák, közök enyhe kanyarodása és rapszodikusan változó keresztmetszete. A beépítési módot tekintve hagyományosan az oldalhatáron álló beépítés volt a jellemző, de szórványosan megjelenik az előkerttel rendelkező kertvárosi jellegű, és a zártsorú kisvárosi jellegű beépítés is, ez utóbbi alakulhatott az „L" alakú vagy a telek mindkét oldalán beépített beépítési módokból.

Bia arculatához és történelméhez szorosan kapcsolódik a két műemlék kastély, a két templom és a Szentháromság szobor. A klasszicista stílusú Sándor kastély „H" alakú épületének mindkét oldalán U-alakú díszudvar található. A főbejárata timpanonos kapu. A Szily kastély U-alakú tömbje barokk stílusú, kétszintes épület, melynek belső udvarán árkádos tornác található. A két kastély között a főút mentén helyezkedik el az 1800-ban Szent Anna tiszteletére emelt, klasszikus stílusú római katolikus templom és a romantikus stílusú 1870-ben épült református templom, mely utóbbi a tájkép meghatározó eleme. A Farkas-Szily kastély barokk kori magja már 1689-től áll. Mai földszintes formáját az 1770-es évek folyamán nyerte el. A leltárakkal, épületleírásokkal jól dokumentált kastély helyreállítása és bemutatása során a művelt köznemesi értelmiségi életmódot tudná bemutatni.

A torbágyi rész településszerkezetének kialakulásában fontos szerepe volt az észak-déli irányú Fő utcának és a mellette futó Füzes-pataknak, ami meggátolta - egy ideig – a település nyugati irányú fejlődését. Torbágy eredeti telekszerkezete meglehetősen megváltozott, csak egy-két helyen lelhető fel, az eredeti hosszú telkes falusias telekstruktúra. Torbágy szerkezetének meghatározó eleme a Viadukt és környezete, a torbágyi Római katolikus templom környéke, az ott létrejött teresedés és a volt vasúti terület helyén kialakult, illetve kialakuló városközponti rész. A régi vasútvonal Bia és Torbágy határát ferdén átmetsző környéke nagyrészt csak az elmúlt évtizedben kezdett beépülni, jellemzően szabadonálló beépítéssel, nagy zöld tereket hagyva az egyes intézmények között. A Szalonna utca, környékén szabálytalan alakú és méretű telekstruktúra alakult ki a domborzati viszonyoknak köszönhetően. Torbágy más részein jellemzően sakktábla rendszerű, egymásra merőleges úthálózat alakult ki a XIX. század végén a XX. század elején. A beépítési mód is meglehetősen változatos, az oldalhatáron, utcafronton álló falusias beépítés mellett megjelentek a szabadon álló és az előkertes, oldalhatáron álló beépítések is. A településmag már nagyrészt átépült, bár még mindig a falusias beépítés mód dominál. Ezeken a részeken az utcafronton oldalhatáron álló épületek a jellemzőek. Torbágy Bia felőli részére a kertvárosias beépítés a jellemző. Az előkertek mérete meglehetősen gyakran változik, de az épületek többségében oldalhatáron állnak. Az épületek nagy része nyeregtetős parasztház, de megjelentek már a négyzet alaprajzú sátortetős épületek is. A Fő utca mentén pedig egy- két zártsorú, kétoldali beépítésű XIX. századi paraszt polgári lakóház is fellelhető. A kertvárosias beépítésű területeken alakult ki inkább egységes szerkezet, utcakép. Torbágy esetében településképi szempontból az épített értékeken kívül, mint a viadukt, a Római Katolikus Templom, a Faluház a Füzes-patakot is meg kell említeni. A Füzes-patak medre mentén széles zöldsáv található, ami sajátos jelleget kölcsönöz a településrésznek.

Helyi védelem

A helyi építészeti értékek védelméről szóló rendeletében területi és egyedi védettséget különböztet meg. Területi védettséget élvez a két egykori település hagyományos településszerkezetet még őrző magja, egyedi védettséget kapott 32 lakóház, és 15 présház-pince, melyek mindegyike a jövő számára megőrzendő karakteres építészeti jegyeket hordoz. A helyi természeti értékek védelméről szóló rendeletben a Nyakaskő környéke, a Forrás-völgy, a

Halastó és a Pecató kapott helyi védelmet. Az újonnan védetté nyilvánított és az korábban védettséget élvező Bolha-hegy területének mindegyikére külön részletes természetvédelmi kezelési terv készült.

Budakalász

Budapesttel közvetlenül határos település a Duna jobb partján, a „Dunakanyar kapuja"-ként is emlegetik. Igen változatos tájon fekszik. Nyugatról erdővel borított hegyek övezik, melyek dombokká szelídülnek a Duna árterülete felé.

Közvetlenül házai mellett terül el az úgynevezett Omszki-tó, amely pihenésre, kikapcsolódásra szolgáló park. A településsel ma már teljesen összeér Szentistvántelep, amely az 1920-as években budapesti tisztviselők lakótelepeként épült. A Duna-parti részen üdülőtelep található, amely ártéri részen, kezdetben engedély nélküli építkezésekbõl alakult ki. A településhez tartozik a Luppa-sziget, nevét a múlt század elején élt pomázi lakos Luppa Vidor-ról nyerte. A pilisi hegyvonulat déli nyúlványai, a Berdó [5], az Ezüst-hegy, valamint a Nagykevély keleti lejtői is a nagyközség határához tartoznak.

Kalász Árpád-kori határrészeinek elnevezései nagyrészt feledésbe merültek, az új elnevezések a 17. század közepén betelepedett szerbektől erednek, és magukon viselik a török nyelvi hatásokat. A török korban elnéptelenedett faluba előbb a török elől menekülő szerbek, majd német lakosok érkeztek. A szerbek főleg szőlő- és gyümölcstermesztéssel, a németek szántóműveléssel és állattartással foglalkoztak.

A kalászi szőlőművelésnek nagy lendületet adott az 1701. évi császári rendelet, amely szerint nyolc éves adómentességet nyernek azok akik földjeiket szőlővel ültetik be. Minden kalászi szerb portán pincét ástak a bor tárolására és feldolgozására. Amely porták lapályon feküdtek, azok tulajdonosa igyekezett valamelyik agyagdomb suvadásában pincét ásni. Szentendre környékén a szerbek főként kadarkát ültettek. A „Szentendrei vörös” bor volt ennek a környéknek a specialitása. A filoxéra ezeken a vidékeken 1882–ben jelent meg.

A falu lakosságának új megélhetési lehetőséget biztosított az elővárosi vasút kiépítése. A munkálatok élére az energikus szentendrei polgármester, Dumcsa Jenõ állt. Az egy sínpáros gőzvasút 1888. augusztus 17-én működésbe lépett. A pálya villamosítása 1909 és 1914. között történt.

Egy káposztasavanyító üzem helyén, a Kupusziste (Káposztás) nevű határrészben, a Majdan patak partján, 1923-ban kezdte meg működését a méltán híressé lett Klinger gyár, amelyben az 1990-es évekig készültek a messze földről is keresett kender és lenanyagú textíliák. Jelentősek voltak a kékfestő-vásznai, abroszai és a tűzoltófecskendőkhöz használt tömlői, amelyet egy hazai szabadalom révén készítettek. A II. világháború után – államosítva – továbbélt az üzem, Budakalászi Textilművek Rt. néven, majd a '80-as években bekövetkezett összevonások révén itt nyert elhelyezést a vezérigazgatóság is, ettől kezdve szerepel "Lenfonó és Szövőipari Vállalat (BUDAFLAX)" néven. A Lenfonó vállalat vezetése maradandót támogatott kulturális területen: a nemzetközi versenyek élvonalába emelkedett "Lenvirág" néptáncegyüttes megalakulásakor komoly anyagi támogatást vállalt, s az együttes neve ezért utal a lenre.

A XIX. század végétől kezdődő folyamatos, nagyarányú beköltözésekkel a település mára alvóvárossá vált: igen sokan a közeli fővárosba járnak dolgozni.

Budakeszi

Budakeszi ma évszázadokon keresztül fontos forgalmi csomópont volt a település, mivel Buda, Zsámbék, Székesfehérvár, Esztergom útvonalainak kereszteződésében fekszik. A XIX. század második feléig a mezőgazdasági termelés, elsősorban a szőlő- és bortermelés, gyümölcstermesztés jellemző a településre, melynek Budapest főleg piacot jelentett, dolgozni nem jártak oda. A közeli fővárosba a „milimárik” tejet, túrót, és egyéb termékeket hordtak. A gyökeres változást a 1870-es évek csapása, a filoxéra hozta. Ez, valamint a millenniumi év közeledtével megindult nagyarányú fővárosi építkezések következtében a lakosság Budapesten keresett munkát. A XIX. század végén megindult az iparosodási folyamat, ennek során több üzem is létesült itt.

Budakeszit kellemes klímájáért, szép környezetéért a fővárosi középréteg szívesen felkereste. Jelentős bevételi forrást jelentett a helybélieknek, hogy nyaranta lakásuk egy részét üdülőnek adták ki. Az idegenforgalom növekedéséhez nagymértékben hozzájárult az autóbuszjáratok beindulása, valamint az ide települő szanatóriumok és a különféle egészségügyi létesítmények. Három országos jelentőségű egészségügyi intézmény települt Budakeszire: a Korányi Szanatórium, a MÁV Szanatórium, és az Országos Orvosi Rehabilitációs Intézet.

1946-ban kitelepítették a sváb lakosok nagy részét, s helyükre zömmel felvidéki magyarokat hoztak, de erdélyi és kárpátaljai magyarok is kerültek ide.

A településen számos szép XIX. századi villa található. A helyi védelem alatt álló értékes, szép polgárházak, villák és sváb parasztházak az elmúlt évszázadok építészeti értékeiről tanúskodnak. A Fő utcával párhuzamos utcákat járva számos igényesen felújított, hegyvidéki fatornácos, oromdíszes parasztházat és villát találunk. A Virágvölgy és a Jókai utcában XIX. századi borospincéket és polgárházakat találunk. A városközpont képét a mai napig ezek határozzák meg, megadva Budakeszi jellegzetes karakterét. A műemlékeken túl a Községközpont Rehabilitációs Részletes Rendezési Terve 212 lakóépület helyi védelmét biztosítja építészeti örökségünk

megőrzése érdekében. Budakeszi határában erdős tisztáson áll a romjaiból újjáépített makkosmáriai katolikus kegytemplom, és a hozzá tartozó zarándokház.

Dunabogdány

A Duna-menti községek közül Dunabogdány őrizte meg leginkább hagyományos építészeti arculatát. Az országút mentén hosszan és a hegyek lejtőire települt község házai között több népi építészeti emlék és sok szép formájú régi kőkapu is található. Az utcára merőlegesen épített, a telekhatár mentén mélyen benyúló parasztházak előtt számos faragott kőkeretes kaput lehet látni.

A község déli végében kőbánya működik. A Csódi-hegy trachitját évszázadok óta robbantással nyerik. A kitermelt andezit nagy részét vízi úton szállítják el, és elsősorban partvédelmi célokra használják fel. A kövek más részét hidak, járdák kövezésére, burkolásra és járdaszegélyek kiképzésére használták fel, főképp Budapesten. A főváros megmaradt régi utakövezete innen származik.

A kőbányászat régi hagyományokra tekint vissza Dunabogdányban. A nehéz kenyeret adó bánya munkásai, a kővágók nagy családjuk miatt vállalták ezt a munkát, minthogy a ház melletti kisebb gyümölcsösökből nem tudtak megélni. A évszázadok óta folyó kővágás, kőhasítás mellett ezért egy nagyobb szakértelmet kívánó szakma, a kőfaragás is meghonosodott. Erről a községben is meggyőződhetünk, mert számos egyházi emlék és a népi építészethez kapcsolódó kőkapu, kőoszlop és kőpad tanúskodik a kőfaragók mesterségbeli tudásáról. Ezekkel a népi faragványokkal ma leginkább a Fő utcában, a falu régi módos gazdáinak portái előtt találkozhatunk. Dunabogdányi kőfaragók dolgoztak a szigeten is. Tahitótfalu utcáiban lehet még sok kőkaput és kőpadot találni. Ezek a népi építészeti emlékek is a bogdányi mesterek keze alól kerültek ki. A II. világháború után a falu társadalma átalakult. A tehetősebb sváb paraszti réteg eltűnt a faluból, helyükre magyar betelepülők költöztek.

Dunakeszi

Dunakeszi a Dunakanyar kapuja. Hozzá tartozik a vele egybeépült, valamikor önálló falu, Alag. A két településrész közül Alag a régebbi.

Dunakeszi ma is őrzi versenylovas hagyományát: az egyetlen magyar város, melynek versenyló tréningtelepe van. A Magyar Lóverseny Vállalat alagi telepének elődje a Lovaregylet volt, mely a telivér lótenyésztés és versenyzés bázisát teremtette meg a XIX. században. A Magyar Lovasegylet első elnöke - gróf Széchenyi István - gondolatát megvalósító utódok 1890-ben angol mintára, a kor színvonalát megelőző technikákkal a kontinens legmodernebb tréningközpontját építették ki Alagon. Az alapítás a mártír miniszterelnök fia, gróf Batthyány Elemér nevéhez fűződik. Az izolált alagi őspark 170 hektárján 360 versenyló végzi napi munkáját, készül a budapesti, bécsi, hamburgi versenyekre.

Dunakeszi életében a nagy változást az első magyarországi vasútvonal megépítése hozta. Kezdetben itt volt az egyetlen köztes megálló Pest és Vác között, ahol szénhez és vízhez jutottak a mozdonyok. A MÁV 1911-ben megkezdte a MÁV Főműhely építését. A második világháborút követően dinamikus fejlődésnek indult az üzem.

Dunakeszi és Alag 1945 előtt önálló társadalmi életet élt. Alagon a Lovaregylet, Dunakeszin a vagongyár volt a meghatározó anyagi erő. A két községet (Keszit és Alagot) 1950. elején egyesítették. A lóversenypálya szomszédságában vitorlázó repülőtér működik. Itt található a MALÉV repülőklub bázisa. A reptéren minden évben megtartják a hagyományos repülőnapot.

Érd

Az 1920-as évek második felét követően a Károlyi család (gróf Károlyi Imre és fia, Gyula) fokozatosan felparcellázták több mint 3 ezer holdnyi itteni - jórészt erdőből és gyümölcsösből álló - birtokrészüket. A viszonylag olcsó telekárak és a közeli munkahelyekre való bejárás lehetősége miatt később az ország minden részéből érkeztek betelepülők. A lakosság száma ugrásszerűen megnőtt, a kezdeti üdülőtelepből hamarosan a főváros környéki agglomeráció legnagyobb települése, "Közép-Európa legnagyobb falva" jött létre. A meggondolatlan és gyorsütemű telepítés a háború után még évtizedekig nyomasztó gondok (vízhiány, magas talajvíz, járhatatlan utak stb.) forrásává vált. Jelentősebb gyáripar itt nem alakult ki, csak a hagyományos malomipar és a téglagyártás fejlődött tovább korszerűbb formában és kisebb üzemek keletkeztek.

- Fundoklia-völgy
  A Fundoklia-völgyet őslénytani és ősrégészeti feltárása tette világhírűvé. A völgyben emellett 25 védett növényfaj fordul elő.
- Az Érdi-magaspart
  A Tétényi-fennsík legmagasabb pontja a 177 méteres Kakukk-hegy Ófalu fölött, míg a 163 méteres Sánc-hegy a Duna fölött hívja fel magára a figyelmet. Az Érdi-magaspart alámosott, függőleges falakkal törik le Ófalu ill. a Duna felé. Az Ófalu fölött emelkedő festői szépségű magaspartot a Duna eróziója formálta. Növényritkaságai, faunája és régészeti értékei miatt 1985-ben védetté nyilvánították.

A Beliczay-sziget az Érdi magaspart alatt dunai árterület. Gazdag élővilágát az időszakos áradásoknak köszönheti.

- Szent-Mihály templom
  Érd Ófalu XV. századi romokon újjáépülő katolikus templomát 1723-ban szentelték fel. Órapárkányos tornya 1774-ben épült.
- Minaret
  A római hadiút nyomvonala mellett emelkedik a török világ letűnt emlékét idéző, XVII. században épült dzsámi minaretje. A 23 m magas érdi minaret a magyarországi török tornyok között zömökségével tűnik ki. Törzse 12 szög alaprajzú.
- Wimpffen kúria
  Az új városközpontban található az egykori híres "Pelikánnak" nevezett vendégfogadó, majd később Wimpffen-kúria klasszicista stílusjegyeket viselő épületegyüttese, amely feltehetően Hild József tervei alapján épült az 1840-es években. A főépületben 1983-tól a Magyar Földrajzi Múzeum lelt otthonra.

Fót

Fót három hagyományos városrésze Fótújfalu, Régifót és Kisalag. A település sorsa sokáig összekötődött Károlyi-családdal: a XIX. század elejétől egészen 1945-ig a birtokukban volt.

Gróf Károlyi István Ybl Miklóst bízta meg Fót központjának kialakításával. Ekkor készült el az ország egyik legszebb romantikus stílusú épületegyüttese, ennek részeként 1855-ben a katolikus plébánia, a zárdaépület és az iskola. Fót legnevezetesebb épülete az Ybl által épített római katolikus templom, a budapesti Vigadó mellett a magyar romantikus építészet legjelentősebb alkotása. Hatalmas park elején áll az ugyancsak Ybl Miklós által romantikus stílusban átalakított Károlyi-kastély. Itt működik ma a Károlyi István Gyermekközpont, közismertebb nevén Fóti Gyermekváros. A kastélypark számos növényritkaság élőhelye. A Károlyi kastély és parkja, valamint az Ybl Miklós tervezte romantikus stílusú templom szintén az „Agglomeráció örökséggyűrűje" egyik fontos eleme.

Régifót képezi a város történelmi részét, amely a Dózsa György úttól keleti és déli irányban helyezkedik el. Ezen a területen öreg és újonnan épült lakóházak egyaránt megtalálhatóak. Ebben a városrészben található a város történelmi központja a Kossuth Lajos utca, Vörösmarty Mihály utca és a Szabadság utca kereszteződésének környékén. Itt található a Katolikus Plébániatemplom, a Református és az Evangélikus templom, a Károlyi István Gyermekközpont illetve az Önkormányzat. Fót történelmi központja leginkább kultúr és vásárlási igényeket elégít ki, a helyszínen a lakóházak elhelyezkedése kevésbé jellemző. Fót legnagyobb nyaraló térsége is ehhez a városrészhez tartozik. Ez a terület a Somlyó és a Nagy-tó környékén helyezkedik el.

A község fölötti Somlyó-hegy jelentős része országos jelentőségű védett természeti terület részét képezi. Különleges klímája, változó geológiai adottságai révén értékes növénytakaró és változatos fauna alakult ki. A Somlyó-hegy oldalában van a Fáy-présház. A présház a történelemben is jelentős szerepet töltött be: Vörösmarty Mihály, Kossuth Lajos és Deák Ferenc gyakran ellátogatott ide. Innen nem messze van a Vörösmarty-kunyhó, melyet 1837-ben épített a költő.

Gödöllő

Gödöllő erdős, jó levegőjű, szép kilátást nyújtó vidéken fekszik. Vonzerejét természeti adottságainak és jó földrajzi fekvésének köszönheti a fővárost övező településgyűrűben. A Gödöllői-dombság erdői évszázadokon át főúri, királyi vadászterületek voltak. A város körüli egybefüggő, közel 100 négyzetkilométernyi erdőfelület egynegyede Gödöllő közigazgatási területére esik. A terület vásárai és földrajzi fekvése okán központja volt a környéknek, átmenő terület az Alföld és a Felvidék között.

Magyarország egyik legnagyobb főura, Grassalkovich Antal a XVIII. században lett Gödöllő birtokosa, és itt alakította ki uradalmi központját. A mai Gödöllő műemlékeinek jó része Grassalkovich korából származik. Itt épült fel Magyarország legnagyobb alapterületű barokk kastélya, amely ma is Gödöllő egyik legfőbb nevezetessége. Másik a máriabesnyői kegytemplom, mely neves búcsújáróhely.

1841-ben a Grassalkovich család kihalt, így rövid idő múlva már a Sina családot találjuk a település földesuraként, végül egy belga bank tulajdonába került. Az 1867-es kiegyezés után a magyar állam visszavásárolta a gödöllői kastélyt és uradalmat, és koronázási ajándékul adta I. Ferenc Józsefnek és Erzsébet királynénak. Ybl Miklós irányításával átalakították a kastélyt a megváltozott igények szerint, s ettől kezdve általában tavasszal és ősszel időzött itt a királyi család.

A kiemelt királyi figyelem gyors fejlődést biztosított. A koronauradalom területére különböző mezőgazdasági tanintézeteket, mintagazdaságokat telepítettek, melyeknek a jogutódjai még ma is működnek. Kiépült a vasúti kapcsolat, 1911 óta pedig HÉV-vonal is összeköti Budapesttel.

A XX. század elején Gödöllő divatos nyaraló- és kirándulóhely lett. Az egészséges levegő, szép táj, kellemes környezet, nagy parkok, jó közlekedés, Budapest közelsége és a királyi család jelenléte ide vonzotta a fővárosi polgárságot. Számos színész, író, újságíró épített vagy bérelt itt villát. Két szálloda, fürdők, kisvendéglők álltak az idelátogatók szolgálatára. A föllendülő idegenforgalom fejlesztette a kiskereskedelmet és a kisipart, különösen a szolgáltatóipart. 1990-ig járási székhely volt Gödöllő. Gödöllőn alakult meg Körösfői Kriesch Aladár festőművész kezdeményezésére a magyar szecesszió egyetlen szervezett művésztelepe.Az 1920-as években épült föl a Premontrei rend neobarokk gimnáziuma és rendháza. A II. világháborút követően itt hozták létre a felsőfokú agrárszakember-képzés központját. Ma a Szent István Egyetem székhelye.

Gödöllő kastélya folyamatosan újul meg, és egyre több része nyílik meg a nagyközönség előtt; azonban a kastély tartozékai: kastélypark, a sörház, az ország legelegánsabb pavilonos borháza, a máriabesnyői kolostor, a babatpusztai major (az istálló közepén nagy empire stílusú állatszobor-díszes timpanonú kupolaterem van, ami tejkóstoló szalon volt) és a kisbagi csárda még nem készültek fel a vendégek fogadására.

Gyömrő

A település fejlődését sokáig a Teleki-uradalom határozta meg. A régi településmag is a birtok mellett alakult ki. A XIX. század második felében helyeződött át a község központja a falu másik felére, amit több, az előző századfordulón emelt épület jelez. A Teleki család jelenléte a fejlődés záloga volt. A család építtette a település központjában álló kastélyt, községi könyvtárat hozott létre, és közbenjárásuknak köszönhetően alakult meg 1913-ban a Gyömrői járás.

A város legszebb műemléke a Teleki-kastély. A magyar klasszicista építészet egyik legnagyszerűbb alkotása Hild József tervei alapján épült 1834-40. között. Ion oszlopfős, négy oszlopos portikusza mögött két szint belmagasságú galériás könyvtárterem volt, a tudomány központba állítását szimbolizálva. Említést érdemelnek Gyömrő templomai: a XVII. századi katolikus kistemplom, az 1818-24 között épült református templom, valamint az 1938-ban neoromán stílusban épült katolikus templom.

1882-ben nyílt meg a települést érintő Budapest-Újszász vasútvonal, aminek hatására a fejlődés dinamikussá vált. Gyömrőy Aurél birtokából 1000 katasztrális holdat felparcelláz, melyből 3000 telket mérnek ki. Munkahelyek teremtődnek, a település gyors fejlődésnek indul, gomba módra szaporodnak a lakóházak, új telepek (Mária-, Klotild-, Erzsébet-, Horváth-telep) alakulnak ki, sorra jelennek meg az intézmények. A XIX. század végén téglagyár létesült, aminek helyén egy vízbetörés nyomán a máig kiemelt jelentőségű tófürdő jött létre. Ennek vize bizonyítottan gyógyhatású, ezért az emberek nyaranta tömegével keresték fel, főleg a fővárosból. Közülük sokan később házteleket vásároltak Gyömrőn és családostul itt telepedtek meg, innen járva naponta Budapestre dolgozni.

Kisoroszi

A Szentendrei Sziget 31 km hosszú, átlagosan 3-3.5 km széles, a Duna folyásának megfelelően, ívesen meghajlik. A sziget e része tájvédelmi területre esik (Duna-Ipoly Nemzeti Park). A sziget északi csúcsán, a Duna elágazásánál van Kisoroszi.

A szigetcsúcsról szép kilátás nyílik a Dunára és a mögötte magasodó visegrádi hegyekre, illetve a túlsó parton a Börzsöny láncolatára. A sziget csúcsán szálas nyárfák, öreg fűzek alkotnak összefüggő erdőséget. A csendes erdős vízparti táj már hozzávetőlegesen száz év óta kedvelt célpontja a városi embereknek. A sziget szentendrei Duna-ág felé laposodó partja ideális fürdőhely, a Duna-kanyar legszebb táborhelye. A Duna által körülölelt szigetek (Szúnyog- és Kőhídi-sziget) az evezősök kedvelt táborhelyei, a délibb fekvésű Martuska-sziget pedig országos jelentőségű védett természeti terület. A Duna bal partján található egy kavicsbánya-tó is. Tiszta vize kedvelt kiránduló- és strandterület. Ettől délre esik a golfpálya, amely elsőként létesült a II. világháború után. A Váci Duna-ág mentén létesült Surány, amely ma már nagy kiterjedésű üdülőhely.

Leányfalu

Leányfalu a Pilis hegység lábánál fekszik. Kiemelt üdülőterület, a Duna-Ipoly Nemzeti Park része.A fővárosi polgárság az XIX. század második felében fedezte föl az eredetileg Pócsmegyerhez tartozó Leányfalupusztát. Először színészek, énekesek, írók vásároltak itt telkeket, de Budapest tehetősebb ügyvédei, orvosai, kereskedői is szívesen jöttek ide nyaralni.

Az 1880 körül észlelt filoxéra részben kipusztítja az addig virágzó szőlő-kultúrát: ennek következményeképpen kiürültek a hegyoldalban lévő pincék. A pócsmegyeri és szigetmonostori gazdák áruba bocsátották telkeiket. Ekkor, az 1900-as évek első éveiben kezdődik egy újabb betelepülési hullám: kisebb-nagyobb présházak, telkek cserélnek gazdát. Először csak nyári időben lakták őket, majd később ezekből lesznek az állandó nyaralók. Tulajdonosaik nem kis részben a közélet és a művész-világ hírességei voltak. A neves emberek és barátaik megjelenése az irodalom és a művészet térfoglalását indította el: felpezsdült a társadalmi élet és létrehozták saját közösségi fórumaikat.

Leányfalu a két világháború között élte virágkorát. Ekkor alakult ki Leányfalu legértékesebb része, a zöldbe ágyazott villákkal kiépült nyaralónegyed. A nyaralók sokat tettek a község rendezéséért, szépítéséért. Színi előadások, hangversenyek, bálok, szüreti mulatságok gazdagították az itteni életet. A falut 1936-ban üdülőhellyé nyilvánították, 1949-ben vált önálló községgé. 1970-ben nagyközségi rangot kapott.

Az 1960-as évek végén eszközölt próbafurások eredményeképpen 40 fokos hévíz tört fel a földből. Nem sokkal ezután itt épült meg a pilisi térségben legnagyobb termálvizű strandfürdő, 4 medencével. Az 50 méteres úszómedence versenyek lebonyolítására is alkalmas.

Ócsa

Ócsa nagyközség a Duna-Tisza közén fekszik a Duna-Tisza közi homokhátság és az Ős-Duna egykori medrében visszamaradt úgynevezett turjánok határán. A falu vonzerejének meghatározója a Kiskunsági Nemzeti Parkhoz tartozó Ócsai Tájvédelmi Körzet, és az Alföld legnagyobb román kori műemléke, a hajdani premontrei prépostsági templom.

Az ócsai református templom az ország egyik legjelentősebb középkori emléke. Az ócsai prépostságot alapító premontrei rend számára épült a XIII. században. A háromhajós, kereszthajós bazilika a román stílus legértékesebb fennmaradt magyarországi alkotása.

A népi építészet sajátos emlékeit őrzi az Öreg-hegyi pincesor. Itt közel száz, többségében többágú régi pince maradt fenn. A felszínt fedő löszréteg alá vájt borospincék a népi építészet egyedülálló különlegességeinek számítanak. A kontyolt nyeregtetős, ollóágas, náddal fedett, hosszú gádoron (hordógurítón) megközelíthető épületek jellegzetesen alföldi pincesort alkotnak.

Ócsa mellett terül el a Turjánvidék, Turjános vagy Öregturján nevű ősi tőzegláp. Egyedülálló, 3575 hektáros jégkorszaki ősmocsár-maradvány, ritka fajok élőhelye. Itt működik több mint 20 éve az Ócsai Madárvárta. Az Ócsai Tájvédelmi Körzet a Duna-Ipoly Nemzeti Parkhoz tartozik. Fogadóháza egy népi műemléki épületben van, a középkori templom mellett.

Páty

A XIX. században, a Splényi, később Váradi család birtokossága idején jöttek létre a falu legfontosabb építészeti értékei. A falu gyönyörű fekvése, friss levegője, a környezetromboló ipartól való mentessége évek óta vonzza a pihenni vágyókat. A település idegenforgalmi adottságai jók, de csak kismértékben hasznosítottak. A későbarokk református és a copf stílusban épült római katolikus templom a település legértékesebb építészeti emléke.

Jelentős építészeti emlék a Splényi–Váradi kastély, amely 1825-ben épült klasszicista stílusban. Különös érdekessége a kerítés, melyet eredeti 1848-as puskacsövek alkotnak. Említést érdemel még az ugyancsak klasszicista stílusú tiszttartói lak.

A község borvidék jellege a XIX. század végén szűnt meg, a nagy filoxérajárvány pusztította el a telepítéseket. A régi borospincék azonban fennmaradtak. A községtől délre fekvő Pincehegy és Mély-árok XIX. századi pincesora a település leghangulatosabb része. Mintegy 300 régi pince található itt.

Pécel

Az előző századfordulón Pécel az akkori pesti felső-középosztály divatos nyaralóhelyévé lépett elő. Ekkor épült a vasúton túli villanegyed. Számos szecessziós villa őrzi itt a szecesszió formakincsét. Pécel Indiának becézett villanegyede a helyiek szemében egzotikus kúriákról, villákról kapta a nevét. A jómódú nyaralók sokat tettek a falu fejlesztéséért. E nyaralóépületek Pécel jellegzetes értékei.

A Ráday-kastély barokk épületét a XVIII. század során építette a Ráday család. A romlásnak indult épületet a II. világháború után a MÁV helyreállította, és kórháznak használta. 1998-ban a MÁV átadta a Műemlékek Állami Gondnokságának.

Fáy György 1910 körül építette eklektikus stílusú kastélyát, amiben neobarokk elemek dominálnak. Az épületet a II. világháború után mezőgazdasági iskolává alakították. Érdekessége, hogy kiterjedt pincerendszer köti össze a Ráday kastéllyal. A hajdani kastélyparknak csak töredéke maradt. A református templom 1798-1800 között épült, késő barokk stílusban, de tornya csak 1894-ben lett. Műemléki védelem alatt áll, a Ráday-kastély szomszédságában található.

Pilisszentkereszt

Pilisszentkereszt Budapesttől mintegy 30 km-re északra található 2200 lelket számláló hegyi falu, mely a Pilis dolomittömbjét és a Visegrádi-hegység vulkanikus eredetű vonulatát kettészelő völgyben fekszik. A település a XII. században épített ciszterci kolostor romjai révén kiemelkedő történelmi emlékhely. A Pilis-hegy keleti lábánál fekvő nagy kiterjedésű rommező (Klastrom-kert) régóta ismert, és Közép-Európa egyik legértékesebb régészeti lelet-együttese.

A törökdúlás után elnéptelenedett falut a XVIII. század derekán szlovák és német telepesek keltették újra életre. A római katolikus templom eredetileg a pálosok kápolnája volt, 1766-ban alakították át templommá.

A gyönyörű természetben fekvő község része Dobogókő, mely kiépült üdülőcentrum, télen síparadicsom. Szülőhelye és mai napig talán legismertebb központja a magyarországi természetbarát mozgalomnak. Itt épült fel az ország egyik első turistaháza 1898-ban, amely ma múzeumként működik.

Pomáz

Pomáz a Dunakanyar hegyei között, a hegyek és a síkság találkozásánál, egy hegyek közé benyúló völgyben települt meg. A török hódoltság alatt erősen megfogyatkozott lakosság helyére a XVII. század végén szerb telepesek, majd több hullámban németek és szlovákok érkeztek. A XX. század elejétől megnőtt az ide települő magyarság száma. A II. világháború után innen is sok német anyanyelvű polgárt kitelepítettek.

Pomáz legfőbb látványossága a Teleki-Wattay-kastély. A XVIII. században épült barokk stílusban, majd a XIX. század második felében eklektikus stílusban átalakították. Az épület métereire jellemző, hogy kétszintes pincéje lovaskocsival is járható volt. Az ortodox szerb templom gótikus eredetű, mai formáját a XVIII. század eleji barokk stílusú átépítés során kapta. A rokokó ikonosztáz és a püspöki trónus igen jelentős alkotás. A református templom 1814-1828 között épült klasszicista stílusban. Az itteni műemlékek közül figyelemre méltó a XVIII. század második felében, barokk stílusban épült Luppa-ház. A Klissza-dombon álló Luppa-Mandics mauzóleum kupolás épülete a város egyik jelképe. A XIV. századi gótikus templomrom és udvarház falai is a Klissza-dombon találhatók. Az egész környék egy összefüggő rommező, amely bizonyítja, hogy a helynek már az Árpádok korában is kitüntetett szerepe volt.

Százhalombatta

A kedvező földrajzi környezetben szívesen megtelepedett az ember: már a korai bronzkortól lakott volt ez a táj. Az Óvárosban, a Duna fölött elterülő fennsíkon a bronzkori népesség földvárat emelt, melynek természetes védelmét északkeleti irányból a folyam, délről a mély völgy jelentette, nyugati irányból pedig sánccal övezték. A földvárban közel hatszáz évig éltek, az egymásra rakódott települési rétegek elérik a hat méter vastagságot. Ezt nevezzük tell településnek. A kultúra népességének kiemelkedő személyeinek temetkezési helye a mintegy 120 halmot számláló halomsírmező, melynek 6 hektáros területén ma Régészeti Park működik. Az európai hírű leletegyüttes régészeti értékei, növény- és állatvilága védelem alatt áll. A mai Dunafüred városrész területén található a rómaiak által épített „Matrica" nevet viselő katonai tábor, a város múzeumának névadója. A tábor mellett egy római kori fürdő maradványai kerültek elő.

A török kor pusztításai után szerb, magyar és német népesség érkezett ide. A szerbek 1694 táján telepedtek le. A magyarok tömeges beáramlása az 1700-as évek második felében történt. A szerbek 1750-ben templomot és plébániát építettek, 100 év múlva pedig megnyílt első iskolájuk, ahol a szerb papok tanítottak. A katolikus rácok a németekkel együtt beolvadtak a magyarságba, az ortodox szerbek viszont ma is őrzik nyelvüket, hagyományaikat.

Százhalombatta a 1960-as évekig, az iparosítás kezdetéig kis falu volt. Lélekszáma nem haladta meg a 2000 főt. A megélhetés fő forrását a mezőgazdaság, a kézművesipar, a halászat, a tégla- és malomipar, valamint a kereskedelem biztosította. A Duna közelsége miatt a halászat ősfoglalkozásnak számít Százhalombattán. A falu kulturális élete a 20-30-as években igen intenzív volt.

Új korszak vette kezdetét, amikor 1958-ban kormányzati döntés született arról, hogy Százhalombatta az ország egyik energia központja lesz. Ezután indult el az iparosítási folyamat, vele együtt a lakásépítések sorozata, a közintézményi hálózat kiépülése – mindaz, aminek eredményeképpen 1970. április l-jén a települést várossá nyilvánították. A település leghangulatosabb része az Óváros, és népszerű a Duna-part is.

Szentendre

A Dunakanyar kapujában, a Pilis és a Duna, hegy és síkvidék találkozásánál, gyönyörű természeti környezetben található egy kisváros Szentendre, amely elsősorban művészetével és kultúrájával ragadja magával a látogatót.

Szentendre a templomok városa, és évtizedek óta a magyar képzőművészet egyik legnépszerűbb központja. A kisváros sajátosan mediterrán hangulata az elmúlt évszázadok folyamán alakult ki, amikor a törökök kiűzése után a magyarok mellett szerb, dalmát, szlovák, német és görög telepesek népesítették be. Az 1690-es nagy szerb kivándorlás nagy számban hozott Szentendrére szerbeket, akik maradandó nyomokat hagytak a város képén és kultúráján, mindenekelőtt a mai városközpont szerb kereskedőházai őrzik emléküket. Ennek a felvirágzásnak az emlékeit mindmáig őrzik a város délies hangulatú, barokk stílusú polgárházai, templomai, macskaköves utcácskái, szűk sikátorai.

A Szerbia különböző részeiről származó családok új lakóhelyükön is megőrizték összetartozásukat. Óhazájuk egy-egy vidékének lakói külön mehalát, városrészt alakítottak, és minden mehala külön-külön épített magának templomot. A ma is álló hét, eredetileg görögkeleti templom nevében őrzi az egyes szerb vidékek emlékét.

A XVIII. századra pezsgő életű, egyre inkább polgárosodó kereskedővároska alakult ki, kilenc szerb parókiát igazgató püspökséggel. A szerb telepesek zöme iparos és kereskedő, kisebb részük földműves, elsősorban szőlőtermelő volt. A szerbek mellett a város lakossága magyar, szlovák, német, horvát, sőt görög betelepülőkkel bővült. Belső életük azonban nem volt konfliktusmentes. A város életét nem csak nemzetiségi viszályok zavarták, de feszültség volt a lakosság és a térség földbirtokosai, a Zichyek között is.

Szentendre mai jellegzetes városképe a XVIII. században épült ki. A következő évszázad azonban hanyatlást hozott: tűzvészek, árvizek, járványok pusztítottak. Az 1880-ban kezdődött filoxérajárvány néhány év alatt kipusztította a Szentendre határában virágzó szőlőkultúrát. Az egykori szőlőtőkék helyére gyümölcsfákat telepítettek. A XIX. század végén már több tízezer gyümölcsfa díszlett a várost övező domboldalakon. A nyugodt kisvárosi élet a XX. század eleje óta vonzza a művészeket. Több mint kétszáz képző- és iparművész, valamint író, költő, zeneművész és színész él és alkot a városban. Szentendre számos múzeumában neves helybéli művészek egyéni gyűjteményes tárlatait és időszaki kiállításokat tekinthetünk meg. A Szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum "időutazásra" invitál: Magyarország népi építészetét és a hagyományos népi életmódot bemutató kiállítást tekinthetünk meg itt 46 hektáros területen. A kiállításokat kézműves bemutatók, folklór műsorok, színházi előadások egészítik ki.

Szigetmonostor

Szigetmonostor ősi egyházi település, amely a Duna két ága által védett helyen, sok történelmi vihartól menekült meg, szerencsés földrajzi helyzetének köszönhetően. A római korban a limes frekventált helyeként tartotta nyilván az aquincumi helyőrség, így őrtornyot is létesített a váci Duna-ág partján, a horányi révnél, amellyel szemben a dunakeszi őrtorony volt. Ezt a kettőt a Traianus híd kötötte össze, amelynek egyes pillérei még ma is láthatók a római őrtorony mellett.

A XIX. században többször volt árvíz, a legnagyobb 1895-ben. Az árvizek ellenére a község fennmaradt és gyarapodott. A XX. század első évtizedeiben itt is megindult egy kis pezsgés. A koronauradalom egy részét megvásárolta Surányi József tanácsos, akinek a nevét a Pócsmegyer melletti üdülőtelep őrzi. Horányban is megindult az állami üdülők létesítése és megépítették az Árpád strandfürdőt. A 30-as években épült ki a hajóállomás és megkezdődött a csápos kutak telepítése; a főváros növekvő vízigényének kielégítésére. A szőlő jelentősége itt is a múlt századi filoxérajárvány után csökkent le. Helyette azonban szerencsésen választották meg az új telepítést: a málna és a földieper máig jelentős bevételi forrása a falu családjainak.

Tahitótfalu

A település igen szép környezetben fekszik. A két Duna-ág, a sík, homokbuckás sziget és a parthoz közelnyúló 500-600 méteres hegyek festői látványt nyújtanak. A Szentendrei szigeten és a Duna jobb partján fekvő falu évezredek óta lakott hely, több római őrtorony maradványa került elő. A Váci Duna-ág e része már a IV. században is fontos átkelőhely volt. Ma is láthatók a hídfőállás maradványai.

Tahitótfalu hét középkori település helyén fekszik. A török időket a környéken egyedül a szigeten fekvő, ezáltal védett Tótfalu vészelte át, Pest megye legnagyobb településeként. A Szentendrei szigeten fekvő Tótfalu máig megőrizte tradicionális és agrár jellegét. Tótfalut oszlopos tornáccal ékesített parasztporták ékesítik. Itt díszes, XIX. századi kőkeretes kapukat találunk, melyek a szomszédos Dunabogdány kőfaragóinak munkáját dicsérik. Érdekessége még, hogy halmazszerűen álló, a lakótelektől különváló telkeken épített szérűket, szénapajtákat is találunk itt. Évszázadokig nagyhírű szőlőültetvények díszlettek Tahi domboldalain, majd a filoxéra pusztítása után áttértek a földieper-termesztésre. Tahitótfalu legjellemzőbb termesztett növénye az eper.

Tahiban egy foghíjas pincesor és XV. századi részeket is őrző volt dézsmapince őrzi a szőlőművelés emlékét. Tahi a XIX. századtól kezdve fokozatosan betelepült, elsősorban a fővárosi tehetős, polgári-művészi réteget vonzotta a nyugodt környezet és a fővároshoz való közelség. Ez meghatározta a községrész üdülő jellegét. Olyan hírességek találtak otthonra itt a Visegrádi hegység lábánál, mint például a festő Ferenczy család és az építész

Pollack Mihály. Itt található Pollack Mihály klasszicista nyaralója és szüreti háza. A Tahiban levő műemlékek közül figyelemre méltó a Kernstok-villa is.

A két településrészt összekötő híd (Almásy-híd) 1914-re készült el. Mai formájában 1978 óta áll. A mai napig ez az egyetlen út, mely a szigetet a szárazföldde összeköti. Az 1960-as évektől máig ható fővárosi migráció alaposan felduzzasztotta az agglomerációba tartozó településrészt.

Vác

Magyarország egyik legszebb táján, a festői szépségű Dunakanyarban épült fel az ezer éves város. A Dunakanyar központjaként ismert település Pest megye ötödik legnagyobb lélekszámmal rendelkező városa, egyúttal vonzó idegenforgalmi célpont – egyrészt 900 éves történelme, másrészt gazdag kulturális élete miatt. Katolikus püspöki székhely. A kultúrát támogató püspököknek és polgároknak köszönhető a város műemlékeinek gazdagsága.

A barokk városmag a Duna bal partján, a síkság és a hegyvidék találkozásánál épült fel. Előnyös földrajzi helyzete, kedvező természeti adottságai miatt szívesen telepedtek itt le az emberek, már a bronzkortól kezdve. A honfoglaló magyarok is megkedvelték ezt a helyet. A váci püspökséget első királyunk alapította.

A mai Vác történelmi belvárosa a XVIII. század elején, a német és magyar város összeépítésével, a középkori városszerkezet megtartásával jött létre. A magyar és német lakosság mellett görög kereskedők, rácok és zsidók is letelepültek. A püspökök támogatásával több rend – ferences, piarista, irgalmas – érkezett a városba, és ezek is nagyszabású építkezésekbe kezdtek. A püspökök patronálták a várost, jövedelmüket Vác egyházi és kulturális céljaira fordították: népjóléti, közművelődési és egyházi intézményeket létesítettek, díszes barokk épületeket emeltek. Migazzi Kristóf püspök szinte az egész városra kiterjedő városrendezést hajtott végre: utcákat köveztetett, parkosított, kutakat fúratott. Ő építette meg Vác és Kisvác határán az ország egyedülálló diadalkapuját, a Kőkaput, Máris Terézia 1764-es látogatása tiszteletére. Kollonics püspök a városból kitelepített reformátusok számára külön területet jelölt ki, ezzel megvetette Kisvác alapjait. A XVIII. században jött létre a Konstantin tér épületegyüttese: a Váci székesegyház és a környező püspöki épületek: palota, könyvtár, iskolák. A hagyományos főtér, a Március 15. tér egyházi épületei is ekkor létesültek, amit reformkori épületek vesznek körül, melyek teret az ország egyik legszebb klasszicista terévé teszik. Ezeken kívül még számos értékes egyházi és világi műemlék gazdagítja a várost. Itt található az ország egyetlen barokk hídja is a Gombás-patakon.

Ma is működő büntetés-végrehajtási intézete (Váci Fegyház és Börtön) 1855-ben létesült. A börtön magas falakkal határolt komor épülettömbjének ellentéte a tőle délre, a Duna-parton épült Tabán. A városrész meredek, zegzugos utcácskái a Dunára nyílnak, a város felé pedig hangulatos terekbe torkollnak. A Duna-parti házsor előtt épült ki a Duna-kanyar egyik legszebb sétánya.

A XIX. században iparosodásnak indult a város, a céheket manufaktúrák majd gyárak váltották fel. Az egykori kereskedőváros életében az első vasútvonal megépülése jelentős átalakulást hozott. A helyi kereskedelem a közeli pesti piac miatt háttérbe szorult, míg a helyi ipar a vasút megjelenésével hangsúlyosabb szerephez jutott.

Visegrád

Visegrád Magyarország egyik legkisebb, de egyik legrégibb városa. Népszerű kirándulóhely, régészeti jelentősége kiemelkedő. Ősidők óta lakott hely, ezt számos régészeti lelet bizonyítja. A legtöbb emlék a rómaiak idejéből maradt fenn. A Római Birodalom határa, a Limes védelmére a IV. század első felében épült egy római erőd a Duna fölé magasodó Sibrik dombon. A nagyjából háromszög alakú erődítményt U alakú és legyező alakú tornyok védték.

Visegrád az Anjouk idején, a XIV. században vált országos, majd nemzetközi jelentőségűvé. Károly Róbert 1320 körül kezdte el a Duna-parton a királyi palota építését, amely néhány év múlva már az udvartartás székhelyévé vált. A város második fénykora Mátyás király uralkodása alatt jött el. Nagyszabású építkezések, felújítások jellemezték ezt a kort. Kialakult a késő gótikus, reneszánsz részletekkel gazdagított palotaegyüttes, melynek maradványai ma is láthatók. Az udvar előkelőségei a királyi rezidencia közelében építettek szebbnél szebb házakat, palotákat.

A hanyatlás a török uralom idején kezdődött, de később a császári hadvezetőség sem kegyelmezett az épületeknek, folytatódott a fosztogatás, pusztítás. A még megmaradt Fellegvárat – *számos magyar várhoz hasonlóan* – 1702-ben Lipót császár parancsára felrobbantották. A település újabb fellendülése a XIX. század közepén kezdődött. A dunai gőzhajózás megindítása után kedvelt kirándulóhellyé vált. Az első nyaralók, és értékes villák a XX. század elején épültek.

A középkori visegrádi várrendszer három részből áll (vízivár, alsóvár, felsővár). Legismertebb része a Fellegvár, mivel a Várhegy tetején álló építmény minden irányból messziről látszik. A Fellegvár több időszakon keresztül épült, bővített, szabálytalan alakú erődítmény. Régészeti feltárása és műemléki helyreállítása 1871 óta több szakaszban készült el. A fellegvár belső része, a Dunával összekötő völgyzárófalak, valamint a falakon áthaladó egykori országutat védő kapuk és a nagy lakótorony a tatárjárás után épültek fel, a XIII. század közepén. Az alsóvár a fellegvárral egységes védelmi rendszert képezett. Az Alsóvár hatszögletű lakótornyát a XIV. században átépítve királyi szálláshellyé alakították. A torony köré ekkor épült ki a belső várfalöv.

A Fő utca leghíresebb épület-együttese az egykori királyi palota. A nagyszabású épület a XIV. század utolsó negyedétől épült ki, Károly Róbert, Nagy Lajos, Zsigmond és Mátyás király alatt. A 123 m x 123 m-es, szabályos elrendezésű palotához észak felől kert, dél felől a Zsigmond által alapított ferences kolostor csatlakozott. Feltárása 1934-ben indult meg, és napjainkban is tart. Ma az épületben a Mátyás Király Múzeum kiállításai láthatók.

Zsámbék

A falu legfontosabb nevezetessége a Zsámbéki templom és kolostorrom, háromhajós premontrei bazilika és kolostor maradványai. Épült a XIII. század közepén, késő román/korai gótikus stílusban. 1763-ban a nagy komáromi földrengés rombolta le. Műemlék.

A várat és uradalmat a törökök kiűzése után a Zichy család vette meg, akik kastélyt építettek itt. A kastély kápolnáját 1716-ban szentelték fel. A Zichy család birtokából később a Korona birtokába került a többszörösen átalakított kastély, majd 1904-ben a svájci Szent Keresztről elnevezett Irgalmas Nővérek vették meg. Ők alakították ki az egy emeletes épületet négyzetes épülettömbbé. 1924-ben a kastélyt kétemeletesre bővítették. 1977-től 2004-ig a Tanítóképző Főiskola székhelye volt. A kastély műemlék. Zichy Miklós anyagi segítségével a XVIII. század közepén épült fel az egyhajós katolikus templom. 1958 óta műemlék. A Zárdakert 1908-ban került a Keresztes nővérek birtokába. A tóval, fákkal, kacskaringós utakkal rendelkező, fallal körülvett park volt az apácajelöltek imaterülete, egészségügyi sétájuk helyszíne. 2009 óta műemlék.Józsefvárosi pinceterület: az egykori pincevilág hangulata idéződik fel a település sűrűn lakott térségében, festői környezetben. A Zsámbékon évszázadokon át élő németek emlékparkja lesz ez az egykor 70 pincét magába foglaló izolált, gazdag élővilágú terület. 2006 óta műemlék. A községet az élő néphagyományok, szólások, dalok, a ma is virágzó szép népviselet jellemzi.

A történeti települési területek szöveges ismertetése Internetes források, illetve településrendezési tervek megalapozó munkarészeinek elemzésével illetve felhasználásával készült. A területi lehatárolások – melyek a törvénytervezetnek nem, csak az alátámasztó munkarészeknek képezik a részét – a településszerkezeti tervek (tervlapok), illetve légifelvételek felhasználásával készült.

5.8 Mezőgazdasági tájhasználat, a mezőgazdasági térség értékelése

A Budapesti Agglomeráció mezőgazdasági területeinek vizsgálatára és értékelésére – *úgy mint korábban, a hatályost tervet megalapozó 1998-2002 közötti vizsgálati időszakban* – a Gödöllői Szent István Egyetem Tájgazdálkodási Intézete által kidolgozott módszertan alkalmazásával – *az Intézet szakembereinek bevonásával* – került sor.

A vizsgálatoknál és értékeléseknél alkalmazott módszerek így megegyeznek azzal, amelyet az Országos Területrendezési Terv készítői is alkalmaztak és amely megfelel az Európai Uniós normáknak a mezőgazdasági művelésre alkalmas térségek kijelölésében. A vizsgálatok és területi értékelések az egyes területek potenciáljainak, termőhelyi adottságainak értékeléséből indulnak ki.

A hatályos tervet megalapozó vizsgálatok (az akkori területrendezési követelményekkel összhangban) megkülönböztették:

- intenzív mezőgazdasági művelésre alkalmas térségeket
- extenzív gazdálkodásra javasolt térségeket
- mezőgazdasági *(szántó-, ültetvény-, kert-)* művelésre nem alkalmas térségeke: erdő, rét, legelő területeket.

Az agglomeráció területfelhasználási vizsgálatánál a mezőgazdasági területek alapvetően mint beépítésre nem szánt területek kerültek rögzítésre.

A mezőgazdasági művelés alatt álló földterületek művelési ágak szerinti megoszlása az agglomerációs övezet egyes szektoraiban jelentősen különbözik. A szántó aránya ugyan valamennyi szektorban a legmagasabb, de míg például az északi szektorban 34%, addig a délkeleti szektorban megközelíti a 70%-ot. Ezzel párhuzamosan az északi szektorban használt földterület közel egyharmada kert, ugyanakkor a délkeleti szektorban alig haladja meg a 15%-ot. Néhány településen, mint például Alsónémediben, Felsőpakonyban, Majosházán, Pócsmegyren, Tökön és Vecsésen a szántóterület aránya felülmúlja a 80%-ot, ugyanakkor Érden, Veresegyházán, Szigethalmon és Törökbálinton a kert 50-60% közötti, Csobánkán pedig 70% feletti hányadot képvisel.

A Budapesti Agglomeráció Területrendezési Terve módosítása megalapozásához rögzítésre került a területhasználat jelenlegi helyzete *(2009-es adatsorok értékelésével)* A művelési ág szerkezet rögzítése mellett értékelésre kerültek azok a változások *(kistérségi – település-csoportonkénti összesítésben[1])* amelyek az elmúlt negyed században jellemezték a térséget. Az értékelés grafikus formában is feldolgozásra került. Az oszlopgrafikonok szemléletesen mutatják az egyes művelési ágak arányának %-os csökkenését vagy növekedését.

A *csökkenés elsősorban a szántó és kert* művelési ágakban, *a növekedés pedig egyértelműen a kivett területek* arányának változásában jellemző, kistérségenként némileg eltérő mértékben, de általános – *a teljes agglomerációs övezetre* – érvényes megállapításként is leszögezhető. A mezőgazdasági területek között egyedül a gyepterületek némi növekedése fordul elő, valamennyi egyéb művelési ág aránya csökkenést mutat.

(Az alábbi táblázatokban szereplő kert, gyümölcsös, és a rét, legelő összevont művelési ágak!)

[1] Az 1983 – 1993 - 2009. évi településsoros adatokat a Függelékben közölt táblázat tartalmazza; a „településcsoportokba" sorolt településeket a vizsgálati fejezet táblázati címsorai sorolják fel. (a „településcsoport" értelmezését és tartalmát l. a 4.sz. lábjegyzetben).

Budaörsi településcsoport

10 Település	Szántó	Kert, gyüm.	Szőlő	Rét, legelő	Összes művelt terület	Erdő	Nádas	Kivett terület	ÖSSZ. (ha)
Összesen 1983	7603	3517	939	1448	13507	6587	141	3846	24081
1993	7145	2260	932	1535	11894	6609	26	5258	24037
2009	5919	1800	736	1662	10117	6779	63	6558	23731

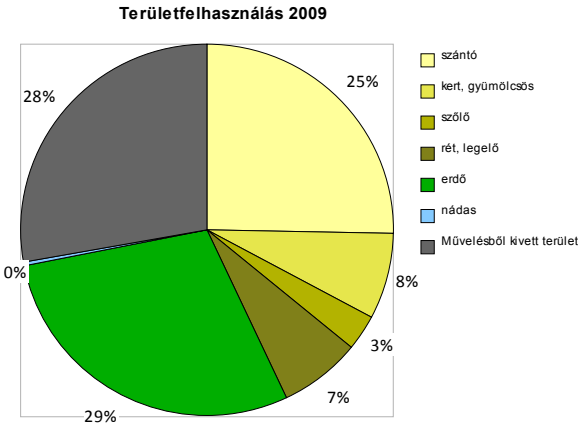

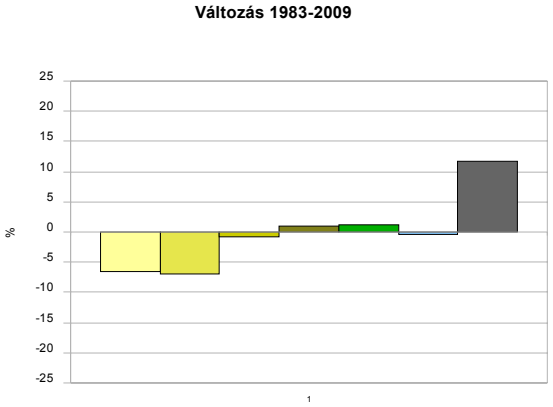

A művelési ágak közül legjelentősebb a kert + gyümölcsös területek csökkenése, amely különösen a szántóterületi veszteséggel együtt számottevő. Ezzel szemben a kivett területek mérsékelt, valamint a gyep- és erdőterületek kismértékű növekedése regisztrálható.

Dunakeszi településcsoport

4 Település	Szántó	Kert, gyüm.	Szőlő	Rét, legelő	MÖT	Erdő	Nádas	MKT	ÖSSZ. (ha)
1983	5190	1204	248	808	*7450*	1962	11	3100	12523
2009	3886	462	245	781	*5374*	2001	16	5026	12417

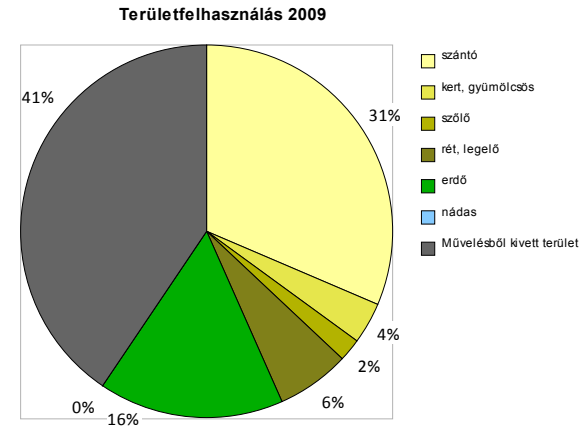

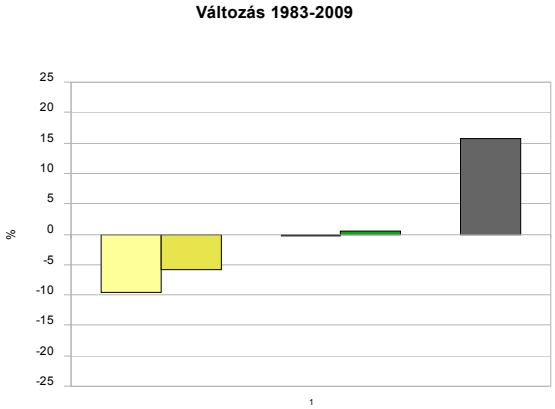

Érdi településcsoport

4 Település	Szántó	Kert, gyüm.	Szőlő	Rét, legelő	MÖT	Erdő	Nádas	MKT	ÖSSZ. (ha)
Összesen 1983	4373	2612	112	357	7454	342	9	3970	11775
1993	4347	442	81	408	5285	386	8	6066	11794
2009	4068	453	78	304	4903	455	5	6379	11794

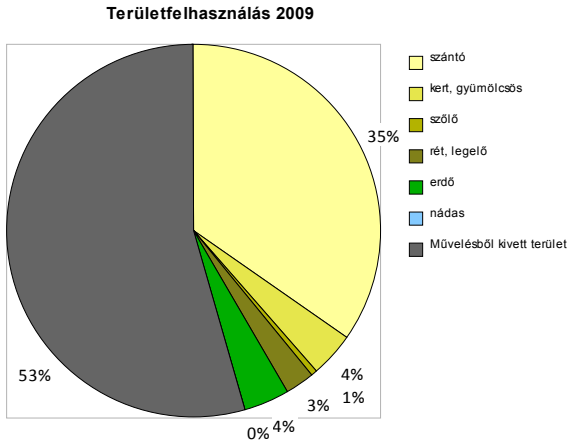

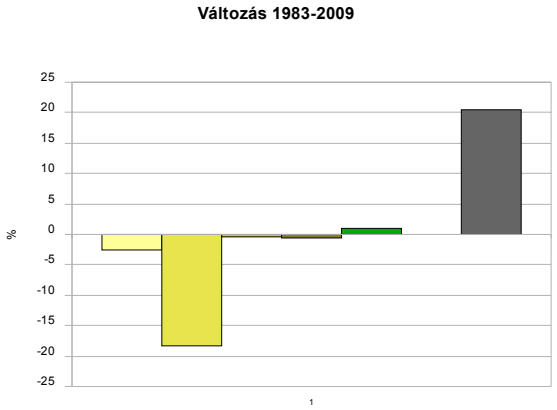

A kert + gyümölcsös területek csökkenése ebben a kistérségben a leginkább szembetűnő (-18%), ezzel szemben a kivett területek 20%-os növekedése áll. Az egyéb művelési ágak változása minimális. A kivett területek jelenlegi aránya 53%, ebben a kistérségben mutatja az egyik legmagasabb értéket.

Gödöllői településcsoport

8 Település	Szántó	Kert, gyüm.	Szőlő	Rét, legelő	MÖT	Erdő	Nádas	MKT	ÖSSZ. (ha)
Összesen 1983	9547	1848	222	1993	13610	7543	55	3493	24701
1993	9160	365	168	1899	11608	7602	47	5340	24694
2009	7650	367	140	1720	9877	7849	60	6836	23604

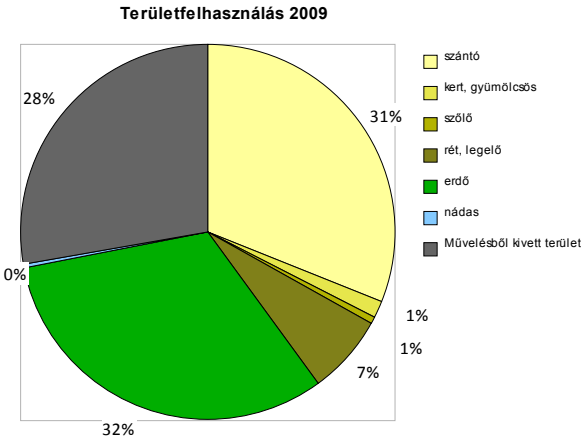

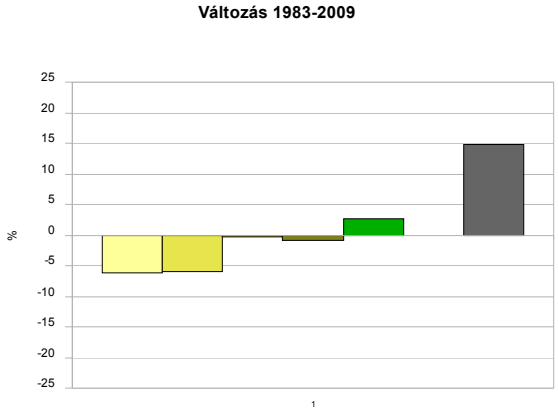

A szántó és kert területek átlagos mértékű csökkenése mellett a kivett területek ugyancsak átlagos, az erdőterületek kisebbmértékű, de átlagérték feletti növekedése következett be.

Gyáli településcsoport

3 Település	Szántó	Kert, gyüm.	Szőlő	Rét, legelő	MÖT	Erdő	Nádas	MKT	ÖSSZ. (ha)
Összesen 1983	8573	705	350	1068	10696	3358	53	2893	17100
1993	8685	109	71	975	9852	3475	63	3702	17097
2009	7878	155	34	1178	9245	3611	67	4171	17094

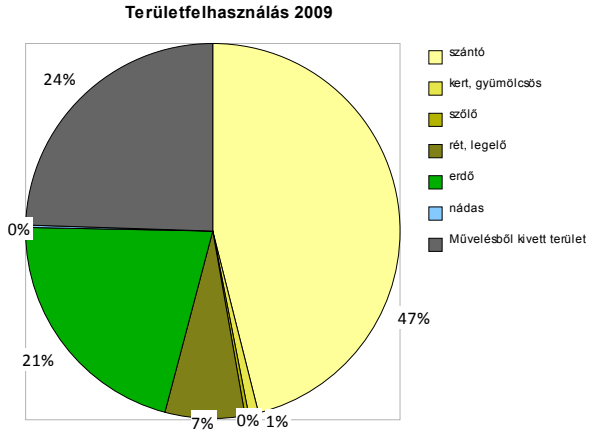

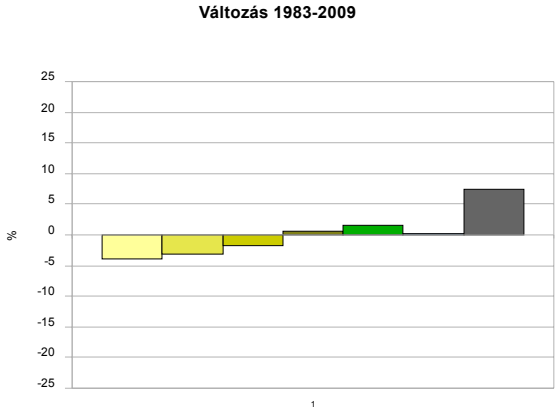

A szántó + kert + ültetvény művelési ágak csökkenése önmagukban nem jelentősek, de együttes értékük számottevő. Ezzel szemben kismértékű a kivett- és erdőterületi növekménye.

Monori településcsoport

5 település	Szántó	Kert, gyüm.	Szőlő	Rét, legelő	MÖT	Erdő	Nádas	MKT	ÖSSZ. (ha)
Összesen 1983	8684	1108	91	598	10481	1948	38	2158	14625
1993	8025	83	43	641	8797	2006	12	3808	14628
2009	6554	136	29	724	7433	2162	7	5011	14613

A kistérségben mérhető az egyik legmagasabb szántóterületi csökkenési arány (~14%), amely mellett a kert + gyümölcsös területek csökkenése is meghaladja az 5%ot. A 20%-ot közelíti a kivett területek növekedése.

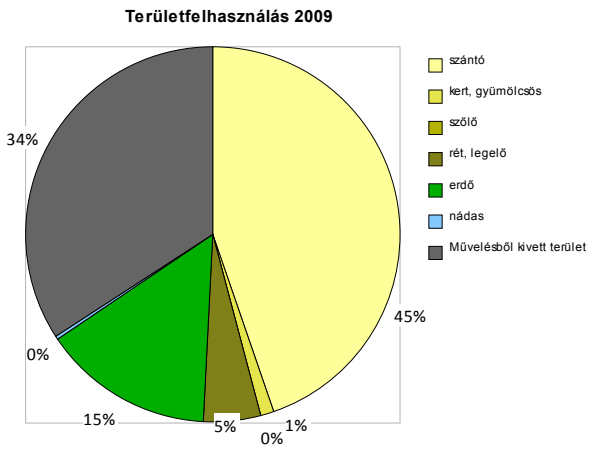

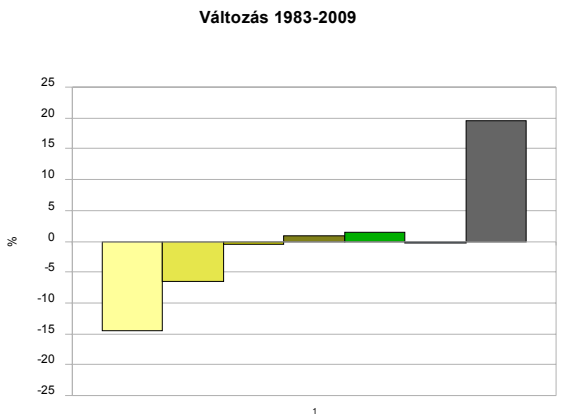

Pilisvörösvári településcsoport

14 Település	Szántó	Kert, gyüm.	Szőlő	Rét, legelő	MÖT	Erdő	Nádas	MKT	ÖSSZ. (ha)
Összesen 1983	9895	2388	445	2115	14841	6949	142	2609	24541
1993	9927	1075	336	1956	13323	7004	113	4079	24534
2009	9042	918	225	1441	11626	7030	136	5038	23832

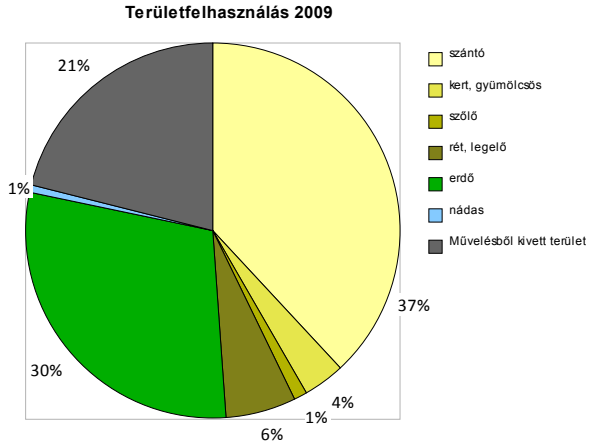

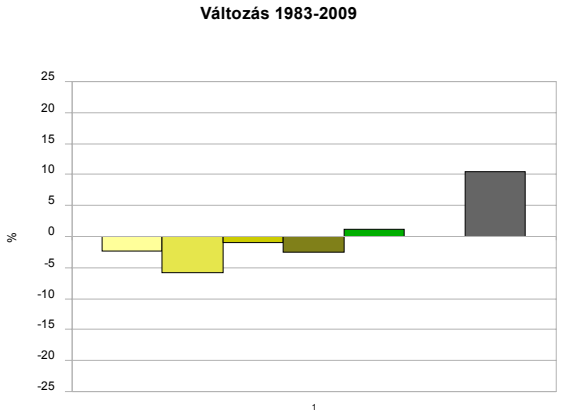

A legerősebb a kert + gyümölcsös területek csökkenése, emellett feltűnő a gyepek átlagosnál erősebb fogyatkozása.

Ráckevei településcsoport

9 Település	**Szántó**	**Kert, gyüm.**	**Szőlő**	**Rét, legelő**	**MÖT**	**Erdő**	**Nádas**	**MKT**	**ÖSSZ. (ha)**
Összesen 1983	10392	2024	248	1137	14716	1962	171	5286	21135
1993	10300	645	164	711	11837	1835	132	7318	21134
2009	8786	280	128	700	9894	1817	140	9275	20990

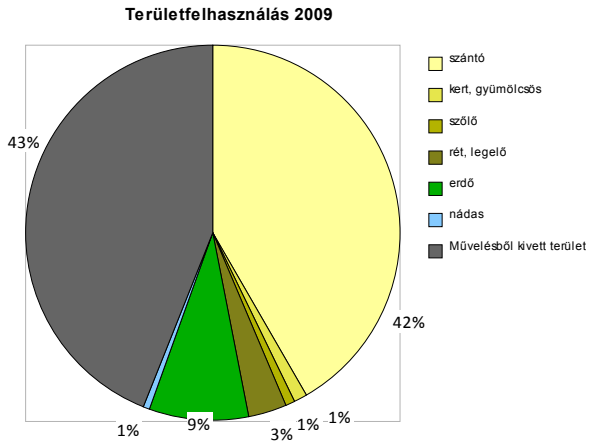

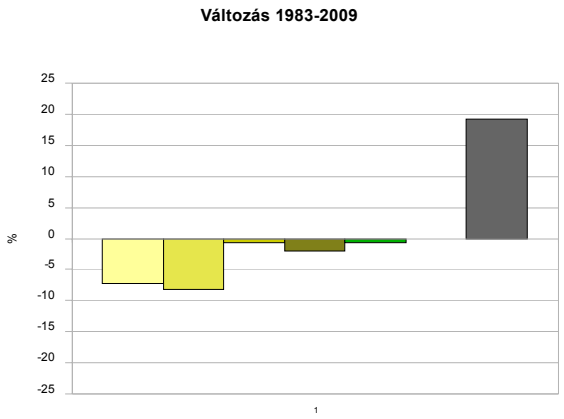

A kert + gyümölcsös és a szántóterületek csökkenése együttesen számottevő és ez együtt járt a gyepterületek némi csökkenésével is. Ezzel szemben kizárólag a kivett területi arány növekedett (közel 20 %-kal).

Szentendrei településcsoport

13 Település	Szántó	Kert, gyüm.	Szőlő	Rét, legelő	MÖT	Erdő	Nádas	MKT	ÖSSZ. (ha)
Összesen 1983	6120	3362	323	2097	11902	14094	43	6628	32667
1993	5663	1448	301	2237	9625	14166	45	8812	32661
2009	4575	1181	159	1907	7822	13642	27	8832	30323

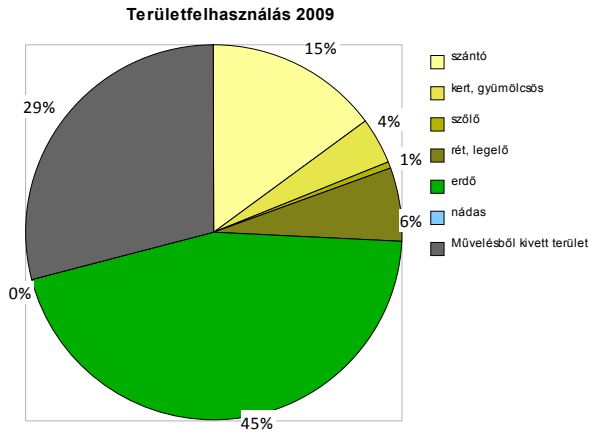

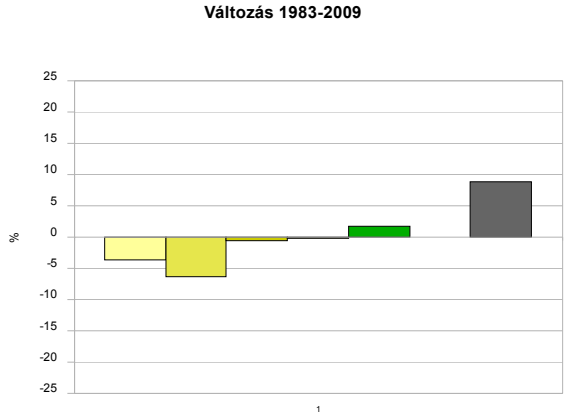

A kert + gyümölcsös területek csökkenése a legszembetűnőbb. A kivett területi növekmény átlag alatti, továbbá kedvező az amúgy is magas erdősültségi mutatókkal rendelkező térségben az erdőarány további növekedése.

Váci településcsoport

4 település	Szántó	Kert, gyüm.	Szőlő	Rét, legelő	MÖT	Erdő	Nádas	MKT	ÖSSZ. (ha)
Összesen 1983	3167	918	285	661	5031	2551	6	2523	10111
1993	3146	519	215	670	4557	2518	6	3025	10109
2009	2531	447	130	584	3692	1446	3	3330	8471

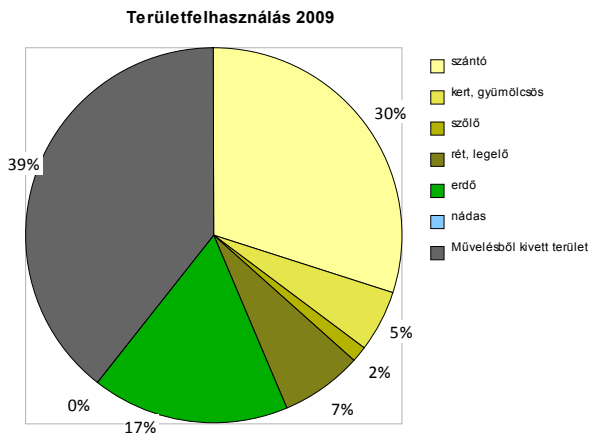

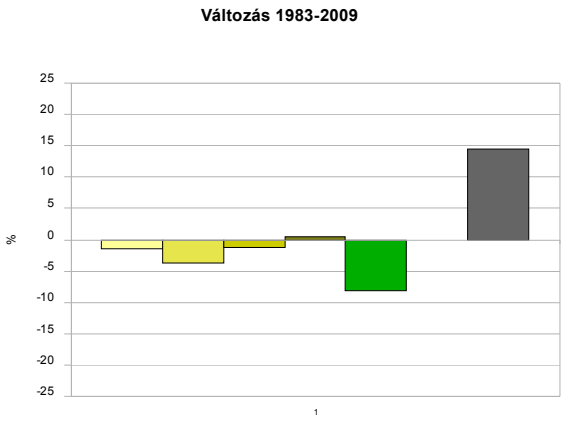

Az összterület és az erdőterület erős csökkenése csak látszólagos, mivel Vác közig.határ változásából adódik (közel 1000 ha erdő került az agglomeráción kívüli Kosd településhez). A kivett területi (~14%-os) növekedés átlagos, a gyepterületi növekmény csekély. Az egyéb művelési ágak aránya kismértékben csökkent.

Veresegyházi településcsoport

5 település	Szántó	Kert, gyüm.	Szõlõ	Rét, legelõ	MÖT	Erdõ	Nádas	MKT	ÖSSZ. (ha)
Összesen 1983	3789	1228	416	395	5828	2210	13	1155	9206
1993	3684	496	251	452	4896	2230	0	2039	9198
2009	3000	423	156	489	4068	2268	2	2825	9212

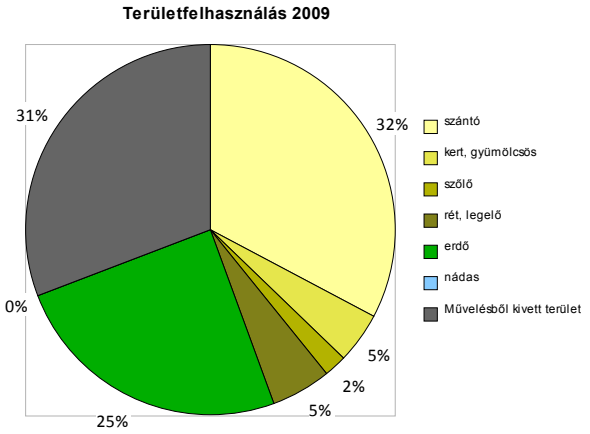

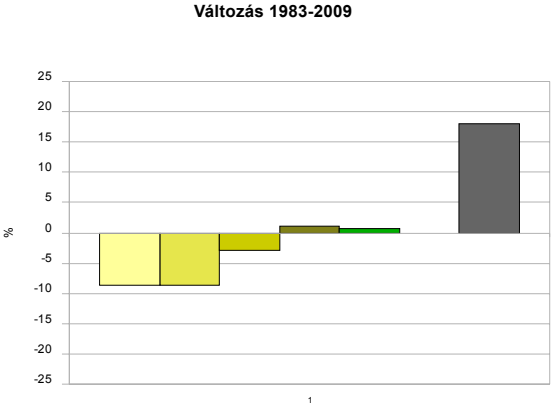

A kivett területi növekmény átlag feletti (%), amely elsősorban a kert + gyümölcsös, illetve a szántóterületek rovására (- 8-9%) következett be.

x x x

A most hatályos agglomerációs terv és törvény is megkísérelte a területrendezés korlátozott eszköztárával a mezőgazdasági földterületek lehetőség szerinti védelmét, a művelés alóli kivonások korlátozására helyezni a hangsúlyt, részben az OTrT alapján, de ezen túllépve, *a mezőgazdasági területek zöldövezeti jelentőségére* rávilágító kategória és a rá vonatkozó előírások megfogalmazásával is.

A most hatályos BATrT-ben a mezőgazdasági területeken („Mezőgazdasági térség”) belül egyedi térszerkezeti kategóriaként került meghatározásra a *„Zöldövezet részét képező mezőgazdasági térség”*, amely övezetként („*Zöldövezet*”) is megjelent. Emellett az övezeti rendszerben szerepelt a „*Kertgazdasági területek*” illetve a „*Kiváló termőhelyi adottságú szántóterületek*” övezete is.

A hatályos terv a mezőgazdasági területekre viszonylag differenciált szabályozást tartalmazott.

A mezőgazdasági térségen belüli zöldövezethez tartozó területek elkülönítését a földvédelmi szempontok érvényesítése mellett az agglomeráció még be nem épített területeinek fokozott védelmi igénye is indokolta. E követelménynek megfelelően a két térségtípusra (*a „mezőgazdasági térségre” és a „zöldövezet részét képező mezőgazdasági térségre*”) vonatkozó törvényi előírások is némileg eltérnek (a törvényi normaszöveg alatt *dőltbetűvel* szedve az indokló szövegrész, amely szakmai magyarázattal is alátámasztja az előírásokat):

„Mezőgazdasági térség

7. § (1) A mezőgazdasági térség legalább 75%-át mezőgazdasági terület kategóriába kell sorolni. Legfeljebb 15%-án erdőterület és legfeljebb 10%-án bármely települési területfelhasználási egység kialakítható.
(2) A mezőgazdasági térségnek a települési közigazgatási területre vonatkoztatott területén a beépítésre szánt területek növekménye nem haladhatja meg az adott település érvényes településrendezési tervében rögzített összes beépítésre szánt terület 3%-át.
(3) A mezőgazdasági térségben és a zöldövezet részét képező mezőgazdasági térségben sportolás céljára a külön jogszabály szerinti különleges terület kijelölhető. A terület nagysága nem haladhatja meg a település közigazgatási területe 3%-át és a területkijelölés nem lehet átfedésben az országos és a térségi ökológiai hálózat övezetének területével. (3/2. sz. melléklet)

Zöldövezet részét képező mezőgazdasági térség korábbi meghatározása és szabályozása

8. § (1) A zöldövezet részét képező mezőgazdasági térség a zöldövezetnek az erdőgazdálkodási térségen és a zöldterületen kívüli területe.
(2) A zöldövezet részét képező mezőgazdasági térség legalább 95%-át beépítésre nem szánt terület kategóriába kell sorolni. Legfeljebb 5%-án bármely települési területfelhasználási egység kialakítható.”

„A mezőgazdasági térségi területfelhasználási kategóriák - a terv méretarányéből adódóan, illetve a mezőgazdasági területek rovására történő új, koordinálatlan területfelhasználás kezelhető keretek között tartására - az OTrT törvénynél jobban differenciálják a mezőgazdasági területeket, illetve az ott más célra történő területfelhasználás területnagysághoz viszonyított arányát.

A térségben jelentős kiterjedésű kertgazdasági területek a hasznosítás módja alapján szintén a mezőgazdasági felhasználású területek közé sorolódnak. Ezen területek közül azok, amelyek nem kapcsolódnak szervesen a települési térségekhez, illetve amelyek táji-természeti szempontból érzékeny területen találhatók, a távlatban sem válhatnak települési területté. Ezeket „kertgazdasági területek” övezete védi.

Az országos településrendezési és építési követelményekről szóló 253/1997. (XII. 20.) Korm. rendelet szerint nagy kiterjedésű sportolási célú területeket, csak beépítésre szánt különleges rendeltetésű településrendezési területfelhasználási egységen lehet kijelölni. A rendelkezés lehetőséget kíván teremteni, hogy nagy kiterjedésű sportolási célú területeket (pl. golfpályát) mezőgazdasági térségben és a zöldövezet részét képező mezőgazdasági térségben el lehessen helyezni, azzal a korlátozással, hogy a terület nagysága nem haladhatja meg a település közigazgatási területének 3%-át, valamint a terület nem eshet bele az országos és térségi ökológiai hálózat övezetébe.
A Budapesti Agglomeráció térségének sajátosságai azt kívánják meg, hogy Szerkezeti Terve az általános mezőgazdasági térségi területfelhasználási kategória mellett egy sajátos új, úgynevezett zöldövezet részét képező mezőgazdasági térség kategóriát állítson fel. Ez utóbbira vonatkozó szabályok célja, hogy a terület ne válhasson beépítésre szánt területté és megmaradjon ökológiailag aktív zöldfelületként mező- és erdőgazdasági művelésben.”

A térszerkezeti terv mellett **övezeti szinten** további előírások cizellálták a mezőgazdasági terület-típusokra vonatkozó térségi szabályozást, itt is kiemelten kezelve a zöldövezeti érdekek érvényesítését *(a törvényi normaszöveg alatt dőltbetűvel szedve az indokló szövegrész, amely szakmai magyarázattal is alátámasztotta az előírásokat):*

„Zöldövezet
13. § (1) A zöldövezetet a térség olyan (védett és nem védett) területei alkotják, amelyek biológiailag aktív, rendszeresen növényzettel fedett területek.
(2) A zöldövezethez tartozik:
a) az erdőgazdálkodási térség egy része, amely legalább 90%-ban erdőterület;
b) a mezőgazdasági térség egy része, amely legalább 90%-ban távlatban is mezőgazdasági, illetve erdőterület;
c) a térszerkezeti jelentőségű, a beépítésre szánt területbe ékelődő erdő- és zöldterület.
(3) A zöldövezeten a „zöldövezet részét képező mezőgazdasági térség”-be tartozó területek kivételével beépítésre szánt települési terület nem jelölhető ki.
(4) A zöldövezet a bányászati tevékenységről szóló 1993. évi XLVIII. törvény alkalmazásában kivett helynek minősül.”

„A településrendezési eszközök vizsgálataiban regisztrált zöldfelület-vesztés dinamizmusa, a beépítésre tervezett területek növekedése, a fővároson belüli és az azt körülvevő zöldövezet kialakítási esélyének csökkenése, (földrajzilag egyre távolabbi kialakítás lehetősége) térségi együttműködést és összehangolást tesz szükségessé, amelynek megfelelő területrendezési kezelési módja a térségi zöldövezet rendszerének kialakítása.

A Budapesti Agglomeráció zöldövezete egyrészt területi kapcsolatot teremt a főváros és az érintett települések belterületeinek zöldterületeivel, másrészt az agglomeráció, illetve a zöldövezet tervezett kiterjedésén túlmutató hasonló elvek szerint Pest megye teljes területén létrehozható ökológiai folyosók rendszerével is.

A Budapesti Agglomeráció térségének sajátossága folytán alapvető kívánalom, hogy olyan egységes zöldövezeti rendszer alakuljon ki, amelyen a biológiailag aktív területek arányának növekedése biztosíthatja a hosszú távú fenntartható fejlődést. Az összefüggő zöldövezet kialakításának célja a térség ökológiai és környezeti terhelésének mérséklése, a környezetminőség javítása, illetve nem utolsó sorban a térszerkezet és a városszerkezet tagolása.

A zöldövezet sajátossága, hogy benne a biológiailag aktív, növényzettel fedett területek aránya legalább 90%. A törvény szigorú előírásaival ezen területek megtartását és megóvását kívánja hosszú távon biztosítani. Ennek érdekében rendelkezik a törvény arról, hogy zöldövezeti terület még távlatban sem válhat beépítésre szánt területté. Ez alól kivételt képeznek az övezetbe tartozó mezőgazdasági területek, ahol minimális mértékben a beépített területté alakítás megengedhető.”

„Kertgazdasági területek
16. § (1) Az övezetbe az olyan területek tartoznak, amelyek a fekvésük, szerkezetük és telekstruktúrájuk miatt nem tartoznak a beépítésre szánt területek közé, ugyanakkor a hasznosításuk módja és intenzitása, valamint a beépítettségük jelentősen eltér a mezőgazdasági területétől.”

„Kiváló termőhelyi adottságú szántóterületek
19. § (1) A kiváló termőhelyi adottságú szántóterületek övezete a bányászati tevékenységről szóló 1993. évi XLVIII. törvény szerint kivett helynek minősül.
A kiváló termőhelyi értékű szántóterületek övezete az Országos Területrendezési Tervről szóló 2003. évi XXVI. törvény 3/3. sz. mellékletét pontosítva olyan szántóföldi területeket foglalja magában, amelyek agroökológiai adottságaikat tekintve kimagaslóak és környezeti szempontból a legkevésbé érzékenyek, ezért árutermelésre a legalkalmasabbak. Az övezet kijelölésének az alapja a Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Program megalapozó vizsgálata, amelyet a Szent István Egyetem készített el kutatási eredményekre alapozva. Az övezet területeit azok a szántóterületek alkotják, amelyek a fenti kutatás által felállított úgynevezett „környezetérzékenységi agrártermelési értékskálán” az igen kedvező besorolást jelentő 150 pontot meghaladták.
Az övezeti szabály szerint e területek a bányászati tevékenységről szóló külön jogszabály szerint kivett helynek minősülnek.
(2) Az övezet területe nem minősíthető beépítésre szánt területté.
Az agglomeráció térségének sajátos problémája az 1960-1970-es években kialakított zártkertek területrendezési kezelésének kérdése. A terv azokat a területeket, amelyek kapcsolódnak a település beépítésre szánt területeihez, műszaki infrastruktúrával ellátottak, vagy elláthatók (és amelyek belterületi felhasználását az egyeztetés során az adott települési önkormányzat is támogatta), települési területként rögzíti.
Azok a területek, amelyek távlatban sem válhatnak települési területté, speciális rendezési szabályozást igényelnek a földrészletek elaprózódásának, a beépítés sűrűsödésének elkerülése, a mezőgazdasági hasznosítási jelleg fenntartása érdekében. Ezen - alapvetően termelési célú - területeken a törvény a beépítésnek állít korlátokat azzal a rendelkezéssel, hogy az ilyen területet beépítésre szánt területté minősíteni nem szabad.”

A BATrT felülvizsgálata és módosítása előkészítése során megállapításra került, hogy a terv törekvései helyes irányba mutattak, a szabályozás érvényesülése azonban nem volt maradéktalan. Ennek egyik oka bizonyos tekintetben a terv műfajából adódó viszonylagos rugalmatlanság, másrészt a kellő differenciáltság hiánya.

Ennek feloldását szolgálja a módosítás keretében az agrár-alkalmassági mutatók alapján képzett „*Kiváló termőhelyi adottságú szántóterületek*" övezetének elkülönítésén túl *a termőhelyi adottságok szerint „elsődlegesen" és másodlagosan" alkalmas részterületeket*, amelyekhez differenciált, kötelező illetve ajánlás jellegű szabályozási előírások tartozhatnak. Az övezeti differenciáláshoz szükséges agroökológiai ismeretek Gödöllői Szent István Egyetem vizsgálatai alapján rendelkezésre álltak. Ezek alapján lehatárolhatók az agrár-szempontból elsődlegesen és másodlagosan fontos területek, amelyek részben védelmi, részben funkcionális *(tájhasználati)* tartalmú övezetekké fejleszthetők.

5.9 Erdőgazdasági tájhasználat, az erdőgazdálkodási térség értékelése

A Budapesti agglomeráció hatályos Területrendezési Tervét megalapozó vizsgálatok *(a 1998-2002 közötti időszakban)* az erdőgazdasági tájhasználat térségi jellemzőit is részletesen elemezték az erdőterületek nagyságában és az erdőgazdálkodás helyzetében korábban bekövetkezett változásokat, kiemelve a privatizáció, illetve a birtokszerkezet megváltozása következményeit. Az erdőterületi vizsgálat és értékelés elemezte a rendszerváltás utáni első évtized társadalmi-gazdasági folyamatainak lecsapódását az erdőgazdálkodás illetve az erdőterületek alakulására.

„A vizsgálatok megállapították, hogy míg az agglomeráció mintegy 532 km^2 kiterjedésű erdőterületét három állami erdőgazdaság, néhány állami gazdaság és pár tucat mezőgazdasági termelőszövetkezet kezelte és csak a Pilisben működött néhány erdőbirtokosság, a privatizáció során a termelőszövetkezetek kezelésében lévő erdők magántulajdonba kerültek, ez történt az állami gazdaságok erdeinek zömével is. Az állami erdők nagy, összefüggő tömbjei továbbra is állami tulajdonban maradtak, de a kisebb, állami tulajdonú erdőfoltokból mintegy 1.500 hektár erdőterületet kárpótlásra került. Ez a változás alapvetően rendezte át a térségi erdőgazdálkodás helyzetét és mára kiható hatásai jelentősek.[2]”

Az országos és a megyei összehasonlításban még ma is elmondható, hogy az agglomerációban az országos átlaghoz viszonyítva feltűnően magas az állami erdők aránya. Ennek oka az, hogy az agglomerációhoz tartoznak a Pilis és a Budai-hegyvidék nagy, összefüggő állami tulajdonú erdőtömbjei. A pesti oldalon a helyzet már nem ilyen kedvező. A gödöllői - isaszegi tömb kivételével az állami erdők mennyisége és aránya jóval elmarad a budai oldalétól. A magánerdők elszórtan, kisebb-nagyobb foltokban helyezkednek el az agglomeráció területén. A tulajdonviszonyokat vizsgálva kitűnik, hogy még a kis erdőfoltoknak is számos tulajdonosa van. A magánerdők tulajdonjogilag rendkívül elaprózottak. Ez megnehezíti a szakszerű kezelést, a gazdaságos hasznosítást és az ellenőrzést.

A fenntartható és versenyképes birtoknagyságok, gazdálkodó egységek kialakulását számos ok nehezíti. Egy helyrajzi számon gyakran több tucat, különböző lakhelyű erdőtulajdonos osztozik. Az őrzés, kezelés hiánya nagy károkat okozott a volt tsz-erdőkben, az erdők átmeneti gazdátlansága következtében megszaporodtak a falopások, az engedély nélküli fakitermelések.

Az agglomeráció térsége veszélyeztetett helyzetben van a parcellázás, beépítés, spekulációs adásvételek vonatkozásában is. A térségben gondot jelent a nagyberuházások *(zöldmezős beruházások, közlekedési fejlesztések, stb.)* miatt kisajátításra kerülő erdők mennyisége. A magántulajdonosok, de az önkormányzatok részéről is tapasztalható nyomás az erdők más célú "hasznosítása" érdekében.

„Probléma, hogy az állami erdők kezelését jelenleg is túlnyomórészt nyereségérdekelt gazdálkodó szervezetek végzik. A Budapest környéki erdők minősége, fatermőképessége általában az országos átlagnál gyengébb. A nyereségtermelés elvonja az erőt azoktól a társadalmi szolgáltatásoktól, amelyeket ezeknek az erdőknek elsődlegesen nyújtani kellene. A korlátozások okozta kieső jövedelem és gazdálkodási hátrányok kompenzálásának hiánya az állami erdőket kezelő gazdaságokat is sújtja. Emiatt konfliktusok alakulhatnak ki az erdőgazdálkodó szervezetek és a természetvédelmi hatóság között.”

Ugyanakkor az erdők társadalmi szolgáltatásai felértékelődtek, előtérbe került a többcélú hasznosítás, nagy hangsúlyt kapott az erdők hármas funkciója - *a gazdasági, a védelmi és az üdülési-szociális, közjóléti funkció*.

[2] A fejezet behúzással is jelzett idézetei a jelenleg hatályos BATrT erdészeti szakági vizsgálati háttéranyagából származnak (Balatonfüredi Erdészeti Zöldövezet Tervező Iroda, Halász Tibor 2002.)

Az agglomeráció térségében különös fontossága van az erdők közcélú társadalmi, környezetvédelmi funkcióinak. Ma az erdőgazdálkodás nemzetgazdasági céljának az erdőkkel szemben támasztott sokrétű társadalmi igénynek hosszú távon való tartamos kielégítését kell tekinteni. Ez tükröződik az agglomeráció erdeinek elsődleges rendeltetés szerinti megoszlásában is. Az erdők több mint 50 százaléka elsődlegesen már nem gazdasági, hanem természet- és környezetvédelmi, egészségügyi- szociális és turisztikai célokat szolgál.

A gazdasági erdők aránya az agglomeráció erdeiben viszonylag alacsony. Valójában ezek az erdők is töltenek be különféle védelmi funkciókat és esetenként kirándulási célt is nyújtanak, tehát a többcélú hasznosítás érvényesül. A hegy és dombvidék kemény lombos gazdasági erdeiben természetszerű erdőgazdálkodásra törekednek az állami erdők kezelői, a magánerdő-tulajdonosok inkább a gyorsan növő kultúrfafajokat részesítik előnyben a gyorsabban megtérülő gazdasági haszon reményében. Az erdőbe befektetett tőke azonban csak hosszú távon térül meg. Az erdő rövid távú, haszonszemléletű kihasználása pedig annak tönkretételéhez vezet.

A védelmi elsődleges rendeltetésű erdők zöme *talajvédelmi* célokat szolgál, de a lakott területek körül *településvédelmi* rendeltetésbe is soroltak erdőket. Az ilyen erdők kezelésénél az erdőtulajdonosnak a védelmi funkció biztosítását kell szem előtt tartania. A véderdők egy része igen rossz termőhelyen álló gyenge termőképességű erdő ("gazdasági küszöb alatti" erdő), ahol az erdőgazdálkodás jövedelmet nem hoz. A magántulajdonba került ilyen erdők esetében ez jelentős gazdálkodási konfliktusok forrása.

A ***természetvédelmi*** elsődleges rendeltetésbe sorolt több mint hatezer hektár erdő a tájvédelmi körzetek, természetvédelmi területek *fokozottan védett* területein helyezkedik el. Az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló 2009. évi II. törvény az összes védettség alá tartozó erdőt ***védett erdőnek*** minősíti. Ez az Agglomeráció térségében igen jelentős erdőterületet érint (Duna-Ipoly NP, Gödöllői TK, Ócsai TK, stb.). A Természetvédelmi Törvény e területekre számos korlátozást, előírást tartalmaz, amelyek jelentős mértékben befolyásolhatják az ott folyó erdőgazdálkodást (erdőtelepítés kizárólag őshonos fafajokkal, erdőfelújítás kizárólag természetes úton, stb.).

A közjóléti, az Az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló 2009. évi II. törvény szerint **egészségügyi-szociális, turisztikai** rendeltetésű erdők közé azok tartoznak, amelyek sétautakkal, parkerdei berendezésekkel feltártak vagy nincsenek ugyan intenzíven feltárva, de nagy kirándulóforgalommal bírnak, potenciális erdei kirándulózónába esnek. Zömmel a Dunakanyar Üdülőkörzet pilisi térségében és a Budai hegységben találhatók ezek a más néven *parkerdők, kirándulóerdők,* a budapesti és a környékbeli lakosság kedvelt kirándulóhelyei. A Budapesti Agglomeráció területén elhelyezkedő közjóléti rendeltetésű erdők kezelését szinte kizárólagosan a Pilisi Parkerdő Rt. végzi.

„A gazdaság az 1970-es években élte fénykorát, ekkor kezdődött az erdők üdülési célú feltárása. Az akkori nevén Pilisi Parkerdőgazdaság alapításának alapvető célja az erdők közjóléti szolgáltatásainak fejlesztése volt. Erdei kirándulóközpontok, pihenőhelyek építésére, nagyszámú parkerdei létesítmény elhelyezésére került sor az elmúlt évtizedekben az állam jelentős támogatásával a pilisi és a budai hegyekben. Az utóbbi években a közjóléti beruházásokra, a közjóléti létesítmények fenntartására fordítható keretösszeg jelentős mértékben lecsökkent. A Parkerdő Rt. egy ideig saját forrásait is felhasználva megpróbálta szinten-tartani a nagy mennyiségű létesítményt, ezt azonban a jelenlegi gazdálkodási forma nem teszi lehetővé. Megkezdődött a gazdaság közjóléti tevékenységének racionalizálása; a kevésbé látogatott kirándulóhelyek létesítményeit felszámolták illetve nem újították fel, a látogatott részeken koncentrálták a létesítménycsoportokat. A mai helyzet kedvezőtlen, a kevés pénzből csak a legszükségesebb karbantartási, környezetrendezési munkákra és szemétgyűjtésre futja.”

A Budapesti Agglomeráció hatályos Területrendezési Tervének vizsgálata pozitívumként állapította meg, hogy a 90-es évek közepén kiérlelt szemléleti változások következtében már a jogszabályokban is *előtérbe került az erdők védelmi, természetvédelmi és közjóléti rendeltetése* a múltbéli, pusztán gazdasági szerepével szemben. A potenciális konfliktusok közt említi az erdőgazdálkodás és a természetvédelmi-ökológiai érdekek időszaki ütközését, amely elsősorban a rövidtávú haszonszerzésben érdekelt kisebb magánerdők estében lehet valós, de a tartamos erdőgazdálkodást folytató tulajdonosok és kezelők esetében nem valódi ellentmondás, mivel hosszútávon a két ágazat érdekei azonosak.

Az erdők elsődleges rendeltetés szerinti besorolása nem tükrözi kellőképpen a többcélú hasznosítást. Különösen a védett erdők "fednek le" sok közjóléti funkciójú erdőt vagy éppen talajvédő erdőt. Az új Az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló 2009. évi II. törvény lehetővé tette az erdők ***másodlagos rendeltetésének*** kijelölését és az erdőtervben való feltüntetését. A másodlagos rendeltetés elsősorban a kiemelt funkciók zónaszerű kijelölésére alkalmas és jól felhasználható a különböző szintű területrendezési tervek területfelhasználási kategóriáival való összhang kialakításához.

A BATrT felülvizsgálata során megállapítható, hogy a hatályos tervet megalapozó **helyzetértékelés reális volt és legtöbb eleme napjainkban is érvényes** részben az ott elemzett folyamatok kedvezőtlen hatásainak továbbgyűrűzése, részben a kedvező jogszabályi változások érvénysülése következtében. E két, egymásnak jellemzően ellentmondó folyamat mellett új elemként lépett be a jelenleg elemzett időszakban *(1999-2005-2009.)* a hazánk Európai Unióhoz való csatlakozása következtében előállt új gazdasági és jogi környezet, amely alapvetően az erdészeti ágazat presztízsének erősödését eredményezte. Ez az erősödés az erdőterületek növekedésében, az erdőterületi arányok növekedésében is testet öltött.

Az erdőgazdálkodási és természetvédelmi érdekek összehangolása az elmúlt évtizedben tökéletesedett, az ökológiai érdekek elsődlegessége érvényesül azokon a területeken, ahol ez indokolt. Ez nagyrészt annak is köszönhető, hogy a természetvédelmi szempontból legértékesebb területek állami tulajdonba vétele (visszavétele) felgyorsult és az átgondolatlanul vagy tévesen magántulajdonba adott értékes erdők védelmére létrejöttek a szükséges jogszabályi keretek.

Az erdők elsődleges rendeltetés szerinti kategóriái közt továbbra is nehézkes a közjóléti *(egészségügyi- turisztikai)* célú területek fenntartásának és szükséges növelésének megoldása, elsősorban gazdálkodási oldalról.

Az erdőterületek védelme, illetve növelése szempontjából kedvező hatású továbbá a településtervezésben kötelezően bevezetett biológiai aktivitásérték – egyensúly érvényesítése, mivel az aktivitásérték kompenzáció a legtöbb esetben erdősítendő területek kijelölésével oldható meg a legkézenfekvőbb módon.

Mindezek elősegítették a BATrT törvény erdők védelmére és lehetőség szerinti gyarapítására vonatkozó célkitűzéseinek érvényesülését a településrendezési tervezésen keresztül is. Az erdőterületek növekedése térségi szinten ennek ellenére csekély *(az övezetbe eső terület 0,6%-a),* „köszönhetően” a legerdősültebb Szentendrei kistérség több mint félezer hektáros erdőterületi veszteségének, amely önmagában sem csekély *(-3,8%)* és az agglomerációs mérlegen is sokat ront. A legpozitívabb mérleg a Gödöllői kistérségben állapítható meg *(+3,2%).*

Az erdőterületek kiterjedésének és arányainak alakulása az elmúlt évtizedekben, kistérségenkénti összesítésben[3] (Budapest nélkül), a földhivatali nyilvántartási adatok alapján (*forrás: Takarnet adatbázis 2009.*):

KISTÉRSÉG (településeinek száma)	**erdőterület 1983.**	**erdőterület 1993.**	**erdőterület 2009.**	**változás: 1993-2009 (ha)**
BUDAÖRSI (10)	6 587	6 609	6 779	+170
DUNAKESZI (4)	1 962	1 168	1 114	-54
ÉRDI (4)	342	386	455	+69
GÖDÖLLŐI (8)	7 543	7 602	7 849	+247
GYÁLI (3)	3 358	3 475	3 611	+136
MONORI (5)	1 948	2 006	2 162	+156
PILISVÖRÖSVÁRI (12+2=14)	6 949	7 004	7 199	+195
RÁCKEVEI (9)	1 962	1 835	1 817	-18
SZENTENDREI (13)	14 094	14 166	13 642	-524
VÁCI KISTÉRS.(3+1=4)	2 551	15 44[4]	1 479	-65
VERESEGYHÁZI (5)	2 210	2 230	2 268	+38
AGGLOMERÁCIÓS ÖVEZET ÖSSZESEN		**56 383**	**56 723**	**+340**

Az erdőterületek hatályos területrendezési tervben és a törvényben történt szabályozása *(2005-ben)* viszonylag egyszerű és szigorú volt. A térségi szerkezeti terv önálló kategóriaként tartalmazza az „*Erdőgazdálkodási térség*”-et. Erre az alábbi törvényi előírások vonatkoznak:

„6. § (1) Az erdőgazdálkodási térség legalább 90%-át erdőterület kategóriába kell sorolni. Legfeljebb 10%-án egyéb beépítésre nem szánt terület alakítható ki, amelynek során a meglévő védelmi elsődleges rendeltetésű erdőterületek kiterjedése nem csökkenhet.

(2) Az egyes településeken lévő erdőterület nagysága - a település közigazgatási területére vetítve - összességében nem csökkenhet.”

„Az erdőgazdálkodási térség esetében a törvény a pontosabb tervezés lehetőségét kihasználva az erdőterületek védelme érdekében az OTrT törvényhez képest valamivel szigorúbb szabályt alkalmazott (85% helyett 90%-ban határozza meg a területfelhasználási kategórián belül a ténylegesen erdőterületként kijelölendő terület arányát). A meglévő erdőterület mennyiségét abszolút értékben is védte a törvény, de rugalmas módon, mert lehetőséget nyújtott a visszapótlásra.”

Az erdőgazdálkodási térséghez kapcsolódóan önálló erdőterületi övezetek nem kerültek meghatározásra a BATrT törvényben, de az azt követően készült és metodikailag frissített országos területrendezési terv már önálló övezetként határozta meg a legjobb termőhelyi adottságú erdőket („*Kiváló termőhelyi adottságú erdőterület”*), továbbá az erdősítés szempontjából elsődlegesen figyelembe vehető területek („*Erdőtelepítésre alkalmas terület*) övezeteit[5]. Ezért jelen módosítás már figyelembe veszi az OTrT változásából adódó következményeket is.

[3] Az 1983 – 1993 -2009. évi településsoros adatokat a Függelékben közölt táblázat tartalmazza

[4] A bázisadatot csökkenteni kell a Vác/Kosd közig.határ módosítás miatt: Váctól átcsatolásra került 1134 ha az agglomeráción kívüli Kosdhoz /ebből 974 ha erdő/. A korrekció mértéke így: az eredeti 1993.évi 2518 ha, -974 ha átcsatolt erdőterület = 1544 ha.

5.10 Üdülés, idegenforgalom

5.10.1 A térség idegenforgalmára jellemző folyamatok értékelése

A Budapesti agglomeráció kiváló turisztikai adottságokkal rendelkezik. A természeti, kultúrtörténeti adottságok és a programkínálat gazdagsága mellett az idegenforgalom infrastruktúrája is a legfejlettebb az országban. Ebben Budapest szerepe kiemelkedő, a főváros túlsúlya az oka a térség idegenforgalmában megmutatkozó belső aránytalanságoknak. Idegenforgalmi szempontból Budapest a nemzetközi és hazai turizmus számára kiemelkedő jelentőségű célpont, az agglomerációs térség pedig döntő fontosságú a főváros lakossága pihenése, rekreációja szempontjából. Budapest adja a térség nemzetközi vonzerejét, az agglomerációs övezet pedig – néhány nemzetközi vonzerő mellett – az országos és a régiós, vagy szűkebb térségi vonzerőket. A Budapest-Közép-Duna-vidék turisztikai régió idegenforgalmának országon belüli kiemelt jelentőségét jól érzékelteti, hogy 2009-ben az ország kereskedelmi szálláshelyeit igénybevevő vendégek által eltöltött vendégéjszakák 33,8%-a, ezen belül a külföldiek vendégéjszakáinak 54,3%-a ebben a térségben realizálódik.

A turizmus helyzete, kínálatának, szolgáltatásinak fejlesztése nagyon sokrétűen befolyásolja a Budapesti Agglomeráció jövőjét. A meglévő értéketek, karaktereket „felhasználva”, az identitást, hovatartozást és együttműködést, azaz a társadalmi kohéziót építő programok gazdasági szempontból is jelentősen hozzájárulnak a térség prosperitásához, nemzetközi szinten az imázs-formáláshoz. Az utóbbi években az agglomerációs térben új attrakcióhelyszínek jöttek létre, mely a helyi lakosság szabadidő-eltöltésének kínálatában is nagy jelentőséget kap. Budapesttel szemben – ahol a négy és ötcsillagos szállodák, minőségi éttermek ugrásszerű növekedését tapasztalhatjuk – az agglomerációs övezetben elmaradt a szálláshely-fejlesztés a kívánatos ütemtől (még a legpreferáltabb Dunakanyar-körzet is csak mint egynapos – félnapos desztináció szerepel az utazási célok között).

Budapest egyértelmű központi szerepe mellett az agglomerációs településeken is egyre nagyobb számban jelennek meg országos és nemzetközi jelentőségű rendezvények, attrakciók (pl. Visegrádi palotajátékok, Szentendrei Skanzen Amfiteátrum, Gödöllői Királyi Kastély rendezvényei, Zsámbéki színházi bázis, nyári fesztiválok, stb.) Az agglomerációban új attrakcióhelyszínek alakultak ki az extrém és „elit” sportok kedvelőinek: pl. gödi golfpálya, mogyoródi Aquaréna és Adventure Park, nyári bobpálya és canopy Visegrádon, dunaharaszti és budakalászi vizisípálya. Bővült a kerékpárúthálózat és a kijelölt kerékpáros útvonalak száma.

A turizmus gazdasági jelentősége tartósan növekszik, ugyanakkor az idegenforgalomból származó bevételek meghatározott részének visszaforgatása az idegenforgalmi értékek és erőforrások megvédésére, fejlesztésére még ma sem kellően biztosított.

A településfejlesztési célkitűzések és feladatok között szinte minden agglomerációs településben megjelent az üdülés, idegenforgalom fejlesztése. A kitűzött fejlesztési célkitűzésekkel azonban nincsenek mindenhol összhangban a településrendezési, területfelhasználási elhatározások. A támogatandó településfejlesztési célokkal összefüggésben három kritikus pont jelölhető meg:

- Az idegenforgalmi, üdülési fejlesztési elképzelések - és az ezzel összefüggő településrendezési-, szabályozási feladatok - még ott sem képeznek abszolút prioritást, ahol azt az üdülési potenciál indokolná. Több településben a turizmus érdekeivel sokszor ellentétes, a környezeti állapotot potenciálisan rontó ipari, közlekedési fejlesztések az

idegenforgalmi célú fejlesztésekkel egyidejűleg, területileg elkülönítetlenül kapnak prioritást.

- Több - alacsonyabb üdülési-, turisztikai potenciállal rendelkező - településben a reális lehetőségeknél nagyobb elvárásokat támasztanak a gazdaság megújításán belül a turizmus fejlesztésének.

- Azokban a településekben, ahol az állandó népesség számához viszonyítva magas az üdülőnépesség aránya, a településfejlesztés érdekei között háttérbe szorulnak az üdülők érdekei.

A térségben korábban készült illetve ma is hatályos fővárosi és Pest megyei idegenforgalmi fejlesztési koncepciók a turizmus létalapjának tekintik az ép természeti környezetet. Ezért a turisztikai térségek teherbíróképességének folyamatos ellenőrzése prioritást kap. A kulturális értékek bemutatása, a helyi hagyományok fejlesztése a legsajátosabb vonzerőt jelenti a turizmus számára.

A turisztikai célállomások választásánál megnövekedett a környezeti, ökológiai értékek súlya (természeti környezet, környezeti állapot minősége, csend, stb.) A kedvező környezeti adottságú térségek felértékelődnek, míg az ártalmakkal terhelt térségek leértékelődnek. Sem Budapesten, sem az agglomerációs térségben nem javult a környezet minősége (Duna, Ráckevei Dunaág, kavicsbányatavak), amelyeknél az üdülési potenciálban a vízminőség meghatározó. Kedvező ugyanakkor, hogy a Duna vízminősége a Dunakanyari szakaszon az utóbbi időben jelentősen javult, Dunabogdányban már megnyílt a szabad strand, Gödön is csak adminisztrációs okok miatt nem sikerült megnyitni. A Duna vízminősége a vizsgálatok szerint "fürdésre kiváló". A vízminőség javulásával egyidejűleg a vízi sportokban is nagymértékű fejlődés következett be a teljes északi Duna-szakaszon. Ugyanakkor az agglomerációban nem javult a levegő minősége, és az üdülési potenciál szempontjából szintén jelentős táji, ökológiai adottságok sem. Az elmúlt időszakban az agglomerációs térségben romlott az egyik legjelentősebb üdülési potenciált jelentő erdők állapota. A legfrekventáltabb területek terhelhetőséget meghaladó igénybevétele környezeti károsodáshoz, az üdülőtáj esztétikai értékének csökkenéséhez vezetett.

Az agglomerációban a rekreációs tevékenységek közül jelentős területigényű a kirándulás, amely elsősorban az üdülőerdőkbe irányul. Az agglomeráció kirándulási kereslete a Budai hegyek, a Pilis, a Börzsöny területén, valamint a Duna partmenti részein vizitúrázás formájában jelentkezik. A növekvő kirándulóforgalom a területek túlterhelését okozza, ennek következtében az erdők, a turistautak a nagyobb turistacentrumok környékén elszennyeződnek, a növény- és állatvilág elszegényedik. Az adottságoknak megfelelő és a növekvő igényeket is kielégíteni képes fogadókapacitás létesítményei hiányoznak, illetve nem megfelelő színvonalúak. Nagykapacitású, többféle igény kielégítésére is alkalmas kirándulóközpontok az agglomeráción kívül találhatók.

A korábban kialakult üdülőterületek infrastruktúra fejlesztését (elsősorban a környezetvédelmi szempontból jelentős csatornázás megvalósítását) nehezíti a tulajdonosok egy része teherbíróképességének csökkenése. Az alacsony színvonalú infrastruktúra ellátottság rontja az üdülőingatlanok kereskedelmi szálláshelyként való hasznosításának esélyeit. Az utóbbi években - ahol a korábban kialakult telekstruktúra és telekgeometria azt lehetővé teszi - felgyorsult az agglomerációs övezet üdülőterületeinek és volt zártkerti területeinek ellakósodása. Ennek ellenére az agglomerációs övezetben jelentkező üdülési igények kielégítésében a legjelentősebb szerepet még mindig a nyaralóházak játsszák, amelyek befogadóképességük alapján még ma is jelentős részarányt képviselnek az övezetben lévő szállástípusok között.

Az elkészült idegenforgalmi fejlesztési koncepciók térségi összhangja nem kellően biztosított. Budapest idegenforgalma számára nem elhanyagolhatóak az agglomerációs terület (és bizonyos vonatkozásban a tágabb térség) természeti, környezeti, kulturális adottságai, a fővárosi kínálatot kiegészítő „vidéki" jelleg. Hasonlóan az agglomerációs térség (Pest megye) számára sem hagyható figyelmen kívül Budapest meghatározó vonzása és turisztikai kínálata.

5.10.2 Kereskedelmi szállásférőhelyek az agglomerációban

A Budapesti agglomeráció a Budapest-Közép-Duna-vidék turisztikai régió része. A turisztikai régió kereskedelmi szálláshelyein 2009-ben összesen 6.334 ezer vendégéjszakát töltöttek el. Ez az előző évinek 93,1%-a. A visszaesés egyaránt érintette a hazai és a külföldi vendégkört. A külföldiek által itt töltött vendégéjszakák száma 5.005 ezer, a belföldiek pedig 1.329 ezer vendégéjszakát töltöttek el. A visszaesés országos összehasonlításban jelentős volt, mivel az összes vendégéjszaka csak Észak-Alföldön és Dél-Alföldön csökkent nagyobb mértékben. A külföldi vendégéjszakák esetében a két alföldi régió mellett a Balaton visszaesése is meghaladta a Budapest-Közép-Duna-vidék csökkenését. A Budapesten eltöltött vendégéjszakák száma 2009-re 7,9 százalékkal esett vissza 2008-hoz képest.

2009-ben az átlagos szállodai szobafoglaltság ebben a turisztikai régióban volt a legmagasabb országos szinten. Minden szállodai kategóriában felülmúlja a kihasználtság az ország egyéb térségeinek és üdülőkörzeteinek foglaltsági értékeit.

A fővárosi agglomeráció elsősorban a magasabb igényeket kielégítő szállodai vendéglátásban rendelkezik jó adottságokkal. A Budapesti szállásférőhelyek mintegy kétharmada szálloda, míg ugyanez az arány az agglomerációs övezet településeiben csak egyharmad körüli. A külföldi vendégek többsége a fővárosban száll meg, és a környező települések látnivalóit csak kirándulások formájában keresi fel.

Budapest szálláshely kapacitása az elmúlt években elsősorban a felsőbb – 4 és 5 -os – kategóriákban jelentősen bővült, bővítésre szorul viszont a 2-3-os kultúrált szálláshelyek száma, illetve az agglomerációs övezet egyes nagyobb településein a vendégfogadói kapacitás (szálloda, panzió, vendégfogadó, stb.)

Kiemelkedő az agglomeráció nyugati /és az északnyugati szektorának vendégforgalma, ugyanis ez a terület foglalja magába a Dunakanyar üdülőkörzet egy részét, a Pilis, a Budai hegyek területét, és a szállodák, panziók száma is e két szektorban a legmagasabb. Az övezet vendégforgalmának több mint hattizede e két szektorba irányul. A délkeleti szektor - szállást is igénybe vevő - idegenforgalma az övezet együttes idegenforgalmából alig részesedik a kedvezőtlenebb idegenforgalmi adottságok, a nem megfelelő szálláshelykínálat következtében. A déli szektor vendégforgalma elsősorban a Ráckevei Dunaág menti üdülőkörzethez, illetve a térségben található vízparti rekreációs lehetőséghez (kavicsbányatavak) kapcsolódik. A keleti szektor vendégforgalmának döntő többségét Gödöllő adja. Az északi szektor idegenforgalmában Vác, illetve a Váci Dunaág menti települések emelhetők ki.

A Budapesti Agglomeráció legfontosabb turisztikai területei:
- Budapest
- Dunakanyar
- Gödöllő és térsége
- Ráckevei Duna-ág
- Zsámbéki medence

5.10.3 A Budapesti Agglomeráció turisztikai területeinek legfontosabb jellemzői

Budapest

Budapest az ország idegenforgalmának legfontosabb területe. Az ország fővárosaként a hazánkba irányuló turizmus első számú központja. Az ország legfontosabb nemzetközi repülőtere, nemzetközi vasúti pályaudvarai, autópálya kapcsolatai a külföldi turisták számára jól megközelíthetővé teszik. Budapest imázsát fekvése, természeti adottságai, kultúrtörténeti értékei, gazdag történelmi múltja, hévizei együttesen alakítják.

Budapest fekvése páratlan, a hegyvidéki és a síkság találkozásánál, a Duna két partján fekvő város képe a legszebb városok sorába emeli. Városképi megjelenése már önmagában is idegenforgalmi tényező. A főváros versenytársai Európának ebben a részében elsősorban Bécs és Prága. A turizmus ágazatban is egyre élesedő versenyben a már kivívott pozíciók megtartása és erősítése az adottságok mellett a kiszolgáló idegenforgalmi infrastruktúra folyamatos fejlesztését, bővítését igényli.

A városfejlesztésben a turizmus nem játszik súlyának megfelelő szerepet. A nyomokban megvalósuló jó ötletek – sétálóutcák, rendezvények – fővárosi szinten koncepciótlanok. Budapest marketing ráfordításai alacsonyak, az elért bevételek szintjének fenntartására sem elegendőek.

Növekszik a nagy nemzetközi rendezvények és konferenciák száma, de a növekedésnek gátat szab, hogy a fővárosban nincsen nagy befogadóképességű konferenciaközpont, amellyel valóban kihasználhatóak lennének a nagy rendezvényekből fakadó előnyök.

Az ország első számú nemzetközi repülőterének megközelíthetősége, kapcsolata a várossal rossz. A Ferihegyi gyorsforgalmi út kapacitása, minősége nem megfelelő. A repülőtéri vasúti megálló kialakítása hozott ugyan pozitív változást, ám a 2A, 2B terminálok elérése továbbra is lassú és nehézkes. A várost még ma is sújtja a tranzitforgalom, bár az M0 autópálya keleti szektor megépülése érzékelhető változást hozott. A közúti zajterhelés és levegőszennyezés a város idegenforgalmi potenciálját rontja. Különösen igaz ez régiós versenytársaival összehasonlítva, ahol a belvárosok forgalomcsillapítását sikeresebben oldották meg (Prága, Bécs). A Duna sem mint turisztikai attrakció, sem mint nemzetközi viziút még nincs teljesen kihasználva. Budapest nemzetközi hajókikötője elavult, szűk, bővítése nehézkes. A sétahajójáratokban több lehetőség volna.

Kiváló termálvíz adottságaira alapozottan Budapest őrzi nemzetközi jelentőségű fürdővárosi imázsát. A város fürdőinek egy része korszerűsítésen esett át, és magas színvonalú. Azonban a fővárosi fürdők nagy része leromlott állagú, egyre kevésbé vonzó, és ezért versenyképességük is csökken, főként a külföldiek körében. Létesültek korszerű, magas színvonalú wellness központok, aquaparkok. Az új M0 autópálya szakasz közelében létesült Aquaworld a főváros lakóin túl térségi vonzerőt jelent.

Dunakanyar üdülőkörzet

Változatos természeti szépsége, sok történelmi emléke, a fővároshoz való közelsége és kitűnő közlekedési feltártsága révén a Dunakanyar az ország elsőrangú üdülő- és kirándulóvidékei közé tartozik. A Duna jobbpartján sorakoznak az idegenforgalmi tekintetben legfontosabb, leglátogatottabb települések. Festői fekvésük, történelmi, műemléki, városképi, kulturális jelentőségük mellett mindegyikük idegenforgalmában tájképi elemként és a vizisportok színhelyeként is meghatározó a Duna. A települése közötti, még be nem épült változats hegyvidék elsősorban változatos túralehetőségei miatt népszerű. A Dunakanyar kiemelt üdülőkörzet országos jelentőségű (ennek része a Pilis, a Visegrádi-hegység és a

Duna-mente üdülőterülete, valamint Vác térsége). A Dunakanyar üdülőkörzet a Budapesti agglomeráció északi és nyugati szektorában terül el. Egyaránt megtalálható itt a minőségi ismeretszerző és kultúrturizmus, a hétvégiházas üdülési funkció és a kirándulóturizmus.

Az üdülőkörzet összes településére jellemző az üdülés, turizmus adottsága. A terület településeinek többségében kiterjedt üdülőterületek, a volt zártkertek a budapestiek ezrei számára nyújtanak üdülési vagy aktív pihenési lehetőséget. A rekreációs területek tulajdonképpen már a Margit-szigettől kiindulva közel összefüggő sávot alkotnak, elsősorban a Dunára alapozva (Római fürdő, Csillaghegy-Pünkösd-fürdő, Omszki tó, Budakalászi tavak, Lupa-sziget). Visegrád, Leányfalu, Pilisszentkereszt-Dobogókő üdülőtelepülések. Szentendre üdülő, kiránduló és kulturális központ, térségi jelentőségű szervező központ. Mind Szentendre, mind Visegrád kiemelkedő jelentőségű a Dunakanyar jobbparti területrészén, Vác pedig a balparti területrész szervező központja, de nemzetközi színvonalú idegenforgalmi funkciót csak Szentendre, kisebb részben Visegrád lát el. A Pilis térségében lévő települések mindegyikére jellemző a turizmus kiemelkedő szerepe (üdülés, kirándulás, hétvégi üdülés). Ez jellemző a Szentendrei-sziget településeire (Kisoroszi, Szigetmonostor-Horány, Pócsmegyer-Surány) is.

A Pilis hegység belső területein elhelyezkedő települések mindegyikében jelen van az üdülés, turizmus, mint adottság, s mint funkció, egyben lakóhely települések is, de míg Pilisszentkereszt és Pilisszentlászló Szentendre - Pomáz vonatkozásában, addig Pilisszántó és Csobánka főleg Budapesthez kapcsolódva tölti be a funkciót. E térségen belül Dobogókő emelkedik ki téli-nyári, kis- és nagyüdülős üdülési lehetőségeivel.

Az egész Szentendrei-sziget jellemző funkciója - a jelentős kiterjedésű vízműkút védőterületek mellett - az üdüléshez kapcsolódik (Horány, Surány, Kisoroszi). Pomáztól Szentendrén, Leányfalun, Tahin át Dunabogdány határáig a hétvégi üdülőterületeknek a domborzati adottságoktól és az erdőhatártól függő szélességű, összefüggő sávja alakult ki, kis megszakítással (Dunabogdány kőbánya és lakóterület) Visegráddal bezáródva Pest megye területén, de ténylegesen tovább folytatódva Komárom-Esztergom megye településeiben. E jelzett sávon belül kiemelt jelentőségű Szentendre széleskörű kulturális kínálatával, látnivalóival, rendezvényeivel, Visegrád történelmi múltjához kapcsolódó régészeti, építészeti emlékeivel, rendezvényeivel, termáladottságaival, téli-nyári üdülési lehetőségével. Leányfalu e térségen belül is kiemelkedően jó környezeti adottságával, termálfürdőjével.

Kiterjedt hétvégi üdülőterületek alakultak ki a Börzsöny Dunára néző déli fekvésű területein, a Dunakanyar balparti területrészén. Az övezeten belül a Naszály alatt Vác városát teljesen körülölelik ezek a lazán beépített hétvégi házas területek. A Duna mentén Gödön van jelentősebb kiterjedésű üdülőterület. Gödön golfpálya és felső kategóriás szálloda is épült, amelyek nemzetközi színvonalat képviselnek.

A túrázás, természetjárás e tájegység tradicionális tevékenysége, de - elsősorban az ifjúsági turizmus igényeinek kielégítésére - a Visegrád Mogyoró-hegyihez hasonló új erdei kirándulóközpontokra van szükség (Pomáz-Kőhegy, Csobánka-Dera-patakvölgy). Visegrád kedvező táji, kultúrtörténeti adottságai mellett a gyógyidegenforgalomban is jelentős szerepet tölt be (Lepence-fürdő és tervezett szállodakomplexum). A többi dunakanyari fürdő esetében a korlátozott gyógykezelési kapacitás és szállásférőhely erősen behatárolja a fejlesztést. Az üdülőkörzet településeinek többsége sokrétű adottságaik révén több funkciót ellátó, hosszabb időtartamú tartózkodásra alkalmas üdülőhelyek. Az üdülőtelepek többségében a hétvégi üdülés, rekreációs tevékenység a döntő. A körzet télisport adottságainak kihasználására sífelvonó létesült Visegrád Nagyvillám közelében.

A Dunakanyarban speciális kirándulási forma az egyre népszerűbb vízitúrázás. A táborozóhelyek, vízibázisok kialakítása, fejlesztése (Kisoroszi, Tahitótfalu, Sződliget,

Pócsmegyer) csak a vízbázisvédelem érdekeinek figyelembevételével történhet. A Duna balpartján összefüggő kerékpárút áll rendelkezésre (Budapest-Szob, 56 km). A jobbparton Budapesttől csak Szentendre északi határáig lehet kerékpárúton közlekedni, Leányfalun csak részben Leányfalutól északi irányban pedig nem épült még ki az önálló kerékpárút, ami nagyban hátráltatja a Duna jobbparti kerékpáros turizmus eljutását Visegrádig. A térségben a Szentendrei-sziget kisforgalmú útjai alkalmasak kerékpáros túrázásra, és ugyanez igaz a Visegrádi-hegység gépkocsiforgalom elől elzárt útszakaszaira. A Pilis településeiben, már az üdülőkörzet határán kívül (Üröm, Solymár, Pilisvörösvár, Piliscsaba) szintén problémát okoz a kerékpárutak teljes hiánya és az óriási gépjárműforgalom.

A Duna-Ipoly Nemzeti Park magterületén az érintett terület idegenforgalmi fejlesztési lehetőségeit a természetvédelem érdekei határozzák meg. A nemzeti parki oltalom segíti a túlhasznált agglomerációs települési térben a kiemelkedő rekreációs funkcióval bíró erdők, tájak, illetve a nyugalmas kistelepülések (Pilisszentlászló, Pilisszentkereszt, Csobánka) megőrzését.

Ráckevei/Soroksári Duna térsége

Összefüggő keskeny üdülősáv alakult ki a Ráckevei (Soroksári) Duna partsávjain, szigetein, Budapesttől kiindulva egész az – agglomeráció határán kívül eső - Tassi-zsilipig. Ehhez a területrészhez kapcsolódnak a kavicsbányatavak Dunavarsány, Délegyháza, Dunaharaszti, valamint Szigetszentmiklós területén, amelyek közül többnek a partja is üdülőterületté vált.

Az üdülőkörzet elsősorban a fővárosi lakosság és egyes agglomerációs települések pihenési-üdülési igényeit elégíti ki. Nemzetközi vonzereje nincs.

Az üdülőkörzet fő funkciója a vízparti üdülés: hétvégi üdülés, horgászat, fürdőzés. A vízparti üdülés részben az RSD, részben a kavicsbányatavakhoz kapcsolódóan alakult ki. A Dunaág partja elsősorban a hétvégiházas üdülési forma egyik legnagyobb összefüggő területét alkotja az agglomerációban. Az RSD a telkes üdülés mellett komoly horgászturizmust vonz a térségbe. A vizisportok között lényeges szerepet tölt be a Dunaág azáltal, hogy a kajak-kenu szakosztályok egyik fontos edzőpályájaként is hasznosul. A viziturizmus szerepe jóval kisebb mint a Szentendrei-Duna esetében. A fürdőzés kevésbé terjedt el egyrészt a partok sűrű beépítettsége, másrészt a nádas, iszapos partok miatt.

A kavicsbányatavak a bányaművelés felhagyása után rekreációs célra hasznosíthatók. Ez több helyen spontán módon alakulta térségben. A délegyházi tavak térsége sokáig a naturizmus fő területe volt. A bányatavak környezetében nagykiterjedésű, nyaranta több ezer látogatót vonzó vízparti üdülőterületek jöttek létre. Jellemző a hétvégi házas üdülési forma. A tavakon számos fürdőhely is működik, bár ezek nem mindegyike szabályszerű a partok rekultivációjának elmaradása miatt.

A térség funkcionálásának, fejlesztésének és rendezésének is több problémával kell szembenéznie. A R/S/D vízminősége még ma sem megfelelő minden szempontból. Különösen igaz ez a fővárosi és a közvetlenül főváros alatti szakaszra. Az üdülési funkciók számára különösen a folyó felső harmadában nem kielégítő környezetminőség. A turisztikai helyszínek konfliktusa látszik a lakó illetve gazdasági területek terjeszkedésével, illetve a meglévő gazdasági, közlekedési területek zavaró hatásával (térségi környezetterhelést jelentő ipari, vállalkozási területek, repülőtér). Az RSD melletti településeken jellemző a különböző funkciójú területek egymásmellettisége, amely a turizmus lehetőségeit korlátozza, színvonalát rontja. Ez a az agglomeráció üdülőterületei sorában a Ráckevei Dunaág térségét az alacsonyabb presztízsű üdülőterületek közé sorolja.

A kialakult üdülőterületek struktúrálatlansága, a sűrű beépítés, a közcélú rekreációs területek hiánya együttesen szabnak gátat az üdülőterületek arculatának megújításának, valamint a

magasabb ellátási színvonal megjelenésének. Az infrastruktúra hiányosságai szintén akadályozzák e területek minőségi megújulását. Figyelembe kell venni továbbá, hogy az életmód és az üdülési igények és szokások változásával összefüggésben az aprótelkes hétvégi üdülési formára való igény csökken. Ezzel párhuzamosan a térség relatív leértékelődése is zajlik.
A meglévő üdülési-, rekreációs potenciál jobb kihasználásához szükséges a környezeti állapot és a területi szerkezet komplex kezelése, a vízminőség javításához szükséges térségi beavatkozások megvalósítása, a térség átfogó közlekedési fejlesztése.

Gödöllő és térsége

Jelenleg a térség idegenforgalmi fogadókészsége alacsony, kevés a szálláshely, étkezési lehetőség, néhány hagyományos kiránduló célpont kivételével. A részben helyreállított és látogatók sorát fogadó Grassalkovich kastély, az egyetem tudományos és kulturális programok rendezésére alkalmas intézményei, a domonyi, babati tavak és a jó közlekedési kapcsolatot biztosító M3 autópálya teszik Gödöllőt a térség idegenforgalmi központjává, amelynek külföldi idegenforgalma a térségben a legjelentősebb. A kastély az agglomerációs övezet egyik legfontosabb nemzetközi turista célpontja is.

A mogyoródi Forma 1 versenyek több százezer látogatót vonzanak. A hazai rendezésű futam az ország egyik leglátogatottabb sportrendezvénye, amely nemzetközi vonzással bír. A szezonális hatást alig képesek enyhíteni a nyári futamon kívül megrendezésre kerülő egyéb versenyek. Mogyoród másik turisztikai attrakciója az Aquaréna, amely az agglomerációs övezet legnagyobb szabadtéri csúszdaparkja. Vonzása agglomerációs jelentőségű, a fővárosi lakosság és az agglomerációs települések lakói adják a vendégkör döntő hányadát.

A térség kisebb méretarányű, és turisztikailag lokális jelentőségű célpontjai közé tartozik a vácrátóti arborétum, illetve a veresegyházi termálfürdő, medvemenhely és a tóparti üdülőtelep, amelyek szintén sok látogatót vonzanak. Az Őrbottyáni téglagyári tó szintén üdülőlőházas terület. Keskeny üdülő, részben volt zártkerti üdülősáv alakult ki a Rákos-patak mentén Gödöllő-Isaszeg, valamint Isaszeg-Pécel között. A Gödöllői dombvidék a természetjárás, a vízparti üdülés, horgászat, lovasturizmus fogadására egyaránt alkalmas, speciális kínálata a jó vadászati lehetőség.

A Gödöllői dombvidék kedvező, fővároshoz közeli fekvése, és jó közlekedési kapcsolatai révén az idegenforgalom szempontjából túlterhelt Dunakanyarba irányuló kirándulóforgalom egy részének felvevőterületévé tehető.

Zsámbéki-medence

A térség szinte valamennyi települése rendelkezik sajátos adottságokkal, de közülük egyik sem olyan jelentőségű, hogy önmagában alkalmas lenne számottevő idegenforgalmi kereslet felkeltésére. Ezért célszerű a térséget idegenforgalom szempontjából egységes egészként kezelni. Az utóbbi időben növekszik a fővárosi lakosság kereslete a térség iránt. Némi külföldi idegenforgalom Zsámbékra irányul, illetve megemlítendő a kitelepített német ajkú lakosság látogató turizmusa. Zsámbékon a műemlék templom ismertsége országos, az ott megrendezett programok regionális jelentőségűek.

A térség természeti, táji adottságai a falusi turizmus és a sportturizmus (lovasturizmus, kerékpározás) számára a legkedvezőbbek, de az idegenforgalmi szolgáltatások terén még nem megfelelően ellátott.
Az üdülőkörzeteken kívüli települések esetében turisztikai érdeklődésre tarthat számot a természeti értékek bemutatása, a magyar kultúra bemutatása, rendezvények és programok, gyógy- és termálvizek, wellness, horgászat, vadászat, kerékpáros turizmus, lovaglás-

lovasturizmus. Ezeken túl az agglomerációs övezet egyéb – üdülőkörzetekhez nem sorolt - települései is rendelkeznek a hétvégi pihenést szolgáló területekkel. A felsorolt és fel nem sorolt üdülő, pihenőterületek mindegyikének közös jellemzője, hogy döntően a főváros lakosainak a rekreációs igényét szolgálják és az üdülőtelkek tulajdonosainak döntő többsége budapesti.

5.11 A térség vízgazdálkodásának bemutatása

5.11.1 Vízgazdálkodás általános ismertetése

Budapest főváros és agglomerációjának fontos eleme, és településfejlesztési követelménye a közlekedési és közmű infrastruktúra Európa szintű kiépítettsége. E két infrastruktúra hiánya vagy nem megfelelő kiépítettsége döntően befolyásolja a települések fejlődését. Az alapközművek - a vízellátás, csatornázás, villamosenergia-ellátás – közül a vízellátás és a villamosenergia-ellátás 1990 előtt már az akkori igényeknek megfelelő kiépítettséggel rendelkezett, melynek köszönhetően e két közmű elindíthatta az Európához kapcsolódó fejlesztéseket, de a csatornázás elmaradottsága jelentős időhátrányokat okozott. A csatornázás elmaradottság alatt nem csak a szennyvízelvezetést és tisztítást, hanem a csapadékvízelvezetés roppant hiányos kiépítettségét is értjük.

A vízi-közművek egységes rendszerét a vízellátást - a vízbeszerzést, tározást, és az azokat összekötő hálózatokat – és a szennyvízcsatornázást – a szennyvíztisztítás, csatornahálózatok (egyesített, elválasztott és kényszeráramoltatású rendszerek) befogadók kérdését - a vízgazdálkodás témakörébe tartozóan lehet bemutatni, tárgyalni.

A csapadékvíz-elvezetés, csapadékcsatornázás tekintetében, feltétlen szemléletváltásnak kell bekövetkeznie, hogy a közlekedési infrastruktúrának megfelelő színvonalú korszerű üzemeltethető rendszerek épüljenek ki.

Az agglomeráció közműellátásának ezen belül is a vízi-közművek kiépítettségét, fejlesztési igényeit, településfejlesztési szempontjait, környezetvédelmi hatásait szektorokhoz igazítva ismertetjük. Itt azonban ki kell emelni a vízi-közművek környezetvédelmi hatásait, melyet a ***környezet védelmének általános szabályairól szólva 1995. évi LIII. Törvény határozza meg.*** **A törvény az önkormányzatokon keresztül biztosítja, írja elő települési környezetvédelmi program megvalósíthatóságát,** melyben különös figyelmet kell fordítani az infrastrukturális jellegű – környezetvédelmi problémákra, melyekben a vízi-közművek - az ivóvízellátás, csapadékvíz elvezetés, kommunális szennyvízkezelés, -gyűjtés, -elvezetés, -tisztítás kiemelt szerepet kell, hogy játsszon.

Budapest fővárost határoló agglomerációt a **KSH hat nagyobb szektorra** osztotta fel. A vízi-közművek, **a vízellátás és szennyvízcsatornázás vizsgálatát, fejlődési ütemét a KSH agglomerációs felosztása alapján vizsgáltuk** és dolgoztuk fel, mivel egységes átfogó adatállománnyal a KSH rendelkezett.
Vízgazdálkodás szempontjából a Duna, mint a vízgazdálkodás fő motívuma, két nagyobb területegységre osztja az agglomerációt úgymint bal parti szektorok, melyben az északi az észak keleti és a délkeleti, míg a jobb parti szektorok az északnyugati, a nyugati és a déli szektor találhatók.

A KSH felosztása alapján Budapest Agglomeráció 6 szektorból áll. A térséghez 81 település tartozik. Az agglomeráció szektorai és azok települései a következők:

Déli szektor: 16 település
Délegyháza; Diósd; Dunaharaszti; Dunavarsány; Érd; Halásztelek; Majosháza; Pusztazámor; Sóskút; Százhalombatta; Szigethalom; Szigetszentmiklós; Taksony; Tárnok; Tököl

Délkeleti szektor: 9 település
Alsónémedi; Ecser; Felsőpakony; Gyál; Gyömrő; Maglód; Ócsa; Üllő; Vecsés

Északi szektor: 10 település

Csomád; Csörög; Dunakeszi; Fót; Göd; Őrbottyán; Sződ; Sződliget; Vác; Vácrátót

Északnyugati szektor: 23 település
Budakalász; Csobánka; Dunabogdány Kisoroszi; Leányfalu; Nagykovácsi; Pilisborosjenő; Piliscsaba; Pilisjászfalu; Pilisszántó; Pilisszentiván; Pilisszentkereszt; Pilisszentlászló; Pilisvörösvár; Pócsmegyer; Pomáz; Remeteszőlős; Solymár; Szentendre; Szigetmonostor; Tahitótfalu; Üröm; Visegrád

Keleti szektor: 11 település
Csömör; Erdőkertes; Gödöllő; Isaszeg; Kerepes; Kistarcsa; Mogyoród; Nagytarcsa; Pécel; Szada; Veresegyház

Nyugati szektor: 12 település
Biatorbágy; Budajenő; Budakeszi; Budaörs; Herceghalom; Páty; Perbál; Telki; Tinnye; Tök; Törökbálint; Zsámbék

Az előző felosztásoktól külön célszerű foglalkozni a Duna folyóval, és a jobb és bal-parti kisvízfolyásokkal. Az agglomeráció területén a Dunát a szakaszjellegének megfelelően Budapest feletti és Budapest alatti szakaszonként érdemes vizsgálni. Ezen belül a budapesti 15 km-es belterületi szakaszát külön ki kell emelni, mint rézsűburkolattal ellátott partot. Hasonló a helyzet a domborzatfüggő kisvízfolyásoknál, ahol a vízgyűjtőterületek határozzák meg a vízfolyás jellegzetességeit.

5.11.2 A Duna és kisvízfolyásainak vízgazdálkodása

A Budapesti agglomeráció területe vízgazdálkodási szempontból az alábbi négy fő részre osztható:

a, Duna mint a felszíni vizek befogadója Budapest és agglomeráció területén
b, Duna jobbparti vízgyűjtőterület.
c, Duna balparti vízgyűjtőterület.
d, Gyáli vízrendszer vízgyűjtőterülete és Csepel-sziget.
e, Budapest közigazgatási területén belüli vízfolyások.

Duna Budapest és agglomeráció területén belüli jellemzése

A Fővárost és az agglomerációját a Duna és mellékágai vágják ketté, jobb- és balparti területekre.
A Duna az 1699,0 -1616,6 fkm között 82,4 km hosszon, északon Váctól illetve a Szentendrei Dunánál Dunabogdánytól vehető figyelembe, Szászhalombattáig, illetve Majosházáig felszíni vizek befogadójaként a két mellékágával, a Szentendrei- és a Ráckevei (Soroksári) Duna-ággal (R/S/D) együtt.
A Szentendrei Duna-ág teljes hosszon, 32 km-en, az R/S/D pedig a Kvassay zsiliptől, az 58,0 fkm-től a 32,5 fkm-ig 25,5 km hosszú szakaszon vehető figyelembe az agglomeráció területe részeként.

A Duna jobb parti vízgyűjtő vízrendszere a következő jelentősebb, Dunába, illetve a Szentendrei Duna-ágba ömlő vízfolyásokból áll:
- Hosszúréti patak vízrendszere,
- Sulák csatorna vízrendszere,
- Benta patak vízrendszere,
- Ördögárok vízrendszere,
- Aranyhegyi patak vízrendszere,

- Barát patak vízrendszere,
- Dera patak vízrendszere,
- Bükkös patak vízrendszere,
- 10 km-nél rövidebb, nagyesésű patakok Szentendre és Dunabogdány térsége között.

A Duna balparti vízrendszerben az alábbi Dunába, illetve R/S/D-be ömlő vízfolyások vízgyűjtői találhatóak:
- Felső-Gombás patak,
- Gombás patak vízrendszere,
- Sződ-Rákos patak vízrendszere,
- Ilka patak vízrendszere,
- Szilas patak vízrendszere,
- Rákos patak vízrendszere,
- Gyáli patak és vízrendszere,
- Észak-Duna-völgyi belvízrendszer, agglomeráció határán belüli csatornái

5.11.3 A Duna, mint a felszíni vizek főbefogadója

Az agglomeráció területén a Dunát célszerű Budapest feletti és Budapest alatti szakaszonként tárgyalni, a szakaszjellegének megfelelően. Ezen belül a budapesti 15 km-es belterületi szakaszát külön ki kell emelni, mint rézsüburkolattal ellátott partot. A tárgyalt folyamszakaszon a jellemző vízhozamok a következők:

Legkisebb vízhozam LKQ = 530 m^3/s
Közepes vízhozam KÖQ = 2300 m^3/s
Legnagyobb vízhozam $NQ_{1\%}$ = 8530 m^3/s

A Duna Budapest feletti szakasza

Váci Dunaág (főág)

Ezen a szakaszon a fő szempont a hajózási és a vízellátási igények kielégítése. 1949-től a Váci és a Gödi szakasz szabályozását elvégezték, vezetőművek és sarkantyúk beépítésével. Az építőipari célokra történt kavicskotrás következtében a mederben kimélyülés és meder-, illetve kisvízszint süllyedés keletkezett. A nagymarosi vízlépcső alvizi szabályozásával együtt került volna sor az említettek káros hatásának kiküszöbölésére és a szakasz szabályozására. A vízlépcső építésének elmaradása miatt erre nem került sor. A rendezésre tanulmány készült, amely egészen Budapestig meghatározza a szabályozás során szükséges teendőket. A Váci Duna-ág a befogadója a Felső-Gombás, a Gombás, a Sződ-Rákos, az Ilka, a Szilas, a Rákos patakoknak.
Árvízvédelmi szempontból a települések bevédettnek tekinthetők.
A Duna főág mentén a Szentendrei szigeten - Horány és Surány üdülőterületeken – a főváros jelentős partiszűrésű vízbázisa található.

Szentendrei Duna-ág

A Duna-ág 32 km hosszú szakasza kanyargós jellegű. Hordalék szempontjából egyensúlyban van. A hajózás a Bp-i 200 cm-es vízállásig zavartalan. A Szentendrei Duna-ág mentén, mint a főág melletti oldalon jelentős számú partiszűrésű ivóvízkút üzemel, a térség és Budapest ivóvíz ellátására. Ezért a szabályozási, ill. kotrási munkák csak lokálisan, a legszükségesebb helyeken lehetségesek, ha a hajózás miatt arra szükség lenne. A Duna-ág 11 nagyesésű, rövid patak befogadója.

Duna, Budapest belterületén

A budapesti belterületi (1657-1642 fkm) folyamszakasz rendezett. A Duna jobbparti vízgyűjtőjéről, az Erzsébet híd felett torkollik a Dunába a Nagy-Ördögárok vize, zárt patakszelvénnyel.

Duna Budapest alatti szakasza

A Budafoki Duna-ág (főág)

1871. év óta, vagyis a Ráckevei (Soroksári) Dunaág elzárása óta ez az ág szállítja a Duna egész víz, jég és hordaléktömegét. Ezen a szakaszon a szabályozási műveket főleg a jeges árvizek károkozás nélküli levezetésére építették 1870-1910. évek között. A Budapesti agglomeráció területén korábban a budafoki - kemény, márgás - gázlós szakasz korlátozta a hajózást. Rendezésére 1980-ban került sor. Ezen a szakaszon torkollik a jobb parti vízgyűjtőről a Dunába a Határ-árok, a Diós-árok, a Növény utcai árok, a Hosszúréti-patak, a Sulák-csatorna és lejjebb a Főváros közigazgatási határán kívül a Benta-patak.

A Ráckevei (Soroksári) Duna-ág

Az 58 km hosszú Duna-ágat, amely keleti oldalról határolja a Csepel-szigetet, az 1871-73. években a Gubacsi gáttal zárták el. A gátba 80-120 m^3/sec vízbetáplálásra alkalmas zsilipet is építettek.

A Duna-ág elzárása után megszűntek a jeges árvizek a Budafoki ágban a Budapest alatti dunaszakaszon. A kedvező állapot mellett az R/S/D-ben számos probléma keletkezett, különösen a hajózásban és az építést megelőző egészséges környezetben. Ezek kiküszöbölésére 1910-28. között megépítették a Kvassay hajózsilipet és a vízbeeresztő (vízszintszabályozó) műtárgyat. A Duna-ág a szabályozott vízszintjével (Kvassay és a Tassi zsilippel) a Duna-Tisza Hátság vízpótlásában kiemelt jelentőséggel bír. A Duna-ág komplex hasznosítása során, hajózást, vizisportot, üdülést, horgászatot, öntözővíz ellátást, tisztított szennyvízbevezetést és belvízelvezetést tesz lehetővé. Hátrány, hogy a dunai vízbetáplálás miatt évi 40 e m^3 iszap rakódik le az ág felső 13 km-es szakaszán. Ez fokozatos mederszűkítést és vízmennyiségi, valamint vízminőségi gondot okoz. A megoldás az évi rendszeres iszapkotrás lenne.

Az R/S/D befogadója a Gyáli vízrendszerből érkező külvizeknek. Befogadója a Dunavölgy É-i része belvizeinek és öntöző-vízellátója a Duna mentesített árterületén gazdálkodóknak Dunaharasztitól-Bajáig.

5.11.4 Kisvízfolyások, patakok

A kisvízfolyások vízrendszereiben végrehajtott céltudatos rendezési és szabályozási munkák legfőbb indítéka síkvidéki területen a belvízvédelem, továbbá a mezőgazdasági termelési tevékenység eredményességének biztosítása és a terméshozamok megnövelése, tehát tulajdonképpen talajjavítási törekvés volt. A domb-, és hegyvidéki területeknél a csapadékvizek eróziómentes levezetése a fő cél.

A településfejlesztés során a medrek méretét külterületen az $NQ_{10\%}$-os, belterületen az $NQ_{2\%}$-os vizek levezetésére, a műtárgyakat az $NQ_{1\%}$ víz elvezetésére méretezték.
Ez a méretezési szabályzat, eljárás jelenleg is érvényben van a kisvízfolyásokra.

Budapest és az agglomerációjában a települések bel-, és külterületi funkciója jelentősen megváltozott, ezért a vízrendezés kérdése is merőben változik.
Át kell értékelni a méretezésre vonatkozó előírásokat, szabványokat a megváltozott lefolyási-viszonyok, és mértékadó intenzitású csapadékviszonyok alapján. Erősíteni kell a vízgazdálkodás megteremtését, funkciókhoz rendelt megfelelő vízrendezést kell alkalmazni, figyelembe véve a csapadékviszonyok átalakulását és döntően a környezetvédelmi szempontokat.
.

Duna jobbparti vízgyűjtőjének vízrendszerei

A pilisi és budai hegyek völgyeiben lefutó patakokat jóformán egyenként és közvetlenül a Duna fogadja be. Kissé nagyobb vízrendszert a Hosszúréti-patak, a Benta-patak, az Aranyhegyi-patak és a Nagy-Ördögárok fog össze és vezet a Dunába.

Hosszúréti patak és mellékágai

A patak és vízrendszere a Budai-hegység és déli nyúlványai völgyében összefutó vizeket gyűjti össze. A vízrendszer vízfolyásain csak szakaszos rendezések voltak. A főbefogadó Hosszúréti-patak alsó 5,8 km-es szakasza a Kamara erdei úttól a torkolatáig a Főváros közigazgatási területén belül a Főváros Önkormányzatának tulajdona. Ezen a területen található a teljesen rendezetlen spanyolréti árok (Bp. és Budaörs határán) 4345 fm és a Péter-Pál árok 2434 fm hosszon. A Hosszúréti patak fővárosi szakasza a felette lévő vízgyűjtőről lefolyó árvizeket nem tudja kiöntés nélkül elvezetni, a meder és főleg a hidak elégtelen átfolyási szelvénye miatt. Ez akadályt jelent a pest megyei mellékágak igény szerinti rendezésének, különösen a Budaörsi mellékágnak. Az elkészült mederrendezési tervek ellenére a fővárosi szakasz rendezetlensége az elöntés veszélyén túlmenően akadályát képezi a belterületi vízrendezésnek is. A rendezés kérdése 1972-74. óta folyamatosan probléma.

Megoldást jelentene az árvizek vízgyűjtőn történő visszafogása. Ennek érdekében építette meg a vízügyi szolgálat a Csiki pusztai árvízcsúcs-csökkentő zöld tározót még 1989-ben 320 e m^3 árvizi térfogattal a Budakeszi ágon.

A Hosszúréti patak 5,8-10,8 km szelvénye (Főváros határától-Budakeszi árokig) között állami tulajdonban van, a KDV-VIZIG kezelésében. 1991-92. között a medret csak az $NQ_{20\%}$-os mértékadó vízhozam levezetésére bővítették. A mederbővítés és mélyítés javított a völgy talajvízháztartásán.

Törökbálinti mellékág völgyében fekszik Törökbálint település. A vízfolyás önkormányzati tulajdonban van. A vízfolyás belterületi torkolati (~1,7 km), illetve felső szakasza is beépített. A telkek vége, vagy éppen a melléképületek olyannyira a patak medréhez épültek, hogy helyenként nemcsak a meder rendezése, de a fenntartása is lehetetlen. A település közepén a vízfolyás zárt szelvényben van. A település felett a meliorációs munkák során a medret rendezték, de már növényzettel újra benőtt. Helyivízkárral veszélyeztetett terület mintegy 5 ha-t tesz ki.
A Hosszúréti patak vízgyűjtőjében az önkormányzati tulajdonú Budaörsi mellékág rendezetlensége okozza a legtöbb gondot. A Budaörsi hegyoldalról a beépítés miatt fokozatosan ritkították az erdőt. Ezáltal a lefolyás sebessége megnőtt és a városon átfolyó vízfolyások (Tűzkőhegy, Frankhegy, stb.) felső vízmosásos szakaszai lemélyültek, mély vízmosások keletkeztek. Ezek megkötése, javítgatása folyamatos gondot okoz a városnak. Nagy intenzitású csapadék esetén az M7 autópálya É-i és D-i oldalán lévő mélyfekvésű területeket elöntés veszélyezteti. E területek mára jórészt beépültek.

Budakeszi árok a Csiki pusztai tározó alatt rendezésre került. A tározó felett, Budakeszi belterületi határáig a meder csaknem természetes állapotban található. Belterületen a

Jánoshegyi mellékágig rendezett a meder, felette szűk szelvényű. Budakeszi dombos belterületéről a gyors lefolyás miatt a patak völgyében elöntések keletkezhetnek. A rendezés során elsősorban a patak belterületi felső szakaszának kiépítése indokolt. Település alatti külterületen lévő mederszakasz benőttsége késlelteti a lefolyást és így elősegíti az árvíztározást. Helyivízkárral veszélyeztetett terület mintegy 150 ha.

Sulák vízrendszere

A vízgyűjtő mentesített árterületén lévő és a Budapest-Székesfehérvár MÁV vasútvonaltól DK-re eső szakasza kisesésű, belvizes jellegű. A vasútvonal feletti szakasz dombvidéki jellegű. Erről a területről a Sulák és mellékágai több település (Érd, Diósd, Bp. XXII.,) csapadékvizét vezetik el a Dunába az érdi árvízvédelmi töltésben lévő zsilipen keresztül gravitációsan, árhullám esetén pedig a szivattyútelepen át. A vízfolyás felső vízgyűjtőjén lévő mellékágakon (Diósdi árok, Nagytétényi főcsat.) az M0 körgyűrű építésével jelentős rendezések voltak, a vasúti műtárgyak azonban nem kerültek átépítésre, így helyi elöntések várhatók (Bp.XXII., Barackos u. árok; Diósd; Diós árok) a mélyfekvésű engedély nélküli beépített területeken.

Érd várost É-on az erősen erodált Tétényi fennsík és meredek lejtők határolják. Helyenként már előbukkan a durva mészkő alapkőzet. A rendszeres karbantartás során a patak hordalékszállítását csökkentő beavatkozásokra van szükség. Iszapfogók, fenéklépcsők, hordalékfogók alkalmazása indokolt. Érd város nyugati részéről a csapadékvizek már a Benta-patakba jutnak a Berki-patakon át.

Benta-patak vízrendszere

Benta-patak vízrendszerének felső része dombvidéki, középső és alsó területei síkvidéki jellegűek. Torkolati 1700 fm-es szakasza a DHV-RT hűtővizét is szállítja. Itt a meder megfelelően kiépített. A vízfolyás további szakaszának vízszállítása változó.

Az $NQ_{10\%}$-os mértékadó vízhozamot több szakaszon nem képes kiöntésmentesen elvezetni (Sóskút, Tárnok térségében), mert az elmúlt évtizedekben csak szakaszos rendezések voltak. Jelen állapotában még alkalmas a belterületi vizek befogadására, de árhullám esetén elöntések lehetnek a mélyfekvésű területeken (Tárnok Újtelep, Sóskút). A Benta-patak vízjárását a Bia-i halastavak árvízcsúcs-csökkentő hatása kedvezően befolyásolja.

A Benta vízrendszerében található települések belterületi vízrendezése csak részben készült el. Ugyancsak részben rendezetlenek a belterületeken (Zsámbék, Tinnye, Sóskút) átfolyó nevezetlen mellékvízfolyások is. Az elmúlt évek helyivízkárait a rendkívüli csapadékok mellett a belterületi vízelvezető hálózat hiánya, a belterületi vízfolyások rendezetlensége, a lejtők helytelen művelése okozta.

KMOP pályázat keretén belül a Benta-patak meder-rehabilitációja folyamatban van (azonosítási száma: KM0P-3.3.1/C-2008-0001). A mederrehabilitáció öt települést érint: Százhalombatta, Érd, Tárnok, Sóskút, Biatorbágy. A rendezés kedvező hatásai már megmutatkoztak a 2010 évi nagy esőzések és árvizek idején. Csökkent a helyi vízkár, és hamar levonult a víz.

Kenyérmezői patak

A felső 6,0 km-es szakasza még az 1980-as években rendezésre került. A meder vízszállító képessége jelentősen lecsökkent a rendezés óta, elsősorban a karbantartási munkák

elmaradása miatt. Ezért jókarbahelyezése szükséges. A patak hosszabb szakasza Komárom megyében található.

Ördög-árok vízrendszerek

A vízrendszer főbefogadója a Nagy Ördög-árok. Heves vízjárású, sok hordalékot szállító vízfolyás. A főváros közigazgatási területén a 0-12,0 km szelvények között a fővárosi önkormányzat a tulajdonos. Az alsó torkolati szakasza ~5 km hosszban zárt szelvényű, felette nyílt medrű. A Főváros határában egy hordalékfogó épült, melynek vízvisszatartó szerepe is van.

A meder jókarbahelyezése előtt az engedély nélkül, szabálytalanul épített átjárókat el kell bontani, mert helyivízkárokat okoznak. Nagykovácsi belterületén az önkormányzati tulajdonú vízfolyás rendezetlen, sok helyen a beépítés a patakig húzódik. Mederrendezéssel egyidejűleg szükséges a szűk nyílású, magas küszöbű hidak átépítése is.

Kis-Ördög árok: Főváros Önkormányzatának tulajdonában van. Torkolati szakaszát zárt szelvénybe helyezték. A Nagykovácsi útig rendezett. További szakasza beágyazott, erdőben természetes állapotban található, problémát nem okoz.

Aranyhegyi patak vízrendszere

A vízrendszer főbefogadója az Aranyhegyi patak. A Pilis déli és a Budai hegyek északi lejtői között elterülő dombvidék vizeit gyűjti össze és vezeti a Dunába. A vízgyűjtőn kevés az erdő, nagy az erózió, a vízfolyások medrében jelentős a hordalék lerakódás. Az Aranyhegyi-patak a Főváros közigazgatási területén (0-5,9 km) a fővárosi önkormányzat tulajdonában van. Torkolati szakasza töltésezett, a meder vízszállító képessége itt megfelelő. A Bécsi út felett a mederszelvény nem szállítja a mértékadó $NQ_{2\%}$-os vízhozamot, ezért a Pest megyei szakaszát és a mellékágakat a 70-es évek elején csökkentett mértékben lehetett rendezni, csak $NQ_{20\%}$-ra. A Főváros határától Pilisszentiván belterületi határáig (5,9-13,1 km) a Középdunamenti Vízgazdálkodási Társulat az állami tulajdonú vízfolyás kezelője. A meder alaprendezése a 70-es évek elején volt, csökkentett szelvénnyel. Azóta a meder feliszapolódott, növényzettel erősen benőtt, vízszállítása lecsökkent. A völgyben a helyivízkár veszély jelentős. Mezőgazdasági terület és belterület (Solymár) kerülhet elöntésre. A vízfolyás 13,1 km feletti szakasza önkormányzati tulajdonban van. Pilisszentiván belterületén kis szelvényű, és az $NQ_{2\%}$-os vízhozam kilép a mederből.

A Háziréti és Határréti patak összefolyásánál épült a Háziréti tározó, és a Határréti patak 5+320 km szelvényében a Határréti tározó, mindkettő horgászati hasznosítású, de árvízcsúcs-csökkentő hatásuk is van, mely kedvező az Aranyhegyi patak vízjárására.

Paprikás patak (Hidegkúti árok) az egyetlen élő vízfolyás, mely a főváros területén ered és így a fővárosból vezeti ki a felszíni csapadékvizet a megye területére, a befogadó Aranyhegyi patakba. A vízfolyás alsó szakasza (~3 km) (Solymár) kisesésű, gyorsan feliszapolódik. A beépítések sok helyen a partélig húzódnak - különösen a fővárosban -, helyenként a leszakadó part házakat is veszélyeztet. A legfelső szakasza útmenti árok jellegű, burkolattal rendezett. A fővárosi szakaszon hordalékfogók építésére van szükség.

Barát patak

Vízgyűjtő területe erózióra hajlamos, vízmosásos terület. A vízfolyás medre alkalmas a belterületi csapadékvizek befogadására, de kis esése miatt nagy a hordalék lerakódás.

Helyi vízkár veszély fordul elő a Sport utcai híd felett a jobbparton, ill. a híd alatt szintén a jobbparton a HÉV vonal mögötti területen. Jelentős mellékága a Majdán-patak, amely mély vízmosás. Torkolati szakasza zárt szelvényű, felette nyílt árok. Az 1960-as években épített hordalékfogó feltöltődött és a meder jól beállt.

Szentistvántelepi árok

Önkormányzati tulajdonú árok, alaprendezése a 70-es évek elején volt. Jelenleg rendezetlen, nem alkalmas a belterületi vízelvezető rendszer befogadására. A mértékadó vízhozam kiöntésmentes levezetésére szükséges kiépíteni.

Dera patak vízrendszere

A vízgyűjtő területe dombvidéki jellegű. A befogadó főág a Dera-patak, heves vízjárású. Torkolati szakasza töltésezett. A 0-4,4 km-ig állami tulajdonú és a KDV-VIZIG kezelésében van.

A meder kiépített, azonban a meder vízszállítása folyamatosan csökken, különösen a Pomáz - Szentendrei út és a HÉV közötti mederszakaszon. Ezen szakaszon a meder vízszállítását kedvezőtlenül befolyásolják a helyi lakosok szabálytalan beavatkozásai is (feltöltés, szemét, stb.). Pomáz fejlődése indokolttá teszi a meder mielőbbi egységes kiépítését.

A 8,6-11,0 km szelvény között a patak Csobánka önkormányzatának tulajdona.

A burkolt szakasz - kisebb javításokkal - jó, a földmedrű szakasz jókarbahelyezése szükséges. A Nádastói csatorna és a Susnyár patak alsó szakasza belvizes csatorna (síkvidéki), felső szakaszuk dombvidéki jellegű. A kisesésű szakaszok felújítása szükséges, feliszapolódtak és nem képesek elvezetni a felső szakaszokról - Pomáz, Szentendre belterületéről - jövő vizeket.

Bükkös patak

A Bükkös-patak a Pilis hegységben, Dobogókő déli oldalán ered. Heves vízjárású, sok görgeteget, hordalékot szállító dombvidéki vízfolyás. Torkolati szakasza töltésezett a Szentendrei Kossuth L. u. hídig. Alaprendezve 0-1,2 km szelvény között a 70-es évek közepén volt. Ezen szakasz jó állapotú. Az 1,2 km szelvény fölött természetes állapotban van a meder, helyi mederbiztosítások, kisebb korrekciók voltak csak. Nagyvíz esetén helyi elöntések vannak, főként külterületen. A vízfolyás felső szakasza és a mellékágak vízmosás jellegűek.

Sztaravoda patak

Nagy esésű, heves vízjárású patak, Szentendre É-i szélén. A torkolati szakasz természetes állapotú a Szentendrei-Duna árterében, rendezése nem sürgető. E felett a 4+500 km szelvényig a 70-es években alaprendezve volt a meder. Burkolatjavítás, mederiszapolás, növényzetírtás, mederbiztosítás szükséges. További szakasza természetes állapotú, vízmosás jellegű, beépítéstől függően a vízmosás megkötése szükséges.

10 km-nél rövidebb nagyesésű patakok Pilis-Visegrádi-hegység K-i lejtőin

Ezek a vízfolyások helyi jelentőségűek, torkolati szakaszaik egy-egy település belterületi részét érintik. Heves vízjárású patakok, felső szakaszaik nagyesésűek, vízmosásos jellegűek. Alsó szakaszaikon - 11.sz. fkl. út és a Duna között - az esés lecsökken, ezáltal a medrek feliszapolódásra hajlamosak. A vízfolyások torkolati 2-3 km-es szakaszait az 1970-

80-as évek között rendezték. A beépítések egyre feljebb terjeszkednek a domboldalakra, így a felső szakaszokon helyi partbiztosítások, vízmosáskötések szükségesek.

Szentendrei-sziget és településeinek felszíni vizei

A szigeten négy település található; Kisoroszi, Tahitótfalu, Pócsmegyer és Szigetmonostor. Az utóbbi hármat árvízvédelmi töltés védi a dunai árvizektől. Kisvízfolyás vagy belvízcsatornahálózat nincs. A községek csapadékvize a belterületi utcai árokhálózatban szikkad el, vagy azon keresztül a Szentendrei Duna-ágba kerül az árvízvédelmi töltés alatti zsilipen keresztül. Így van ez Tahitótfaluban és Pócsmegyeren. A községek a sziget magasabb részére települtek. Megfelelő utcai vízelvezető hálózat esetén a homok talajon helyi vízkártól nem kell tartani.

A Duna balparti vízgyűjtője

Az alföldi peremvidéki dombok és halmok vizei is még részben a Dunába torkollanak. Ezek közül több ágra terjedő vízrendszere van a Gombás-, a Sződ-Rákos- és a Szilas-patakoknak.

Felső-Gombás patak

A Naszály hegy D-i meredek oldalában kimélyült vízmosásból ered és Vác város É-i belterületi részét érinti. A DCM építésével egyidőben készült el a vízfolyás alsó szakaszának kiépítése, részben burkolt formában. Felső szakasza földmedrű, nagyesésű, eséscsökkentő műtárgyakkal. Az M2 gyorsforgalmi út keresztezi a patakot Vác külterületén.

Gombás patak vízrendszere

A vízfolyás a Cserhát D-i, DNy-i lejtőin ered. A vízgyűjtőterületen elsősorban mezőgazdasági művelés folyik. A lejtőkről jelentős a felületi erózió, ezért a patak ártere és a medre gyorsan feliszapolódik. A vízfolyás rövid torkolati szakasza töltésezett. Vác belterületén a meder - kivéve a Duna árterében - burkolt, felette füvesített. A mezőgazdasági művelés alatt lévő ártér védelme érdekében a patak ismételt rendezése szükséges.

Sződ-Rákos patak vízrendszere

A patak heves vízjárású, amit kedvezően befolyásol a patakon létesített 5 db tározó. A torkolati szakasza töltésezett. A 2. sz. főúti híd magas küszöbe miatt a mederfenék nem süllyeszthető a kívánt szintre. A Duna-i árvizek az út ezen szakaszát elöntik. A Bp-Szob vasúvonal alatt a meder megfelelő, alkalmas a felszíni vizek befogadására, levezetésére, rendszeres karbantartás mellett. A vasútvonal felett, Sződ belterületéig a meder felújítandó egészen a Hartyán-patak betorkolásáig. A patak az érintett belterületek vízelvezető hálózatának a befogadója. A meder jelenlegi vízszállító képessége már kisebb, mint a kiépítési vízhozam, így a völgyfenéken elöntések lehetnek. Belterületen elöntésveszély Sződ községben van, valamint a veszélyeztetett vácrátót Botanikus kert területén. A fenntartási munkák elmaradása miatt a meder jókarbahelyezése szükséges. Jelentős mellékágainak állapota a főághoz hasonló. A Tece patak torkolati szakasza közvetlenül Sződ község belterületét veszélyezteti. A többi vízfolyás elsősorban völgyfeneki területeket (mg-i) veszélyeztet, mert nem alkalmasak a felszíni víz kiöntésmentes levezetésére. A vízfolyás rendezése szükséges.

Ilka patak vízrendszere

Időszakos jellegű vízfolyás, vízgyűjtőterülete Göd felső területére esik. A belterületi - részben kiépített - vízelvezető árokhálózatnak a befogadója az I.sz. mellékággal együtt. A Dunába való betorkollás előtt az árvédelmi töltést zsilipes műtárgyon át keresztezi. A zsilip Dunai árvíz idején lezárásra kerül, ekkor a patak vizét szivattyúval emelik át. A patak nagyvize összeeshet a dunai árvízzel. Ezért a vízfolyás 2+163 km szelvényében egy osztóműtárgyat építettek, azzal a céllal, hogy a patak nagyvize elvezethető legyen az ún. árapasztó csatornán keresztül a Sződ-Rákos patakba. A rendszer teljes rendezése szükséges, elsősorban Göd-felső beépített területének helyi vízkár védelme érdekében. A meder vízszállító képessége minimális, ezenkívül a medret keresztező kerítések, rossz kapubejárók gátolják a vizek szabad levonulását. A sűrűn beépített terület elöntés-veszélye igen nagy.
Jelentősebb mellékága az ún. I.sz. mellékág, amely a 2.sz. főútnál torkollik az Ilka-patakba. Alaprendezése a 70-es évek közepén megtörtént, jókarba-helyezése szükséges.

Szilas patak vízrendszere

A vízfolyás a Nagytarcsa-Kerepes közötti löszháton ered. A teljes hossz 2/3 része a főváros területére esik. A főváros területén az M3 autópályáig rendezett a patak, felette a főváros határáig a meder felújítása, kiépítése szükséges. Az agglomerációs övezet területére eső szakasz a 70-es években került alaprendezésre, de az elmaradt fenntartási munkák miatt ismételt felújítása szükséges, különös tekintettel arra, hogy Nagytarcsa-Kistarcsa-Kerepes belterületi csapadékvizeinek is befogadója. A fővárosi szakasz vízjárására kedvező befolyással van a Naplás-tó árvízcsúcs-csökkentő hatása.

Jelentős mellékágai a Mogyoródi-patak (2,2 km), Csömöri-patak (1,0 km) torkolati szakaszai korrekcióra és kiépítésre kerültek. A Mogyoródi-patak megyei szakasza rendezetlen, mély bevágású medrek váltakoznak útmenti árok méretű medrekkel. Teljes hosszban szükséges a rendezése. Fód és Mogyoród belterületén fennáll az elöntésveszély. A Csömöri-patak teljes hosszban alaprendezve lett. A patak fővárosi szakasza csak $NQ_{10\%}$-os mértékadó vízhozam elvezetésére lett kiépítve. A Főváros érdekében szükséges a kapacitásnövelés, az $NQ_{2\%}$-ra történő mederrendezés. A Nagytarcsai és a Szilasligeti mellékág esetében szükséges a mederrendezés.

Rákos-patak vízrendszere

A vízgyűjtő főága a Rákos-patak, amely a Gödöllői-dombságban ered és ~43,0 km hossz után jut el a Dunáig. A fővárosi szakasza kiépített, torkolati szakasza töltésezett. A meder burkolt, a vízszállítása megfelelő. Gondot okoz a sok keresztezés, szabálytalan vezetések, szűk nyílású hidak, melyek nagyvíz idején káros visszaduzzasztást idézhetnek elő. Átépítésükről gondoskodni kell. A Rákos--patak revitalizációja szükséges, tervek készültek. Az 1970-es évek elején a vízfolyás alaprendezve lett, és azóta a patak elöntést nem okozott. A Gödöllői 4-9 számú halastavak melletti patakszakaszt az 1980-as évek elején rendezték az $NQ_{2\%}$-os mértékadó vízhozamra. A meder feladata lenne a Rákos-patak nagyvizeinek levezetése a tavak mellett, de ennek nem tud eleget tenni a mederbe engedély nélkül épített elzárások miatt. A feliszapolódás jelentős és mielőbbi mederrendezés szükséges, mert a jelenlegi állapotban a halastavak is veszélybe kerülhetnek árvíz esetén. Az 1-3. számú tavakon a Rákos patak nagyvize is átfolyik. A tavak felett 10,75 km hosszban Gödöllő város belterületét szeli át a patak, amely itt önkormányzati tulajdonú. A 70-es évek végén az M3-ig megtörtént alaprendezését követően a belterületi mederszakasz felújítása szükséges. Jelen állapotában korlátozottan alkalmas a csapadékvíz befogadására. Az M3 autópálya felett a patak rendezetlen, mindkét partja beépített, helyi vízkár veszélyes terület. Jelentős mellékágai a Szilháti mellékág, a Fiók (Kis) Rákos patak.

5.11.5 Belvízcsatornák

A Duna jobbparti síkvidéki területek belvízcsatornái

Sulák csatorna és vízrendszere

A Sulák vízrendszer alsó része (a Budapest-Székesfehérvár vasútvonaltól DK-re) az ún. Érdi belvízöblözet belvizeit gyűjti össze és gravitációsan vezeti le a Dunába, az árvízvédelmi töltés alatt lévő zsilipen át. Árvíz idején csak szivattyús átemeléssel lehet a kül- és belvizeket a befogadó Dunába emelni az Érdi szivattyúteleppel. Az Érdi belvízöblözetben több létesítményt építettek, ezáltal a Sulák belvízcsatorna szerepe egyre nő. Az ún. belvíz minősége nagyon rossz. A 7,4 km^2-es ártérben mintegy 7,0 km csatorna található, ebből a Sulák síkvidéki szakasza 3,1 km.

A Bara csatorna Érd csapadékvizének nagy részét vezeti a Sulákba. A vasútvonal és a 6.sz. főút közötti mélyfekvésű szakaszt rendezték. A területet beépítették, bár a belvízveszély a rövid csatornaszakasz kiépítésével még nem szűnt meg, mert az, a kis esés mitt gyorsan feliszapolódik és ezért rendszeres karbantartást igényel.

A Duna balparti síkvidéki területek belvízcsatornái

Az agglomeráció határán belüli területek belvizeinek befogadója a Ráckevei (Soroksári) Duna-ág (R/S/D). A Duna-ágban az 1928-as rendezése óta közel állandó vízszint tartható, 97,00 mAf szinten. Ingadozása 97,20 - 96,60 mAf közötti az üzemelési rend szerinti. Ennek következtében a Duna-ág felső szakaszán (az agglomeráción belül) a felszíni vízbevezetés gravitációsan, míg a középső és alsó szakaszon már csak szivattyútelepen át lehetséges.

Gyáli patak és vízrendszere

A vízgyűjtő domborzatilag két részre osztható az agglomeráción belül is. A felső ÉK-i része inkább homokos, az év nagy részén vízhiányos. Itt a térszín és ennek megfelelően a csatornák esése nagy. Az alsó D-i vízgyűjtőben a terepesés kicsi. A lapos részeken jelentős területeket borítanak el a pangó vizek. Itt az összefüggő vízrendezési munka csak 1948-ban kezdődött. Budapest közigazgatási területén belül a mélyfekvésű, kisesésű területek a jellemzőek. Ez a vízgyűjtő 61 km^2-t tesz ki. Ennek a területnek levezető csatornája, mint főgyűjtő a 7-es számú ág és annak mellékága a 6-os számú ág. A főbefogadó a Gyáli 1-es főcsatorna, amely Soroksár közigazgatási területén gravitációsan ömlik az R/S/D-be. A 7.sz. ág és a 6.sz. ág Pesterzsébet, Kispest és Pestlőrinc D-i részéről, valamint Soroksár K-i részének gyéren beépített részéről vezeti el a belvizet a Gyáli 1-es főcsatornába.

Meg kell említeni még Bp. közig. területén, az egy km-nél hosszabb mellékágakat, úgymint a 2-es és 5-ös ágakat. A 2-es ág az M0 autóút és az Ócsai út közötti mélyfekvésű területekről, az 5-ös ág pedig a Szentlőrinci és Vecsési út, valamint a HÉV által határolt területről vezeti el a belvizet.

A Gyáli belvízrendszer 2.sz. főcsatornája (Vasadi főcsat.) és a 17.sz. csatornája a Főváros közigazgatási területén kívül torkollik a Gyáli 1-es sz. főcsatornába (lásd 28. sorszám alatt). Az említett befogadók belterületet nem érintenek, de a belterületi csapadékvíz hálózatok befogadói. Ecser község alatt 45 e m^3-es belvízcsúcs-csökkentő tározó van a 17.sz. csatornán.

A belvízrendszer főbefogadóinak 36 l/sec/km^2 fajlagos vízhozamra történt kiépítésével a belvízelvezetés gondja megoldódott.

A belterületi felszíni vízelvezető csatornahálózat rendszeres karbantartásával a belvízkárok elkerülhetőek. Figyelmet érdemel az M0 körgyűrű mentén fokozódó építkezés. Üres telkek már csak a talajvizes területeken vannak. Az építmények tervezésénél talajvízszint szabályozásra vagy a területek megfelelő szintre történő feltöltésére is gondolni kell. A beépítésekkel a csapadékból eredő lefolyás gyorsult. Az árhullámcsúcsok befogadására alkalmassá kellett tenni a medreket. A Gyáli 1.sz. főcsatorna torkolati szakaszának burkolásával az érintett Soroksári szakaszon a belvízelvezetés gondjai megoldódtak. A belterületi csapadékvízelvezető hálózat az agglomerációs övezetben részben kiépült. Az elmúlt időszakban több településben jelentkeztek csapadékvíz elvezetési problémák: Gyömrő, Vecsés, Maglód, Ecser, Gyál.

KMOP pályázat keretén belül a Gyáli-patak rekonstrukciója folyamatban van (azonosítási száma: KM0P-3.3.1/C-2008-0004). A csatorna rendezése közvetlenül érinti Gyál, Vecsés, Üllő, Gyömrő és Monor településeket. A csatorna felújításával csökkenek a belvízkárok, javul a külterületi termőföldek termőképessége, megvalósul a (szükséges) vízvisszatartás, javul a meder öntisztító képessége, ökológiai állapota.

Észak-Duna-völgyi belvízrendszer

A belvízrendszer kiépítése 1912-ben kezdődött el és a Duna-Tisza Csatorna 1947-53-ban történt félszelvényű megépítésével nyerte el jelenlegi formáját. A kiépített csatornahálózatból 23,4 km esik az agglomeráció területére. Az érintett községek közül Dunaharaszti és Taksony községek egy részéről közvetlenül az R/S/D felé folynak a csapadékvizek.

A vízelvezetésben befogadóként az R/S/D-ből kiágazó, Duna-Tisza Csatorna (DTCS) félszelvénnyel megépített 22 km-es szakasza játszik főszerepet. E szakaszból 15,7 km az agglomeráció területére esik. Öntözés céljára a DTCS-n keresztül a Soroksári-Ráckevei Dunából friss víz juttatható a belvízrendszerbe. Belvizes időszakban a DTCS árapasztó jelleggel működik és azon az R/S/D felé vezethető el a belvíz. A belvízrendszer jelenlegi kiépítése 19 l/sec/km^2. A XXX-as sz. csatorna és a Szittyó csatorna a DTCS megépítése előtt már belvízcsatornaként funkcionáltak. Ezek felső végét meghoszszabbították és így a DTCS-ből történő vízpótlásra (öntözővíz-szállításra) is alkalmassá váltak.

A településeken részlegesen épült ki a csapadékvízelvezető csatorna, így a mélyfekvésű területeken a tavaszi hóolvadás vagy egy rendkívüli csapadék elöntéseket okozhat. Az R/S/D menti területen a holtágak vízterületének leromlott állapota okoz gondot. Az Észak-Duna-völgyi rendszerhez tartozó területrész befogadói meglévő belvízcsatornák (Dunaharasztin A-3, A-3-7, Taksony területén XXXh, ill. XXXh-5). Ezek kiépítése a külterület vízelvezetési igényeinek kielégítésére alkalmas. Belterületi vízelvezetésre való felhasználásuk esetén felújításuk szükséges.

Az 51. sz. út melletti fejlesztések nyomán fokozott vízelvezetési igény jelentkezik. Ehhez a csatornák jelentős mértékű bővítése szükséges. Az érintett térségek vízrendezését összehangoltan, egységes terv alapján kell megoldani. Fokozott gondot kell fordítani továbbá a meglévő csatornák karbantartására, a szemétlerakások megszüntetésére (Dunaharaszti A-3 csatorna), illetve helyi mélyedések vízelvezetésére (Taksony Maresli tó). Ócsa - Alsónémedi területén a meglévő vízelvezető rendszer kielégítő. Ócsa teljes, és Alsónémedi északi részének befogadója a XXVIII., illetve a XXVI. csatorna, amely a belvizeket az Ócsai Tájvédelmi Körzethez tartozó turjánosba vezeti. A déli rész befogadójául szolgáló A-3 csatorna, megyei védettségű turjános. Az érintett területeken a befogadók további kiépítése nem szükséges, hiszen az elöntés a növényzetnek kedvez. Ugyanakkor fokozott gondot kell fordítani az esetleges szennyezések megakadályozására, belterületi medrek karbantartására, illegális szennyvízbevezetések megszüntetésére.

Csepel-szigeti települések felszíni vizei

Az érintett településekről származó felszíni vizek részben elszikkadnak, részben az R/S/D-be jutnak. Az agglomeráció területén nincs belvízgyűjtő főcsatorna. A belterületi csapadékvíz-elvezető hálózattal, annak rendszeres karbantartásával a csapadékból származó elöntéseket meg lehet előzni.

5.11.6 Budapest közigazgatási területén belüli vízfolyások

A Fővárosi tulajdonú vízfolyások, árkok Budapest határán belül hat térségre oszthatóak:

Megnevezés	Vízfolyások, árkok összes hossza (fm)	Főbefogadók
Buda-Észak	28.950	Aranyhegyi patak
Buda-Közép	17.715	Ördög árok
Buda-Dél	33.587	Hosszúréti patak
Pest-Észak	30.928	Szilas p. (Csömörip.)
Pest-Közép	26.120	Rákos patak
Pest-Dél	30.724	Gyáli 1. főcsat.
	168.024	

A megnevezett főgyűjtők vízgyűjtő területének nagyobbik része a Főváros közigazgatási területén kívül van, és abból még az agglomeráció határán kívülre is esik jelentős rész. A Főváros határán belül eredő patakok felső részére a budai oldalon jellemző a rendezetlen, az alsó (sűrűbben beépített) területeken pedig a rendezett állapot.

Buda-Közép területén és Buda-Észak (Csillaghegy) területén a nyílt árkok sok helyen zárt csapadékcsatornába torkolnak. A pesti oldalon jellemző, hogy a főbefogadókba rövid (1,0-1,5 km) mellékárkok torkollnak. Ezeken a legtöbb gondot a kapubejáróknál az átereszek küszöbszintje okozza. A mellékárkok részben rendezettnek mondhatók, a vízszállításuk azonban helyenként a kívánt szintet nem éri el.

5.11.7 Szükségtározók, vízrendezési feladatok

Hosszúréti-patak: Hosszúréti–patak a Duna jobb parti vízfolyása, az 1638,55 fkm szelvénynél, Budapest déli részén folyik a Dunába. Ez a terület földrajzi adottságai miatt a térség legdinamikusabban fejlődő része. Ezek a változások a terület térképét erősen átrajzolták, a vízfolyások természet-közeli viszonyait minden ez irányú törekvés ellenére átalakították. Első lépésben a település mélyfekvésű mocsaras területei hasznosultak, egymás után épültek a bevásárló központok, ami terület feltöltéssel a mellékágak áthelyezésével, szükség esetén zártszelvénybe helyezésével járt. A fejlődés nem állt meg az utak melletti sávban, feltáró utak épültek, és az iparterület igényeinek megfelelő tereprendezés után a teljes vízgyűjtő fokozatosan beépül. Az optimális helykihasználás érdekében a patakmedret áthelyezik (az út mellé szorítják). A területek beépítése nagy sík felületet igényel, ennek megfelelőn 5-10 m magas feltöltések készültek, teljesen megváltoztatva a vízgyűjtő domborzati viszonyait. Az 1. számú főközlekedési úttól északra készült feltöltés a patak felső vízgyűjtőjét lezárta, így a feltöltés mögött lefolyástalan területrész alakult ki.
Az eredetileg mezőgazdasági művelésű terület beépítése jelentősen megváltoztatja a terület lefolyási viszonyait, a lefolyó vízmennyiség megnő, ezzel egyidejűleg az új területhasználat szigorúbb igényeket támaszt a csapadékvíz elvezetéssel szemben.

Törökbálint: a völgyzárógátas kialakítású Sasadi tározó hasznosítási célja az elsődleges árvízcsúcs-csökkentő funkció mellett ma már elsősorban horgászat (korábban jelentős öntözés folyt a területen, bár a locsolási igény ismét előkerült). Törökbálint területén intenzív beépítése miatt a lefolyási viszonyok megváltoztak, megváltoznak, s a további beépítési igények miatt a tározó átépítése is szükségessé vált.

Gödöllői halastavak: 9 tóegységből álló tórendszer, részben völgyzárógátas, részben oldaltározós kialakítással, elsősorban horgászati hasznosítási céllal.

Göd: Gödön az Ilka-patak rendezésének és fenntartásának akadálya, hogy a vízfolyás az út melletti kerítéseken belül magántelkeken halad keresztül. A medret felosztották, több helyen magántulajdonba került. A telkeken belül sok esetben engedély nélkül létesített hidak, mederelzárások akadályozzák a víz szabad folyását, mely visszaduzzasztást okoz, és a talajvíz emelkedéséhez vezet.

Szükségtározók

A kis vízfolyásokon kimondott szükségtározó csak kevés létesült. A fővárosban a Spanyolréti árkon a Budaörsi úti átvezetése előtti épült ki szükségtározó, míg az agglomerációban a Budakeszi árok budaörsi szakaszán került kialakításra az un. Csiki szükségtározó 320.000 m3-es nagyságban.

A kis vízfolyásokon épült tározók több funkciós formában létesültek. Ezek közül megemlítendők többek között a Szilas-patakon a Naplás-tó /tározó/, illetve a Spanyolréti-pataknál a már említett törökbálinti Sasad I. tározó, horgásztó funkcióval.

Továbbra is kiemelt feladat a kis vízfolyások vízgazdálkodása. Ezen belül a vízszállító-képesség aktualizálása, mederrendezési, üzemeltetési kérdések, árvízmentesítés, tározók kialakítása. Kérdésként merül fel a befogadók előtti helyi tározók, vagy a kisvízfolyásra telepített a tározó(k) kialakítása.

Térségi szerkezeti terv szempontjából jelölendő - egy millió m3 feletti - szükségtározó sem a fővárosban, sem az agglomerációban nem létesült, így azok nem érik el a térségi szerkezeti terven való ábrázolás tartalmi követelmények szerinti alsó határát.

5.12 A felszíni vízzel kapcsolatos veszélyeztetettség által érintett területek meghatározása, a vízkárelhárítás helyzete

A potenciális veszélyforrások közül a víz általi veszélyeztetettség érinti a legnagyobb területet és népességet. A katasztrófahelyzetek okozta gazdasági károk között is a vízkárok jelentik a legjelentősebb nagyságrendet.

A Budapesti Agglomeráció területének és népességének víz általi veszélyeztetése három fő tématerületen kerül bemutatásra. Ezek:

- **az árvízzel való veszélyeztetés, az árvízvédelem,**
- **a belvízzel való veszélyeztetettség, a belvíz elleni védelem,**
- **a helyi vízkárok és az ellenük való védekezés.**

Tekintettel arra, hogy a megye területe két vízgyűjtőhöz és ezzel két környezetvédelmi és vízügyi igazgatósághoz *(a KDV-KÖVIZIG-hez és a KÖTI-KÖVIZIG-hez)* tartozik, a szöveges helyzetértékelés egységes szemlélettel, egységes szerkezetben, de a két vízgyűjtőre szétbontva készült el.

5.12.1 Árvízvédelem

A vízkárelhárítás a területhasználat szempontjából a károsan sok, illetve a károsan kevés víz elleni hatékony és szervezett küzdelem. Ezen belül az árvízvédekezés a károsan sok víz elleni védekezés céljára kialakított műszaki létesítmények, ezek szervezett fenntartásának és fejlesztésének, valamint az árvízvédelmi műveken végzett konkrét védekezési tevékenység összefoglaló elnevezése.

A térség árvízvédelmi helyzetének ismertetése

Árvízveszélyt okozó folyók ismertetése

Duna

A Duna-folyam Pest megyei szakasza a következő (ennél az agglomeráció területére eső szakasz rövidebb):

Bal parton az Ipoly-folyó torkolatától (1708+300 fkm) a Ráckevei-, Soroksári-Duna visszatorkollásáig (1586+000 fkm)

Jobb parton a 1698+500 fkm-től Százhalombatta aljáig (1619+700 fkm)

Szentendrei Duna-ág
Visegrád alatt a 1691+800 fkm-nél ágazik ki a Dunából és a Szentendrei-sziget mellett haladva Budapest É-i részén a 1657+500 fkm-nél torkollik vissza. Hossza: 31 km

Ráckevei-Soroksári Duna (R/S/D)
Mesterségesen szabályozott vízszintű mellékág. Budapest D-i (1642+300 fkm) részén ágazik ki a Dunából és a Csepel-sziget mellett haladva Tass magasságában az 1586+000 fkm-nél torkollik vissza. Hossza: 57 km. A felső vízszintszabályozó műtárgya a Kvassay-zsilip, az alsó a Tassi-zsilip. Mindkét létesítmény rendelkezik hajózsilippel. A Kvassay-zsilipen

megfelelő vízállás esetén vízi energia termelésre nyílik lehetőség, valamint kedvezőtlenül alacsony vízállás esetén innen biztosítható az R/S/D szivattyús vízutánpótlása. *A vízfolyás mentén – a szabályozott vízszint következtében – közvetlen árvízveszélyre nem kell számítani.*

Az árvízhelyzet kialakulásának okai (vízrajzi, hidrológiai ismertetés)

A folyón két-három évenként kisebb vagy közepes, öt-hat évenként jelentős, 10-12 évenként rendkívüli árvizek kialakulására kell számítani. A jelentősebb árhullámok tartóssága a folyó felső szakaszain 5-10, a középső és alsó szakaszokon 50-120 napot is elérheti.

Az árvizeket a folyó vízgyűjtőterületén – *az Alpokban* – a tél folyamán leesett és felhalmozódott hó hirtelen melegedés esetleg ehhez kapcsolódó eső hatására bekövetkező olvadása, a vízgyűjtőterületen leeső intenzív, nagymennyiségű eső okozhatja. Az elmúlt 20 év tapasztalati alapján a hóolvadásból származó árvizek jelentősége csökkent, a nagyobb dunai árvizek nagy csapadékokból keletkeztek.

A Duna földrajzi elhelyezkedéséből (Ny-K-i irány), - *mely egyben megegyezik a tavaszi európai felmelegedés irányával is* – jellegzetes és nagyon veszélyes árvízforma – *a jeges árvíz* – kialakulására is hajlamos. A hideg időjárás következtében befagyott folyón az olvadás felülről indul meg, így a még jéggel fedett területeken a zajló jégtáblákból jégtorlaszok alakulhatnak ki, melyek felett a felduzzadó folyó kiléphet a medréből*. (Az utolsó jégtorlasz 1985-ban a Háros-sziget magasságában alakult ki, de vészhelyzet kialakulása nélkül összetöredezett.)*

A Duna történetének legpusztítóbb árvizei szinte kivétel nélkül jeges árvizek voltak.

Jelenleg a kedvezőbb téli időjárás és a folyó szennyezettsége miatt alacsonyabb fagyáspontja következtében jeges árvíz kialakulásának valószínűsége csökkent.

A Duna esetében megbízható árvízi előrejelzés áll a védekezők rendelkezésére, mely Budapest magasságára 4 napos időelőnnyel szolgáltat adatokat. Ez az időelőny áll rendelkezésre a védekezési munkák megszervezésére, előkészítésére.

Az agglomerációban található árvízvédelmi létesítmények ismertetése

Árvízi öblözetek ismertetése

Árvíz által veszélyeztetettnek tekintjük azokat a területeket, melyek a Mértékadó Árvízszintnél (MÁSZ) alacsonyabban helyezkednek el. A MÁSZ a 100 éves valószínűséggel bekövetkező árvizek elméleti szintje alapján kerül megállapításra. Amennyiben egy korábbi árvíz ezt a szintet meghaladta, akkor ezt a magasabb szintet kell a MÁSZ-nak tekinteni. A fentieket figyelembe véve a MÁSZ szintjénél alacsonyabban fekvő, összefüggő területeket tekintjük ártéri öblözeteknek.

1.15. számú Dunabogdányi öblözet

Területe:	4,7	km^2
Települések száma:	1	db
Árvédelmi töltés hossza:	0	km

A Dunabogdányi öblözet az első a Duna jobb partján, miután a Duna a síkságra lép. Az öblözetet mezőgazdasági művelése miatt korábban csak nyárigáttal védték be, amellyel mindössze a budapesti 680 cm-es vízállásig lehet a vizet visszatartani. Konkrét fejlesztési igény, egyelőre nem jelentkezett.

1.17. számú Szentendre-szigeti öblözet
Területe: 53,5 km2
Települések száma: 4 db
Árvédelmi töltés hossza: 24,701 km
(Az állam kizárólagos tulajdonában)

Duna jobb part: Budakalász és az agglomeráció déli határa (Százhalombatta-Dunafüred) között a betorkolló patakok torkolati szakaszával együtt, kivéve Budapest főváros védvonalait.

1.16. számú Szentendre városi öblözet
Területe: 0,32 km2
Települések száma: 1 db
Árvédelmi töltés hossza: 3,197 km
(Önkormányzati tulajdonában)

1.18. számú Budakalászi öblözet
Területe: 9,3 km2
Települések száma: 1 db
Árvédelmi töltés hossza: 8,742 km

A budakalászi öblözetet délen a Dera-patak választja el a szentendreitől. Az öblözet árvízmentesítése 1969-72. között történt meg. A védvonal hossza 8742 méter. A töltés az előírt szintre kiépített. Az öblözet K-i határa a Duna, D-i határa pedig a Barát patak bal parti töltése. A töltésen további fejlesztési igény nincs.

1.20. számú Érdi öblözet
Területe: 4,6 km2
Települések száma: 1 db
Árvédelmi töltés hossza: 3,108 km
(Az állam kizárólagos tulajdonában)

1.21. számú Dunafüredi öblözet
Területe: 2,3 km2
Települések száma: 1 db
Árvédelmi töltés hossza: 4,650 km

Duna bal part: Szob és Dunaegyháza között, kivéve Budapest védvonalait.
1.47. számú Gödi öblözet
Területe: 3,6 m2
Települések száma: 2 db
Árvédelmi töltés hossza: 4,150 km

A Duna bal partján Budapest felett csak keskeny ártéri területek vannak. Ezek közül a Gödi öblözet van ármentesítve.

Az öblözet Duna part és a vasútvonal közötti területét az 1921-ben megalakult Ármentesítő Társulat az 1897. évi árvíz szintjére épített töltéssel árvízmentesítette. A terület eredetileg üdülőterület volt. Töltésszakadások keletkeztek az 1929, 1940, 1945-ös árvizek alatt. Az öblözetekben lévő 4150 m hosszú töltést az állami kezelésbe vétel után építették ki a mai méretre.

1.49./I. számú Budapest-Bajai öblözet
Területe: 190,0 km2

Települések száma: 11 db
Árvédelmi töltés hossza: 49,070 km
(Az állam kizárólagos tulajdonában)

Állami kezelésű árvízvédelmi vonalak

Az agglomeráció területén az I. rendű árvédelmi vonalak túlnyomó többsége állami kezelésben van. Ezek egy részét – melyek a jogszabályban előírt feltételeket kielégítik - a vízgazdálkodásért felelős miniszter kizárólagos állami tulajdonú műveknek minősítette. A forgalomképes árvédelmi művek kezelői jogát az érintett önkormányzatok - a felajánlás ellenére – nem vették át.
Az I. rendű védvonalakat a MÁSZ + 1 m magasságra kell kiépíteni.

Árvédelmi szakasz jele	megnevezése	hossza [km]	megjegyzés
02.03.	Szigetújfalu (agglomeráción kívül) - Csepel (Duna)	29,922	
02.04.	Kvassay-zsilip (Duna)	0,452	
02.05.	Gödi (Duna)	4,150	
02.06.	Százhalombatta-Dunafüred - Érd (Duna)	7,758	
02.07.	Szentendre-sziget (Duna)	24,701	
02.08.	Budakalász (Duna)	8,742	

Az agglomeráció területén az állami kezelésű védművek kiépítettsége megfelelő. Két védvonalszakaszon folynak töltésfejlesztési munkálatok: a Szentendre-szigeten Surány térségében, valamint a Csepel-szigeten Makád és Tass között.

Önállóan védekező települések (Szentendre, Budapest)

A Pest megye árvédelmét érintő műveken két település védekezik önállóan. Ezek közül a jelentős töltéshosszak miatt Budapestet feltétlenül meg kell említeni.

A Szentendre városi töltésen a város önállóan védekezik. Az öblözetben van a település régi magja, amelyet a 11. számú út mellett épített töltés véd a Duna mentén. A Dunába torkolló - a belterületet kettészelő - Bükkös- patak mindkét oldala visszatöltésezett a visszaduzzadó árvíz határáig. A Duna felöli 3197 m töltésből 1100 m magassági hiányos. A jelenlegi állapotára az 1965-ös árvíz után épült ki. A város D-i részén a 11. sz. út és a Duna, valamint a Dera-patak bal parti depóniája közötti ipari terület még árvízmentesítésre szorul. E terület kisebb részét a mértékadó szintet el nem érő árvizek is elöntik. Nagyobb része pedig a mértékadó szint felett van. A 2002. évi rendkívüli árvíz során ezen a területen jelentős védekezési és töltéserősítési munkák folytak. A védekezés tapasztalatai alapján bebizonyosodott, hogy a védművek kiépítése a városrész védelme érdekében nem halogatható. A terület védelmét biztosító töltés engedélyezése jelenleg folyamatban van, érvényes vízjogi létesítési engedéllyel rendelkezik.

Nyílt ártéri területekkel rendelkező települések

Nyílt ártereknek nevezik azokat a területeket, melyeket a folyó árvizei - védművek hiányában a természetes magaspartokig - szabadon elönthetnek.

A korábban felsorolt árvédelmi öblözeteken kívül a Duna Budapest feletti szakaszán több keskeny – az árvizek által veszélyeztetett - nyílt ártéri terület található. Ezen kívül a védtöltésekkel rendelkező települések egyes részei is nyílt ártérre esnek. Ezeken a területeken a védekezés az érintett önkormányzatok, illetve az érdekeltek feladata. A területek árvízvédelmének megoldása szintén önkormányzati feladat. A területek bizonyos hasznosítása a vízügyi hatóság egyedi előírásainak és a vonatkozó építési jogszabályok betartása mellett lehetséges.

Nyílt ártéri területekkel olyan települések is rendelkeznek melyek egyéb területeit árvízvédelmi töltés védi.

Nyílt ártéri területekkel érintett települések a Duna mellett	
BAL PART	JOBB PART
Vác	Visegrád
Sződliget	Dunabogdány
Göd	Tahitótfalu
Dunakeszi	Leányfalu
Szigetszentmiklós	Szentendre
Halásztelek	Érd
Kisoroszi	Százhalombatta

Hullámterek, hullámtéri területek hasznosítása

A hullámtérnek az árvédelmi töltés és a vízfolyás közé eső árterületeket nevezik. Ezek az árvízi meder részét képezik, alapvető feladatuk a nagyvizek káros visszaduzzasztás nélküli minél akadálytalanabb levezetése. Mivel a folyó természetes lefolyási viszonyait az árvízvédelmi töltések már csökkentették, a vízlevezetés biztosítása érdekében a hullámterek további csökkentése nem kívánatos. Más szempontból pedig, a hullámtereknek, mint természeti tájnak, illetve kiemelt élőhelynek megőrzése természetvédelmi szempontból kiemelt érdek. Ezért a hullámterek hasznosításának lehetőségei korlátozottabbak a korábban tárgyalt nyílt ártéri területeknél.

Az agglomeráció intenzív felfejlődésével párhuzamosan az elmúlt időszakban megnőtt a hullámtéri területek fejlesztésével kapcsolatos igény is. A jogszabályok alapján ezen területek beépítésére nincs mód. A szabályozási tervek készítése, módosítása során e területekre vonatkozó építési korlátozás feltüntetése feltétlenül indokolt a lakosság megfelelő tájékoztatása érdekében.

II. rendű töltések, nyárigátak

Jellemzően mezőgazdasági területek alacsonyabb árvizek elleni védelmére létesültek ezért védképességük korlátozott.

A területhasználatok módosulásával, a mezőgazdasági termelés visszaszorulásával jelentőségük csökkent. Kezelőik a fenntartásukat nem végezték el. A bekövetkezett állagromlás következtében védképességük csökkent, vízjogi üzemelési engedélyük visszavonásra került. Jelenleg az általuk védett területek - főleg az üdülési célú használat következtében – felértékelődtek. Ismét társadalmi igény jelentkezik reaktiválásukra. Jelenlegi állapotuk, a megváltozott tulajdonviszonyok következtében helyreállításuk költsége, valamint a folyamatos üzemeltetéssel járó kötelezettségek meghaladják az érintett Önkormányzatok teherviselő képességét. Távlati helyreállításuk a területhasználati igények újragondolása, a védett területen levők esetleges tehervállalása esetén, lakossági – önkormányzati összefogással, egyedi vizsgálatok elvégzése után képzelhető csak el.

Az agglomeráció területén található létesítmények főbb adatait az alábbi összeállítás tartalmazza:

Tököli nyárigát (Duna 1618+500 – 1624+900 fkm szelvénye között)
Hossza: 7200 m
Eredeti védképessége: Budapesti 680 cm vízállásig
Eredeti kezelője: Tököli Községi Tanács VB
Vízjogi üzemelési engedély: 1982-ben visszavonva!

Dunakeszi nyárigát (Duna 1662+300 – 1664+900 fkm szelvénye között)
Hossza: 2700 m
Eredeti védképessége: Budapesti 730 cm vízállásig
Eredeti kezelője: Dunakeszi Városi Tanács VB
Vízjogi üzemelési engedély: visszavonva!

Kisoroszi nyárigát (Duna 1685+000 – 1668+000 fkm szelvénye között)
Hossza: 7820 m
Eredeti védképessége: Budapesti 640 cm vízállásig
Eredeti kezelője: Közép-Dunamenti Vízgazdálkodási Társulat
A 2002. évi árvíz alatt megsérült.

Dunabogdányi nyárigát (Szentendrei-Duna 24+600 – 26+700 fkm szelvénye között)
Hossza: 2100 m
Eredeti védképessége: Budapesti 720 cm vízállásig
Eredeti kezelője: Dunabogdányi Községi Tanács
Vízjogi üzemelési engedély: nem rendelkezik

Fővárosi Vízművek üzemi töltése (A Szentendrei-sziget D-i csúcsán létesült)
Hossza: 8700 m (a magas parti szakaszokkal együtt)
Eredeti védképessége: Budapesti 740/780 cm vízállásig
Kezelője: Fővárosi Vízművek RT.
A 2002. évi árvíz alatt a víz meghágta, ennek következtében átszakadt. Helyreállítása megtörtént.

5.12.2 Belvízkárelhárítás

A belvízről általában

A belvíz a síkvidéki területen nagycsapadék hatására kialakuló jelenség, a mélyvonulataiban összegyülekező vagy fölfakadó, egyes földterületeket időszakonként elborító víz. Azokat a területeket, amit időszakosan elboríthat a víz belvíz által veszélyeztetettnek tekintjük.

A belvíz kialakulása a természeti adottságoknak megfelelő lassú folyamat, az elöntések - beavatkozások hiányában - tartósan a területen maradnak, és jelentős károkat okozhatnak.

A belvizek levezetésére mesterségesen kiépített csatornarendszer és műtárgyak (zsilipek szivattyútelepek) állnak rendelkezésre, a vízelvezetés emberi beavatkozással szabályozható. A vízlevezető művek összehangolt fejlesztése és üzemeltetése a vízkárok megelőzésének fontos eszköze.

A belvízvédekezés feladata a területen összegyülekező kárt okozó vizek levezetésének gyorsítása, a befogadókba vezetett víz továbbvezetésének biztosítása. A védekezési

feladatok a belvízcsatornák kezelőinek összehangolt tevékenységével végezhetők, ellátásuk jogszabályban rögzített feladatkörű védekezési szervezettel történik.

A Budapesti Agglomeráció belvízvédelmi helyzete

Dunai vízgyűjtő belvízrendszerei

KDV-KÖVIZIG által kezelt belvízrendszerek túlnyomóan a Duna bal parti, Ráckevei (Soroksári) Dunához (R/S/D) kapcsolódó vízgyűjtőt, valamint a Duna jobb parti Érd-Dunafüredi belvízrendszereket foglalja magába. A terület határa Nyugatról a Duna, illetve Érd és Dunafüred területén a magaspart, Északról a Tápió vízgyűjtő határvonala, Keletről a Gerje-Perje vízrendszer, déli délkeleti szélén az Alsó-Duna-völgyi belvízrendszerhez csatlakozik.

A terület észak-déli irányban, valamint a Duna és az R/S/D felé lejt, és a terep esése is fokozatosan csökken ebben az irányban. A vízgyűjtő felső szélén fekvő belvíz-rendszerekben (Érd-Dunafüredi Gyáli rendszer az Észak felső vízgyűjtője) a terep esése, és ennek megfelelően a csatornák esése nagy (0,5-4 m/km).
A terület alsó részen felé terep esése lecsökken a Ráckevei Dunamenti és az Észak- Duna-völgyi belvízrendszer déli részén 0,01-0,1m/km esés a jellemző.

A síkvidéki terület természeti adottságai és ennek megfelelően vízkár veszélyeztetettsége eltérőek. Míg az észak-észak-keleti magasabban fekvő, a Duna-Tisza Hátsághoz tartozó szélen a talajvízszint süllyedése okoz gondot, a déli, mély fekvésű területeken a belvizek elvezetése jelent problémát.

Ez a terület közepesen belvízveszélyes. Az éves átlagos csapadék hatására a mély fekvésű, túlnyomóan rét-legelő művelésű mélyvonulatokban megjelennek az elöntések, a vízelvezetési beavatkozást igénylő elöntések az átlagot meghaladó csapadékok hatására keletkeznek.

Belvizet kiváltó tényezők a Budapesti Agglomeráció területén

Megnevezés	Észlelt maximum.	Belvíz megjelenésére mértékadó érték
téli félév összege (mm)	380	
elöntést megelőző csapadék (mm)	338	210
zápor (mm)	150	120
hó vastagság (cm)	50	30
hóolvadás üteme (cm/nap)	10	5

A belvizet meghatározó tényezők belvízrendszerenként:

Gyáli rendszer: hirtelen lehullott nagycsapadék, illetve hirtelen hóolvadás.

Észak-Duna-völgyi rendszer: őszi-téli nagy csapadék okozta magas talajvíz, hirtelen hóolvadás, a csatornák alsó szakaszának mederteltsége.

Ráckevei (Soroksári) rendszer: dunai árvíz, őszi-téli nagy csapadék.
Érd-Dunafüredi rendszer: dunai árvíz, hirtelen lehullott nagycsapadék.

A korábbi belvizek főbb adatai: A belvíz által veszélyeztetett terület a dunai belvízrendszerekben maximum 10 ezer ha, ez a síkvidéki vízgyűjtő mintegy 5%-a. Az elmúlt

40 év belvízi elöntési adatai alapján jelentősebb 2000 ha–t meghaladó belvízi elöntés 4 évenként várható, a 10 éves gyakoriságú belvízi elöntés 6000 ha.

5.12.3 A síkvidéki vízrendezés feladata, sajátosságai

A vízrendezés célja a területre hullott csapadék területi igényeknek megfelelő mértékű visszatartása, hasznosítása, illetve a káros vizek elvezetése. Szükség szerint biztosítani kell a mélyterületeken összegyülekezett káros vizek gyors levezetését, illetve a magasabb hevesebb lefolyású területeken a levezetés fékezését, a vizek visszatartását.
A szabályozott vízelvezetést a síkvidéki területen nagyrészt mesterségesen kiépített csatornák biztosítják. A befogadó vízszintje az elvezetés lehetőségében meghatározó. A vízelvezetés iránya zsilipekkel szabályozható, a vízlevezetéshez szükséges szintek szivattyútelepek üzembe helyezésével biztosítható.

Belvízlevezetés létesítményei

Belvízi időszakban az Alsó-Duna-völgyi csatornák tehermentesítése érdekében az R/S/D felé való kivezetés szükséges. A vízkivezetés a belvizek átirányításával a *Duna-Tisza csatornán* gravitációsan, az *I. Árapasztón* a Szúnyogi szivattyútelepen átemelve történik.

A rendszerben 16 vízkormányzó műtárgy (14 zsilip, 2 bújtató) és 2 db szivattyútelep, 1 szivattyúállás található, összesen 8,5 m^3/s kapacitással. A rendszer csatornáinak befogadói az Alsó-Duna-völgyi KÖVIZIG kezelésében lévő csatornaszakaszok, illetve ezek mederteltsége esetén függő mértékben az R/S/D. Árvíz és belvíz egybeesése esetére - amikor a belvízbefogadó szerepét az R/S/D nem tudja ellátni-, 2 db lokalizációs térség épült, amelyben 17,3 millió m^3 belvíz ideiglenes elhelyezése biztosítható.

Ráckevei (Soroksári) Dunamente belvízrendszer területe 148,6 km^2, ebből 140,36 km2 tartozik Pest megyéhez. A kizárólagos állami tulajdonú csatornák hossza 48,3 km. Az öntözővíz szállítást is biztosító csatornák hossza 16,5 km. A rendszerhez kapcsolódik Csepel északi része, (124,0 km2), ahol nincs kiépített belvízcsatorna. A rendszer működését a Ráckevei Duna szabályozott vízszintje, illetve a dunai árvízszint alapvetően meghatározza.

A Duna menti öblözetek főcsatornáinak (Dömsöd-Tassi öblözetben a Soroksári I. Főcsatorna, a Makádi öblözetben a III. Főcsatorna) befogadója a Duna. A belvizek bevezetése a dunai árvízszinttől függően gravitációsan vagy szivattyúsan lehetséges. Az öblözetek csatornái a Ráckevei Duna felé történő átirányítással tehermentesíthetők.

Ráckevei Dunába való átemelésre 3 db szivattyútelep szolgál, amelyből 1, a makádi esik az agglomeráció területére. A rendszerben 1 db közbenső átemelő, valamint 12 db belvízkormányzást, illetve árvízi elzárást biztosító műtárgy található.

Az Érd-Dunafüredi belvízrendszer két különálló Duna jobb parti öblözet. Összterülete 44,1 km^2, a kizárólagos állami tulajdonú csatornák hossza 3,1 km. A csatornák sík- és dombvidéki vízgyűjtővel rendelkeznek. A vízgyűjtő jelentős része belterület. A vízlevezetés a dunai árvízszinttől függően gravitációs vagy szivattyús lehet. A csatornák kiépítése a mértékadó $Q_{10\%}$-os zápor levezetését biztosítja, míg a szivattyútelepek - a mértékadó zápor és árvíz tartós egyidejűségének kis valószínűsége miatt - a mértékadó belvízhozamra vannak kiépítve. Az Érdi öblözet 1,3 m^3/s szivattyútelepét a KÖVIZIG, a dunafüredi öblözet átemelő telepét az Önkormányzat kezeli.

Társulati művek

A *KDV-KÖVIZIG működési területéhez* tartozó dunai belvízrendszerek forgalomképes belvíz levezető csatornáinak túlnyomó részét a Dunavölgyi Vízgazdálkodási Társulat (Dabas) kezeli. (Gyáli rendszerben a 18. és a Régi Gyáli 1. csatorna, az Észak-Duna-völgyi rendszerben a XXIX. és XXIV. csatorna, valamint a XXVI. Árapasztó Ócsai Tájvédelmi Körzet területén kívüli szakasza, a Ráckevei Dunamenti, belvízvédelmi szakaszon az I/4, III/5. csatorna) Az Érd- Dunafüredi öblözetben fekvő Dunafüredi 1. csatornát a Középduna menti Vízgazdálkodási Társulat (Pomáz) kezeli.

A terület egyéb társulati kezelésű csatornáit a Dunavölgyi Vízgazdálkodási Társulat kezeli. A társulati csatornák jelentős részét az 1967. évi kategorizáláskor a KÖVIZIG által átadott állami tulajdonú művek illetve az ezt követő vizes időszakok után kiépült termelőszövetkezeti tulajdonú csatornák alkotják. Ezek egy része több üzemet érintő gyűjtő csatorna, nagyobb hányada azonban csak helyi vízelvezetési igényt elégít ki.
A csatornák többsége gravitációs vízelvezetést tesz lehetővé, nagy részük vízvisszatartó műtárggyal van ellátva.

Szivattyús átemelés 3 helyen szükséges (XXIV. csatorna torkolata, XXXIII. csatorna átkötés, XLII. csatorna vízbevezetés).

Vízelvezetésben betöltött szerepük, illetve a vízkormányzási lehetőségük miatt kiemelt társulati csatornák:

Belvízvédelmi szakasz	Befogadó csatorna	Érintett csatorna	Szerepe
015. Gyáli	17.	171.,172.	Ferihegyi reptér víztelenítése
016. Észak-Duna-völgyi	XX.	XX. csatorna	Nagy térséget érintő főgyűjtő,
	XXXI.	XXXIII. csatorna	Nagy térséget érintő főgyűjtő, belvíz átirányítás

Önkormányzati létesítmények

Külterületi létesítmények

A *KDV-KÖVIZIG* működési területéhez tartozó dunai belvízrendszerekben az önkormányzatok viszonylag kevés külterületi létesítményt kezelnek. Ezek:

- *A belterületi csapadék főgyűjtők külterületi szakaszai*.
  A belterületi vízelvezetés keretében kiépült csatornák külterületi szakasza önkormányzati kezelésű. Nagy részük kiépítettsége illetve karbantartottsága elmarad a kívánatostól. A külterületi befogadó állapota miatt fokozott odafigyelést igényel az érdi főgyűjtő.

- *Megszűnt, mezőgazdasági szövetkezettől átvett üzemi csatornák Dunaharaszti területén találhatók.*

Belterületi vízrendezés

Az agglomeráció belvizes területén 20 település van, ebből 8 (Gyömrő, Vecsés, Gyál, Dunaharaszti, Szigetszentmiklós, Tököl, Érd, Százhalombatta) városi rangú.

A belterületi vízelvezető hálózat a helyi igényeknek megfelelően folyamatosan épült ki. Összefüggő vízelvezető rendszerek kiépítésére a csapadékos időszakok után került sor. A csatornák nagy része gravitációs levezető csatorna, szárazabb időszakban, nagyszámban létesültek szikkasztó árkok. A csatornák nagy részéről nincs dokumentáció.
Százhalombatta város a Dunafüredi öblözetben 2 db összesen 1,0 m^3/s kapacitású szivattyútelepet üzemeltet.

A vízelvezető hálózat általában a települések központjában megfelelő, a külső területeken a vízelvezető árkok hiánya illetve a meg lévő árkok karbantartásának elmaradása okoz gondot. A mély területek folyamatos beépítésével a belvizek időszakos tározásának lehetősége lecsökkent.

Az elmúlt évek belvízi időszakainak tapasztalata alapján, területen található települések közel fele (45%) közepesen illetve erősen belvízveszélyes, 55% mérsékelten belvízveszélyes illetve belvízmentes.

A belterületek védelmi helyzete a Budapesti agglomerációban:

Sorszám	Település neve	Védelmi terv	Vízrendezési terv	Belvízveszély mértéke
1.	Alsónémedi	nincs	van	közepes
2.	Délegyháza	van	van	mérsékelt
3.	Dunaharaszti	nincs	van	közepes
4.	Dunavarsány	nincs	van	mérsékelt
5.	Ecser	nincs	van	mérsékelt
6.	Érd	nincs	nincs	erős
7.	Felsőpakony	nincs	nincs	belvízmentes
8.	Gyál	nincs	nincs	mérsékelt
9.	Gyömrő	nincs	van	közepes
10.	Halásztelek	nincs	nincs	belvízmentes
11.	Maglód	nincs	van	közepes
12.	Majosháza	nincs	nincs	mérsékelt
13.	Ócsa	nincs	van	közepes
14.	Százhalombatta	nincs	nincs	közepes
15.	Szigethalom	nincs	nincs	mérsékelt
16.	Szigetszentmiklós	nincs	nincs	mérsékelt
17.	Taksony	van	tanulmány terv van	közepes
18.	Tököl	nincs	nincs	mérsékelt
19.	Üllő	nincs	tanulmány terv van	közepes
20.	Vecsés	van	nincs	közepes

Üzemi és magán vízrendezési létesítmények

Üzemi vízelvezető rendszerek a nagyobb belvízi időszakokat követően (1963, 1966, illetve 1970 után) a térségi meliorációhoz kapcsolódóan épültek ki. A térségben a meliorációs munkák során több korábban létesített csatornát szüntettek meg, illetve helyeztek át új nyomvonalra. Jelentősebb vízrendezést is igénylő melioráció Ecser, Gyömrő és Alsónémedi térségében volt. A melioráció keretében megépült csatornák döntő többsége mára elhanyagolt, a területen nehezen fellelhető. A csatornák területét sok esetben privatizálták, az üzemelésért felelős személy sok esetben nem állapítható meg.

Problémát jelent, hogy a gravitációs kivezetéshez szükséges befogadó vízszint belvízi időszakban csak korlátozottan biztosítható. Az üzemi terület belvízmentesítése érdekében szükséges szivattyúzásról a terület kezelőjének kell gondoskodni.

Belvízrendezés létesítményeinek üzemeltetése

A belvízvédelmi művek fenntartását és üzemeltetését azok kezelői illetve tulajdonosai végzik. A művek eredményes üzemeltetése a különböző szintű létesítményeinek üzemének összehangolása szükséges. Az erre vonatkozó előírásokat az adott létesítmény üzemelési szabályzata, illetve az ennek alapján kiadott vízjogi üzemelési engedélyek rögzítik.
A belvízvédelmi művek kiépítése a terület kiépítéskor aktuális igényeinek megfelelő mértékű vízelvezetést biztosítja. A vízelvezető képesség fenntartásához a művek rendszeres karbantartása szükséges. A terület használat változásával ugyanakkor megnövekszik a vízelvezetéssel szemben támasztott igény. Szélsőséges helyzetben a vízelvezető rendszer nem tudja a káros vizek elvezetését biztosítani. Az azonnali beavatkozást igénylő vízelvezetési illetve kármentesítési munkák védekezés keretében kerülnek elvégzésre.
A védekezési beavatkozások szükségessége a területi adottságok figyelembe vételével meghatározott területhasználattal, művek tervszerű összehangolt fejlesztésével jelentősen csökkenthetők, ezért ez a preventív védekezés lényeges eleme.

Belvízvédekezés feladatai

A vizek kártételei elleni védelem érdekében szükséges feladatok ellátása - *a védőművek építése, fejlesztése, fenntartása, üzemeltetése, valamint a védekezés* - az állam, a helyi önkormányzatok, illetve a károk megelőzésében vagy elhárításában érdekeltek kötelezettsége.

A védekezési feladatok ellátása a feladatok összehangolását, és a tevékenységben résztvevők szoros együttműködését igényli.

Rendkívüli hidrológiai helyzetben, amikor a vízkárok elhárítása csak a normál üzemet meghaladó beavatkozással lehetséges, a kárelhárítás védekezés keretében történik.
A védekezésre kötelezettek köre, a résztvevők feladata, és a feladat ellátásának módja (készültség elrendelésének feltételei, az egyes fokozatokban elvégzendő feladatok jogszabályban szabályozottak.

5.12.4 Helyi vízkárelhárítás

A helyi vízkár kialakulása

A helyi vízkárok kialakulásának okait elsődlegesen a természeti adottságokban – domborzat, éghajlat, időjárás - kell keresni, másodlagosan az emberi beavatkozásokban vagy azok hiányában.

Természeti adottságok

A helyi vízkár kialakulása szempontjából döntő jelentőségű a csapadék. A csapadék halmazállapotától és hevességétől, a hőmérsékleti viszonyoktól függ a helyi vízkárveszély nagysága.

A téli-tavaszi helyi vízkárt kiváltó jelenségek:

- a téli időszak alatt felhalmozódott hómennyiség gyors olvadása
- tartós esőzés a gyors hóolvadás idején

- a felszíni lefolyást gyorsító és a beszivárgást gátló talajfagy.

Súlyosbítja a helyzetet a különböző jelenségek egybeesése.

A nyári helyi vízkárt kiváltó jelenségek:

- a vízgyűjtő területre hulló átlagosnál nagyobb mennyiségű csapadék
- a vízgyűjtő területre hulló rövid idejű, nagy intenzitású csapadék.

Mind a téli-tavaszi, mind a nyári évszakokban igen veszélyes a magas talajvízállás. A tartósan magas talajvízállás következtében a talajok vízbefogadó képessége jelentősen csökken, és így a felszínen lefolyó, kárt okozó víz mennyisége megnő.

Dombvidéki területeken bármely jelenségből keletkező káros vizek heves levonulásúak, kiterjedésük lehet egy településen belüli, vagy nagyobb térségre kiható. Különösen veszélyesek a gyors felszíni lefolyást kiváltó okok, így fagyott talaj esetén a gyors hóolvadás és eső, illetve a nyári záporok, felhőszakadások. Rendkívüli hidrometeorológiai helyzetben a látszólag veszélytelen patakok – amelyek medrében általában alig csörgedezik egy kis víz – vízhozama szinte órák alatt pár literről több 10 m^3-re nőhet, a víz kilép medréből és elsodor mindent, ami útjába kerül. Egyidejűleg a dombvidéki lejtős területekről a gyors lefolyású felszíni víz mozgási energiájával lesodorja a növényzettel nem védett termőtalajt. A lezúduló víz által szállított talaj (hordalék) lakóterületeket, mezőgazdasági területeket, utakat, vasutat temethet be, feltöltve a befogadó vízfolyások, vízelvezető árkok medrét, így azok vízszállítóképességét minimálisra csökkenti. A nagyvíz kilép a mederből és a völgyön végig vonulva elönt külterületet, belterülete egyaránt.

Síkvidéki területeken a vízkárok kialakulásában is a csapadék a meghatározó. Levonuló csapadék összegyülekezése lényegesen lassúbb, az árhullámok kevésbé hevesen vonulnak le, az elöntések ugyanakkor tartósan megmaradnak a területen. A síkvidéki területen télvégi, a hirtelen hóolvadásból keletkező, valamint a talajvízszint emelkedése miatt keletkező belvizek a jellemzőek. A sík és dombvidéki jellegű között, u.n. átmenti területen a nyári időszakban lehulló nagycsapadék okozta helyivízkárok a jellemzőek.

Emberi beavatkozások

Helyi vízkárt kiváltó természeti adottságot befolyásolni nem lehet, az ember azonban tevékenységével – a vízkárokat csökkentheti- növelheti.

Síkvidéken a fentieken túlmenően helyi vízkárt növelő tényezők:

A külterületi befogadók és az elvezetendő csapadék mennyisége közti különbség a külterület beépítésével folyamatosan nő, az elvezetendő víz mennyisége esetenként meghaladhatja a befogadó vízszállító képességét

A zárt vezetékkel kialakított csatornáknál a befogadókba való gravitációs elvezetés lehetősége lecsökken, szivattyús átemelések válnak szükségessé

A síkvidéki területen a szikkasztás lehetősége kedvezőbb ugyan, ez azonban magas talajvíz esetén a talajvíz szintjét tovább emeli.

Kiépítettség vizsgálata

Az Alföldi települések helyzetét áttekintve megállapítható, hogy a csapadékvíz elvezetésére voltak törekvések. Az utcai árokhálózatok, vagy annak nyomai sok helyen felfedezhetőek, azonban az összehangolt és teljes kiépítésre kevés példát találunk. Még a valamikor kiépült rendszerek is korszerűtlenek, alulméretezettek a megváltozott, illetve változó körülményekhez és igényekhez viszonyítva (burkolt felületek megnövekedése, építkezési stílus változása, vízellátás megvalósulása).

Az építési előírások általában nem rendeltek el építési tilalmat a mélyfekvésű területekre, ahol a belvíz veszélyeztetettség így halmozottan jelentkezik.

Az 1970-80-as években a külterületi műveket az ismétlődő belvizeket követően nagy arányban érintette a melioráció. A fejlesztések által megnövekedett a csatornasűrűség és a létesítmények kapacitása. A belterületi vízelvezetéshez a befogadók jó arányban biztosítottak, kiépítési kapacitásuk vélhetően elbírja a belterületek megváltozott igényét is, figyelembe véve a külterületeknél gyorsabb összegyülekezési folyamatot is.

Fenntartottsági állapot vizsgálata

A fenntartottság tekintetében a meglévő belterületi vízelvezető művekre szinte alig fordítottak gondot. Az utóbbi vizesebb évek kezdik ráirányítani a figyelmet a kiépített művek kihasználásának szükségességére, a fenntartás azonban így is általában lokális és inkább a közmunka igénybevételére irányuló.

A külterületi létesítmények elsősorban a csatornák fenntartottsági állapota szintén sok kívánnivalót hagy maga után. Ez a probléma a belterületi vizek befogadásának és elvezetésének lelassulását és ebből származóan a külterületi vizek megfogását is okozza, mivel a belterületi összegyülekezés "időelőnyét" nem lehet kihasználni.

Üzemeltetési helyzet vizsgálata

A művek üzemeltetési összhangja a Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőségre (KTVF) hatósági tevékenységével alapozódik meg. A védekezés feladatai a különböző szintű művekhez kapcsolódó belvízvédelmi tervekben öltenek formát. A jogszabály előírása szerint e védelmi terveket 1998. július 31-ig kellett elkészíteni az önkormányzatoknak, társulatoknak és Vízügyi Igazgatóságoknak. Mindhárom kezelői szinten mutatkozik elmaradás, de leginkább a belterületek védelmi terveiben. A készültségi és tartalmi szint egyaránt tág határok között ingadozik. Mivel a felkészülés és az eredményes védekezés alapja a tartalmilag összehangolt védelmi tervek megléte, ezek jó színvonalú megvalósítását biztosítani kell.

A környezet és vízrendezés összhangjának vizsgálata

Általánosságban megállapítható, hogy a belterületi vízrendezés műszaki megoldásai nem használják ki a környezetre gyakorolható előnyös hatásokat. Elsősorban a tározási lehetőségek megvalósítását, kiaknázását. Ennek több oka van, melyek főként anyagi vonatkozású problémák (terület igénybevétel, tározó környezetbe illő kialakítása - kezelése, vízminőségi okok, igénytelenség).

Az egyik legmagasabb költséggel járó feladat belterületen az egyesített (csapadék és szennyvíz) rendszerek külön választása. Ennek a feladatnak nem csak környezeti szempontjai, hanem a szennyvíztisztítók terheléséből adódó gazdasági szempontjai is vannak.

Igazgatási háttér vizsgálata

A területi vízgazdálkodási alapok elvi kialakítása és a megvalósult létesítmények működtetésének elvi összehangolása a Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőségre (KTVF) hatósági feladataira, illetve a KÖVIZIG-ek számára törvényben előírt védekezés irányítási feladatokra épülnek.

A különböző szintű, de azonos elvekre épülő előkészítő munkák alapján az operatív feladatok végrehajtását az önkormányzatoknak, társulatoknak és Vízügyi Igazgatóságoknak önállóan kell biztosítani. Védekezési időszakban azonban elkerülhetetlen a KÖVIZIG-ek koordinálása és szaktanácsadó szerepvállalása.

Az önkormányzatoknak a törvény a helyi vízkárelhárítást is előírja, vagyis a kiépített védművel el nem látott területek irányába igazgatási eszközökkel élve kell a szükséges feladatokat előírni.

Az összehangolás eszközei

Szabályozási feladatok (műszaki, jogi)

A belterület és külterület vízelvezetésének jelenlegi helyzetét alapvetően az érvényben lévő műszaki és jogi szabályozók határozzák meg. A jelenleg használatos műszaki szabályozás készítése, illetve alkalmazásba vétele óta 10-20 év telt el.

A szabályozás kidolgozásának és megjelentetésének időpontja az akkori műszaki ismereti szintet, a szabályozott tevékenységi körnek a társadalomban, a tevékenységi körökben elfoglalt helyét és szerepét egyaránt tükrözi. Az elmúlt több, mint tíz évben az országban jelentős társadalmi és gazdasági átalakulás ment végbe, átrendeződés zajlott le tulajdoni viszonyokban, csökkenő mértékű az állami szerepvállalás. Feladatátadás és –megosztás révén jelentősen növekedett az önkormányzati és a magántulajdonhoz kötődő feladatkör.

A megváltozott társadalmi közegben a szabályozást érintő változások:

- a vízgazdálkodási feladatok végrehajtása a tulajdoni viszonyok változásának megfelelően megosztásra került, és ezek megvalósításának felelősségi köre több minisztérium alá lett telepítve,
- a szabályozásban új tudományos ismeretek születtek, bővült a szabályozást megalapozó adatok köre,
- tért hódított a számítástechnika, a különböző feladatmegoldó programok jelentek meg,
- elterjedőben van a műszaki beavatkozások gazdasági elemzése,
- elfogadottá vált a társadalmi beavatkozások vonatkozásában a „közérdek mértéke," mint fogalom, amely a társadalmi felelősség vállalás mértékét jelöli meg,
- a területen jelentős mértékű (állami, önkormányzati, és egyéb) vagyon halmozódott fel, amely szükség szerint eltérő szintű szabályozást kíván meg.

1988-tól kezdve mindegyik évben az ország területén az átlagot jelentősen meghaladó mértékű vízkár események következtek be. A síkvidéki területeken a belvizek, a dombvidéki területeken a helyi-vízkárok soha nem látott mértéket értek el.

A vízkárok kapcsán több olyan tényező merült fel, amelyeket a korábbi szabályozás nem vett figyelembe, vagy kevésbé tartotta fontosnak. Bebizonyosodott, hogy meglévő síkvidéki és dombvidéki tervezési irányelvek és síkvidéki és dombvidéki területek találkozásainál, az

átmenetinek tekinthető területeken kevésbé, csak nagy bizonytalansággal alkalmazhatók. Felismertté vált továbbá az is, hogy a belterületre érvényes műszaki szabályozásnál a külterületi hatások figyelembe vétele elengedhetetlen.

A fentiekben felsoroltak szükségessé teszik a meglévő műszaki szabályozás felülvizsgálatát, módosítását és újak kidolgozását. A szabályozás felülvizsgálását az Európai Unióhoz való csatlakozás is szükségessé teszi (az Uniós szabványok átvétele és nemzeti szabványként történő alkalmazása). Az EU szabványainak átvétele folyamatban van. Azonban az átvett szabványok harmonizálása a hazai szabványokkal zömében még nem történt meg. A műszaki szabályozás korszerűsítése és az EU szabályozással való harmonizálás elvégzése sürgető feladat.

A hazai műszaki szabályozásban hármas szabályozási szint jelenik meg:

- jogszabályi szabályozás,
- szabványosítás,
- műszaki segédletek.

A műszaki szabályozás terén jelentkező feladatokat alapvetően meghatározza a Vízgazdálkodásról szóló 1995. évi LVII. törvény, valamint Közlekedési és Vízügyi Minisztérium által elkészített, a „Vízkárelhárítás stratégiája a XXI. század küszöbén” című előterjesztés-tervezet.

A Vízgazdálkodásról szóló törvény és a „Vízkárelhárítás stratégiája a XXI. század küszöbén” című előterjesztés rögzíti, hogy a vízgazdálkodás területi irányítása, a védekezés irányítása, megalapozása, előkészítése, szervezése és a kizárólagos állami tulajdonú műveken a védekezési feladatok ellátása a „vízügy” feladata.

Ennek megfelelően a vízgazdálkodással és a vízkárelhárítással kapcsolatos feladatok műszaki szabályozása is KöViM feladat. A törvény egyértelműsíti, hogy a vízgazdálkodás területi összehangolását a szabályozás útján kell biztosítani.

Belvízvédelmi tervek

Az árvíz- és belvízvédekezésről szóló 10/1997. (VIII. 17.) KHVM rendelet előírja, hogy a védekezésre kötelezetteknek védekezési tervet kell készíteni. A tartalmi követelményeknek megfelelően a belvízvédelmi tervek főleg a mértékadó helyzetnek megfelelő üzemeltetéshez szükséges műszaki adatokat, kezelési feladatokat és szervezeti beosztást tartalmaznak.

Az önkormányzatok részére a „Települések helyi vízkár-elhárítási feladatai” című OVF által kiadott útmutató fogalmazza meg a védelmi terv tartalmi követelményeit, illetve ad javaslatot a védelmi terv mellékletei elkészítésére. Az önkormányzatok többsége nem rendelkezik védelmi tervvel.

A védelmi tervek készítésének – a jelenlegi gyakorlattól eltérően – nagyobb hangsúlyt kell helyezni a vízelvezető hálózat kapacitását meghaladó víztömegek kezelésére.

5.13 Vízellátás, szennyvízelvezetés, szennyvíztisztítás, szennyvíz- és szennyvíziszap elhelyezés

5.13.1 Víziközművek

Budapest és az agglomeráció vízi-közműveinek fejlődése az elmúlt 10 évben jelentős átalakuláson ment keresztül. A fejlődés fontos mozgató rugója a ***környezet védelmének általános szabályairól szólva 1995. évi LIII. Törvény.*** A törvény előírja, hogy különös figyelmet kell fordítani az infrastrukturális jellegű – környezetvédelmi problémákra. A környezetvédelmi problémáknál fontos szerep jut a vízi-közművek - az ivóvízellátás, csapadékvíz elvezetés, kommunális szennyvízcsatornázás és szennyvízkezelés – megoldásaira. A XXI. Század első évtizede döntően az infrastrukturális fejlesztések közül a szennyvízcsatornázás jelentette a fő előrelépést.

Az úgy nevezett közműolló – vízellátás és a szennyvízcsatornázás közötti eltérés – jelentős mértékben záródott. A települések vízellátó alaplétesítményei - vízbázis, vízkezelés, hálózati rendszerek, tározás - már a 90-es évek előtt kialakult. A szennyvízcsatornázás jelentős ugrásszerű fejlődése különösen az agglomerációban 2005-től számítható. A csapadékvízelvezetés kiépítettségének, minőségi változásának várható fejlesztési időszaka csak most következhet az út és településfejlesztések további előretörésével.

Vízellátás

Budapest és az agglomeráció vízellátása döntően az elmúlt évszázadban megtörtént. Jellege az elmúlt időszakban jelentősen nem változott. A vízbázisok és azok vízkészletei megfelelő kapacitásokkal rendelkeznek. Budapest és az agglomerációhoz tartozó települések vízellátásának alapját döntően a Duna menti vízbázisra partiszűrésű vízkészletek, kisebb mértékben a réteg- és karsztvizek adják. Duna felszíni vizeinek felhasználása a fogyasztás csökkenésével, megszüntnek tekinthető.

Budapest egyik fő vízbázisa az agglomerációs övezetben, a Szentendrei- és a Csepel-szigeten található.

Budapest és az agglomeráció vízellátását zömében térségi - regionális - vízellátó rendszerek biztosítják, mely az elmúlt időben változatlannak tekinthető. A regionális - vízellátó rendszerek közül a Fővárosi Vízművek a legjelentősebb, mely egyben az ország legnagyobb vízműve. A Fővárosi Vízművek Zrt. továbbra is 20 agglomerációs kapcsolattal rendelkezik Ebből 11 település ellátását, 3 településrész ellátását biztosítja, 5 vízpótlást és 1 intézményi vízellátást biztosít. Itt működik továbbá 4 regionális vízellátó mű, amelyhez 59 település tartozik, ezek közül 13 község a vizsgált térségen kívül helyezkedik el. Az agglomerációban több kistérségi és helyi vízmű is található, amelyek száma emelkedő tendenciát mutat. Az új helyi vízművek kialakulása főleg nem nagy vízigényű gazdasági, kereskedelmi logisztikai funkciójú beépítés-fejlesztéseknél tapasztalható.

Az ivóvízellátás szempontjából az agglomerációban meghatározó Budapest vízellátásának biztosítása. Ezért az agglomerációban található vízbázis-védelem kiemelt jelentőségűnek kell tekinteni vízminőségi, vízellátási és környezetvédelmi szempontból. A főváros közüzemi vízellátottsága az elmúlt 10-12 évben 1996 és 2008 között szinte alig változott. 1996-ban már 98.8 %-os volt, mely 2008-ra 99,0 %-ra emelkedett. Az agglomeráció településeinek vízellátás más ellátottsági fejlődést mutat. Igaz, hogy már 1996-ban az agglomerációban is közel 80 %-os volt a vízellátás, de 2008-ra megközelítette a 95 %-kal a fővárosi értéket. Az agglomeráció szektoraiban már 2002-re 90 % fölé került az ellátottság értéke.

Vízigények és vízforgalom jellemzői

Budapest és agglomerációjának az ország társadalmi és gazdasági életében betöltött meghatározó szerepéből következik, hogy a térségben a vízszolgáltatás kiemelt fontosságú feladat volt, és jelenleg is az. A folyamatban lévő társadalmi és gazdasági átalakulás, a piacgazdaságra való áttérés, valamint az Európai Közösség tagállamaihoz történő mielőbbi felzárkózás egyik előfeltétele a megfelelő vízellátási infrastruktúra fejlesztése.
A főváros és az agglomeráció szektoraiban a kialakult vízellátó rendszerek - vízbázis, hálózat, és tározás – megfelelő alapot nyújtanak a települések beépítés-fejlesztéseinek vízellátásához.
Az agglomeráció lakó és gazdasági területfejlesztései hatására keletkező többlet vízigények a meglévő rendszerekkel megoldhatók. A meglévő beépítések fajlagos fogyasztása a 90-es évektől fokozatosan csökkent. A 90-es évek elején még jellemző 200-300 l/fő,d fajlagos lakossági fogyasztás 2005-ig 80-100 l/fő,d értékre csökkent, majd 2008 időszakában már kezd beállni a 100-150 l/fő,d fajlagos vízigény Európában is érvényes értékére. A fajlagos vízigények kedvező változása miatt a 90-es évek előtt kialakult vízmű-rendszer alkalmas az új beépítések többlet fogyasztásainak biztosítására.

Budapest vízellátási rendszere és a térség több vízműve között jelentős vízellátási kapcsolatok jöttek létre, amelyek napjainkra feloldották a korábbi ellentmondásokat.

Az agglomeráció vízellátási térségei

A vízigények és a vízkészletek területi elhelyezkedéséből a régió eltérő települési és természeti (vízbeszerzési) adottságaiból kiindulva 5 vízellátási térséget lehet kijelölni:

- Budapest vízellátási térsége
- Dunakanyar jobbpart vízellátási térsége
- Dunakanyar balpart vízellátási térsége
- Dél-buda vízellátási térsége
- Dél-pest vízellátási térsége

A régió vízellátását szolgáló 1629 ezer m^3/d kapacitású ivóvízbázisok 91%-a budapesti, 9%-a a többi vízellátási térségében áll rendelkezésre, mely lényegileg nem változik.

Az ivóvízellátási célra igénybevett vízkészletek aránya a következő:

• partiszűrésű víz	96,9 %
• rétegvíz	3,0 %
• karsztvíz	0,1 %
Összesen:	100,0 %

A vízellátás elsődlegesen regionális jelentőségű partiszűrésű vízkészletet hasznosít. A budapesti Vigadó téri vízmércén mért 300 cm-es vízálláshoz és 17 ^{0}C vízhőmérséklethez tartozó kiépített partiszűrésű víztermelő kapacitás 1576 ezer m^3/d.
A réteg és karsztvíz hasznosítására a Dunától távolabb fekvő területeken kerül sor. Ezen vízkészletek elsődlegesen helyi igényeket elégítenek ki, ezért regionális jelentőségük általában sehol sincs.
A térség egyetlen közműves ivóvízellátást szolgáló 200.000m^3/d kapacitású felszíni vízműve Budapest északi részén épült és Budapest ellátásában van jelentős szerepe - a csúcsfogyasztások idején -, de az utóbbi időszak vízigény-csökkenése miatt évek óta nem üzemel.

A rendelkezésre álló kapacitás elegendő a régió jelenlegi csúcsidőszakában jelentkező vízigényének kielégítésére. 13 % biztonsági tartalék is rendelkezésre áll.

Ivóvízbázisok

Az agglomeráció használati-víz ellátását alapvetően a Duna folyam biztosítja. A dunai, parti szűrésű kutak nemcsak a főváros vízigényét elégítik ki, hanem az agglomeráció településeinek többségét is. Kiemelkedő jelentőségűek ezért a parti szűrésű ivóvízbázisok, amelyek a Csepel- és a Szentendrei-szigeten találhatók. Értékük felbecsülhetetlen, mivel közel két millió ember egészséges ivóvizét biztosítják. A kutak a vizet a Duna medre alá, a kavicsrétegbe helyezett csőrendszeren keresztül nyerik. A kavicsrétegen átszűrődött víz minősége nagyságrendekkel jobb, mint a vízfolyásé, ugyanakkor a háttérszennyeződés hatása elhanyagolható mértékű.

A Budapesti Agglomeráció ivóvizellátásában a Csepel-szigeti (Csepel-Halászteleki, Tököl-Szigetújfalui, Ráckevei) és Szentendrei-szigeti (Kisoroszi, Tótfalui, Tahi, Pócsmegyeri, Surányi, Horányi, Szigeti, Monostori) vízbázis vesz részt. Az agglomeráció ivóvizellátásában az említetteken kívül még számos, további partiszűrésű vizet termelő vízmű vesz részt:

- Visegrád Községi Vízmű
- Dunabogdányi Községi Vízmű
- Tabitótfalu Pokol-szigeti vízrnűkút
- Vác Buki-szigeti vízrnűkút
- Leányfalui Regionális .Vízműkút
- Gödi vízmű
- Szentendre Pap-szigeti Vízműkút
- Szentendre Északi Vízmű
- Szentendre Regionális Déli Vízmű
- Budakalász Luppa-szigeti Vízműkút
- Göd Regionális Vízmű
- Göd Felső Vízmű
- Dunakeszi Városi Vízmű
- Budapest IV. Balpart I II Vízmű
- Budapest Ill. Budaújlaki Vízmű
- Budapest XIII. Radnóti úti galéria
- Budapest XIII. Margitszigeti Vízmű
- Budapest V. Kossuth téri galéria
- Érd Dunaparti Vízmű

A Dunától távolabbi területeken a budapesti agglomeráció ivóvizellátásában számos, más (nem partiszűrésű) vízkészletet hasznosító vízmű is részt vesz, amelyek az alábbiak:
Talajvizes vízművek:

- Fót 1. Vízmű
- Főt II_ Vízmű
- Fót Gyermekvárosi Vízmű

Rétegvizes vízművek:

- Szadai Vízmű
- Pilisszentkereszt, Községi Vízmű-források
- Csomádi Vízmű
- Fót III. Vízmű
- Gödöllő Északi Vízmű
- Gödöllő Keleti Vízmű
- Gödöllő Déli Vízmű
- Isaszeg Községi Vízmű
- Kistarcsa Községi Vízmű

- Kerepestarcsa Községi Vízmű
- Nagytarcsa Községi Vízmű
- Diósdi Vízmű
- Érd Sasvári Vízmű.
- Érd Papi földek vízműkutak
- Pécel Vízmű
- Ecseri Községi Vízmű
- Maglód Községi Vízmű
- Gyömrői Vízmű
- Gyáli Vízmű
- Üllő Községi Vízmű
- Vecsés I-II. Vízmű
- Szigethalom Községi Vízmű

Karsztvizes vízművek:

- Pilisszántó D jelű Vízműkút
- Pilisvörösvár É-jelű Vízműkút
- Solymár Cserépgyári Vízműkút
- Pilisborosjenő Községi Vízmű
- Budakalász Poljária Vízrnűkút
- Perbál Községi Vízurű-forrás (Köbölkút)

Hasadékvizes vízművek:

- Pilisszentkereszt, Községi Vízmű-források

Az ivóvízbázisok védőterületeinek kijelölése

A Budapest ivóvizellátásáhan résztvevő vízbázisok közül:

- A Fővárosi Vízművek Zrt. üzemeltetésében álló Csepel-Halásztelek vízbázis védőterületének kijelölése a KTVF: 11490-3/2009. számú határozatban kijavított, KTVF: 5020-3/2008. számú (vksz: 6.2/e/216) határozattal megtörtént. *(A jogerőre emelkedés időpontja: 2009. október 12)*
- A Fővárosi Vízművek Zrt. üzemeltetésében álló Surányi vízbázis védőterületének előzetes lehatárolása KTVF: 62176-1/2009. számú (vksz: D.2/1/1809) határozattal megtörtént. *(A jogerőre emelkedés időpontja: 2010. február 13.)*
- A Fővárosi Vízművek Zrt. üzemeltetésében álló Tahi vízbázis védőterületének előzetes lehatárolása KTVF: 62148-1/2009. számú (vksz: D.2/1/1814) határozattal megtörtént. *(A jogerőre emelkedés időpontja: 2010. február 24).*
- A Fővárosi Vízművek Zrt. üzemeltetésében álló Tótfalui vizbázis védőterületének előzetes lehatárolása KTVF: 62158-1/2009.. számú (vész: D.2/1/1815) határozattal megtörtént. *(A jogerőre emelkedés időpontja: 2010. február 24.)*
- A Fővárosi Vízművek Zrt. üzemeltetésében álló Tököl-Szigetújfalu vízbázis védő területének előzetes lehatárolása KTVF: 3343-1/2010. számú (vksz: D.2/4/241, D.2/4/271) határozattal megtörtént *(A jogerőre emelkedés időpontja: 2010. június 2.)*
- A Fővárosi Vízművek Zrt. üzemeltetésében álló Budaújlaki vízbázis védőterületének előzetes kijelölése a KTVF: 60894-1/2009. számú (vksz: D2/1/247) határozattal megtörtént. *(A jogerőre emelkedés időpontja: 2010. július 20.)*

A budapesti agglorneráció településeinek ivővízellátásában résztvevő vízbázisok közül:

- A DNIRV Zrt. üzemeltetésében álló Leányfalui vízbázis védőterületének kijelölése KTVF: 11432-9/2008. módosított. H.61.777-9/2002 számon kiadott (vksz: D.2/1/1147) határozattal megtörtént. *(A jogerőre emelkedés időpontja: 2002. december.)*
- A DMRV Zrt. üzemeltetésében álló Visegrád Községi vízbázis védőterületének előzetes lehatárolása KTVF: 13471-12/2009. számú (vksz: 6.3/b/369) határozattal megtörtént. *(A jogerőre emelkedés időpontja: 2010. február 17.)*

- A DMRV Zrt. üzemeltetésében álló Dunabogclány Községi vízbázis védőterületének előzetes lehatárolása KTVF: 1960-1/2010. számú (vksz: D.2/1/517) határozattal megtörtént. A jogerőre emelkedés időpontja: 2010. március 8.
- Az Érd és Térsége Víziközmű Kft. űzemeltetésében álló Érd, Dunaparti vízbázis védőterületének előzetes lehatárolása KTVF: 94-1/2010 számon kiadott (vksz: 6.3/A/104, D2/3/288) határozattal megtörtént. (A jogerőre emelkedés időpontja: 2010. március 25.)
- A DMRV Zrt. üzemeltetésében álló Pilisszentkereszt, Községi Vízmű-források vízbázis védőterületének előzetes lehatárolása KTVF: 12909-3/2010. számon kijavított, KTVF: 44444-11/2009. számon kiadott (vksz: 6.3/15/15) határozattal megtörtént (A jogerőre emelkedés időpontja: 2010. március 26.)
- Az Érd és Térsége Vízikönű Kft. űzemeltetésében álló Érd Sasvárosi vízbázis védőterületének előzetes lehatárolása KTVF: 3332-1/2010. számon kiadott (vksz: 6.3/A/104, D.2/3/288) határozattal megtörtént. (A jogerőre emelkedés időpontja: 2010. április 20.)

A vízellátás fő művei

Budapest vízellátási térség

Budapest és agglomerációjának két legjelentősebb ivóvíz szolgáltatója a Fővárosi Vízművek ZRT. és a Duna Menti Regionális Vízművek ZRT. A Fővárosi Vízművek ZRT. átlagos napi termelése 500 ezer m3/nap, a vezetékrendszer 5000 km hosszú. A Fővárosi Vízművek ZRT. a Duna közvetlen Budapest fölötti szakaszán a Szentendrei-szigeten, a Margit-szigeten, valamint a Duna bal és jobb partján található parti szűrésű vízbázisokból termeli a vizet, amely a fővárosi vízszükséglet nagyobbik részét, mintegy 70 százalékát elégíti ki. A vízgazdálkodási egységen kívüli a Csepel szigeten lévő déli vízbázisokból fedezi a fővárosi vízszükséglet további 30 százalékát. Szentendrei-szigeti vízbázisok: Szentendrei-szigeten 8 db vízműtelep található. A szigeten található kútsorok jó minőségű ivóvizet termelnek, vízkezelésre a fertőtlenítésen kívül nincs szükség az ivóvízhálózatba kerülés előtt.

A főváros és az agglomeráció az ivóvízbeszerzést kb. 96%-ban 780 db partiszűrésű kút és 4%-ban a felszíni vízmű biztosítja. Ivóvízbeszerzés szempontjából ma is kiemelkedő fontosságú vízbázis a Budapesttől É-ra elterülő Szentendrei-sziget, ahol a Fővárosi Vízművek 1899-től telepített kutakat (550 db kút, 820.000m^3/d kapacitással). A külső és belső védőterületek összterülete 11km^2. A szigeten termelt vizet 104 km összhosszúságú, nagyátmérőjű, alacsony nyomású vasbeton csőrendszer gyűjti össze és továbbítja a Békásmegyeri, illetve a Káposztásmegyeri telepek gépháza felé. A szigeten lévő települések vízellátása a vízbázishoz kapcsolódva megoldott. Vác részére a vízbázison lekötött kontingens 25.000m^3/d. Dunakeszié 5.000m^3/d.
A hidrogeológiai védőterületek kialakításának jelenleg mindenütt jogi és pénzügyi akadályai vannak.

Dunakanyar jobbpart vízellátási térség

A Dunamenti Regionális Vízmű jobbparti (szentendrei) vízellátási rendszere az agglomeráció Északi és Nyugati szektorának 14 települését a látja el ivóvízzel. A regionális vízellátó rendszer üzemeltetője és tulajdonosa a Dunamenti Regionális Vízmű Zrt. A vízellátás alapját a regionális jelentőségű partiszűrésű vízbázisok képezik. Ezek az összes vízbeszerző kapacitás 97%-át biztosítják. A parttól nyugatra fekvő területeken a vízbeszerzési lehetőségek kedvezőtlenek és korlátozottak. Jelenleg itt a karsztvíz hasznosításán túlmenően, a Fővárosi Vízművek Zrt.-től és a Dorogi Regionális Vízműtől átvett víz áll rendelkezésre.

A hegyvidéki környezetben létesített tározókapacitást a vízigények elosztásának megfelelően telepített, térszíni medencék képezik. A víznek a rendszer végpontjáig és a felsőbb vízellátási zónákba juttatását átemelőtelepek szolgálják.

Dunakanyar balparti vízellátási térség

A vízellátási térség 30 települését a Dunakanyar Balparti Regionális vízmű látja el ivóvízzel. A vízellátás alapját a regionális jelentőségű partiszűrésű víz képezi. Ez az összes vízbeszerzési kapacitás 75%-a. A parttól keletre fekvő terület vízbeszerzési adottságai kedvezőtlenek. A kapacitás 25%-át a Dunától távolabb fekvő rétegvízkészlet képezi.

A hétköznapi tározásra is berendezkedett vízellátás, a nyári hétvégi csúcsok kielégítéséhez szükséges vízmennyiséget biztosítani nem tudja. Vácnál (a Szentendrei-szigetről Duna alatti átvezetéssel) 25.000m^3/d, és Dunakeszinél (parti kapcsolat révén) 5.000m^3/d vizet vesznek át a Fővárosi Vízművektől.

A vízigények 60%-a a Duna mellett, a többi tőle távolabb fekvő településeken jelentkezik. A vízbeszerzések eloszlása ettől lényegesen eltér, ezért a távolabbi területek felé vízátvezetés szükséges. A regionális vízmű ezt a feladatot ellátja. A domb- és hegyvidéki területeken kiépített tározókapacitást a vízigények eloszlásának megfelelő arányban telepítették (zömében térszíni medencék). A víz a rendszer végpontjába többszöri átemeléssel jut. Egyes települések magasabban fekvő fogyasztóinak ellátását az alapzónához csatlakozó vízellátási övezetek szolgálják. A vezetékek összes hosszúsága 1616,2 km.

A térségben további partiszűrésű vízbeszerzési lehetőség nincs. Több vízbázis vízminőségi gondokkal küzd. Vác a vízminőségi helyzete miatt távlatban vízátvételre szorul.

Dél-buda vízellátási térsége

A vízellátási térséghez tartozó 15 település vízellátását két regionális vízmű és a százhalombattai helyi vízellátó rendszer biztosítja.

A partisávban működő Érd Térségi Vízmű 6 települést lát el, partiszűrésű és rétegvízre alapozva. A víztermelő kapacitás nem elegendő az igények fedezéséhez és vízminőségi problémák is jelentkeztek, amik a Budapest felőli vízátvételt tették szükségessé. A lekötött kontingens 10.000m^3/d. Kölcsönös biztonságot jelentene a partiszűrésű vízbeszerzésre alapozott százhalombattai vízművel való összekapcsolódás. A Dunától távolabb fekvő települések számára a helyi vízbeszerzési lehetőségek rendkívül korlátozottak és vízminőségi gondok is vannak. A 8 település vízellátása térségen kívüli vízátvétellel oldódott meg, a Bicskei Regionális Vízmű segítségével. A délbudai térség víztermelő kapacitása összesen 20.000m^3/d. A vízellátó rendszerek összes hosszúsága 1153,1 km. A térségben a jelenleg folyamatban lévő fejlesztések befejezése után a vízigények kielégítését biztosítani tudják. A további fejlesztések vízátvezetést igényelnek.

Dél-pest vízellátási térsége

A vízellátási térség 17 településének ivóvizét helyi és kistérségi vízművek biztosítják. Regionális vízellátó rendszer kiépítésére csak nagyobb távlatban kerülhet sor. A Dunától távol fekvő települések vízellátása rétegvízre alapozódik. Jelenleg külső területek felől vízátvételre nem szorul, de a vízminőség kedvezőtlen alakulása miatt külső vízpótlás igénybevételére is sor kerülhet.
A működő vízművek mértékadó kapacitása 19.000m^3/d. A vízellátó rendszerek hosszúsága 1024 km. A meglévő vízművek fokozatos összekötésével a szolgáltatás biztonsága és hatékonysága növelhető.

Agglomeráció szektorainak vízellátása

A fővárost körülvevő agglomeráció vízellátása alaplétesítményei az elmúlt évtizedben - pontosabban 1996 és 2008 évek között - jelentősen nem változott. A vizsgált időszakra jellemző az ellátottság minőségi és mennyiségi növekedése is. A mennyiségi növekedés mérése a fogyasztásban bekapcsolt ingatlanok száma, vezeték-hosszarányos növekedés, beépítésfejlesztés hatására létrejött többletfogyasztás alapján történt.

A vizsgált időszak elején a 1996-ban a szektorok vízellátása – a közüzemi hálózatba bekapcsolt lakások aránya – 78,8 és 87% között változott. Ez az arány 2002-re 85,4- 95,9 %-ra emelkedett. Feltűnő volt az időszakban a keleti és a déli szektor ellátottságának időszakra vonatkozó jelentős emelkedése, mely már 2002-re 96%-osra emelkedett. Az ellátottsági színvonal 2008-ra valamennyi szektornál 95% feletti növekedett közelítve a főváros 99%-os ellátottságát. A vízellátás ellátottsági színvonalának fejlődését településenként és szektoronként mellékletben az 1. és 2. számú táblázat tartalmazza.
A szektorokban a vízellátás ellátottságának fejlődését változását az 1. számú grafikonban ábrázoltuk.

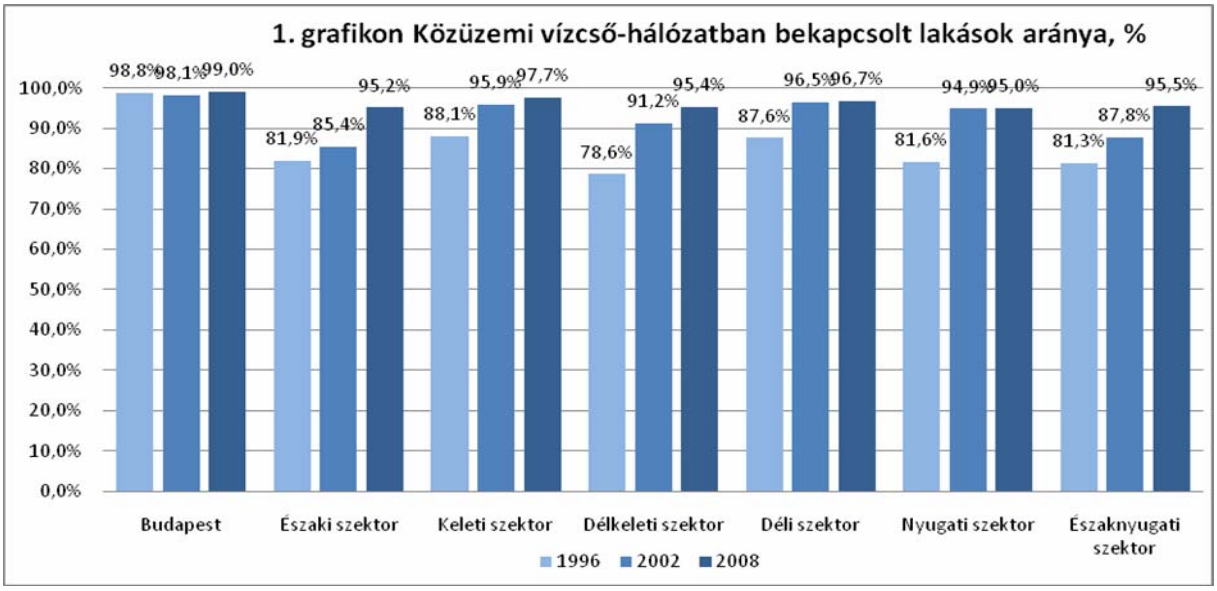

A szektoroknál vizsgáltuk a települések, és azokon keresztül a szektorok vízfogyasztását, mely alátámasztja az ellátottsági fejlődést. A **vízfogyasztásoknál** a fajlagos vízigények csökkenésének ellenére 30-50%-os növekedés állt elő az egyes szektoroknál. A vízfogyasztások alakulását a szolgáltatott vízmennyiség alapján a 3-as és a 4-es táblázatban adtuk meg. A szektoronkénti szolgáltatott éves vízmennyiséget a 2. számú grafikonban ábrázoltuk.

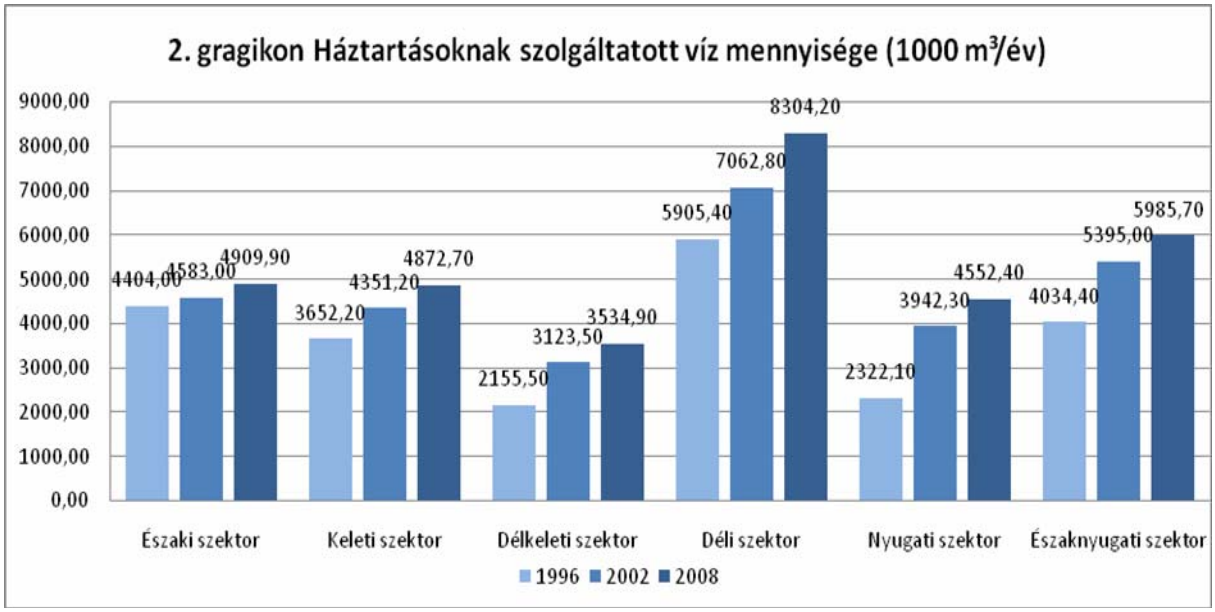

A települések és azon keresztül vezetékhálózati fejlesztéseket az 5-ös és a 6-os táblázatban adtuk meg. A szektorok hálózatnövekedését a 3. számú grafikon mutatja be.

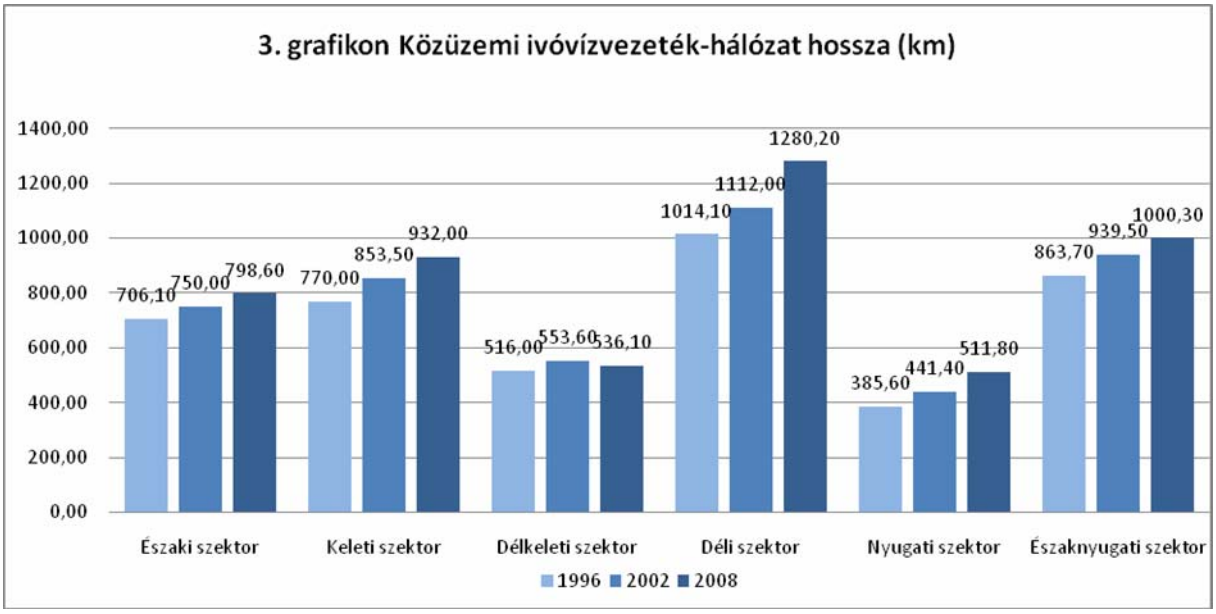

A települések vízellátása a Dunamenti regionális rendszerről biztosított. A rendszer biztonságos megfelelő kapacitással rendelkező létesítményekkel került kiépítésre. A regionális rendszer főhálózatán, mint fejlesztéssel, rekonstrukciókra kell számítani. A településeknél az azbesztcement nyomócsöveket szintén rekonstrukciók során műanyag csövekre kell cserélni.

Vízminőségi követelmények

A régióban a szabványban előírt minőségű víz szolgáltatása egyre nehezebb feladat. A nehézségek nagy része egyes vízbázisok kedvezőtlen vízminőségi helyzetéből adódik. E mellett jelentős gond a vízelosztó rendszerekbeli másodlagos vízminőségromlás elhárítása.

A régió összes víztermelő kapacitásának 85%-át képező partiszűrésű víz - a Csepel-szigetit és néhány átmenetileg, vagy véglegesen leállított vízművet kivéve - megfelel a szabványban előírt vízminőségi követelményeknek.

Jelenleg a régió víztermelő telepei közül csak a Csepel-szigeti partiszűrésű és a budapesti nagy felszíni vízműnél, Gödön és Vácott a Buki-szigeti vízműnél alkalmaznak vízkezelési technológiát. A Dunakanyar területén a víz tisztítása helyett több helyen máshonnan odavezetett jobb minőségű vízzel keverve csökkentik a határértéket meghaladó szennyezőanyag koncentrációt. Ezeken a helyeken a vízmű a víz termelésén, szállításán és tározásán túlmenően vízminőség szabályozási funkciót is betölt.

A víztermelő telepek vízminőségének romlása és kiesése a szolgáltatásból, elsődlegesen a vízbázisvédelem megoldatlanságára vezethető vissza. A vízbázisok sűrűn beépített települési környezetben - lakó, üdülő, ipari és mezőgazdasági területek közé ékelődve - helyezkednek el. A csatornázatlanság hiánya, a települési, az ipari és a mezőgazdasági szennyező források nagy mértékben veszélyeztetik a víztermelő telepeket. A partiszűrésű vízbeszerzéseknél, valamint a felszíni vízkivételeknél a Duna vízminőségének alakulása is befolyásolja a víz minőségét.

A felmerülő víztisztítási igény a vízbázisvédelmi intézkedések végrehajtásának és hatékonyságának növelésével jelentősen csökkenthető. Alapvető követelmény a vízbázisvédelem és a víztisztítási technológia alkalmazásának olyan összehangolt végrehajtása, amely a folyamatos és vízminőségi szempontból kielégítő vízellátást biztosítani tudja. **Jellemző ivóvízminőséget veszélyeztető tényezők a szigeten:** állattartás, szennyvízszikkasztás (az utóbbi időben főleg az üdülőterületeken – Surány, Horány), illegális hulladéklerakás. Surány és Horány üdülőterületen a szennyvízcsatornázás továbbra sem valósult meg, amely veszélyezteti a kutak vízminőségét.
Budapest, IV. – Dunakeszi „Balpart I-II.” vízbázis: a vízminőséggel szemben nincs kifogás. A főbb veszélyeztető tényezők: Budapest és Dunakeszi terjeszkedése, a védőterület beépülése. Budapest, XIII. Margitsziget: a szigeten 10 db parti szűrésű ivóvíz termelőkút található. Akutak által termelt víz minősége jó. A Margitsziget intenzív, uralkodóan rekreációs területhasználata miatt a vízbázis őrzésvédelme igényel fokozott figyelmet. A fővárosban lévő vízmű-telepek közül a Radnóti utcai galéria és a Kossuth téri galéria jelenleg nem termel vízminőségi problémák miatt. A Radnóti utcai galéria a Margitszigetről átvezetett vizet emeli a pesti oldalon a hálózatba.

Budaújlak: a vízbázis területén 6 db csápos kúttal és egy galériával történik a vízkivétel. A telephelyen lévő gépházak a Margitszigetről átadott vizet és a helyben termelt vizet emelik a budai oldalon a hálózatba. A kitermelt víz minősége jó. A védőterület beépítettsége jelentős veszélyforrás. A DMRV ZRT. által szolgáltatott ivóvíz mennyisége évente 20 millió m3, az ivóvíz hálózat hossza 3.800 km. A DMRV ZRT. a Dunakanyar térségében elsősorban a Duna jobb és bal partján lévő parti szűrésű vízbázisokból termeli a vizet.

Vác: Csak csúcsvízműként üzemelhet, mert a víz vasas- mangános.

Göd: a vízmű vasas- mangános vizet termel. A vas és mangántalanítás fejlesztése folyamatban van.

Visegrád: a vízbázis területén lévő 4 db csőkutat vízminőségi problémák miatt résfallal védik a háttérből származó szennyeződésektől. Jelenleg a résfal meghosszabbítása van folyamatban a települési szennyeződések teljesebb kizárása érdekében. Jelenleg két kútból termelnek megfelelő minőségű vizet, mely tisztítás nélkül kerül a hálózatba. Dunabogdány: a területen lévő 3 db csőkút és 1 db csáposkút szolgáltatja a vizet. A vízmű jó minőségű vizet termel. Fertőtlenítés után kerül a hálózatba. Leányfalu: 20 db csőkút és 2 db csáposkút termel a Duna-part és a 11. út közötti üzemterületen. A vízmű jó minőségű vizet termel, de

az 1. számú kútnál jelentkezik a közelben (a külső védőterületen) lévő üdülőingatlanok szennyezőhatása. A nitrát értékek növekvő tendenciát mutatnak, mivel egy részük nincs rákötve a meglévő csatornahálózatra.

Szentendre: a térségben négy vízbázis található, mely a Pap-szigeten lévő Pap-szigeti csáposkútból, a Szentendre városban a Duna parton található 6 db csőkút és 1 db gyűjtőkútból álló Szentendre Északi vízbázisból, a Szentendre város alatt található régi déli vízbázisból, valamint a város alatt a Duna parton lévő Szentendre Regionális Déli vízbázisból áll. A Régi Déli vízbázist kivéve a vízbázisokból kitermelt víz minősége jó tisztítás nélkül a hálózatba adható. A Régi Déli vízbázis vízminősége a környezetében lévő szénhidrogén szennyezés hatására leromlott, jelenleg nem termel. Érdi vízbázis: a parti szűrésű vízbázis jelenleg ivóvízhálózatra nem termel mangán és vas vízminőségi problémák miatt. A sérülékeny Duna parti vízbázisra 2003-ban végezték el a vízbázis diagnosztikai munkákat. A DMRV ZRT. a karszt vízadóra telepített kutakkal akarja a vízellátást biztonságosabbá tenni, mivel a partiszűrésű vízbázisok igen érzékenyek a Dunai vízállásra, árvizekre mind minőségi, mind mennyiségi szempontból.

5.13.2 Budapest és agglomerációjának szennyvízelvezetése, szennyvíztisztítása

Budapest és agglomerációjának szennyvízelvezetése és szennyvíztisztítása jelentős átalakuláson ment keresztül az elmúlt 10-12 évben. Talán joggal mondható, - habár még mindig nem fejeződött be teljesen, - hogy az elmúlt évtized a szennyvízcsatornázás szennyvízelvezetés évtizede volt. Magyarországra és egyben a fővárosra annak agglomerációra is elmondható, hogy az u.n. közműolló a vízellátás és szennyvízcsatornázás közötti különbség igen nagy eltérést mutatott.

A szennyvízcsatornázás és szennyvíztisztítás mindig több alapvető problémát hoz a felszínre. Ezek közé tartozik a befogadó kérdése, a szennyvíztechnológia és az elvezető csatornarendszer megválasztása. Az agglomerációban a szektorok szennyvízcsatornázása a vizsgált időszakban szinte valamennyi településen megtörtént. Az agglomeráció szennyvízelvezetése és szennyvíztisztítása 2002-től dinamikus fejlődés alatt állt. Nem volt olyan település az agglomeráció területén, ahol nem indult volna el a szennyvízberuházás legalább terv szinten vagy a tisztítótelep építésének indításával. Állami céltámogatással a községek 90-100%-os csatornázottság kiépítésére törekedtek.

Az agglomeráció a települései - a községek, nagyközségek - vonatkozásában a közműolló kedvezőbb képet mutat, mint a városok esetében. Ennek egyik oka a támogatási rendszer felépítése, amely új induló beruházásokat kedvezőbb kondíciókkal támogat, mint meglévő rendszerek bővítését. Szennyvízelvezetés vonatkozásában a nagytérségi régiók kialakulása kevésbé terjedt el, mint a vízellátás esetében.

Az alegység vízgyűjtő területét számos szennyvízbevezetés terheli. Nagyobb települési szennyvíztisztítók a területen: Budapest Észak-Pesti szennyvíztisztító-telep (155-200 ezer m3/nap) szennyvíz kezelésére alkalmas, míg Vác (18.000 m3/nap), Szentendre (14.000 m3/nap), Budaörs (12.000 m3/nap), Gödöllő(10.000 m3/nap), Budakeszi (8.000 m3/nap), Törökbálint (8.000 m3/nap), Érd (8.000 m3/nap), Százhalombatta és Dunakeszi (7.000 m3/nap) szennyvíz kezelésére alkalmasak, és több település szennyvizét kezelik.

A térség települései közül csupán Vác és Szentendre csatornahálózatának töredéke szorul rekonstrukcióra, a többi település csatornahálózata legfeljebb 40 éves. A meglévő üzemelő rendszerek általában gravitációs jellegűek. Néhány településen illetve településrészen működik nyomásalatti vagy vákuumos rendszer.

A vizsgált térség települései közül Gyál, Üllő, Vecsés, Kerepes Kistarcsa, Nagytarcsa, Vecsés, Nagykovácsi Remeteszőlős és Budakalász szennyvizeit jelenleg a budapesti csatornahálózat fogadja.

Az iszapkezelés általában valamilyen formában megoldott, azonban az iszapelhelyezés rendezetlen. Általánosságban az iszapot kezelés után szeméttelepen vagy a szennyvíztisztító telepen deponálják, ez azonban hosszabb távon nem lehet megoldás. Budakeszin - a térségben egyedüliként - az iszapot égetik.

Az 1990 óta kiépült és épülő szennyvíztisztító telepek technológiai vonatkozásban meglehetősen változatos képet mutatnak. Versenyeztetés során több új szennyvíztisztítási technológia jelent meg a piacon. Kisebb települések esetében az első ütemben kiépített szennyvíztisztító telepek üzemelési gondokkal küzdenek a csatornázottság lassú ütemű kiépítéséből adódó szennyvíz hiány miatt. A térségben előfordulnak túlméretezett, alulterhelt rendszerek, nehezen beállítható szennyvíztisztító telepek is.

Az agglomeráció valamennyi településén a bekötöttségi százalék minden esetben kisebb mint a csatornázottsági mutató, ami a lakosság rákötési kedvét jellemzően érzékelteti. A bekötési arány javításának érdekében hatósági és helyi rendeletek megalkotására van szükség, egyébként a kiépített művek működőképessége úgy műszaki, mint gazdaságossági szempontból megkérdőjelezhető.

A térség nagyobb részén II. vízminőségi kategória figyelembevételét írják elő a szakhatóságok a szennyvíztisztító telepek méretezésénél, amelyet a napjainkban alkalmazott technológiák teljesíteni tudnak. A szennyvíztisztítással kapcsolatos feladatok. A területen található szennyvíztisztítók kapacitásának és tisztítási hatásfokainak javítása, foszfor, nitrát tartalom eltávolítása. A Pók utcai átemelő üzembe helyezésével az Észak-pesti szennyvíztisztító csúcsterhelés közelébe kerül.
Veresegyház és Dunakeszi szennyvíztisztító bővítése, korszerűsítése szükséges. A kistelepülések szennyvíztisztító telepei nem tudják a tömény szennyvizeket kellőhatásfokkal kezelni, ezzel szennyezik a kisvízfolyásokat. Lökésszerű, nem kellően kezelt ipari szennyvizek és a lakossági csapadékvíz terhelések. Hosszabb időre zavart okozhatnak a szennyvíztisztító telepek működésében, ezáltal megnövekedik a befogadók terhelése. A Csepeli központi szennyvíztisztító telep beüzemelése után a Főváros szennyvizeinek mintegy 80 százaléka kerül megtisztításra, a Dél-budai regionális szennyvíztisztító telep beüzemelése után ez az arány 100 százalékot elérheti, amire még a Dél-Budai agglomerációs területek szennyvizei is rákötésre kerülhetnek.

5.13.3 Az agglomeráció szektorainak szennyvízcsatornázása, szennyvízelvezetése

A szennyvízcsatornázás ellátottságát a vízellátáshoz hasonlóan három mérhető jellemzővel – a szennyvíz-csatornahálózatba bekapcsolt lakások aránya, a közcsatornával elvezett szennyvíz mennyisége, a közüzemi csatornahálózat hossza - vizsgáltuk az elmúlt1996 – 2008 időszakában.

A fővárost körülvevő agglomeráció szennyvízcsatornázása és szennyvíztisztítása az elmúlt évtizedben - pontosabban 1996 és 2008 évek között - jelentős változáson ment keresztül. Addig, míg a vizsgált időszak kezdetén szinte csak a városok szennyvízcsatornázásáról lehetett beszélni, a vizsgált időszak végére nyolcvan településből csak négy településen nem valósult meg a szennyvízcsatornázás.

Az agglomeráció egyes településein a csatornázottság még mindig megoldatlan, ezeken a területeken a földmedres leürítők szolgálnak az emésztőgödrökből származó "iszap" megnevezésű hulladékok befogadására. A Közép-Duna-völgyyi Környezetvédelmi,

Természetvédelmi és Vizügyi Felügyelőség a települési önkormányzatokat ösztönzi az illegális lerakások felszámolására, valamit a közszolgáltatás olyan módon történő megszervezésére, hogy a hulladékok tervezett begyűjtésére engedéllyel rendelkezi szakcégekkel szerződjenek. Az engedéllyel rendelkező inert hulladékhasznosító létesítmények száma évről-évre nő.

A szennyvízcsatornázás és egyben a szennyvíztisztítás mennyiségi és minőségi növekedését a szennyvíz-csatornahálózatba bekapcsolt lakások számával, a vezeték-hosszarámyos növekedéssel, valamint a beépítésfejlesztés hatására létrejött többlet szennyvízmennyiséggel vizsgáltuk. A vizsgált időszak elején a 1996 –ban a szektorok – a közüzemi hálózatra rákötött lakások aránya – 2,7% és 35,6% között változott. Ez az arány 2002-re 27,4-61,1 %-ra emelkedett. Feltűnő volt az időszakban a délkeleti és a nyugati szektor ellátottságának időszakra vonatkozó jelentős emelkedése, mely már 2002-re 57-61,1%-osra emelkedett. Az ellátottsági színvonal 2008-ra két szektor kivételével 70% fölé emelkedett, közelítve a főváros 98,1%-os ellátottságát. A szennyvíz-csatornázottság ellátottsági színvonalának fejlődését településenként és szektoronként a melléklet 1. és 2. számú táblázata tartalmazza. A szektorokban a szennyvízcsatorna ellátottságát az 4. számú grafikonban ábrázoltuk.

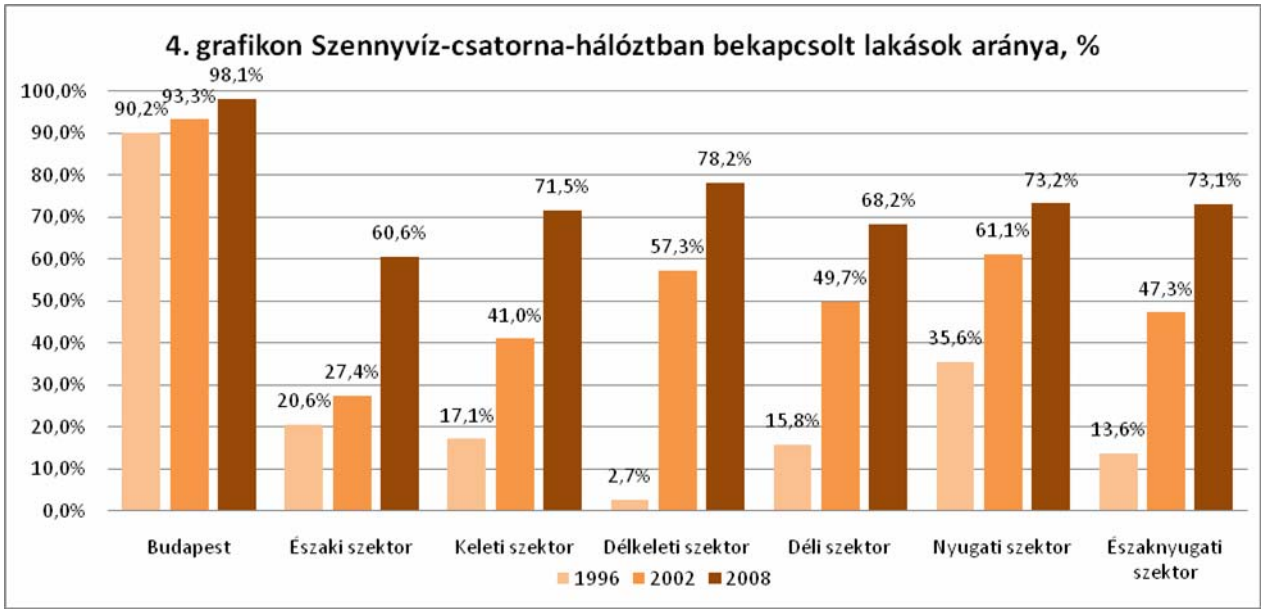

A szektoroknál vizsgáltuk a települések és azokon keresztül a szektorok szennyvízmennyiségeit, mely alátámasztja az ellátottsági fejlődést. A szektorokban a közcsatornával elvezetett szennyvízmennyiségeket a 3-as és a 4-es táblázatban adtuk meg.
A szektoronkénti a közcsatornával elvezetett szennyvízmennyiségeket az 5. számú grafikonban ábrázoltuk.

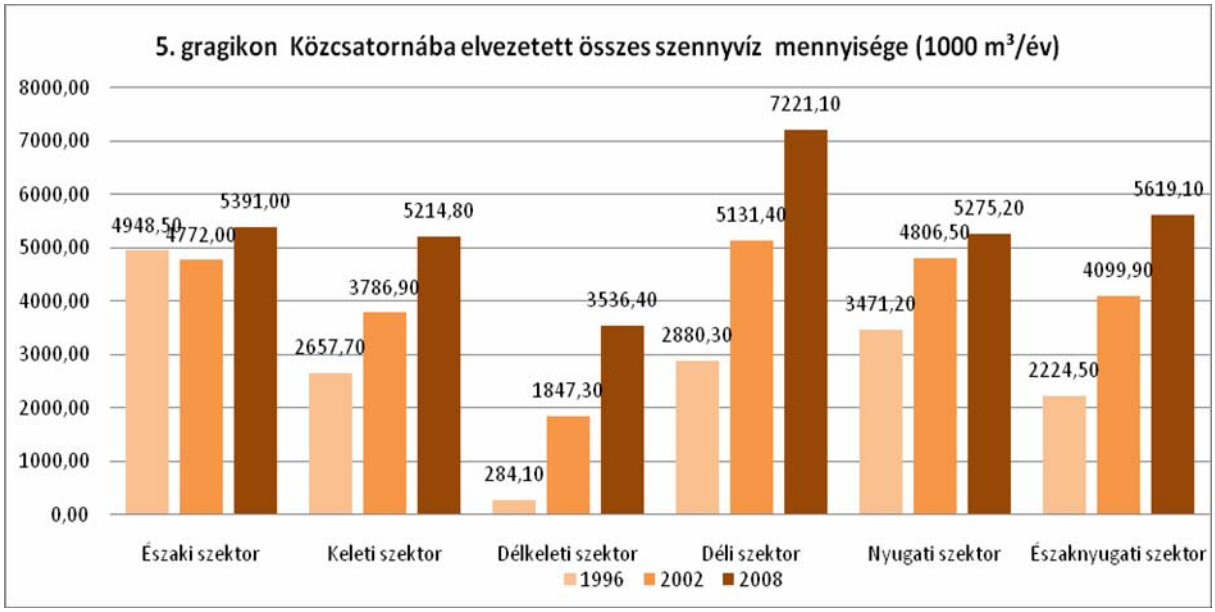

A települések szennyvíz-csatornahálózatainak fejlődését, a hálózati fejlesztéseket az 5–ös és a 6-os táblázat tartalmazza. Az agglomerációs szektorok hálózatnövekedése a 6. számú grafikonon mutattuk be.

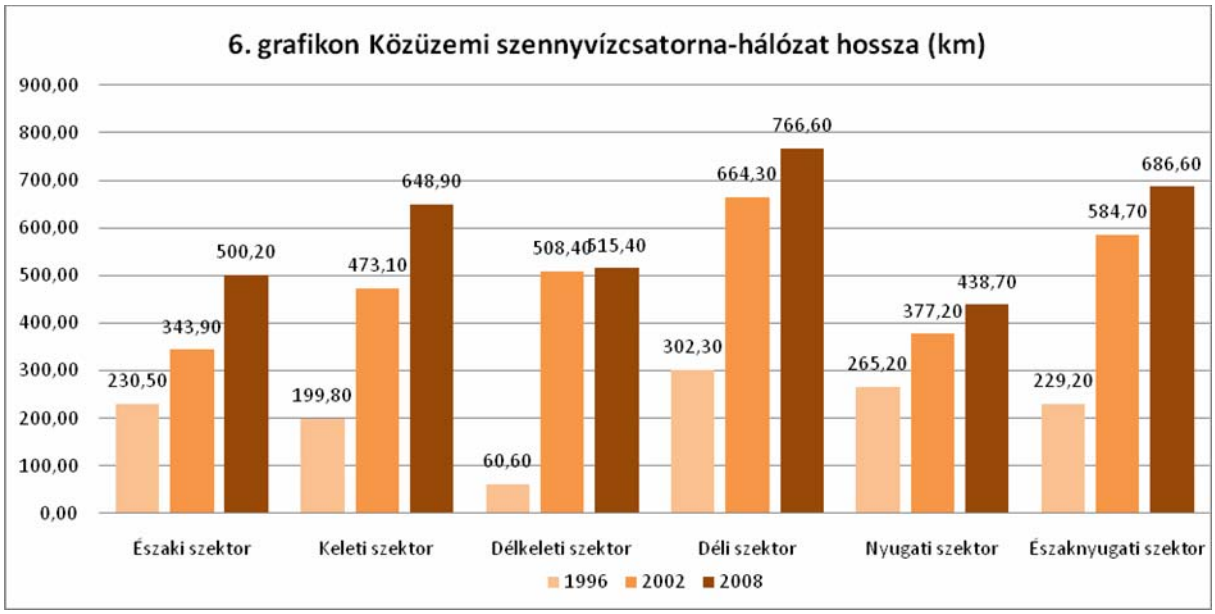

A külön vizsgáltuk és feldolgoztuk vízi-közművek a vízellátás szennyvízcsatornázás változását az u.n. közműolló alakulását az agglomeráció szektorainál.

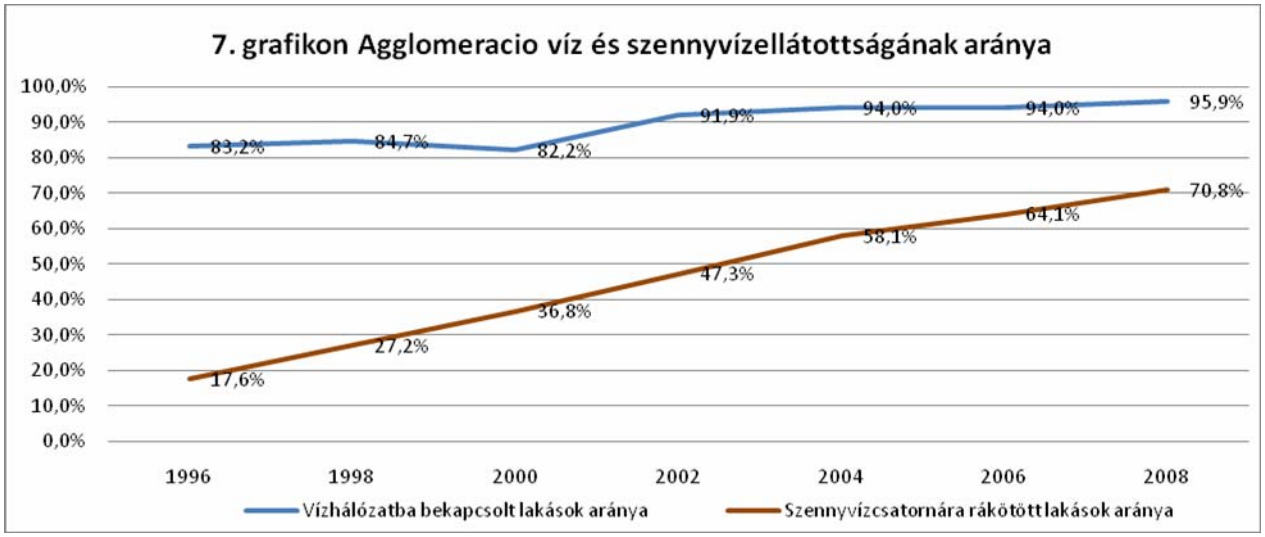

Vizsgáltuk a Duna bal, illetve jobb parti szektorainak közműolló alakulását, melyeket grafikonok formájában adtuk meg.

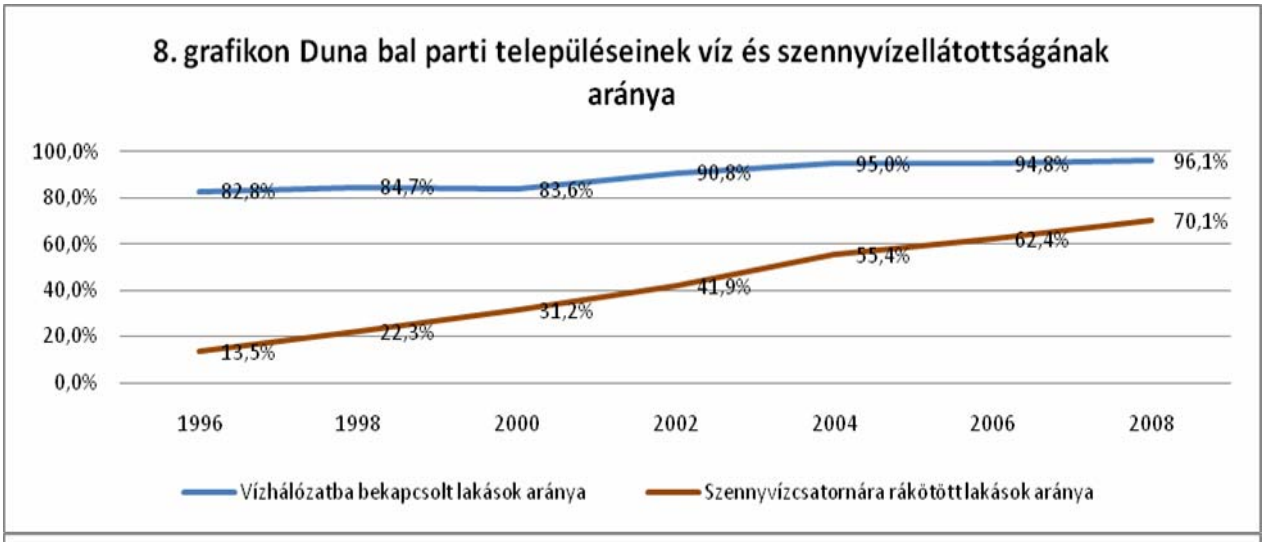

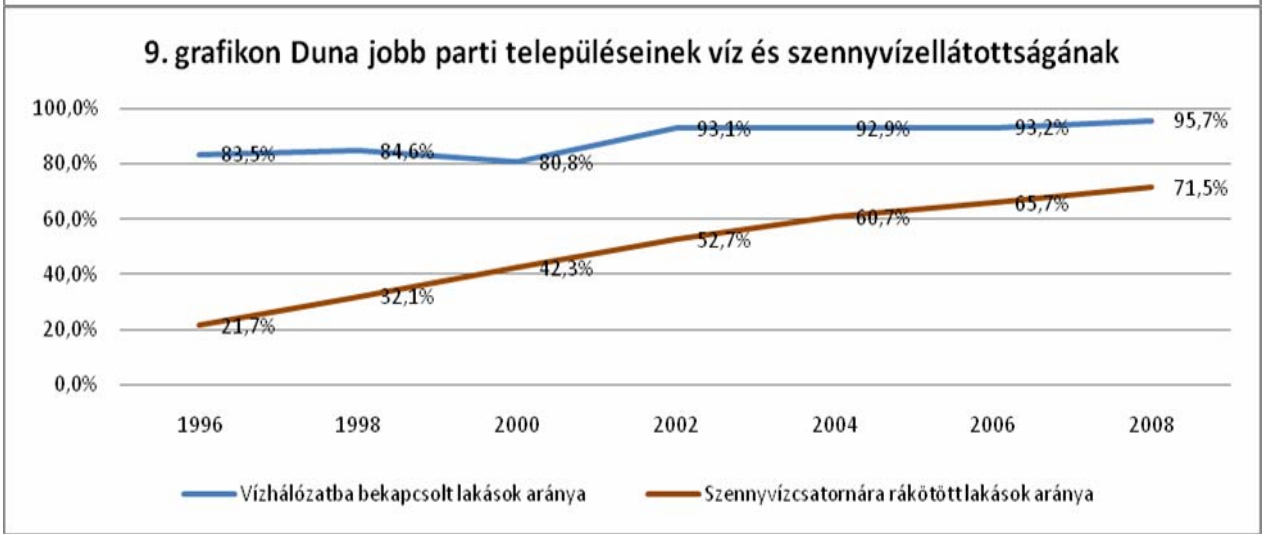

5.14 Az energiaellátás helyzete, térségi hálózati elemei

5.14.1 Tények, a jelenlegi helyzet jellemzői és a változások

Energiagazdálkodás

A Budapesti agglomeráció energiagazdálkodása az elmúlt 10 év alatt számos tekintetben megváltozott. Fejlődési irányai nem követik az országos trendeket, sokkal inkább az Európai Unió fővárosai szerinti új igényekkel kell megbirkózni, amelyet felfokoznak a klímaváltozással járó energiaigény-növekmények (intézmények, raktárbázisok növekedése, a fűtésnél nagyobb hűtési igények kielégítése).

Az ipari fejlődés megtorpanása után, a szerkezetváltás hozott ugyan valamivel kedvezőbb, hatékonyabb energiafelhasználást, de különösen a közelmúltban, a gazdasági válság okozta termeléscsökkenés és az ezzel járó foglalkoztatás-csökkenés a helyi energiagazdálkodást elbizonytalanította, az elengedhetetlenül szükséges, fenntartható fejlesztést, hálózati rekonstrukciót, távfűtőművi korszerűsítéseket stb. lelassította.

Az agglomerációban, ellentétben az ország népességének jelentős csökkenésével szemben, itt bővülés, s ezzel járó energiaigény növekedés is kimutatható, részben a munkaerő beáramlása miatt a távolabbi régiókból, részben a folyamatos bevándorlás miatt, ami a központi régióban több tízezer fős növekedést eredményez (országosan 166 ezer főt 2005-ben) évente.

További változás mutatható ki a fosszilis energiahordozói árak (kőolaj, földgáz, szén) állandó és meredek növekedése miatt abban, hogy a jól kiépített hagyományos energiaellátó rendszereken keresztül vételezett energiaellátás-szolgáltatás megdrágult, ezért különösen a főváros környéki településekben alternatív, főleg új hőenergia-ellátási módokra (biomassza bázisú fűtés, HMV) való átállítási szándékok erősödtek föl (pl. napkollektoros HMV + fűtés kiegészítés, hőszivattyús hőellátás, geotermikus hőenergiahasznosítás stb.), amelyek üzemvitelüket tekintve ugyan versenyképesek már ma is, de létesítésükhöz támogatási igénnyel lépnek fel mind a lakossági, mind az önkormányzati, mind a vállalkozói szférában.

A vázolt hagyományos és újszerű energiaellátásmódok összehangolása érdekében, ma már nélkülözhetetlen olyan energiagazdálkodási szervezet működtetése, mely a hosszabb távú tervek megvalósítását koordinálja.

Energiaellátás

A budapesti agglomeráció területén a **villamosenergia-ellátás** teljes körű alapellátásként kezelve a belterületeken mindenütt megoldott, kivéve azokat a külterületi tanyás térségeket (a terület ÉK-i és DK-i részén), ahol a nagyüzemi szövetkezeti gazdálkodás megszűnésével a lakosság egy részét ellátó hálózat tulajdonviszonyai bizonytalanná váltak. Ezen alfogyasztók villamosenergia ellátása középtávon rendezésre kerül, megfelelő támogatási módok juttatása révén.

A vizsgált terület **vezetékes földgázhálózati ellátása** 100%-osnak tekinthető (1992-ben az ellátás 50%-os volt) valamennyi település belterületén, a településen belüli ellátottság azonban az igényektől függően különböző:

Az országos villamos energia és földgáz energia hálózati alap és főelosztó-hálózatok elérik és behálózzák a vizsgált területet, a hazai és a nemzetközi kooperációs rendszerszabályozási előírásai szerint üzemelnek.

Az energiahálózatok műszaki színvonala és állapota a főváros és agglomerációs övezetének területén összességében megfelel az országos átlagnak, ezen belül az egyes alrendszerek hálózatai egymáshoz képest és területileg is eltérnek egymástól. A legnagyobb arányú fejlesztést a térség villamos energia fő- és elosztóhálózata igényli. Ezt a fővárosban a hálózatok és az alállomások elöregedése, túlterheltsége, az övezetben pedig a dinamikusabb fejlesztési igényű lakossági-kommunális és az ide települt "zöldmezős" hazai és külföldi vállalkozói ágazat (kereskedelem, raktár, feldolgozóipar) növekvő igényeinek arányosabb kielégítése indokolja.

Az **energia-bázislétesítmények** közül legjelentősebb környezetszennyezők a – Budapesti agglomeráció területén nem, de határaitól néhány 10 kilométeres távolságon belül megtalálható - **széntüzelésű erőművek**. A Budapesten és az agglomeráció határaitól nem nagy távolságban működő ilyen típusú erőművek mindegyike rekonstrukcióra szorul. A SO_2 és CO kibocsátás Budapest levegőszennyezettségi állapotát is kedvezőtlenül befolyásolja.

Az energiarendszerek elosztóhálózatai – föld feletti és földalatti vezetékeinek jelentős hányada – egymással és a települési hosszú távú érdekekkel koordinálatlanul kerültek kialakításra, így ezek negatív módon befolyásolják a térség területfelhasználásának alakítását.

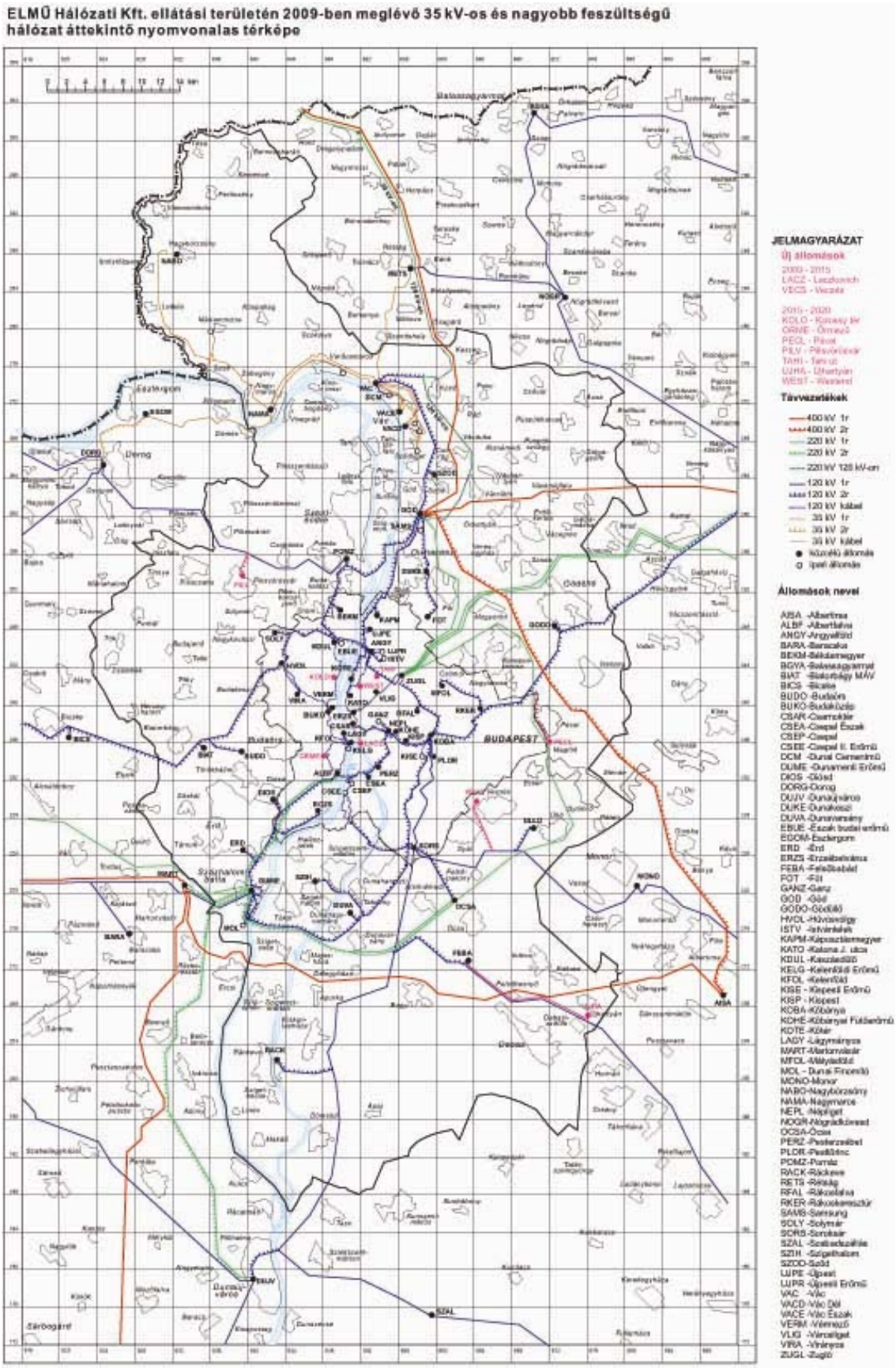

ELMŰ Hálózati Kft. ellátási területén 2009-ben meglévő 35 kV-os és nagyobb feszültségű hálózat áttekintő nyomvonalas térképe

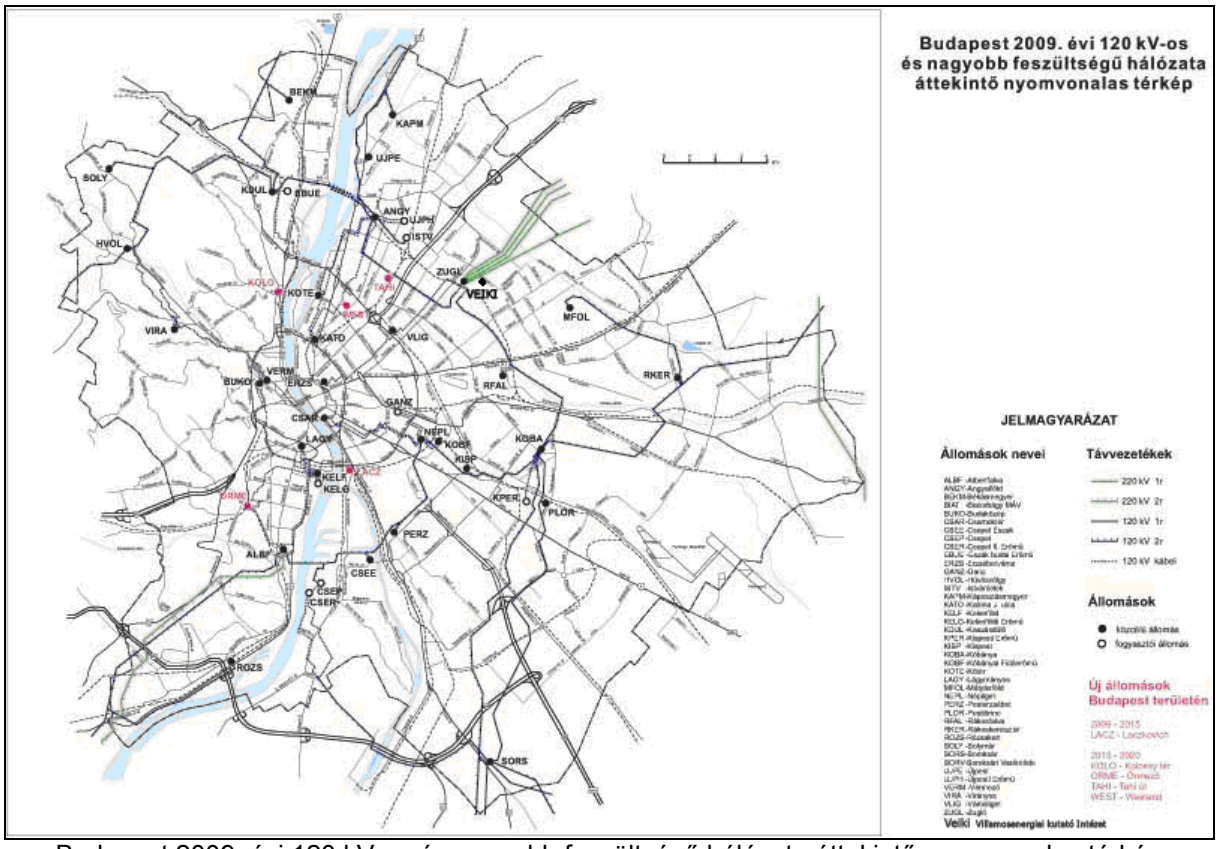

Budapest 2009. évi 120 kV-os és nagyobb feszültségű hálózata áttekintő nyomvonalas térkép

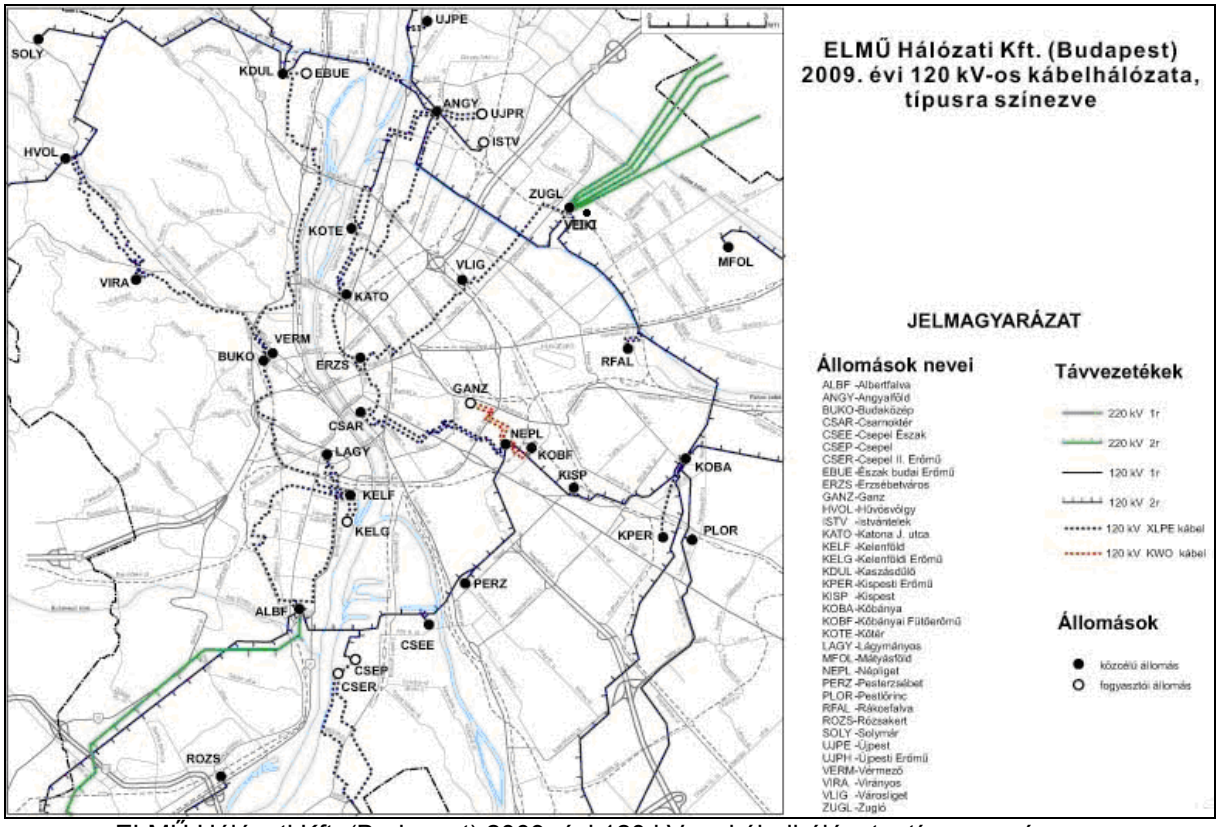

ELMŰ Hálózati Kft. (Budapest) 2009. évi 120 kV-os kábelhálózata, típusra színezve

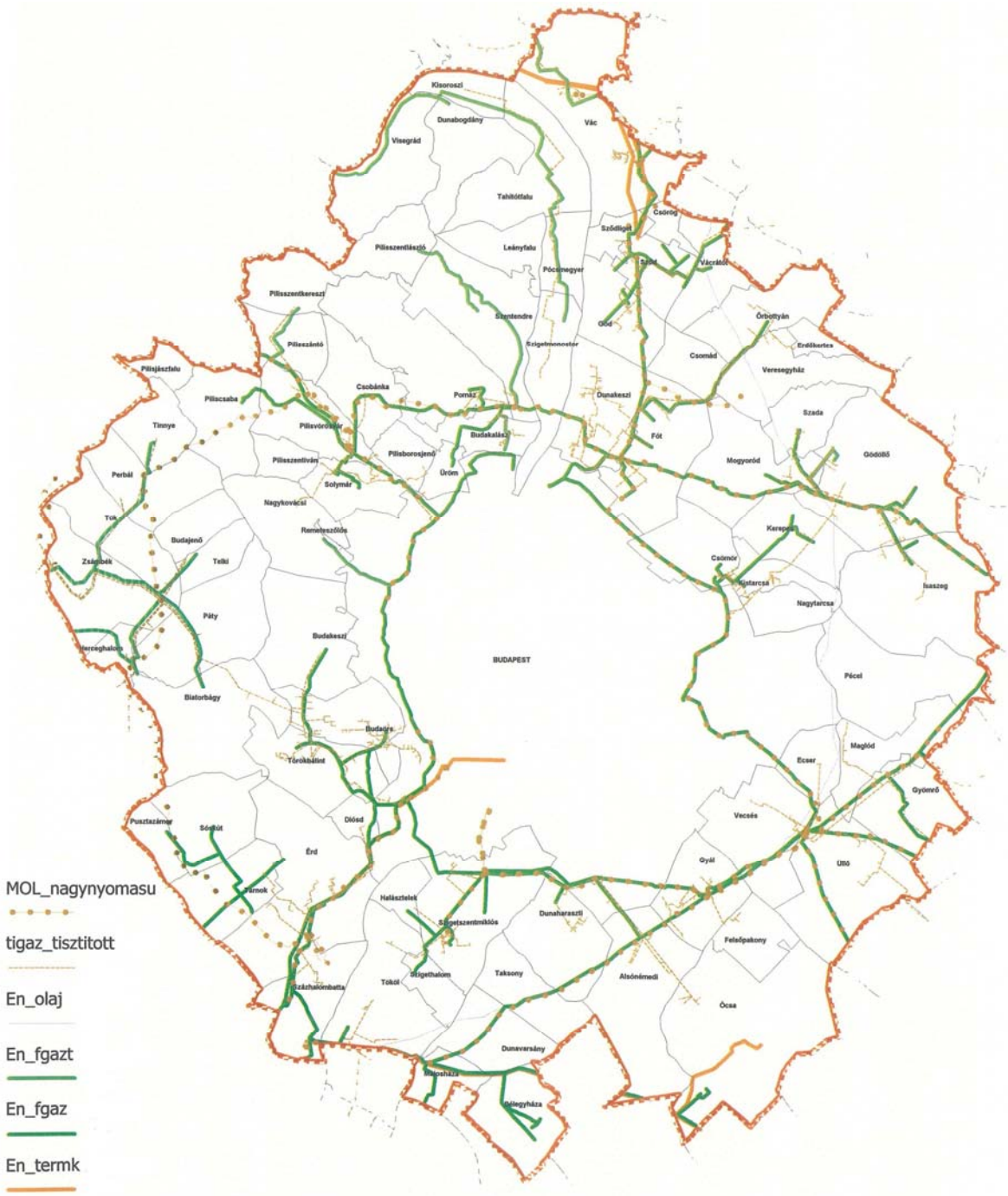

MOL_nagynyomasu

tigaz_tisztitott

En_olaj

En_fgazt

En_fgaz

En_termk

A budapesti agglomeráció földgáz vezeték hálózati rendszere

Budapesti agglomerációban üzemelő, illetve tervezett erőművek 2010. augusztus

Engedélyes neve	Erőmű helye	Teljesítmény [MIN]	Kereskedelmi üzem kezdete	Erőmű típusa	Erőmű címe
Budapesti Erőmű Zrt. Kelenföldi Erőmű	Budapest	185,9	1905.06.17	szénhidrogén tüzelésű kombinált ciklusú fűtőerőmű	1117 Budapest, Budafoki u. 52.
Budapesti Erőmű Zrt. Észak-Pesti Erőmű Újpesti Erőműve	Budapest	110	1978.	szénhidrogén tüzelésű kombinált ciklusú	1045 Budapest, Tó u. 7.
Budapesti Erőmű Zrt. Dél-Pesti Erőmű Kispesti Eröműve	Budapest	114,1	1905.05.22	szénhidrogén tüzelésű kombinált	1183 Budapest,Nefelejcs u. 2.
Alpiq Csepel Kft.	Budapest	403	2000.09.24	szénhidrogén tüzelésű kombinált	1211 Budapest,
Dunamenti Erőmű Zrt.	Százhalombatta	1753	1965.	szénhidrogén tüzelésű, blokkkapcsolású kondenzációs, valamint kombinált	2440 Százhalombatta, Erőmű
Városi Szolgáltató Zrt.	Szentendre	1,644	2002.10.28	földgáz tüzelésű gázmotoros erőmű kapcsolt	2000 Szentendre, Kálvária u. 26.
Zugló Therm Kft	Bp. Füredi úti fűtőmű	18,18	2005.05.01	földgáz tüzelésű gázmotoros erőmű kapcsolt hő-és	1144 Budapest, Füredi u. 53-63.
Dalkia Energia Zrt.	Szigetszentmiklós	1,048	2001.01.31	földgáz tüzelésű gázmotoros erőmű kapcsolt hő-és villamosenergia-termeléssel	2310 Szigetszentmiklós, Határ u. 12-14.
Dalkia Energia Zrt.	Budaőrsi Fűtőmű	1,018	2000.06.01	földgáz tüzelésű gázmotoros erőmű kapcsolt hő-és villamosenergia-termeléssel	2040. Budaőrs, Lévai u. 37.

Dalkia Energia Zrt.	Gödöllői Fűtőmű	1,358	2000.08.07	földgáz tüzelésű gázmotoros erőmű kapcsolt hő-és villamosenergia-termeléssel	2100 Gödöllő, Kossuth L. u. 31.
Sinergy Energiaszolgáltató Kft.	Rózsakert Budapest	1,6	2002.07.31	földgáz tüzelésű gázmotoros erőmű kapcsolt hő-és villamosenergia-termeléssel	1223 Budapest, Rákóczi F. u. 15.
Sinergy Energiaszolgáltató Kft.	Budapest MOM-Park	1	2000.11 01	földgáz tüzelésű gázmotoros erőmű kapcsolt hő-és villamosenergia-termeléssel	1123 Budapest, Alkotás u. 53.
RB Energia Termelő Kft	Budapest Rózsakert bevásárló kp.	1,416	2005.08.01	földgáz tüzelésű gázmotoros erőmű kapcsolt hő-és villamosenergia-termeléssel	1026 Budapest, Gábor Áron u. 74- 76.
Poligen V Energiaszolgáltató Kft	Vác GE	2,423	2005.10.27	földgáz tüzelésű gázmotoros erőmű kapcsolt hő- és villamosener gia- termeléssel	2600 Vác, Honvéd u. 21-23.
NT Poligeneráció Energetikai Szolgáltatc	Vác Naszálytej	1,817	2005.05.25	földgáz tüzelésű gázmotoros erőmű kapcsolt hő- és villamosenerg ia- termeléssel	2600 Vác, Deákvári fasor 10.

Poligen B Energiaszolgáltató Kft	Bp. GE	3,041	2005.07.15	földgáz tüzelésű gázmotoros erőmű kapcsolt hő- és villamosenergia-termeléssel	1044 Budapest, Váci u. 77.
NRG-Depo Kft.	Törökbálint	1,946	2006.06.26	földgáz tüzelésű gázmotoros erőmű kapcsolt hő- és villamosenergia-termeléssel	2045 Törökbálint Hosszúrét hrsz.: 062
Medenergo B Kft.	Budapest Országos Orvosi Rehab.	1,064	2006.06.30	földgáz tüzelésű gázmotoros erőmű kapcsolt hő- és villamosenergia-termeléssel	1528 Budapest Szanatórium u. 19.
Medenergo XI. Projekt Kft.	Bp. Szent Imre Kórház	1,82	2007 10 31	földgáz tüzelésű gázmotoros erőmű kapcsolt hő- és villamosenergia-termeléssel	1115 Budapest, Tétényi u. 12-16.
Kiserőmű Kft	Bp Szt László kórház	3,63	2006.01.10	földgáz tüzelésű gázmotoros erőmű kapcsolt hő- és villamosenergia-termeléssel	1097 Budapest, Gyáli u. 5-7.

ENER-G/KIPSZER	Bp. Jáhn F kórház	1,065	2003.12 13	földgáz tüzelésű gázmotoros erőmű kapcsolt hő-és villamosenergia- termeléssel	1204 Budapest, Köves u. 1.
Dalkia Energia Zrt.	Vác	1,003	1999.05.31	földgáz tüzelésű gázmotoros erőmű kapcsolt hő-és villamosenergia- termeléssel	2600 Vác, Vásár u.4.
Héder Kertészeti és Kereskedelmi Kft.	Vácrátót	1,065	2006.02.08	földgáz tüzelésű gázmotoros erőmű kapcsolt hő-és villamosenergia- termeléssel	2163 Vácrátót, 066/17 hrsz.
GM Pólus 10 Kft.	Budapest Pólus Center	1,942	2004.	földgáz tüzelésű gázmotoros erőmű kapcsolt hő-és villamosenergia- termeléssel	1152 Budapest, Szentmihályi u. 131.
Gáztech-CHP Kft.	Alsónémedi	1,819	2005.04.05	földgáz tüzelésű gázmotoros erőmű kapcsolt hő-és villamosenergia- termeléssel	2351 Alsónémedi, hrsz.: 2402
Fővárosi Gázművek Zrt.	BP Közt tér 20.	0,702	1999.12.04	földgáz tüzelésű trigenerációs erőmű	1081 Budapest, Köztársaság tér 20.

Főtáv-Komfort Kft.	Bp. Mogyoródi út	1,364	2002.	földgáz tüzelésű gázmotoros erőmű kapcsolt hő-és villamosenergia- termeléssel	Budapest XIV. Mogyoródi u. 41.

Főtáv-Komfort Kft.	Bp. Gyáli út	1,166	2005.	földgáz tüzelésű gázmotor os erőmű kapcsolt hő-és	Budapest IX. Gyáli u. 17-19.
Főtáv-Komfort Kft.	Bp. Tatai út	3,876	2005.	földgáz tüzelésű gázmotor os erőmű kapcsolt	1142 Buda
Fötáv-Komfort Kft.	Bp Lakatos u.	3,876	2005.	földgáz tüzelésű gázmotor os erőmű kapcsolt	1184 Buda
EETEK Holding Zrt.	Agro-chemie Budapest	2,185	2003.	földgáz tüzelésű gázmotor os erőmű kapcsolt	1225 Buda
EETEK Holding Zrt.	Váci Kórház	1,644	2002.	földgáz tüzelésű gázmotor os erőmű kapcsolt	2600 Vác, Döme tér
EETEK Holding Zrt.	Dunakeszi	1,96	2002.	földgáz tüzelésű gázmotor os erőmű kapcsolt	2120 Dunak
ZM-Energo Kft,	Budapest	2,3	2006.	földgáz tüzelésű gázmotor os erőmű kapcsolt	1101 Budapes

Dalkia Energia Zrt.	Érd	1,018	2001.	földgáz tüzelésű gázmotoros erőmű kapcsolt hő- és villamosenergia-termeléssel	2030. Érd, Emília u. 6.
CHP-Erőmű Kft.	Újpalotai Gázmotoros	23,2	2005.06.01	földgáz tüzelésű gázmotoros erőmű kapcsolt hő- és villamosenergia-termeléssel	1158 Budapest, Késmárk u. 2-4.
BRFK	Bp Teve u	2,9	1997.05.01	földgáz tüzelésű gázmotoros erőmű kapcsolt hő- és villamosenergia-termeléssel	1139 Budapest, Teve u. 4-6.
Green-R Energetika Villamos-és Hőenergia-termelő Zrt.	Rákoskeresztúri Erőmű	9,093	2005.12.01	földgáz tüzelésű gázmotoros erőmű kapcsolt hő- és villamosenergia-termeléssel	Budapest VII. ker. Gyökér u. 22.
Aquaréna Kft	Mogyoródi gázmot erőmű	0,5	2003.	földgáz tüzelésű gázmotoros erőmű kapcsolt hő- és villamosenergia-termeléssel	2146. Mogyoród, Vízipark u. 1.
HMN Energia Kft.	Gödöllő	17,253	2005.12 05	földgáz tüzelésű gázturbinák és gázmotor kapcsolt hő- és villamosenergia-termeléssel	2100 Gödöllő, Táncsics Mihály u. 82.
MVM Észak Budai Projekt Kft	MVM Észak Buda	49,98	2007.12.29	gázturbinás, kombinált ciklusú, kapcsolt hő-és villamosenergia - termelés	1037 Budapest, Kunigunda u. 49.
BE Optimum Kft	Kelenföldi erőmű	10	2009.08.31	földgáz	1117.

				tüzelésű gázturbinás erőmű	Budapest, Budafoki u. 52.
HM Bp. Erdőgazdaság Zr-t.	Szentendre	1,3	2004.11.21	biomassza tüzelésű erőmű gőzturbinával	2000 Szentendre, Dózsa Gy. u. 12.
BKSZT Budapesti Szennyvíztisztítási Kft.	Csepel	4,245	2010.05.01	biogáztüzelésű gázmotoros erőmű	1211 Budapest, Nagy Duna sor 2.
New Energy Kft.	Dunaharaszti	1,056	2005.	pirodízel olajjal működő dízelmotoros erőmű	2330 Dunaharaszti, hrsz.: 0168/24
FKF Zrt.	Fővárosi Hulladékhasznosít	24	1981.	települési szilárd hulladékkal üzemelő erőmű hőtermeléssel	1151 Budapest, Mélyfúró u. 10-12.
Közép-Duna-völgyi Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság	Kvassay vízerőmű	2	1961.	vízerőmű	1095 Budapest Kvassay Jenő u. 1.
Zöld NRG-AGENT Kft.	Gyál Hulladéklerakó	0,48	2009.	depóniagáz tüzelésű gázmotoros erőmű	2360 Gyál, Kőrösi u. 53.

Tervezett erőművek

Engedélyes	Erőmű helye	Teljesítmény [MW]	Kereskedelmi üzem kezdete	Erőmű típusa	Erőmű címe
Merész Sándor	Csomád	0,249	2010.	biogáz tüzelésű	2161 Csomád, Újmajor

5.15 Közúti, kerékpáros, vasúti, légi és vízi közlekedés, megközelíthetőségi viszonyok, kapcsolati hiányok vizsgálata és értékelése

5.15.1 Az agglomeráció közlekedési helyzete

A Budapesti agglomeráció közlekedési hálózata kitüntetett szerepű, több nemzetközi és az országon belüli összes fő közlekedési irány metszéspontjában helyezkedik el. Az országban minden tekintetben a legfejlettebb a közlekedési hálózata, mindezek ellenére a fő problémát a közlekedési rendszer túlterheltsége okozza, ami centrális jellegéből, és a nagy arányú tranzit forgalomból adódik. Budapest agglomerációjának közlekedési rendszere, ennek színvonala - a Főváros és környékének folyamatosan változó kapcsolata, fejlettsége és fejlődési folyamatai révén - már eddig is folyamatos változásban volt, és ez a tény az elkövetkezőkben is így lesz.

A közúti forgalom folyamatos emelkedése és az úthálózat ennek nem megfelelő fejlesztése a közúti közlekedés területén okoz lassan már nehezen elviselhető feszültségeket. Az úthálózat rendszeresen nem tud megfelelni a forgalmi terheléseknek. Ezzel szemben a vasúti közlekedés nagymértékben visszaesett mind a teher- mind személyszállítás tekintetében, így a vasút pillanatnyilag inkább jelentős kapacitás-tartalékokkal rendelkezik.

A közúthálózat hiányosságai a hálózati hierarchia minden elemén jelentkeznek úgy az agglomerációs övezetben, mint Budapesten. Az agglomerációban a főúthálózat sugárirányú rendszere már kevés híján teljes, ennek ellenére rendszeres, napi torlódások jelentkeznek a reggeli és délutáni csúcsidőben. A hálózat egyik legnyilvánvalóbb hiányossága az útvonalak egyenkapacitás hiánya. Sokszor elegendő lenne az üzemeltető részéről egy kissé nagyobb odafigyelés, pl. egy-egy jelzőlámpa kismértékű átprogramozásával, egy csomóponti forduló irány számára építendő külön sáv biztosításával nagymértékű javulás lenne elérhető.

5.15.2 A távolsági közlekedés és a Budapesti agglomeráció kapcsolatai

Mivel Budapesten és agglomerációjában a nemzetközi és az országon belüli közlekedési főirányok közül sok találkozik, jelentős forgalmi célpont jellege mellett - közlekedési ágazatonként különböző mértékben, de – viszonylag jelentős az átmenő közlekedés szerepe is. A távolsági közlekedést lebonyolító közlekedési hálózatok az alábbiak.

Közúti közlekedés

Budapest jellemzően a IV és V helsinki folyosók metszéspontjában helyezkedik el, de az országot érinti, az agglomeráció közlekedési hálózatán is megjelenik az V/c és X/b folyosók forgalmának bizonyos hányada. Így az európai tranzitforgalom jelentős része érinti a térséget ennek közlekedési előnyeivel és környezeti, biztonsági hátrányaival együtt.

E nemzetközi útvonalak nem minden magyarországi szakasza épült ki jelenleg teljes hosszban autópályaként. A IV folyosó nyugati ága (M1) teljesen kiépült, a keleti ága (M5) Szegedig, innen a X/b szakasz részeként a határig. Az V folyosó nyugati ága (M7) teljes hosszban megépült, az V/c déli ág (M6) még nem jutott el az országhatárig. Keleti ága építés alatt áll, Nyíregyházáig elkészült (M3), a határig várhatóan folyamatosan épül. A folyosók autópályaként még ki nem épült szakaszai főutakon viszik a forgalmat, irányonként csak 1-1 forgalmi sávosak, így csak igen korlátozottan felelnek meg az egyre növekvő nemzetközi közúti forgalom - különösen a kamionforgalom - igényeinek.

Az ország úthálózatának egyes szakaszai az európai úthálózat (E utak), illetve a transzeurópai közlekedési hálózat (TEN-T, az Európai Unió közös érdekű közlekedési hálózata) részét képezi. A TEN-T hálózat felülvizsgálata az unió illetékes köreiben felmerült, melynek hazánkat is érintő változásai még nem alakultak ki.

Az országon belüli távolsági közúti forgalom - az országos főúthálózat sugaras szerkezete miatt - jelentős részben érinti Budapestet. A fővárosnak az országos hálózati adottságok miatt a fő közlekedési irányokban jó a kapcsolata, de jelentős városok, megyeszékhelyek csak másodrendű főúton érhetők el. A Budapestről kiinduló 30 országos útvonal közül 6 autópálya (M1, M3, M4, M5, M6, M7), 1 autóút (M2), 8 országos elsőrendű főút (1.,2., 3., 4, 5., 6., 7., 10.), a másodrendű főutak száma 5 (11., 12., 31., 51., 510.), a hálózat többi eleme az országos mellékúthálózat része.

A domborzati adottságok és az úthálózat szerkezete következtében a DNy-i területen egy viszonylag szűk területre koncentrálódik a főváros határát átlépő forgalomnak több mint 25 %-a. A fővároson áthaladó tranzitforgalom - ezen belül fokozott mértékben a nemzetközi forgalom – igen számottevő a legjelentősebb útvonalakon. Ebben a problémakörben nagymértékű javulást hozott az M0 autópálya közelmúltban átadott, jelentős hosszúságú szakasza, amelynek következtében a mintegy 80 km hosszúságúra növekedett pálya a főváros belső területeinek érintése nélkül segít elosztani a gyorsforgalmi (és egyéb országos jellegű) utak közötti forgalmat

A közúti távolsági tömegközlekedés színvonala a javuló sugárirányú kapcsolatok következtében általában emelkedik. Ez azonban inkább az agglomeráció területén kívül érvényes, ugyanis Budapest és közvetlen környezetében a távolsági autóbuszok az állandó forgalmi dugók következtében (csúcsidőben) jelentős késéseket szenvednek. A megépült népligeti autóbuszpályaudvarral a már működő Árpád hídi, a Népstadion és az Etele téri autóbuszpályaudvar együttesen képes lebonyolítani a távolsági autóbuszforgalmat, de a környéki (agglomerációs) autóbuszforgalom számára nem minden esetben megnyugtató a budapesti végállomások helyzete.

Vasúti közlekedés

Az országos vasúti törzshálózat centrális jellege miatt a vasúti hálózat teljes szállítási teljesítményének több mint 50 %-a érinti a Budapestre befutó vonalakat. A Budapestet érintő 11 vasútvonalon történt pálya- és gördülő állomány fejlesztések ellenére a vasúti alágazat egyenlőre nem tudja megállítani a közúti forgalom növekedését. A Budapestről induló vonalak közül 8 a transzeurópai vasúti áruszállítási hálózat részeként működő országos törzshálózati vasútvonal, 3 az egyéb országos törzshálózati vasútvonalakhoz tartozik. A vonalak vegyesforgalmúak, a személy és teherforgalom, illetve a távolsági és környéki forgalom azonos pályán bonyolódik le. Az utazási sebesség a fővárosi szakaszokon változó, de többnyire alacsony (60-80 km/ó), általában inkább csak az agglomerációban vagy azon kívüli szakaszon lehet egyes vonalakon 100, esetleg 100 km/ó feletti sebességgel közlekedni.

A forgalmat négy fejpályaudvar, két központi rendezőpályaudvar továbbá 45 állomás és megállóhely bonyolítja le. A korábbi időszakokhoz képest az áru- és személyszállítási teljesítmények visszaesése következtében a vonalak és az állomások egy részének jelentős a kapacitástartaléka a napi forgalomban.

Vasúti pályák

A fővárosba érkező 11 vasútvonal közül a transzeurópai vasúti hálózatba tartózó hazai vonalak mindegyike villamosított, a kelebiai vonal kivételével kétvágányúak. A 3 egyéb

országos törzshálózati vasútvonal egyvágányú, a vácrátóti villamosított, az esztergomi és lajosmizsei dízel vontatású.

Személyforgalom

A vegyes forgalom miatt a távolsági és nemzetközi forgalom valamint a más kezelést igénylő elővárosi forgalom keveredése akadályozza az optimális forgalom lebonyolítását. A nemzetközi vonatok fogadása és indítása 3 pályaudvarról történik, melyek közül csak a Keleti pu. közelíthető meg az összes nemzetközi fővonalról. A tranzit nemzetközi forgalom Kőbánya-Kispest állomást veszi igénybe.

A személyszállítást lebonyolító pályaudvarok, állomások és megállóhelyek infrastruktúrája és városi tömegközlekedési kapcsolatai változóak. Általában a peronoktól a tömegközlekedési csatlakozásokig jelentős gyaloglási távolságok adódnak. A gyalogos kapcsolatok kialakítása legtöbb helyen alacsony színvonalú.

A Déli pályaudvar, a Nyugati pályaudvar, a Keleti pályaudvar, Kőbánya-Kispest állomás és Újpest megállóhely metrókapcsolattal rendelkezik, de egyes nagy forgalmú állomások kapcsolata alacsony színvonalú. Sok helyen a peronok megközelítése különszintű megközelítés hiányában balesetveszélyes. A fejpályaudvarok városközpont-közeli elhelyezkedése kedvező a felszíni tömegközlekedési hálózat sűrűsége miatt, - a gyorsvasúttól függetlenül sok városi irányból közvetlenül elérhetők.

Vízi közlekedés

A Dunán belföldi menetrendszerű hajózás nincs, csak Bécsbe lehet menetrendszerű járattal eljutni. A nemzetközi forgalomban gyorsjáratként szárnyashajók közlekednek, amelyek sebessége 60-70 km/h. A Duna Budapesttől északra eső szakaszán a nyári félévben van kiránduló-hajó forgalom a fontosabb dunakanyari célpontokhoz. A déli Duna-szakaszon csak eseti kiránduló, városnéző hajójárat közlekedik.

A nemzetközi vízi turistaforgalom az elmúlt években növekedett. Ez érinti a nagyméretű szállodahajók számának jelentős növekedése mellett a jacht-forgalom növekedését is. A határ- és vámellenőrzések korábbi koncentrált megoldásának megszűnésével lehetőség nyílt a szállodahajók eddigi zsúfolt Belgrád rakparti elhelyezésének feloldása. A Duna mindkét partján és nagyobb hosszban elhelyezett kikötőelemek számának növelésével hosszabb távon megoldódott a probléma. A yahtok számára jelenleg még nincs megoldva a megfelelő számú és színvonalú kikötő kialakítása.

A nemzetközi és belföldi teherforgalmú kikötő Csepelen van. A kombinált áruszállítási módokhoz a Csepel-szigeti kikötő kapcsolatai nem kedvezőek, vasúti megközelítése körülményes, közúti kapcsolatai közvetlenül csak Pest felé vannak és túlterheltek. A várhatóan nagyobb jövőjű kombinált fuvarozási módokra a hazai hajózás sem létesítmények (kikötők), sem hajók tekintetében nincs felkészülve.

Légi közlekedés

Az agglomeráció, illetve Budapest területén fekszik a Ferihegyi nemzetközi repülőtér, amely nagyobb távlatban is az ország legjelentősebb repülőtere. Ferihegy többlépcsős fejlesztése alkalmassá teszi a nemzetközi nagygépes forgalom teljes mértékű lebonyolítására, de az egyre növekvő kisgépes igény kielégítésére a megoldásokat meg kell keresni.

A belföldi menetrendszerű légi közlekedés még nem indult be, csak a nemzetközi légiforgalom funkcionál egyre növekvő utasszámmal. A Ferihegyi repülőtér 2009 évi forgalma 8,1 millió utas/év volt, de 2008-ban már elérte a 8,4 milliót is. A forgalom két

terminálon bonyolódik le, a Ferihegy 1 és Ferihegy 2 közötti forgalommegoszlást a terminálok kapacitása, a repülőtér műszaki létesítményei és a forgalomra vonatkozó előírások határozzák meg. A két terminál a kettős üzemeltetésen kívül az utastájékoztatás szempontjából sem kedvező.

A repülőtér városi tömegközlekedési kapcsolatait a BKV autóbuszjáratokon kívül a repülőtér által üzemeltetett autóbusz és speciális taxi rendszer biztosítja. A BKV autóbusz járatai a 3-as metróvonallal adnak közvetlen kapcsolatot.

A Tököli repülőtér sorsa a befektetők kezében van, a repülés feltételeit a repülőteret övező területek beépítése jelentősen befolyásolja.

A Budaörsi repülőtér szilárd burkolatú fel-leszállópálya hiányában jelenleg a kisgépes légiszolgálatok bázisa.

5.15.3 Budapest közlekedési kapcsolatai az agglomeráció területével

Az országos és nemzetközi forgalom mellett igen jelentős az agglomeráció és a főváros közlekedési kapcsolatrendszere. Ebből is talán a leglényegesebb a Budapestre naponta ingázók utazási körülményeinek javítása. Ezek száma mintegy 200 ezer főre tehető. Budapestről pedig közel 50 ezren utaznak naponta a munkahelyükre az agglomeráció vagy a megye településeire. A naponta beutazók számára lényeges a közlekedési kapcsolatok sűrűsége, színvonala, mert a naponta esetleg rendszeresen ismétlődő negatívumok erősen rontják az agglomeráció lakosságának komfortérzetét.

Közúti közlekedés

Budapest környékének közúthálózata (a fővároson belüli hálózathoz hasonlóan) elsősorban sugárirányú, a kör- és harántirányú útvonalak hiánya a nagyobb utazási távolságok miatt itt fokozottabban jelentkezik.

A főváros határán áthaladó 30 országos útvonalon érkezik a fővárosba az agglomeráció felől Budapest határát átlépő utasforgalom mintegy 70 %-a, a 15 fő- és gyorsforgalmi út bonyolítja le a kétirányú forgalom döntő részét. Az agglomeráció külső határán átlépő forgalom a főváros határát keresztező forgalomnak kb. 60 %-a. A főváros környéki települések igen jelentős budapesti célú forgalma, a helyi (önkormányzati tulajdonú úthálózathoz tartozó) kapcsolatok hiányában nagyrészt az országos közutakon bonyolódik le, amely így a távolsági forgalom mellett szintén a főutakat terheli. Az agglomeráció lakosszámának növekedésével párhuzamosan egyes országos főutak és mellékutak telítődnek (M1-M7 és kapcsolódó úthálózata, M3, 10. sz. főút, stb.), amely nem csak a rendszeresen beutazók számára hátrányos, hanem az út környezetében élő lakónépesség részére is sokszor nehezen elviselhető forgalmi és környezeti problémákat jelent.

A gyorsforgalmi utak építésében az utóbbi időszakban történt előrelépés, de igen jelentős nehézségeket okoz a Főváros és az agglomeráció területén a gyűrű irányú elemek hiánya. Az M0 autópálya megépült szakasza természetesen nagy segítséget jelent ebben a tekintetben, de ez az egy útvonal természetesen nem felelhet meg minden ilyen irányú igénynek. Az egyéb körirányú elemek hiánya okozta forgalomátrendezés olyan mértékű, hogy több viszonylatban vállalják a közlekedők a jelentős útvonal-hosszabbodást eredményező M0 autópályán illetve autóúton való közlekedést a látszólag rövidebb, de időben jóval hosszabb belső útvonalak helyett. Ezáltal viszont az egyébként is terhelt sugár irányú hálózati elemeken jelenik meg többletforgalom, amely szintén további nehézségeket okoz. Ez a folyamat nem csak egyszerűen többlet utakat, többlet forgalmi terheléseket,

ezáltal gazdaságtalanabb közlekedést eredményez, de a hosszabb utak következtében a nagyobb üzemanyag-felhasználás miatt jelentős további környezeti terheléseket is okoz.

A város és környékének alsóbbrendű úthálózata is - a főúthálózathoz hasonlóan - hiányosságokat mutat. Egyrészt egyes elemei túlterheltek, mivel a főúthálózat hiányosságai és kapacitáshiánya miatt olyan forgalom is ezeken az útvonalakon jelentkezik, amely egyébként nem kellene, hogy megjelenjen az alsóbbrendű hálózati elemeken. Másrészt a ki nem épített elemek hiánya miatt különböző jellegű, sebességű és összetételű forgalmi áramlatok keverednek, amely gazdaságtalan és balesetveszélyes forgalomlebonyolódást eredményez.

Az agglomeráció budai oldalának intenzívebb beépítése következtében, valamint a Budai hegység terepviszonyai által okozott nehézségek miatt ezen területek forgalmának fővárosi bevezetése egyre jelentősebb problémát jelent. Az agglomerációban levő települések fokozott fejlesztése miatt (pl. Telki, Páty, Budakeszi) a szinte egyetlen reális budapesti bevezetést nyújtó Budakeszi út túlterhelését jelenti. Hasonló a helyzet a Pilisvörösvár, Piliscsaba, Tinnye által keltett forgalommal. Ezen területeken a forgalom szétosztására alkalmas harántirányú útvonal nincs, a sugárirányú utak direkt terhelésével érhető csak el a főváros.

Az ÉNy-i agglomerációs területeket feltáró 10. sz. és 11. sz. főútnak nincs alternatív útvonala, az M0 autóútra forduló forgalmon felüli forgalom a fővároson belül a III. kerület központjára vezetik rá a forgalmat. A főutak tehermentesítésére Üröm és Budakalász közterületei és a III. kerület között helyi kapcsolatok alakultak ki.

A Szentendrei-szigeti települések állandó kapcsolata csak a Tahitótfalui híd, a 2. sz. főút felé csak komp-közlekedés biztosítja a forgalmat (Vác, Dunakeszi, Göd irányába). A 2. sz. főút korábbi túlterhelési problémáját megoldotta az M2 kiépítése, de a jelenlegi 2x1 sávos kiépítés lassan telítődik, így egyre balesetveszélyesebb a forgalom folyamatos emelkedése miatt.

A kelet-pesti térség közlekedési kapcsolatrendszerét nagymértékben átrendezte az M0 autópálya átadása. Az agglomeráció területeiről a fővárosba érkező utakon beérkező forgalmak így még kerülő utak árán is csökkentik a főváros belső területein eddig megtett utakat.

A D-DK-i agglomerációs térségben az M0 autóút jelenlegi kiépítése már régen nem felel meg a forgalmi, és a biztonságos közlekedés igényeinek. A jelenlegi úthálózati kapcsolatok miatt az M5 autópálya forgalma az M0 autópálya hiányzó szakasza miatt nagy mértékben megnőtt, az eltérő célú és összetételű forgalmi áramlatok kényszerű, rövid hosszon való fonódása balesetveszélyes helyzeteket teremt

Közforgalmú közlekedés

Budapest és környéke közötti tömegközlekedést a BKV, a MÁV és a VOLÁNBUSZ bonyolítja le. A főváros határát tömegközlekedési eszközzel átlépő utasok mintegy 50 %-a a közúti tömegközlekedés (BKV, VOLÁNBUSZ) vonalain utazik, a kötöttpályás tömegközlekedés járművein (HÉV, MÁV) a további 50 %.

A hálózati hiányosságok következtében a közúti tömegközlekedés nem bonyolódik le megfelelően. A MÁV - nem teljesértékű kapacitáskihasználása és az utóbbi idők járműfejlesztései ellenére - nem vesz részt kellő súllyal az elővárosi közlekedésben. A problémák ellenére a három üzemeltető (MÁV, VOLÁN, BKV) a már régóta ígért és mindenki által óhajtott érdemi, teljeskörű együttműködés helyett még nagyon az elején van a

Budapesti Közlekedési Szövetség érdemi működtetésében, sokszor felesleges versenyhelyzetet teremt, néha felesleges férőhely-kapacitásokat is mozgat.

Budapest kiterjedésének megfelelő gyors tömegközlekedési (gyorsvasúti) hálózat csak részben épült ki. A városi kötöttpályás tömegközlekedési eszközöknek a külső kerületekbe, illetve a városhatáron túlra nyúló vonalai komoly tényezői az agglomerációból érkező forgalomnak. Az egyre inkább beépülő budai hegyvidék és az agglomeráció legdinamikusabban fejlődő térségei ilyen jellegű kapcsolat nélkül csak a közúti tömegközlekedésre (és sajnálatosan a személygépkocsi közlekedésre) alapozottan fejlődhetnek.

A főváros környéki közforgalmú közlekedésben egységes tarifa és integrált hálózatok hiányában a három szolgáltató vállalat vonalai között az utasforgalom a területi feltárás, illetve a szolgáltatási színvonal alapján oszlik meg. A BKV HÉV vonalai közül a legmagasabb szolgáltatási szintet nyújtó vonal a Bp. Batthyány tér - Szentendre vonal, amely Budapesten kívül is 10-15 perces sűrűséggel közlekedik és belvárosi metrókapcsolata van, forgalma is a legnagyobb. A vonal a jelentősen fejlődő Budakalász - Pomáz - Szentendre településcsoport kapcsolatát biztosítja.

A Bp. Örs vezér tere - Gödöllő vonal (Cinkota - Csömör elágazással) az alacsony utazási sebesség miatt kedvezőtlen eljutási sebességet biztosít a városközpontig annak ellenére, hogy az Örs vezér terén a 2. metróvonal biztosít csatlakozást.

A Bp. Vágóhíd - Dunaharaszti - Ráckeve HÉV vonal Dunaharasztiig biztosít csúcsidőben 15-30 perces, megfelelő sűrűségű közlekedést, Tökölig kétvágányú a pálya, Tököltől délre Ráckevéig az egyirányú pálya a kis utasforgalmat képes lebonyolítani. A jelentős ingázó forgalmú Szigetszentmiklós - Szigethalom településcsoport a Csepel-szigeti - jobb utazási sebességet biztosító - autóbuszvonalak miatt csak kis mértékben részesedik a HÉV utasforgalmából. A vonal fővárosi kapcsolata nem kedvező a Vágóhídi végállomásnak nincs közvetlen gyorsvasúti csatlakozása. A csepeli HÉV megállója egyrészt igen jelentős gyaloglási távolságra van, másrészt e megálló már csak egy megálló-távolságra van a belső végállomásától.

A BKV Budapest határát átlépő autóbuszjáratai közül a legjelentősebbek a Buda környéki települések járatai, mivel nagy részüknek más tömegközlekedési kapcsolata nincs (Nagykovácsi), vagy a párhuzamos VOLÁN járatok nagyobb távolságból jőve (már telítve) haladnak át a településen.

A MÁV 11 Budapestre érkező vonalán a környéki forgalom változó, részben a települések és a vasút relatív helyzetétől, a ráhordás színvonalától, részben a párhuzamos egyéb közlekedési lehetőségektől függ. Jelenleg a korszerű elővárosi közlekedésnek a MÁV vonalakon nincsenek meg a teljeskörű infrastrukturális feltételei annak ellenére, hogy a gördülő állományban történ változások az utóbbi időben szignifikánsak. A minőségi utazást lehetővé tevő szerelvények beszerzésének értelmét jól mutatja, hogy a Budapest – Esztergomi vonalon beállított új szerelvények hatására az utasforgalom ugrásszerűen megnőtt.

A környéki közlekedés szempontjából kedvező a Bp. Nyugati pu. - Szob vonal, itt az utasforgalom is jelentős. A vácrátóti vonalon a vonatok követési ideje kedvező, de az utazási sebesség igen alacsony. A hatvani vonal forgalma a közel párhuzamos HÉV és autóbusz vonal miatt kicsi.

Az újszászi és ceglédi vonalon jelentősebb az elővárosi forgalom az agglomeráció nagyobb kiterjedése miatt, mindkét vonalon a távolsági vasúti forgalom miatt a megfelelő sűrűségű elővárosi közlekedés az infrastruktúra fejlesztését igényelné.

A lajosmizsei vonal egyvágányú, dízelvontatású, az utazási sebesség alacsony, a vonatok követési ideje nem felel meg az elővárosi forgalmi igényeknek. A kelebiai vonalnak a települések központjához képest kedvezőtlen elhelyezkedése miatt a környéki forgalomban viszonylag csekély a jelentősége.

A pusztaszabolcsi és székesfehérvári vonalon a követési idő az elővárosi forgalomhoz megfelelő, a vonalak fővárosi kapcsolata is jó (Déli pu., Kelenföld), de a párhuzamosan közlekedő VOLÁN járatok jobban feltárják a települések teljes területét (Érd, Tárnok, Diósd). A hegyeshalmi vonal Budaörs és Törökbálint területén olyan távol halad a forgalmi igények súlyvonalától, hogy csak kis részben kapcsolható be az utasforgalomba.

A VOLÁNBUSZ helyközi vonalhálózata a főváros környéki településeket - kevés kivétellel - érinti. A legjelentősebb VOLÁN autóbuszközlekedési irányok az érdi, a 10. sz. főút és a 2. sz. főúti, ezek forgalma meghaladja az 5.000 utas/nap/irány értéket.

A főváros Dny-i részéhez csatlakozó települések VOLÁN járatainak végállomása Kelenföldön van. A helyközi járatok Érd - Diósd térségét az M7 autópálya, illetve a 70. sz. főúton közelítik meg, csúcsidőben a városi autóbuszforgalomhoz hasonló sűrűséggel.

A Budakeszi felől érkező VOLÁN járatok Zsámbék - Perbál térségéből többnyire a Széna téri végállomásra közlekednek, a szolgáltatási színvonalat jelentősen rontja az alacsony utazási sebesség a Szilágyi Erzsébet fasor vonalán, a végállomás korszerűtlen.

A 10. sz. főút mentén a VOLÁN Pilisvörösvár - Pilisszántó, illetve Üröm - Pilisborosjenő felé igen sűrűn közlekedik, a csúcsidőszakban a követési idő 5-10 perc, a vonal jó kapcsolatokkal rendelkezik az Árpád-hídi végállomásnál. Szintén az Árpád-híd Pesti hídfőtől indulnak a fővárostól északra eső Duna szakasz két oldalán fekvő településeket megközelítő járatok mind a 11. sz. főúton Pomázig, mind a 2. sz. főúton Dunakesziig, szintén a városi járatoknak megfelelő követési idővel közlekednek.

A kelet-Pest környéki, az M3 autópályán, a 31. sz. főúton, a 4. sz. főúton közlekedő járatok kisebb forgalmúak, végállomásuk a Népstadion metró állomásnál van. Egyes Pest környéki települések megközelítését biztosító járatok végállomásai a külső kerületekben vannak (Nagytarcsa - Cinkota, Alsónémedi - Soroksár). A Csepel-szigeti járatok végállomása Csepel központjában a viszonylag jelentős forgalom ellenére infrastruktúra szempontjából nem megfelelő.

Kerékpáros közlekedés

A fővárosban és környékén a kerékpáros közlekedés aránya a többi közlekedési ágazatokhoz viszonyítva nem jelentős. A kerékpáros közlekedés feltételei nem alakultak ki, a kerékpárutak száma kevés, nem alkotnak összefüggő hálózatot, a kerékpározással kapcsolatos szolgáltató létesítmények kiépítése sem színvonalas. Bár a pénzügyi lehetőségek adta keretek között az útvonalak fejlesztése folyamatosan történik, de az egységes hálózat kialakítása még hosszabb időszakot igényel. A kerékpárutak építése több helyen nem az útvonal tényleges közlekedési igényei és keresztmetszeti lehetőségei szerint történik, nem alakult még ki az az összközlekedési szemlélet, amely a közlekedés minden résztvevőjének igényeit figyelembe véve végezné a fejlesztéseket.

A kerékpározás a kedvezőtlen feltételek miatt jelenleg elsősorban csak a szabadidős tevékenységekhez kapcsolódik, a hivatás-forgalomban csak néhány főváros környéki kisebb településen belül számottevő.

Budapesten és környékén jelenleg összefüggő kerékpáros útvonal kiépítésére csak a Duna két partján került sor, illetve van folyamatban.

5.15.4 Budapest közlekedése

Budapest közlekedésének kapcsolatrendszere

A budapesti közlekedési hálózatok összessége az ország legösszetettebb, legjelentősebb forgalomterhelést viselő rendszerét alkotja. Ennek a komplex rendszernek egyszerre kell megfelelnie
az európai jelentőségű város,
az ország fővárosa,
a lakónépessége és gazdasági súlya által determinált nagyváros
szerepkörökből adódó különböző feladatoknak, elvárásoknak.

Az egységesülő kontinensen belül az egyes régiók, különösen a nagyvárosi régiók közlekedési kapcsolatát hivatott biztosítani a Helsinkiben elfogadott európai közlekedési folyosók rendszere. Budapest európai jelentőségét – többek közt – a geopolitikai adottságokból származó természetes „közlekedési csomópont" helyzete is fokozza. Az országot és a várost három tervezett európai közlekedési folyosó (IV., V., VII.) és két csatlakozó mellékfolyosó (V/c, X/b) is érinti.

A város az ország történelmileg kialakult sugaras-gyűrűs közlekedési hálózatának középpontjában helyezkedik el. A közép-magyarországi régió területén a közlekedési hálózat térbeli sűrűsödése megfelel az azt meghatározó főváros jelentőségének.

A Duna két partján kialakult város kiterjedése nem éri el az ország területének 1%-át, azonban itt él a lakosság egyhatoda, és itt állítják elő a GDP mintegy 40 %-át. Ezeknek az igényeknek kell megfelelnie a főváros közúti és közforgalmú közlekedési hálózatainak.

Budapest közlekedésének helyzete

Budapest közigazgatási területére eső, közel 4000 km hosszúságú úthálózat – az országos közúthálózat részét képező gyorsforgalmi utak kivételével – a helyi (városi) közúthálózathoz tartozik, amelyből közel 600 km főútvonal. A közutak hálózati rendszere és kiépítettsége még ma is az 1952 előtti „kis Budapest" településszerkezetét tükrözi.

A város külső kerületeiben hiányos a főúthálózat (különösen a körirányú utak terén nagyok az elmaradások), a közel 3400 km hosszúságú gyűjtő- és mellékúthálózaton belül a lakóutcák közel egyharmada nem rendelkezik szilárd burkolattal (ami különösen EU-tagországként elfogadhatatlan).

A motorizációs szint folyamatos növekedése az elmúlt évtizedben felgyorsult, ma közel 350 szgk. jut 1000 lakosra. Várhatóan 10-15 éven belül eléri a telítettségi a 430 szgk/1000 lakos értéket. A gépjárműállomány növekedése mellett a gépjárműhasználat is jelentősen növekedett.

A gépjárműforgalom összetételében megemelkedett a nagy tengelyterhelésű járművek (kamionok) aránya, az ebből származó fokozott igénybevétel következtében a útburkolatok tönkremenetele felgyorsult.

Közúti közlekedés

A főúthálózat gerincét alkotó úthálózat az országos főútvonalak és autópályák bevezető szakaszaiból, ill. az ezeket összekötő körirányú útvonalakból áll. Az elsőrendű főúthálózat forgalmi terhelését nagy mértékben növeli, hogy a Budapesthez hasonló méretű nagyvárosokkal szemben nem épült belső gyorsforgalmi úthálózat, a főúthálózat kör- ill. haránt irányú elemei a Nagykörút-budai körút vonalán kívül eső területeken igen hiányosak.

Körirányú útvonal a budai oldalon a domborzati adottságok következtében, a pesti oldalon az elmaradt fejlesztések miatt csak a belső városrészekben alakult ki. A hálózat legsúlyosabb hiányossága, hogy a belső városrészektől délre és északra eső Duna-szakaszokon további közúti átkelések hiányoznak, a csatlakozó úthálózati szakaszokkal együtt. A Duna két partján fekvő, ekképpen elszakított területfelhasználási elemek közlekedési kapcsolatrendszere nehézkes vagy reálisan (napi rendszerességgel) lehetetlenné válik. A hidak hiánya befolyásolja a lakosság munkahely vagy lakóhelyválasztását, tehát összességében negatívan hat Budapest és agglomerációjának működésére, rontja a lakosság életnívóját, komfortérzetét. Az M0 autópálya keleti és északi szakaszának megépítésével megkezdődött hálózatfejlesztés a hálózati hiányokat csak kis részben enyhíti. A budai oldalon kedvezőtlenül keverednek a hálózati szerepkörök: az alsó- és felső rakpart, ill. a budai körút bonyolítja le az észak-déli irányú forgalmat, valamint a sugárirányú főútvonalak forgalmát is elosztja. A pesti oldalon az egyes kerületekben kiépült kör- és érintő irányú főútszakaszok nem alkotnak összefüggő hálózatot. A sugárirányú útvonalak hálózata a város nagy részén megfelelő sűrűségű, de kedvezőtlen, hogy a külső kerületek egyes területegységei és a városkörnyéki települések csak az országos forgalmat is lebonyolító elsőrendű főúthálózaton keresztül kapcsolódnak egymáshoz és a belső városrészekhez.

További jellemzője a főváros úthálózatának, hogy az állandósuló főúthálózati zsúfoltság, valamint a megoldatlan parkolási problémák az úthálózati hierarchia felbomlását idézték elő. A forgalom - minthogy igényeit a főúthálózat nem tudja kielégíteni - a mellékút hálózatot is igénybe veszi, módosítva ezzel hálózati szerepüket. Ugyanakkor alig van olyan főúthálózati szakasz, ahol a forgalom áramlását ne akadályoznák parkoló járművek. Az úthálózati hierarchia ilyen módon való felbomlása az egész rendszer teljesítőképességét és forgalombiztonságát csökkenti.

A forgalom az elmúlt években a Hungária krt. - budai körút vonalán kívül a sugárirányú főútvonalakon 25 %-kal, a Duna-hidakon 50 %-kal, a budai rakparton 100 %-kal nőtt. A belső városrészek forgalma az elmúlt években alig változott mert az úthálózat telített, így a forgalom nem növekedhet.

A közúti hálózat hiányosságai következtében a környezeti szempontból legérzékenyebb belső városrészek úthálózatán és a kapcsolódó Duna-hidakon (Hungária krt. - budai krt. által határolt terület) a csúcsórai forgalmat megközelítő nagyságú forgalom a teljes nappali időszakban állandósult. A belső városrészekben a főúthálózatán a csúcsórai forgalom az átlagos napi forgalomnak kb. 8,5 %-a, szemben a városhatár környékén észlelt 12 %-kal. A csúcsidőszaki forgalom nagysága az elsőrendű úthálózat meghatározó elemein lényegesen nagyobb, mint az eltűrhető szolgáltatási szinthez tartozó átbocsátóképesség. Ilyen útszakaszok: mindkét alsórakparti út, a sugárirányú főútvonalak közül pl. a Budaörsi út, a Bécsi út, Üllői út, Szentendrei út, Kerepesi–Rákóczi út, stb. A belső városrészekben egyes kritikus csomópontok és útvonalak környezetében a túlterhelt főúthálózathoz csatlakozó mellékutak forgalma is telített. A pesti oldalon a Kiskörúton a forgalmi torlódás szinte állandó.

A budai oldalon a hegyvidéki forgalom sugárirányú főútvonalainak (Nagyenyed u., Városmajor u., Szilágyi Erzsébet fasor, Mechwart tér, Ürömi út, Szépvölgyi út) és a belső városrészeket határoló útvonalaknak (budai körút, Árpád fejedelem útja, Lajos u.) csomópontjai okoznak forgalmi torlódásokat.

Az elmúlt évek építési-korszerűsítési munkái ellenére, a közúti hálózat mindössze 70-75 %-a burkolt, az elmaradt fenntartások miatt a kiépített utak egyre nagyobb hányada nem megfelelő, ill. nagyon rossz minőségű. Az úthálózat hiányosságai következtében a meglevő burkolatokat aránytalanul nagy terhelés éri, ami elhasználódásukat gyorsítja. Hozzájárul ehhez a közműépítések, közműjavítások miatti rendkívül gyakori útfelbontás, ill. az útfelbontások helyreállításának hanyagsága is. Nem megfelelő az útpályafelülettel való gazdálkodás sem, mert annak jelentős részét gépkocsiparkolásra, sőt tárolásra veszik igénybe.

A közúti csomópontok jelentős részénél forgalomtechnikai hiányosságok vannak. Kismértékű beavatkozással (egy-egy csomóponti forduló irány kiépítése, a jelzőlámpa fázisidejének a forgalomáramlás igényeihez való igazítása, stb.) hálózati szinten számottevő javulás lenne elérhető.

A belső városrészekben bevezetett parkolásszabályozás kedvezően befolyásolta az érintett területek helyzetét (csökkent a munkahelyi célforgalom, javult a lakosság parkolási helyzete), azonban nem párosult a külső városrészek közforgalmú közlekedésének és P+R parkolóhálózatának fejlesztésével.

Tömegközlekedés

Budapest tömegközlekedése hálózatsűrűség, területi ellátottság és egyéb általánosan használt jellemzők alapján általánosságban megfelelőnek mondható. Ez az általános, kedvező megítélés azonban a hálózat egyes elemeire, a város egyes területrészeire, valamint bizonyos vonalak és viszonylatok esetében egyes időszakokra nem érvényes.

A városi közforgalmú közlekedés döntő részét biztosító BKV Rt. közel 1100 km hosszúságú hálózatot működtet, amelynek mintegy negyede kötöttpályás. A motorizációs szint növekedésével összefüggésben bekövetkező utasszám-csökkenés jelentősen átalakította a közlekedési rendszer működését a fővárosban (a modal-split arány az 1984. évi 85–15%-ról mára 60–40%-ra romlott).

A tömegközlekedési hálózat fejlesztése lelassult. Noha a mennyiségi igényeknek ma is megfelel, az egyéni gépjármű-közlekedéssel szemben versenyképes alternatívaként csak részben vehető számításba.

A MÁV 11 vonalán lévő 36 pályaudvar, állomás, megállóhely a városon belüli közlekedésben jelenleg nem a lehetőségei szerinti mértékben vesz részt – annak ellenére, hogy majdhogynem az egész várost behálózza – közlekedéshálózat-kapcsolati, tarifális és forgalomszervezési okok miatt. Ennek felismerése folytán történnek lépések a helyzet megváltoztatására (pl. elkészült „A Budapesti elővárosi vasúthálózat fejlesztése projekt” c. munka, amely egy minőségen alapuló, komplex szemléletű, versenyképes közlekedési szolgáltatás kifejlesztését célozza).

A kor színvonalának megfelelő tömegközlekedési hálózat kiépítése Budapest fejlődését, beépített területének növekedését mindig utólagosan, lépéshátránnyal követte és követi. A város kiterjedésének megfelelő gyors tömegközlekedési (gyorsvasúti) hálózat csak részben épült ki, a felszíni tömegközlekedési hálózat (pl. az úthálózati hiányosságok következtében) sok helyütt kompromisszumok alapján alakult ki.

A jelenlegi városszerkezetnek megfelelő optimális hálózatról ennek megfelelően nem beszélhetünk. Az utóbbi években a költségvetési kiadások csökkentését célzó intézkedések a hálózatfejlesztési lehetőségeket egyre inkább a legkisebb beruházásigényű

autóbuszközlekedés bővítésére korlátozzák. Ez a tendencia a városszerkezethez igazodó hálózati hierarchia, az optimális munkamegosztás további romlását idézi elő.

Az utasforgalom napi lefolyása jelentősen átrendeződött. Folyamatosan csökken a reggeli csúcsidőszak forgalma, de növekszik a délelőtti időszak forgalma, leginkább a gerincvonalakon. A délutáni csúcsidőszak forgalma nem csökkent, de időtartama megnőtt.

Míg a villamosvasúti hálózaton elsősorban a pályaviszonyok, addig az autóbusz- és trolibuszhálózaton elsősorban a gépjárműforgalom nagysága befolyásolja hátrányosan az utazási sebességet. A sebesség csökkenése a metrót és HÉV-et kivéve minden ágazatra jellemző.

A tömegközlekedési hálózat fogyatékosságai:

- több nyomvonalon (pl. Dél-Buda - Belváros, Rákoskeresztúr - Kőbánya, stb.) az autóbuszközlekedésre az alkalmazási területét nagymértékben meghaladó szállítási feladatok hárulnak,

- a közúti hálózat fejletlensége miatt egyes külső harántirányú kapcsolatok hiányoznak (pl. Csepel – Budafok),

- több nagyforgalmú csomópontban az átszállási távolságok az elfogadhatónál lényegesen hosszabbak (pl. a Mórciz Zsigmond körtéren, a Bosnyák téren, stb.), a végállomások kialakítása is korszerűtlen, szűkös.

A tömegközlekedés színvonalát befolyásolja az alágazatok (metró, közúti vasút, autóbusz, HÉV, VOLÁN, stb.) nem mindig átgondoltan, ésszerűen összehangolt fejlesztése. Ennek következménye a közlekedési alágazatok gazdaságtalan és környezetvédelmi szempontból is káros párhuzamos üzeme (pl. közúti vasút és autóbusz), vagy éppen az alternatív közlekedési lehetőség hiánya (pl. metró és a felszíni tömegközlekedés).

Kerékpáros közlekedés

A kerékpárút-hálózat kiépítésének üteme ugyan gyorsabb, mint a többi közlekedési ágé, de ez inkább a korábbi, szinte teljes hiányból és a többi közlekedési ág elhanyagolt fejlesztéséből adódik, semmint a kiemelt fontosságnak tulajdonítható. A kiépítés üteme azonban lassú.

5.16 Honvédelem érdekeltségébe tartozó területek

A BATrT törvény az akkor hatályos tartalmi követelményeknek megfelelően lehatárolta és övezeti tervlapon rögzítette a honvédelmi területeket. A hatályos BATrT övezeti tervlap nem tett különbséget a honvédelmi területek között, azokat egyetlen kategóriaként kezelte. A BATrT vonatkozó módosított övezeti tervlapja két területi kategóriát tartalmaz:

- kiemelt fontosságú meglévő honvédelmi terület,
- honvédelmi terület.

A területrendezési terv felülvizsgálata során a 38/2009. (II.27.) Korm. rendelet alapján a Honvédelmi Minisztérium adatszolgáltatása alapján kerültek lehatárolásra a honvédség érdekeltségébe tartozó területek közül a „kiemelt fontosságú meglévő honvédelmi terület". A „honvédelmi terület" lehatárolása a hatályos településszerkezeti tervek figyelembe vételével történt.

A kiemelt fontosságú meglévő honvédelmi területek az alábbi településeket érintik:
Budakeszi, Budapest, Csobánka, Dunavarsány, Ócsa, Szentendre.

A honvédelmi terület által érintett települések:
Alsónémedi, Érd, Fót, Isaszeg, Kerepes, Nagykovácsi, Nagytarcsa, Ócsa, Pécel, Szentendre, Taksony, Vác.

A *kiemelt fontosságú meglévő honvédelmi terület* nagysága a Budapesti agglomerációban 973,9 hektár. A kiemelt fontosságú honvédelmi területek közül a 3 legnagyobb kiterjedésű Budapesttől É-ra Csobánka és Szentendre, valamint DK-re Ócsa területén található. A legnagyobb kiterjedésű a Csobánka közigazgatási területének déli részén, a településtől délre elhelyezkedő gyakorlótér, amelynek területe 314 hektár. Az ócsai katonai terület 257 hektáros, a Szentendre területén, a várostól Ny-ra lévő terület 235 hektáros. Az agglomerációs övezetben Dunavarsány, illetve Budakeszi érintett, ez utóbbi egy a főváros határán átnyúló honvédelmi terület által. Budapest területén több – az előbbiekhez mérten – jóval kisebb, jellemzően 5-15 hektár közötti kiemelt fontosságú honvédelmi terület van.

A hatályos BATrT-ben rögzítettekhez képest az agglomerációs övezet településeinek kiemelt fontosságú honvédelmi területeit tekintve nincs változás. A csobánkai, szentendrei és az ócsai területek már a hatályos BATrT-ban is szerepelnek, viszont a szentendrei terület lehatárolása pontosításra került. Ennek következtében a Szentendre területén ábrázolt terület a korábbihoz képest növekedett. Budapest területén a tervmódosítás csak kiemelt fontosságú honvédelmi területet tartalmaz. Ezáltal a BATrT-hoz képest csökkent a Budapest területén lévő katonai területek száma és kiterjedése is.

A *honvédelmi területek* többsége a Duna vonalától K-re helyezkedik el. A Gödöllői-dombságban Nagytarcsa, Kerepes, Isaszeg és Pécel térségében kis területen 6 honvédelmi terület összpontosul. Jelen módosítás több olyan nagy kiterjedésű honvédelmi területet is lehatárol, amelyeket a korábbi BATrT nem ábrázolt. Érden 125, Taksonyban 103, Ócsán pedig egy 85 hektáros honvédelmi terület is ábrázolásra kerül a tervmódosítás keretében.

A kisebb területű, 5 hektárt el nem érő, és beépített - lakó, gazdasági - területbe beékelődő honvédelmi területek (honvédségi lakások, laktanyák) nem kerültek ábrázolásra.

6 A térségi területhasználat alakulása, a területhasználattal kapcsolatos konfliktusok

6.1 Bevezető

A térségi területfelhasználás alakulására – *mint azt a melléklet diagramok kistérségi bontásban is szemléltetik* – a mezőgazdasági területek *(lassuló mértékű)* fogyása és a beépített, illetve a beépítésre szánt területek dinamikus növekedése jellemző.

Évtizedek óta foglalkoztatja a szakmai közvéleményt, a környezetük alakulásáért felelőséget érző városlakókat, valamint az ökológiai problémák iránt is érzékeny környezetvédőket az a kedvezőtlen folyamat, ami a dinamikusan fejlődő és növekvő nagyvárosi térségekben – *így a Budapesti agglomerációban is* - zajlik. Természetesen nem a fejlődés a probléma, hanem - *a városi (beépített) területek strukturálatlan és összehangolatlan terjeszkedése, a zöldfelületek fogyása* - az a mód, ahogy a város növekedése és fejlődése a térben lezajlik és azok a kedvezőtlen következmények, amelyeket ezek a változások okoznak.

A zöldterületek és zöldfelületek létének, lakóhelyhez való közelségének használati és ökológiai előnyei, a zöld környezetnek a városi élet minőségében játszott szerepe – *a vizsgálatok és közvélemény kutatások eredményei szerint* – egyre nyilvánvalóbb a térségben élők számára. A zöldterületek megléte, vagy hiánya számottevő tényezővé vált a városlakók közérzete, környezetminősége, lakóhelyükkel való elégedettsége megítélésénél. A zöldterületekkel kapcsolatos előnyöket az ingatlanpiac is visszaigazolja, azok direkt módon megjelennek a lakások és telkek árában. Erdők vagy parkok közelében, attraktív táji-, illetve zöld környezetben lévő, vagy ott fejlesztett ingatlanok értéke számottevően magasabb, mint az azoktól távolabb fekvő területeken fekvő ingatlanoké.

Miközben tehát a zöldterületek közérzetben és forintban is kifejezhető értéket képviselnek, az elmúlt évtizedben e vonatkozásban inkább értékvesztő, mint értéknövelő területfejlesztési politika és gyakorlat érvényesült úgy a fővárosban, mint annak környezetében. Szakmai konferenciák sokasága foglalkozott ezzel a kérdéssel, számos ajánlás és javaslat fogalmazódott meg az agglomerációs térség egésze, azon belül pedig az egyes települések zöldhálózatának, táji-, természeti értékeinek, zöldfelületeinek védelmére, olyan térszerkezet kialakítására, ahol a biológiailag aktív - *zöld* - elemek térbeni folytonossága és hálózatossága tagolja, strukturálja a városi *(települési)* teret. Nincs egyetlen - *a térséggel foglalkozó* – korábbi fejlesztési koncepció, vagy rendezési terv sem, amely ne foglalkozott volna ezzel a problémával és ne tett volna javaslatot a kedvezőtlen folyamatok megváltoztatására, a területfelhasználás koordinálására. A tervek hatása ugyanakkor a reálfolyamatokra ebben a vonatkozásban alacsony hatásfokú. A korábban *(1974-ben, 1985-ben, majd 2002-ben)* elkészült *(regionális)* területrendezési tervek területszerkezeti összehasonlítása arról tanúskodik, hogy a deklarált célkitűzések ellenére a zöldterületek és a biológiailag aktív területek egyre kijjebb szorulnak a beépített területek közül, távolabb kerülnek a településen élőktől. A védendő értékek körülépítésével csökken azok hosszú távon való fenntartásának esélye. Az ökológiai folyosók egyre keskenyebbek, hálózatosságuk egyre több helyen válik mozaikossá. Új városi, illetve települési közhasználatú zöldterületek alig kerültek kialakításra, a zöldfelületi rekonstrukciók során növekedett a művi felületek aránya. Korábban védelemre tervezett értékek tűnnek el a térképről. Bár a térség egészében kismértékben nőtt az erdőterületek kiterjedése, a beépített lakóterületek környezetében csökken az erdő kiterjedése, a beépített területek növekedésével romlik a vízlefolyási tényező, térségileg kedvezőtlenebbé válnak felszíni vízelvezetés, a vízgazdálkodás feltételei. Új erdők telepítésére alig kerül sor, a kevés új erdő helykiválasztásánál és funkció-meghatározásánál is a tulajdonosi érdekek érvényesülnek a területi alkalmasság, illetve térszerkezeti és településszerkezeti szempontokkal szemben.

Az urbanizált várostérségben – *a beépítésre nem szánt területeken* - nem alakult ki a tájfenntartás és a tájgazdálkodás sajátos, más térségektől eltérő gyakorlata.

6.2 A területfelhasználás alakulása

A Budapesti agglomeráció területfelhasználásában, illetve a területhasználatában bekövetkezett változások jelen munka keretében négy szempont figyelembevételével kerültek értékelésre.

A./ A térségi területfelhasználás alakulása szempontjából kiemelkedő jelentőségű az új területek igénybevétele. Ezért a vizsgálat első szempontja a mezőgazdasági művelésből kivonásra került területek kiterjedésének alakulása az elmúlt évtizedben, azon belül pedig az agglomerációs törvény hatálybalépése utáni időszakban.

E vizsgálat keretében a Pest megyei Földhivataltól beszerzett – *jelen vizsgálat céljára általuk újrarendszerezett* - településsoros adatok alkalmasak

- a lakáscélú fejlesztésre,
- a gazdasági célú fejlesztésre,
- és az egyéb célú fejlesztésre *(bányanyitásra, közlekedési hálózat fejlesztésére)*

kivont mezőgazdasági területek kiterjedésének értékelésére.

B./. A térség tájhasználatában végbement változásokat a kivett területek arányának változásán túlmenően jelzi a művelési ágak *(kiemelten a szántó-, rét- legelő és az erdőterületek)* nagysága és arányváltozása. Az értékelés korábbi földhivatali adatsorok mellett a TAKARNET adatbázis településsoros adatainak kiértékelésével történt.

C./ A térség területfelhasználása tervezett változásának irányát mutatják a települési önkormányzatok által elfogadott településrendezési *(településszerkezeti)* tervek. Az e tervekben megjelenő új terület-felhasználások nagysága jelzi az új területek iránti igény gyorsulását, vagy lassulását, közvetve az agglomerációs törvény új „beépitésre szánt terület" kijelölések korlátozására vonatkozó szabályozásának hatékonyságát. A területfelhasználás vizsgálatának harmadik szempontja ezért a településrendezési *(településszerkezeti)* tervekben bekövetkezett területfelhasználási változások értékelése az agglomerációs törvény hatálybalépése utáni időszakban. Az értékelés a törvényben rögzített térségi területfelhasználási kategóriák településsoros területi mérlegének *(a 2005 évi állapotnak)* és a 2009-ben a törvény felülvizsgálata megalapozására végzett vizsgálatok feldolgozásával készült területi mérlegnek az összevetésével történt.

D./ A térségi területfelhasználás sajátosságait, a területfelhasználásban meglévő tartalékokat jelzik a településszerkezeti tervekben beépítésre szánt területként kijelölt, de a valóságban még fel nem használt, még be nem épített területek összevetése. A vizsgálat a Google Earth légifotók és a hatályos településszerkezeti tervek alapján feldolgozott „települési térségek" összevetése alapján készült településenként megkülönböztetve a beépítésre szánt gazdasági és az egyéb (lakó, településközponti vegyes, üdülő, beépítésre szánt különleges) célú területekben meglévő tartalékokat.

6.2.1 A mezőgazdasági területek fogyásának értékelése németországi összehasonlítási rendszerben

A mezőgazdasági területek fogyása, a beépítésre szánt, illetve a műszakilag igénybe vett területek növekedése értékeléséhez német összehasonlítási alapot kerestünk annak érdekében, hogy a magyarországi *(azon belül az agglomeráció területén zajló)* területi

változások volumene jobban értékelhető, fenti számokban kifejezett területi növekedés pedig értékelhető legyen.

Németországban a 2005-2007 közötti időszakban 104 hektár/nap volt a művelésből kivont területek nagysága. Ha a népességszám figyelembevételével arányosítjuk a 82 millió fős Németország és a 10 millió fős Magyarország adatait, a 104 hektár/nap növekedésnek Magyarországon 12,67 hektár/nap, a Budapesti agglomeráció 2,6 millió népességének pedig 3,1 hektár/nap érték felel meg.

Az elmúlt időszak magyarországi adatait vizsgálva *(az Országgyűlés számára 2009-ben készült „Fenntarthatósági jelentés" adatai szerint)* megállapítható, hogy pld. 2007-ben a Földhivatalok 4.586 hektár termőföld végleges más célú hasznosítását engedélyezték, ez 12,56 hektár/nap értéknek – *a németországinak megfelelő értéknek* - felel meg. Tehát Magyarországon egy főre vetítve nem nagyobb mértékű a fejlesztésre mezőgazdasági művelésből kivont terület nagysága, mint Németországban. Ez akkor is figyelemreméltó adat, ha tudjuk, hogy a két ország fejlődésének más szakaszában tart és az urbanizációs foka is eltérő.

Budapesti agglomerációban az 1999-2008 között a Pest megyei Földhivatal által regisztrált és általunk részleteiben is értékelt adatok szerint az összes mezőgazdasági terület csökkenés 10.251 hektár volt, ami egy évre vetítve 1.052,1 hektárt, 1 napra vetítve pedig 2,88 hektárt jelent. *(Ez az érték némileg alacsonyabb, mint ami a németországi változásokból népességarányosan számított 3,1 ha/nap érték).* A számunkra rendelkezésre álló utolsó év konkrét adatai szerint a 2008-ban 884 hektár mezőgazdasági művelésből való kivonására került sor, ami 2,42 hektár/napnak felel meg és amely érték – *az évized átlagához mérve* – csökkenő tendenciát jelez.

Fentiek szerint a Budapesti agglomerációban zajló területi változások kedvezőtlenek ugyan, de volumenükben jelenleg nem különböznek lényegesen sem a németországi sem az egész magyarországi változások irányától és arányosított volumenétől.

Az országok közötti különbség az, hogy míg Németországban 2020-ig a fenntarthatósági követelmények érvényesítése érdekében a harmadára kívánják csökkenteni a mezőgazdasági terület más célra való növelésének dinamizmusát, Magyarországon ilyen célkitűzés eddig nem még fogalmazódott meg.

A német stratégia a 2007-2010 közötti időszakra szóló fenntarthatósági stratégia részeként - a Kutatási Minisztérium által meghirdetett - *a takarékos területhasználat elérését szolgáló* - REFINA programban ölt testet.

A program szerinti cél: 2020-ig a *(2007-ben regisztrált 104 hektár/napról)* 30 hektár/napra való csökkentés elérése. További cél, hogy a terület-igénybevétellel együtt járó fejlesztések csak 1:3 arányban valósuljanak meg külterületen, *(mezőgazdasági terület átminősítésével)*, illetve korábban már műszakilag igénybe vett, de alulhasznosított belső terület igénybevételével.

Ha a fentiekkel azonos módon a népességszám figyelembevételével arányosítjuk Németország és Magyarország adatait, a 30 hektár/nap növekedésnek Magyarországon 3,7 hektár/nap érték lenne megfeleltethető. A 2,6 millió lakosú Budapesti agglomeráció tekintetében a német célérték 0,95 hektár/nap, 328 hektár/év lenne. A jelenlegi érték ennek a számnak 2,5 szerese. Van tehát tennivaló a takarékos területhasználat elérése érdekében

A Budapesti Agglomeráció Területrendezési Tervében *(a 21 .§. (5) bekezdésben foglaltak figyelembevételével)* a települési térség területe az agglomeráció Pest megyei települései vonatkozásában: 63.046 hektár.

(A területi adat azért Főváros nélküli, mert Budapest nem élt és nem is tervez élni azzal a területrendezési törvényben biztosított lehetőségével, hogy a hatályos településszerkezeti tervében rögzített beépítésre szánt területét 3%-al növelje.)

Ha figyelembe vesszük a térségre jelenleg hatályos törvényi szabályozást, - *ami fentiek szerint a hatályos településszerkezeti tervekben rögzített beépítésre szánt területek 3%-os növelését teszi lehetővé az agglomerációs törvény 5 éves hatálya alatt* – az a 63 ezer hektár terület 3%-os növelését *(nagyságrendileg 1.890 hektár növekedést)* tesz lehetővé.

(A számbeli bizonytalanság oka az, hogy nincs teljes körű tartalmi azonosság a területrendezési tervben rögzített „települési térség" és a településrendezési tervekben rögzített „beépítésre szánt területek" között.)

Ez visszaosztva az 5 évben levő napokra 1,06 hektár/nap értéket jelent, amely már erősen közelít ahhoz a célértékhez, amelyet Németországban is megfogalmaztak. *(Az egész agglomeráció vonatkozásában - a népességarányosan kalkulált – és a fenntarthatóságot biztosító érték: 0,95 hektár/nap)*.

A jelenlegi változások dinamizmusának további csökkentését két tényező indokolja:

- egyrészt ez a német összehasonlításban is elfogadható érték csak annak köszönhető, hogy Budapest területén nincsenek számottevő változások és jelentős új terület-igénybevételek,
- másrészt térség Pest megyei települései többségében – *a korábbi átsorolásoknak és kivonásoknak köszönhetően* - jelentősek azok a területi tartalékok, amelyek kijelölésre *(legtöbb helyen művelésből kivonásra is)* kerültek, de még nem kerültek felhasználásra.

A területrendezési terv és a tervről szóló törvény mostani módosítása során figyelembe vett települési térség kiterjedése 59.176 hektár *(3.970 hektárral kisebb, mint a hatályos törvény szerinti mérték)* – mivel a települések számos helyen nem vették igénybe azokat a lehetőségeket, amelyeket a hatályos törvény biztosít számukra.

Jelen terv és törvénymódosítás javaslat a mezőgazdasági művelésű területek rovására történő területigénybevétel további lassítását javasolja azzal, hogy a következő időszakra 2%-ban tervezi meghatározni a „települési térség" bővítésének lehetséges mértékét. Ez térségi szinten az agglomeráció 80 Pest megyei települése vonatkozásában 1184 hektárt, hasonlóan 5 éves időszakot figyelembe véve pedig napi átlagban 0,65 hektárt jelent.

Ha az agglomerációs törvény érvényesülését tágabb – *2005-2015 közötti* – időszakban értékeljük, kijelenthető, hogy az új területek igénybevétele átlagban 0,81 hektár/napra csökken, tehát az agglomeráció területén a törvény szabályai érvényesülésével *(térség összesenben)* olyan színre csökken az új területek igénybevétele, amely megfelel a Németországban 2007-ben hosszútávra megfogalmazott és elfogadott célkitűzéseknek. Ezzel a szabályozással az agglomeráció területén is teljesülnek a fenntarthatósági követelmények.

6.2.2 A területfelhasználási változások térbeli és időbeli bemutatása

A területfelhasználásban az elmúlt évtizedben bekövetkezett változások vizsgálata és bemutatása a Pest megyei Földhivataltól beszerzett település és idősoros adatok kiértékelésével történt.

A mezőgazdasági művelésből kivont területek között megkülönböztetésre kerültek a lakó célú, a gazdasági célú és az „egyéb" célú területkivonások. *(Utóbbi a bányanyitások, bővítések és az infrastruktúra fejlesztése érdekében kivont területeket jelenti.)*

Az alábbi diagramok alkalmasak a területfelhasználásban térben és időben is rendkívül eltérő változások értékelésére.

A 25 évet áttekintő bevezető ábrák alapján látható, hogy ez a folyamat nem újkeletű, hiszen ha a művelésből kivett területek arányát vizsgáljuk a közigazgatási területhez képest, akkor erőteljes a változás már a 1983-93 közötti évtizedben, amely változások – *az ábra tanulsága szerint* – lassuló ütemben folytatódtak a 1993-2009 közötti másfél évtizedben.

A művelésből kivett terület aránya a közigazgatási területhez a kistérségek agglomerációs övezethez tartozó településeiben az 1983, 1993 és 2009 években

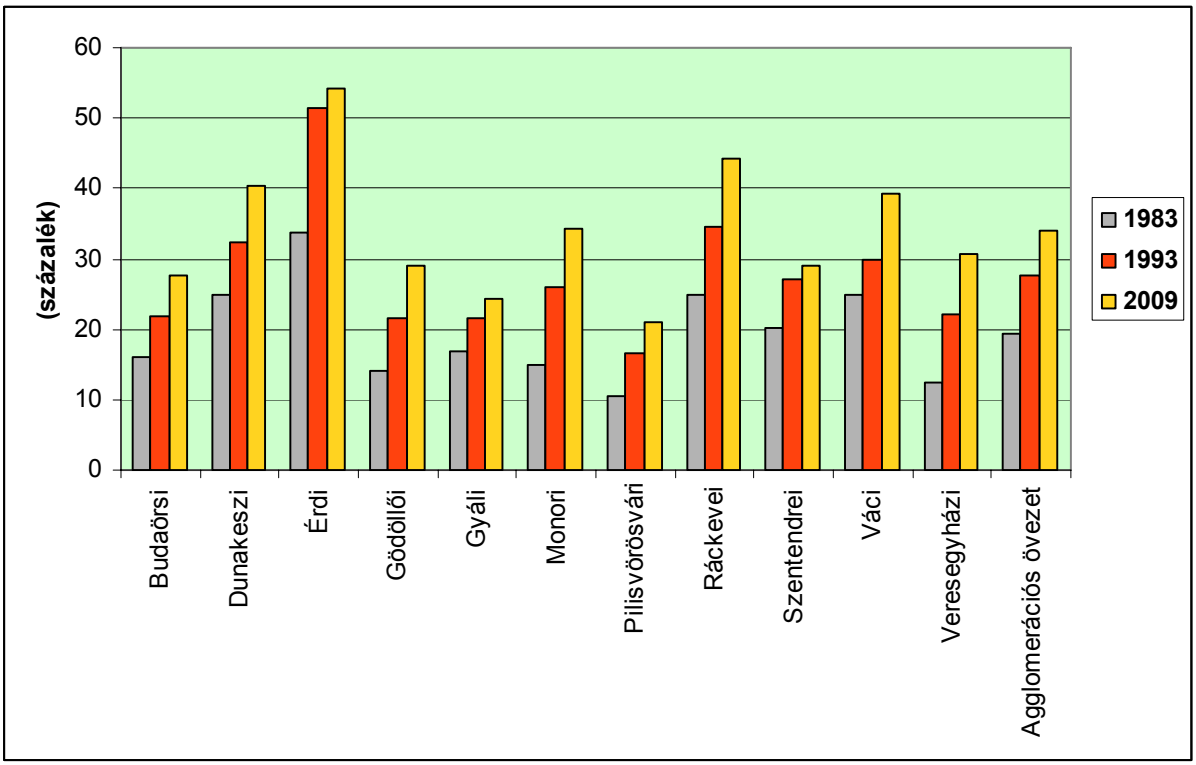

A Budapest körülő agglomerálódási folyamat keretében az 25 évben a művelésből kivett terület aránya a közigazgatási területen belül megduplázódott a veresegyházi, a gödöllői és a monori kistérség agglomerációhoz tartozó településein, több mint harmadával nőtt a ráckevei, a pilisvörösvári kistérségek településein. A közigazgatási területen belül 50%-ot meghaladó mértékű a kivett terület aránya az érdi kistérségben, 40%-ot meghaladó a ráckevei és a dunakeszi, azt közelítő a váci és a monori kistérségekben. Az agglomerációs övezet egészét mutató legutolsó oszlopsor ugyanakkor az arány növekedése lassulásáról tudósít *(mivel a második oszlop 10, a harmadik pedig 15 év változását ábrázolja).*

A térségi területfelhasználás alakulása szoros összefüggést mutat a térségi gazdaság fejlődésével, területigényének alakulásával valamint térségben érintett önkormányzatok településfejlesztési politikájával.

A lakó, gazdasági és egyéb célra művelésből kivont területek nagysága 1996-2008 között

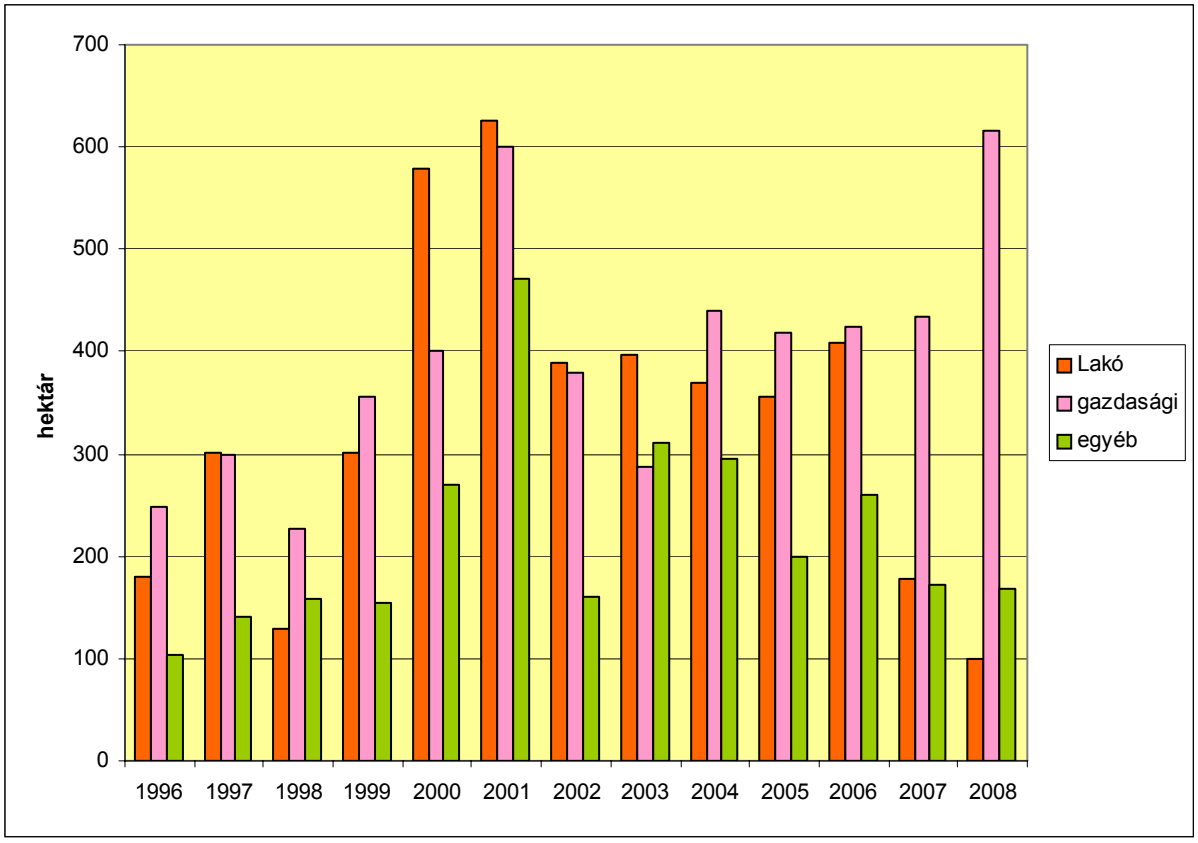

A lakó célra igénybe vett területek alakulása

Az agglomeráció egészében a lakó célra történő művelésből való kivonás értéke átlag 150 hektár/év értékről fokozatosan növekedett és 2001-ben érte el a csúcsát, 600 hektárt meghaladó értékkel. Ekkora területen - *még a legritkább kertvárosias beépítéssel számolva is* – építhető 6000 lakás és elhelyezhető volt 15-20 ezer fő.

Ez az az időszak, amikor a rendszerváltozás során önállósodó települési önkormányzatok – *látva a budapesti lakásprivitalizáció eredményeként, illetve az életmódváltás igénye miatt erőteljesen megnövekedő költözési igényeket* - a középrétegek megnyerését és letelepítését e célból újabb és újabb lakóterületek kijelölését és igénybevételét fogalmazták meg településfejlesztési célként. Ebben az időszakban még magas volt a helyben maradó személyi jövedelemadó nagysága, amely egy növekvő számú és növekvő teherbírású aktív népesség esetén (*hosszú távon is)* biztos forrásokat ígért a településfejlesztési célok megvalósításához.

Tekintettel arra, hogy a helyben maradó személyi jövedelemadó aránya a következő években jelentős mértékben csökkent *(az állami szabályozás megváltozása miatt)* a kiköltöző népesség megfelelő színvonalon történő alapellátása pedig egyre több forrást igényelt, *(amelynek a településfejlesztési szerződés jogintézményének alkalmazása előtt nem voltak meg a kielégítő forrásai*) a markánsan lakónépesség növekedésre alapuló helyi fejlesztési politikák újragondolásra és módosításra szorultak. A 2002-2006 közötti időszakban csökkent (és évi 400 hektár körüli értéken stabilizálódott) a lakás célra kivont mezőgazdasági területek nagysága. 2008-ra ez az érték – *bár térségileg erősen differenciáltan de* - összességében a negyedére esett vissza.

A lakó célra művelésből kivont területek nagysága 1996-2008 között

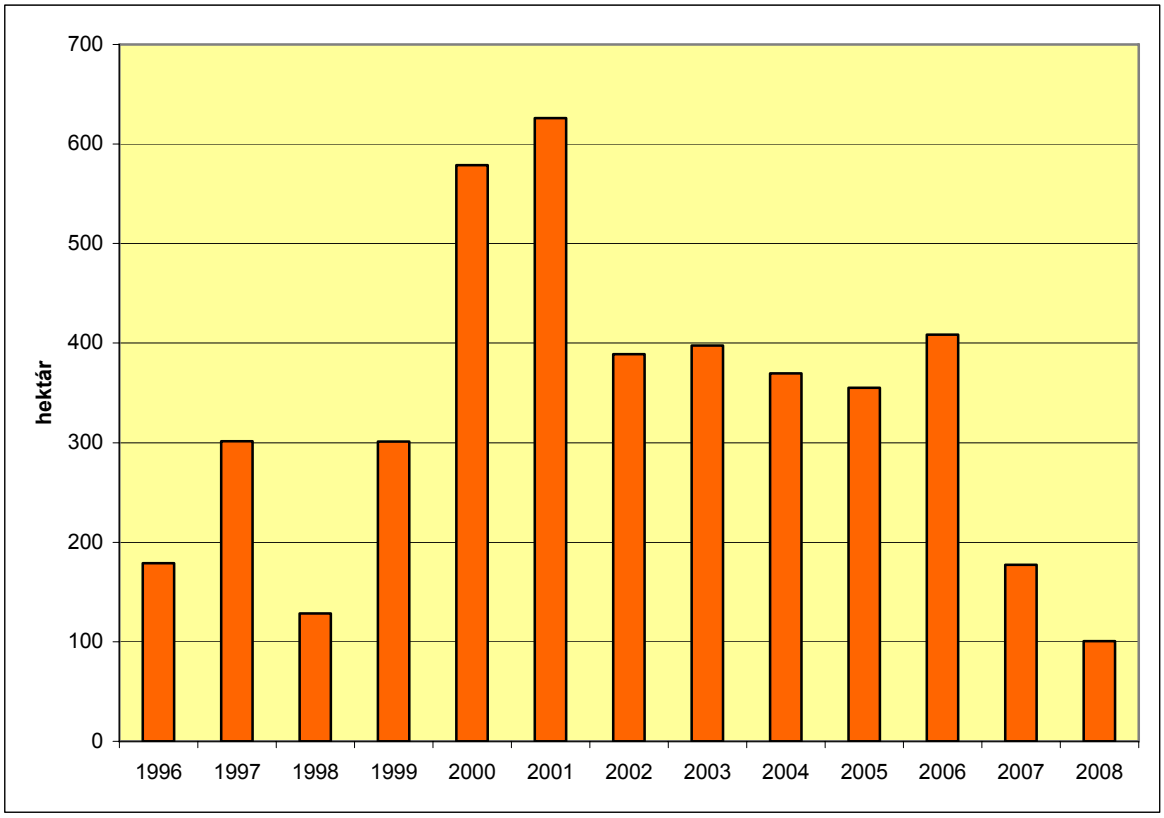

A visszaesésnek több közvetett oka is van. Ezek között kiemelkedő jelentőségű a lakás–munkahely, illetve a lakóhely és a megfelelő színvonalú ellátást biztosító terek erőteljes térbeli elkülönülése és a kapcsolatukat biztosító közlekedési kapcsolatok nehézségei (az egyéni, de kiemelkedően a tömegközlekedési szolgáltatások folyamatos elmaradása az igényektől és az elvárásoktól). Ezek a tényezők rontják a kiköltöző népesség elégedettségét új lakóhelyével és csökkentik a potenciális lakóhely-változtatókra gyakorolt vonzást.

A szuburbán tér által nyújtott szolgáltatások több helyen és több vonatkozásban *(különösen a térség kevésbé fejlett és fejletlen településein)* többnyire alacsonyabb színvonalú, mint a korábbi városi lakóhely szolgáltatásai voltak. A közlekedéssel eltöltött idő növekedését, növekvő költségét, illetve a szolgáltatási minőség romlását nem minden esetben képes kompenzálni a kertes családi házból és a természet viszonylagos közelségéből, illetve a megváltozó életmód lehetőségéből származó előnyök.

Ezzel egy időben Budapesten úgy a belső, mind a külső kerületekben jelentősen növekedett az új lakások építése és ez a tény egy újfajta alternatívát kívánt a lakóhelyváltoztatásra képes, korábbi lakásukkal, vagy lakóhelyükkel valamilyen szempontból elégedetlen népesség számára. Ez a változás is csökkentette az agglomerációban levő új lakóterületek iránti igényt. A vizsgált időszak utolsó éveire a területi túlkínálat, illetve a válság előjeleként a fizetőképes kereslet csökkenése volt jellemző, amely erőteljesen visszavetette az új területek előkészítésének ütemét.

A változások feltehetően átmenetiek és a válság multával, a hitellehetőségek javulásával és a fizetőképes kereslet erősödésével ismételten növekedni fog az új lakások építésére alkalmas területek iránti igény.

A korábbi tapasztalatok figyelembevételével a korábbinál tudatosabb felhasználásával országos és térségi érdek fűződik ahhoz, hogy

- A kiköltözők az új területek igénybevételének és a lakásépítések valamennyi tényleges társadalmi költségét megfizessék *(a területigénybevétel költségétől a műszaki és humán infrastruktúra fejlesztése költségén keresztül a működés és üzemelés többletköltségéig).*

  Vagy társadalmi konszenzus szükséges abban a vonatkozásban, hogy a kertes családi házas (jelentős társadalmi többletköltséggel járó) életforma a városi térségekben is támogatható az adóbevételekből, illetve e költségek mely hányadát kell a közösségnek, mely hányadát az érdekelteknek viselni. E kérdések eldöntése és a kialakítandó térségi lakásépítési stratégia alapvetően befolyásolja a lakó célú területi szükséglet helyét és volumenét.

- Az új lakásépítések olyan településekben és olyan területeken valósuljanak meg, ahol lehetőség van kötöttpályás tömegközlekedés igénybevételére, illetve elsősorban a fejlettebb, magasabb szintű ellátást biztosító településekben, ahol a szükséges többletkapacitások hatékonyan kiépíthetők és fenntarthatók.

A gazdasági célra igénybe vett területek alakulása

A gazdasági célra igénybe vett területek nagysága a rendszerváltás előtti és utáni válságos időszakot eltekintve erőteljesen növekedett. A vizsgált időszakban (*1996 és 2008 között)* az éves növekedés üteme közel megduplázódott

A gazdasági célra művelésből kivont területek nagysága 1996-2008 között

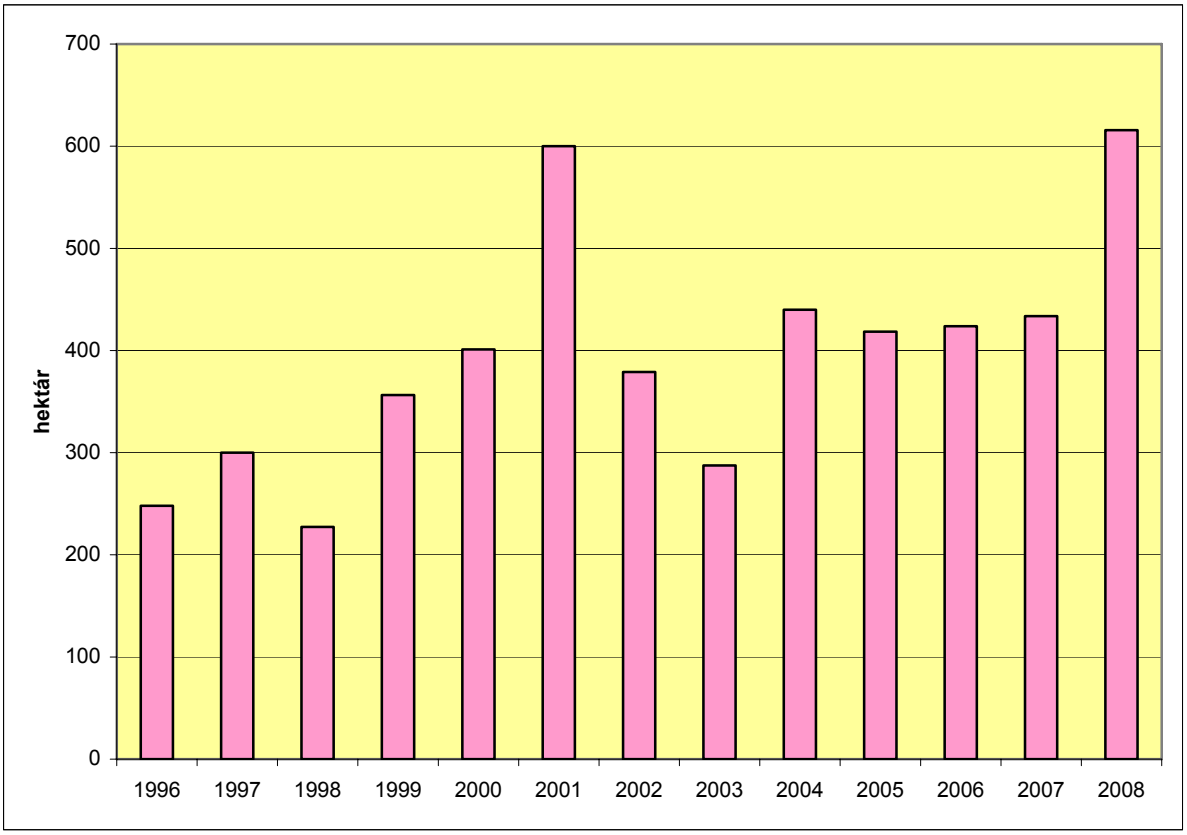

. A gazdasági célra kivont terület 2001-ben érte el első csúcspontját, amikor a lakóterületi igénybevétellel azonos nagyságú 600 hektáros kivonásra került sor. *(Ez az időszak volt a településszerkezeti tervek megújításának időszaka is)*

2006-os csúcsot követően a gazdasági célra kivont területek nagysága 400 hektár/év nagyságrendben stabilizálódott, majd az vizsgált időszak utolsó évében 2008-ban minden

korábbi értéknél magasabb 600 hektárt meghaladó értéket ért el. Az hogy a gazdasági területek igénybevételében nem következett be a lakóterületekhez hasonló visszaesés, annak köszönhető, hogy a térség – *országos és régiós jelentőségű* – folyamatosan újabb és újabb területeket igényelt. A helyi iparűzési adót fizető vállalkozások letelepítése és bővítése pedig a helyi településfejlesztési politikák meghatározó elemévé vált a személyi jövedelemadóból helyben maradó hányad eljelentéktelenedését követő – *máig tartó* - időszakban.

A válság előtti időszakra – *köszönhetően a korábbi évek erőteljes átminősítéseinek és kivonásainak* - gazdasági fejlesztési területből is túlkínálat alakult ki. Ezért indokolt az új területek igénybevétele ütemének csökkentése, illetve a már korábban kivont területek tényleges igénybevételének - a gazdaság szükségletei és a műszaki infrastruktúra fejlesztésének lehetőségei szerinti - ütemezése.

Sajátos jelenség, hogy még – *különösen Budapesten* – a lakás célú területek között egyre jelentősebbé váltak a korábban már műszakilag igénybe vett területek, a gazdaság, a kereskedelem, a szolgáltatás és a logisztika célterületei szinte kizárólag zöldmezős beruházások voltak. Ez tette szükségessé a kivont területek magas értékét.

Az egyéb célra igénybe vett területek alakulása

Az egyéb célra művelésből kivont területek nagysága 1996-2008 között

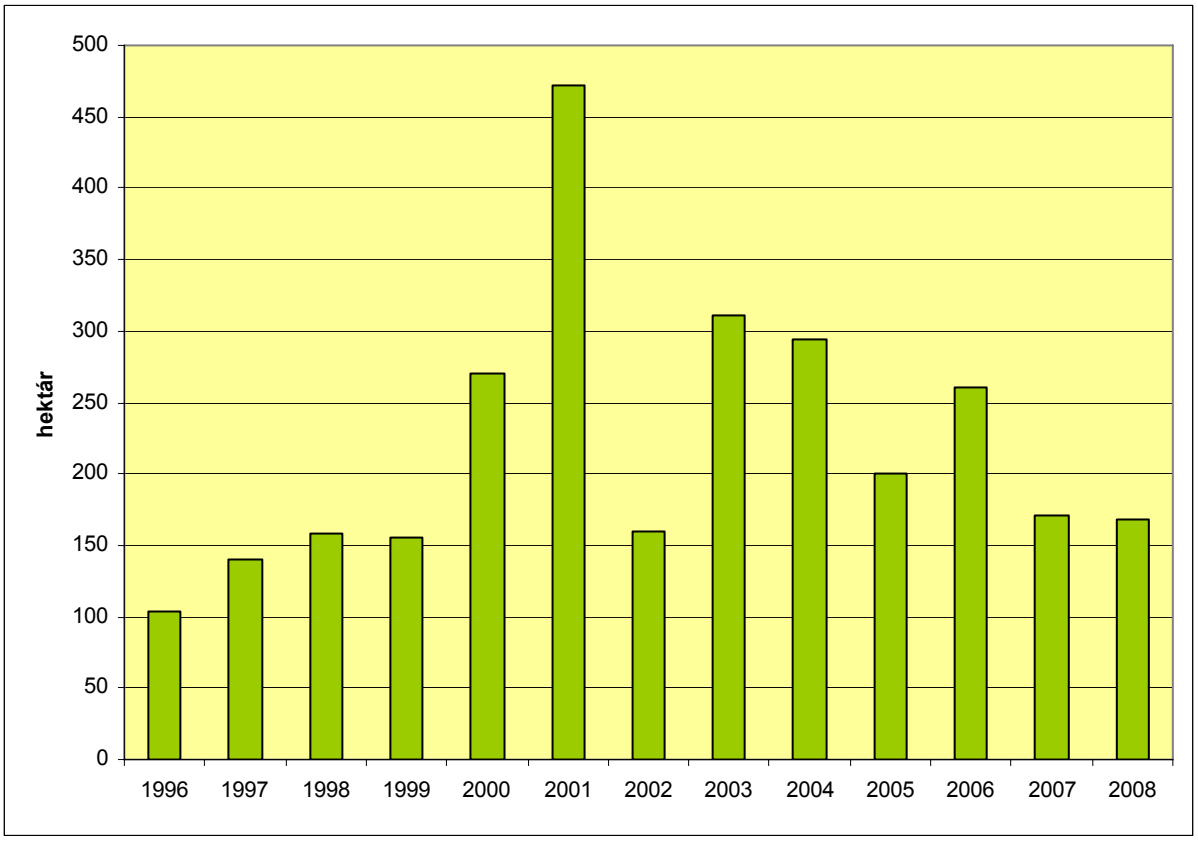

Az egyéb célra igénybe vett területek alakulásának időbeli alakulása vonatkozásában megállapítható, hogy annak mértéke a vizsgált időszak első felében 1996 és 2001 között fokozatosan emelkedett 100 hektár/év értékről 470 hektár körüli értékre. *(A 2001 évi maximum és a 2002-es minimumérték kiegyenlítődésével a csúcs 300 hektár/év).* 2002-t követően csökkent az e célra kivont terület és 150 -200 hektár/fő körüli értékben stabilizálódott.

6.2.3 A mezőgazdasági művelésből (lakó-, gazdasági és egyéb célra) kivont területek volumenének alakulása kistérségenként és településenként (1998-2008 között)

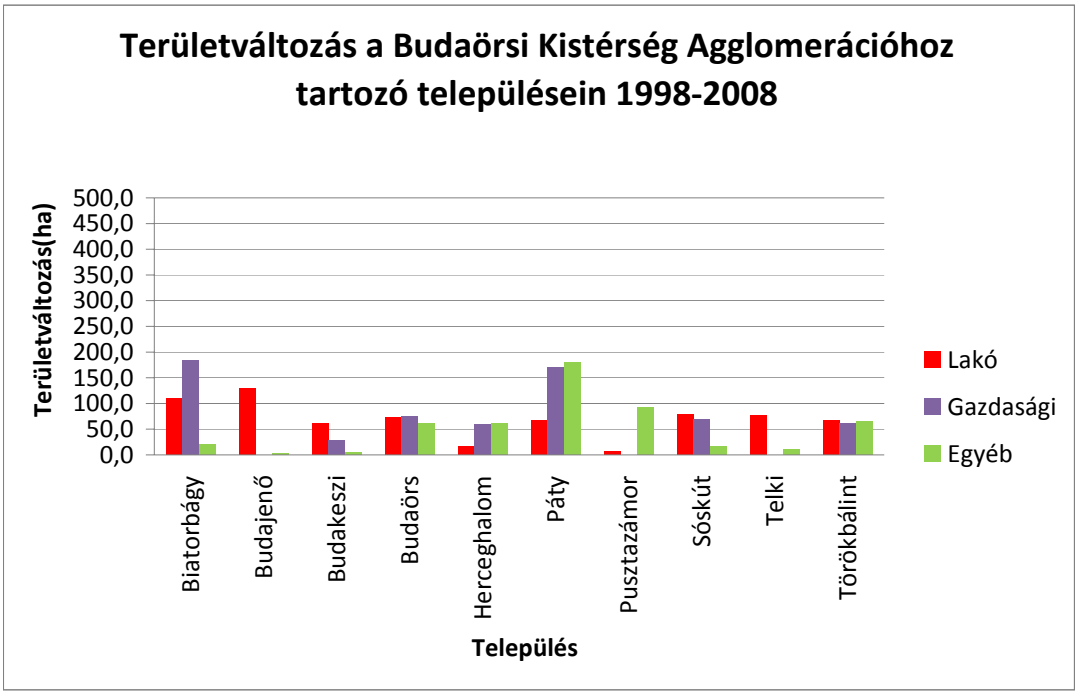

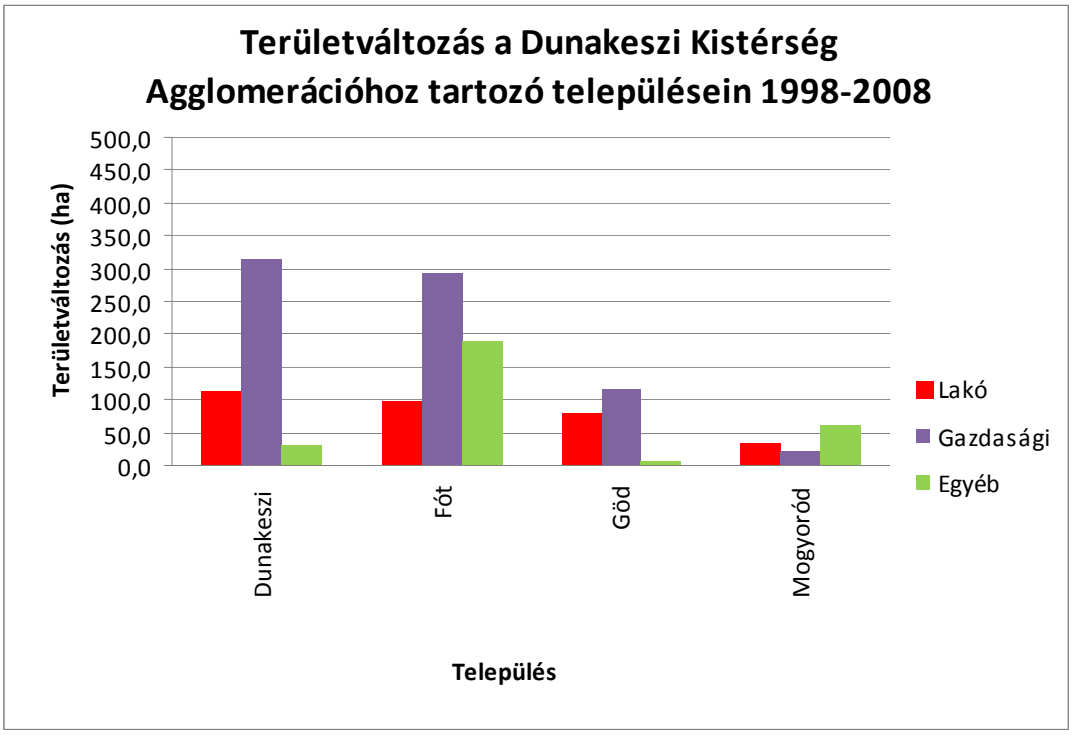

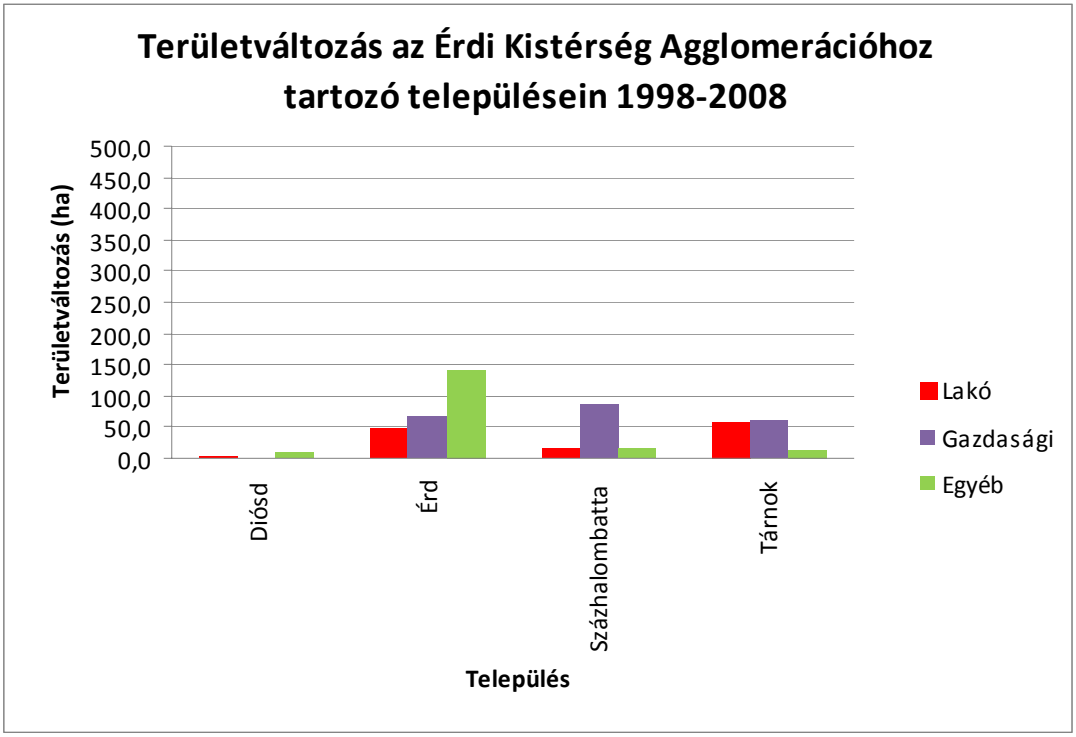
Területváltozás az Érdi Kistérség Agglomerációhoz tartozó településein 1998-2008
Területváltozás (ha)
500,0
450,0
400,0
350,0
300,0
250,0
200,0
150,0
100,0
50,0
0,0
Diósd
Érd
Százhalombatta
Tárnok
Település
Lakó
Gazdasági
Egyéb

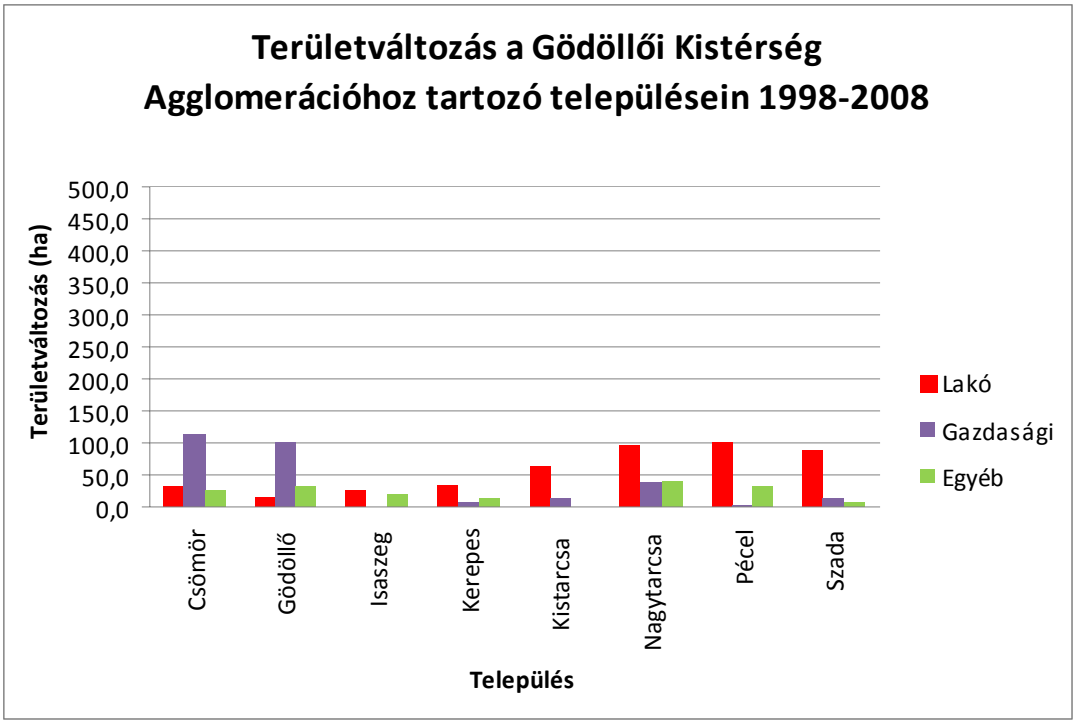
Területváltozás a Gödöllői Kistérség Agglomerációhoz tartozó településein 1998-2008
Területváltozás (ha)
500,0
450,0
400,0
350,0
300,0
250,0
200,0
150,0
100,0
50,0
0,0
Csömör
Gödöllő
Isaszeg
Kerepes
Kistarcsa
Nagytarcsa
Pécel
Szada
Település
Lakó
Gazdasági
Egyéb

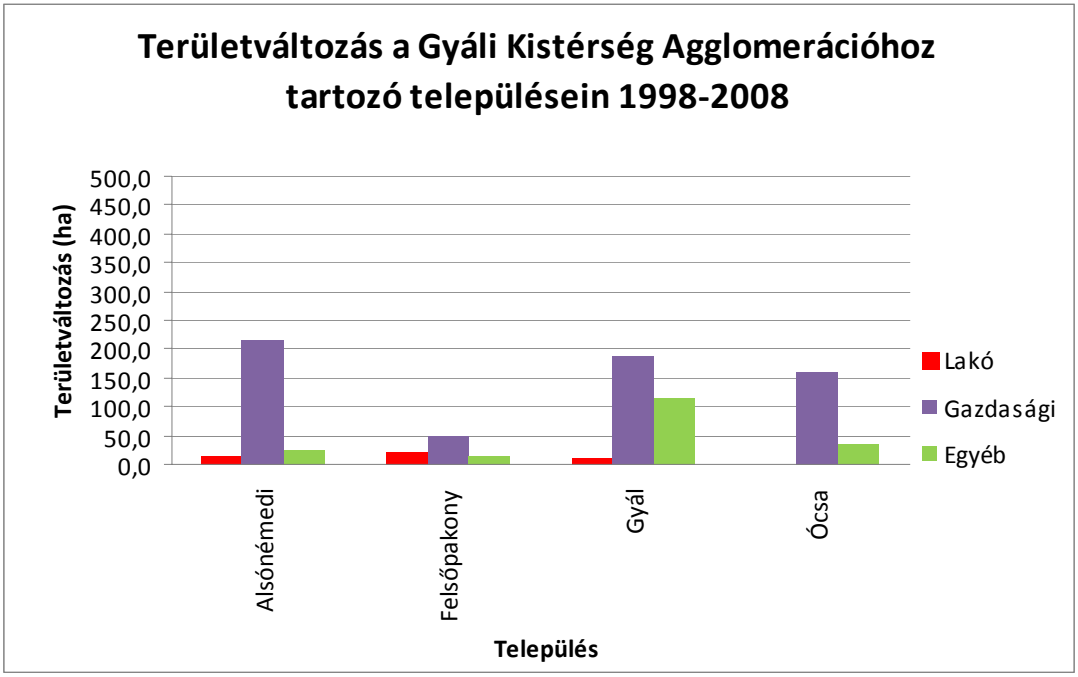
Területváltozás a Gyáli Kistérség Agglomerációhoz tartozó településein 1998-2008
Területváltozás (ha)
500,0
450,0
400,0
350,0
300,0
250,0
200,0
150,0
100,0
50,0
0,0
Alsónémedi
Felsőpakony
Gyál
Ócsa
Település
Lakó
Gazdasági
Egyéb

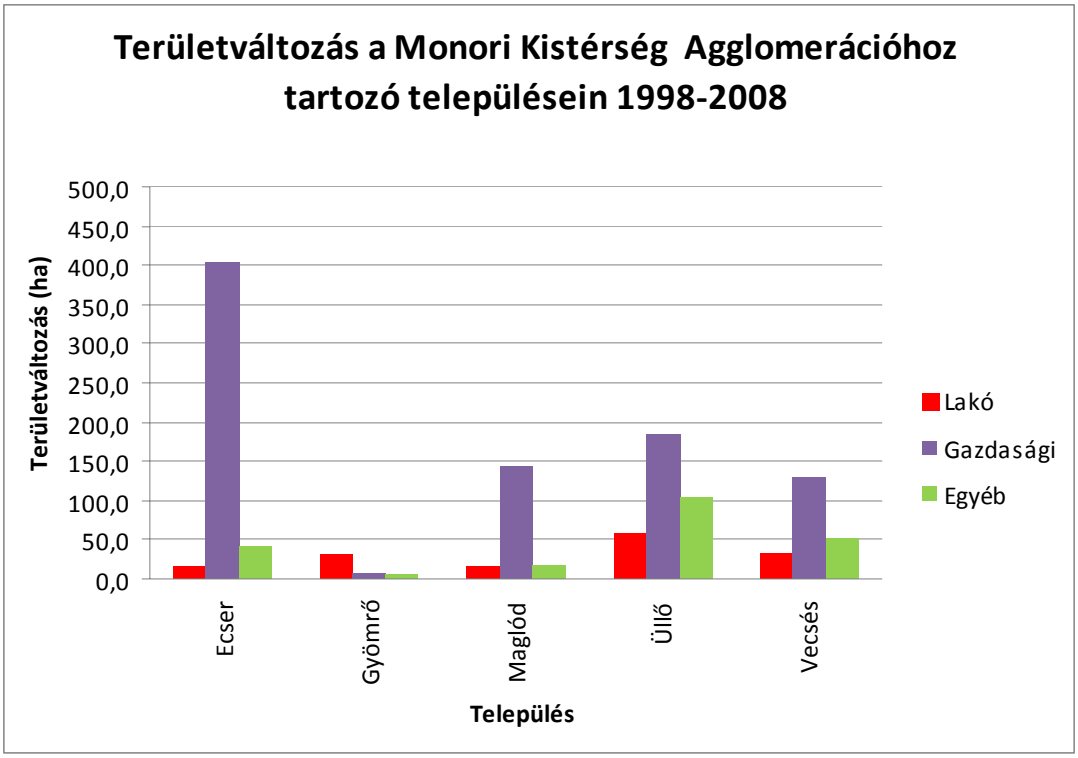
Területváltozás a Monori Kistérség Agglomerációhoz tartozó településein 1998-2008
Területváltozás (ha)
500,0
450,0
400,0
350,0
300,0
250,0
200,0
150,0
100,0
50,0
0,0
Ecser
Gyömrő
Maglód
Üllő
Vecsés
Település
Lakó
Gazdasági
Egyéb

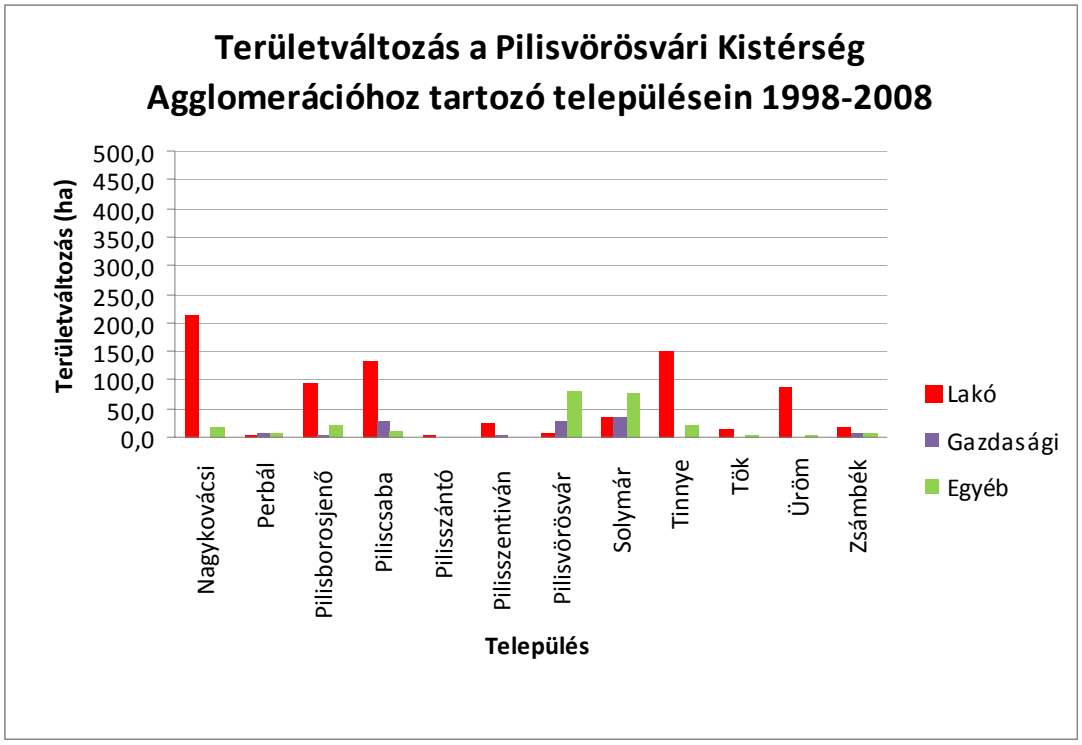
Területváltozás a Pilisvörösvári Kistérség Agglomerációhoz tartozó településein 1998-2008
Területváltozás (ha)
500,0
450,0
400,0
350,0
300,0
250,0
200,0
150,0
100,0
50,0
0,0
Nagykovácsi
Perbál
Pilisborosjenő
Piliscsaba
Pilisszántó
Pilisszentiván
Pilisvörösvár
Solymár
Tinnye
Tök
Üröm
Zsámbék
Lakó
Gazdasági
Egyéb
Település

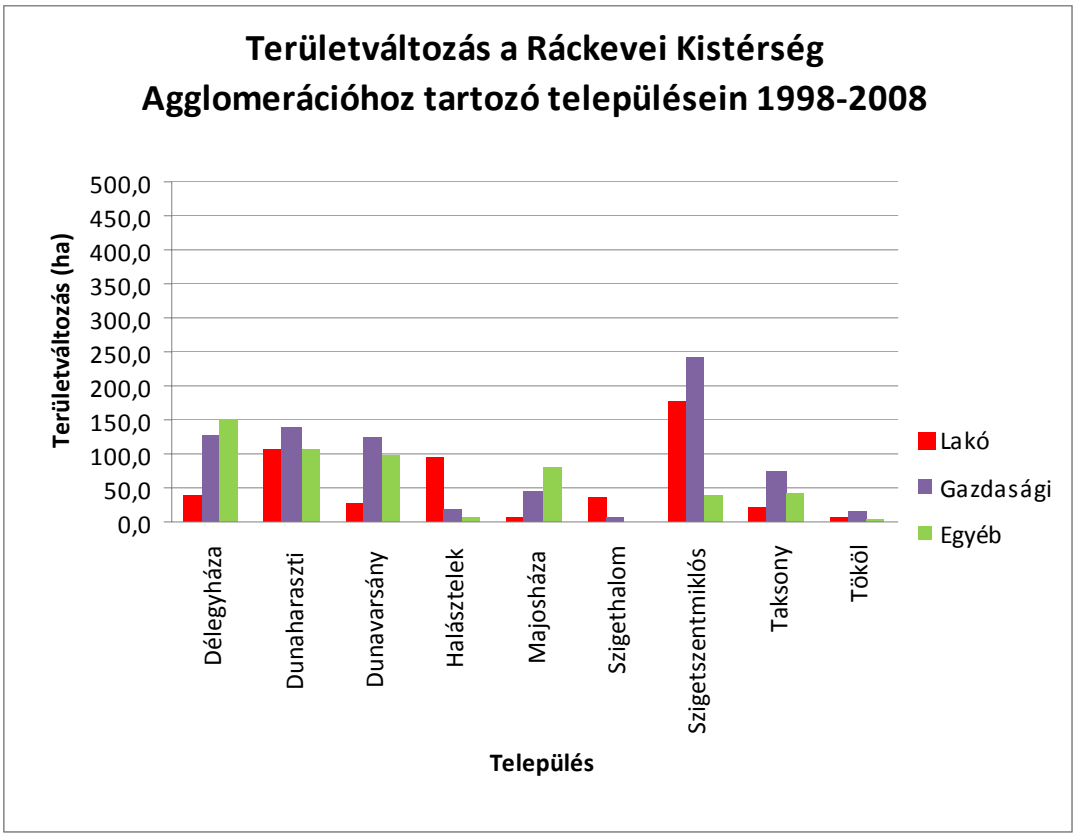
Területváltozás a Ráckevei Kistérség Agglomerációhoz tartozó településein 1998-2008
Területváltozás (ha)
500,0
450,0
400,0
350,0
300,0
250,0
200,0
150,0
100,0
50,0
0,0
Délegyháza
Dunaharaszti
Dunavarsány
Halásztelek
Majosháza
Szigethalom
Szigetszentmiklós
Taksony
Tököl
Lakó
Gazdasági
Egyéb
Település

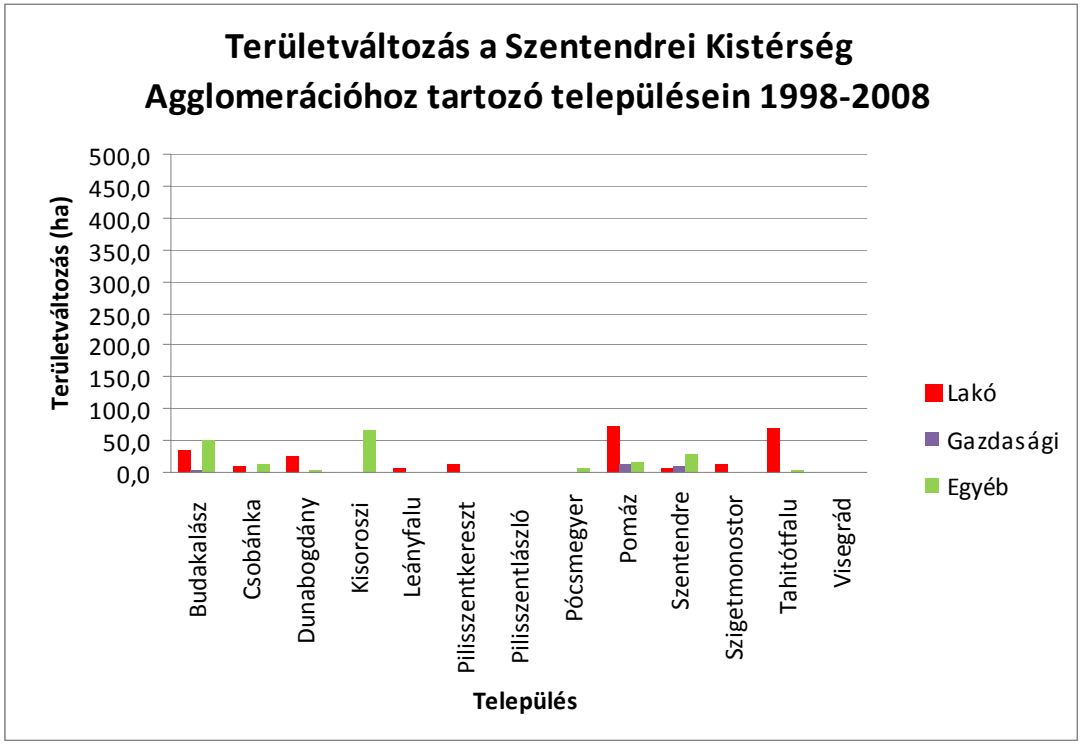
Területváltozás a Szentendrei Kistérség Agglomerációhoz tartozó településein 1998-2008
Területváltozás (ha)
500,0
450,0
400,0
350,0
300,0
250,0
200,0
150,0
100,0
50,0
0,0
Budakalász
Csobánka
Dunabogdány
Kisoroszi
Leányfalu
Pilisszentkereszt
Pilisszentlászló
Pócsmegyer
Pomáz
Szentendre
Szigetmonostor
Tahitótfalu
Visegrád
Település
Lakó
Gazdasági
Egyéb

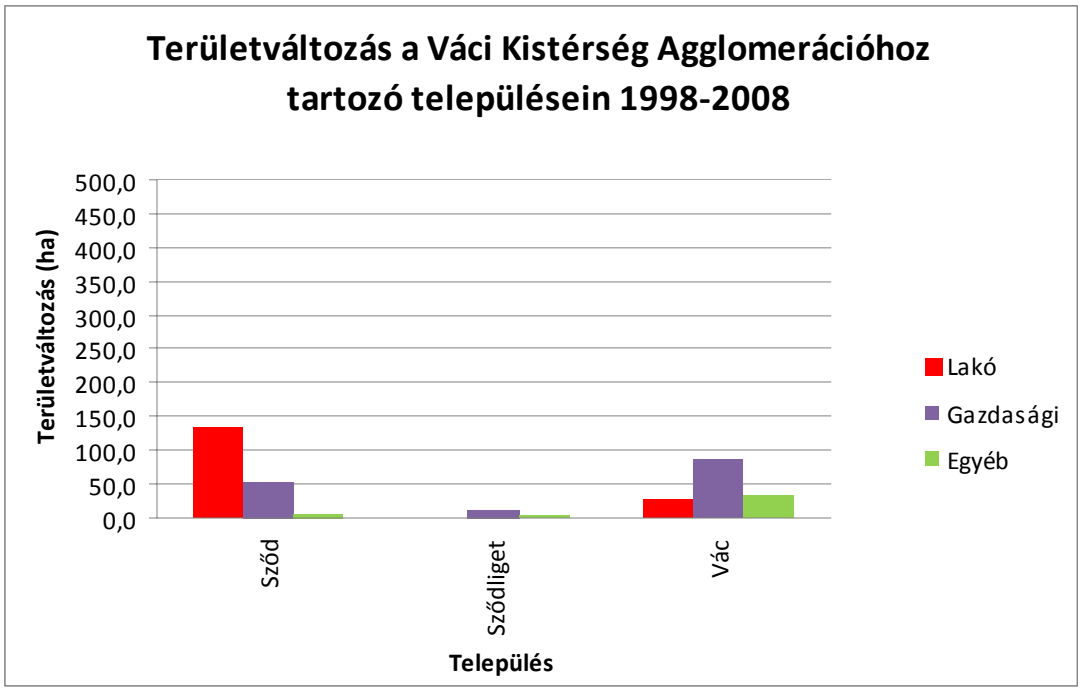
Területváltozás a Váci Kistérség Agglomerációhoz tartozó településein 1998-2008
Területváltozás (ha)
500,0
450,0
400,0
350,0
300,0
250,0
200,0
150,0
100,0
50,0
0,0
Sződ
Sződliget
Vác
Település
Lakó
Gazdasági
Egyéb

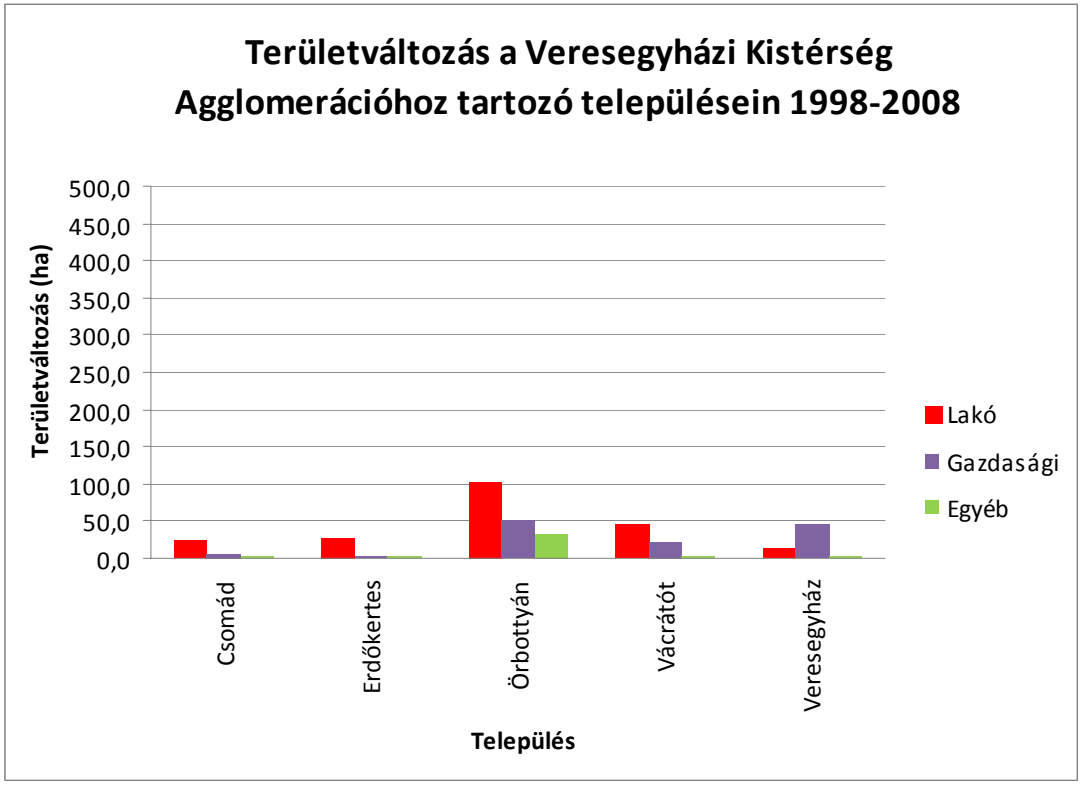

A területfelhasználási változások térségi sajátosságainak szöveges bemutatása és az értékelése a kartogramok alapján az alábbiakban kistérségenként, azon belül településenként történik. *(Az agglomeráció pesti É-szektoránál kezdve az óramutató járásával megegyező módon.)*

Területfelhasználási változások a Dunakeszi kistérség településein

A vizsgált időszakban a Dunakeszi kistérségben azon belül is Dunakeszin és Fóton a térségi átlagot többszörösen meghaladó mezőgazdasági terület igénybevétel történt. Kiemelkedik a 300 hektárt meghaladó, illetve közelítő gazdasági célú, valamint a 100 hektárt meghaladó, illetve közelítő lakó célú területigénybevétel. Fóton az egyéb célú területigénybevétel is átlag feletti. Az M3 mellett fekvő Mogyoród dombvidéki fekvése és területi sajátosságai miatt átlag alatti mértékben vett igénybe mezőgazdasági területet, Göd értékei ha nem is kiemelkedőek, de átlag felettiek.

Térségi összehasonlításban megállapítható, hogy a 90-es évek elején, közepén a DNY-i agglomerációban tapasztalt dinamizmus a mezőgazdasági területek kivonásában a következő évtizedben áttevődött az É-i Dunakeszi, ÉK-i Veresegyházi és a D-i Ráckevei kistérségek területére. Később - miközben e térségekben nem csökkent a területigénybevétel gyorsasága – az MO autópálya előkészítése és megvalósulásához kapcsolódóan felgyorsult az új területek igénybevétele a K-i Monori és Gyáli kistérségek területén.

A változások időbeni változását vizsgálva megállapítható, hogy a Dunakeszi kistérségben a lakó célú területkivonás 2004-ig kisebb hullámzással évi 20 hektár körüli értéket mutatott. Az ezt követő években 2006-ig dinamikus növekedés következett be a kivont területek volumenében (a 2006 évi csúcsérték 90 hektárt meghaladó.) Az ezt követő években határozott és gyors csökkenést mutatnak az értékek. (A legkisebb érték 2008-ban a 10 hektárt sem éri el.)

A gazdasági célra történő kivonás a legtöbb vizsgált évben többszörösen meghaladta a lakó célra kivont területek nagyságát és átlagban mintegy 60 hektár értéket mutat évente. Kiemelkedően nagy terület került kivonásra 2001-ben és 2003-ban került sor (150, illetve 160 hektárt meghaladó értékkel). Az ezt követő években a kivonás mértéke az átlag körüli értékben látszik stabilizálódni, tehát a csúcsértéket felére csökkent.

Területfelhasználási változások a Váci kistérség agglomerációhoz tartozó településein

A kistérség agglomerációhoz tartozó települései eltérő településfejlesztési stratégiák szerint fejlődnek. Míg Sződligeten alig nőtt a mezőgazdasági művelésből kivont terület, az M2 megépítésével felértékelődött Sződ agglomerációs átlagot messze meghaladó mértékben, több mint 130 hektárral bővítette lakó és 50 hektárral gazdasági célra kivont területeit. A kistérségközpont - *Vác* – helyzete és fejlődése sajátos. Egyrészt – mivel kevésbé érintik a várost a szuburbanizációs hatások - lehetősége van egy harmonikus fejlődésre, ami a belső területek hasznosításával egy átgondolt települési területgazdálkodás keretében számol, ezzel csökken az új területek igénybevételére való igény. Ennek is tulajdonítható, hogy a térség egyik legjelentősebb, tradicionális városa az agglomerációs átlagnál lényegesen kisebb mértékben növelte beépítésre szánt területét.

A változások időbeni változását vizsgálva megállapítható, hogy a lakó célra való területigénybevétel néhány kiugró értéket mutató év kivételével agglomerációs összehasonlításban alacsony *(10 hektár/év alatti volt)* volt a Váci kistérségben. (1997-ben és 2003-ban történt 80 hektárt megközelítő, 2007-ben 30 hektárt meghaladó kivonás. Hasonlóan alacsony volt a gazdasági célra igénybe vett területek nagysága. Értéke csak 1998-ban és 2004-ben közelítette meg a 40 hektárt 2002-ben és 2005-ben pedig 20 hektárt.
Az egyéb célú mezőgazdasági terület-igénybevétel a vizsgált időszak teljes hosszában az agglomerációs átlagtól messze elmaradó értéket mutat, amelynek oka elsősorban a terület sajátossága.

Területfelhasználási változások a Veresegyházi kistérség agglomerációhoz tartozó településein

A kistérségben a lakó célú területigénybevétel egyedül Őrbottyánban haladta meg a 100 hektárt, ez a legmagasabb érték a térségben. Vácrátóton ez az érték nem éri el az 50 hektárt, Csomádon, Erdőkertesen és Veresegyházon a 25 hektárt. Meg kell jegyezni, hogy Veresegyház fejlesztési területei *(éppúgy, mint a Budaörs illetve Törökbálint igénybe vett területeinek többsége)* már az 1998-at megelőző időszakban kivonásra került mezőgazdasági művelésből. Így a város kellő tartalékokkal rendelkezik lakóterület vonatkozásában, illetve a beépítés intenzitása is városiasabb, mint az agglomeráció átlagában. Ez is magyarázza, hogy a dinamikus népességnövekedés ebben az időszakban nem igényelt nagy volumenű újabb kivonást a mezőgazdasági művelésből. Gazdasági célra kivont terület is Őrbottyánban és Veresegyházon volt a legnagyobb *(50 hektár körüli értékben)* de ez is messze elmarad a keleti agglomeráció településeinek értékeitől.

A kistérség településeiben a vizsgált időszak első felében 20 hektár/évet közelítő nagyságú lakó célú terület-igénybevételre került sor 1996-97-ben és 2001-ben. A lakó célú terület-igénybevételek csúcsértéke (nem számítva persze a vizsgált időszak előtti évek kiugróan magas értékeit) 2002-ben volt, amikor egy év alatt 50 hektárt közelítő nagyságú terület bevonására került sor. A gazdasági célú terület-igénybevétel 2001-ben érte el csúcsát 40 hektárt közelítő értékkel, majd jelentős mértékben visszaesett az új terület igénybevétele és csak a vizsgált időszak utolsó 3 évében *(2006-2008 között)* haladta meg a 10, illetve a 20 hektáros értéket. Az egyéb célra való mezőgazdasági terület-igénybevétel a teljes vizsgált

időszakban minimális volt, csak a vizsgált utolsó évben 2008-ban közelítette meg a 20 hektárt.

Területfelhasználási változások a Gödöllői kistérség agglomerációhoz tartozó településein

A lakó célú területigénybevétel átlagot többszörösen meghaladó mértékű (100 hektárt közelítő) volt a vizsgált időszakban Pécelen, Nagytarcsán és Szadán, átlag alatti Gödöllőn és Isaszegen. A gazdasági célú területkivonás Csömörön és Gödöllőn volt kiemelkedő, 100 hektár közeli.

A változások időbeli alakulását vizsgálva megállapítható, hogy a lakó célra kivont területek nagysága (a korábbi minimális 5 ha/évet sem elérő mérték után 1998-tól dinamikusan növekedett (értéke 1998-ban elérte 40, 2000-ben a 80hektárt. A legnagyobb mértékű területkivonás 2001-ben történt 140 hektárt meghaladó mértékkel (ami agglomerációs összehasonlításban is igen magas). Ezt az időszakot egy erőteljes csökkenés követi a lakó célra kivont területek nagyságában. Ezen az időszakon belül határozott csökkenés tapasztalható a vizsgált utolsó 3 évben, amikor évi 30 hektárról 5 hektárra csökkent a kivont terület nagysága.

A gazdasági célra kivont mezőgazdasági területek nagysága tendenciájában 2002-ig növekedett erőteljesen *(az 1997-es 10 hektár alatti értékről a 2002-es 70 hektárt meghaladó értékre).* 2003 és 2007 között előző évek töredéke volt e kivonás mértéke *(éves átlagban 10 hektár körüli érték, amely csak 2008-ban ugrott meg 30 hektárra).*

Az egyéb célra való területkivonás 2006-ot követően közelítette meg az évi 30 hektárt, ami a közlekedési hálózat még ma is folyamatban lévő fejlesztésével függ össze.

Területfelhasználási változások a Monori kistérség agglomerációval érintett településein

A kistérségben kiemelkedő Ecser községben a gazdasági célra kivont - *400 hektárt meghaladó* - terület, amely egyértelműen a Ferihegyi repülőtér, illetve az MO autópálya környezetében megindult gazdasági, logisztikai fejlesztések helybiztosítását szolgálja. Ugyanezen célokat szolgálja Üllő közigazgatási területén a 200 hektárt közelítő, illetve Maglód és Vecsés területén a 150 hektárt közelítő mezőgazdasági művelésből kivont terület. Ugyanakkor a gazdaságfejlesztés valós helyigénye nem igazolta az ilyen nagy kiterjedésű terület kivonásának szükségességét. A kialakult helyzetben fenti települések jelentős tartalékokkal rendelkeznek a fejlesztési célra kivont és átminősített területek vonatkozásában. Ezzel szemben Gyömrő – amely a vizsgált időszakban fenti településektől eltérő területi politikát folytatott – nem rendelkezik tartalékokkal. *(Tekintettel arra, hogy az agglomerációs törvény a településszerkezeti tervben rögzített be építésre szánt terület 3%-ában határozta meg a további területi bővülés lehetőségét, Gyömrő város szomszédaival szembeni hátránya növekedett a törvény hatályba lépésével, ha figyelembe vesszük, hogy a repülőtér és az MO menti keleti agglomeráció- a területfejlesztési dokumentumok szerint - a gazdasági és a logisztikai fejlesztés egyik célterülete.*

Az egyéb célra kivont területek nagyobb mértékben a közlekedési hálózat fejlesztését (az MO és kapcsolatrendszere kiépítését) kisebb részben e fejlesztéssel is összefüggő kavicsbányaterületek bővítését szolgálta.

A mezőgazdasági művelésből való kivonás időbeli alakulását a kistérségben különösen 2004-ben és az azt követő években a gazdasági célra kivont területek évről évre növekvő

mértéke jellemzi. Míg 2001-ig az évi 20 hektár átlagosnak minősíthető, 2001-ben már 50 hektárt regisztráltak a Földhivatalok. Átmeneti csökkenés után a Ferihegy térségi fejlesztések előkészületeként ez az érték drasztikusan növekedett. (a 2004 évi csúcs 220 hektár kivonása volt), amely 2005-ben 50 hektár körüli szintről folyamatosan és dinamikusan nőtt 2008-ra (az abszolút csúcsnak számító évi 260 hektárnyi mértékre.)

A lakó célra való területkivonás ebben a kistérségben agglomerációs összehasonlításban alcsony mértékű volt. Csak néhány év (így 1999, 2001 és 2004) mutat relatív magasabb (évi 30-60 hektár közötti értéket) a többi évben évi 5-10 hektár körüli volt a lakó célra kivont mezőgazdasági terület.

Az egyéb célra kivont területek alakulásában sincs tendencia, néhány kiugró értéket mutató év 2001: 100 hektárt meghaladó 2003 és 2007 40 hektárt meghaladó illetve közelítő érték kivételével nem éri el az évi 5 hektáros átlagot.

Területfelhasználási változások a Gyáli kistérség agglomerációhoz tartozó településein

Az 51. sz. út és M5 autópálya területfelértékelő hatásának, a területek fejlesztésre való alkalmasságának, valamint az alacsonyabb aranykorona értékeknek egyaránt hatása volt arra, hogy ebben az időszakban erőteljesen nőtt a gazdasági célra kivont területek nagysága elsősorban Alsónémedin, illetve Gyálon és Ócsán (200 hektárt meghaladó, illetve közelítő mértékben). Gyálon az egyéb célú területigénybevétel is számottevő elsősorban a térségi hulladéklerakó területigénye miatt. A lakó célú területigénybevétel átlag alatti, az időközben a lakónépesség számában bekövetkező növekedését elsősorban a belső tartalékterületek beépülése, illetve a beépítés intenzitásának növekedése tette lehetővé.

A Gyáli kistérséget a vizsgált időszak teljes időszakában a gazdasági célú területigénybevétel dominanciája jellemezte. A kivont területek évenkénti nagysága szinte töretlenül növekedett0z 1996 os 20 hektár körüli értékről 2000-re a 90 hektáros értékre, majd átmeneti csökkenés után 2005-ben érte el a legmagasabb (120 hektárt meghaladó) értéket. A 2006-ot harmadára való visszaesés, az azt követő éveket pedig ismételt (évi 20-20 hektáros értékkel jellemezhető).

A lakó célra történő területigénybevétel alacsony mértékű, jellemzően az 5, illetve a 10 hektárt sem elérő mértékű és legmagasabb értéket mutató években 2001-ben és 2005ben sem érte el a 20 hektáros szintet.

Az egyéb célú területigénybevétel 2001-ig (bár változó mértékben, de) növekedő volt (a legmagasabb értéket 2001-ben érte el (90 hektárt közelítő értékkel). A következő éveket erőteljesen csökkenő értékek jellemzik, majd 2005-től lényegében már alig történt ilyen célú területigénybevétel (befejeződött az MO fejlesztésének előkészítése, a fejlesztéshez szükséges területek kivonása).

Területfelhasználási változások a Ráckevei kistérség agglomerációhoz tartozó településein

A kistérség települései közül Szigetszentmiklós területi változásai a legjelentősebbek. A 150 hektárt meghaladó méretű lakó célú területkivonás, illetve a 250 hektárt közelítő gazdasági célú területkivonás azt mutatja, hogy az MO mellett fekvő Csepel szigeti város a térség egyik legdinamikusabban növekvő települése. A lakásépítés új célterületévé vált települések, mint Dunaharaszti, Halásztelek (kisebb mértékben Szigethalom és Dunavarsány) 100-100, illetve 50-50 hektáros mértékben növelték a mezőgazdasági terület rovására lakóterületüket, ami

átlagot meghaladó növekedést jelez. A gazdasági célú területkivonás is jelentős 100-150 hektár közötti Dunaharasztin, Dunavarsányban és Délegyházán. A térségben folyó kavicskitermelés által érintett terület növekedését jelzi Délegyházán a 150, Dunavarsányban és Dunaharasztin 100 hektárt meghaladó egyéb célú területkivonás.

A Ráckevei kistérség agglomerációhoz tartozó településein két, egymástól időben eltolódó hullámban érintette a mezőgazdasági területből való kivonás. Az első hullámot 1996-2001 között egyaránt jellemezte a gazdasági és a lakó célra kivont területek évről évre növekvő mértéke (amelyben a gazdasági célra való területigénybevétel mindenkor magasabb volt a lakó célú területkivonásnál. A legmagasabb érték lakó célú területigénybevételnél 80 hektárt meghaladó, volt 2000-ben volt, gazdasági célú területigénybevételnél120 hektárt meghaladó mértékkel 1999-ben. Sajátosság, hogy ezeket a változásokat mindvégig követték az egyéb célra való területkivonások. A második hullámot 2005 után a gazdasági területek növekvő mértéke jellemzi (2007 évi 130 hektáros csúccsal). Ugyanebben az időszakban 2006 után a lakó célú területigénybevétel csökkenése jellemzi. A 2003-2005 közötti időszakban számottevő *(évi 80 hektárt közelítő, vagy meghaladó az egyéb területek céljára való területkivonás)*

Területfelhasználási változások az Érdi kistérség településein

A kistérség települései közül Érd és Tárnok mutat a nyugati szektorhoz hasonló dinamizmust (50 hektár körüli értékben úgy a lakó, mint a gazdasági célra történő) a mezőgazdasági terület igénybevételében, Százhalombatta gazdasági területeit bővítette számottevően, Diósd sajátos helyzete miatt *(a községnek lényegében nincs külterülete)* csak csekély mértékben növelte beépítésre szánt lakó és különleges területét.

A mezőgazdasági művelésből lakó célra kivett terület a vizsgált időszak legnagyobb részében alacsony értéket mutat, néhány év kiugró értékétől eltekintve 5 hektár/év alattiak. *(2000-ben és 2005-ben történt 50 hektárt közelítő kivonás).* A gazdasági célú kivonás is átlag alatti, csak 2001-ben volt 80 hektárhoz, 2004-ben, 2005-ben, majd újabb csökkenés után 2008-ban volt 40 hektár/év nagyságú. Az egyéb célú terület-igénybevétel is csak 2003-ban haladta meg és 2004-ben közelítette 60 hektár/év értéket, amely egyértelműen az autópálya fejlesztés előkészítésével függ össze.

Területfelhasználási változások a Budaörsi kistérség településein

Tekintettel arra, hogy a Ny-i agglomerációban *(Budaörs térségében)* a legerőteljesebb területfelhasználási változások már a vizsgált időszak előtti periódusban lezajlottak, Budaőrs és Törökbálint értékei ebben az időszakban nem mutatnak kiemelkedő értéket. *(kiegyenlítetten valamennyi – lakó-, gazdasági és egyéb - funkcióra 50-60 hektár kivonására került sor).* Ezekhez a korábbinál kisebb volumenű változásokhoz csatlakozott fel Sóskút (lakó és egyéb terület) illetve Herceghalom (gazdasági és egyéb terület vonatkozásában). Pusztazámoron a regionális hulladéklerakó területének igénybevétele miatt kiugró az egyéb célra való területkivonás.

Miközben Pusztazámor kivételével az egész térséget a beépítésre szánt, mezőgazdasági művelésből kivont területek növekedése jellemezte, a lakásépítés céljára kivont területek kiterjedése Biatorbágyon, Budajenőn és Telkiben volt nagyon magas *(utóbbi két esetben a települések kis mérete miatt kiemelkedő mértékű)*, a gazdasági célra kivont területek Pátyon és Biatorbágyon haladják meg a 170 hektáros értéket.

A mezőgazdasági művelésből való kivonás időbeli alakulását vizsgálva erőteljes hullámzás állapítható meg. A lakóterület célú kivonás egy 2002-es 120 hektár után 2006-ban érte el a

legmagasabb értéket (160 hektárt) azóta ez az érték dresztikusan (évi átlag 20 hektárra) csökkent. A gazdasági célra való kivonás 1997-ben (170 hektárral) érte el a lagmagasabb értéket, azt követően évi 60-100 hektár kivonást követően erőteljesen visszaesett és 2008-ban haladta meg ismét a 100 hektáros értéket. Az egyéb célú igénybevétel változó intenzitású. legkisebb értéket 1999-ben mutatta 10 hektár alatti, legnagyobb értéket 2006-ban 140 hektárt meghaladó mértékkel. Azt követően ismételt csökkenés következett be a kivonás mértékében, de a diagramból általános tendenciák nem olvashatók ki.

Területfelhasználási változások a Pilisvörösvári kistérség településein

A kistérség környezeti adottságainak és az itt lévő ingatlanok értékének megfelelően a lakó célú területigénybevétel volt messze agglomerációs átlagot meghaladó mértékű. Kiemelkedik Nagykovácsi 200 hektárt, Tinnye és Piliscsaba 150 hektárt illetve Pilisborosjenő és Üröm 100 hektárt közelítő értéke. Figyelemreméltó (*és a helyi településfejlesztési politika következetességét tükrözi)* Pilisvörösvár alacsony 10 hektár alatti értéke. A kijelölt és a mezőgazdasági művelésből kivont területeknek csak egy része került ténylegesen beépítésre- ebben legjobb eredményeket Üröm mutatja fel - míg a megkezdett fejlesztések az eredetileg sokkal lassabb ütemben valósulnak meg Tinnyén és Piliscsaba egyes területein. Összességében megállapítható, hogy a kistérségben a lakás célra kivont területekben még jelentős tartalékok állnak rendelkezésre. A lakó célú területigénybevétellel szemben – a térség potenciáljaival összhangban – lényegesen alacsonyabb volt a gazdasági célra kivont területek kiterjedése. Az új gazdasági területek szinte kivétel nélkül azokban a településekben növekedtek (agglomerációs összehasonlításban szerényebb 40 hektár körüli) értékben, ahol a gazdaság már korábban is számottevő volt (Solymáron, Pilisvörösváron és Piliscsabán).

A területi változások időbeli alakulásában is a lakó célú területigénybevétel dinamikája a figyelemreméltó. Míg a 2000 előtti időszakot *(1997 évi 100 hektáros csúccsal)* az évi 30 hektáros átlag jellemzi, 2000-ben kiugróan nagy terület *(280 hektár)* kivonására került sor, amely lakó vonatkozásban agglomerációs összehasonlításban is magas érték. Ezt követően még 2001-ben és 2002-ben 180, illetve 150 hektárt meghaladó méretű terület került kivonásra, ez a dinamizmus 2003-tól erőteljesen lassult *(és a 2005 évi 90 hektáros kisebb csúcsot kivéve)* töredékére esett vissza *(az utolsó vizsgált év átlaga 15 hektár).*

A gazdasági célra kivont területigénybevétel csak a 2000 és 2006 közötti időszakban számottevő 20-30 hektár közötti értékkel. Sem ezt megelőzően, sem ezt követően nem került sor újabb gazdasági célú területigénybevételre.

Területfelhasználási változások a Szentendrei kistérség településein

A kistérség adottságai, erdősültsége, kiterjedt területeinek védettsége visszafogták azokat a különben erőteljes önkormányzati törekvéseket, amelyek a beépítésre szánt területek növelésére vonatkoztak. A területi korlátok érvényesülése miatt csak Pomázon és Tahitótfaluban volt jelentős (50 hektárt meghaladó) a lakás célra kivont terület mértéke. Visegrád, Pócsmegyer, Pilisszentlászló és Kisoroszi kivételével a kistérség valamennyi településén történt kisebb, nagyobb mértékű területkivonás. Budakalászon ennek mértéke 40, Dunabogdányban 30 hektár alatti.

A gazdasági célú területek csak Pomázon , kisebb mértékben Szentendrén nőttek, az egyéb célú területkivonás Kisorosziban és Budakalászon volt a legnagyobb 60, illetve 50 hektárt meghaladó mértékben.

A kistérségben a lakó célú területkivonás csak 2 évben volt kiugró mértékű (1999-ben 90 hektárt, 2004-ben 60 hektárt) a további években jellemzően 5 hektár alattiak az értékek. A gazdasági célú kivonás is csak 2 évben (1997-ben és 2003-ban volt 10 hektárt meghaladó, az egyéb célú kivonás pedig 1998-ban 50 hektárt meghaladó mértékű. A további évek 10 hektár/év alatti számokkal jellemezhetők.

6.2.4 A mezőgazdasági művelésből (lakó-, gazdasági és egyéb célra) kivont területek évenkénti volumenének alakulása 1996-2008 között a kistérségek agglomerációhoz tartozó településeiben

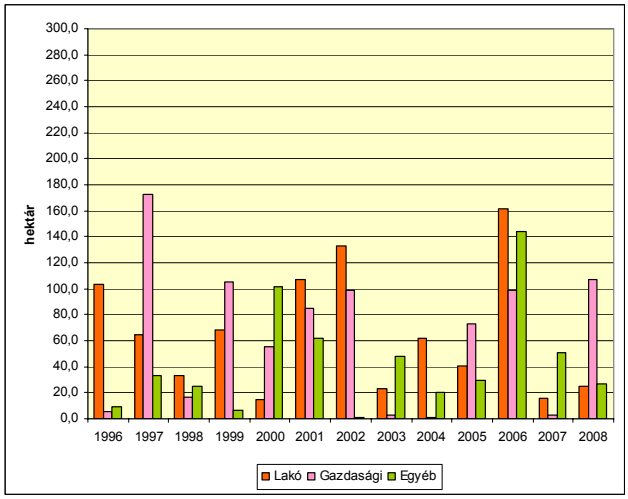

Budaörsi kistérség

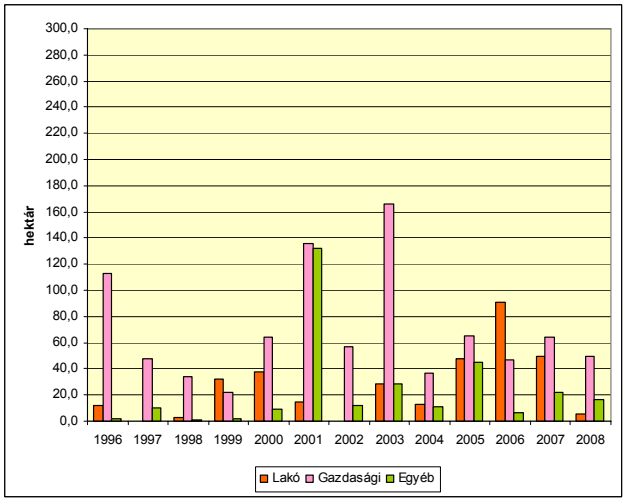

Dunakeszi kistérség

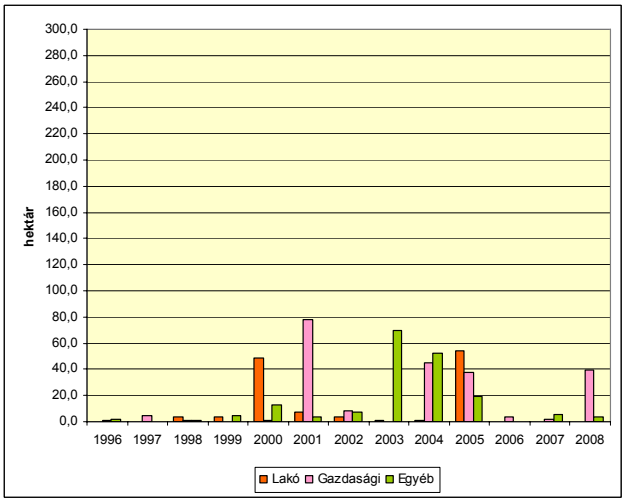

Érdi kistérség

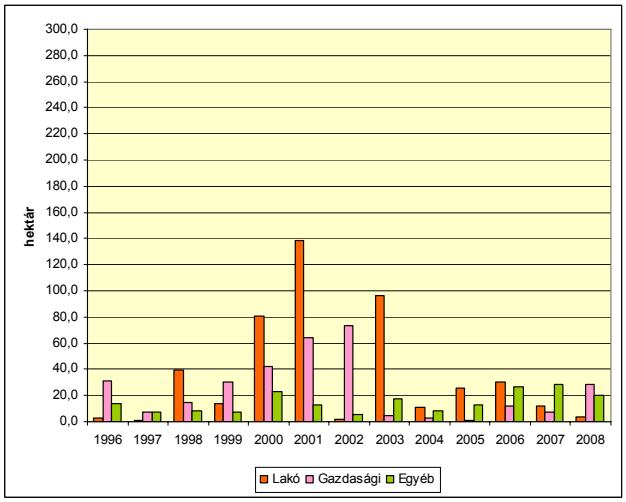

Gödöllői kistérség

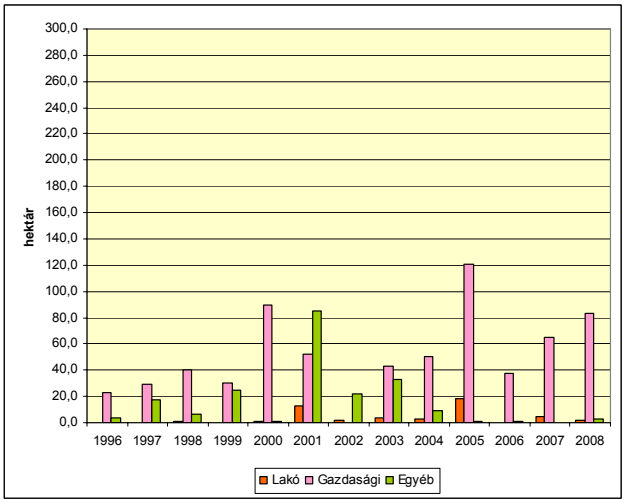

Gyáli kistérség

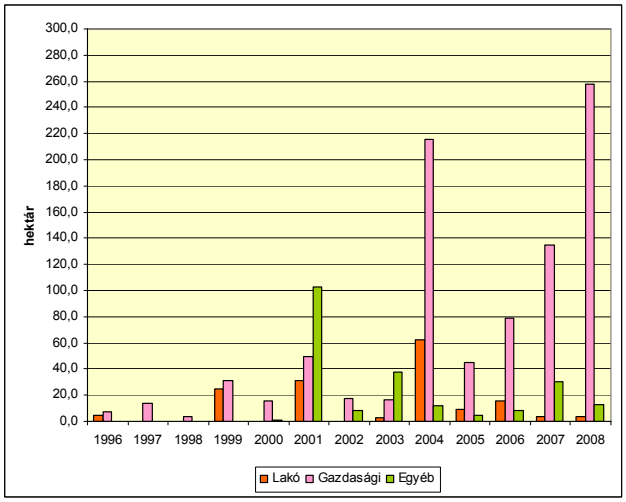

Monori kistérség

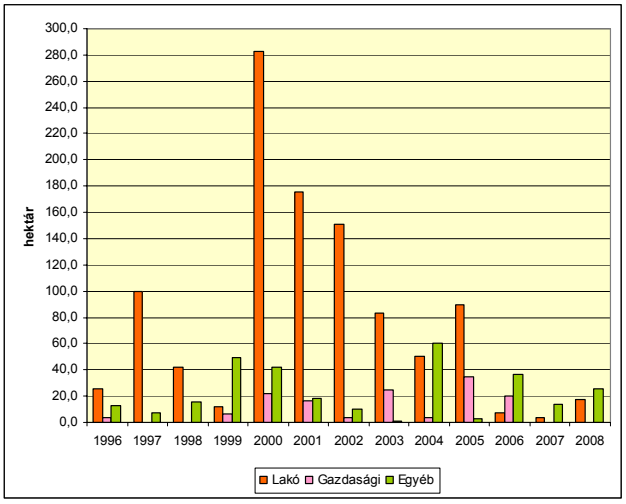

Pilisvörösvári kistérség

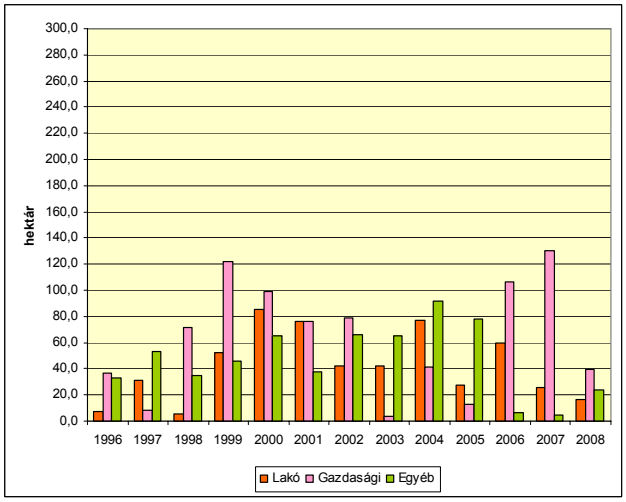

Ráckevei kistérség

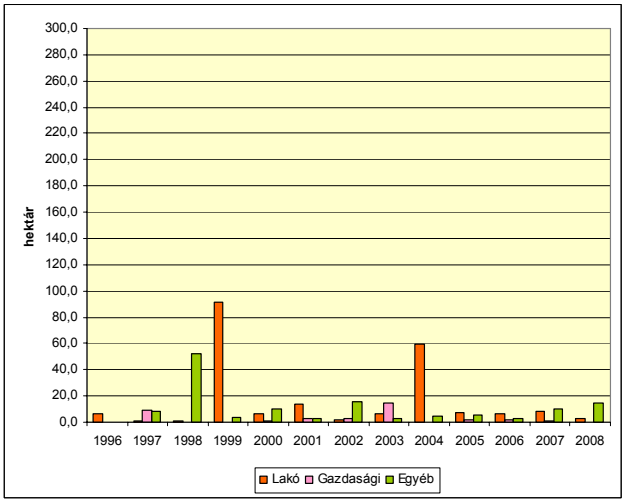

Szentendrei kistérség

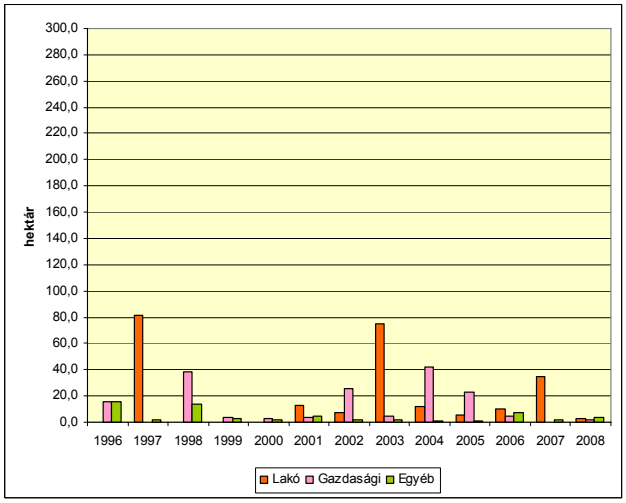

Váci kistérség

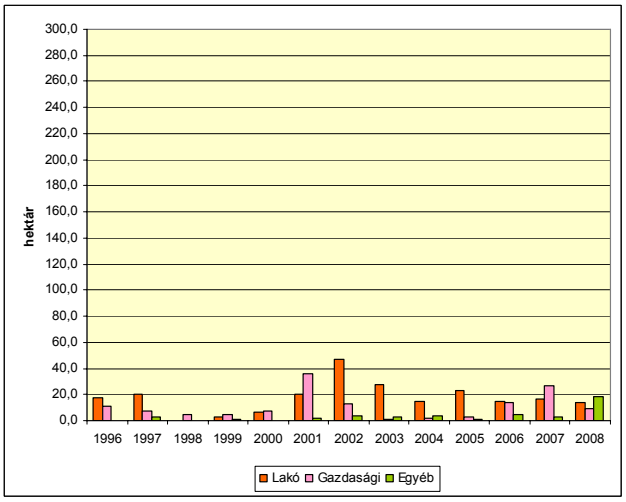

Veresegyházi kistérség

6.2.5 A térségi területfelhasználás alakulása a települések hatályos településrendezési tervei figyelembevételével (a területfelhasználás kiinduló jogi állapota)

A Budapesti Agglomeráció területrendezési tervéről szóló 2005 évi LXIV. számú törvény felülvizsgálatát és módosítását előkészítő és megalapozó munkák között kiemelkedő jelentősége van a területfelhasználás – *hatályos településszerkezeti tervekben rögzített* – jogi állapota – *úgyis mint a települések településfejlesztési koncepciókkal összhangban lévő területi jövőképe* - rögzítésének, valamint az OTÉK kategóriákat alkalmazó településrendezési tervek tartalma pontos átfordításának a területrendezési tervek által alkalmazható kategóriákra *(az OTrT törvényben meghatározott keretek és a térségi sajátosságok együttes figyelembevételével).*

Az Önkormányzatok által beküldött – *és ebben a fázisban feldolgozott* – településszerkezeti terveket a jóváhagyó határozattal együtt az alábbi táblázat tartalmazza:

Település	TSZT Határozatszám
Alsónémedi	58/2004 (IV.30.)
Biatorbágy	89/2008. (V.29.)
Budajenő	104/2006 (IX.21.)
Budakalász	149/2005 (VI.28.)
Budakeszi	90/2002 (V.30.)
Budaörs	68/2005 (IV.15.)
Csobánka	58/2001. (IV. 26.), 32/2005. (III. 15.)
Csomád	6/2001 (X.19.)
Csömör	49/2004 (III.11.)
Csörög	21/2008 (II.05.)
Délegyháza	208/2005 (IX.01.), 288/2008 (VIII.26.)
Diósd	111/2009 (V.21.)
Dunabogdány	60/2005 (VI.13.)
Dunaharaszti	33/2009 (III.30.)
Dunakeszi	134/2005. (IX.29.), 110/2008. (VII.3.)
Dunavarsány	102/2001. (VIII.28.), 45/2003. (III. 7.), 158/2006. (XI.14.), 148/2008. (IX.09.)
Ecser	105/2006 (IX.24.)
Érd	161/2006 (VI.22.), 324/2008 (XI.20.), 4/2009 (I.29.)
Erdőkertes	59/2007 (XII.06.)
Felsőpakony	61/2009 (III.25.)
Fót	186/2003 (X.15.)
Göd	183/2008 (IX.25.)
Gödöllő	85/2009 (IV.23.)
Gyál	182/2002. (IX.27.)
Gyömrő	157/2003. (VI.25.), 252/2005, 80/2008 (V.21.)
Halásztelek	103/2007 (VII.05.)
Herceghalom	88/2008 (VIII.05.)
Isaszeg	332/2004. (XI.3.); 385/2005. (XI.3.)
Kerepes	107/2007 (VI.28.)
Kisoroszi	43/2006. (IX.21.)
Kistarcsa	108/2002. (X. 16.)
Leányfalu	229/2005 (XII.20.)

Maglód	119/2002. (IX. 26.), 90/2004. (VI.24.), 41/2004. (III. 25.), 59/2005. (V. 26.), 37/2006. (IV. 20.), 34/2008. (II. 13.)
Majosháza	45/2008 (III.04.)
Mogyoród	193/2007 (IX.25.)
Nagykovácsi	25/2004 (III.04.)
Nagytarcsa	
Ócsa	133/2006 (XI.29.)
Őrbottyán	84/2001 (VI.25.)
Páty	120/2002. (X.8.), 140/2006. (IV.26.), +2
Pécel	161/2002 (VI.06.)
Perbál	57/2002. (V. 24.), 96/2005. (VI.27.)
Pilisborosjenő	29/2002 (III.27.)
Piliscsaba	128/2006 (VII.10.)
Pilisjászfalu	88/2001. (IX.27.)
Pilisszántó	21/2002 (IV.18.)
Pilisszentiván	32/2002 (III.04.)
Pilisszentkereszt	73/2002 (X.01.)
Pilisszentlászló	22/2009 (IV.08.)
Pilisvörösvár	114/2007 (VI.11.), 118/2007 (VII.12.), 8/2008 (I.31.), 88/2008 (V.08.)
Pócsmegyer	35/2004. (IV. 7.)
Pomáz	164/2002. (09.4-25); 183/2004. (06.29.), 192/2008.10.21.), 193/2008.(10.21.)
Pusztazámor	9/2009 (III.09.)
Remeteszőlős	25/2004 (III.04.)
Solymár	20/2001 (IX.20.)
Sóskút	30/2009 (IV.21.)
Szada	21/2008 (III.03.)
Százhalombatta	225/2009 (VI.25.)
Szentendre	119/2006 (V.16.)
Szigethalom	108/2006 (V.25.)
Szigetmonostor	199/2009 (IX.29.)
Szigetszentmiklós	25/2007 (II.20.), 06/2009 (I.27.)
Sződ	73/2009 (VI.23.)
Sződliget	37/2008 (II.25.)
Tahitótfalu	36/2004. (04.08.)
Taksony	26/2005 (II.16.)
Tárnok	140/2006 (VI.01.)
Telki	176/2008 (X.17.)
Tinnye	53/2008. (XII.18.)
Tök	49/2005 (VI.28.)
Tököl	26/2004 (I.26.)
Törökbálint	284/2001 (IX.7.)
Üllő	47/2009 (II.26.)
Üröm	72/2005 (V.25.)
Vác	188/2008 (XII.18.)
Vácrátót	115/2006 (IX.14.)
Vecsés	163/2008 (IX.16.)
Veresegyház	2/2008. (I.29.)
Visegrád	185/2004 (VI.30.)
Zsámbék	352/2005 (VI.28.)

Az összegyűjtött településszerkezeti tervek georeferálást követően illesztésre kerültek a DTA 50 digitális térképhez, illetve a közigazgatási határokhoz.

A hatályos OTÉK kategóriákat tartalmazó településszerkezeti tervek területfelhasználási tartalma ezt követően – *az alábbi táblázatban rögzített kategóriák alkalmazásával* – átfordításra került a területrendezési terv készítését segítő területrendezési lehatárolásokra.

A területfelhasználási vizsgálatok során alkalmazott kategóriák részletesebbek, mint a területrendezési terv készítése során alkalmazni tervezett kategóriák, tehát nem minden önállóan lehatárolt területfelhasználási kategória jelenik majd meg önállóan a készítendő térségi szerkezeti terven, de a területek funkcióinak és jelenlegi besorolásainak ismerete hozzájárul ahhoz, hogy ezek figyelembevételével a területrendezési terv kategóriái és lehatárolásai meghatározhatók és lehatárolhatók legyenek. *(A vizsgálat során alkalmazott és elkülönített kategóriák összevonása minden esetben lehetséges, de később olyan új kategória lehatárolása, amelyhez a vizsgálati lehatárolások nem nyújtanak kellő alapot, már nem, vagy csak jelentős többletmunkával - a településszerkezeti tervek ismételt másodelemzésével - lehetséges.)*

A felülvizsgálat megkezdésekor *(2009 május elején)* dr. Tompai Géza Főosztályvezető úr levélben kérte a térségben érintett valamennyi település polgármesterét, hogy *(a dokumentumok hitelességét igazolva)* 2009. május 29-ig juttassák el a PESTTERV Kft részére a jelenleg hatályban lévő településrendezési eszközeiket az elfogadó határozatok illetve rendeletek számával együtt.

Valamennyi beérkezett dokumentum feldolgozásra és archiválásra került. A beküldött tervek tartalmát a Közép-magyarországi Regionális Közigazgatási Hivatal Állami Főépítészi Irodája munkatársai kontrollálták olyan szempontból, hogy azok tartalma megegyezik-e a lefolytatott tervezési eljárások eredményeként hivatalból megküldött tervek tartalmával. E munka során összegzésre került, hogy településenként mi tekinthető hatályos jogi állapotnak, olyan dokumentumnak, amely egyúttal a térségi területrendezési terv alapját is tudja képezni.

(Ahol vitás volt a tervek megítélése ott személyes egyeztetésekre került sor a települések főépítészei, illetve műszaki irodai felelős munkatársai bevonásával. Az egyeztetések eredményét külön dokumentáció rögzíti)

Az Állami Főépítészi Iroda nem vizsgálta *(nem vizsgálhatta)* a településrendezési eszközök jóváhagyásának jogszerűségét. Csak azt vizsgálta, hogy a beküldött *(és pótlólag összegyűjtött)* dokumentumok műszaki tartalma, rajzolata megfelel-e annak, ami a lefolytatott tervezési eljárások eredményeként is megjelent.

A jóváhagyott településrendezési eszközök ugyanis mindaddig hatályban vannak, amíg azokat a települési önkormányzat egy új tervezési és egyeztetési eljárás eredményeként meg nem változtatja, vagy az Alkotmánybíróság meg nem semmisíti. Ez akkor is igaz, ha időközben kiderül, hogy a készítés vagy jóváhagyás során olyan eljárási hibát vétettek, vagy figyelmen kívül hagytak olyan észrevételeket, amelyek törvényen alapultak.

A Főépítészi Iroda szakmai kontrolljára azért volt szükség, mert a most hatályos terv és törvény előkészítése időszakában a települési önkormányzatok több helyen olyan területeket is megjelöltek, mint hatályos tervük részét, amelyek átminősítésének szándéka ugyan már felmerült, de még nem folytatták le azokat a tervezési és egyeztetési eljárásokat, amelyek elengedhetetlenek a területek jogállásának megváltoztatásához. E miatt – *mint arra a Jövő Nemzedéke Országgyűlési Biztosának jelentése utal* – olyan területek is a települési térség részeként épültek be a térségi szerkezeti terv területfelhasználásába, amelyek vonatkozásában semmilyen szakhatósági kontroll nem érvényesült. *(Ezzel összefüggésben elsősorban táj-, természetvédelmi és földvédelmi érdekek sérültek.)*

A hasonló hibák kiküszöbölése érdekében az agglomeráció területrendezési terve felülvizsgálata és módosítása előkészítése során 2009-ben - *az alapjaitól, a jogszerűség maximális követelménye figyelembevételével* - újraépítésre került a hatályos területfelhasználást rögzítő digitális adatállomány. Az ismételt feldolgozás során a települések OTÉK területfelhasználási kategóriákat alkalmazó településszerkezeti tervei átfordításra kerültek a területrendezés OTrT szerinti *(illetve azzal összefüggésben kialakított)* területrendezési kategóriáira.

(Az előkészítő munka eredményei a 2009. november végi állapotot tükrözik.)

A feldolgozás bemutatásra került azokon a térségi egyeztetéseken, amelyek a Pest megyei Önkormányzatnál agglomerációs szektoronként kerületek megrendezésre, illetve a térségi területfelhasználás eredménye elérhető volt a PESTTERV Kft honlapján keresztül az interneten.

A szakmai fórumokat és a publikálást önkormányzati egyeztetések sora követte, ahol sor került a területi besorolásával kapcsolatos kérdések egyeztetésére, az esetleges hibák javítására. A térségi területfelhasználás javított „jogi állapota" ezt követően nyomtatott formátumban is megküldésre került valamennyi érintett önkormányzat polgármesterének. A megküldésnek két oka volt. Egyrészt ismételt lehetőséget adni a helyesség kontrollálására, másrészt lehetőséget adni azoknak a folyamatban lévő – *és előreláthatóan a közeljövőben lezáruló* - tervezési eljárásokkal érintett területi változásoknak az előrejelzésére, amelyek ugyan még nem tudnak részévé válni a „jogi állapotnak" de – *amennyiben nem ütköznek a védelmi övezeti lehatárolásokba* – beépülhetnek a térségi szerkezeti tervbe.

Budapest hatályos településszerkezeti terve a BFVT Kft közreműködésével és szakmai kontrolljával került értékelésre és beillesztésre. *(A településrendezési kategóriák terület-rendezési kategóriákra való átfordítását is - a főváros vonatkozásában - a BFVT tervezői végezték.)*

A Budapesti Agglomeráció Területrendezési Terve felülvizsgálatát és módosítását megalapozó vizsgálatok készítése során alkalmazott területfelhasználási kategóriák

11	**Városias települési térség** Területfelhasználási kategória, amelybe a városok települési területe, továbbá azok a települési területek tartoznak, ahol a belterületi laksűrűség jellemzően 15 fő/ha fölötti	
12	**(Városias) települési térség részét képező összefüggő gazdasági térség** Területfelhasználási kategória, amelybe a települési térség részét képező gazdasági és munkahelyi célú területek tartoznak	
13	**Nem városi települési térség** Területfelhasználási kategória, amelybe azok a települési területek tartoznak, ahol lakóterület esetén a belterületi laksűrűség jellemzően 15 fő/ha alatti	
14	**Magas zöldfelületi arányú települési térség** Területfelhasználási kategória, amelybe elsősorban rekreációs funkcióval rendelkező összességében alacsony beépítettségű területek tartoznak.	
15	**Magas zöldfelületi arányú különleges rendeltetésű térség** Területfelhasználási kategória, amelybe elsősorban beépítésre nem szánt különleges rendeltetésű *(egészségügyi- nagykiterjedésű sportolási célú területek – golf és lovaspályák – valamint a kutatás fejlesztés és a megújuló energiaforrások hasznosításának céljára szolgáló)* területek tartoznak.	
16	**Városias települési térség részét képező nagy kiterjedésű zöldterület** Területfelhasználási kategória, amelybe az 5 hektárnál nagyobb összefüggő városi és települési jelentőségű zöldterületek, valamint zöldterület jellegű intézmények tartoznak.	

21	**Építmények által igénybe vett térség** Területfelhasználási kategória, amelybe a műszaki infrastruktúra, valamint a nem települési területekhez és a települési funkcióhoz kapcsolódó egyedi építmények területe és szükséges védőterületük tartoznak	
22	**Egyéb rendeltetésű terület** Területfelhasználási kategória, amelybe a települési - közlekedési vagy különleges - *(honvédelmi-, katonai-, vagy egyéb helyi sajátosságot hordozó)* területek tartoznak, amelyek – *nagy kiterjedésük révén* – térszerkezeti jelentőségűek	
31	**Mezőgazdasági térség** Területfelhasználási kategória, amelyben elsősorban a mezőgazdasági művelés alatt álló területek találhatók	
32	**Kertes mezőgazdasági térség** Területfelhasználási kategória, amelybe olyan kertgazdasági területek tartoznak, amelyek fekvésük, szerkezetük és telekstruktúrájuk miatt nem tartoznak a beépítésre szánt területek közé, ugyanakkor a hasznosításuk módja és intenzitása, valamint a beépítettségük jelentősen eltér a mezőgazdasági területétől	
33	**A „zöldövezet részét képező mezőgazdasági térség”,** Területfelhasználási kategória, amelyet a térségi övezeti tervben „zöldövezet”-ként lehatárolt területből az erdőgazdasági térségen és a települési térség részét képező zöldterületeken kívüli mezőgazdasági területek alkotnak	
41	**Erdőgazdálkodási térség** Területfelhasználási kategória, amelybe olyan erdőterületek tartoznak, amelyben olyan meglévő erdőterületek, valamint erdőtelepítésre alkalmas területek találhatók, amelyek erdőgazdálkodásra való alkalmassága termőhelyi viszonyaik alapján kedvező és az erdőtelepítés környezetvédelmi szempontból is szükséges, vagy indokolt.	
51	**Ásványi nersanyag-gazdálkodási terület** országos területrendezési tervben megállapított, kiemelt térségi és megyei területrendezési tervekben alkalmazott övezet, amelyben az állam kizárólagos tulajdonát képező, kutatással lehatárolt, de bányatelekkel le nem fedett, nyilvántartott ásványi nyersanyagvagyon (szénhidrogének, fémek, lignit és barnakőszén, ásványbányászati és építőipari nyersanyagok) területek találhatók,	
61	**Vízgazdálkodási térség** Olyan területfelhasználási kategória, amelybe egyes folyóvizek, egyes állóvizek, egyes vízfolyások, egyes csatornák és parti sávja tartozik	

(A térségi területfelhasználás jogi állapotának rajzolata kiegészült az agglomeráció területrendezési tervéről szóló törvény hatálybalépését követően lefolytatott és lezárult „területrendezési hatósági eljárások eredményével.)

Fenti kategóriák alapján készült területfelhasználási vizsgálat eredményét az egyeztetési dokumentáció is tartalmazza az 1 : 50.000 méretaránynak megfelelő pontossággal.

A területrendezési terv módosítása következő munkafázisában – *a térségi szerkezeti terv módosítása során* – fenti területfelhasználási kategóriarendszer egyszerűsödött. Kategóriák összevonására került sor pld. a települési térség vonatkozásában. Míg a vizsgálatok elkülönítetten rögzítették a gazdasági célú települési területeket a szerkezeti terv módosítási javaslatán már összevonásra kerültek a különböző célú települési területek és csak azon zöldterületek elkülönítése maradt meg, amelyek differenciált szabályozásához térségi érdekek fűződnek. E változások figyelembevételével a térségi szerkezeti terv tartalma és jelkulcsa is megváltozott.

6.3 Felhasználatlan települési és gazdasági területek a Budapesti Agglomerációban

A Budapesti Agglomeráció Területrendezési Tervéről szóló törvény kimondja, hogy a mezőgazdasági térségnek a települési közigazgatási területre vonatkoztatott területén a beépítésre szánt területek növekménye nem haladhatja meg az adott település érvényes településrendezési tervében rögzített összes beépítésre szánt terület 3%-át (7.§ (2)).

A tervezett szabályozás *(korlátozás)* hírére – *változtatási moratórium hiányában* – az agglomerációs települések, a hosszú távra ténylegesen szükséges fejlesztési területeken túl újabb és újabb beépítésre szánt területeket jelöltek ki településrendezési terveikben részben a területtulajdonosok és fejlesztők nyomására, részben pedig a 3%-os korlátozást megelőzendő.

A beépítésre szánt területté átminősített de még fel nem használt területek nagysága és a teljes települési területhez viszonyított aránya tekintetében jelentős különbségek alakultak ki településenként illetve kistérségenként. Különbözik továbbá az is, hogy az eltelt évek alatt az egyes települések milyen mértékben éltek a *(megnövelt)* tartalék területeik felhasználásával.
Az agglomerációs törvény felülvizsgálata során felmerült, hogy a fent vázolt különbségek miatt megfontolásra érdemes a hatályos törvényben szereplő minden településre egyformán vonatkozó területi növekmény lehetőség helyett egy differenciáltabb, települési adottságokhoz szabott szabályozási rendszert alkalmazni a települési területek terjeszkedésére.

E megfontolás alapja egyrészt az, hogy míg az adott százalékban meghatározott, mindenkire egyformán vonatkozó szabályozás azokat a településeket korlátozná, vagy akár gátolná a fejlesztésben, ahol nincs mértékadó tartalék terület, addig azoknak kedvezne, akik már eleve magas felhasználatlan területnagysággal rendelkeznek. Ezen felül, és ez a fontosabb érv a differenciált szabályozás mellett: A minden településre alkalmazott egységes százalékos korlát nem veszi figyelembe, illetve nem feltétlenül segíti elő az agglomeráció egésze településszerkezetének kedvező alakulását. Az egységes korlátozás nem alkalmas a térség hosszú távú, kedvező fejlesztésére a térszerkezet vonatkozásában. Az agglomeráció egészét egy egységként tekintve az élhető, minőségi környezet megteremtését jobban szolgálná egy a települések adottságait és egymáshoz is viszonyított térszerkezetét figyelembe vevő, differenciált szabályozás.

A fenti megfontolások alapján, a differenciált szabályozást előkészítendő, felmérésre került a települések hatályos településrendezési terveiben már beépítésre szánt területté minősített, de még fel nem használt területek nagysága *(elkülönítve a gazdasági célú és az egyéb települési célú tartalék területeket.)*

Az egyes felhasználatlan területek nagyságának és települési területhez viszonyított arányának tudatában már tisztábban körvonalazódik a települések jelenlegi fejlesztési potenciálja, ill. a várható térségi szerkezetváltozás. Ennek fényében lehet kialakítani a kedvező térszerkezet-fejlesztés irányába mutató ill. sarkalló korlátozásokat.

A még felhasználatlan területek lehatárolása és felmérése a következőképpen történt: A hatályos agglomerációs terv felülvizsgálata keretében megtörtént a területfelhasználás aktuális jogi állapotának rögzítése, ami azt jelenti, hogy feldolgozásra kerültek az agglomerációs települések hatályos településszerkezeti tervei; a települési területfelhasználási kategóriák átfordításra kerültek a térségi tervek előírt területfelhasználási kategóriáira. Ebből a munkafázisból, a MapInfo térinformatikai programmal való feldolgozást követően, világossá vált a települések jelenlegi beépítésre szánt területeinek pontos határa, kiterjedése és nagysága. A települési területeken belül megkülönböztetésre kerültek a

gyűjtőkategóriaként a „települési” *(jellemzően lakó és vegyes)* területek és a gazdasági funkcióra tervezett területek.

A jogszabályoknak megfelelően EOV koordinátarendszerben feldolgozott, majd MapInfo .tab fájlban tárolt adatokat átkonvertáltuk shape (.shp) formátumba, és ArcView programmal EOV-WGS 84 vetületátszámítást hajtottunk végre rajtuk. Erre azért volt szükség, hogy a térképállományt feltölthessük a Google Earth programba, amely WGS 84 vetületi rendszerrel dolgozik. A feltöltéshez a MapInfo-ba visszarakott állományt Google Earth Link-el exportáltuk .kml formátumba és beolvastuk a Google Earth programba. Ezt követően az agglomerációs települések a www.pestterv.hu/bp_agglo.html oldalon ellenőrizni tudták, hogy a területfelhasználási feldolgozásunk megfelel-e a hatályos szerkezeti terveiknek, ill. tájékoztatni tudtak szükséges módosításokról. A Google Earth-ös megjelenítés ezen felül azonban lehetővé tette a felhasználatlan területek feltérképezését is, hiszen általa össze tudtuk hasonlítani a hatályos jogi állapot szerint települési térségbe tartozó területeket a valós területfelhasználást mutató aktuális szatellit-felvételekkel.

A láthatóvá vált felhasználatlan települési *(jellemzően lakó, illetve vegyes)* és gazdasági területeket először is le kellett határolni, ami a Google Earth poligon-rajzoló funkciója segítségével történt meg. A lehatárolt területeket településenként, a gazdasági és a települési funkciót továbbra is megkülönböztetve mentettük le egy-egy .kml fájlba, melyeket a számítógépen kistérségenként csoportosítottunk mappákba. Az ArcInfo program .kml-.shp konvertáló kiegészítő funkciójával a lehatárolt területeket beolvastuk shape formátumba, majd kistérségenként egy fedvénybe összesítettük őket. Így két shape fájlt kaptunk kistérségenként, egyet a lakó és egyet a gazdasági funkcióval bíró felhasználatlan területekről. A shape fájlokat WGS 84 vetületből az ArcView vetületkonvertáló kiegészítésével EOV rendszerbe helyeztük át, majd beolvastuk a MapInfo programba.

A folyamat eredményeként megkapott EOV koordinátájú poligonokat esetleges átfedéseit és közigazgatási határtól való eltéréseit javítottuk, majd SQL lekérdező rendszer segítségével településenként leválogattuk őket, és kiszámíttattuk a területeiket. Az eredményeket táblázatban rögzítettük, kistérségenkénti bontásban. A mellékelt táblázat tartalmazza a települések teljes közigazgatási területét, a lakó illetve a gazdasági funkcióval bíró települési területeket, ezek százalékos arányát a teljes közigazgatási területhez képest, valamint természetesen a fel nem használt lakó és gazdasági területek nagyságát és százalékos arányait a jogilag meglévő települési területekéhez képest. Az eredményeket kistérségi szinten összesítettük, végül pedig a kistérségi adatokat összegeztük és hasonlítottuk össze a teljes agglomeráció adataival. A kistérségi adatokból grafikonok készültek, melyek lehetővé teszik a települések közötti különbségek jobb áttekintését.

Településszerkezeti tervekben kijelölt lakóterületek, azokon belül pedig a még fel nem használt terülek nagysága Google Earth felvétel alapján *(hektárban, 2009)*

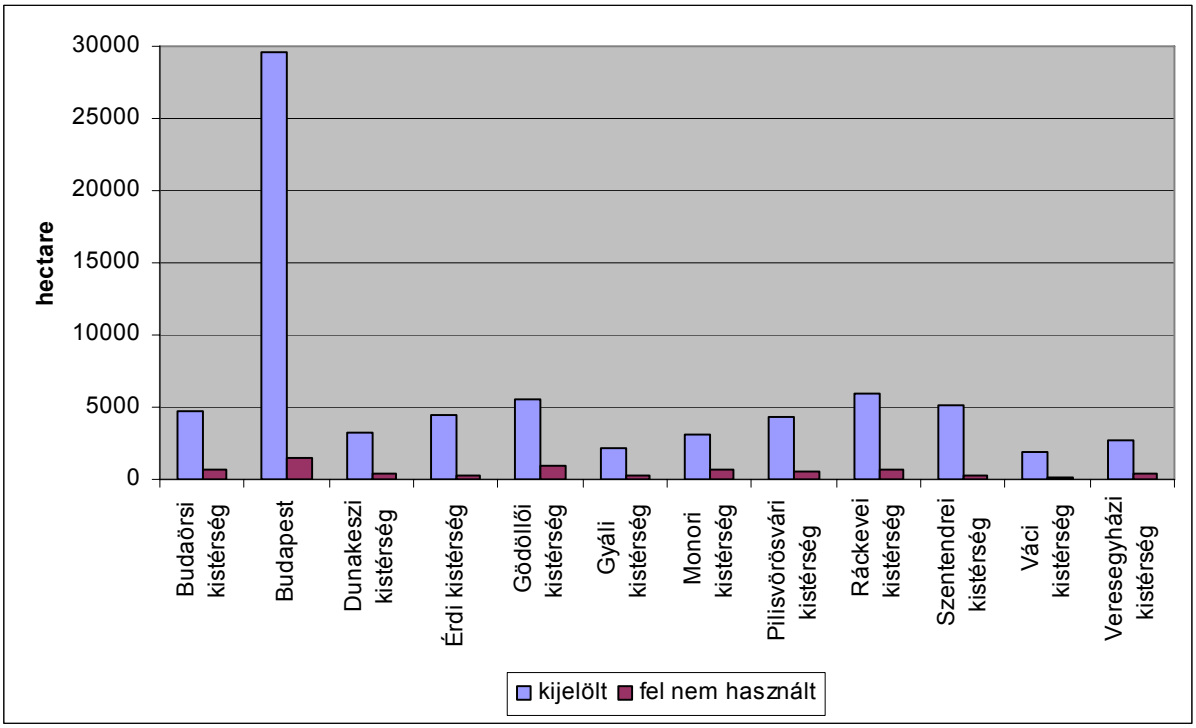

Szerkesztette: PESTTERV Kft

Településszerkezeti tervekben kijelölt gazdasági területek, azokon belül pedig a még fel nem használt terülek nagysága Google Earth felvétel alapján *(hektárban, 2009)*

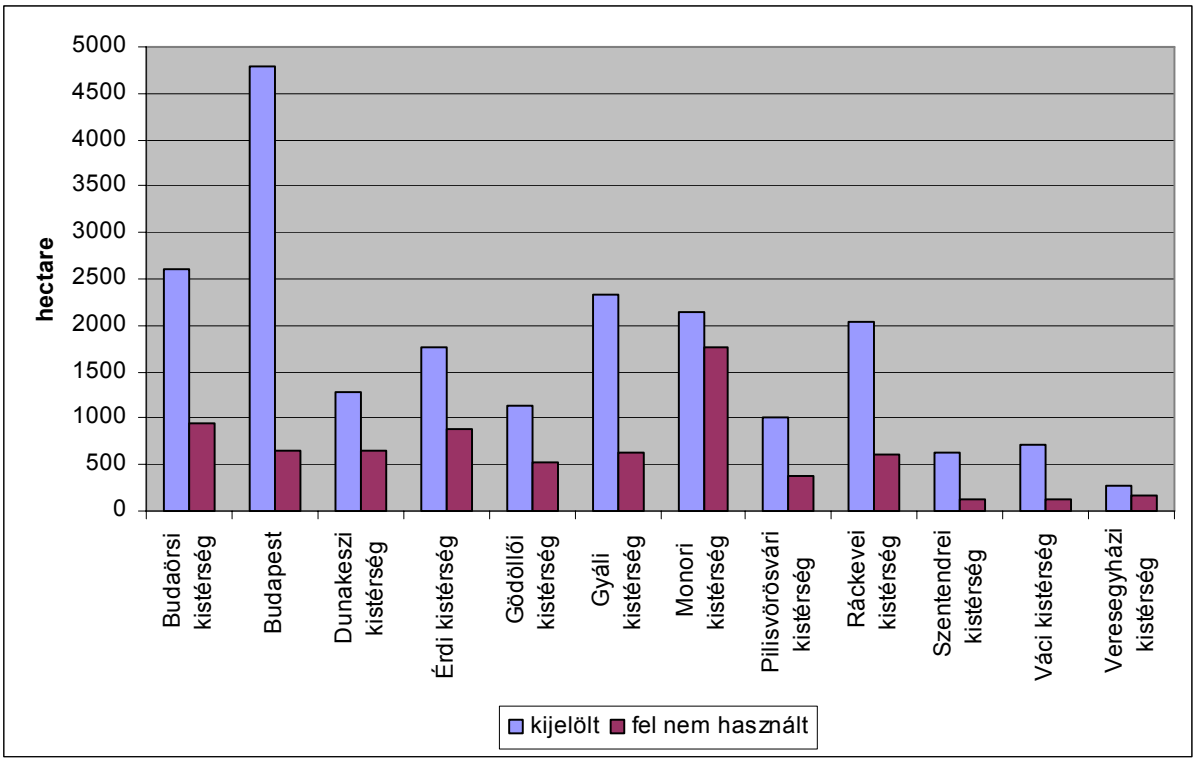

A felhasználatlan területek térbeli elhelyezkedését és térségi eloszlását térképen is ábrázoltuk. Jól látszik az agglomeráció délkeleti szektorában (pl. Monori Kistérség) a felhalmozott, de még fel nem használt, főleg gazdasági funkcióra szánt területek nagysága, valamint az északnyugati szektor (pl. Pilisvörösvári Kistérség) visszafogott fejlesztési potenciálja. A térképi ábrázoláson szintén nyilvánvalóvá válik, hogy míg a felhasználatlan gazdasági területek tekintetében a délkeleti szektor a vezető, addig a felhasználatlan lakóterületek szempontjából a keleti, északkeleti agglomeráció jár az élen. A pilisi területek ebben a vonatkozásban is kevés fejlesztési lehetőséggel bírnak.

A szemmel látható különbségekből és a területi adatokból következtetni lehet az agglomeráció jövőben várható szerkezeti fejlődésére. Az új agglomerációs tervben ennek fényében, a térszerkezet lehető legkedvezőbb fejlődését szem előtt tartva célszerű megszabni a területnövekedés differenciált korlátait.

A fentiekben ismertetett módszerrel készült vizsgálat eredményeit <u>kistérségenként és településenként</u> értékeltük. A teljes értékelés táblázatos és diagramos formában külön mellékletben került dokumentálásra. Az alábbi kartogramok és táblázat az elemzés legfontosabb összesített eredményeit mutatja be.

A településszerkezeti tervekben kijelölt, de még fel nem használt lakóterülek nagysága *(barna színnel),* **illetve gazdasági területek nagysága** *(lila színnel)* **nagysága a Google Earth felvétel alapján** *(hektárban, 2009)*

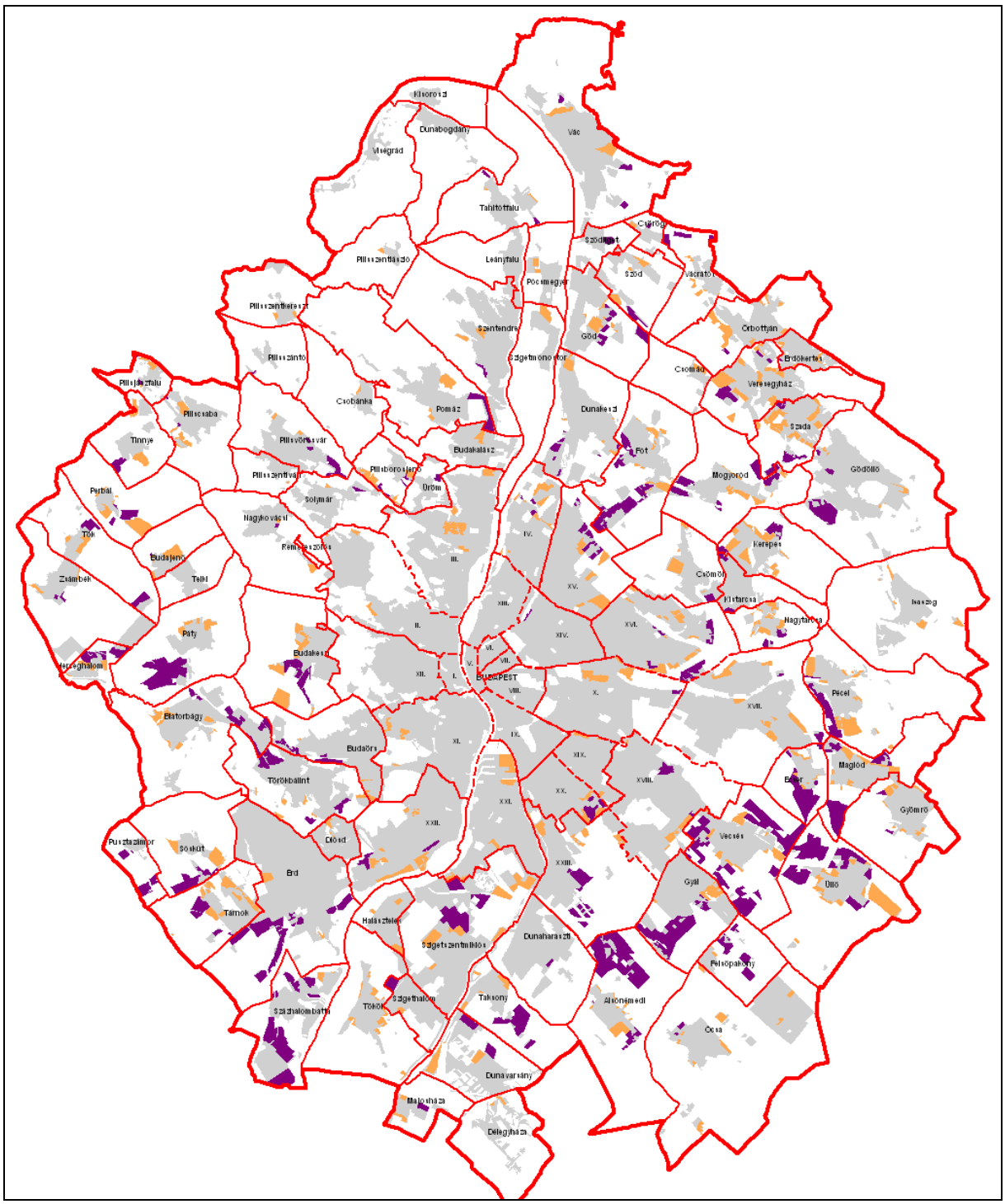

A Budapesti Agglomeráció településrendezési terveiben kijelölt, de a valóságban még felhasználatlan területei

Felhasználatlan területek	Kijelölt városi/vidéki térség (ha)	Kijelölt gazdasági térség (ha)	Ebből felhasználatlan városi/vidéki (ha)	Ebből felhasználatlan vár/vid % (a teljes településihez viszonyítva)	Ebből felhasználatlan gazdasági (ha)	Ebből felhasználatlan gazdasági % (a teljes gazdaságihoz viszonyítva)
Budaörsi kistérség	4711,5927	2614,3726	723,8389	15,36%	942,3452	36,04%
Budapest	29609,6164	4797,8497	1533,0522	5,18%	653,7264	13,63%
Dunakeszi kistérség	3186,0839	1291,42	348,5101	10,94%	659,9971	51,11%
Érdi kistérség	4508,1319	1772,1035	261,7773	5,81%	883,1599	49,84%
Gödöllői kistérség	5603,4316	1139,5979	882,851	15,76%	530,2096	46,53%
Gyáli kistérség	2108,8028	2330,9947	292,1689	13,85%	626,2047	26,86%
Monori kistérség	3127,2556	2150,7074	629,5633	20,13%	1757,2217	81,70%
Pilisvörösvári kistérség	4269,1738	1007,0723	543,0549	12,72%	379,1813	37,65%
Ráckevei kistérség	5953,061	2029,8337	637,9735	10,72%	603,2409	29,72%
Szentendrei kistérség	5146,5944	627,2668	266,9395	5,19%	129,5862	20,66%
Váci kistérség	1856,8467	713,8083	165,7311	8,93%	130,5853	18,29%
Veresegyházi kistérség	2767,4698	263,1755	455,3477	16,45%	159,2769	60,52%
Összesen	72848,0606	20738,2024	6740,8084	9,25%	7454,7352	35,95%
	Összes települési terület (ha) (Vár/vid+gazd)	93586,263	Összes felhasználatlan terület (ha) (Vár/vid+gazd)	14195,5436	Összes felhasználatlan terület % (összes települési területhez viszonyítva	15,17%

7 A táj terhelésének és terhelhetőségének meghatározása

A táj és a területek terhelhetősége bemutatására és értékelésére módszertanilag két megközelítés áll rendelkezésre.

Az egyik lehetőség, hogy a felhasználható adatok és információk segítségével témánként kerül meghatározásra a táj, vagy a konkrét területek valamilyen szempontból vizsgált és értékelt terhelhetősége. Ebben a változatban több, külön-külön értelmezhető térképlap az eredmény, amelyek közül a felhasználó azt használja, amilyen szempontból vizsgálja adott tájrészlet, vagy terület érzékenységét, terhelhetőségét.

A másik megközelítés szerint a különböző szempontból vizsgált érzékenységek és terhelhetőségek egy súlyozott módszer felhasználásával összeadódnak, amelynek egy összesítő térképlap az eredménye.

A Budapesti Agglomeráció Területrendezési Terve módosítása megalapozása során mindkét módszer alkalmazásra kerül. A táj, illetve a tájképvédelem szempontjából való érzékenység egyúttal terhelhetőség megállapításánál *(hiszen minél érzékenyebb egy térség, vagy egy terület, annál kevésbé terhelhető)* a második (*komplex, az összes lehetséges szempontot figyelembevevő, de ezen szempontokat egy térképen összesítő)* megoldás került alkalmazásra, mert az eredménytérkép – *területrendezési eszközként való* - használata inkább ezt megoldást igényli. Az alkalmazott módszer és annak eredménye - *dr. Kollányi László munkája* – részét képezi jelen dokumentációnak.

A konkrét területek érzékenysége és terhelhetősége vizsgálatánál viszont az első módszer látszik célravezetőbbnek, mert az nem tünteti el a különböző megközelítések *(különböző szempontú terhelhetőségek)* közötti különbséget. Ez a módszer lehetővé teszi, hogy az alkalmazó mindig abból a szempontból vizsgálja a területet, amilyen szempontú terhelés lehetőségét, veszélyeztető hatását kívánja értékelni. *(Ezért nem célszerű összemosni pld. a felszín alatti vízkészletek veszélyetetése szempontjából meghatározott terhelhetőséget a természetvédelmi szempontokkal, a védett területek differenciált érzékenységével, vagy a települési szempontokkal.)*

Tekintettel arra, hogy jelen vizsgálat és értékelés egy területrendezési terv *(módosítása)* megalapozását szolgálja, abban elsősorban annak eredményéből elsősorban azokra a kérdésekre kell választ kapni, ami a területrendezési tervezés során merül fel. Ezek között kiemelten fontos a területek különböző védelmének biztosítása, a területek (települési térségként) később a települési tervekben beépített területként való igénybevételének lehetősége vagy korlátozottsága, illetve az infrastruktúrahálózatok és egyedi létesítmények elhelyezésének *(elvezetésének)* lehetőségei, mint a törvénnyel jóváhagyásra kerülő területrendezési terv meghatározó elemei.

Tekintettel arra, hogy a területrendezési terv *(és a tervről szóló törvény)* kizárólag az új területek és új elemek lehatárolásának, kijelölésének lehetőségeit szabályozza, *(a települési önkormányzatok által korábban jóváhagyott tervek tartalmát nem módosítja),* a területi terhelhetőségi vizsgálatnak is azokra a területekre kell koncentrálni, amelyek a módosítás, majd a terv alkalmazása során hasznosíthatóak lehetnek. *(Ennek megfelelően a területrendezési terv részét képező terhelhetőségi vizsgálat készítése során nem értékeltük a beépítésre szánt területként már kijelölt, illetve a már beépített területeket, mert ezeken a települési térségként jogszerűen kijelölt területeken a területrendezési terv módosítása nem tervez változtatást.)* A változtatások, belső területi átsorolások, funkcióbővítések a településrendezési tervezés szintjén történik majd, annak lehetőségét ott kell megvizsgálni, (*a méretarány adta pontossággal)*, arra a területrendezés eszközkészletének nincs ráhatása.

Fentiek figyelembevételével a területek terhelhetősége bemutatásánál jelen munka keretében elkülönítetten kerül bemutatásra

- A táji-, tájképi érzékenység *(külön fejezetben a tájképvédelmi övezet lehatárolásánál)* annak érdekében, hogy az összes táji szempontot egyesítő tájképvédelmi területek meghatározhatók, a hozzájuk tartozó szabályozások differenciáltan megfogalmazhatók lehessenek,

- A területek szennyezés-érzékenysége: terhelésre nagyon erősen érzékeny-, erősen érzékeny-, közepesen érzékeny-, kevésbé érzékeny és alig érzékeny kategóriák alkalmazásával *(lsd e fejezethez mellékelt térképlapon.)*

- A települési térség, illetve a beépítésre szánt terület kijelölés szempontjából érzékeny, beépítéssel nem terhelhető területek kijelölésre érdekében, hogy azok figyelembevételével a terv, majd a törvényt alkalmazó települési önkormányzatok megalapozottan dönthessenek új fejlesztési területeik kijelölésénél.

- A módosítás III./20. számú mellékleteként beillesztett – „Új beépítésre szánt terület kijelölést korlátozó – összesítő övezet" az alábbi elemeket tartalmazza.

  - az ökológiai hálózat részeként lehatárolt magterületek és ökológiai folyosó területek,

  - az árvízzel veszélyeztetett nagyvízi meder által érintett területek,

  - a legjobb minőségű szántóterületek, amelyek jelentős termelési potenciált képeznek,

  - a kiváló termőhelyi adottságú erdőterületek

  - valamint az erdősítésre elsődlegesen alkalmas - *ezért nem beépíthető* - területek

- A területi terhelhetőség figyelembevételével az övezeti lapon fehér színnel kirajzolódnak azok a területek, amelyek e vonatkozásban terhelhetők, ahol a települési önkormányzatok szabadon dönthetnek új beépítésre szánt terület kijelöléséről.

  Ezek a területek lehetnek – a már jogszerűen kijelölt területeket kiegészítve – a lakóterület-, a gazdasági terület, vagy a jelentős beépítéssel számoló rekreációs fejlesztések lehetséges célterületei.

E területek meghatározásánál azonban nem elegendő figyelembe venni a beépíthetőség *(terhelhetőség)* elvi lehetőségét, szükséges a törvényi szabályozás összességének átgondolt figyelembevétele is.

8 A Budapesti Agglomeráció Területrendezési Terve módosítását meghatározó fejlesztési célkitűzések összefoglalása

A Budapesti Agglomeráció Területrendezési Terv és a tervről szóló törvény módosítása során figyelembe vett célkitűzések meghatározása

- a hatályos törvény érvényesülésének és végrehajtási tapasztalatai,
- a Budapesti agglomeráció területét érintő – *elfogadott és hatályos* – területfejlesztési dokumentumok tartalma,
- a módosítás előkészítése fázisában a tervezéssel kapcsolatban megfogalmazott szakmai elvárások együttes figyelembevételével,
- valamint a területrendezési tervezés számára rendelkezésre álló eszközkészlet ismeretében történt.

A területrendezési tervezés célkitűzéseinek meghatározása a Budapesti agglomeráció területét érintő – *elfogadott és hatályos* – területfejlesztési dokumentumok felhasználásával a területrendezési tervezés számára rendelkezésre álló eszközkészlet ismeretében készült.

A szövegen belül kivastagításra kerültek a területrendezési tervezésre, azon belül is kiemelten a térszerkezet fejlesztésére, a területfelhasználás alakítására vonatkozó célkitűzések és összefüggések, amelyek viszont csak a szöveg egészének ismeretének birtokában értékelhetők.

1. AZ ORSZÁGOS TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓ *(A TÉRSÉGRE VONATKOZÓ ORSZÁGOS TERÜLETI CÉLOK 2020-ig*

Az OTK célja egy olyan harmonikus és fenntartható társadalmi-, gazdasági-, környezeti térszerkezet és területi rendszer kialakítása, amely a helyi adottságokra épülő, saját arculattal és identitással rendelkező térségekben szerveződik, amely szervesen és hatékonyan illeszkedik az európai térbe, s amelyben a társadalom számára az alapvető esélyeket meghatározó közszolgáltatások és életkörülmények tekintetében nincsenek jelentős területi egyenlőtlenségek.

Az OTK kiemelt célja a természeti, táji környezet védelme, illetve a közlekedési és egyéb műszaki infrastruktúra fejlesztése a gazdaságfejlesztés, illetve a a lakossági igények kielégítése szolgálatában. Az ORSZÁGOS FEJLESZTÉSPOLITIKAI KONCEPCIÓBAN foglaltak figyelembe vétele szintén szükséges a Budapesti Agglomeráció tervezése során.

A területfejlesztési politika átfogó céljai 2020-ig

A jövőképben megfogalmazott harmonikus területi szerkezet és rendszer eléréséhez, illetve a kiegyensúlyozott területi fejlődés biztosításához 2020-ig az OTK átfogó céljainak időtávjával összhangban öt átfogó célkitűzés érvényesítése szükséges:

1. Térségi versenyképesség

Hatékony, a növekedés területi terjedését ösztönző térszerkezet kialakítása országos, regionális és egyéb térségi szinteken. A térségi versenyképesség két pillére:

- **jelentős gazdasági versenyképességi potenciállal rendelkező, tágabb térségüket dinamizálni képes centrumtérségek *(fejlesztési pólusok, póluscsoportok)* megerősítése, a nemzetközi elérhetőség javítása**
- **valamennyi térség fejlesztésekor adottságaikra, erőforrásaikra és stratégiáikra építve életképes funkcióik megerősítése, erőforrásvonzó képességük javítása, vagyis relatív versenyképességük erősítése.**

2. Területi felzárkózás

A kohézió jegyében a társadalmi esélyegyenlőséget sértő, jelentős mértékű és a gazdaság hatékony működését korlátozó legsúlyosabb területi elmaradottságok mérséklése:

- fejlettségükben tartósan leszakadó térségek gazdasági-társadalmi felzárkóztatása, a külső és belső perifériák dinamizálása;
- az alapvető életesélyek feltételeinek biztosítása az ország valamennyi településén;

- a túlzottan egyközpontú térszerkezet oldása.

3. Fenntartható térségfejlődés és örökségvédelem

Régióinknak, térségeinknek olyan fenntartható rendszerekké kell válniuk, amelyek értékeiket, örökségüket, erőforrásaikat és belső összetartozásukat nem csak megőrzik, hanem azokat tovább erősítik, a társadalom, a gazdaság és a természeti-környezeti, kulturális elemek összhangját helyi-térségi rendszereikben az átfogó környezetgazdálkodás és az integrált környezeti tervezés segítségével biztosítják.

4. Területi integrálódás Európába

Az ország európai térbe való integrációjának elmélyítése érdekében szükséges **a transznacionális közlekedési hálózatok**, a határokon átnyúló gazdasági kapcsolatok, intézményi együttműködések **bővítése, Budapest nemzetközi szerepkörének erősítése, valamint gazdasági-innovációs kapuszerep kialakítása Délkelet-Európa felé.** A Kárpát-medencébe irányuló kapcsolatok élénkítése érdekében bővíteni kell a határ-menti együttműködéseket, különös tekintettel a magyarság gazdasági-kulturális integrációjára.

5. Decentralizáció és regionalizmus

A fejlesztéspolitikai és végrehajtási döntések, valamint a fejlesztési források jelentős részét decentralizálni kell. Ennek érdekében fontos a régiók fejlesztéspolitikai szerepének és az ehhez szükséges kompetenciáiknak megerősítése, a regionális identitás erősítésének, a gazdasági és intézményi hálózatok létrejöttének ösztönzése, valamint hosszú távon a regionális demokrácia feltételeinek megteremtése. Ugyanakkor szükséges a kistérségi szint térségszervezési és fejlesztési szerepének megerősítése, ösztönzése.

1. AZ ORSZÁGOS TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓ *(A TÉRSÉGRE VONATKOZÓ ORSZÁGOS TERÜLETI CÉLOK 2013-IG)*

A versenyképes metropolisz: Budapest és agglomerációja

A budapesti agglomeráció, a fővárossal és az elővárosi gyűrűvel együtt az ország legversenyképesebb területe, az ország legfontosabb kapcsolódási pontja, amely egyedülállóan alkalmas arra, hogy rajta keresztül hazánk egészében bekapcsolódjon az európai, illetve a globális gazdasági, kulturális vérkeringésbe. Az ország egyetlen világvárosaként számos funkciójából adódóan nem a hazai térségekkel, hanem más, elsősorban közép-európai, nagyvárosi térségekkel kell versenyeznie. Budapest nemzetközi versenyképessége, és az ország többi régiójával való együttműködésének *(kompetencia- és munkamegosztás, elérhetőség, kooperáció, stb révén)* hatékonysága alapvetően befolyásolja az ország egészének, s minden egyes régiójának fejlődési pályáját.

Az alapvető – *stratégiai* - célkitűzés, hogy a Budapestet és agglomerációját magában foglaló metropolisz-terület harmonikus együttműködésben nemzetközi gazdasági, kereskedelmi-pénzügyi és kulturális-idegenforgalmi szerepköre révén versenyképes nagyváros, a közép-európai térség meghatározó, a kelet-közép európai térség vezető szervezőközpontja, a Kárpát-medence gazdasági centruma legyen. Budapestnek és agglomerációjának információmenedzselési és gazdaságszervezési funkciói révén Nyugat-Európa számára a Balkán és részben Kelet-Európa térségének legfontosabb gazdasági értelemben vett kapujává kell válnia, páneurópai összefüggésben is központi funkciókat hordozva. Ehhez **elengedhetetlen, hogy nemzetközi téren is vonzóbb várossá váljon, lakóinak is élhetőbb városi környezetet biztosítson.** Szintén fontos, hogy szűkebb, kárpát-medencei és országos vonzáskörzetében a fejlődést terjeszteni tudó szerves kapcsolatrendszere révén képes legyen megosztani a növekedés bizonyos erőforrásait és egyes nagyvárosi terheket az ország többi részével.

Az OTK térségre vonatkozó részcéljai

- Budapest gazdaságszervező szerepének megerősítése
  Budapest nemzetközi jelentőségű pénzügyi-szolgáltató központ szerepének erősítésével, a transznacionális vállalatok különösen a pénzügyi és üzleti szolgáltató vállalatok közép- és kelet-közép európai, illetve a Balkán és Kelet-Európa térségére is ható irányítási-szervezési, K+F központjai megtelepedésének ösztönzésével;

  A nemzetközi versenyképesség fokozása érdekében az európai gazdaságba való szerves, elmélyült bekapcsolódás kiemelt fontosságú. Ehhez szükséges a közlekedési kapcsolatok mellett a szerves gazdasági kapcsolatok kiépülése is.

- Budapest kapuvárosi szerepének erősítése az Európai Unió és a Balkán, valamint Kelet-Európa között;

  Ez egyúttal megköveteli Budapest szintén uralkodó szerepét a délkelet-európai térség felzárkóztatásában, Bécs hasonló szerepköreinek átvételével.

- A központi szerephez szükséges infrastrukturális és szolgáltatási fejlesztések ösztönzése;

  A metropolisz infrastruktúra fejlesztése a személyforgalom, az információ és kommunikáció technológiai, magas szintű üzleti infrastruktúra fejlesztések terén kell, hogy leginkább megnyilvánuljon. A logisztika, a közlekedési és a műszaki infrastruktúra fejlesztése során nem az anyag és energiaáramlás további helyi koncentrációjának elősegítése, hanem a város tehermentesítése, valamint a fejlesztések során az ország más térségi lehetőségeinek kiaknázása, egyes terhes funkciók leosztása fontos.

- Tudás-ipar és a magasan kvalifikált munkaerő megtartó képességének növelése nemzetközi viszonylatban;

  A részcél a helyi, nemzetközi jelentőségű felsőoktatási kínálatra épített organikus tudásbázis növelésével, az ország többi tudásközpontjával is szorosan kooperáló K+F és kooperációs kutatási aktivitás bővítésével együtt érhető el.

- High-tech iparágak és a kiemelkedően magas hozzáadott értéket előállító tevékenységek budapesti koncentrálódásának ösztönzése;

  Magas szintű üzleti, IKT és személyi szolgáltatások fejlesztése, melyek révén Budapest a nemzetközi versenyképessége nagyban javulhat

- Nemzetközi turisztikai és kulturális központ szerep erősítése;

  Ez világvároshoz méltóan sokszínű, ugyanakkor sajátos helyi erőforrásokra épített *(kulturális, turisztikai)* kínálat megteremtésével és a térség nagyvárosaival (Bécs-Prága-Berlin-Krakkó-Varsó) kialakított kulturális kooperáció révén képzelhető el.

- **Az élhető város megteremtése;**

  Az élhető város a minőségi életet lehetővé tevő egészséges lakókörnyezet kialakításán, a pihenés és felüdülés tereinek bővítésén és minőségi fejlesztésén alapul. Mindez az elkerülhetetlen nagyvárosi környezeti feszültségek és környezetszennyezés csökkentésére irányuló tevékenységek megvalósításával, és a városon belüli ipari (barnamezők) és lakó (slumok, lakótelepek) válságterek folyamatos rehabilitációjával, ill. revitalizációjával jár.

- **Az agglomeráció települései fizikai összenövésének megakadályozása,**

  A köztes mező- és erdőgazdálkodási zöldterületek ökológiai célú hasznosulásának biztosítása, a főváros körüli zöld gyűrű védelme és lehetőség szerinti növelése.

- Harmonikusan működő agglomerációs rendszer megteremtése;

  A város és az agglomeráció fejlesztése egységes tervezést igényel, mely a kerületi, fővárosi, települési önkormányzatok, a régió, a közszolgáltatók és a társadalmi szervezetek partnerségén alapul. A hatékony végrehajtást is csak együttműködő menedzsmenti szervek biztosíthatják. Ezért törekedni kell az összes érintett település agglomerációs externáliákat kezelni képes intézményi kooperációjának biztosítására.

- **Közlekedési kapcsolatok modernizációja,**

  A környezeti szennyezéseket csökkentő beruházások támogatása, forgalomcsillapító, elővárosi gyűrűvel összehangolt integrált várostervezés megteremtése, környezetbarát közösségi közlekedés fejlesztése az egyéni közlekedéssel szemben.

- A fővárosi agglomeráció az országra, annak regionális pólusaira ható kisugárzásának erősítése;

  Ehhez a közlekedési- és info-kommunikációs kapcsolatok megerősítése, a harmonikus munkamegosztás kialakítása elengedhetetlen; gazdasági, döntéshozatali, politikai értelemben egyaránt.

2. A KÖZÉP-MAGYARORSZÁGI RÉGIÓ TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓJA ÉS PROGRAMJA *(a térség fejlesztésének jóváhagyott – az OTK-n alapuló - stratégiai céljai)*

A Közép-magyarországi régió legyen a minőség elvein nyugvó, élhető, az itt élők számára egészséges, lakó és munkakörnyezetet biztosító, ugyanakkor a fenntarthatósági kritériumokat gazdasági, környezeti és társadalmi vonatkozásban egyaránt teljesítő, kreatív, nemzetközileg is vezető, regionális identitással rendelkező, a Kárpát-medence fő szervező erejét jelentő térség.

A KMR régió átfogó céljai

- A Régió gazdasági versenyképességének növelése

A Közép-magyarországi régió vitathatatlan központi helyet foglal el Magyarországon: földrajzi fekvése mellett az élet minden területén vezető pozíció jellemzi. Nagytérségi viszonylatban, a hasonló adottságú nagyvárosi régiókkal összehasonlítva a régió pozíciója már veszélyben van. A régió egésze számára sorsdöntő kérdés, hogy a gazdasági életét meghatározó Budapest milyen szerepet tud betölteni az európai városhálózatban, hiszen a főváros fejlődése az egész régió jövőjét is meghatározza.

A Közép-magyarországi régió – *amely Magyarország egyetlen, és Kelet-Közép-Európa egyik meghatározó nagyvárosi térségét foglalja magába* – versenyképessége döntő befolyással van hazánk versenyképességére és a magyar gazdaság fejlődési ütemének alakulására. Az Európai Unió tagjaként, az egyre fokozódó nemzetközi verseny szférájában különösen fontos, hogy az európai versenytársakhoz mérjük régiónk erősségeit, lehetőségeit és gyenge pontjait. Ilyen összehasonlításban világosan kirajzolódnak azok a tényezők, amelyek egy versenyképes térség kialakításának lehetőségét hordozzák magában. A gazdasági folyamatok mára kirajzolták azt az érdekeltségi területet, melyben a Régió az ország határain túlnyúlóan regionális funkciókat láthat el elsősorban a vállalati regionális központok letelepedése, az üzleti szolgáltatások, az innováció, kutatás-fejlesztés és logisztikai funkciók terén.

Egy régió versenyképességét külső és belső tényezők határozzák meg, rendkívül összetett módon. A globalizálódó gazdaság a korábban meghatározó alapfeltételek - *földrajzi elhelyezkedés, elérhetőség, méret* - mellé új, az elsődleges feltételeknél összetettebb tényezőket állított. A legfontosabb az innovációs és adaptációs készség, a kommunikációs infrastruktúra fejlettsége és mindehhez a szellemi tőke jelenléte. Az üzleti folyamatok összetettsége, a gazdaság új húzóágazatainak kialakulása egy térségben meglévő szellemi kapacitásokat rendkívüli módon felértékelte. A Régió rendelkezik a hosszú távú versenyképességhez szükséges alapadottságokkal - fekvés, közlekedési kulcspozíció, gazdaság „kritikus tömege", szellemi tőke koncentrációja, innovatív iparágak megléte -, de a nagyvárosok éleződő versenyében a meglévő adottságok tudatos és koncentrált továbbfejlesztésére van szükség. A Közép-magyarországi régió azon túl, hogy az ország térszerkezetének kiemelt központja, közlekedés-földrajzi helyzetéből fakadóan természetes csomópontja a nyugati és keleti, délkeleti közlekedési, áruszállítási kapcsolatoknak. Az adottságai és a fenti tényezők jelenlegi színvonala Budapestet és térségét potenciális regionális szerepkörrel bíró várossá teszik. A kirajzolódó regionális szerepkör megerősítéséhez azonban több tényező együttes fejlesztése is szükséges, melyek közül kiemelkedő fontosságú az áruk, szolgáltatások és információk áramlását biztosító közlekedési-logisztikai és telekommunikációs rendszerek fejlesztése, valamint e szerep tudatos felvállalása, építése és kommunikálása, és az ehhez szükséges humán erőforrás háttér folyamatos fejlesztése.

A versenyképesség a fenti tényezők érvényesítésén keresztül a tőkevonzó képesség erősödésében, a húzóágazatok kiemelten gyors fejlődésében nyilvánul meg. A versenyképes gazdaság biztosítja azokat az eszközöket, mellyel a gazdasági eredmények ésszerű felhasználásával kialakítható a Stratégia másik átfogó célja az Élhető régió megvalósítása. A régió így alkalmassá válik arra, hogy nemzetközi, európai uniós, politikai, kulturális, gazdasági intézmények települjenek ide, amelyek presztízsükkel és gazdasági, kulturális kisugárzásukkal további fejlődést generálnak.

- **A társadalmi kohézió erősítése**

A társadalom belső békéjének demokratikus eszközökkel történő biztosítása, az igazságosság, a szolidaritás, az esélyegyenlőség és a méltányosság értékeinek érvényesítése a demokráciáról szóló gondolkodás központi kérdése. A Közép-magyarországi régió szuburbanizációs folyamatai olyan népességi változásokat idéztek elő, amelyeket az ellátórendszer nem volt képes maradéktalanul követni. Jelentős hiányok tapasztalhatók a települések és kerületek oktatási intézményi ellátottságában, csakúgy mint a meglévő intézmények infrastruktúrájának minőségében.

A humán közszolgáltatást nyújtó közintézmények (szociális, egészségügyi, foglalkoztatási, kulturális) nem biztosítják kiegyenlítetten, egyenletesen jó minőségben, és a társadalom minden csoportja számára egyformán hozzáférhetően szolgáltatásaikat. A humán szolgáltatások színvonalának emelése egyrészt biztosítható a közintézményeket befogadó épületek állapotjavításával, rekonstrukciójával és a működésükhöz alapvetően szükséges technikai eszközök, gépek, berendezések modernizálásával. Másrészről szükség lehet új szolgáltatások létrehozására, a szakember-ellátottság javítására, helyenként a szakmai színvonal emelésére a szolgáltatási kínálat bővítése által.

A társadalmi kohézió feltételeinek biztosítása egyaránt fontos a másik két átfogó cél a gazdasági versenyképesség és az élhető régió megvalósítása szempontjából.

- **Az élhető régió megvalósítása**

Az élhetőség mindazon tényezők gyűjtőfogalma, amely a régió lakosságának életminőségére kihat. Ezen belül kiemelt összetevők az ember testi és mentális egészségét befolyásoló, környezeti és természeti tényezők. A Stratégia végrehajtásának operatív szintjén a környezetvédelmi szempontok horizontális érvényesítése szükséges. A többpólusú térszerkezet kifejlesztése az egyközpontúsággal szemben, az ehhez szükséges új közlekedési kapcsolatok kiépítése (elsősorban haránt irány), a közösségi közlekedés színvonalának és elérhetőségének nagymérvű javítása, az alternatív közlekedési módok lehetőségeinek megteremtése fontos lépés a Régió lakosságának életminőség javulásához.

A Közép-Magyarországi Régió 2007-2013 közötti időszakra készült Stratégiai Tervének célstruktúrája

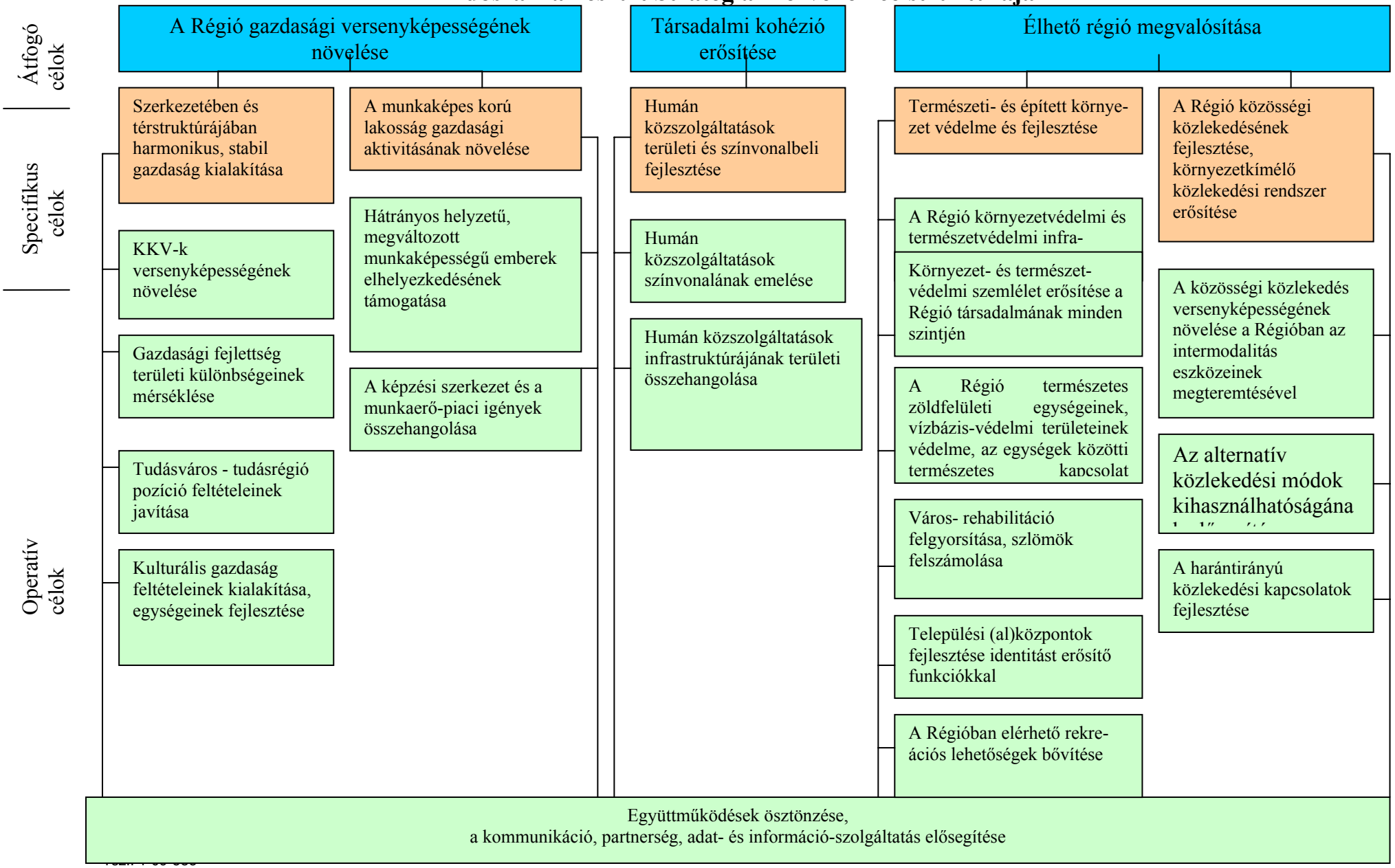

2010. május 31.
Fájl: BATrT_mod_2011_II_kotet_jav20110228

3. PEST MEGYE TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓJA (térséget is érintő célkitűzései):

Pest megye Területfejlesztési Koncepciója a térség struktúrájának megújítása érdekében az alábbi célokat rögzíti, amelyek érintik Az agglomeráció térségét is:

- a fővárossal való partneri viszony kialakítása illetve megtartása,
- a településhálózatban az innováció új központjai, mint kontra-pólusok támogatása,
- erőteljes megújulás a városi funkciók, üzleti és adminisztratív szolgáltatások megteremtésével, e központokban az urbanizáció felgyorsításának támogatása.

4. A BUDAPESTI AGGLOMERÁCIÓ TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓJA és programjai térségre vonatkozó célkitűzései.

A koncepciót a Budapesti Agglomerációs Fejlesztési Tanács (BAFT) 2007-ben elfogadta, azt egyeztetésre és jóváhagyásra megküldte a Kormánynak. Jelenleg folyamatban van a koncepcióról szóló Kormány határozat előkészítése.

A Budapesti Agglomeráció Fejlesztési Koncepciója megállapítja, hogy a fejlődés egyik legfőbb gátját továbbra is a kiegyensúlyozott térszerkezet hiánya jelenti. Ezért a koncepció a területfejlesztésben kiemelkedő jelentőségű feladatnak tekinti a térszerkezet fejlesztését, egy a térség adottságaival, értékeivel, potenciáljával és távlati jövőképével egyaránt harmonizáló kiegyensúlyozott és strukturált térszerkezet kialakítását.

A Budapesti Agglomeráció Területfejlesztési Koncepcióját megalapozó helyzetelemzés a belső agglomerációs gyűrű településein zajló folyamatokat - *térszerkezeti szempontból kedvezőtlen változásokat* – az alábbiakkal jellemzi:

- **a térség önkormányzatai a települések fejlesztésére, a növekvő lakossági elvárások teljesítése (a több évtizedes infrastrukturális elmaradás pótlása, a települési intézmények megfelelő színvonalú fenntartása) érdekében az alacsony normatív állami forrásokhoz képest többletforrások szerzésére kényszerültek. Ennek egyik leggyakoribb módja a területek átminősítése és értékesítése volt akkor is, ha ez nem állt összhangban a település hosszútávú érdekeivel sem,**

- **a térségi szinten összehangolatlan helyi fejlesztési tervek gyakran a környezetet felélő, olyan volumenű zöldmezős lakóterületi és vállalkozási területi fejlesztéseket generáltak, amelyek a térségek értékeit, vonzerejét jelentő település-táji karakter elvesztésével járnak együtt,**

- **a területi túlkínálat nehezen irányítható folyamatokat indít be, amelynek hatásai egyaránt megnehezítik az önkormányzatok - de az infrastrukturális fejlesztések kényszere miatt - a fejlesztők helyzetét is,**

- **a fejlesztések erőteljesen az állami fejlesztési forrásokból kiépült gyorsforgalmi utak vonzásába települtek, fokozva ezzel a térségen belül egyébként is meglévő gazdasági-, társadalmi különbségeket,**

- **az egyébként is növekvő automobilizmussal együtt a növekvő utazási igények többlet-beruházásokat követelnek meg, amelyek többnyire elmaradnak, mivel forrásaik hiányoznak,**

Mindez együttesen a térszerkezet romlásához, belső területek leromlásának gyorsulásához, a külső területek táji-környezeti állapotának, vonzó rurális arculatának eltorzulásához vezet. A Budapesti Agglomeráció térszerkezete tehát a térbeli folyamatok regionális szintű koordinálatlansága, illetve a szerkezetfejlesztő elemek megvalósításának elhúzódása, (vagy elmaradása) következtében jelenleg konfliktusokkal terhelt.

Az urbanizált térszerkezet és az ökológiai térszerkezet fejlesztésének összehangolására nem került sor. Az ökológiai szempontok rendszerint háttérbe szorulnak a rövid távú gazdasági érdekeltség szempontjaival szemben.

A térség térszerkezetének alapelemei a központi helyek rendszere, a központi helyek térbeli eloszlása, kapcsolatrendszere egyrészt a nagytérségi fejlődést, másrészt a Budapesti Agglomeráción belüli elérhetőséget biztosítja. E rendszer fejlesztése, kiegyensúlyozottsága az egyik kulcsa a térség fejlődésének, és alapvető tényezője az életminőségnek. A térszerkezet jelenleg a szerkezeti kapcsolatok hiányával terhelt. A területhasználat extenzív, a térség egyes részei sok esetben rosszul hasznosítottak, strukturálatlanok.

A Budapesti Agglomerációban tehát számos területen mutatkoznak feszültségek, amelyek megoldása – a feszültségek enyhítése a fejlesztési koncepció szerint:

- **A térszerkezet egyenlőtlensége, strukturálatlansága, hiányos funkciói és kapcsolatai működési és ellátási zavarokat, hiányokat okoznak, rontják a várostérség működőképességét, versenyképességét, hatékonyságát. Az övezetben a spontán szuburbanizáció koordinálatlan folyamatai a települési és természeti környezet rombolásával járnak, a városi környezet minősége, komplex rehabilitációja csak lassan és területileg differenciáltan valósul meg – mindez a várostérség vonzerejének csökkenését, az életminőség feltételeinek romlását eredményezheti.**

- A szuburbanizáció az egyéni **közlekedés** (közút-gépkocsi) növekedésével jár együtt, amely megkövetelné a hatékony tömegközlekedési hálózat létrehozását, ennek forrásai azonban hiányoznak. A főváros és környezet közötti közlekedési kapcsolat műszaki, finanszírozási és szervezeti vonatkozásaiban egyaránt megoldatlan.

- A nem kielégítő mértékben finanszírozott önkormányzatok rövidtávú kényszerei és a szakmai kapacitások, valamint a kommunikáció hiánya gátját jelenti az együttműködésnek. A jelenlegi **közigazgatási** rendszerben hiányzik a sokszereplős tér hatékony kommunikációját, elképzeléseinek koordinációját szervező és menedzselő szervezet (BAFT) eszközrendszere, a tér és a magasabb szintű fejlesztéspolitika részéről az egyértelmű támogatottság.

A Budapesti Agglomeráció Fejlesztési Koncepciójának legfőbb mondanivalója az, hogy Budapest és a körülötte lévő agglomerációs gyűrű együttműködő térségként fejlődhet a legjobban.

Ez természetesen nem adminisztratív város-kibővítést, vagy egyesítést jelent, hanem arról szól, hogy a Budapestről a Budapesti Agglomerációra *(metropolisz-térségre)* való hangsúly-áttolódásnak elsősorban a fejlesztés koncepcionális elemeiben kell megjelennie. A gazdaság- és területfejlesztési politika választása, hogy kialakul-e egy modern metropolisz-térség Budapestből és az agglomerációs gyűrűjéből, vagy a nagyváros dinamizmusának visszafogásával a folyamatok egy sokkal decentralizáltabb, strukturálatlanabb, és a nagyvárosi fejlődés konfliktusait feloldani képtelen útra terelődnek. Az előbbi változat esetén a modern metropolisz-térségnek esélye nyílik egy, az országosnál jóval nagyobb térség, Közép-Kelet-Európa egyik központjává válnia. A Budapesti Agglomeráció Fejlesztési Koncepciójának tehát nemcsak a jelen konfliktusait törekszik kezelni, hanem felhívja a figyelmet azokra a kínálkozó lehetőségekre is, amelyek révén a Budapesti Agglomeráció, mint modern metropolisz-térség, az európai nagyvárosi hálózathoz csatolódhat és központi szerepet tölthet be. A kihívás nagy, a kínálkozó lehetőség elszalasztása ugyanis az egész ország fokozatos perifériára szorulását hozza magával.

Ahhoz, hogy a térségnek ezek a szerepei a legnagyobb hatékonysággal működjenek, a koncepció megállapításai szerint az alábbiakra van szükség:

1. magának **a várostérségnek a koordinált, harmonikus és vonzó kiépítése, a különböző funkciók optimális elhelyezésével.** A modern metropolisz-térség kiépítésének imázsa három alappillérre épül:
   a. Hatékony, modernizálódó gazdasági koncentráció, jelentős központi funkciókkal,
   b. Lakható és élhető, szép, korszerű és kényelmes térség, értékes kulturális funkciókkal,
   c. Méltányos és szolidáris térség, amelyben elviselhető mértékűek a szociális egyenlőtlenségek

2. **a térséghez a fejlett nyugat-európai térből és a globalizálódó világból közvetlenül idevezető infrastruktúrák,** kapcsolatok, intézmények **fejlesztése**, a kapu-szerep optimális kiépítéséhez. A kapuváros fogalom a koncepció értelmezésében magába foglalja:
   a. a (külföldi) működőtőke régióba érkezésének új módjait (kooperáció, fúzió, privatizáció, hálózat-építés) és helyeit,
   b. a tőke -információ - áru - munkaerő cserefolyamatainak irányításában betöltött funkcióját.
   c. az áru áramlás megszervezésének (azaz a logisztikának) és a hátországba (amely a kapuváros régiója) való bejutásának új formáit

3. **a térségből a nagyrégió felé vezető kapcsolatok (és ezeknek az országon belüli városok/régiók felé vezető részletei) kiépítése, rendbehozása, fejlesztése, a híd-szerep kiépítése.** A budapesti agglomeráció regionális súlyának, szerepkörének alakulása jórészt attól függ, hogy kapuvárossá fejlődésének adottságaiból milyen kiterjedtségű vonzáskörzetben és milyen mélységgel képes önmaga és az ország számára fejlődést indukáló lehetőséget teremteni. A kapcsolati alkalmasság mértéke a kapuváros funkció adta "hídfőpozíció" erejétől (a fókusz ereje) és a transzfer képesség adta "hídszerep" erejétől (a továbbítás ereje) függ.

A nemzetközi lehetőségekből és a hazai/helyi keresletre való reagálásból felépítendő stratégia a budapesti térséget egy újfajta gazdaság-irányítói és stratégiai döntéshozói szerepet betöltő "cseretérré" szeretné kifejleszteni. A cél az, hogy ebbe a cseretérbe elsősorban innovatív funkciók, fejlesztéssel foglalkozó stratégiai beruházók/részlegek jöjjenek. A Budapesti Agglomeráció részleges pénzügyi központ, kereskedelmi centrum, a nagy nemzetközi vállalatok elosztó és piacszerző helye szeretne lenni, ahol erős az információ feldolgozás és

közvetítés, jelentős az oktatás és a kultúra szerepe. Mindezen funkciók kielégítésére a metropolisz terének összehangolt, magas szintű életminőséget lehetővé tévő, a természeti környezetet megőrző és a társadalom kiegyensúlyozott átalakulását célzó fejlesztése a cél.

A térség jövőképének, a stratégiai célként kitűzött funkciók kiépítésének megvalósításához e célok folyamatos bemutatásával és hangsúlyozásával szisztematikusan törekedni kell Budapest és az agglomerációs gyűrű együttműködő metropoliszként való fejlesztésére, melynek motorja a térségen belüli kereslet mellett a kapu- és a híd szerep lehetőségeinek minél magasabb színvonalon való megfelelés.

A kiegyensúlyozott térszerkezet fejlesztése az alábbi alapelvek szerint került kibontásra a koncepcióban:

- **mennyiségében és minőségében is megfelelő területkínálat biztosítása a gazdaság, továbbá a valós társadalmi igényeknek megfelelő lakóterületek, közösségi szolgáltatások, a rekreáció számára,**

- **a fejlesztések területi koncentrációja az urbanizált területekre, a fővároson kívül főként az övezet alközpontjaira, illetve a kötöttpályás tömegközlekedéssel megközelíthető területrészekre, a fejlesztési csomópontokra, a védett természeti területek beépítetlenül hagyásával,**

- **a szabad területek megfelelő hasznosításának megtalálása és azok ilyen irányú fejlesztése, a Zöldövezet filozófiája szerint.**

- **A decentralizált koncentráció alapján egy új típusú munkamegosztást javasol a BAFT koncepció a térség póluspontjai, (al) központjai között, amely:**

  - az egész régión belül a policentrikus településrendszer kialakításában, a települések és központok közötti munkamegosztásban érvényesül, a híd szerep erősítésére;

  - az Agglomeráción belül a térség területei között az alapvető szolgáltatásokban meglévő - *és társadalmilag indokolhatatlan* - különbségek felszámolásával párhuzamosan a teret szervező pólusok, kitüntetett helyek, intelligens terek, monumentumpontok fejlesztésében jut érvényre, az egész térség, illetve az adott szektor életminőségének, életkörülményeinek javítása érdekében.

Az ”azonos különbözőség”, azaz az elemek tartalmi differenciálásának és az azonos minőség biztosításának kettős elve, amelyben

  - az azonosság annyit jelent, hogy biztosítani kell a metropolisz-térség minden részében a közel azonos minőséget, urbánus színvonalat. A homogén minőségre törekvés mellett azonban megjelenik a sokszínűség, a különbözőség is, amely éppen a térséget alkotó körzetek sajátos, speciális és eltérő adottságainak kihangsúlyozására építve alakítja sokszínűvé, változatossá a metropolisz térséget. Így mindenki megtalálhatja egy közel azonos minőségen belül a számára vonzó másságot.

  - a helyszínek, kitüntetett helyek, pólusok fejlesztése, kiajánlása során ugyanakkor törekedni kell a különbözőségek megőrzésére a terek, helyek lokális karakterének kihasználására. A differenciáknak a lokális karaktereknek, specialitásoknak megfelelő fejlesztésekkel egy kaleidoszkópszerűen sokszínű metropolisz térség alakulhat ki. Ezekkel a különbözőségekkel érhető el egy összetett, minden igényt kielégítő kínálat, és egyben azonosítható helyszínjelleg.

A BAFT koncepció célkitűzéseihez kapcsolódóan a térszerkezet fejlesztésére kidolgozott programok célja:

- **A térség sajátosságainak, karakterének megfelelő és a területfejlesztési koncepció céljainak megvalósulását elősegítő térszerkezet kialakítása,**
- **fenntartható és működőképes területi struktúra létrehozása,**
- **a térség egésze, vagy szektora számára jelentőssé tehető “kitüntetett” pontok helyszínné válásának elősegítése,**
- **az áramlást biztosító kapcsolati rendszerek fejlesztése**

Az agglomeráció legfontosabb alprogramjai:

1. **a fenntartható fejlődés térbeli struktúráinak meghatározására, kialakítására,**
2. **az urbanizált centrumok, alközpontok rendszerének kialakítására**, valamint
3. az örökséghelyek kialakítására vonatkozó program.

1. A fenntartható fejlődés térbeli struktúráinak meghatározására, kialakítására vonatkozó BAFT alprogram a térség területrendezési terveire támaszkodva tervezi feltárni a különböző funkciókra rendelkezésre álló területeket, javaslatokat kidolgozni a területek tényleges igénybevételének ütemezésére. Az alprogram

kezdeményezi és elősegíti a területtakarékos területigénybevételeket, területelőkészítést, történjen ez ipari park, vállalkozási terület, vagy lakóterület célra.

A területi struktúrák meghatározása során a BAFT program - *a régió fejlesztési célkitűzéseivel és programjaival is összhangban* - a következő alapelvek figyelembevételét javasolja:

- **gazdasági hatékonyság - azaz a várostérség egész területét tekintve optimálisan rendeződjenek el a különböző funkciók, egyrészt az új beruházások számára kialakítandó területi és infrastrukturális kínálattal, másrészt a meglévő funkciók átrendeződésével. További fontos feltétele a hatékonyságnak, hogy az áruk, a tőke, az információk és a munkaerő áramlásának az optimális feltételei megteremtődjenek, és a humán erőforrások megfelelő fejlesztésére is sor kerüljön**

- **lakhatóság és élhetőség - a természeti és az épített környezet megóvása, a karakter- és értékőrzés és az új értékek teremtése, a humán tevékenységek hangsúlya hasonlóan fontos eleme kell, hogy legyen a területi fejlesztésnek, egyrészt a Budapesti Agglomeráció versenyképességének részeként, másrészt az itt élő emberek jobb életkörülményeinek biztosítása céljából, harmadrészt a fejlődés fenntarthatóságának biztosítására. A környezet minőségének javítása megkívánja a területi folyamatok koordinálását: a decentralizált koncentrációval lehet megteremteni a lehetőségét annak, hogy a növekedési pólusokon kívüli területek - amellett, hogy kapcsolódásaik javulnak a pólusokhoz - értékeinek és karakterének megőrzése az urbanizációs átalakulás visszatartásával biztosítható legyen.**

- **kiegyensúlyozott térszerkezet - az urbánus és az ökológiai térszerkezet összehangolása, azaz az ökológiailag is hasznosítható zöldterületek megtartásása, a korlátlan szétterülés megakadályozására, a település és településrész-karakterek, a lokális identitások fenntartása, újrafejlesztésére.**

<u>A BAFT alprogram a térszerkezet és a területhasználat vonatkozásában a következő szempontokat tartalmazza</u>:

Az intenzív munkahelyi / gazdasági területek vonatkozásában:
- a jelentős szállítással járó tevékenységek területi igényeinek támogatása a gyorsforgalmú és főforgalmú utak csomóponti térségeiben,
- a jelentős munkahelyi területek kialakításának, illetve meglévő gazdasági, további fejlesztési potenciállal rendelkező, bővíthető gazdasági területek kijelölése - elsősorban a közlekedéssel is megközelíthető területeken (benne ipari parkok)
- irodaterületek, vállalati központok koncentrációja
- innovációs klaszterek, oktatási és K+F zónák kijelölése kereskedelmi, szolgáltatási zónák kialakítása, kiskereskedelemi, lakossági szolgáltató központok

A lakóterület fejlesztés kiemelt területei vonatkozásában
- **a lakásépítés területei biztosításának támogatása - a differenciált igények figyelembevételével - elsősorban tömegközlekedéssel, azon belül is kötött pályás közlekedéssel megközelíthető térségekben, amennyiben adott térségben már az azonos célra előkészített területek elfogytak és a fejlesztésre kerülő terület csatlakozik a beépített területekhez.**
- **a lakóterület célú területigénybevétel esetén a közepes intenzitású beépítések kaphatnak támogatást, - a luxusigényeket szolgáló területek előkészítésének területfejlesztési támogatása nem indokolt, ugyanakkor kijelölésük, fejlesztésük előkészítése *(marketing, promóció)* javasolt a fejlesztések nagyobb területegységre történő kisugárzása, dinamizáló hatása miatt.**

A rekreációs és kulturális szolgáltató területek vonatkozásában
- **térség, a táj erre alkalmas helyeinek egyediséggel, karakterrel bíró helyszínekké fejlesztésének megalapozása a rekreációs, turisztikai kínálat és a térségben élők szabadidő eltöltési lehetőségeinek bővítése, választékának növelése céljából. A táj természeti-, régészeti-, történeti-, kultúrtörténeti értékeinek feltárása, lehetőség szerinti bemutatása, megjelölése a területen. A térség identitását, egyediségét erősítő nevezetes helyek, helyszínek megjelölése és tudatosítása.**
- **Olyan központok létesítése (létesítésének támogatása), amelyek a tömegközlekedési megállókhoz (vagy) autóparkolókhoz kapcsolódnak, amelyek a gyalogos, kerékpáros, lovas, és (vagy) viziturizmus kiinduló pontjaiként vagy kiemelt állomásaiként - a természeti- táji értékek veszélyezetése nélkül - fejleszthetők.**

A védelemre, megőrzésre érdemes területek vonatkozásában
- **a térséget átszövő zöldhálózatok rendszerének kialakítására, városon belül és kívül a természeti érték, az egyediség és sokszínűség, az ökológiai potenciál, a településszerkezet tagoló-, a környezetjavító hatás szempontjából stratégiai jelentőségű zöldterületek és zöldfelületek lehatárolására és védelmére.**

- **A ZÖLDÖVEZET címen fejlesztendő területek meghatározása, az e címen kedvezményezett területek lehatárolása, összehangolva a rendezési tervekkel**

2. Az urbanizált centrumok, alközpontok rendszerének kialakítására vonatkozó BAFT alprogram szerint az agglomeráción belüli fejlesztéseket, és fejlesztőerőket olyan gerjesztő pólusokra, kiemelt helyszínekre kell koncentrálni, amelyek a környezetükre a lehető legnagyobb felhajtóerőt tudják kifejthetni.

A pólusok, helyszínek fejlesztését két egymással szinergiában lévő keresletre kell alapozni. Az egyik a gazdasági központtá váláshoz szükséges központi szerep fejlesztése érdekében a külföldi és hazai befektetők kereslete, a másik az életmódváltozásokra reagáló, az életminőség javulásában érdekelt térségi és helyi lakosság kereslete.

Az urbanizált centrumok, alközpontok rendszerének kialakítására vonatkozó BAFT alprogram célja, hogy a térséget, a teret szervező központok kialakításával, erősödésének támogatásával hozzájáruljon egy strukturált metropolisztérség kialakításához a decentralizált koncentráció fejlesztési elvének érvényesítése mellett.

Az alprogram részét képezi az urbanizált központok rendszerének kialakítása - azon településközpontok kijelölése és fejlesztése, amelyek helyzetük és szerepük révén még dinamikusabb fejlődés lehetőségét hordozzák, képesek arra, hogy - *mennyiségi és minőségi szempontból is* - magas színvonalon szolgálják ki térségüket. A meglévő központ jellegű terek funkcionális és esztétikai színvonalának emelése érdekében koncentrált fejlesztés előkészítése javasolt - a központ jellegű területek lehatárolása, egyedi vonzerő, illetve "intelligens terek" kialakítása, illetve a csatlakozó és határoló főutak, főutcák "intelligens tengellyé" történő átalakítása érdekében javaslatok megfogalmazásával.

Funkcionális vizsgálat után a BAFT program feladatnak tekinti a szolgáltatások minőségi és mennyiségi fejlesztésére vonatkozó ajánlások kialakítását, a magántőke bevonásának, illetve a pályázati lehetőségek előkészítését, feltárását.

3. A települési arculat, karakter, minőség, örökség és identitáshelyek fejlesztésére vonatkozó BAFT alprogram szükségességének indoklása megállapítja, hogy a helyszínné váláshoz, a kognitív térképen való azonosíthatósághoz - *és egyben a társadalmi kohézió megteremtéséhez is* - szükséges azonosság, identitás és karakterjegyek kifejlesztése (újrateremtése). A program keretében az előző időszakban "elolvadt" hely szellemét kell a lágy és kemény elemek kombinációjával a korábbi örökségekre, "gyökerekre" építve újrateremteni és egyfajta "új vagy élő hagyománnyá" a területet azonosíthatóvá, jellegzetessé és megkülönböztethetővé tenni. Ezzel megalapozódik a tér heterogenitása, a "kaleidoszkóp" elemrendszere, a körzetek sokszínűsége, különböző kultúrája megélhető, tetten érhető és ezzel tudatosan választható lesz. Ez növeli a kohéziót, az összetartozás tartalmi és formai elemrendszerét, a misztériumokkal és az örökséghelyek fejlesztésével pedig egyben javítja a környezet minőségét. Ennek alapján a kulturális örökség, ezen belül elsősorban az ott élő emberek elődeinek múltbeli életmódja, a körzet, település történeti fejlődése során kialakult értékei, kultúrája és az ezeket jelképező elemek örökséghelyszínek, monumentumok és karakterek *(településszerkezeti elemek, terek és épületegyüttesek, jellemző táji elemek amelyek üzenettel bírnak és így védelemre, továbbélésre érdemesek, az új életkörnyezetben is).*

5. A FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS CÉLRENDSZERE

A **fenntartható fejlődés** célja, hogy a fejlődés oly módon valósuljon meg, hogy a környezeti, kulturális és természeti értékek védelme mellett biztosítsa a lakosság életminőségének fenntartását és javítását, az életminőség javulását eszközként szolgáló gazdaság számára alapot biztosító természeti és kulturális erőforrások harmonikus és kíméletes igénybevételét, figyelembe véve a régiók sajátos adottságait, hagyományait, azokat helyben értékké alakítva.

A fenntartható fejlődés fogalmát a Bruntland-jelentés (Our common future, 1987) alapján kiegészítve fogalmazzuk meg, amely szerint a fenntartható fejlődés olyan fejlődés, amely a jelen generációk mértéktartó igényeit úgy elégíti ki, hogy közben nem teszi lehetetlenné/megőrzi a jövő generációk teljes értékű élethez szükséges lehetőségeit. Némiképp átfogalmazva ez azt jelenti, hogy leszármazottainknak is lehetővé tesszük legalább abban a jólétben (jól-létben) való életet, amelyben mi is élhetünk.

A gyakorlatban a gazdasági fejlődés olyan irányát jelöli ki, amely figyelembe veszi a környezet terhelhetőségét és olyan cselekvési irányokat jelöl meg, amelyek biztosítják a környezeti és társadalmi értékek maximális védelmét és a természeti erőforrások megőrzését. A fejlesztéseknek a társadalom egésze számára előnyösnek kell lennie. A fenntarthatóság értelmezése magában foglalja a társadalmi, a gazdasági és a környezeti fenntarthatóságot is. Mindhárom területnek megvannak a maga sajátságos célterületei, azonban ezeket nem lehet a másik két terület rovására megvalósítani, csak azokkal összhangban.

A környezeti fenntarthatóság kritériumrendszerének megállapítása az alábbi ajánlások, jogszabályok alapján történt.

- Nemzetközi együttműködés a fenntartható fejlődés jegyében és az Európai Unió Fenntartható Fejlődési Stratégiája, Fenntartható Fejlődés Bizottság (2002)
- Az Európai Unió VI. Környezetvédelmi Akcióprogramja
- Részletes Környezeti Fenntarthatósági Útmutató (segédlet) az EU támogatások felhasználásában résztvevők számára a fenntartható fejlődés horizontális elv érvényesítésére, különös tekintettel a környezetvédelmi szempontokra, KvVM, Budapest, 2004. február 2.
- A 2003-2008 közötti időszakra szóló Nemzeti Környezetvédelmi Programban (NKP-II) megfogalmazott alapelvek, melyek a következők: az elővigyázatosság, a megelőzés, a helyreállítás, a felelősség, az együttműködés, a tájékoztatás, a nyilvánosság és a „szennyező fizet" elv
- Nemzeti Fenntartható Fejlődési Stratégia, 2007
- További olyan alapelvek, amelyek a fejlett világ környezetvédelmi gyakorlatában meghonosodtak: a megosztott felelősség, az átláthatóság biztosítása a tervezés, döntéshozatal finanszírozás, megvalósítás és ellenőrzés területén, kiszámíthatóság a finanszírozásban és a szabályozásban, számon kérhetőség, világos célok és mérhető teljesítmények, partnerség, szubszidiaritás, addicionalitás, többszörös hasznú intézkedések.

A **fenntartható fejlődés középpontjába a társadalmi fejlődést helyezzük**, amelynek keretéül szolgál a természeti és mesterségesen alakított környezet, illetve a fejlődést segítő eszközként határozzuk meg a gazdaság szerepét. Ebben a megközelítésben a fejlődés célja: a társadalmat alkotó személyek és közösségeik (a családtól a szakmai és civil szerveződésekig) egzisztenciális kibontakozásának (teljes értékű élet lehetőségének) biztosítása, amelyhez a közös értékek mentén elkötelezettek, felelősségvállalók, a tudás és a kultúra javait gyarapítók, azokban egymást segítve, támogatva részesülő, a kihívásoknak, megpróbáltatásoknak megfelelni képes, jó megküzdő, regenerációs és teherbíró készségekkel és képességekkel rendelkezzenek.

A környezeti keretek tekintetében három alapvető feltételnek kell megfelelnie a fenntartható fejlődésnek: (1) a környezeti elemek és rendszerek terhelhető-képességét meg nem haladó, regenerációs képességét nem veszélyeztető használata, hasznosítása (2) a környezeti értékek fenntartása, megőrzése, (3) Az anyagfelhasználás és anyagkibocsátás mérséklése a terhelhetőség folyamatos nyomon követésével.

A gazdaság, mint eszköz fenntartható fejlődés értelmében a társadalmi fejlődést szolgáló célok mentén, racionális (pl. hosszabb távon működőképes) keretek között biztosítja a stabilitás és kiegyensúlyozottság felé törekvő gazdálkodást a rendelkezésre álló technikai eszközökkel és környezeti, emberi és tőke jellegű erőforrásokkal, biztosítva a helyi kis és közepes méretű gazdálkodási egységek jó stabilitással és alkalmazkodó képességgel bírjanak, rendelkezzenek.

1. **Gazdasági tevékenység,** a mezőgazdaság, az ipari, raktározási, stb. tevékenységek érdekei, ide tartozik az idegenforgalom, turisztika is.

2. A lakosság ellátása, **intézményhálózat**ának fejlesztése, településeinek védelme, tágabban a **kulturális örökség** védelme.

„A területrendezési terv általános célja, hogy a térség természeti-környezeti, települési, épített környezeti és társadalmi gazdasági adottságaira alapozva biztosítsa a területileg kiegyensúlyozott és szakágilag összehangolt fejlődés feltételeit, a fejlődésben lemaradt, pl. határmenti térségek térszerkezeti potenciáljának felerősödését."

A fenntarthatósági vizsgálat jobb megértése érdekében, néhány kérdés megfogalmazásával bemutatjuk, hogy azt a gyakorlati jellegű megközelítést, amelyet a meghatározott elvek alapján végzett értékelések során alkalmaztunk. Az alábbiakhoz hasonló kérdések megfogalmazásával mérlegeltük az egyes elvek érvényesülését:

- a hosszú távon, feltételesen megújuló természeti erőforrások használata milyen mértékű az ismert megújulási képességéhez/potenciáljához képest;
- alkalmas-e a cél vagy beavatkozás arra, hogy a környezeti felelősség elve érvényesüljön, a társadalom számára világossá váljon az adott probléma, annak oka és következményei közötti kapcsolat, illetve ismerje és elfogadja a probléma megoldásának „tényleges árát";
- a céllal, beavatkozással romló állapotú környezeti elem vagy kimerülő természeti erőforrás ellensúlyozására van-e lehetőség máshol a program megvalósulása során, illetve ennek lehetőségével foglalkozik-e a program;
- megtörténik-e és milyen mértékben a természeti erőforrások helyettesítése gazdasági és társadalmi erőforrásokkal..

A térségi területrendezési terv céljainak, tartalmának összefoglaló ismertetése, kiemelve a környezeti értékelés készítése szempontjából fontos részeket

A területrendezési terv definíciója szerint a terv az ország, illetve **egyes térségek nagytávlatú műszaki-fizikai szerkezetét meghatározó és befolyásoló tervdokumentum, amely biztosítja a területi adottságok és erőforrások hosszú távú hasznosítását és védelmét, az ökológiai elvek érvényesítését, a műszaki-infrastrukturális hálózatok összehangolt elhelyezését és a területfelhasználás rendszerét, optimális hosszú távú területi szerkezetét**

Indokolt a térségi (így agglomerációs) területrendezési terv részletes tervezési célkitűzéseinek meghatározása során az országos szintű koncepciók, tervek, stratégiák célrendszereinek elemzése. Ilyen dokumentumok:

- A Nemzeti Fenntartható Fejlődési Stratégia, 2007;
- Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv - UMVST, 2007; a készülő új
- Az Országos Településhálózat-fejlesztési Koncepció (készülő munkaanyaga) (OTfK);
- A Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia, 2007.
- A Magas Természeti Értékű Területek programja, 2009 (MTÉT)

Nemzeti Stratégiai Referencia Keret (NSRK) és Új Magyarország Fejlesztési Terv (ÚMFT) céljai

A Nemzeti Stratégiai Referencia Keret és az Új Magyarország Fejlesztési Terv környezeti célkitűzései a dokumentumok jelentős átfedései miatt együtt kerültek vizsgálatra, amelyhez csatlakozik az NSRK-val párhuzamosan készülő Nemzeti Agrár Vidékfejlesztési Stratégiai Terv.

Az NSRK 2007-2013 közötti középtávú fejlesztési céljai között szerepel az élhető környezet kialakítása, amely a befektetések és a foglalkoztatás környezeti feltételeiként magában foglalja a környezetvédelem mellett a fenntartható közlekedés fejlesztését, az energiahatékonyság és a megújuló energia kérdéskörét is.

Az NSRK megfogalmazása szerint az élhető környezet biztosítása a természetes és a mesterséges környezet elemeinek fenntartható, az életminőséget hosszú távon biztosító megőrzését és fejlesztését jelenti. Ez magába foglalja **a természeti, épített és kulturális értékek megőrzését és fenntartható hasznosítását**, illetve az energetikai infrastruktúra fejlesztését és a korszerű technológiák bevezetését. Az infrastruktúra fejlesztésénél célkitűzés, hogy – *a pénzben, időben, környezetterhelésben és emberéletben jelentkező* – költségei csökkenjenek, környezetszennyezése és erőforrás felhasználása az ökológiai eltartó-képességen belül maradjon.
Az élhető környezet megteremtésének elemei:

- **a környezeti, táji és kulturális értékek megóvása,**
- **a takarékos és megfontolt környezetgazdálkodás,**
- a lakosság környezeti tudatosságának növelése,
- **az elérhetőség fenntartható javítása**,
- az energiahatékonyság növelése, a megújuló energiaforrások feltárása és alkalmazásának kiterjesztése,
- a környezetbiztonság növelése.

Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv (UMVST) céljai

A stratégiai terv célja a mezőgazdasági és élelmiszeripari szektor valamint a vidéki térségek fenntartható fejlesztésének megalapozása. Ennek érdekében öt nemzeti fejlesztési prioritás került meghatározásra, melyek specifikus beavatkozási akciók révén valósulnak meg. A fejlesztési stratégiai átfogó- és specifikus céljai a következők:

- Fenntartható és versenyképes agrár- és élelmiszergazdaság megteremtése.
- A mezőgazdaság és az erdészet környezetbarát fejlesztése a terület agro-ökológiai adottságaihoz igazodó földhasználat térnyerésével, a természeti-táji erőforrások védelme, állapotuk javítása.
- A vidéki lakosság életminőségének, jövedelmi és foglalkoztatottsági helyzetének javítása.
- Az integrált szemléletű helyi vidékfejlesztési stratégiák megvalósításán és széleskörű partnerség működtetésén keresztül a belső erőforrások fenntartható és innovatív hasznosításának, a vidéki életminőség helyi megoldásokon alapuló javításának elősegítése.

Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia (NÉS) célrendszere, 2007

A NÉS célja, hogy elősegítse elő a hazai környezeti, társadalmi, és gazdasági rendszerek a felkészülését a globális átlaghőmérséklet legfeljebb 2-2,5ºC-os emelkedéséből adódó hazai
következmények kezelésére. Az éghajlatváltozás összetett problémakörének kezelésére és megoldására létrehozandó megfelelően hatásos eszközrendszer kidolgozása és működtetése megkíván egy világos és egyszerű prioritásrendszert, amelynek elemei a követezők lehetnek:

- Percepció – a felkészülés társadalmasítása, a politikai akarat erősítése: A stratégia tervezése és végrehajtása nem képzelhető el a társadalmi és szakmai érdekképviseleti csoportok részvétele nélkül. A tervezés és végrehajtás társadalmasítása révén a stratégia koherens társadalmigazdasági-környezeti jövőképet fogalmaz meg.
- Mitigáció – arányos kibocsátás csökkentés: Az üvegházhatású gázok kibocsátásának csökkentése 2012-ig. Hatékony és hatásos kibocsátás-csökkentési szakpolitikákat kell kidolgozni, amelyek figyelemmel vannak a gazdasági szektorok kibocsátás-csökkentési potenciáljára és a kapcsolódó költségekre.
- Adaptáció – arányos felkészülés az alkalmazkodásra: Az éghajlatváltozás hatásaihoz történő társadalmi-gazdasági alkalmazkodás legfontosabb eszközeinek és társadalmi feltételeinek megteremtése és folyamatos biztosítása a növekvő szükség függvényében. Szükséges az éghajlatváltozás olyan hatásaival szembeni sérülékenység csökkentése is, amely hatásokhoz nem lehet alkalmazkodni.

9 A fejlesztési célok figyelembevételével a területrendezési terv felülvizsgálata és módosítása célkitűzései

- Az elfogadás előtt álló agglomerációs területfejlesztési koncepció és program célrendszerének figyelembevétele a tervezésnél és annak szolgálata a területrendezés rendelkezésre álló valamennyi eszközével.

- A régió és az agglomeráció policentrikus településrendszerének *(a területrendezési terv tartalmi követelményei szerint is kötelező)* „településrendszer" meghatározása és továbbfejlesztése, a települések és központok közötti munkamegosztás érvényesítése érdekében.

- A térségi szerkezeti terv módosítása során mennyiségében és minőségében is megfelelő területkínálat biztosítása a gazdaság, továbbá a valós társadalmi igényeknek megfelelő lakóterületek, közösségi szolgáltatások, a rekreáció számára

- A beépítésre szánt területek további bővítéséhez kapcsolódó jogok differenciált megállapításánál figyelembe kell venni az egyes települések sajátosságait, a területi potenciálokat, a területfelhasználást korlátozó *(az OTrT-vel összhangban meghatározott)* elemeket, a beépítésre szánt területek növelésének korábbi dinamizmusát *(a területek környezeti érzékenységét és megközelíthetőségét is figyelembe véve),* illetve vizsgálva a fejlesztésre - *a hatályos településszerkezeti tervben* - kijelölt és a még fel nem használt területek nagyságrendi arányát.

- A települések fejlesztéshez indokoltan szükséges területek biztosítása mellett az új fejlesztési területek kijelölése során a természetvédelemből, illetve az OTrT-ben meghatározott korlátozásokból adódó korlátozásokat egyértelműen érvényesíteni kell.

- Kiemelt cél a fejlesztések területi koncentrációja az urbanizált területekre, a fővároson kívül főként az övezet alközpontjaira, illetve a kötöttpályás tömegközlekedéssel megközelíthető területrészekre, a fejlesztési csomópontokra, a védett természeti területek beépítetlenül hagyásával. A szabályozás módosításával és finomításával csökkenteni kell az új területek igénybevételének dinamizmusát. Kiemelt feladat a területtakarékosságra, illetve a korábban már igénybe vett *(de alulhasznosított)* területek felhasználására ösztönző szabályozás kialakítása.

- A terv és a törvény felülvizsgálata során a hatályos törvényben települési térségként megjelölt területek közül azon területek visszaminősítése mezőgazdasági térségbe, amelyeket a törvény hatálybalépése óta a települések nem vettek figyelembe településszerkezeti terveik módosítása során.

- Elő kell segíteni a szabad területek megfelelő hasznosítását a legjobb minőségű mezőgazdasági területeken kívül eső területeken a rekreációs funkció erősítését a „Zöldövezet" filozófiája szerint *(a táj- és természetvédelem érdekeivel összehangolva).*

- Elsősorban a térszerkezeti összefüggések, valamint a termőhelyi adottságok figyelembevételével alkalmas területeken kell törekedni új erdőterületek kijelölésére.

- Kiemelt cél a térszerkezet fejlesztéséhez szükséges térségi infrastruktúrahálózat *(területigényes)* elemeinek rögzítése, a hálózatok kiegészítése *(illetve azok nyomvonalának, területigényének pontosítása az időközben elkészült tervek figyelembevételével)*

- Szükséges a hatályos településrendezési tervekben megfogalmazott új térszerkezeti, területfelhasználási elhatározások értékelése, a térségi érdekeltségű elemek beépítése a törvény módosításába.
- A térség egészére is iránymutató „Budapesti közlekedésfejlesztési rendszerterv" elhatározásainak érvényesítése *(kiemelten az elővárosi vasút, a kapcsolódó P+R rendszerek és a térségi kerékpárút hálózat rögzítésével)*
- A tervezés, illetve a törvénymódosítás célja fentieken túl az értékvédelem bővülő szempontú érvényesítése, a természeti-, a táji-, tájképi-, a kulturális örökség elemei megőrzésének területrendezési eszközökkel történő elősegítése.
- A területrendezés elhatározásai járuljanak hozzá a térség egésze környezeti állapotának, - *azon belül kiemelten a települési térségi területek* - környezetminőségének javításához.

10 A térségi területrendezési szabályozás módosításának koncepciója

A SZABÁLYOZÁS ELVEI

•A területrendezési terv által alkalmazott szabályozás a települések településrendezési tervei készítéséhez, illetve szükséges átdolgozásához jelentenek kötelező erővel figyelembe veendő keretet. *(A területrendezési terv azon elemei, amelyek nem épülnek be a térségi szabályzatba azok a továbbtervezés során csak orientáló jellegűek.)*

A területfejlesztésről és területrendezésről, valamint az önkormányzatokról szóló törvények együttes figyelembevételével a Budapesti Agglomeráció Területrendezési Tervéről szóló törvény módosításába *(a területfelhasználási kategóriákhoz és a térségi övezetekhez tartozó területrendezési előírások körébe)* csak azok az *(szerkezeti-, területfelhasználási)* elemek kerülnek megfogalmazásra és szabályozásra, amelyek alakításában országos vagy térségi érdekek érvényesülnek. Azok az elemek, amelyek vonatkozásában fenti országos-, vagy térségi érdekek nem mutathatók ki, azok alakításában az agglomeráció önkormányzatai – településrendezési eszközeik kidolgozása és jóváhagyása során - kizárólagos jogosítványokkal rendelkeznek.

Tekintettel arra, hogy a hatályos törvény által alkalmazott szabályozás alapvetően helyes irányba befolyásolta a területi folyamatokat

- biztosította a területi értékek védelmét,
- a térszerkezet tudatos alakítását,
- korlátozta a beépítésre szánt területek korábban tapasztalt korlátlan kiterjesztését,
- biztosította a térségi infrasztruktúrahálózatok és építmények megvalósításához szükséges területeket
- illetve lehetőséget adott a települési önkormányzatok számára fejlesztési célkitűzéseikben megfogalmazott fejlesztéseik megvalósítására

a módosítás során nem indokolt a szabályozás koncepciójának és eszközkészletének megváltoztatása, csak a változott fejlesztési célokhoz és az OTrT módosítéásban kibővült területrendezési eszközökhöz való igazítása indokolt a szabályozásnak, a hatékonyság növelése érdekében.

A Térségi Területrendezési Szabályzat *(a területrendezési tervről szóló törvény)* 1:50.000, illetve 1:100.000 méretarányban a szabályozásra kerülő elemek regionális szintű megalapozása alapján fogalmazza meg az agglomeráció szerves területi fejlődésének területi feltételeit. Ennek következtében az övezeti határok a továbbtervezés során - *a nagyobb méretarány, a részletesebb ismeretek, illetve részletesebb ágazati adatszolgáltatások figyelembevételével* – pontosításra kell, hogy kerüljenek.

A területrendezési szabályokat a települések köztigazgatási területére vonatkozóan, a tervezet mellékletét képező területi mérleg figyelembevételével kell alkalmazni, a szabályozásban megengedett eltérésekkel.

A SZABÁLYOZÁS TERVEZETT ELEMEI

A Térségi Területrendezési Szabályzat *(a területrendezési tervről szóló törvény)* megkülönbözteti, lehatárolja és szabályozási tartalommal ki a területfelhasználási kategóriákat valamint az övezeti rendszer részét képező védelmi-, a funkcionális-, és az egyéb övezeteket. Ezek a térségi szabályozás legfontosabb elemei.

A szabályozás során a térség szerves fejlődésének biztosítása érdekében a tervezett szabályzat a direkt és az indirekt szabályozási eszközök együttes alkalmazására törekszik.

III. A TÉRSÉGI SZERKEZETI TERV MÓDOSÍTÁSA

1 A térségi szerkezeti terv módosítása

1.1 Bevezetés

A Budapesti Agglomeráció módosított Szerkezeti Terve eleget tesz azon törvényi kötelezettségnek, amely szerint a területrendezési tervnek biztosítani kell

- a területi adottságok és erőforrások hosszú távú hasznosítását és védelmét,
- az ökológiai elvek érvényesítését,
- a műszaki-infrastrukturális hálózatok összehangolt elhelyezését,
- a területfelhasználás rendjét, optimális hosszú távú területi szerkezetét,
- valamint - *a területfejlesztési koncepciókban megállapított célokkal összhangban* – meg kell határozni a területhasználat térségi szabályait.

A térségi szerkezeti terv változásai *(a módosítás tartalma)* az alábbiak szerint kerülnek bemutatásra:

1. a térségi területfelhasználás rendszerében és az egyes területfelhasználási kategóriák lehatárolásában történt *(illetve tervezett)* módosulások,
2. a térségi Szerkezeti Terv részét képező műszaki infrastruktúra-hálózatok és egyedi építmények körében és nyomvonalában bekövetkezett változások és kiegészítések,
3. valamint a Szerkezeti Terven ábrázolt területfelhasználási kategóriákhoz tartozó törvényi szabályozásban tervezett változtatások.

1.2 A térségi Szerkezeti terv területfelhasználási rendszerében és az egyes területfelhasználási kategóriák lehatárolásában történt módosulások

Mint az jelen módosítás készítése módszereinek leírásánál már rögzítésre került, a módosítás területfelhasználás vonatkozásában nem a hatályos törvény mellékletét képező Szerkezeti Terv kiegészítésével, korrekciójával történt, hanem a térségi területfelhasználás rendszerének alapjaitól való újraépítésével - *a települések területfelhasználási jövőképeit és hatályos területfelhasználási állapotát tükröző* – településszerkezeti tervek tartalmának és területi lehatárolásainak figyelembevételével történt.

A térségi szerkezeti terv felülvizsgálata és módosítása során tehát új alapokra került a térségi terület-felhasználás tervezése. A területrendezési terv és a tervről szóló törvény módosításának kiinduló alapjává a települések jóváhagyott településrendezési eszközeinek térinformatikai módszerekkel történő pontos feldolgozása válik, amelynek tartalmát és megfelelőségét, illetve a településrendezési (OTÉK) kategóriáknak térségi (OTrT alapú) területrendezési kategóriákká való átfordítását az Állami Főépítészi Iroda kontrollálta, eredményét – térségi és települési egyeztetéseken valamint az internetes publikációt felhasználva -- a helyi önkormányzatok igazolták vissza.

Mivel a települések hatályos tervei az elmúlt időszakban a hatályos törvényi szabályozás érvényesítésével kerültek módosításra, azokban érvényre jutnak a 2005 évi területrendezési törvény korlátozásai is. A módosított térségi szerkezeti terv ezzel a megoldással azt a kiinduló állapotot rögzíti, amelyhez képest a törvénymódosítás által szövegszerűen

meghatározott *(és lehetővé tett)* területi változások a térségben – *a védelmi övezetekben rögzített területi korlátozások figyelembevételével* – megvalósulhatnak.

Ennek megfelelően a szerkezeti terv módosítása nem tartalmazza a hatályos törvény mellékletében „települési térségként" tervezett területek közül azokat, amelyeket a települési önkormányzatok az elmúlt 5 évben nem illesztettek be településszerkezeti terveikbe *(a törvény 3 évet biztosított az összhang megteremtésére)*. E területek vonatkozásában tehát bebizonyosodott, hogy funkcióváltásukhoz, átminősítésükhöz nem fűződnek települési érdekek.

(Ha fűződtek volna, sor került volna a településfejlesztési koncepciók szerint módosított településszerkezeti tervekbe való beillesztésükre.)

A Szerkezeti Tervbe a települések hatályos településszerkezeti terveinek tartalmán túl beépítésre kerültek azoknak a területrendezési hatósági eljárásoknak eredményei is, amelyeket a törvény hatálybalépése óta eltelt időszakban az Állami Főépítész lefolytatott és amely területek vonatkozásában területfelhasználási határozatot hozott.

A szerkezeti terv módosítása széleskörű egyeztetésre kerülő tervezői változatába fentieken túl azok a területfelhasználási változások is beépítésre kerültek, amelyek vonatkozásában - a térség önkormányzatok tervezőnek megküldött dokumentumai és az Állami Főépítészi Iroda nyilvántartásai szerint – már folyamatban vannak a területfelhasználási változtatásokat kezdeményező tervezési és egyeztetési olyan eljárások. E területek közül csak azok a területek kerültek beépítésre, amelyek egyrészt összhangban vannak a hatályos agglomerációs törvény szabályozásával, másrészt nem ellentétesek a jelen módosítás védelmi övezeti rendszereiben tervezett korlátozásokkal.

A három forrásból származó elemek együtt képezik a szerkezeti terv módosítása területfelhasználásra vonatkozó tartalmát.

Tekintettel arra, hogy új *(beépítésre szánt)* területek kijelölésére nincs moratórium *(a felelős NFGM nem tervez ilyen moratóriumot)* azon települések, amelyek településrendezési eszközeinek módosítása folyamatban van, e tervek tartalma azok elfogadása után további területi átvezetésekre kell majd sort keríteni a területrendezési terv módosításáról szóló parlamenti beterjesztéséig, illetve annak elfogadásáig.

1.2.1 A térségi szerkezeti terv által alkalmazott területfelhasználási egységek

A területrendezési terv módosítása során a megalapozó (felülvizsgálati szakaszban elkülönített és alkalmazott) térségi területfelhasználási kategóriarendszer egyszerűsödött.

A területfelhasználási vizsgálathoz képest kategóriák összevonására került sor pld. a települési térség vonatkozásában. Míg a vizsgálatok elkülönítetten rögzítették a gazdasági célú települési területeket a szerkezeti terv módosítási javaslatán már összevonásra kerültek a különböző célú települési területek és csak azon zöldterületek elkülönítése maradt meg, amelyek differenciált szabályozásához térségi érdekek fűződnek. E változások figyelembevételével a térségi szerkezeti terv tartalma és jelkulcsa is megváltozott.

A térségi szerkezeti terv a megbízó NFGM felelőseivel történt munkaközi egyeztetések eredményei figyelembevételével az alábbi területfelhasználási kategóriákat különbözteti meg és határolja le:

Városias települési térség

Hagyományosan vidéki települési térség

Nagy kiterjedésű zöldterületi térség

Magas zöldfelületi arányú települési térség

Erdőgazdálkodási térség

Mezőgazdasági térség

Különleges rendeltetésű térség

Építmények által igénybe vett térség

Vízgazdálkodási térség

Nem kerül alkalmazásra a hatályos törvény területfelhasználási kategóriái közül a zöldövezet részét képező mezőgazdasági terület, mert a módosításban a zöldövezet térségi övezetként - szűkített tartalommal, de szigorított szabályozással - újradefiniálásra került.

A módosítás során a hatályos terv és törvény területfelhasználási kategóriái közül összevonásra kerül az „építmények által igénybe vett térség" és az „egyéb rendeltetésű terület" „építmények által igénybe vett térség" címen

Jelen tervezési eljárás keretében készült módosított térségi szerkezeti tervhez egy olyan településsoros - *és valamennyi területfelhasználási kategória területét meghatározó, a készülő törvénymódosítás mellékletét képező* - területi mérleg készül, amely lehetővé teszi az önkormányzatok által készítendő településszerkezeti tervekben tervezett eltérések (változtatások) %-os megfelelőségének ellenőrzését.

1.3 A műszaki infrastruktúra-hálózatok és egyedi építmények körében és nyomvonalában bekövetkezett változások és kiegészítések

Tekintettel arra, hogy a Budapesti Agglomeráció Területrendezési Tervéről szóló törvény 2005-ben hosszú távra és előremutató módon határozta meg a térség területfelhasználásának és a műszaki infrastruktúra hálózatoknak a térbeli rendjét, a 2010 évi felülvizsgálat és módosítás nem irányul a terv koncepciójának alapvető megváltoztatására, hanem csak az eltelt időben bekövetkezett – *fenti* - változások miatt szükséges korrekciók átvezetésére.

Ezért a műszaki infrastruktúra hálózatok alapvető rendszerének változatlanul hagyásával a szerkezeti tervben csak az alábbi pontosításokra, kiegészítésekre kerül sor:

- Az M0 autópálya nyomvonalának pontosítása *(mind a már átadott, mind az északi szektor részeként tervezett 11. és 10. sz. főutak közötti szakasz, mind a nyugati szektor részeként megvalósuló 10. sz. főút és M1 autópálya közötti szakasz vonatkozásában).*

- M11 nyomvonal beillesztése a Zsámbéki medencében az OTrT-ben meghatározottakkal összhangban.
  Ez az OTrT-ben kijelölt és az agglomerációt is érintő É-D irányú gyorsforgalmi tranzitkapcsolat – *amennyiben a szlovákiai kapcsolat lehetővé válik* - kiemelkedő jelentőségű lehet a nyugati és déli irányban a Főváros felé irányuló forgalom elosztásában, részben elkerülésében. Az új nyomvonal csökkentheti az agglomeráció nyugati szektorára nehezedő nyomást és lehetőséget adhat az M0 autópálya szektoronként eltérő jellemzőkkel történő kiépítésére.

- Az M31 autópálya nyomvonalának pontosítása.

- Az M4 autópálya budapesti bevezető szakaszának beillesztése, a korábban alternatívában rögzített változatok közötti döntés az OTrT-vel összhangban.

  A budapesti főúthálózat részeként tervezett, M4 autópálya fővárosi bevezető szakaszára vonatkozó két változat közül a 2009. évi Budapest közlekedési rendszerének fejlesztési terve alapján az Újszászi vasútvonal melletti nyomvonal elvetésre került.

- A Tápió menti főút nyomvonalának pontosítása.

- Pontosításra kerül a váci hídhoz kapcsolódó új főút (M3 Gödöllő-M2 Vác-11. sz. főút) a pesti oldalon és a Szentendrei szigeten.

- A Szerkezeti terv nem tartalmazza az OTrT-ben szereplő 105-ös számú főutat *(a jelenleg érvényes tervben sem szerepel).* A főút az M10-el és a 10. sz. számú főúttal párhuzamosan halad az OTrT szerint, a közlekedési tárca ezt az útvonalat nem szándékozik szereopeltetni az országos hálózat új tervezésénél sem.

- A Szerkezeti Terv új eleme a Százhalombatta térségében tervezett új Duna híd

- Kiegészítésre és pontosításra került a térségi mellékút-hálózat.

- A budapesti nagy-Duna hidak között – *a hatályos OTrT-nek megfelelően* – nevesítésre kerül a Galvani úti híd.

- Az időközben elkészült ágazati tanulmánytervek és az OTrT együttes figyelembevételével megtörténik a nagysebességű vasútak nyomvonalának pontosítása.

  A nagysebességű vasútvonalak - a hatályos OTrT-nek megfelelően – a BudapestHegyeshalom és a BudapestSzékesfehérvár vonalakon a Kelenföldi pályaudvarig, míg a BudapestCegléd vonalon a Ferihegyi repülőtér alatt átvezetett új vonalszakaszon kerülnek bevezetésre.

- Pontosításra kerül az esztergomi vasút nyomvonala.

- Az elővárosi vasúti hálózathoz kapcsolódó P+R hálózat elemei meghatározásra és beillesztésre kerülnek a térségi szerkezeti tervbe.

- Beillesztésre kerültek az országos kerékpárúthálózat elemei közül a térséget érintő elemek.

  Budapestet érinti az 1. Felső–Dunamente kerékpárút – 6. Alsó–Dunamente kerékpárút (Euro Velo) fővárosi átvezetése (budai és pesti partokon egyaránt), valamint a 3. Kelet–magyarországi kerékpárút – 7. Délnyugat magyarországi kerékpárút fővárosi átvezetése (Andrássy út – Budaörsi út vonalon).

- A térségi szerkezeti terv kiegészül a repülőterek meghatározásával, az OTrT új osztályozása szerint

A repülőterek között a Ferihegyi repülőtér mellett – *az OTrT-nek megfelelően* – nevesítésre kerül a Budaörsi repülőtér is.

- A kikötők között – *az OTrT szerkezeti tervlapjának megfelelően* – jelölésre kerül áruszállítás szempontjából a Csepeli kikötő, és személyforgalom szempontjából a Nemzetközi hajóállomás.
- A térségi szerkezeti terv kiegészül a térségi jelentőségű logisztikai központok meghatározásával.

A logisztikai központok között nevesítésre kerülnek a Soroksáron (BILK), Csepelen (kikötő), és Nagytétényben (Harbor park) lévő jelentős létesítmények.

- A térségi szerkezeti terv energia vonatkozásában kiegészül
  - a térségi jelentőségű gázhálózatok megjelenítésével,
  - a 120 KV-os hálózat hiányzó elemeinek megjelenítésével,
  - valamint a megújuló energiákra való átállás lehetőségeinek, illetve térségspecifikus irányainak meghatározásával.

1.3 A térségi Szerkezeti Terven ábrázolt területfelhasználási kategóriákhoz kapcsolódó törvényi szabályozásban tervezett változtatások

A térségi szerkezeti terv és a szabályozás még a korábbinál is átgondoltabb és takarékosabb területfelhasználásra ösztönöz azzal, hogy korlátozza a mező és erdőgazdasági térségben az újabb beépítésre szánt területek kijelölését.

1.3.1 A térségi területfelhasználási szabályok módosulása

A Budapesti Agglomeráció térségi területfelhasználási kategóriái a tervezett módosítás szerint a következők:

a) legalább 5 hektár területű térségek:
- o erdőgazdálkodási térség,
- o nagy kiterjedésű zöldterületi települési térség,
- o magas zöldfelületi arányú települési térség,

b) legalább 10 hektár területű térségek:
- o mezőgazdasági térség,
- o különleges rendeltetésű térség,

c) területi korlát nélküli térség:
- o városias települési térség,
- o hagyományosan vidéki települési térség,
- o építmények által igénybe vett térség,
- o vízgazdálkodási térség.

A BATrT a települési térségek között a városias települési térséget, a hagyományosan vidéki települési térséget, a nagy kiterjedésű zöldterületi települési térséget, valamint a magas zöldfelületi arányú települési térséget határozza meg.

A BATrT törvény egyik legfontosabb eleme a települési térség kiterjedésének meghatározása, azon belül kiemelten a városias és a hagyományosan vidéki települési térségek kitejedésének és területi bővítésének meghatározása. *(A hatályos törvény 3%-ban határozta meg a beépítésre szánt területek bővítésének lehetőségét egyéb övezeti szabályok tejlesülése esetén.)*

A terv, illetve a törvény módosítás során szakmailag két lehetőség volt:

- a korábban alkalmazott egységes – *minden településre egyaránt vonatkozó differenciálatlan* – szabályozás, amely a **módosítás tervezetében az új területek igénybevételének lassítása érdekében 2%.** *(Jelen egyeztetési anyag és a módosítás tervezet ezt a változatot tartalmazza)*

- tervezői javaslatként felmerült a szabályozás másik lehetősége: olyan differenciált szabályok alkalmazása, amely figyelembe veszi a településenként rendelkezésre álló területi tartalékok nagyságát és ennek függvényében határoz meg 0%, 1%, 2%, vagy 3% növelési lehetőséget. A tervezői javaslat szerint azon települések, amelyekben a beépítésre kijelölt de még fel nem használt területek aránya eléri az 50%-ot, egyáltalán nem indokolt az új területek kijelölése, ahol pedig 50%-nál alacsonyabb ez az érték ott differenciáltan lehetséges meghatározni lehetséges bővítés mértékét. *(Utóbbi változat elvetésre került a Belügyminisztérium és a törvény kodifikációját végző jogászok egyet nem értése miatt.)*

A területi kiterjedés szabályozásán túlmenően a városias és hagyományosan vidéki települési térségre vonatkozó szabályok a módosítás tervezete szerint új – *a szabályozás hatékonyságát növelő* - **elemekkel egészülnek ki:**

1. / Városias települési térségben és a hagyományosan vidéki települési térségben új lakóterület, vegyes terület, gazdasági terület, illetve üdülőterület abban az esetben jelölhető ki, ha
a) a tervezett terület-felhasználás jól illeszthető a település meglevő szerkezetéhez,
b) táj- és természetvédelmi, környezetvédelmi, erdővédelmi, valamint kulturális örökségvédelmi és árvízvédelmi szempontok alapján nem sért társadalmi érdeket, és
c) a tervezett funkció ellátásához szükséges műszaki infrastruktúra egyidejűleg létrehozható.

2./ Városias települési térségben és hagyományosan vidéki települési térségben új beépítésre szánt terület a település közigazgatási határához 200 méternél közelebb csak az állami főépítésznek a területrendezési hatósági eljárás során kiadott terület-felhasználási engedélye alapján jelölhető ki.

3./ Városias települési térségben és hagyományosan vidéki települési térségben új lakóterületet, illetve vegyes területet csak a települési területhez kapcsolódóan és csak abban az esetben lehet kijelölni, ha ott a műszaki infrastruktúra kapacitás és a humán infrastruktúra kapacitás azt lehetővé teszi, vagy a szükséges kapacitás a terület igénybevételével párhuzamosan kiépül.

4./ Városias települési térségben és hagyományosan vidéki települési térségben 5 hektárt meghaladó kiterjedésű, illetve 300 lakás elhelyezésére alkalmas új lakóterület vagy vegyes terület kijelölésére ott van lehetőség, ahol a terület és – a fejlesztés idejében meglévő – kötöttpályás közösségi közlekedés megállóhelyei közötti, a közforgalom számára szabályosan használható közúton mért távolság nem haladja meg az 5 km-t.

5./ Városias települési térségben és a hagyományosan vidéki települési térségben új beépítésre szánt területen a lakóterület, illetve vegyes terület növelésével egyidejűleg a területnövekmény legkevesebb 5%-ának megfelelő kiterjedésű, legalább 50%-ában a beépítésre szánt területtel kapcsolatban lévő zöldterületet kell kijelölni.

6./ A nagy kiterjedésű zöldterületi települési térségben csak zöldterület, továbbá – a beépítésre szánt és beépítésre nem szánt különleges terület terület-felhasználási egység köréből – sportolási célú terület, valamint temetőterület jelölhető ki.

7./ A magas zöldfelületi arányú települési térségnek
a) legfeljebb 30%-án beépítésre szánt üdülőterület, illetve – a beépítésre szánt különleges terület terület-felhasználási egység köréből – oktatási, egészségügyi és sport célú terület,
b) legfeljebb 70%-án beépítésre nem szánt terület
alakítható ki.

8./ A településszerkezeti terv készítése során 7.000 m² nettó eladótérnél nagyobb új kereskedelmi, szolgáltató rendeltetésű létesítmény csak olyan közösségi közlekedési csomópont megállóhely mellett helyezhető el, - mégpedig csak közvetlen, a létesítmény bejáratától számítva 300 méternél nem hosszabb gyalogos-megközelítés lehetőségével – amely már a létesítmény engedélyezése előtt jelentős közösségi közlekedési megállóhely volt.

Megváltozik az „erdőgazdasági térség" szabályozása, amely szerint: az erdőgazdálkodási térséget legalább 85%-ában erdőterület terület-felhasználási egységbe, illetve természetközeli terület (ezen belül kizárólag karsztbokorerdő) terület-felhasználási egységbe kell sorolni. A védelmi elsődleges rendeltetésű erdőterületként és a természetközeli területként besorolt terület-felhasználási egységek kiterjedése nem csökkenhet. Az egyes településeken lévő, erdőterületként besorolt terület-felhasználási egységek nagysága – a település közigazgatási területére vetítve – összességében nem csökkenhet.

Megváltozik a mezőgazdasági térség szabályozása: A hatályos törvény szabálya szerint a mezőgazdasági térség legalább 75%-át mezőgazdasági területfelhasználási egységbe kell sorolni. Legfeljebb 15%-án erdőterület és legfeljebb 10%-án bármely települési terület-felhasználási egység kialakítható, a módosítás szerint e térség területének legalább 85%-át mezőgazdasági területfelhasználási egységbe kell sorolni. Legfeljebb 15%-án – *a nagyvárosias lakóterület és vegyes terület terület-felhasználási egység kivételével* - bármely települési terület-felhasználási egység kialakítható.

A módosított szabályozás szerint a mezőgazdasági térség legalább 90%-át mezőgazdasági terület, illetve természetközeli terület terület-felhasználási egységbe kell sorolni. A mezőgazdasági térség legfeljebb 10%-án bármely települési területfelhasználási egység kialakítható.

Mint arra már utaltunk, megváltozik a mezőgazdasági térség területén a beépítésre szánt terület kijelölésének szabálya is annak érdekében, hogy lassuljon az új területek igénybevételének üteme: a hatályos törvény szerint a mezőgazdasági térségnek a települési közigazgatási területre vonatkoztatott területén a beépítésre szánt területek növekménye nem haladhatja meg az adott település érvényes településrendezési tervében rögzített összes beépítésre szánt terület 3%-át. A módosított szabályozás szerint: a mezőgazdasági térségnek a települési közigazgatási területre vonatkoztatott területén a városias települési térség és hagyományosan vidéki települési térség növekménye nem haladhatja meg a törvénytervezet *1/3. számú mellékletet* képező területi mérleg szerinti városias települési térség, illetve hagyományosan vidéki települési térség területének 2%-át.

Megteremtődik a „területcsere" lehetősége, amely hasonlóan a takarékos terület-felhasználást szolgálja és csökkenti az új területek kijelölésére irányuló törekvéseket: A területcsere a fogalommeghatározás szerint: olyan területrendezési hatósági eljárás, amely lehetőséget biztosít a településrendezési eszköz módosítása során, hogy a településszerkezeti tervben a visszavonttal megegyező területi kiterjedésű új beépítésre

szánt területet lehessen máshol kijelölni. Ennek figyelembevételével a területcserére vonatkozó tervezett szabály: A 2%-os növekményen felül csak az állami főépítész térségi terület-felhasználási engedélye alapján és legfeljebb olyan mértékben bővíthető a városias települési térség és a hagyományosan vidéki települési térség kiterjedése, amilyen mértékben a Szerkezeti Tervben rögzítetthez képest máshol – *a mezőgazdasági térség javára* – csökken a városias települési térség és a hagyományosan vidéki települési térség kiterjedése. A területcsere során a városias települési térség és a hagyományosan vidéki települési térség területének nagysága nem változhat. A területcsere táj- és természetvédelmi, erdővédelmi, valamint kulturális örökségvédelmi és árvízvédelmi szempontok alapján nem sért társadalmi érdekeket.

Elmarad a korábbi szabályozás egyik eleme, amely szerint: *„mezőgazdasági térségben és a zöldövezet részét képező mezőgazdasági térségben sportolás céljára a külön jogszabály szerinti különleges terület kijelölhető. A terület nagysága nem haladhatja meg a település közigazgatási területe 3%-át és a területkijelölés nem lehet átfedésben az országos és a térségi ökológiai hálózat övezetének területével”* a módosítás szerint: mezőgazdasági térségben sportolás céljára különleges *(beépítésre nem szánt)* terület kijelölhető. A terület nagysága nem haladhatja meg a település közigazgatási területe 10%-át és a területkijelölés legfeljebb 5%-ban lehet átfedésben az országos és a térségi ökológiai hálózat övezetének területével.

A módosítás bevezeti a különleges rendeltetésű térség fogalmát, amely szerint a különleges rendeltetésű térség: olyan térség, amelybe erdőterületek, mezőgazdasági területek, valamint – *a különleges beépítésre nem szánt területek köréből* – az egészségügyi, sportolási, valamint megújuló energiaforrás hasznosítási területek tartoznak. A szabályozás szerint a különleges rendeltetésű térségként meghatározott teljes területen a településrendezési eszköz készítése során beépítésre nem szánt különleges vagy más beépítésre nem szánt terület-felhasználási egység jelölhető ki. A 10 hektárt meghaladó sportolási célú területet pedig beépítésre nem szánt különleges terület terület-felhasználási egységbe kell sorolni. (Az OTÉK 2008 évi módosítása előtt – más lehetőség hiányában – e funkcióra tervezett területek többségét beépítésre szánt különleges területként határoztak meg az önkormányzatok a települések településrendezési terveiben. Ez a besorolás a sport-, rekreációs funkció betöltéséhez indokolatnál lényegesen nagyobb beépítési lehetőséget biztosítana a területek szabályozása során. Ezért vált szükségessé az új területfelhasználási kategória bevezetése és szabályozása.

Megváltozik a vízgazdálkodási térség szabályozása is. Az új szabály szerint a vízgazdálkodási térséget legalább 95 %-ban vízgazdálkodási terület, illetve természetközeli terület terület-felhasználási egységbe kell sorolni. A fennmaradó részen olyan terület-felhasználási egység jelölhető ki, amely nem veszélyezteti a vízgazdálkodás érdekeit.

1.4 A területfelhasználás kategóriáinak meghatározása és lehatárolása

A Budapesti Agglomeráció Területrendezési Terve települési térségként két kategóriát alkalmaz és határol le az alábbiak szerint:

1.4.1 Városias települési térség

Városias települési térség: amelybe a városok települési területe, továbbá azok a települési területek tartoznak, ahol a belterületi laksűrűség 15 fő/ha fölötti.

1.4.2 Hagyományosan vidéki települési térség

Hagyományosan vidéki települési térség: amelybe - *ide nem értve a városokat* - a 15 fő/ha-nál nem nagyobb belterületi laksűrűségű települések települési területei tartoznak.

A városias települési térség és a hagyományosan vidéki települési térség a Budapesti Agglomeráció Területrendezési Terve térségi szerkezeti tervében alkalmazott legfontosabb terület-felhasználási kategóriák. Olyan elemek, amelynek szabályozásához a terv – *a térségi sajátosságok és a térségi területrendezési célok figyelembevételével* - az OTrT-ben megfogalmazottakon túl kiegészítő előírásokat is megfogalmaz.

Valamennyi fejlesztési dokumentum kiemeli a tervszerű és takarékos területfelhasználás, az új beépítésre szánt területek kijelölése lassításának, a fenntarthatósági követelmények érvényesítésének szükségességét. E célok szolgálatában már a hatályos terv és a tervről szóló törvény is tartalmazott szabályt, amely korlátozta a települési önkormányzatok mozgásterét az újabb és újabb beépítésre szánt területek kijelölésében. A törvény módosítása – *érvényt szerezve a új területek igénybevételének lassítására vonatkozó célkitűzésnek* - a következő időszakra átlag 2%-ban határozza meg a települési térség további bővítésének lehetőségét úgy, hogy a növekményt nem a településszerkezeti tervekben kijelölt beépítésre szánt területek nagyságához viszonyítja a bővítés lehetőségét, hanem a terv és a törvény mellékletét képező területi mérlegben rögzítetthez képest.

A városias és a hagyományosan vidéki települési térség bővítésének azonban nemcsak mértékét határozza meg szigorúbban és ellenőrizhetőbben a módosítás, hanem az OTrT-ben meghatározott övezetek következetes alkalmazásával és lehatárolásával a bővítés lehetséges helyét is befolyásolja. A módosítás keretében öt olyan övezet kerül lehatárolásra, amelyek a települési területek bővítésének irányát, azon belül a beépítésre szánt területek kijelölését korlátozzák és szigorú feltételekhez kötik. Ezen övezetek figyelembevételén – *valamint az erdőterületeket kiterjedése megőrzését biztosító szabályok betartásán túl* - a települési önkormányzatok szabadon döntenek arról, hogy a településfejlesztési koncepciójukban igazoltan szükséges területeket hol veszik igénybe.

A városias és hagyományosan vidéki települési térségre vonatkozó OTrT szabályok - *az új területek kijelölése vonatkozásában* – új elemekkel egészülnek ki, amelyek szerint:

- Városias települési térségben és a hagyományosan vidéki települési térségben fekvő beépítésre szánt területen lakó-, vegyes, gazdasági és üdülőterület abban az esetben jelölhető ki, ha
    - a tervezett terület-felhasználás jól illeszthető a település meglévő szerkezetéhez,

  - nem sért táj- és természetvédelmi, környezetvédelmi, valamint kulturális örökségvédelmi érdeket, és
  - a tervezett funkció ellátásához szükséges közmű és közlekedési infrastruktúra egyidejűleg létrehozható.

- Városias települési térségben és hagyományos vidéki települési térségben új lakóterületet csak a települési területhez kapcsolódóan és csak abban az esetben lehet kijelölni, ha ott az ellátó műszaki és humán infrastruktúra-hálózat kapacitásai azt lehetővé teszik, vagy ezek a kapacitások a terület igénybevételével párhuzamosan kiépülnek.

- Városias települési térségben és hagyományosan vidéki települési térségben 5 ha-t meghaladó kiterjedésű új lakóterület kijelölésére ott van lehetőség, ahol a terület 5 km-en belül kötöttpályás tömegközlekedési eszközökkel is megközelíthető.

- A települések lakóterületének növelésével egyidejűleg a területnövekmény legkevesebb 5%-ának megfelelő kiterjedésű, 50 %-ában azzal települési kapcsolatban lévő zöldterületet kell kialakítani.

A törvény módosítása nem változtat, csak pontosít azon a hatályos törvényben is szereplő – *a települések összenövését gátló* – szabályon, amely szerint: új beépítésre szánt terület a település közigazgatási határához 200 méternél közelebb csak az állami főépítésznek a területrendezési hatósági eljárás során kiadott terület-felhasználási engedélye alapján jelölhető ki.

A városias települési térség területei

A Budapesti Agglomeráció módosított Szerkezeti terv 93.552 hektár területet tervez a városias települési térség részeként. Ez az agglomeráció területének 36,9%-a. A városi települési térség részaránya az agglomeráció kistérségein belül – *a térségek karaktere és beépítettsége szerint* – jelentős különbségeket mutat.

Megjegyzés: a területi mérleg nem a statisztikai kistérségek teljes területére vonatkozik. Az adatok csak az adott kistérség agglomerációhoz tartozó településeire vonatkoznak.

Alábbi oszlopdiagram a városi települési térség arányának különbségeit kistérségi bontásban mutatja. *(100% az adott kistérség agglomerációhoz tartozó teljes területe).*

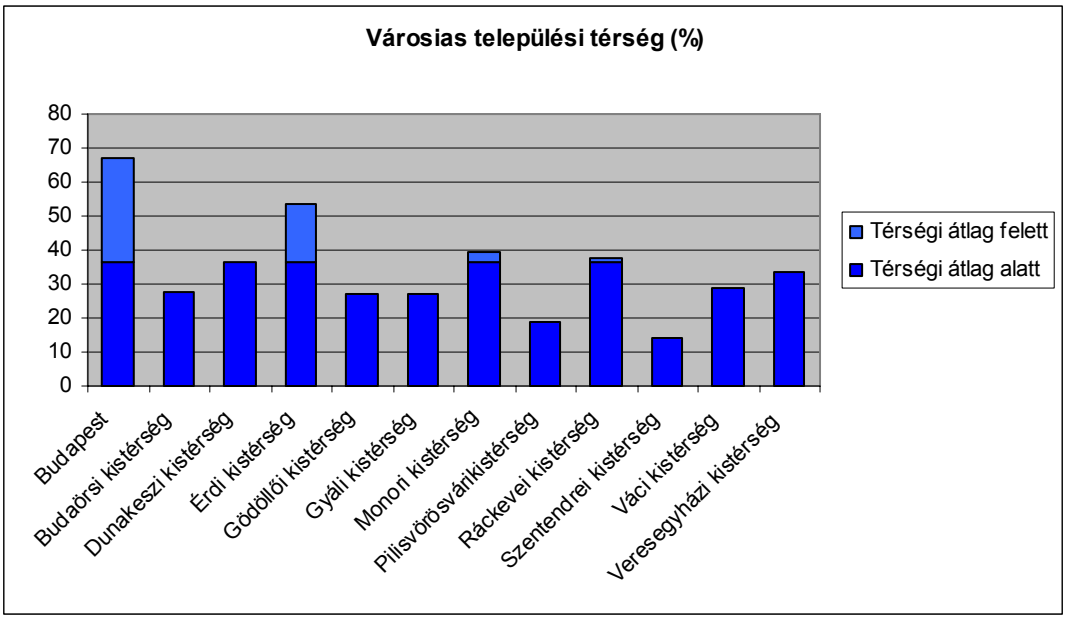

Legnagyobb a városias települési térség kiterjedése Budapesten 35.551 hektár. Ez a területfelhasználási kategória képezi a Főváros területének 67,7%-át. Kiterjedésében a Ráckevei kistérség agglomerációhoz tartozó települései követik a Fővárost, ahol 8.048 hektár a térség területe, az összes terület 38,1%-a. A városias települési térség részarányát tekintve az Érdi kistérség a leginkább beépített. Itt a városias települési térség nagysága 6.388 hektár, amely az összes terület 54,1%-át teszi ki. A Gödöllői és a Budaörsi kistérségekben közel megegyezik a városias települési térség kiterjedése és részaránya: 7.002, illetve 6.793 hektár, illetve 28,4% és 28,2%. Legkisebb a városi települési térség kiterjedése a Váci és a Veresegyházi kistérségekben: 2.588, illetve 3.075 hektár, részaránya 28,9% illetve 33,4%. Fentieken túl – mint fenti diagram is mutatja – a Monori kistérséghez tartozó agglomerációs teklepülésekben átlagnál magasabb (39,8%) a városias települési térség nagysága, amely 5.814 hektár területet fed. A térség erdősültsége és karaktere miatt legalacsonyabb a városias települési térség részaránya a Szentendrei és a Pilisvörösvári kistérségben 13,7%, illetve 19,0%.

A hagyományosan vidéki települési térség területei

A hagyományosan vidéki települési térség területei a Budaörsi, a Pilisvörösvári és a Szentendrei kistérségekre korlátozódnak. Összterületük 2.812 hektár a városias települési térség területének mindössze 0,03%-a, amely jól mutatja a térség egésze urbanizáltságát. A hagyományosan vidéki települési térség területe a Szentendrei kistérségben a legnagyobb: 1,285 hektár *(jellemzően ezek a Pilis és a Szentendrei sziget települései).* Ez a területfelhasználási kategória a kistérség területének 3,9%-át teszi ki. A Pilisvörösvári kistérségben ez az arány 3,4% és 842 hektár a terület, a Budaörsi kistérségben 2,9% 685 hektár területtel. E területek döntően a Zsámbéki medence vidékies települési területei.

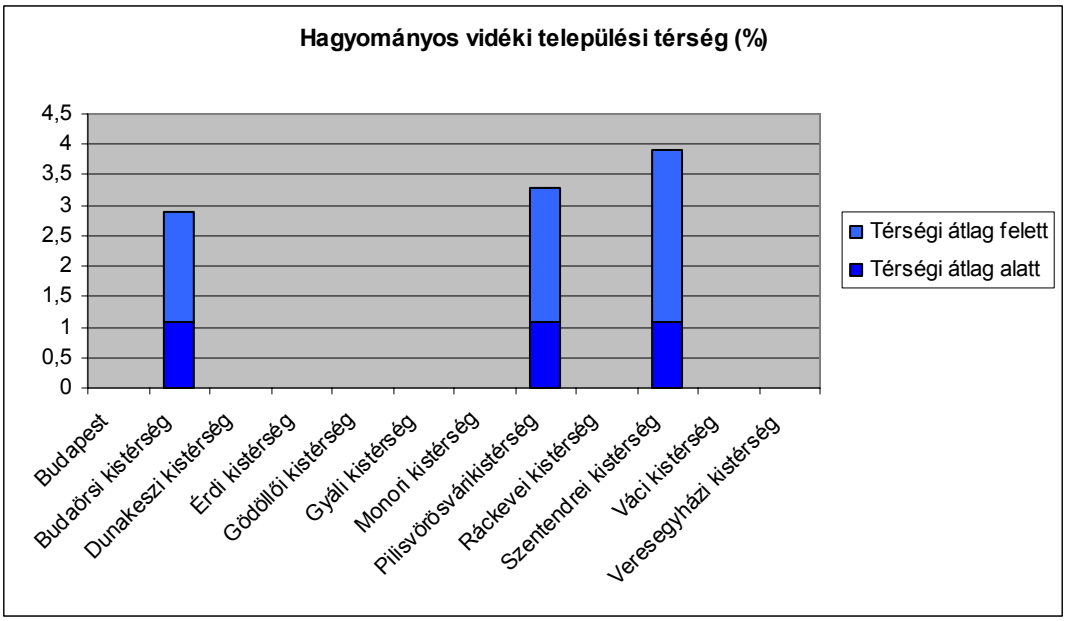

Területrendezési ajánlások a települési térség vonatkozásában:

A területrendezési terv módosítása a települési térségekre fenti – *törvénybe illesztendő szabályok megfogalmazásán túlmenően* - területrendezési ajánlásokat is tartalmaz, amelyek érvényesítése elősegíti a terv célkitűzéseinek érvényesítését:

- A településrendezési tervekben - a területhasználat és a beépítés jellemzőinek figyelembevételével - fokozott figyelmet kell fordítani a települési karakternek és a tervben támogatni kívánt funkcionális célnak egyaránt megfelelő területfelhasználási kategóriák megválasztására és a kategóriákhoz tartozó területhasználati, építési és környezethasználati szabályok differenciált meghatározására.

- A településrendezési tervek készítése során fokozott figyelmet kell fordítani a településszerkezet javítását szolgáló tervezési megoldások alkalmazására, de a kulturális örökség és a természeti környezet szempontjából érzékeny területeken el kell kerülni a településrészek hagyományos szerkezetének és jellegének megváltoztatását.

- A települési területek alakítása, bővítése során - a sokoldalúan vizsgálandó területi alkalmasságon túlmenően - figyelembe kell venni a tájszerkezeti, településszerkezeti szempontokat is.

- Törekedni kell a tagolt települési szerkezet kialakítására. A térszerkezet tagolásának egyik legfontosabb eszköze (a térségi zöldhálózatok rendszerébe illeszkedő) települési zöldfelületi rendszer kialakítása, a meglévő zöldterületek megőrzése, a táji környezetet is figyelembe vevő méretezéssel új funkcionális zöldterületek tervezése, a zöldterületi (és zöldfelületi) egységek funkcionális és ökológiai hálózatot képező rendszerbe szervezése, a települési szegélyek megfelelő kialakítása.

- Törekedni kell a hagyományos településszerkezet és beépítési mód megőrzésére, különösen a kulturális örökségi értékek, valamint a természeti és tájképi értékek szempontjából érzékeny területeken. Szigorú feltételekhez célszerű kötni és a településrendezési tervekben szabályozni a beépítésre szánt területek bővítését és területhasználatát a védett természeti területek környezetében és az ökológiai hálózat egyéb területein, valamint a kiváló termőhelyi adottságú mezőgazdasági területeken, hidrogeológiai védőterületen, bel- és árvízveszélyes területen, továbbá ott, ahol azt a településkép-védelmi szempontok megkövetelik.

- A települési területeken a településszerkezet alakításával, a helyi építési szabályozással segíteni kell a lakó és intézményi funkciókat zavaró tevékenységek megszüntetését, újabb zavaró tevékenységek távoltartását elősegítő országos hatókörű szabályok (pl. a levegő védelmével kapcsolatos egyes szabályokról szóló 21/2001. (II.14.) Korm. rendelet, a légszennyezettségi agglomerációk és zónák kijelöléséről szóló 4/2002. (X.7) KvVM rendelet, a zaj- és rezgésterhelési határértékek megállapításáról szóló 8/2002. (III.22.) KöM-EüM rendelet) érvényesülését.

- A településszerkezet és a területfelhasználás alakítása során figyelembe kell venni az 1994. évi LXXVI. törvény módosításában meghatározott, kötelezően kidolgozandó „környezeti vizsgálat” eredményét.

- A városias települési térségbe tartozó települések rendezési terveiben a beépítés differenciált szabályozása szükséges, csak a településképhez illeszkedő beépítés alkalmazható. A kisvárosokban kerülni kell a nagyvárosias beépítést. Ilyen jellegű épületmagasság és beépítés engedélyezését ennek előzetes vizsgálatához kell kötni.

- Az ipari parkok kialakításakor is törekedni kell az észszerű területhasználatra. A zöldmezős beruházásokkal szemben előnyben kell részesíteni a környezetvédelmi követelmények biztosítása mellett a meglévő területek újrahasznosítását, különösen a hagyományos ipari térségek rehabilitációra váró iparterületein.

- A települési- és tájkarakter védelme érdekében térségi jelentőségű bevásárló- és szolgáltató központok létesítése csak a nagyobb városok közigazgatási területén engedélyezhető.

- A döntés során környezeti, társadalmi, gazdasági hatásvizsgálat keretében vizsgálni szükséges a települési környezetre, a helyi, hagyományos kereskedelemre, szolgáltatásra, termelésre gyakorolt hatásokat.

- A levegőminőségileg érzékeny területeken a településrendezési tervekben a beépítés szabályozása során a kondicionáló zöldfelületi rendszer bővítése mellett különös figyelmet kell fordítani a települések átszellőzését biztosító folyosók megtartására

- A települések beépítésre szánt területét nem kívánatos növelni azokon a településeken, ahol a szennyvízcsatorna-hálózat még nem épült ki, vagy nem megfelelő kapacitású tisztítóra csatlakozik.

- A hagyományosan vidéki települési térségekben figyelmet kell fordítani a gazdálkodás befogadásának lehetőségéhez szükséges feltételek biztosítására (gazdálkodáshoz kötött építési lehetőség biztosítása megfelelő infrastrukturális feltételek — főleg szennyvíz- és hulladékkezelés — esetén).

- Az értékes és érzékeny rekreációs területeken az extenzív (hétvégi üdülőtelkes) üdülőterületi, valamint a tömeges üdülés igényeit szolgáló területbővítéseket, fejlesztéseket kerülni kell.

- Városi települési térségekben preferálni indokolt a meglévő lakóterületek intenzívebb hasznosítását különösen azokon a területeken, amelyek kötöttpályás tömegközlekedéssel megközelíthetők.

- Elsősorban a városi települési térségekben javasolt a zöldterületek és zöldfelületek kiterjedésének növelése, az alulhasznosított területek biológiai aktivitásának növelése. Minden települési térségben indokolt azonban olyan közterületszabályozás érvényesítése, amely a közlekedés biztosításán és a közművek elvezetésének biztosításán túl lehetővé teszi legalább egyoldali fasor telepítését is.

- A települések beépítésre szánt területei és a mellettük meglévő - vagy tervezett - főutak, elkerülő utak között – a zaj- és rezgés, illetve a közlekedésből eredő légszennyezés elleni védelemre is alkalmas - védő, takaró zöldsávok létesítése indokolt. A lakó és a gazdasági funkciójú területek között a környezetvédelmi és településesztétikai követelmények együttes teljesítése érdekében védő takaró zöldsávok tervezése indokolt.

- A hagyományosan vidéki települési térségekben meg kell előzni a települési területek olyan mértékű sűrítését (a területhasználat és a beépítés intenzitásának túlzott növelését), amely kedvezőtlen irányba befolyásolja a lakókörnyezet és a környezetminőség alakulását, és rontja a falusias életmód feltételeit.

- Törekedni kell a funkcióját vesztett, üres létesítmények (és területeik) újrahasznosítására.

- A települési térség igénybevételének és bővítésének fontos kritériuma, hogy az csak műszaki infrastruktúra kialakításának biztosítása esetén lehetséges, sőt egyáltalán nem lehetséges, ha az a települések területén az a megyei ökológiai hálózathoz tartozó területet érint, vagy az összefüggő erdőterületeket csökkentené.

- A (volt zártkerti) kertgazdasági területek beépítésre szánt területté való átminősítése csak akkor támogatható, ha adott területen a tervezett funkcióhoz nélkülözhetetlen közterületek kialakíthatók, a közművek elhelyezhetők, és a funkcióhoz tartozó telekméretek és telekgeometria az OTÉK követelményeivel összhangban a területtulajdonosok önkéntes elhatározásával és költségviselésével megteremthető. Lakó funkcióra fentieken túl akkor javasolható a terület átminősítése, ha a humán infrastruktúra és a közszolgáltatások is biztosíthatók.

- A települési térségen kívüli - ahhoz szervesen nem kapcsolódó - zöldmezős beruházások településrendezési tervbe illesztése előtt tájterhelhetőségi vizsgálatot és területrendezési tanulmányt és stratégiai környezeti hatásvizsgálatot kell készíteni (a tervezett fejlesztés hatásainak komplex vizsgálatára), ha a tervezett területfelhasználás kiterjedése meghaladja a 10 hektárt, vagy az egymással funkcionális kapcsolatban lévő, de egymáshoz nem kapcsolódó területfelhasználások együttes kiterjedése meghaladja a 15 hektárt.

- Szegélyfásítás tervezése indokolt a külterületi szigetszerűen megjelenő zöldmezős beruházások tájbaillesztése érdekében. A szegélyfásítás során lehetőség szerint kerülni kell a tájidegen fajok alkalmazását.

- Az egymáshoz láncszerűen kapcsolódó hagyományos településstruktúrájukat őrző települések közé nem javasolt nagy, összefüggő lakóterületek kijelölése.

1.4.3 Nagy kiterjedésű zöldterületi térség

A nagy kiterjedésű zöldterületi térség a Budapesti agglomeráció területrendezési Tervében megállapított és alkalmazott területfelhasználási kategória, amelybe a zöldövezet részét képező az 5 hektárnál nagyobb kiterjedésű összefüggő települési zöldterületi térségek tartoznak, amelyek megkülönböztetett védelmet és szabályozást igényelnek, és amelyek a települések szerkezetének meghatározó jelentőségű elemei.

A hatályos területrendezési terv és a törvény is alkalmazta ezt a területfelhasználási kategóriát a települési térség részét képező zöldterületek megkülönböztetett védelmére. A törvény alkalmazása tapasztalatai szükségessé tették, hogy „térség”-ként és ne területként kerüljön definiálásra ez a kategória, mert csak így van lehetőség egyértelműen meghatározni, hogy mely OTÉK területfelhasználási kategóriák alkalmazhatók a kategóriához tartozó lehatárolt területen. *(Tekintettel arra, hogy az OTÉK a temetőket is a beépítésre szánt különleges rendeltetésű területek között definiálja, nem lehetséges kizárni minden beépítésre szánt területet az alkalmazás során.)*

Másik változás, hogy a hatályos településszerkezeti tervek ismételt feldolgozása során kiderült, hogy a Budapesten kívüli települési térségekben is számos hasonló funkciójú 5 hektárnál nagyobb zöldterület *(illetve különleges terület)* található, amelyek hatékony védelme hasonlóképpen indokolt. Mivel e területek megőrzéséhez térségi és települési érdekek egyaránt fűződnek, a területrendezési terv módosítása során e területfelhasználási kategóriához tartozó területek köre bővült.

A területfelhasználási kategória szabályozása szerint: a nagy kiterjedésű zöldterületi térségben csak zöldterület és az OTÉK szerint beépítésre szánt különleges sportolási célú terület, valamint temetőterületek területfelhasználási egység jelölhető ki.

A nagy kiterjedésű zöldterületi térség legnagyobb arányban 2,8%-ban, a 2.047 hektárból 1.447 hektár Budapesten található. Kiugró érték a Dunakeszi kistérség területén 229 hektár,

amely a kistérség területének 1,5%-a. Legkisebb mértéket és arányt a Gyáli, a Ráckevei és a Monori kistérségek agglomerációhoz tartozó településeiben képvisel ez a kategória. A nagy kiterjedésű zöldterületi térség térségi területfelhasználási kategóriák közötti megoszlását az alábbi diagram mutatja be.

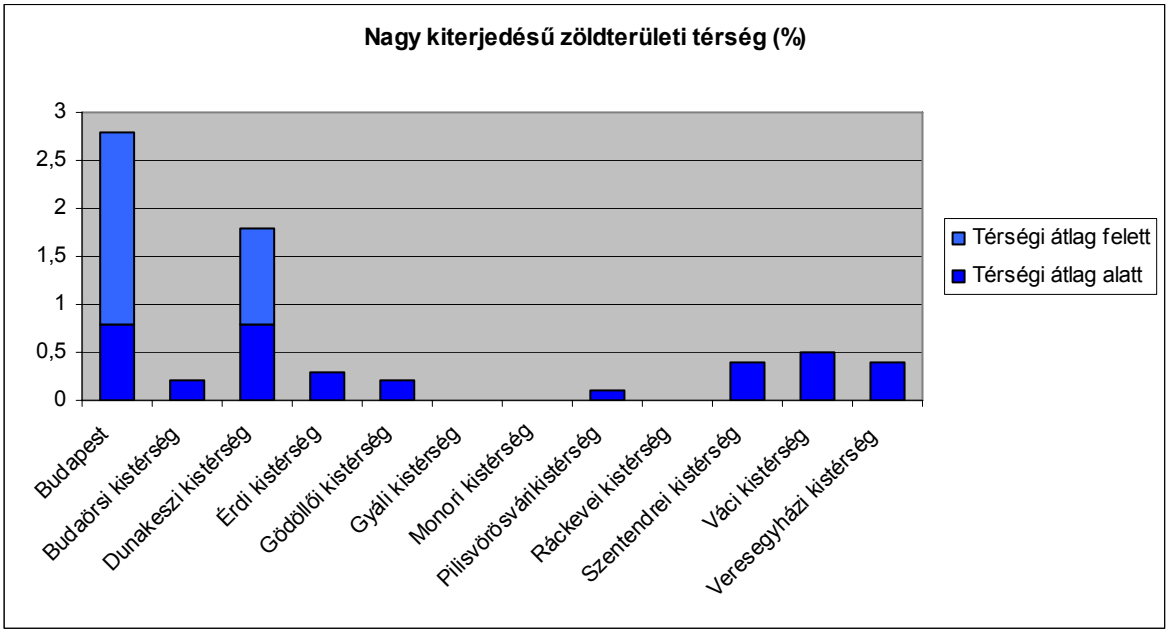

1.4.4 Magas zöldfelületi arányú települési térség

A magas zöldfelületi arányú települési térség: a Budapesti Agglomeráció Területrendezési Tervében megállapított és alkalmazott területfelhasználási kategória, amely már a hatályos agglomerációs tervnek és a tervről szóló törvénynek is részét képezte.

A módosítás során pontosításra került a térség fogalom meghatározása, amely szerint: a magas zöldfelületi arányú települési térségbe esősorban rekreációs funkcióval rendelkező, összességében 15%-nál alacsonyabb beépítettségű területek tartoznak.

Az érintett területek települési térségektől való megkülönböztetését az indokolja, hogy az agglomeráció területén elsősorban a rekreációs fejlesztésekkel és területfelhasználásokkal érintett térségekben számos olyan terület található, amely funkciójának csak úgy tud hosszú távon is megfelelni, ha a terület egésze nem válik beépítésre szánt területté, ellenkezően nagyobb része *(minimum 70%-a)* beépítésre nem szánt zöldterületként, erdőterületként vagy beépítésre nem szánt különleges rekreációs területként kerül továbbtervezésre. Ezek a beépítetlen területek biztosítják, hogy az e területeken tervezett rekreációs, üdülési-, pihenési funkciók biológiailag aktív környezetben valósuljanak meg.

A Budapesti Agglomeráció Területrendezési Terve módosításában 3.459 hektár magas zöldfelületi arányú települési térség tervezett. Ez az összterület 1,4%-a, tehát összességében nem képez nagy arányt. A legnagyobb kiterjedésű magas zöldfelületi arányú települési térségek a Monori kistérség agglomerációhoz tartozó településeiben vannak *(926 hektár kiterjedésben)* elsősorban az ott tervezett golf és rekreációs fejlesztések miatt. 438 hektár Ez a térség területének 2,2%-a. Területi kiterjedése kisebb de térségi aránya nagyobb e területfelhasználási kategóriának a Pilisvörösvári (3,8%) és a Váci (2,5%) kistérségekben. Az Érdi, a Budaörsi a Pilisvörösvári, a Ráckevei és szentendrei kistérségekben e kategória kiterjedése 300-450 hektár közötti .

A területfelhasználási kategóriához tartozó módosított szabály: a magas zöldfelületi arányú települési térség 30 %-án beépítésre szánt üdülőterület, oktatási, egészségügyi, kutatás- fejlesztési, sport célú és rekreációs funkciójú területfelhasználási egység, legalább 70 %-án pedig beépítésre nem szánt terület alakítható ki.

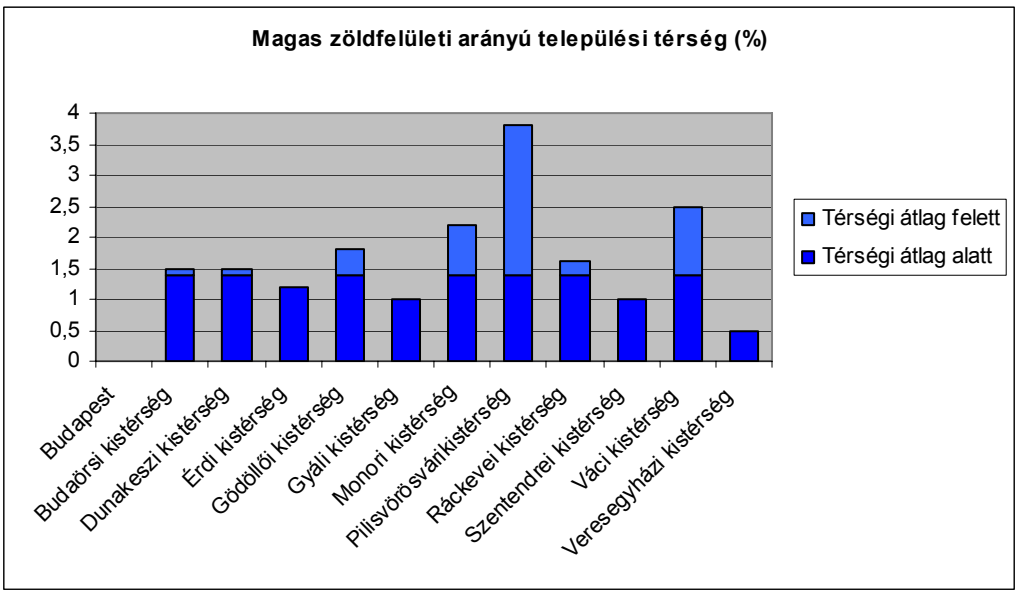

Ez a módosított szabályozás kizárja a lakó és a településközponti vegyes kategóriák alkalmazását a településrendezési szintű továbbtervezés során ezzel kiküszöböli az olyan anomáliák kialakulását, mint amilyen a pátyi golf projekt tervezési előkészítésénél – *a korábbi szabályozás nem kellő szigora és egyértelműsége miatt* – bekövetkezett.

1.4.5 Erdőgazdálkodási térség

Jelen térségi szerkezeti tervi módosításban az erdőgazdasági térség területe két fő területcsoportból adódott össze:

- A kiinduló alapot a hatályos településszerkezeti tervekben erdőterületként meghatározott területek képezik.
- Ezt egészítik ki erdőgazdasági térségként azok a területek, amelyek területi alkalmasságuk szerint erdőtelepítésre elsődlegesen alkalmasak és amelyeket a terv erdősítésre javasol *(és amelyeket a kapcsolódó előírások szerint a településszerkezeti tervekben is erdőterületként kell meghatározni).*

Utóbbi területek lehatárolásánál – *a területi alkalmasság szempontjain túlmenően* - figyelembevételre kerültek a hatályos településszerkezeti tervekben elfogadott más célú területhasználatok is.

A 2010 évi egyeztetési dokumentáció „szerkezeti terv" lapján az erdőgazdasági térségen belül – az egyeztetés és a véleményezés megkönnyítése érdekében – azonos színnel, de sraffozottan került ábrázolásra az erdőtelepítésre elsődlegesen alkalmas terület. Az egyeztetést követően (2011-ben) a két területrész „erdőgazdálkodási térség"-ként azonos jelkulccsal kerül majd feltüntetésre.

A térségi szerkezeti terven az erdőtelepítésre másodlagosan alkalmas területek nem jelennek meg, mint az erdőgazdasági térség részei.

A térségi szerkezeti terven ábrázolt erdőgazdasági térség területének viszonya az erdőterületi övezetekhez kiegészítő jellegű, miután a *meglévő – megmaradó erdőterületek* nem képeznek önálló övezetet.

A felülvizsgálat koncepciójának megfogalmazása során elvégzett előzetes értékelés szerint: „az erdők védelmére vonatkozó törvényi szabályok hatékonyan érvényesültek, azonban ellentmondás van a BATrT törvény térségi szerkezeti tervén ábrázolt erdőterületek részletezettsége és a területrendezési tervek tartalmi követelményei azon szabálya között, hogy 50 hektárnál kisebb területi egység a térségi szerkezeti terven nem ábrázolandó. Az agglomeráció sajátosságai miatt indokolt a részletezettség, az alaptérkép és adatbázisok pontatlansága viszont nem tesz lehetővé helypontos ábrázolást. *(A „javításra" irányulói területrendezési eljárások jelentős része ezért az erdőterületek kiterjedésének pontosítására, annak igazolására is vonatkozott.)"* Ezt az ellentmondást az alaptérképi bázis lehetőség szerinti pontosításával is törekedtek a tervezők javítani.

A közigazgtási egyeztetés keretében a BM és a VM között megállapodás született arról, hogy a BATrT módosítás tervezete az erdőgazdálkodási térséget a legalább 5 hektár kiterjedésű területfelhasználási egységek közé emeli.

Második körös egyeztetések eredményeként a BM és a VM közigazgatási államtitkára arról is megállapodott, hogy az erdőterületek mind teljesebb ábrázolása érdekében a VM átadja a tervezőnek a hivatalos erdőállomány kataszter által erdőterületként tartalmazó területek digitális állományát. Bár a BATrT módosítás szerkezeti tervlapján a településrendezési tervek OTÉK szerinti erdő területfelhasználási egységei figyelembevételével lehatárolt erdőgazdálkodási térség és az erdőkataszter között nem volt lényegi az eltérés, a tervezet véglegesítése során az erdőállomány kataszter figyelembevételével – *az előző egyeztetési anyagokban még a mezőgazdasági térség részét képező területeken* - mód nyílt az erdőgazdálkodási térség lehatárolásának pontosítására, ezzel a meglévő erdők védelmének még hatékonyabb biztosítására.

A pontosított területi kiterjedésű erdőgazdálkodási térségen kívüli területfelhasználási kategóriák *(városias és hagyományosaan vidéki települési térség, magas zöldfelületi arányú települési térség, különleges térség, vízgazdálkodási térség)* területén az erdőállomány kataszter szerinti eredőterületek alaptérképi jelként *(tájékoztató jelleggel alaptérképi jelként)* kerültek ábrázolásra. (A BATrT módosítás szabályozása szerint valamennyi területfelhasználási kategóriában van lehetőség erdőterület kijelölésére. Ennek helymeghatározásához nyújt segítséget az erdőállomány kataszter szerinti térképi megjelenítés.

Az erdőgazdálkodási térséghez tartozó területrendezési előírások közös célja a térség ökológia állapotának javítása az alábbi eszközökkel:

- az erdőterületek általános védelme
- a legjobb adottságú erdők kiemelt védelme
- az erdőtelepítésre legalkalmasabb területek fenntartása az erdőterületek növelése érdekében.

Az erdőgazdálkodási térség megoszlása az agglomeráció területén:

Agglomerációs szektor (kistérség)	Erdőgazdálkodási térség (ha)	%	%
Budapest	**10209**	**14,5**	14,5
Budaörsi kistérség	7331		10,4
Érdi kistérség	783		1,1
Pilisvörösvári kistérség	8056		11,4
Szentendrei kistérség	16293		23,2

Váci kistérség	2759		3,9
Budai oldal össz.:	**35222**	**50,1**	
Dunakeszi kistérség	3530		5,0
Gödöllői kistérség	9562		13,6
Gyáli kistérség	3577		5,1
Monori kistérség	2551		3,6
Ráckevei kistérség	2075		2,9
Veresegyházi kistérség	3629		5,2
Pesti oldal össz.:	**24924**	**35,4**	
Mindösszesen:	**70355**	100,0	**100,0**

Az erdőgazdálkodási és a mezőgazdasági térség területe lényegileg egyenlő súllyal van jelen az agglomerációban, nagyságrendileg mindkét térségtípus területe: ~70.000 ha, az összterület közel 28 - 28 %-a.

Az erdőgazdasági térség részesedése a kistérségek területéből:

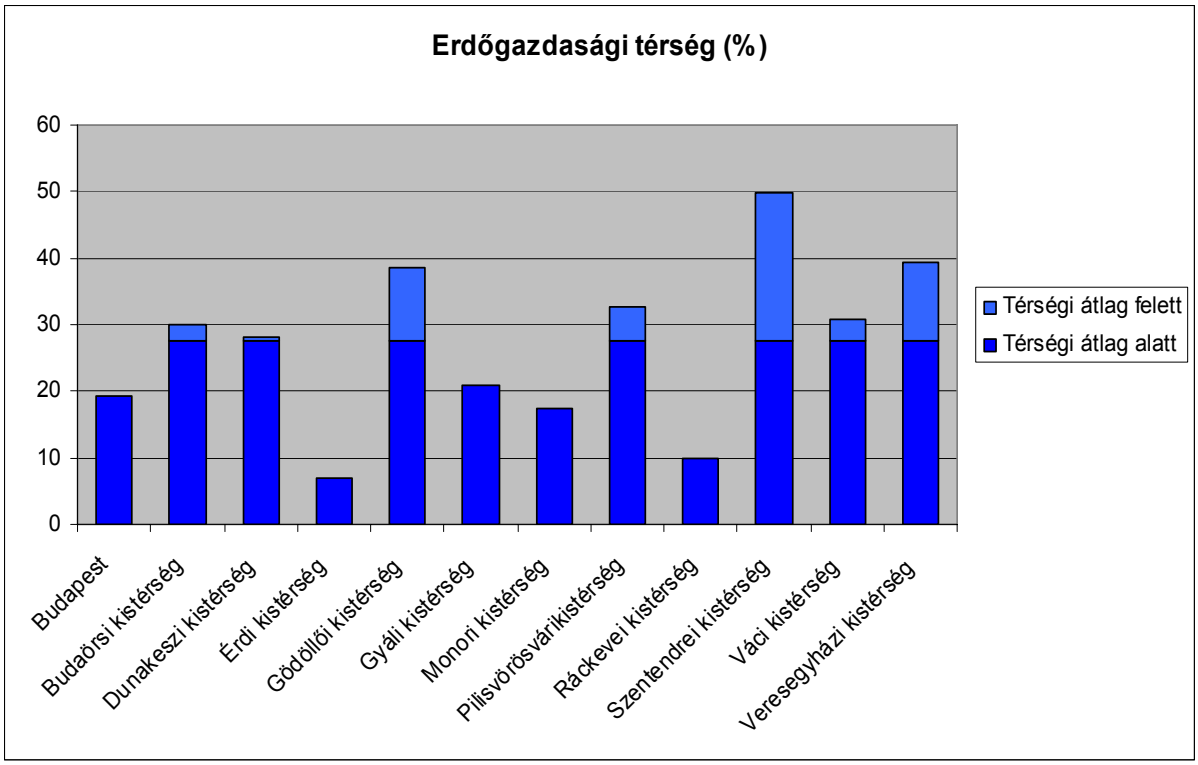

A erdőgazdasági területek közel ¾-e (73,1%) az agglomeráció 5 kistérségében koncentrálódik, ezek:

Kistérség	Az agglomeráció erdőgazdasági térségbe sorolt területeinek %-a kistérség területén	Kistérség érintett településein a: erdőgazdálkodási térség %-a az összes területen belül
- Szentendrei	23,2	49,9
- Budapesti	14,5	19,4
- Gödöllői	13,6	38,7
- Pilisvörösvári	11,4	32,8
- Budaörsi	10,4	30,5

Érdemes megvizsgálni ezen kistérségek agglomeráció összes erdőterületéből való részesedése (első %-oszlop) mellett az erdőgazdasági térségtípus kistérségen belüli súlyát is (második %-oszlop).

A számadatok alapján megállapítható, hogy az erdőterületi részesedés szempontjából egyértelműen legjelentősebb a szentendrei kistérség, ahol az agglomeráció erdeinek közel negyede található és a kistérség erdősültsége csaknem 50%. Igen jelentős és kedvezően értékelendő, hogy az agglomeráció erdeinek második legnagyobb területe a Fővárosban van (közel 15%), igaz, összterületéhez képest itt az erdősültség csak közelíti a 20%-ot. A kistérségen belüli magas erdősültségi mutatók miatt emelendő ki a Gödöllői, a Pilisvörösvári és a Budaörsi kistérség, amelyek egyenként több mint 10 (jellemzően 10-14) %-át adják az agglomeráció erdőgazdasági területének, ugyanakkor kistérségi mérlegükben is az 1/3-ot (30,5-38,7% között) van az erdőterületi arány.

E kistérségek térbeli elhelyezkedésére az agglomerációban jellemző, hogy egyenlőtlenül oszlanak meg a budai és a pesti oldal között, ám míg a pesti oldalon csak a Gödöllői kistérség emelhető ki, addig a budai oldal északi (Szentendrei) és középső (nyugati) szektora (Pilisvörösvár, Budaörs) érintett leginkább. A Veresegyházi kistérség azonban még megemlítendő igen kedvező, átlag feletti belső erdősültségi mutatója miatt (közel 40%), habár az erdők abszolút területe viszonylag szerény (az összterület mintegy 5%-a).

E mutatók inverzét vizsgálva megállapítható, hogy a *legkevésbé erdősült kistérségek* a budai oldal déli szektorában lévő Érdi (6,6%), pesti oldal déli szektorában lévő Ráckevei (9,8%), Monori (17,4%) és Gyáli (20,9%) kistérség.

Emellett itt is említendő speciális helyzete miatt Budapest, ahol ugyan jelentős erdőterületek vannak, de a nem egészen 20%-os erdősültség mellett több mint 2/3 a települési területek aránya. Ezen aránypár vizsgálata szempontjából az övezetben a legkedvezőtlenebb helyen áll az Érdi kistérség, ahol az elenyésző erdősültség mellett meghaladja az 50%-ot a települési térség részaránya. Ez az olló kevésbé nyitott, de még mindig egészségtelen arányú a Monori kistérségben (20% alatti erdősültség mellett közel 40%-os települési arány).

Az arányok mutatják a történetileg kialakult tájhasználati szerkezeten túl a korrekciós lehetőségek korlátait. A jobb termőképességű talajokkal rendelkező, vagy egyéb okokból hagyományosan alacsonyabb erdősültségű kistérségek egy részének tervezhető erdősítése regionális szinten is korlátokba ütközik. A termőhelyi adottságok és a jelenleg ismert településrendezési –fejlesztési szándékok (TSZT-k) alapján azonban javaslat tehető az erősültségi arányokat javító intézkedésekre, elsősorban az agglomeráció pesti oldali, észak – északkeleti szektorában. Ezen javaslatoknak köszönhetően nem szerepel már a fenti értékelés legnegatívabb kategóriáiban a Dunakeszi kistérség, de ebből a szempontból még a Váci is említhető.

Az erdőgazdasági térségre vonatkozó szabályok meghatározásán túl a területrendezési terv az alábbi irányelveket fogalmazza meg az erdőgazdasági térségre vonatkozóan: *Az irányelvek nem épülnek be tervről szóló törvény tervezetébe, de szakmai ajánlásként vehetők figyelembe a településrendezési tervek kidolgozása során. Ezekben összefoglaljuk az erdőterületek védelmének és növelésének legfontosabb ösztönző illetve korlátozó ajánlásait.*

Az erdőgazdasági térségre vonatkozó irányelvek

a) Az erdőgazdasági térségben új erdőtelepítések, tájfásítások meghatározásánál kiemelt szempontként kezelendő
   - a mezőgazdasági táj ökológiai és környezetvédelmi tagolása,
   - a véderdők és véderdősávok erózió- és defláció elleni védelemnek megfelelő telepítése,
   - az ökológiai és zöldfolyosó-rendszer kiegészítése,

- és a települési környezetvédelmi érdekek érvényesülését szolgáló erdőstruktúra kialakítása.

b) A meglevő erdők fenntartása, új erdők telepítése során kiemelt figyelmet kell fordítani a védelmi, valamint az egészségügyi- szociális- turisztikai rendeltetés érvényesítésére, elsősorban a városi települések és az üdülő funkciójú települések környezetében. Az új erdőtelepítéseknél előnyben kell létesíteni a kevésbé allergizáló fafajokat.

c) A védett természeti területeken levő erdők elsődleges védelmi rendeltetése mellett a védettség fokának függvényében törekedni kell az ökoturizmus fejlesztésére is.

d) A védelem alatt álló erdőterületeken cél a fenntartható területhasználat fenntartása, a biológiai sokféleség védelme, a természetkímélő erdőgazdálkodás szempontjainak érvényesítése. Törekedni kell az őshonos társulások fajösszetételének fenntartására illetve elősegítésére.

e) Erdőtelepítésre kijelölendő területek meghatározásánál a táji - termőhelyi adottságokat, a mezőgazdálkodásra való területalkalmasságot, a természetvédelmi és gazdasági igényeket is szükséges mérlegelni.

f) Erdőtelepítést a tájvédelmi szempontok figyelembevételével, a tájkarakter megőrzésének biztosításával javasolt végezni.

g) A nem erdő művelési ágba sorolt
   - természetközeli állapotú területek - természetközeli gyepek, nádasok, mocsarak, vízállásos területek, stb.-,
   - Natura-2000 hálózathoz tartozó különleges természet-megőrzési, illetve különleges madárvédelmi területnek jelölt területen,
   - a természetvédelmi törvény erejénél fogva védett területek - lápok, földvárak, stb.,
   - illetve védett és védelemre tervezett természeti területek

   erdősítése általában nem kívánatos, illetve indokoltnak tűnő erdőtelepítési igény esetén csak a természetvédelmi szakhatóság hozzájárulásával végezhető.

h) Az ártereken levő erdőterületek fenntartásánál és tervezésénél figyelembe kell venni a vízgazdálkodási és természetvédelmi érdekeket is, a nem őshonos fafaj-összetételű erdőállományok átalakítására programot célszerű kidolgozni.

i) A Közép-Magyarországi Régió és a Budapesti Agglomeráció „ZÖLDÖVEZET" programjához kapcsolódva, annak szerves részeként ki kell dolgozni a térség erdőterületeinek megőrzése és bővítése programját, majd tervét. Összehangolt támogatási rendszerek alkalmazásával indokolt a térségi erdősítési program megvalósításának elősegítése.

j) A terv ajánlásként fogalmazza meg a törvényben nem szereplő, de a tervi övezetek közt megállapított „*erdőtelepítésre másodlagosan alkalmas területek övezetét*", amelynek célja a településrendezési tervek támogatása a tervezett erdősítések javaslatait illetően, amennyiben a településen „erdőtelepítésre elsődlegesen alkalmas" terület nem található, vagy ezen túl igény/lehetőség merül fel tervezett erdőterület kijelölésére.

k) Az erdőről, az erdők védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló 2009. évi XXXVII. tv. rendelkezéseit figyelembe kell venni.

1.4.6 A Mezőgazdasági térség

A Budapesti Agglomeráció Területrendezési Terve felülvizsgálata során megállapításra került, hogy a hatályos terv és a tervről szóló törvény törekvései a mezőgazdasági területek szabályozása vonatkozásában is helyes irányba mutattak, a szabályozás érvényesülése azonban nem volt maradéktalan.

A területrendezési terv és a tervről szóló törvény felülvizsgálatának koncepciója rögzíti, hogy „a szabályozás célja, hogy a törvény felülvizsgálata és módosítása során olyan – *a hatályosnál differenciáltabb* - szabályrendszer kialakítása, mely miközben a helyi társadalom és a helyi gazdaság indokolt és tényleges fejlesztéseihez megfelelő területet biztosít, aközben egyértelmű korlátokat határoz meg a területpazarló, túlzó, illetve a fejlesztési célokkal sokszor össze nem egyeztethető területhasználatokkal szemben.” Illetve, hogy az agrárterületi szabályozással szorosan összefüggő „tájképvédelmi övezet előírásaitól korábban remélt pozitív hatások elmaradásának fő oka az, hogy az ágazati szabályok sem segítették a tájképvédelem érdekei érvényesülését, hiszen mindmáig nincs olyan jogi szabályozás, amely hatékonyan biztosítaná *a nem védett táj védelmét*.” Mivel a „nem védett táj” kategória egyik legveszélyeztetettebb területtípusa a *mezőgazdasági térség,* kiemelt figyelmet kell fordítani az e térségre vonatkozó lehetőségek és korlátok arányos és védelmi típusú szabályozására.
„Ahol az ágazati törvények és szabályok egyértelműek – *pld. termőföldvédelem, erdővédelem, vízvédelem, honvédelmi célú területek* – ott a településrendezési tervek közigazgatási egyeztetési eljárásaiban a részt vevő szervezetek – *szinte függetlenül az agglomerációs törvény szabályozásától* – ma is hatékonyan érvényesítik ágazatuk érdekeit.”

A területrendezési terv felülvizsgálata és módosítása keretében a mezőgazdasági területek differenciáltabb meghatározását és szabályozását a területi potenciálok széleskörű vizsgálatával az agrár-alkalmassági mutatók alapján képzett „*kiváló termőhelyi adottságú szántóterületek*” övezetének elkülönítésén túl *a mezőgazdasági térségbe tartozó területek további differenciálásával* lehet elérni. Ennek metodikai alapjait és javasolt övezeti rendszerét az övezeti leírási fejezet tartalmazza.

A módosított BATrT szabályozási javaslata szerint a mezőgazdasági térség legalább 85%--át a településszerkezeti tervekben mezőgazdasági terület-felhasználási egységbe kell sorolni. Legfeljebb 15%-án bármely települési területfelhasználási egység kialakítható.

A mezőgazdasági térségnek a települési közigazgatási területre vonatkoztatott területén a városias és hagyományosan vidéki települési térség növekménye nem haladhatja meg jelen törvény mellékletét képező területi mérleg szerinti városias, illetve hagyományosan vidéki települési térség területének 2%-át.

A szabályozás új elemmel – *a területcsere lehetőségével* - egészül ki: **a 2%-os növelésen felül – *az állami főépítész térségi terület-felhasználási engedélye alapján* - a település legfeljebb olyan mértékben bővítheti a városias és hagyományosan vidéki települési térségének kiterjedését, amilyen mértékben a jelen törvény mellékletét képező térségi szerkezeti tervben rögzítetthez képest máshol - *a mezőgazdasági térség javára* - csökkenti a városias és hagyományosan vidéki települési térség kiterjedését. A területcsere során a városias és hagyományosan vidéki települési térség területének nagysága nem változhat.**

Az erdőgazdálkodási és a mezőgazdasági térség területe lényegileg egyenlő súllyal van jelen az agglomerációban, nagyságrendileg mindkét térségtípus területe: ~70.000 ha, az összterület közel 28 - 28 %-a.

Az mezőgazdasági térség területeinek megoszlása az agglomeráció területén:

Agglomerációs szektor (kistérség)	erdőterület (ha)	%	%
Budapest	**2358**	**3,4**	3,3
Budaörsi kistérség	8182		11,9
Érdi kistérség	4016		5,8
Pilisvörösvári kistérség	9539		13,8
Szentendrei kistérség	7462		10,8
Váci kistérség	3058		4,3
Budai oldal össz.:	**32257**	**46,8**	
Dunakeszi kistérség	3136		4,5
Gödöllői kistérség	7188		10,4
Gyáli kistérség	8416		12,2
Monori kistérség	5086		7,4
Ráckevei kistérség	8245		12,0
Veresegyházi kistérség	2307		3,3
Pesti oldal össz.:	**34378**	**49,8**	
Mindösszesen:	**68993**	**100,0**	**100,0**

A mezőgazdasági és az erdőgazdálkodási térség területe lényegileg egyenlő súllyal van jelen az agglomerációban, nagyságrendileg mindkét térségtípus területe: ~70.000 ha, az összterület közel 28 - 28 %-a.

A mezőgazdasági térség részesedése a kistérségek területéből:

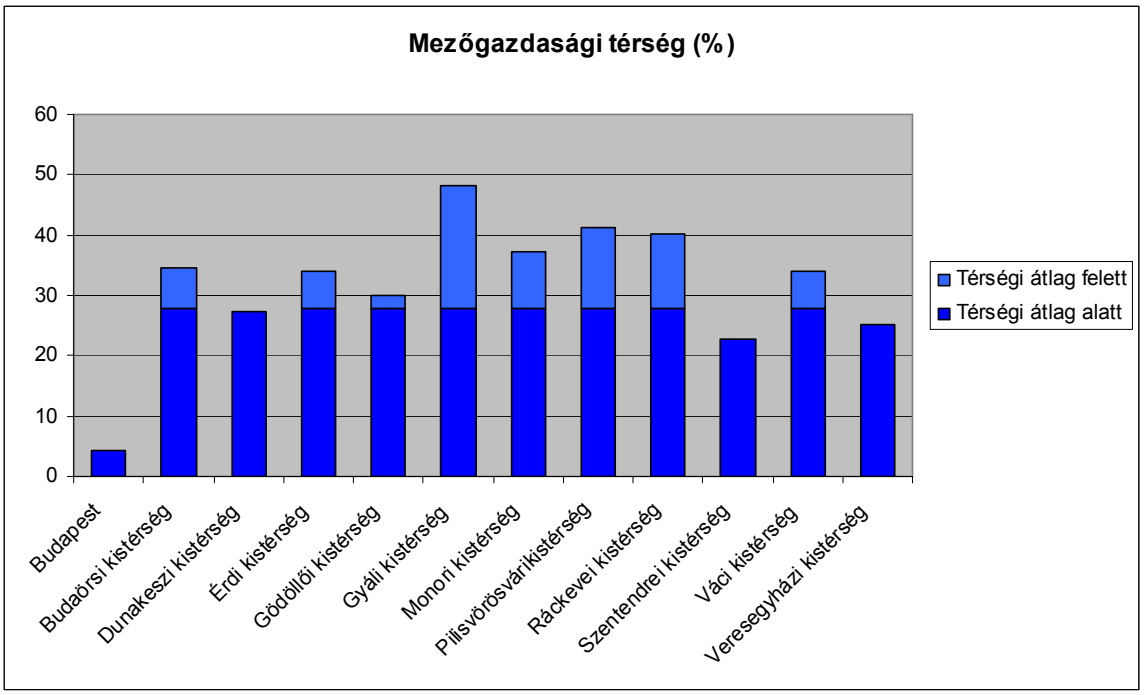

A mezőgazdasági területek több mint 2/3-a (71%) az agglomeráció 6 kistérségében koncentrálódik, ezek a:

Kistérség	agglo. Mt%	kistérs. Mt%
- Pilisvörösvári	14,3	41,1
- Gyáli	12,1	48,2
- Ráckevei	12,0	40,2
- Budaörsi	11,7	34,5
- Szentendrei	10,5	22,8
- Gödöllői kistérség	10,4	29,6

Érdemes megvizsgálni ezen kistérségek agglomeráció összes mezőgazdasági területéből való részesedése (első %-oszlop) mellett a mezőgazdasági térségtípus kistérségen belüli súlyát is (második %-oszlop).

A számadatok alapján megállapítható, hogy az agrárterületi részesedés szempontjából a legjelentősebbek a Pilisvörösvári, Gyáli, Ráckevei és a Budaörsi kistérségek, amelyek egyenként több mint 10 (jellemzően 12-14) %-át adják az agglomeráció mezőgazdasági területének, ugyanakkor kistérségi mérlegükben is meghaladja az 1/3-ot (34,5-48,2%) a mezőgazdasági területi arány.

E kistérségek térbeli elhelyezkedésére az agglomerációban jellemző, hogy egyenletesen oszlanak meg a budai és a pesti oldal között, ám míg a pesti oldalon egyértelműen annak déli szektorához kötődnek (Csepel sziget, Csepeli sík, Pesti síkság), addig a budai oldal középső (nyugati) szektora (Zsámbéki és Vörösvári medence) érintett.
Ennek inverzét vizsgálva megállapítható, hogy a „legkevésbé agrár-jellegű" kistérségek – Budapest területén kívül (ahol a térség mezőgazdasági területeinek mindössze 4,5%-a található) – a budai oldal északi szektorában lévő szentendrei (22,8%), illetve a pesti oldal északi és középső (keleti) szektorában lévő veresegyházi és dunakeszi kistérség (25,2-27,3%).

A mezőgazdasági térségre vonatkozó szabályok meghatározásán túl a területrendezési terv az alábbi irányelveket fogalmazza meg az mezőgazdasági térségre vonatkozóan: *Az irányelvek nem épülnek be tervről szóló törvény tervezetébe, de szakmai ajánlásként vehetők figyelembe a településrendezési tervek kidolgozása során. Ezekben összefoglaljuk az mezőgazdasági földterületek védelmének és besorolásának, használatának legfontosabb ösztönző illetve korlátozó ajánlásait.*

<u>A mezőgazdasági térségre vonatkozó térségi irányelvek</u>

a) A termőföld rendeltetésétől eltérő igénybevétele csak a legszükségesebb mértékben és elsősorban a jelenleg beépített területtel határos gyengébb termőhelyi adottságú területeken javasolható. Az átlagosnál jobb adottságú földterület beépítésére szánt területté csak indokolt esetben jelölhető ki, amennyiben a művelés alóli kivonás közérdekű – *a jóváhagyott településfejlesztési koncepcióban támogatott* - célt szolgál és arra a funkcióra kevésbé értékes földterület nem áll rendelkezésre.

b) A mezőgazdasági térség területfelhasználása során - *a terület mindenkori agropotenciálja és a művelési ágak együttes figyelembevételével* - ösztönözni kell a gazdaságos árutermelésre alkalmas birtokméretek kialakítását. A birtokrendezési program keretében törekedni kell a fölaprózott, termesztésre alkalmatlan birtokstruktúra fokozatos átalakítására.

c) Ahol a birtokméret az adott művelési ághoz viszonyítva megfelelő és a birtokstruktúra indokolttá teszi, továbbá táji- természetvédelmi érdekeket nem sért, lehetővé kell tenni a birtokközpontok kialakítását.

d) A termőterületek védelme érdekében településrendezési tervekben a külterületen OTÉK-ban megengedett telekminimumnál nagyságrendileg nagyobb értékeket célszerű meghatározni a beépíthetőség feltételeként, illetve az ott megengedett beépítési %-nál alacsonyabb értéket. Továbbá célszerű az elaprózott telekstruktúrák helyett a nagyobb összefüggő birtoktestek, illetve a birtokközpontos rendszer ösztönzése a településrendezési tervekben. A mezőgazdasági területek további felaprózódását a településrendezés eszközeivel is gátolni kell.

e) A mezőgazdasági térségben elő kell segíteni az agrár-térszerkezetet előnyösen formáló mozaikos védő erdősávok, fasorok telepítését, egyben biztosítani kell a meglévő mezsgyék, erdősávok védelmét. A területeken meg kell akadályozni a talaj fizikai, kémiai és biológiai degradációját.

f) A kertgazdaság területeken – *differenciált külterületszabályozással, azon belül a helyi sajátosságokhoz illeszkedő területfelhasználási kategóriák alkalmazásával* - törekedni kell a terület rendeltetésszerű használatához képest intenzívebb beépítések meggátlására. Ezért a településrendezési tervek készítése során javasolt az OTÉK-ban megengedett telekminimumnál nagyobb - irányelvként: hagyományos szőlő- és intenzív kertészeti területeknél legalább 1.500-3.000m^2, nem hagyományos szőlő- és gyümölcsös területeknél min 3.000-6.000m^2 -, illetve az OTÉK-ban megengedett beépítési %-nál kisebb értékeket meghatározni a beépíthetőség feltételeként.

g) A borvidéki és szőlőkataszterbe sorolt területeken a beépítés településrendezési tervben megállapítandó feltétele a szőlő művelési ágnak megfelelő területhasználat. Ezeken a területeken a tájhagyományok megőrzése mellett figyelemmel kell lenni az ültetvényrekonstrukció során az EU-támogatás feltételeire.

h) A mezőgazdasági térség hasznosításánál érvényesíteni kell a vizek mezőgazdasági eredetű nitrátszennyezéssel szembeni védelméről szóló, valamint a talajvédelmi jogszabályokban foglalt előírásokat.

i) A mezőgazdasági térségbe tartozó magasabb ökológiai, de alacsonyabb termőhelyi értékű mezőgazdasági területek az agrárkörnyezetvédelmi alapú környezetkímélő területhasználat, az ökogazdálkodás és az erre épülő ökoturizmus és vidékfejlesztés javasolt célterületei, ennek megfelelően itt kiemelt fejlesztési és rendezési cél a táji változatosság, mozaikosság fenntartása: gyepek - ligetek - erdők, nádasok, nedves - vizes élőhelyek megóvása illetve területi részarányuk növelésének elősegítése.

j) A térségben ösztönözni kell az extenzív tájgazdálkodásra alkalmas - *jellemzően több tíz, vagy néhány száz ha-os* - birtokméretek kialakítását, törekedni kell a tájvédelmi szempontok érvényesítésére alkalmatlan fölaprózott birtokstruktúra fokozatos átalakítására. Az intenzív művelésből kivonandó, öko- (bio-) és egyéb külterjes mezőgazdálkodásra sem alkalmas területek elsősorban extenzív gyepgazdálkodással, honos fafajokkal történő ligetes fásítással, halastóként vagy egyéb vizes- nedves élőhelyek kialakulására módot adó formában hasznosítandók.

k) A térségben elsődlegesen a táj értékeinek és karakterének megőrzését szolgáló tájhasznosítási módjait szükséges támogatni. A kiváló és jó termőhelyi adottságú területeken kívül a - *a területi adottságok és alkalmasság figyelembevételével* - az extenzív gyepgazdálkodás (rét és legelőgazdálkodás), ár- és hullámtéri gazdálkodás, víztározás –halastavak létesítése élvezhet prioritást.

l) A térség kiváló adottságú területein kívül – *az agrár-, a környezetvédelmi- az erdészeti- és a turisztikai támogatási formák összehangolt alkalmazásával* - ösztönözni szükséges a szántóterületek arányának csökkentését, a gyep és erdőterületek arányának jelentős növelését. A vízfolyások menti hullámtéri területeken és a területrendezési tervben ökológiai folyosóként tervezett területeken található szántóterületeket erdősíteni, fásítani, illetve gyepesíteni célszerű.

m) A mezőgazdasági térség beépítésre szánt területté való minősítése általában nem kívánatos, amennyiben elkerülhetetlenné válik, törekedni kell a terület természeti-, tájképi értékeinek védelmére, a terület biológiai sokféleségének fenntartására.

n) A térségben - *a szerkezeti tervben ábrázolt építmények és hálózatok elhelyezésére tervezett területeken túlmenően* - új építmény létesítése is csak indokolt esetben, a természeti értékek, tájképi adottságok károsítása, sérelme nélkül kívánatos.

o) Fáslegelőn, nedves réten és lápos-mocsaras területen ill. azok 500 méteres körzetében - *a szerkezeti tervben ábrázolt hálózatok elhelyezésére tervezett területeken túlmenően* - a vonalas létesítmények telepítése elkerülendő.

p) A térségben a táj- és természetvédelmi szempontoknak alárendelten kell elősegíteni az erdősávok, fasorok telepítését, elsődlegesen honos fajok alkalmazásával. A tájfásítás meglevő értékei megőrzendők meglévő mezsgyék, facsoportok, erdősávok védelmét szükséges biztosítani.

q) Az ár-és belvízveszélyes mezőgazdasági területek művelési ágát és módját úgy célszerű megválasztani, - *szántó és egyéb intenzív művelés esetén: megváltoztatni* - hogy a vízgazdálkodási és a természetvédelmi szempontok prioritása érvényesüljön, e területek - kemikália-, stb.- szennyeződése kizárható legyen, potenciálisan környezetszennyező vagy veszélyeztető létesítmény elhelyezése nem javasolható.

r) A mezőgazdasági térség átlagosnál gyengébb termőhelyi adottságú részein a szántóföldi művelést a minimumra szükséges visszaszorítani, de a fennmaradó szántókon is csak ökológiai gazdálkodás típusú művelést indokolt folytatni:
   - a tápanyag-utánpótlást, a vegyszerek használatát minőségében, időben és mennyiségben korlátozni indokolt, csak a mechanikai gyomirtás kívánatos;
   - a szántókon is célszerű megtűrni a belvizes foltokat, időszakos vízállásokat;
   - a kialakult táblahatárok mezsgyéit, gyepes, cserjés tábla szegélyeit indokolt megőrizni,
   - a meglevő gyepek (rétek, legelők) extenzív fenntartása szükséges. A fenntartás elsődleges módja a legeltetés és kaszálás, ahol a műtrágyázás, vegyszerhasználat nem kívánatos.

s) A terv ajánlásként fogalmazza meg a törvényben nem szereplő, de a tervi övezetek közt megállapított „*mezőgazdasági művelésre másodlagosan alkalmas területek övezetét*", amelynek célja a településrendezési tervek támogatása a tervezett termőföld igénybevételével járó javaslatokat illetően. Amennyiben a településen igény merül fel mezőgazdasági területet csökkentő helykijelölésre, szükséges figyelembe venni a termőhelyi adottságokat a kizáró (ökológiai és földvédelmi) előírásokon túl is és lehetőség szerint termelésben tartani a másodlagos alkalmasságú termőterületeket is.

<u>További, nem területrendezési kompetenciába tartozó ajánlások</u>

t) Az agglomeráció túlnyomó része a vizek mezőgazdasági eredetű nitrátszennyezéssel szembeni védelméről 27/2006. (11. 7.) Korm.rendelet szerint nitrátérzékenynek minősül, mely tény figyelembe kelt venni a mezőgazdasági tevékenység folytatása során, bár ez nem területrendezési tervi kompetencia.

u) A mezőgazdasági területeken folytatott tevékenység során el kell kerülni talajdegradációs folyamatok felerősödését, de ez szintén nem a területrendezési terv eszközkészletével kezelhető kérdéskör.

v) A földhasználó erózióval veszélyeztetett területen a víz- és szélerózió megakadályozása érdekében köteles szántó művelési ágú földrészleten a talajfedettséget szolgáló növényeket termeszteni és olyan művelési módot alkalmazni, amely a talaj szerkezetességének megóvásával, a talajtömörödés megakadályozásával, megszüntetésével elősegíti a csapadékvizek talajba jutását.

w) A földhasználónak a talajkímélő művelési módok alkalmazásával, vetésváltás alkalmazásával, másodvetésű vagy köztes növény termesztésével, a tarlómaradványok hasznosításával, szerves anyagok kijuttatásával, a humuszos termőréteg megőrzésével kell gondoskodnia a talaj szervesanyag-tartalmának megőrzéséről. Termőföld területen tilos a talaj humuszos termőrétegének engedély nélküli eltávolítása.

x) Mezőgazdasági művelési ágban nyilvántartott területen történő beruházások építési engedélyezési eljárásába a talajvédelmi hatóságot is be kell vonni, Az építési engedélyes tervben külön munkarészben kell foglalkozni a területen található humuszos feltalaj védelmével, a letermelés, a deponálás és a felhasználás módjával.

1.4.7 Különleges rendeltetésű térség

Jelen törvénymódosítás fogalom-meghatározása szerint: Különleges rendeltetésű térség: olyan térség, amelybe beépítésre nem szánt erdőterületek vagy mezőgazdasági területek, különleges rendeltetésű, egészségügyi vagy sport célú (golf és lovas pálya) - valamint kutatás-fejlesztési és megújuló energia célú területek tartoznak.

A „különleges rendeltetésű térség” agglomerációs törvényben való elkülönítését e területek jelentős *(esetenként 100 hektárt is meghaladó)* kiterjedése, illetve a területhasználat mezőgazdasági térségtől alapvetően eltérő jellege indokolja. A mezőgazdálkodási térség előírásai egyes településeken – *az önálló lehatárolás nélkül* – nem tennék lehetővé ezeknek a várostérségi rekreáció szempontjából nagy jelentőségű területeknek településszerkezeti tervekben való megjelenését.

A törvénymódosítás tervezett előírása szerint: a **különleges rendeltetésű térség teljes területét a településrendezési eszköz készítése során „különleges beépítésre nem szánt” terület-felhasználási egységbe kell sorolni.** Ez az előírás biztosítja, hogy e területek ugyan felhasználásra *(esetenként mezőgazdasági termelésből kivonásra is kerülnek)* de beépíthetőségük nem fogja meghaladni a 2%-ot, a terület biológiai aktivitásértéke pedig a mezőgazdasági területnél magasabb is lehessen.

A BATrT módosítása fentieken túl rendelkezik arról, hogy azokat a 10 hektárnál nagyobb kiterjedésű OTÉK szerinti különleges rendeltetésű területeket, amelyek kijelölésére az OTÉK 2008 évi – *a különleges területek beépítésre szánt és beépítésre nem szánt besorolásának differenciálását lehetővé tevő* – módosítása előtt került sor, a BATrT módosítás alkalmazása során beépítésre nem szánt területként kell továbbtervezni függetlenül attól, hogy a településszerkezeti terv milyen beépítési sűrűséget irányzott elő.

1.4.8 Építmények által igénybe vett térség

Az OTrT fogalom meghatározása szerint építmények által igénybe vett térség: az országos, kiemelt térségi és megyei területrendezési tervben megállapított területfelhasználási kategória, amelybe a műszaki infrastruktúra, valamint a nem települési területekhez és települési funkciókhoz kapcsolódó egyedi építmények területe és szükséges védőterületük tartoznak.

Az OTrT előírása értelmében: az építmények által igénybe vett térséget az adott építmény jellege szerinti települési területfelhasználási egységbe kell sorolni.

Az építmények által igénybe vett térség jellemzően a műszaki infrastruktúra, valamint a nem települési területekhez és a települési funkciókhoz kapcsolódó egyedi építmények területe és szükséges védőterületük tartoznak. A térségi szerkezeti terv az építmények által igénybe vett térség részeként rögzíti az alábbi funkcióra igénybe vett területeket: térségi jelentőségű repülőterek, kisrepülőterek, szennyvíztisztítók, honvédelmi területek, térségi jelentőségű hulladéklerakók, hírközlési létesítmények, az energiahálózat térségi jelentőségű nagy kiterjedésű létesítményei tartoznak.

Az ásványi nyersanyag gazdálkodás területei (bányaterületek) - annak ellenére, hogy a településrendezési tervi besorolásuk különleges terület - a térségi szerkezeti terven nem az építmények által igénybe vett térség területfelhasználási kategória részét képezik.

Az építmények által igénybe vett térségre vonatkozó OTrT-szabályok az alábbi új szabályokkal egészülnek ki:

- **Az országos és a térségi jelentőségű műszaki infrastruktúra-hálózatok térbeli rendjét és az egyedi építmények elhelyezkedését a I. számú térképi melléklet, a térbeli rend szempontjából meghatározó települések felsorolását pedig az 1/2. számú melléklet tartalmazza.**

- **Az országos és a térségi jelentőségű műszaki infrastruktúra-hálózatok és egyedi építmények kialakítását az OTrT 1/1-10. számú, valamint e törvény 1/2. számú mellékletében megjelölt települések közigazgatási területének érintésével és a I. számú térképi melléklet figyelembevételével kell meghatározni.**

A közlekedésért felelős minisztérum javaslata szerint kimarad a módosítás tervezetéből az az előírás, amely szerint „Budapesten a Kelenföldi pályaudvart és a Ferihegyi repülőtér térségét alkalmassá kell tenni a nagysebességű vasút, valamint az elővárosi vasúti hálózat fogadására”.

Építmények által igénybe vett térség területei

Az építmények által igénybe vett térség területfelhasználási kategória a Budapesti Agglomeráció területének közel 2 százalékát (1,69%) foglalja el. Ez a térség összesen 4282 hektár területet foglal el az agglomeráció területéből. A szerkezeti tervben alkalmazott 8 térségi területfelhasználási kategória alapján készített összesített területi mérleg tanúsága szerint az építmények által igénybe vett térség kiterjedése az ötödik legnagyobb a városias települési térség, a mezőgazdasági térség és az erdőgazdálkodási térség mögött. Az építmények által igénybe vett térség területének mintegy 20-szorosa a városias települési térség. Az építmények térsége nagyobb területet foglal el mint a hagyományosan vidéki települési térség összesen, de a magas zöldfelületi arányú települési térség területénél is.

Az agglomeráció egyes kistérségei között jelentős eltérés látszik e térségi területfelhasználási kategória kistérségi részesedésében. Az agglomerációs kistérségek között kimagasló a Monori kistérség, amelyben az építmények által igénybe vett térség közel 600 hektárt (597) foglal el, ami 4,08 százalékos területi részesedés. Ez a kimagasló érték a Ferihegyi Repülőtér területének nagy területi súlyával magyarázható. A Ráckevei kistérségben a 333 hektárnyi terület az össz-terület 1,58 százalékát foglalja el. A Gyáli kistérségben 476 hektárt foglal el ez a területfelhasználási típus, ami 2,78 százalékot tesz ki. A Pilisvörösvári kistérségben mindössze 5 hektárt foglal el az építmények térsége. Hasonlóan alacsony a Váci és a Veresegyházi kistérségben is e kategória területi részesedése, mindössze 0,19 illetve 0,3 százalék.

Az alábbi diagram is jól tükrözi a Monori, a Gyáli, a Ráckevei és a Dunakeszi kistérség agglomerációs átlagot meghaladó területi részesedését az építmények által igénybe vett térség tekintetében.

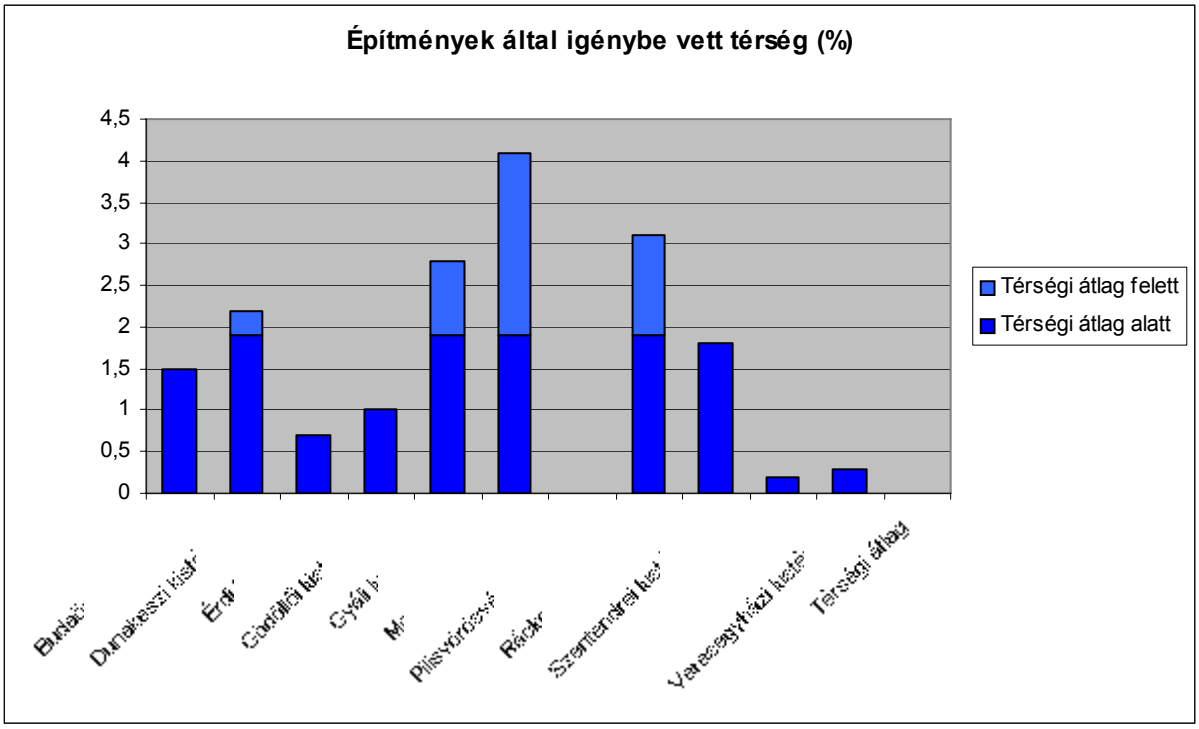

1.4.9 Vízgazdálkodási térség

Az OTrT fogalom meghatározása szerint vízgazdálkodási térség: országos, kiemelt térségi és megyei területrendezési tervben megállapított területfelhasználási kategória, amelybe egyes folyóvizek, egyes állóvizek, egyes vízfolyások és egyes csatornák medre és parti sávja tartozik.

E kategóriát alkalmazza a BATrT módosítás is, azt nem bontja további területfelhasználási kategóriákra.

A BATrT az OTrT-ben meghatározott szabályt alkalmazza, amely az alábbi: a vízgazdálkodási térséget legalább 90%-ban vízgazdálkodási terület területfelhasználási egységbe kell sorolni, a fennmaradó részen beépítésre szánt terület nem jelölhető ki.

A Budapesti Agglomeráció területén található vízfolyások és vízfelületek a térségi szerkezeti tervben kétféle módon jelennek meg. Egyrészt a vízgazdálkodási térség részeként, másrészt alaptérképi elemként a vízfelületek, vízfolyások részeként. Vízgazdálkodási térség részeként tartalmazza a térségi szerkezeti terv a településszerkezeti tervekben vízgazdálkodási területként jelölt tényleges vízfelületeket és vízfolyásokat. Eszerint a Duna és a jelentősebb tavak, tározók a vízgazdálkodási térség részét képezik. Ezeket egészítik ki - *a területrendezési tervek tartalmi követelményei szerinti* – alaptérképi elemekként a vízfelületek vízfolyások részeként a kisebb tavak és vízfolyások.

A településszerkezeti tervek nagy kiterjedésben soroltak be vízgazdálkodási terület kategóriába vízparti területeket, parti sávokat. Jellemzően a Duna mentén, a Szentendrei-sziget területén, és a Csepel-szigeten. Ezeket a területeket a Budapesti Agglomeráció

térségi szerkezeti terve a tényleges területhasznosításnak megfelelően sorolta be a mezőgazdasági vagy az erdőgazdálkodási térség részeként.

A vízgazdálkodási térségre vonatkozó OTrT-szabály az alábbi új szabállyal egészül ki:

- **A vízgazdálkodási térséget legalább 95%-ban vízgazdálkodási területfelhasználási egységbe kell sorolni, a fennmaradó részen beépítésre szánt terület nem jelölhető ki.**

A vízgazdálkodási térség területei

A térségi szerkezeti terv az agglomeráció teljes területének 2,82 százalékát tervezi vízgazdálkodási térség területfelhasználási kategória részeként. A Budapesti Agglomeráció területéből 7.146 hektár nagyságú terület képezi a vízgazdálkodási térséget. A szerkezeti tervben alkalmazott 8 térségi területfelhasználási kategória alapján készített összesített területi mérleg tanúsága szerint a vízgazdálkodási térség kiterjedése a negyedik legnagyobb a városias települési térség, a mezőgazdasági térség és az erdőgazdálkodási térség mögött. Igaz, hogy az említettekkel összevetve a vízgazdálkodási térség a mező- illetve erdőgazdálkodás térségeinek 10 százalékát, a városias települési térségnek pedig csupán 7,6 százalékát teszi ki.

A Budapesti agglomeráció területét érintő kistérségek mindegyikében jelöl ki a térségi szerkezeti terv vízgazdálkodási térséget. Azonban az egyes kistérségek érintettsége e területfelhasználási kategória által nagy különbségeket mutat. Azon kistérségek területéből foglal el nagyobb részarányt a vízgazdálkodási térség, amelyek a Duna illetve mellékágai által érintettek. A Ráckevei kistérség agglomerációhoz tartozó részén teszi ki a legnagyobb arányt a vízgazdálkodási térség a területfelhasználási kategóriák közül. Ebben a kistérségben 1606 hektár, az összes terület 7,61 százaléka tartozik a vízgazdálkodási térség kategóriába. Hasonlóan magas e kategória részesedése a Szentendrei kistérségen (6,29 százalék. A Váci kistérségben az összes terület 3,86 százalékát, az Érdiben 3,37 százalékát, Budapesten pedig 3,09 százalékát teszi ki a vízgazdálkodási térség a teljes területnek. A Dunakeszi kistérségben 2,72 százalékos a kategória területi részaránya. A vízgazdálkodási térség gyakorlatilag elhanyagolható arányt tesz ki a Veresegyházi kistérségben (0,82%), a Pilisvörösvári kistérségben (0,16%), a Gyáli kistérségben (0,13%) és a Monori kistérségben (0,02%).

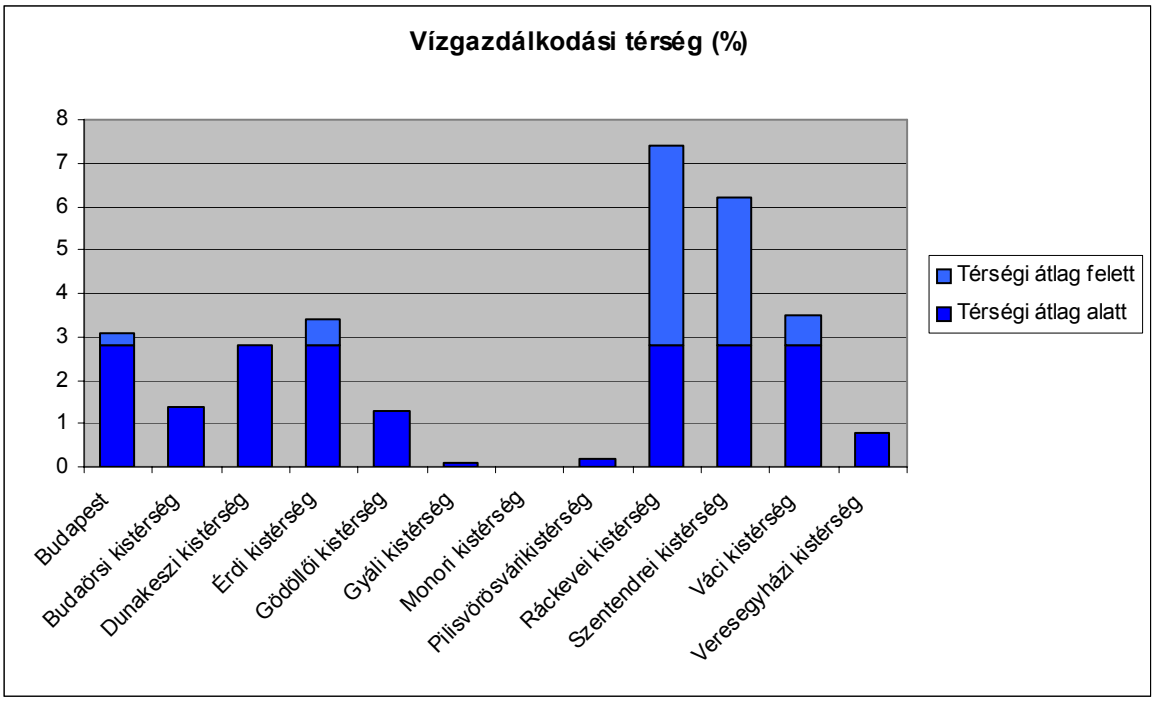

A diagram alapján jól látszik a Ráckevei, a Szentendrei és – kisebb mértékben – a Váci kistérség esetében a vízgazdálkodási térség agglomerációs átlagot meghaladó részaránya a térségi területfelhasználáson belül.

A vízgazdálkodási térségre vonatkozó területrendezési ajánlások

- Együttműködve az ágazattal, Pest megye és a szomszédos megyék érintett térségeivel - vízgyűjtőnként - komplex vízgyűjtő-gazdálkodási tervet kell készíteni a vonatkozó jogszabály szerint. A térségi vízgazdálkodás keretében érvényesíteni kell az EU Vízkeretirányelvében (Water Framework Directive) foglaltakat.

- A folyóvizek és a part menti területek területfelhasználásánál és hasznosításánál két prioritást kell párhuzamosan érvényesíteni:
    - az árvizek biztonságos levezetése (élet- és vagyonvédelem)
    - valamint a vízmegtartás (ökológiai és turisztikai vízigény biztosítása, árvízcsúcs csökkentő szerep).

- A települések településrendezési tervében rögzített távlati területhasznosítás figyelembe vételével - a vízgyűjtő szintű térségi komplex vízgyűjtő-gazdálkodási tervhez kapcsolódva - el kell készíteni a települések csapadékvíz elvezetési tervét. Abban le kell határolni a zárt csapadékvíz elvezetésű és a nyílt árkos vízelvezetésű területeket. Meg kell határozni a vízgyűjtők várható távlati terhelését.

- A többletvíz elvezetése mellett a térségi vízgazdálkodási tervekben foglalkozni kell a vízvisszatartás és hordalékfogás kérdéseivel is, a lehullott csapadék ésszerű hasznosításával.

- A természetes partvonalak csak kivételesen, a Vízügyi Felügyelőség engedélyével, környezeti hatásvizsgálat alapján változtathatóak meg, a természetes vízfelületek pedig nem csökkenthetők.

- A folyókat, élővizeket övező ökológiai folyosók megtartása és fejlesztése (rehabilitációja) kiemelt feladat. Az ehhez szükséges területeket a településrendezési tervek területfelhasználást meghatározó szerkezeti és szabályozási munkarészeiben biztosítani

kell, az ajánlott besorolás lehet vízgazdálkodási, mezőgazdasági vagy erdőterület. A vízgazdálkodási térségben támogatni szükséges a mellékág-rehabilitációs, vizes élőhely rekonstrukciós törekvéseket.

- A településrendezési tervekben az építésügyi előírások megfogalmazása során körültekintő szabályozás indokolt e területek „elépítésének" megakadályozása és a környezetszennyezés mérséklése érdekében.

- A környezeti terhelés mérséklése érdekében szükséges kijelölni a vízparti táborozásra alkalmas helyeket, ott biztosítani a zavarásmentes tartózkodáshoz szükséges szolgáltatásokat (WC, hulladéktárolás és elszállítás, hajókivételi lehetőség, kijelölt tisztálkodóhelyek és főzőhelyek, tűzifa vételezési lehetőségek, stb.)

- A feladatok meghatározásánál figyelembe kell venni „az árvíz megelőzés, az árvízmentesítés és az árvízvédekezés legjobb gyakorlata" (Best practices on flood prevention, protection and migitation) európai dokumentumát,

- Érvényesíteni kell a teret a folyónak elvet.

- Gondoskodni kell az élet- és vagyonvédelem további biztosításáról a differenciált kockázatvállalás elve alapján.

1.5 Területi mérleg a Térségi Szerkezeti Tervhez

1.5.1 Összesített területi mérleg a Budapesti Agglomeráció térségi szerkezeti tervéhez

térségi területfelhasználási kategória	hektár	%
városias települési térség	93499,39	36,84
hagyományosan vidéki települési térség	2803,80	1,10
nagy kiterjedésű zöldterületi települési térség	1860,06	0,73
magas zöldfelületi arányú települési térség	2633,72	1,04
erdőgazdálkodási térség	73026,47	28,77
mezőgazdasági térség	66669,44	26,27
különleges rendeltetésű térség	1905,13	0,75
építmények által igénybe vett térség	4256,28	1,68
vízgazdálkodási térség	7146,60	2,82

1.5.2 Területi mérleg a Budapesti Agglomeráció térségi szerkezeti tervéhez

	Település	Térségi területfelhasználási kategóriák	Térségi területfelhasználási kategória területe (hektár)	Település közigazgatási területéhez viszonyított arány (%)
1.	Budapest	városias települési térség	35551,42	67,70
2.		nagy kiterjedésű zöldterületi települési térség	1446,30	2,75
3.		erdőgazdálkodási térség	10234,63	19,49
4.		mezőgazdasági térség	2349,22	4,47

5.		építmények által igénybe vett térség	1311,70	2,50
6.		vízgazdálkodási térség	1620,28	3,09
7.	Alsónémedi	városias települési térség	1220,75	24,88
8.		erdőgazdálkodási térség	281,13	5,73
9.		mezőgazdasági térség	3383,93	68,96
10.		építmények által igénybe vett térség	20,97	0,43
11.	Biatorbágy	városias települési térség	1328,05	30,11
12.		erdőgazdálkodási térség	1131,35	25,65
13.		mezőgazdasági térség	1707,25	38,71
14.		építmények által igénybe vett térség	17,65	0,40
15.		vízgazdálkodási térség	226,19	5,13
16.	Budajenő	hagyományosan vidéki települési térség	232,50	18,72
17.		magas zöldfelületi arányú települési térség	6,04	0,49
18.		erdőgazdálkodási térség	605,03	48,72
19.		mezőgazdasági térség	397,19	31,98
20.		építmények által igénybe vett térség	1,04	0,08
21.	Budakalász	városias települési térség	679,87	44,83
22.		erdőgazdálkodási térség	423,18	27,90
23.		mezőgazdasági térség	316,41	20,86
24.		építmények által igénybe vett térség	4,07	0,27
25.		vízgazdálkodási térség	93,15	6,14
26.	Budakeszi	városias települési térség	915,42	24,67
27.		erdőgazdálkodási térség	2183,53	58,84
28.		mezőgazdasági térség	572,42	15,42
29.		építmények által igénybe vett térség	39,90	1,08
30.	Budaörs	városias települési térség	1493,72	63,34
31.		erdőgazdálkodási térség	718,25	30,46
32.		mezőgazdasági térség	146,25	6,20
33.	Csobánka	városias települési térség	229,43	10,08
34.		magas zöldfelületi arányú települési térség	2,84	0,12
35.		erdőgazdálkodási térség	1325,70	58,25
36.		mezőgazdasági térség	384,65	16,90
37.		építmények által igénybe vett térség	314,83	13,83
38.		vízgazdálkodási térség	18,36	0,81
39.	Csomád	városias települési térség	133,40	10,78
40.		erdőgazdálkodási térség	736,49	59,53
41.		mezőgazdasági térség	343,34	27,75
42.		építmények által igénybe vett térség	23,98	1,94
43.	Csömör	városias települési térség	690,18	30,41
44.		erdőgazdálkodási térség	1015,44	44,74
45.		mezőgazdasági térség	485,95	21,41
46.		építmények által igénybe vett térség	12,30	0,54
47.		vízgazdálkodási térség	66,03	2,91
48.	Csörög	városias települési térség	148,98	29,56
49.		magas zöldfelületi arányú települési térség	18,69	3,71
50.		erdőgazdálkodási térség	104,82	20,80
51.		mezőgazdasági térség	231,54	45,94
52.	Délegyháza	városias települési térség	449,43	17,71
53.		magas zöldfelületi arányú települési térség	22,85	0,90
54.		erdőgazdálkodási térség	186,61	7,35
55.		mezőgazdasági térség	1604,97	63,24
56.		vízgazdálkodási térség	273,95	10,79
57.	Diósd	városias települési térség	531,58	92,50
58.		nagy kiterjedésű zöldterületi települési térség	16,52	2,87
59.		magas zöldfelületi arányú települési térség	5,16	0,90
60.		erdőgazdálkodási térség	12,36	2,15
61.		mezőgazdasági térség	8,84	1,54
62.		építmények által igénybe vett térség	0,24	0,04
63.	Dunabogdány	városias települési térség	286,24	11,23
64.		magas zöldfelületi arányú települési térség	0,71	0,03
65.		erdőgazdálkodási térség	1280,10	50,20
66.		mezőgazdasági térség	834,39	32,72
67.		vízgazdálkodási térség	148,36	5,82

68.	Dunaharaszti	városias települési térség	1243,60	42,64
69.		magas zöldfelületi arányú települési térség	243,63	8,35
70.		erdőgazdálkodási térség	306,39	10,50
71.		mezőgazdasági térség	966,67	33,14
72.		különleges rendeltetésű térség	110,54	3,79
73.		építmények által igénybe vett térség	13,38	0,46
74.		vízgazdálkodási térség	32,45	1,11
75.	Dunakeszi	városias települési térség	1444,92	46,50
76.		magas zöldfelületi arányú települési térség	76,16	2,45
77.		erdőgazdálkodási térség	563,36	18,13
78.		mezőgazdasági térség	576,97	18,57
79.		különleges rendeltetésű térség	184,03	5,92
80.		építmények által igénybe vett térség	41,38	1,33
81.		vízgazdálkodási térség	220,51	7,10
82.	Dunavarsány	városias települési térség	881,72	39,18
83.		magas zöldfelületi arányú települési térség	120,68	5,36
84.		erdőgazdálkodási térség	420,87	18,70
85.		mezőgazdasági térség	390,11	17,33
86.		különleges rendeltetésű térség	59,94	2,66
87.		építmények által igénybe vett térség	42,11	1,87
88.		vízgazdálkodási térség	335,30	14,90
89.	Ecser	városias települési térség	907,86	69,25
90.		erdőgazdálkodási térség	113,88	8,69
91.		mezőgazdasági térség	216,14	16,49
92.		építmények által igénybe vett térség	73,07	5,57
93.	Erdőkertes	városias települési térség	516,52	89,80
94.		erdőgazdálkodási térség	19,62	3,41
95.		mezőgazdasági térség	39,05	6,79
96.	Érd	városias települési térség	3684,48	60,86
97.		nagy kiterjedésű zöldterületi települési térség	21,42	0,35
98.		magas zöldfelületi arányú települési térség	31,38	0,52
99.		erdőgazdálkodási térség	383,43	6,33
100.		mezőgazdasági térség	1808,98	29,88
101.		építmények által igénybe vett térség	6,52	0,11
102.		vízgazdálkodási térség	117,83	1,95
103.	Felsőpakony	városias települési térség	299,47	19,55
104.		erdőgazdálkodási térség	694,76	45,35
105.		mezőgazdasági térség	537,68	35,10
106.	Fót	városias települési térség	1281,37	34,26
107.		nagy kiterjedésű zöldterületi települési térség	6,76	0,18
108.		magas zöldfelületi arányú települési térség	45,15	1,21
109.		erdőgazdálkodási térség	1183,04	31,63
110.		mezőgazdasági térség	1222,42	32,68
111.		vízgazdálkodási térség	1,84	0,05
112.	Göd	városias települési térség	998,00	44,90
113.		magas zöldfelületi arányú települési térség	7,86	0,35
114.		erdőgazdálkodási térség	633,24	28,49
115.		mezőgazdasági térség	395,87	17,81
116.		különleges rendeltetésű térség	70,03	3,15
117.		vízgazdálkodási térség	117,95	5,31
118.	Gödöllő	városias települési térség	1915,27	30,94
119.		nagy kiterjedésű zöldterületi települési térség	52,02	0,84
120.		magas zöldfelületi arányú települési térség	125,84	2,03
121.		erdőgazdálkodási térség	2951,18	47,67
122.		mezőgazdasági térség	973,65	15,73
123.		különleges rendeltetésű térség	13,32	0,22
124.		építmények által igénybe vett térség	61,67	1,00
125.		vízgazdálkodási térség	98,18	1,59
126.	Gyál	városias települési térség	1444,12	57,90
127.		nagy kiterjedésű zöldterületi települési térség	7,74	0,31
128.		magas zöldfelületi arányú települési térség	156,02	6,25
129.		erdőgazdálkodási térség	412,46	16,54
130.		mezőgazdasági térség	409,47	16,42

131.		építmények által igénybe vett térség	41,69	1,67
132.		vízgazdálkodási térség	22,86	0,92
133.	Gyömrő	városias települési térség	845,78	31,91
134.		magas zöldfelületi arányú települési térség	38,85	1,47
135.		erdőgazdálkodási térség	321,35	12,13
136.		mezőgazdasági térség	1364,98	51,51
137.		különleges rendeltetésű térség	70,13	2,65
138.		építmények által igénybe vett térség	9,04	0,34
139.	Halásztelek	városias települési térség	524,05	60,56
140.		erdőgazdálkodási térség	75,21	8,69
141.		mezőgazdasági térség	150,04	17,34
142.		vízgazdálkodási térség	116,01	13,41
143.	Herceghalom	városias települési térség	334,65	45,63
144.		magas zöldfelületi arányú települési térség	63,68	8,68
145.		erdőgazdálkodási térség	105,26	14,35
146.		mezőgazdasági térség	224,52	30,62
147.		vízgazdálkodási térség	5,22	0,71
148.	Isaszeg	városias települési térség	849,10	15,48
149.		magas zöldfelületi arányú települési térség	10,45	0,19
150.		erdőgazdálkodási térség	3621,89	66,04
151.		mezőgazdasági térség	839,24	15,30
152.		építmények által igénybe vett térség	34,80	0,63
153.		vízgazdálkodási térség	128,74	2,35
154.	Kerepes	városias települési térség	742,86	30,85
155.		magas zöldfelületi arányú települési térség	11,18	0,46
156.		erdőgazdálkodási térség	745,18	30,95
157.		mezőgazdasági térség	858,42	35,65
158.		építmények által igénybe vett térség	49,96	2,08
159.	Kisoroszi	hagyományosan vidéki települési térség	141,91	12,98
160.		erdőgazdálkodási térség	244,51	22,37
161.		mezőgazdasági térség	425,99	38,97
162.		különleges rendeltetésű térség	73,76	6,75
163.		vízgazdálkodási térség	207,04	18,94
164.	Kistarcsa	városias települési térség	525,05	47,69
165.		erdőgazdálkodási térség	59,78	5,43
166.		mezőgazdasági térség	516,05	46,88
167.	Leányfalu	városias települési térség	332,75	21,67
168.		erdőgazdálkodási térség	1100,35	71,67
169.		mezőgazdasági térség	40,93	2,67
170.		vízgazdálkodási térség	61,32	3,99
171.	Maglód	városias települési térség	900,08	40,26
172.		magas zöldfelületi arányú települési térség	36,16	1,62
173.		erdőgazdálkodási térség	340,49	15,23
174.		mezőgazdasági térség	958,72	42,89
175.	Majosháza	városias települési térség	305,37	26,75
176.		erdőgazdálkodási térség	130,99	11,47
177.		mezőgazdasági térség	669,88	58,67
178.		vízgazdálkodási térség	35,51	3,11
179.	Mogyoród	városias települési térség	815,91	23,66
180.		erdőgazdálkodási térség	1246,07	36,14
181.		mezőgazdasági térség	936,24	27,15
182.		különleges rendeltetésű térség	222,70	6,46
183.		építmények által igénybe vett térség	227,03	6,58
184.	Nagykovácsi	városias települési térség	460,54	16,67
185.		nagy kiterjedésű zöldterületi települési térség	6,03	0,22
186.		erdőgazdálkodási térség	1994,06	72,17
187.		mezőgazdasági térség	295,16	10,68
188.		vízgazdálkodási térség	7,22	0,26
189.	Nagytarcsa	városias települési térség	389,67	32,10
190.		erdőgazdálkodási térség	100,78	8,30
191.		mezőgazdasági térség	646,24	53,24
192.		építmények által igénybe vett térség	58,82	4,85
193.		vízgazdálkodási térség	18,40	1,52

194.	Ócsa	városias települési térség	1577,96	19,33
195.		erdőgazdálkodási térség	2526,83	30,95
196.		mezőgazdasági térség	3645,75	44,66
197.		építmények által igénybe vett térség	413,32	5,06
198.	Őrbottyán	városias települési térség	791,57	28,95
199.		magas zöldfelületi arányú települési térség	4,70	0,17
200.		erdőgazdálkodási térség	853,98	31,23
201.		mezőgazdasági térség	1067,72	39,04
202.		vízgazdálkodási térség	16,73	0,61
203.	Páty	városias települési térség	813,19	20,70
204.		nagy kiterjedésű zöldterületi települési térség	8,74	0,22
205.		magas zöldfelületi arányú települési térség	114,83	2,92
206.		erdőgazdálkodási térség	1317,68	33,53
207.		mezőgazdasági térség	1669,93	42,50
208.		vízgazdálkodási térség	4,96	0,13
209.	Pécel	városias települési térség	1016,15	23,29
210.		magas zöldfelületi arányú települési térség	16,30	0,37
211.		erdőgazdálkodási térség	858,87	19,68
212.		mezőgazdasági térség	2438,67	55,89
213.		építmények által igénybe vett térség	33,29	0,76
214.	Perbál	városias települési térség	1,78	0,07
215.		hagyományosan vidéki települési térség	344,30	13,42
216.		erdőgazdálkodási térség	871,61	33,97
217.		mezőgazdasági térség	956,09	37,27
218.		különleges rendeltetésű térség	391,83	15,27
219.	Pilisborosjenő	városias települési térség	307,50	33,23
220.		erdőgazdálkodási térség	408,03	44,10
221.		mezőgazdasági térség	208,97	22,59
222.		építmények által igénybe vett térség	0,75	0,08
223.	Piliscsaba	városias települési térség	628,70	24,61
224.		nagy kiterjedésű zöldterületi települési térség	12,23	0,48
225.		erdőgazdálkodási térség	1577,90	61,75
226.		mezőgazdasági térség	336,31	13,16
227.	Pilisjászfalu	városias települési térség	182,01	26,15
228.		nagy kiterjedésű zöldterületi települési térség	7,91	1,14
229.		magas zöldfelületi arányú települési térség	16,14	2,32
230.		erdőgazdálkodási térség	322,74	46,37
231.		mezőgazdasági térség	167,23	24,03
232.	Pilisszántó	városias települési térség	115,56	7,25
233.		magas zöldfelületi arányú települési térség	2,04	0,13
234.		erdőgazdálkodási térség	944,35	59,24
235.		mezőgazdasági térség	531,88	33,37
236.		építmények által igénybe vett térség	0,23	0,01
237.	Pilisszentiván	városias települési térség	176,87	21,79
238.		magas zöldfelületi arányú települési térség	8,09	1,00
239.		erdőgazdálkodási térség	510,02	62,84
240.		mezőgazdasági térség	116,67	14,37
241.	Pilisszentkereszt	hagyományosan vidéki települési térség	252,05	14,66
242.		erdőgazdálkodási térség	1281,90	74,54
243.		mezőgazdasági térség	185,71	10,80
244.	Pilisszentlászló	hagyományosan vidéki települési térség	91,06	5,13
245.		erdőgazdálkodási térség	1491,46	84,01
246.		mezőgazdasági térség	192,81	10,86
247.	Pilisvörösvár	városias települési térség	700,27	28,84
248.		nagy kiterjedésű zöldterületi települési térség	28,69	1,18
249.		magas zöldfelületi arányú települési térség	44,30	1,82
250.		erdőgazdálkodási térség	591,32	24,35
251.		mezőgazdasági térség	1034,90	42,62
252.		építmények által igénybe vett térség	2,27	0,09
253.		vízgazdálkodási térség	26,69	1,10
254.	Pomáz	városias települési térség	986,65	20,11
255.		nagy kiterjedésű zöldterületi települési térség	26,05	0,53
256.		magas zöldfelületi arányú települési térség	22,64	0,46

257.		erdőgazdálkodási térség	2419,21	49,32
258.		mezőgazdasági térség	1450,34	29,56
259.		építmények által igénybe vett térség	0,74	0,02
260.	Pócsmegyer	hagyományosan vidéki települési térség	308,82	23,66
261.		erdőgazdálkodási térség	359,62	27,55
262.		mezőgazdasági térség	427,52	32,75
263.		vízgazdálkodási térség	209,26	16,03
264.	Pusztazámor	hagyományosan vidéki települési térség	197,71	21,30
265.		magas zöldfelületi arányú települési térség	61,98	6,68
266.		erdőgazdálkodási térség	102,06	10,99
267.		mezőgazdasági térség	474,12	51,07
268.		építmények által igénybe vett térség	92,52	9,97
269.	Remeteszőlős	hagyományosan vidéki települési térség	84,09	28,75
270.		erdőgazdálkodási térség	176,66	60,39
271.		mezőgazdasági térség	31,76	10,86
272.	Solymár	városias települési térség	699,42	39,17
273.		erdőgazdálkodási térség	547,97	30,69
274.		mezőgazdasági térség	534,12	29,91
275.		építmények által igénybe vett térség	3,95	0,22
276.	Sóskút	városias települési térség	450,34	16,27
277.		nagy kiterjedésű zöldterületi települési térség	37,42	1,35
278.		magas zöldfelületi arányú települési térség	59,91	2,16
279.		erdőgazdálkodási térség	483,19	17,46
280.		mezőgazdasági térség	1558,25	56,29
281.		építmények által igénybe vett térség	125,41	4,53
282.		vízgazdálkodási térség	53,55	1,93
283.	Szada	városias települési térség	869,67	52,14
284.		erdőgazdálkodási térség	316,55	18,98
285.		mezőgazdasági térség	404,98	24,28
286.		különleges rendeltetésű térség	72,21	4,33
287.		vízgazdálkodási térség	4,38	0,26
288.	Százhalombatta	városias települési térség	1415,24	50,43
289.		magas zöldfelületi arányú települési térség	46,38	1,65
290.		erdőgazdálkodási térség	303,10	10,80
291.		mezőgazdasági térség	722,04	25,73
292.		építmények által igénybe vett térség	39,99	1,43
293.		vízgazdálkodási térség	279,49	9,96
294.	Szentendre	városias települési térség	1537,56	35,09
295.		nagy kiterjedésű zöldterületi települési térség	17,90	0,41
296.		magas zöldfelületi arányú települési térség	105,69	2,41
297.		erdőgazdálkodási térség	1680,27	38,35
298.		mezőgazdasági térség	583,72	13,32
299.		különleges rendeltetésű térség	13,80	0,31
300.		építmények által igénybe vett térség	234,25	5,35
301.		vízgazdálkodási térség	208,26	4,75
302.	Szigethalom	városias települési térség	660,63	72,72
303.		erdőgazdálkodási térség	180,71	19,89
304.		mezőgazdasági térség	35,92	3,95
305.		vízgazdálkodási térség	31,25	3,44
306.	Szigetmonostor	hagyományosan vidéki települési térség	325,22	13,83
307.		erdőgazdálkodási térség	1044,09	44,42
308.		mezőgazdasági térség	522,75	22,24
309.		vízgazdálkodási térség	458,67	19,51
310.	Szigetszentmiklós	városias települési térség	2526,53	55,27
311.		erdőgazdálkodási térség	130,88	2,86
312.		mezőgazdasági térség	1526,15	33,38
313.		építmények által igénybe vett térség	36,31	0,79
314.		vízgazdálkodási térség	351,61	7,69
315.	Sződ	városias települési térség	474,00	30,08
316.		magas zöldfelületi arányú települési térség	26,66	1,69
317.		erdőgazdálkodási térség	608,22	38,60
318.		mezőgazdasági térség	466,88	29,63
319.	Sződliget	városias települési térség	252,09	34,46

320.		magas zöldfelületi arányú települési térség	16,97	2,32
321.		erdőgazdálkodási térség	250,06	34,18
322.		mezőgazdasági térség	156,17	21,35
323.		építmények által igénybe vett térség	2,25	0,31
324.		vízgazdálkodási térség	54,00	7,38
325.	Tahitótfalu	városias települési térség	320,88	8,19
326.		hagyományosan vidéki települési térség	157,99	4,03
327.		magas zöldfelületi arányú települési térség	51,65	1,32
328.		erdőgazdálkodási térség	1523,88	38,87
329.		mezőgazdasági térség	1480,66	37,77
330.		vízgazdálkodási térség	385,26	9,83
331.	Taksony	városias települési térség	619,96	29,79
332.		erdőgazdálkodási térség	378,59	18,19
333.		mezőgazdasági térség	760,02	36,52
334.		különleges rendeltetésű térség	226,36	10,88
335.		vízgazdálkodási térség	96,30	4,63
336.	Tárnok	városias települési térség	778,03	32,96
337.		magas zöldfelületi arányú települési térség	11,61	0,49
338.		erdőgazdálkodási térség	92,33	3,91
339.		mezőgazdasági térség	1464,10	62,03
340.		építmények által igénybe vett térség	14,37	0,61
341.	Telki	hagyományosan vidéki települési térség	254,96	24,35
342.		magas zöldfelületi arányú települési térség	49,83	4,76
343.		erdőgazdálkodási térség	493,99	47,19
344.		mezőgazdasági térség	248,08	23,70
345.	Tinnye	hagyományosan vidéki települési térség	413,19	25,66
346.		erdőgazdálkodási térség	166,48	10,34
347.		mezőgazdasági térség	819,79	50,91
348.		különleges rendeltetésű térség	206,36	12,82
349.		vízgazdálkodási térség	4,41	0,27
350.	Tök	városias települési térség	369,74	14,95
351.		erdőgazdálkodási térség	242,32	9,80
352.		mezőgazdasági térség	1859,06	75,18
353.		építmények által igénybe vett térség	1,83	0,07
354.	Tököl	városias települési térség	837,54	21,77
355.		erdőgazdálkodási térség	452,06	11,75
356.		mezőgazdasági térség	1982,69	51,53
357.		építmények által igénybe vett térség	241,04	6,26
358.		vízgazdálkodási térség	334,56	8,69
359.	Törökbálint	városias települési térség	1458,20	49,60
360.		erdőgazdálkodási térség	379,09	12,89
361.		mezőgazdasági térség	993,53	33,79
362.		építmények által igénybe vett térség	74,26	2,53
363.		vízgazdálkodási térség	35,08	1,19
364.	Üllő	városias települési térség	1457,31	30,28
365.		magas zöldfelületi arányú települési térség	117,78	2,45
366.		erdőgazdálkodási térség	1274,86	26,49
367.		mezőgazdasági térség	1772,66	36,83
368.		különleges rendeltetésű térség	190,12	3,95
369.	Üröm	városias települési térség	302,67	45,50
370.		nagy kiterjedésű zöldterületi települési térség	9,24	1,39
371.		erdőgazdálkodási térség	78,79	11,85
372.		mezőgazdasági térség	274,47	41,26
373.	Vác	városias települési térség	1713,54	27,83
374.		nagy kiterjedésű zöldterületi települési térség	36,90	0,60
375.		magas zöldfelületi arányú települési térség	127,85	2,08
376.		erdőgazdálkodási térség	2004,89	32,56
377.		mezőgazdasági térség	1967,49	31,95
378.		építmények által igénybe vett térség	14,75	0,24
379.		vízgazdálkodási térség	292,53	4,75
380.	Vácrátót	városias települési térség	279,73	15,55
381.		nagy kiterjedésű zöldterületi települési térség	27,71	1,54
382.		erdőgazdálkodási térség	977,02	54,30

383.		mezőgazdasági térség	514,98	28,62
384.	Vecsés	városias települési térség	1712,98	47,36
385.		nagy kiterjedésű zöldterületi települési térség	7,76	0,21
386.		magas zöldfelületi arányú települési térség	61,82	1,71
387.		erdőgazdálkodási térség	583,68	16,14
388.		mezőgazdasági térség	732,72	20,26
389.		építmények által igénybe vett térség	514,63	14,23
390.		vízgazdálkodási térség	3,62	0,10
391.	Veresegyház	városias települési térség	1275,05	44,60
392.		nagy kiterjedésű zöldterületi települési térség	10,18	0,36
393.		magas zöldfelületi arányú települési térség	41,26	1,44
394.		erdőgazdálkodási térség	1168,19	40,86
395.		mezőgazdasági térség	301,17	10,54
396.		építmények által igénybe vett térség	3,97	0,14
397.		vízgazdálkodási térség	58,81	2,06
398.	Visegrád	városias települési térség	153,23	4,61
399.		nagy kiterjedésű zöldterületi települési térség	72,52	2,18
400.		erdőgazdálkodási térség	2778,63	83,55
401.		mezőgazdasági térség	56,89	1,71
402.		vízgazdálkodási térség	264,48	7,95
403.	Zsámbék	városias települési térség	735,25	21,84
404.		magas zöldfelületi arányú települési térség	601,94	17,88
405.		erdőgazdálkodási térség	265,54	7,89
406.		mezőgazdasági térség	1764,03	52,40

2 A térségi szerkezeti terv szakági megalapozása

2.1 A településhálózat fejlesztésére irányuló célkitűzések

A településrendszer fejlesztése a területrendezés, a területfejlesztés és a településfejlesztés egy irányba ható eszközeinek összehangolt alkalmazásával érhető el.

Az Országos Területfejlesztési Koncepcióban, valamint a Budapesti Agglomeráció Területfejlesztési Koncepciójában meghatározott szempontok és jóváhagyott célkitűzések figyelembevételre kerültek a Budapesti Agglomeráció Területrendezési Terve kidolgozása, illetve annak módosítása során. Az említett fejlesztési dokumentumokban a településrendszer vonatkozásában rögzített szempontokat és területi célokat a térség – *sajátos helyzetű* - településrendszerének fejlesztését szolgáló területrendezési javaslatok lefektetése során figyelembe venni szükséges.

A térségre vonatkozó településhálózat-fejlesztési célkitűzések összhangban vannak az Európai Unió városfejlesztésért felelős miniszterei által 2007-ben elfogadott fejlesztési irányokkal, amelyek a kiegyensúlyozott, policentrikus településhálózatot célozták meg. A legfontosabb célkitűzések közé tartozik a többközpontú városrendszerek kialakítása; elmozdulás a kormányzás (governance) felé; az együttműködés és partnerség erősítése a megvalósítandó fejlesztések közötti szinergiák kiaknázása érdekében; új kapcsolatok teremtése város és vidék között; az infrastruktúrához és az információkhoz, tudáshoz való hozzáférés biztosítása; valamint a természeti és kulturális örökség védelme, hasznosítása. Nem kerülhető meg a településhálózat-fejlesztést érintő vonatkozások hangsúlyozása a klíma- és energiapolitika főbb irányainak meghatározása kapcsán sem. A fokozódó szuburbanizációs tendenciák kapcsán a településhálózat sűrűsödési tereiben, a (nagy)városi agglomerációkban a klímaváltozás kihívásaira adandó válaszok, a város-vidék rendszerek működése során az ökológiai stabilitás biztosítása alapvető elemeit kell, hogy képezzék a településhálózat-fejlesztési politika vonatkozó célkitűzéseinek.

A Közép-Magyarországi Régió fejlesztési dokumentumai szerint: *„A főváros vonzásának ellensúlyozása, a megfelelő szintű lakossági ellátás a településhálózat újabb pólusainak kialakításával és a meglévők megerősítésével érhető el. Olyan funkcionálisan sokoldalú vagy egy adott tradicionálisan már meglévő funkcióra (pl. oktatás) specializált központok kialakítását kell megcélozni, amelyek képesek ellensúlyozni a főváros erőteljes vonzerejét. Ezek a pólusok többfunkciós központként több kistérségre, míg egy-egy speciális funkcióval az egész régióra kiterjedő vonzáskörzettel rendelkeznének. A pólusfejlesztések legfontosabb eleme kell legyen az ellátás, főleg az alap és középszintű oktatás és egészségügy fejlesztése. Ebbe beletartozik az állami és illetve önkormányzati intézmények színvonalának növelése mellett a választékot és kapacitást egyaránt növelő magán oktatási és egészségügyi létesítmények létrehozásának támogatása, ösztönzése is. Ennek oka, hogy nem feltétlen a intézmények hiánya okozza, hogy a fővárosban veszik igénybe az adott szolgáltatást, hanem a választék vagy a színvonal alacsonyabb volta.”*

Települési szinten a pólusképzés keretét és eszközét adja az a városközpontok funkcióbővítő megújítására irányuló régiós program, amelynek első eredményei már érzékelhetők egyes agglomerációs városok központjaiban.

A agglomeráció és a külső kerületek kapcsolatát a fővárosi intermodális központok továbbfejlesztésével kell elérni. Ezen központok közül a külső kerületekbe esőknek kell a „P+R” rendszer csomópontjait is képezniük, ezen kívül néhány kevésbé fontos alközpont is

hasonló szerepet kell hogy betöltsön: Hűvösvölgy, Albertfalva, Kőbánya, Rákoskeresztúr, Újpest Központ, Békásmegyer.

Az agglomeráció központrendszere továbbfejlesztésénél egy belső és egy külső szempont figyelembevétele indokolt:

- Az agglomeráció központrendszere nem fejleszthető a Főváros központrendszere, a meglévő funkcionális kapcsolatok figyelembevétele és erősítése nélkül.

- A térség központrendszerének továbbfejlesztése nem korlátozódhat az agglomerációban érintett településekre és központokra. E munka során törekedni kell a területfejlesztési koncepcióban is meghatározott úgynevezett „csapágyvárosokkal" való együttműködés, munkamegosztás erősítésére elsősorban a térség egészének az európai térben való definiálása, versenyképességének erősítése, másrészt az itt élő népesség belső kapcsolatrendszerének javítása érdekében *(Esztergomtól Tatabányán, Székesfehérváron, Dunaújvároson, Kecskeméten, Szolnokon át Hatvanig.)*

A központrendszer fejlesztésének célja - *a jóváhagyott területfejlesztési koncepciók szerint* - **a térség egésze policentrikus fejlesztése,** a tér különböző funkciójú központjainak, alközpontjainak differenciált fejlesztése, új, a térség lakossága ellátását is javító központok kialakítása.

E cél szolgálatában a térszerkezet, a központrendszer továbbfejlesztésével és a központok közötti közlekedési kapcsolatok erősítésével elő kell segíteni a belső kapcsolatrendszer erősítését és azt, hogy a térségben, a különböző központokban és településtípusokban élők között ma még meglévő - *de társadalmilag indokolatlan és hosszú távon elfogadhatatlan* - esélykülönbségek csökkenjenek mind az életfeltételek, mind a munkalehetőségek, mind pedig a különböző színvonalú szolgáltatásokhoz való hozzáférés vonatkozásában.

Mivel az összes településben, illetve a központrendszer különböző szintjein nem biztosítható a lehetséges szolgáltatások teljes köre, ezért indokolt a településrendszer olyan fejlesztése, amely a központi települések központjaiban *(vagy munkamegosztással e központi funkciót együtt ellátó települések központjaiban)* elősegíti a szolgáltatások sokféleségének fejlődését. ugyanakkor a kapcsolati rendszerek, a térszerkezet fejlesztésével lehetővé teszik, hogy ezek a szolgáltatások társadalmilag elfogadható távolságon és időn belül elérhetővé váljanak a térségben élők számára.

2.1.1 A policentrikus településrendszer kialakítását segítő eszközök

- A Budapesti Agglomeráció területén az agglomerációs övezet városhálózatának további fejlesztése nem újabb települések várossá nyilvánításával, hanem a városi szintű és minőségű szolgáltatások biztosításával

- A külső budapesti kerületi központok és az első agglomerációs gyűrűben lévő központi szerepkörrel is rendelkező városok térségi együttműködésének erősítése, az ezt szolgáló harántirányú közlekedési kapcsolatok létesítése.

- A települések közötti sokoldalú kapcsolatrendszer és munkamegosztás fejlesztése.

- Az agglomeráció hagyományos és teljeskörű központi funkciókat ellátó középvárosainak széleskörű komplex - de a területi-, környezeti adottságokkal összehangolt - fejlesztése a térségi és települési sajátosságok figyelembevételével. (Vác, Gödöllő, Érd, Szentendre).

- Az agglomeráció szervező központjainak erősítése, a központi funkciók és szerepkör biztosításához szükséges térszerkezeti kapcsolatrendszer erősítése, a helyi gazdaság fejlesztéséhez szükséges területi és infrastruktúrafejlesztési feltételek biztosítása.

- A teljes körű ellátási és igazgatási funkcióval rendelkező városok tehermentesítése a funkcióhiányos városok és funkcionálisan gazdag községek feladatkörének kiegészítésével, különösen a lakossági ellátás terén.

- Budapest körül - *a jelenlegi véletlenszerű várossá nyilvánítás helyett* - egy összefüggő kertvárosi zóna kialakítása mindazon településekből, amelyek népessége meghaladja (vagy tervezetten meghaladja) a 10.000 fős népességet, ahol - önálló regionális szerepkör nélkül is indokolt a középfokú, városi színvonalú ellátás helyben biztosítása, az infrastruktúra városi szintű kiépítése és a települési identitás erősítése. E csoportba az agglomeráció jelenleg még kevesebb központi funkcióval rendelkező, de jelentős és egyre növekvő számú népességet koncentráló települései tartoznak, mint Piliscsaba vagy Zsámbék. Ezen települések és a szervesen kapcsolódó majdani várospárok fejlesztésével a funkciók térbeli megoszlása az agglomeráción belül egyenletesebbé tehető. Ezek az agglomerációs fejlődési pólusok és az általuk, mint helyi központok által rendszerbe szervezett vidéki térségek - *a már meglévő központokkal együtt* - elősegítik a térszerkezetben még meglévő aránytalanságok kiegyenlítődését.

Az agglomeráció településrendszerének átstrukturálódásában, új funkcionális kapcsolatok, térségi együttműködések kibontakozásában meghatározó szerepe van a közlekedési hálózat fejlődésének. Az autópályák, országos főutak közötti, illetve az agglomerációs központok és kistérségek közti új összeköttetések kialakítása, továbbá a már meglévő összekötő elemek továbbfejlesztése elengedhetetlen feltétele a kedvező - a túlzott centralizáltságot oldó - térszerkezeti változásoknak.

2.1.2 A településstruktúra fejlesztésének általános irányelvei

A Régió településeinek egyéni fejlődési útját, azok egymás közötti konkrét térbeli és intézményi összeköttetéseit a helyi érdekek, a gazdaságosság elve, a hagyományok, és a helyi és regionális politikai érdekek határozzák meg

Az agglomeráció településstruktúrájának és központrendszerének keretében Budapesten cél
- a nemzetközi funkciók erősítése és a szolgáltatási minőség javítása a városközpontban,
- a városközponti funkciók területi kiterjesztése a Hungária gyűrűig,
- a belváros illetve a városközpont tehermentesítése,
- a városi alközpontok funkcióbővítése,
- az intermodális csomópontok kiépítése, térségi kapcsolatrendszerük javítása,
- az intermodális központok térségében erősödő fejlesztési potenciálok következetes kihasználása,
- illetve a lakossághoz közeli kerületi központok és kerületi részközpontok differenciált fejlesztése.

Az agglomeráció lakosságának lehető legmagasabb szintű ellátása és a térstruktúrában lévő – *társadalmilag nem indokolható* - különbségek kiegyenlítése érdekében a régiós dokumentumokban az alábbi fejlesztési célok kerültek meghatározásra:
- az alapfokú ellátási funkciók biztosítása minden településen,
- a meglévő ellátási funkciók minőségének javítása,
- a középfokú intézményi és ellátási szint elérhetősége maximum 20-30 percen belül,
- minden 10.000 feletti lakosságszámú településen a maximális ellátási funkciók körének biztosítása,
- a városi szerepkörű települések *(kivéve a 6000 lélekszám alattiak)* igazgatási funkcióinak bővítése,

- települési együttműködések és településtársulások létrejöttének szorgalmazása, a meglévők együttműködési területének bővítése,
- a főváros és az agglomeráció együttműködésének fejlesztése az ellátási funkciók racionális megosztása érdekében.

A településhálózat fejlesztését szolgáló fejlesztések eredményeként az agglomeráció központrendszere a jövőben is sajátosan – *a térség főváros körüli elhelyezkedésének figyelembevételével* – **alakul:**

- erősödik Budapest főközpontjának nemzetközi súlya, jelentősége, vonzereje és turisztikai potenciája,
- a közlekedésfejlesztéssel is összehangoltan kiépülnek a fővárosi és térségi jelentőségű intermodális központok, amelyek az agglomeráció településein élők ellátásában részt vállalnak,
- központi funkcióikban bővülnek és erősödnek a hagyományos budapesti városrészközpontok,
- bővülnek és erősödnek az agglomeráció belső ellátó központjai, de az ellátott területek több vonatkozásban átfedésben vannak,
- a térségi jelentőségű agglomerációs központok közül Vác és Gödöllő központi szerepe és hatása az agglomeráción kívülre is kiterjed,
- tovább városiasodik a térség településhálózata, nő a jó ellátást biztosító városi településekben élők aránya,
- tovább erősödnek és funkciókban gazdagodnak a tradicionális térségi- és kistérségi központok,
- erősödnek a jelenleg még funkcióhiányos kistérségi központok a területfejlesztési intézményrendszer fejlesztése keretében,
- elsősorban a megyehatárhoz közeli térségek ellátásába a megyehatáron túli „csapágy”városok hálózata is szerepet játszik. *(Hatvan - Jászberény - Szolnok - Kecskemét – Dunaújváros - Székesfehérvár – Tatabánya).*

2.2 A közlekedési infrastruktúra fejlesztése

A területrendezési terv közlekedéshálózata két fontos elvi szempontnak kell hogy megfeleljen:

- Mint önálló, a térszerkezetet befolyásoló, alakító erőnek hierarchikus, megfelelő kapacitással bíró hálózatokkal kell rendelkeznie, amelyeknek egyes elemei és létesítményei kielégítik a közlekedés szakmai követelményeit és alkalmasak a közlekedési igények levezetésére.

- Mint a területfelhasználási elemek egyikének, megfelelő módon ki kell szolgálnia az egyéb területfelhasználású területeken keletkező forgalmi igényeket és komplex módon elő kell segíteni a közlekedési-környezeti-gazdaságossági szempontok relatív optimumának elérését.

Az általános elvek gyakorlati megjelenése a területi tervezés különböző szintjein a következő szempontok érvényesítését kívánják meg:

- A nemzetközi igények és elvárások - hasonlóan a belföldi, nagyobb távolságú közlekedési igényekhez - megkívánják a nagykapacitású, gyorsközlekedési hálózatok helyének kijelölését. Ebben (a nemzetközi egyezményeknek történő megfelelés érdekében) elsősorban az u.n. Helsinki folyosók által kijelölt kapcsolati irányok rendezési terv szintű pontosítása, megvalósítása a cél. A gyorsközlekedési hálózatok az úthálózat

esetében az autópályákat (autóutakat) jelentik, míg a vasúti közlekedés esetében az u.n. nagysebességű vasútvonalakat.

- Az agglomeráció országon belüli területi elhelyezkedése és központi szerepköre miatt természetesen ki kell használni a nemzetközi szerepvállalásból, közlekedési munkamegosztásból származó előnyöket, vagyis az előző pontban említett - a nemzetközi forgalom által is nagyobb mértékben használt - gyorsközlekedési hálózati elemeket a belföldi igények minél jobb kielégítése céljára is fel kell használni. Ezeken túlmenően olyan egyéb gyors- és főhálózati elemekkel kell kiegészíteni a hálózatokat, amelyek a mutatkozó kapacitásigényeknek megfelelnek, illetőleg az összefüggő hálózati elemeket lehetőleg egyenkapacitásúvá teszik. Az egyes frekventált irányokban a forgalom nagyságrendjétől függően és a környezetei ártalmak minimalizálására törekvés jegyében kell a hálózati elem típusát és konkrét műszaki kialakítását meghatározni.

- A Főváros és agglomerációja belső közlekedési igényeinek kielégítésére össze kell hangolni a Budapest településszerkezeti tervében szereplő közlekedési hálózatot az országos úthálózatnak az agglomeráció területére eső fejlesztési elképzeléseivel. Az egységes belső közlekedési hálózat tervezésénél olyan alsóbbrendű hálózat kialakítását kell előirányozni, amely az agglomerációban levő települések egymás közötti kapcsolati igényét minél teljesebb mértékben kielégíti, valamint egyúttal tehermentesíti a magasabbrendű közlekedési hálózatokat a rövid helyközi forgalomtól.

Előbbi szempontokat úgy kell érvényesíteni, hogy azok egyúttal mindenkor megfeleljenek az érvényben levő Magyar Közlekedéspolitika, illetve az Egységes Közlekedésfejlesztési Stratégia elvárásainak.

2.2.1 Az agglomerációs övezet közlekedési terve

Közúthálózat

Gyorsforgalmi utak

Az agglomeráció területén az autópályák közül az M1, M3, M5, M6, M7 autópályák végleges nyomvonalukon üzemelnek. A még ki nem épített autópálya-szakaszok tekintetében az alábbi a helyzet.

A Főváros környezetében a még meg nem épült gyorsforgalmi utak nyomvonalát az Országos Területrendezési Terv tartalmazza. Ezek az utak az M0 autóút nyugati szakasza, az M2 és M4 autópályák, amely gyorsforgalmi utak nyomvonala e tervbe bedolgozásra kerültek.

Az M2 autópálya nyomvonala a jelenleg autóútként megépült szakasz nyomvonalán Vácig végleges, innen a korábbi tervekhez képest a nyomvonal módosul. Nem a 2. sz. főút környezetében halad észak felé, hanem Vácnál észak-nyugat felé veszi az irányt és egy völgyben haladva kel át a Börzsönyön.

Az M4 autópálya nyomvonala a már megépült (jelenleg főútként funkcionáló) szakaszokon már teljes mértékben véglegesnek tekinthető, de az ezeket összekötő szakaszok is eléggé determináltak. Az OTrT utolsó módosítása véglegesítette az M4 autópálya fővárosi kettős bevezetését: Üllő-Gyömrő térségében a nyomvonal ketté válik és az eredeti, Üllői úti bevezetés mellett (amely már jelenleg is telített) a második nyomvonal kapcsolódik a főváros szerkezeti tervében a Ferihegyi repülőtér északi oldalán tervezett fontos fővárosi főúthoz. Ezáltal ebben a szektorban az M4 autópályáról, illetve az M0 autópályáról a főváros belső

területeire irányuló forgalom nem koncetráltan érkezik Budapestre. A főváros szerkezeti terve korábban e bevezetésre még alternatívát tartalmazott: a Ferihegyi repülőtér északi oldalán, illetve a vasútvonal mellett történő bevezetéssel. Ezért az OTrT is tartalmazza az alternatívát, mivel az országos terv (egyébként nagyon helyesen) nem akarta felvállalni az alternatívák közötti döntést. Mivel időközben Budapest szerkezeti terve és a közlekedésfejlesztési terv is a repülőtér melletti bevezetés mellett döntött, ezért az agglomerációs terv is elsősorban erre épít, de az OTrT érvényessége miatt még ábrázolni kell az alternatív bevezetést is.

Az M6 autópálya az agglomeráció előző tervének jóváhagyása óta megépült, így a tervben a nyomvonal végleges állapota rögzítődött.

Az M0 autópálya a nyugati szakasz és a Duna-M5 közötti szakasz kivételével már üzemel, a hiányzó szakaszai tervezés alatt vannak (11. és 10. sz. főutak közötti szakasz, illetve a 10. sz. főút és az M1 autópálya közötti szakasz). Az M0 autópálya (gyorsforgalmi út) az Országos Területrendezési Tervben szerepel, tehát a még hiányzó szakaszai e tervben is megjelennek. Az ütemezésben a 10. és 11. sz. főút közötti szakasz szükséges elsősorban, mert a 10. sz. főút Fővárosi bevezető szakasza (Bécsi út, Vörösvári út, Flórián tér) tartalékai kimerültek, az itt levő intenzív lakóterületek környezeti védelme nem oldható meg, míg az M0 autópálya e szakaszának megépítésekor Pilisborosjenő, Üröm, Budakalász, Békásmegyer vonatkozásában az M0 autópálya mellett a megfelelő környezetvédelmi rendszerek kiépíthetők. A fentiek alapján kijelenthető, hogy az M0 autópálya nyugati szektorának megépítése, a gyűrű bezárása mielőbb szükséges lenne.

Mindezek ellenére az M0 autópálya nyugati szektorának kiépítésével kapcsolatos vélemények még mindig nem jutottak nyugvópontra. A nyugati szektorral kapcsolatos kételyek soha nem közlekedési oldalról, hanem környezet- és természetvédelmi szempontok alapján merültek fel. Ezek a kérdések szakmai egyeztetésekkel megoldhatók, a terv megvalósítása esetén a minden szempontot figyelembe vevő komplex megoldás megvalósulása esetén a relatív optimum létrejötte elérhető. A környezeti, természetvédelmi ellenérvekre az a válasz adható, hogy az autópálya (gyorsforgalmi út) vonalvezetése általában a legideálisabb, tehát a legrövidebb és a vonalvezetése is legközelebb áll a járművek által igényelt paraméterekhez, tehát a legrövidebb úton a legkisebb károsanyag-kibocsátást okozó utazási sebességgel közlekedhetnek a járművek. Nem elhanyagolható szempont, hogy az M0 autópálya ezen szektora jelentős hosszban alagútban halad, amely eleve tehermentesíti a környezetét a direkt és indirekt ártalmaktól. Ez utóbbi a magyarázata annak, hogy a természet viszonylag igen kismértékű zavarásával építhető és üzemeltethető az autópálya. A nyugati szakasz jelenlegi tervezési fázisában rendelkezésre álló több változatból a terv azokat a megoldásokat építi be a tervbe, amelyek az érintett települések rendezési tervei szerint is megvalósíthatók, mert az M0 igen intenzíven beépítendő területek között halad és a későbbiekben csak olyan megoldásnak van realitása, amely nem vesz igénybe jelenlegi vagy tervezett beépítésre szánt területet.

Az előnyösebb autópálya-kapcsolatok érdekében az M0 és M3 autópályák sarokforgalmának lebonyolítására épült az M31 autópálya Nagytarcsa és Gödöllő között. Ez az összekötő útszakasz az M1, M7, M6, M5 autópályák és az M3 közötti forgalmi áramlatok számára (amely az érintett térség szempontjából átmenő forgalomnak minősül) jó kapcsolatot biztosít, de az autópálya környezetével nincs kapcsolata. Ezért javasolható egy csomópont utólagos beépítése a két végcsomópont közé úgy, hogy a bonyolult közlekedési kapcsolatokkal rendelkező környező települések színvonalas úthálózati kapcsolathoz jussanak (Isaszeg, Kerepes).

Főúthálózat

Az agglomeráció területén a közúti főhálózat döntően kialakult, csak kevés esetben van lehetőség új nyomvonalú főút tervezésére, építésére. A tervezett változások vagy új nyomvonalú főutak az alábbiak:

A 10. sz. főút teljes fővárosi és agglomerációs szakasza fejlesztésre szorul, mivel az útvonal kapacitása kimerült, vonalvezetése nem felel meg a főút követelményeinek, átkelési szakaszainak szabályozási szélessége már most sem elégséges, a környező lakóterületeken jelenlegi formájában ki nem küszöbölhető környezeti ártalmakat okoz. Így az útvonal szinte teljes hosszban új nyomvonalra kerül. Ezzel a távolsági forgalom zavartalanabbul lebonyolódik, de ugyanígy lélegzethez jutnak a települések is.

Az OTrT-ben szerepel egy új nyomvonalú főút 105. számmal és „Pilisvörösvár (10. sz. főút) – Piliscsaba – Dorog – Tát (10. sz. főút)" nyomvonalon. Ez a nyomvonal szinte teljes hosszában azonos az M10 nyomvonalával. A közlekedési tárcával történt előzetes egyeztetés szerint a tárca ilyen útvonalat (párhuzamosan a 10. sz. főúttal és az M10-el) nem kíván megépíteni, sem hálózatilag, sem gazdaságilag nincs realitása, tehát az agglomerációs terv ezt az OTrT nyomvonalat nem tartalmazza.

A 3. sz. főút agglomerációs szakaszán szükségessé válik Gödöllő elkerülése. A tervek elkészültek, ezt a jelen terv tartalmazza.

A 31. sz. főút jelenlegi kialakítása (vonalvezetése, szélességi méretei, átkelési szakaszai) nem felelnek meg a főúttal szembeni támasztott követelményeknek. Ezek a problémák helyben nem oldhatók meg, tehát új nyomvonalú út megépítésével lehet a térség közlekedési problémáin segíteni.

Ezt szolgálja az OTrT.ben szereplő „Budapest (M0 autópálya) – Nagykáta térsége – Jászberény – Újszász térsége (32. sz. főút)" új főút, amely útvonalnak több feladata van. Közlekedésileg tehermentesíti a 31. sz. utat annak átmenő forgalmától, így a jelenlegi nyomvonal a települések megközelítését, kiszolgálását oldja meg, valamint az egymástól meglehetősen távol haladó M3 és M4 autópályák közötti úthiányos térség feltárását segíti elő. Ezen túlmenően igen fontos területfejlesztő szerepe is lesz: éppen az előbbiekben említett, úttal kellően fel nem tárt (ezért elmaradott) országrész elmaradottságát hivatott csökkenteni.

A 4. sz. főút főváros közeli szakaszán Vecsés és Üllő elkerülése az M4 nyomvonalán megvalósult, így az agglomeráció területén az út jelenlegi problémái megoldódtak. Az út budapesti bevezetése a Ferihegyi repülőtér miatt is túlterhelt, az Üllői út kapacitástartalékkal nem rendelkezik, így ennek a nyomvonalnak autópályává fejlesztését csak az M4 autópályánál leírt módon, a forgalom megosztásával lehet előirányozni.

Az 5. sz. főút agglomerációs szakaszán Alsónémedi átkelési szakasza okoz problémát mind a községnek, mind a főutat igénybevevő távolsági forgalomnak. A községet elkerülő teherforgalmú út már üzemel, amely 5. sz. útként is szerepelhet, ezzel teljes mértékben tehermentesítve a települést.

Az 51. sz. főút M0 autópályához csatlakozó új szakasza elkészült, az útvonal agglomerációs szakaszán lényegi fejlesztés nem várható. Az M0 autópálya Duna-M5 közötti szakaszának továbbépítése esetén új M0 csomópont építése válik szükségessé.

A 6. sz. főút új nyomvonala teljes hosszban elkészült az M6-tal egyidőben. Az agglomerációs szakaszon fejlesztés nem, várható.

A 7. sz. főút érdi elkerülő szakasza megépült, az útvonal agglomerációs szakaszán további fejlesztés nincs előirányozva.

Az OTrT az M0 körgyűrűn kívüli térség tangenciális elemeinek szaporítása érdekében tartalmaz egy új nyomvonalú főutat „Gödöllő (3. sz. főút) – Vác térsége – Tahitótfalu (11. sz. főút)" nyomvonalon. Ez az útvonal a nagyobb térségi kapcsolatok megvalósításán túl tehermentesíti a térségben igen túlterhelt alsóbbrendű úthálózatot, ezzel felszabadítva az érintett településeket (Szadától Vácrátótig) az igen jelentős forgalmi terheléstől és ennek ártalmaitól.

Hasonló céllal szerepel az OTrT-ben a Szabadegyháza (62. sz. főút) – Adony – Ráckeve – Dabas – Újhartyán (M5) tervezett főút. A közlekedési tárca ezt a nyomvonalat időközben módosította és nem Szabadegyháza felé halad az új nyomvonal, hanem Százhalombatta (M11) - Duna-híd - Majosháza (51. sz. főút) nyomvonalon az M11 felé tart. A törvényi kötöttségek miatt ez utóbbi szakasz jelen tervben még csak térségi jelentőségű mellékútként van ábrázolva, de amennyiben a következő OTrT módosítás során az új nyomvonal törvényi jóváhagyást nyer, úgy az agglomerációs törvényben is átvezethető lesz.

Alsóbbrendű úthálózat

A rendezési program javaslata szerint az alsóbbrendű úthálózatnak

- lehetővé kell tennie az egymás mellett élő települések közlekedési kapcsolati igényének kielégítését, azaz (amennyiben különös indok ezzel szemben nincs) a közvetlen kapcsolatot biztosító elemekkel ki kell egészíteni a hálózatot,
- meg kell oldania a sugárirányú gyorsforgalmi és főutak közötti körirányú igények levezetését,
- alkalmasnak kell lennie a gyorsforgalmi hálózat forgalmának szétosztására, a csatlakozó - általában fejlődésnek induló - területek forgalmának össze-gyűjtésére.

A fenti igények összehangolt kielégítésére az agglomeráció területén több helyen volt igény és lehetőség. Problémát jelent a jelenlegi tervezésnél, hogy ezek a kérdések végső soron a további tervezések (települések rendezési tervei, szakági tervek, stb.) során pontosíthatók, a regionális tervezés mélysége, méretaránye nem teszi lehetővé az alsóbbrendű úthálózat tervezését. Az alsóbbrendű úthálózatból mindössze a térségi jelentőségű hálózati elemeket lehet ábrázolni. Ezért ezek a kérdések a településrendezési tervekben érvényesíthetők.

A térségi jelentőségű mellékúthálózati elemek az alábbiak:

- Tárnok (7. sz. főút) – Herceghalom (1. sz. főút)
- Csepel szigeti gerincút: Szigetszentmiklós-Szigethalom-Tököl
- Dunakeszi – Csomád – új főút – (Veresegyház/Őrbottyán)
- Pilisvörösvár nyugati elkerülő (M10 és 10. sz. főút között)
- Kistarcsa (3. sz. főút) – Pécel – Vecsés – Alsónémedi – Dunaharaszti (51. sz. főút) (az M0 autópálya melletti új területfelhasználások kiszolgálására, az autópályáról érkező forgalom terítésére).
- Százhalombatta (M11) – Duna-híd – Majosháza (51. sz. főút) (új főúthálózati kapcsolat az M0 autópályától délre a Dunántúl és az Alföld kapcsolatrendszerének bővítésére, a Főváros körüli áthálózat tehermentesítésére és az M0 autópályán bekövetkező havária kerülő útjaként keleti irányban a 405. sz. főút felé)
- Üröm M0 – Budakalász – Pomáz – Pilisszentkereszt – (Esztergom)
- Pomáz – Szentendre – Pilisszentlászló – (Esztergom)

Szakmai vitaanyagként elkészült „Az országos gyorsforgalmi és főúthálózat nagytávú terve és hosszú távú fejlesztési programja" című munka. Az elkészült terv nagytávú javasolt változata Százhalombatta térségében új Duna-híd megvalósítását tartalmazza. Jelenleg

szakmai vita tárgya az új kapcsolat pontos útkategóriája, ezért szerepel ez az útszakasz – a jogszabályok adta keretek között –a BATrT-ban térségi jelentőségű mellékútként. Hasonló a helyzet a Csepel szigeti gerincút esetében, amely várhatóan főút lesz, de a területrendezési tervek készítésére vonatkozó jogszabályi előírások miatt jelenleg csak térségi jelentőségű mellékútként ábrázolható.

Vasúti közlekedés

Az agglomeráció vasúti hálózata kialakult, új nyomvonallal járó, a területet lényegében érintő fejlesztés nincs előirányozva, mindössze két település külterületét érinti igen minimálisan a tervezett, Budapestet délről elkerülő vasútvonal nyomvonala. Viszonylag kismértékű nyomvonalmódosítások történnek az esztergomi vonalon A vasúti fejlesztése a pálya, megállók és állomások, valamint a gördülő állomány fejlesztésével történik, tehát a regionális terv méretarányében változás nem történik.

A térség, de nyugodtan mondhatjuk, hogy az ország közlekedési ellátása tekintetében is alapvetően új elemként fognak megjelenni a nagysebességű vasútvonalak, amelyek a nyugat-európai, fokozatosan fejlődő hálózathoz csatlakozva egyrészt kiválthatnak bizonyos légiforgalmi kapcsolatokat, másrészt (attraktivitásuknál fogva) csökkenthetik a közúti forgalom folyamatosan emelkedő részarányát.

Az OTrT szerint az agglomerációt érintő tervezett nagysebességű vasútvonalak az alábbiak:

- (Ausztria és Szlovákia) – Hegyeshalom és Rajka – Budapest (Ferihegy) – Röszke és Kübekháza – (Szerbia és Románia) (IV. sz. transzeurópai közlekedési folyosó hazai szakasza)
- (Horvátország) – Gyékényes térsége – Budapest (Ferihegy) – Záhony térsége – (Ukrajna) (V. sz. transzeurópai közlekedési folyosó hazai szakasza)

A nagysebességű vasútvonalak nagyon kötött paraméter-rendszer mellett tervezhetők, így időben ki kell jelölni a nyomvonalakat, hogy a lehető legkisebb, reális nagyságrendű kisajátítás terhelje a megvalósításukat.

További tervezést, egyeztetést igényel még a nagysebességű vasútvonalak fővárosba való bevezetése, illetve átvezetése, a kialakítandó állomás(ok) helye és viszonya a meglevő vonalakkal és állomásokkal. Olyan megoldás keresése célszerű, amely konszenzust tud teremteni a nagysebességű vonalak sebességigényének kielégítése és a vonalak fővárosi kapcsolata között. A keleti kapcsolatok az OTrT szerint Ceglédig közös nyomvonalon haladnak és itt ágaznak el uticéljuk felé, ezzel tehermentesítve a fővárost a kettős bevezetés helybiztosítási és forgalmi problémáitól, nem beszélve arról, hogy e megoldás építésileg, így pénzügyileg is előnyösebb.

A nyugatról, illetve délnyugatról érkező vonalak az OTrT-ben külön nyomvonalon érkeznek az agglomerációba és Budapestre. Az országos terv következő módosítása során célszerű lenne ezt a két nyomvonalat is összevonni még az agglomeráció területén kívül, ezzel itt is leegyszerűsödnének a szerkezeti, helybiztosítási és építési kérdések.

P+R parkolók

A terv kijelöli azoknak a településeknek a vasútállomási környezetét P+R parkolók elhelyezésére, amely állomásoknál az agglomerációból, vagy annak közvetlen környezetéből a vasúttal nem rendelkező településekről a lakosság a kötöttpályás hálózatot eléri.

Ezek az alábbiak:

- Vác

- Erdőkertes
- Gödöllő
- Tárnok
- Herceghalom
- Érd

Amennyiben a IV-es metró budai végállomása a Virágpiacig meghosszabbításra kerül, az itt történő egyéb közlekedésfejlesztésekkel együtt egy P+R parkoló is elhelyezésre kerül.

Légi közlekedés

Az agglomeráció, illetve Budapest területén fekszik a nagyobb távlatban is az ország legjelentősebb repülőtere, a Ferihegyi nemzetközi repülőtér. Bővítése fokozatosan történik, a terület erre rendelkezésre áll. A hazai és nemzetközi géppark lecserélődésével párhuzamosan a környezeti ártalmak területi kiterjedése fokozatosan csökkent (teljes megszűnésük természetesen nem lehetséges), így kevesebb építési és egyéb területi korlátozás szükséges.

A repülőterek kategorizálása az Országos Területrendezési Terv, illetve a területet érintő kormányhatározat szerint a következő:

- Országos jelentőségű polgári repülőtér: Ferihegy
- Kereskedelmi (nemzetközi) repülőtérré fejleszthető repülőtér: Budaörs
- Egyéb nyilvános és nem nyilvános polgári célú repülőtér: Tököl

Az egyéb kisebb repülőterek sorsa bizonytalan, a privatizáció során kialakult tulajdonosi réteg és a befektetési piac fogja eldönteni sorsukat: a repülésben vagy a repülőtér helyén épülő egyéb beruházásban lesz-e nagyobb haszon és ennek megfelelően változik a szerepük.

Kerékpáros közlekedés

A terv tartalmazza az OTrT új szerkezeti tervén szereplő, a korábbiakhoz képest jelentősen megváltozott országos kerékpárút törzshálózat elemit, valamint a térségi kerékpárút hálózat vonalait. Az országos hálózat elemei az OTrT törvényben szerepelnek, az ezeket kiegészítő térségi kerékpárutak (a Pest megyei terv alapján) az alábbiak:

- Budapest – Solymár – Pilisszentiván – Pilisjászfalu – (Dorog)
- Tahitótfalu – Sződliget – Szada
- Gödöllő – Pécel – Maglód
- Budapest – Maglód – Gyömrő – (Sülysáp)
- Maglód – Vecsés – Gyál – Alsónémedi - Dunaharaszti
- Budapest – Gyál – (Újlengyel)
- Érd – Törökbálint – Budaörs
- Biatorbágy – Telki – Perbál - Piliscsaba

Vízi közlekedés

A Duna, mint a Helsinki közlekedési folyosók egyike, elvileg jelentős közlekedési tényező lehetne az ország és az európai közlekedési rendszer életében.

Szükséges lenne egy olyan átfogó stratégia kialakítása, amely közvetítené a hajózás igényeit a pénzügyi, egyéb gazdasági, jogi (nemzetközi és hazai), idegenforgalmi ágazatok felé a kiránduló jellegű csónakforgalomtól kezdve a nemzetközi jacht-turizmuson át a távolsági személy- és teherhajózásig, illetve felölelné a hajózással kapcsolatos elvárásokat.

A Duna alkalmas lenne sokkal jelentősebb forgalom lebonyolítására is, az agglomerációs terv ezt lehetővé teszi a szükséges parti létesítmények későbbi megvalósításával együtt.

A kisebb kikötők (csónak, jacht), illetve a települések kisebb hajókikötőinek kijelölése a települések rendezési terveiben történik.

2.2.2 Budapest közlekedési terve

A főváros közlekedését komplex egységként kezelve – a területrendezési tervekben meghatározott nemzetközi és országos prioritások figyelembevételével – egy olyan, területileg differenciált rendszer kialakítása a cél (zónarendszer alapján), amely az élhető, gazdaságosan működtethető város folyamatosan fenntartható fejlődését biztosítja.

A közlekedésfejlesztés szempontjai:

- A közúti hálózat elmaradt elemeinek pótlása és a távlatban kívánatos településszerkezethez szükséges új elemek megvalósítása. A közúthálózat struktúrájának, hierarchiájának átértékelése.
- A közúti közlekedés nemzetközi, országos és agglomerációs kapcsolatainak javítása.
- A közforgalmú közlekedés gerincét alkotó gyorsvasúti hálózat bővítése, továbbfejlesztése, meglévő vonalainak rekonstrukciója. A tömegközlekedés versenyképességének megteremtése, annak biztosítása.
- A villamos hálózat racionalizálása, kapcsolati hiányosságainak megszüntetése mellett a településszerkezetbe illeszkedő bővítése.
- A nemzetközi légi, vasúti és vízi közlekedés szolgáltatási színvonala emelésének érdekében megfelelő területi kialakítás és a működéshez szükséges hálózati kapcsolatok megteremtése.
- A parkolás és a forgalomcsillapítás problémáinak területileg differenciált megoldása. A P+R parkolórendszer fejlesztése.
- A gyalogos- és a kerékpáros közlekedés színvonalának és lehetőségeinek bővítése a közterületi parkolás miatt elvesztett területek visszanyerésével, valamint új területek biztosításával.
- Az árufuvarozás, a logisztika fejlesztése.

Közúti közlekedés

A gyorsított tempóban megvalósuló, országos közlekedést meghatározó gyorsforgalmi úthálózat (autópályák, autóutak) legbelső körirányú eleme az M0-gyűrű, amely egyben a főváros közlekedésében a legkülső körirányú elem. Az ország legfontosabb sugárirányú autópálya elemei jelentőségüknél fogva az M0-gyűrű vonalán belüli területeken közvetlenül kapcsolódnak a fővárosi közúthálózathoz, de valójában nem tartoznak ahhoz.

Az országos főúthálózat jelentősége a fővároson belül a csatlakozó főutak kapcsán továbbra is megmarad. A főváros közúthálózata – már a motorizációs időszak előtti – tudatos városfejlesztésnek köszönhetően sugaras-gyűrűs térbeli szerkezetű volt, amely a hiányzó infrastrukturális elemek megvalósítása után is – a közlekedésföldrajzi adottságoknak megfelelően – lényegében megmarad. Eddig körirányú utak összefüggően csak a Hungária-gyűrű vonaláig épültek ki.

Budapest főúthálózatát és annak struktúráját a városfejlesztési-rendezési céloknak megfelelően, az országos és regionális területfejlesztési elképzelések figyelembevételével kell kialakítani. A főúthálózat a struktúrája szerint négyféle hálózati szerepre bontható:

- országos jelentőségű főúthálózat,
- fővárosi jelentőségű főúthálózat,

- kerületközi, kerületi jelentőségű főúthálózat,
- forgalomcsillapított főúthálózat.

Az országos jelentőségű főutak csoportjába a sugárirányú gyorsforgalmi és országos főutakhoz kapcsolódó fővárosi közúthálózati elemek, valamint az azokat összekötő Hungária-gyűrű, Körvasút menti körút tartozik. Szerepük a fővárosi közlekedés lehetővé tételén felül a nemzetközi, országos és agglomerációs kapcsolatok biztosítása is.

A fővárosi jelentőségű főutak csoportjába a város belső közlekedését, az egyes városrészek, központok összekapcsolásával biztosító, elsősorban körirányú útvonalak tartoznak. Többek között a Nagykörút–„budai körút", a Dózsa György út–Haller utca útvonal, a Szegedi út–Andor utca útvonal, a Hungária-gyűrűt bezáró Észak-déli alagút (melynek megvalósítása kapcsán – a lehetőségek figyelembevételével – minél több csomóponti kapcsolat kialakítása szükséges).
A kerületközi, kerületi jelentőségű főutak csoportjába az egyes városrészeken belüli közlekedést meghatározó utak tartoznak, amelyek folyamatossága sok esetben a szomszédos városrész területén is biztosított.

A forgalomcsillapított főúthálózatba a Nagykörút–„budai körút" vonalán belül elhelyezkedő elemek tartoznak. Feladatuk az összefüggő városközponti terület működésének biztosítása.

A közúthálózati struktúra tagolódása illeszkedik a területi megkülönböztetésen alapuló zónarendszerhez. Az egyes zónák közúti közlekedésfejlesztési céljai, és az azok megvalósításához szükséges meghatározó beruházások az alábbiak:

Belső zóna

A döntő részben nagyvárosi karaktert hordozó, zártsorú beépítéssel rendelkező belső zóna területét és a Nagykörút–„budai körút" vonalán belül elhelyezkedő főúthálózati elemek forgalomterhelését mérsékelni kell, néhány nagy kapacitású, sugárirányú főút teljesítőképességét visszaépítéssel kell csökkenteni.

A belső zóna területén a forgalomcsillapítást a közforgalmú közlekedés e zónát is érintő fejlesztése, valamint ezzel egyidejűleg az Átmeneti és Külső zónák közúti fejlesztése – elsősorban körirányú útvonalak kialakításával – teszi csak lehetővé. Ugyanakkor a motorizációs szint folyamatos növekedése miatt már azonnal meg kell kezdeni a Nagykörúton belül lévő területek forgalomcsillapítását. A belső zóna lakhatósága megtartásának ez elengedhetetlen feltétele.

Meghatározó beruházások:
- a zóna területén lévő, ahhoz kapcsolódó főúthálózati elemek forgalomcsökkentése, egyes elemek visszaépítése,
- a Moszkva tér átépítése,
- a Kelet-nyugati közúti alagút kiépítése.

Átmeneti zóna

A közúthálózat fejlesztésének egyik legfontosabb területe az átmeneti zóna, elsősorban az új körirányú hálózati elemek kiépítése terén. Az új körutak szerepe kettős: egyrészt direkt módon, szabad kapacitás biztosításával tehermentesítik a belső zóna főúthálózatát, másrészt – a mellék- és kerületközpontok felfűzésével – javítják azok közlekedési kapcsolatait. Meghatározó beruházások:
- a Körvasút menti körút megvalósítása,

- a Szegedi út–Nagy Lajos király útja–Fehér út–Kőrösi Csoma Sándor út–Ecseri út–Andor utca által alkotott gyűrű kialakítása,
- a Hungária-gyűrű részeként a Hamzsabégi út kiépítése, kapacitásának növelése,
- a szintbeni közúti-vasúti átjárók megszüntetése.

Elővárosi zóna

Az elővárosi zóna a közúthálózat fejlesztésének másik meghatározó területe. Az új körirányú hálózati elemek kiépítése mellett a külső városrészeket átszelő, a sugárirányú elemek kiváltására elkerülő utakat kell építeni. Az új körutak a belső zónát, az elkerülő utak az elővárosi zóna összefüggő lakóterületeit tehermentesítik. Meghatározó beruházások:
- az M0-gyűrű továbbépítése,
- a Külső Keleti (kerületi) körút megvalósítása,
- a 4. számú főút bevezető szakasza, a Csepeli gerincút kiépítése,
- a szintbeni közúti-vasúti átjárók megszüntetése.

Hegyvidéki zóna

A főúthálózat – a topográfiai kötöttségek miatt – csak korlátozottan bővíthető, ezért kiemelt fontosságú az észak-budai és a dél-budai területek felé irányuló közlekedési kapcsolatok javítása. Meghatározó beruházások:
- a Harsány lejtő és a Hidegkúti elkerülő út kiépítése,
- a Törökbálinti út és a Dél-budai tehermentesítő út összekötése,
- az Észak-déli közúti alagút kiépítése.

Duna menti zóna

A zóna területe a városi szövet kiterjedése szempontjából perifériális, mivel a Duna elválasztó hatása gátat szab az urbánus fejlődésnek. Az elválasztó hatás nagyságával arányos a partok közötti közlekedést biztosító hálózati elemek, a Duna-hidak fontossága. A Duna-hidaknak a városfejlesztésben betöltött szerepéhez csak a metróhálózat hasonlítható.

Új dunai átkelők létesítésére hídprogramot kell megvalósítani az átmeneti és az elővárosi zónákban tervezett körirányú útvonalak fejlesztésével összhangban. Duna-hidak építése nélkül a város működőképességének fenntartása, fejlesztési céljainak elérése lehetetlen. (Jelenleg a Nagykörút vonalán, illetve azon belül található a főváros közúti dunai átkelőkapacitásának 56%-a, a fővárosi Duna-part hosszának 14%-ra koncentrálódik az átkelési lehetőségek több mint fele.)

Meghatározó beruházások:
- az M0 autópályán a déli híd bővítése,
- az Újpest–Aquincum és a Csepel–Albertfalva hidak építése,
- a Galvani híd építése;
- a budai alsó rakpart meghosszabbítása, az adottságok figyelembevételével csomóponti kapcsolatai kapacitásának növelése.

Városi közforgalmú közlekedés

A közforgalmú közlekedés tervezése meghaladja a területi tervezés mélységét, de a Főváros közlekedésének távlati komplex megítélésének érdekében néhány szót szükséges erről a témáról is ejteni.

Az elmúlt évtizedekben, a főváros közforgalmú közlekedési hálózatának kialakításakor elsődleges szempont a mennyiségi igények kielégítése volt, a minőség – általában finanszírozási problémák miatt – háttérbe szorult. Mára Budapest közforgalmú közlekedése – a rendszerváltás okozta társadalmi-gazdasági átalakulás kényszerű hatásainak következtében – vélhetően túljutott a mélyponton. A jövőben a meglévő közforgalmú közlekedési hálózatot a minőség hangsúlyozására törekedve kell fejleszteni, a területfelhasználási és településszerkezeti adottságok figyelembevételével, hogy valódi alternatívája alakuljon ki az egyéni gépjármű-közlekedésnek.

Kötöttpályás közlekedés

A versenyképes alternatíva kialakulásához a közlekedési rendszer több elemének – gyorsvasúti hálózat, átszállócsomópontok, P+R parkolók, ráhordó közlekedési hálózat – együttes szerepvállalása, összehangolt fejlesztése szükséges. A gyorsvasúti hálózatba tartozó metró és a regionális gyorsvasúti elemek biztosítják a nagy utazási sebességet. Fejlesztésüket nemcsak a közforgalmú közlekedési hálózat, hanem a főváros teljes közlekedési rendszere szempontjából kiemelten kell kezelni. Az átszálló csomópontok, végállomások területei biztosíthatják azt az előnyt, amellyel az egyéni gépjármű-közlekedésen alapuló utazási forma nem rendelkezik, vagyis a közlekedés és a kereskedelmi-szórakoztatási- kulturális funkciók összekapcsolását.

Az előzőekben említett egyes városi zónák közforgalmú közlekedésének fejlesztése (hasonlóan a közúthálózathoz) különböző megoldásokat igényel.

A *Belső zóna* közforgalmú közlekedése elsősorban a gyorsvasúti hálózat bővítését, másodsorban a villamoshálózat rekonstrukcióját igényli, mivel az egyéni gépjármű-közlekedés és a közforgalmú közlekedése közötti munkamegosztás arányában (modal-split) a tömegközlekedés 80%-os részesedésének elérése a cél. Az *Átmeneti zónában* a közforgalmú közlekedés és az egyéni gépjármű-közlekedés közötti munkamegosztás arányában a tömegközlekedés 60–80%-os részesedésének elérése a cél. A tervezett mellékközpont-hálózat kialakítását a területfelhasználáson alapuló városrendezési eszközökön kívül a közforgalmú közlekedési hálózat fejlesztésével is elő kell segíteni. Az *Elővárosi zónában* a közforgalmú közlekedés és az egyéni gépjármű-közlekedés közötti munkamegosztás arányában a tömegközlekedés 50–70%-os részesedésének elérése a cél. Elsősorban a többi zónával is kapcsolatot biztosító kötöttpályás hálózatok sugárirányú elemeit kell továbbfejleszteni, valamint a külső kerületek alacsony intenzitású beépítéssel rendelkező területének ellátását biztosító autóbusz-hálózat szolgáltatási színvonalát kell nagymértékben emelni. A *Hegyvidéki zónában* a közforgalmú és az egyéni gépjármű-közlekedés közötti munkamegosztás arányában a tömegközlekedés 50–70%-os részesedésének elérése a cél. A morfológiai és városszerkezeti adottságok következtében a kötöttpályás hálózatok jelentős bővítésére nincsen lehetőség, ezért a meglévő közforgalmú közlekedési hálózatok fejlesztése során a minőségi fejlesztésre kell a hangsúlyt helyezni. A *Duna menti zónát* a közlekedésfejlesztés a területfelhasználásból adódóan észak–déli irányban csupán érinti. Itt nem keletkeznek jelentős utazási igények, nincsenek nagy forgalmat vonzó létesítmények.

A kötöttpályás nyomvonalak közül a legtöbb bizonytalanság a mai HÉV-vonalak fejlesztéséből, jövőbeni kialakításából, szerepéből adódik. A szentendrei, csepeli, ráckevei HÉV-vonalak összekötéséből létrejövő Észak–déli regionális gyorsvasút kialakítását, pontos nyomvonalának meghatározását várhatóan még több terv fogja befolyásolni.

Az elővárosi közforgalmú közlekedés (a főváros és az agglomeráció összefonódása, szimbiózisa folytán) kiemelt fontosságú. Az egyéni gépjármű-közlekedés terén az elmúlt időszakban ugrásszerűen megnőtt utazási igény a környezetéhez képest intenzív beépítésű és nagy kiterjedésű Budapest részéről csak korlátozottan elégíthető ki. A főváros és az

agglomeráció közötti közlekedési kapcsolatokban is érvényesíteni kell a Budapesten belüli közforgalmú közlekedés elsőbbségét, ami a kötöttpályás hálózatok és a kapcsolódó közlekedési létesítmények összehangolt fejlesztését igényli.

A kötöttpályás közlekedés fejlesztéséhez kapcsolódóan az érintett településeken a kerékpárút-hálózatot és különösen a P+R és B+R parkolóhálózatot indokolt fejleszteni. Az érdemi eredmények eléréséhez elengedhetetlen a Budapesti Közlekedési Szövetség (BKSZ) tényleges megalakítása, működtetése. Az első lépés a közös bérletrendszer, a tarifaközösség bevezetése.

A Főváros és az agglomeráció közötti kötöttpályás közlekedés fejlesztése céljából lépések történtek. Elkészült „A Budapesti elővárosi vasúthálózat fejlesztése projekt" c. munka, amely egy minőségen alapuló, komplex szemléletű, versenyképes közlekedési szolgáltatás kifejlesztését célozza. Ezeket a célkitűzéseket támasztják alá a KözOP keretében előirányzott pályázatok, amelyek fontos fejlesztéseket támogatnak (pl. Nyugati vonalcsoport, esztergomi, veresegyházi vonalak, P+R parkoló program).

Autóbusz-közlekedés

A távolsági és helyközi autóbusz-forgalom – ez utóbbiban a BKV Rt. is fontos szerepet játszik – az egyéni gépjármű-közlekedés térhódítása ellenére is megőrizte jelentőségét. Az autóbusz-forgalom valamennyi, a fővárosba vezető sugárirányú főutat igénybe veszi. A folyamatos fejlesztés eredményeképpen a nagy forgalmú autóbusz-pályaudvarok a belső zóna peremén, a Hungária-gyűrű mentén épültek ki. Az Árpád híd, Népstadion, Népliget, Etele tér autóbusz-pályaudvarok szervesen kapcsolódnak a meglévő és tervezett városi közforgalmú közlekedési hálózathoz, a Hungária-gyűrű villamosvonalához és a metróhálózathoz.

Feladat az autóbusz-közlekedés műszaki színvonalának emelése mellett az autóbusz-hálózat integrálása a városi közforgalmú közlekedési rendszerbe. Ebben a Budapesti Közlekedési Szövetség működése nagy segítséget nyújthat.

Vasúti közlekedés

A fővárosban a vasúti területek, vonalak az összefüggő városi szövetet megbontják. Az ily módon kialakult térségek között a megfelelő kapcsolatok hiánya miatt a közlekedés jelenleg akadályozott. Ugyanakkor az egymástól távol lévő városrészeket össze is kötik, a kiépített vasúti pályák nyújtotta közlekedési lehetőség azonban nincs kihasználva.

Budapest esetében a vasútfejlesztés keretében a kölcsönös előnyöket nyújtó együttműködés kialakítására kell törekedni, melyek három csoportba sorolhatók.

- Az ipari szerkezetváltás következményeként túlméretezetté vált vasúthálózat felesleges területeinek funkcióváltásával értékes területeket nyerhet a város a belső és az átmeneti zónákban (Rákosrendező, Józsefváros, Ferencváros pályaudvarokon). Az így megújuló területek ráadásul a környezetbarát közlekedési hálózat – a vasúti közlekedés – nyújtotta előnyökkel is rendelkeznek. Fejlesztésükben jelentős szerepet tölthet be az elővárosi vasúti közlekedés.
- Az elővárosi közlekedés bevezetésére a vasútvonalakat alkalmassá kell tenni, az ehhez szükséges 2., 3., 4. vágányok építése zömmel a mai vasúti területeken biztosítható. (Az átszállást biztosító állomások és pályaudvarok fejlesztése, újak kialakítása pedig egyúttal a kapcsolódó városi közforgalmú közlekedés fejlesztését is elősegíti.)
- A vasúti közlekedés – az országos és agglomerációs közlekedési igények kielégítésén túl - az elővárosi közlekedés fejlesztésével részévé válhat a főváros belső

tömegközlekedési rendszerének is, mivel távlatban mind a 11 vonalon bevezetésre kerül az elővárosi közlekedés.

A kombinált szállítási formák és a logisztikai szolgáltatások fejlesztésével a különböző szállítási módok – elsősorban a közúti szállítás és a vasúti szállítás – között szorosabb együttműködés alakítható ki. A Budapesti Intermodális Logisztikai Központ (BILK) részeként kiépült Soroksár Terminál pályaudvar és a Csepeli Szabadkikötő lehet a vasúti árufuvarozás központja. A BILK megvalósítása teremtette meg a lehetőséget a Józsefvárosi pályaudvar teljes felszámolására, a Kelenföldi pályaudvar konténerforgalmának, Budafok-Háros vasútállomás Ro-La forgalmának megszűntetésére.

Budapest déli területén alakultak ki – az országos terület- és közlekedésszerkezeti adottságoknak megfelelően – a meghatározó jelentőséggel bíró logisztikai központok. A soroksári BILK, a Csepeli Szabadkikötő és a nagytétényi Harbour Park egyaránt az Országos Logisztikai Központok hálózatába tartozik. Ezekhez a létesítményekhez csatlakozik majd a Ferihegy térségében tervezett logisztikai központ, amely a vízi közlekedés kivételével a többi közlekedési alágazatot integrálja.

Vízi közlekedés

A Duna–Rajna–Majna-csatorna megnyitásával Budapest részese lett az európai víziút-hálózatnak. A dunai vízi közlekedés lehetőségei jelenleg kihasználatlanok, távlatban is a bel- és külföldi idegenforgalomban van a legnagyobb jelentősége.

A hajózás és a dunai vízi közlekedés fejlesztésének irányvonalai az alábbiakban foglalhatók össze:

- Nemzetközi hajózás. A belvárosi nemzetközi hajóállomást – elsősorban a szárazföldi megközelítését – fejleszteni kell. Az üzemi funkciók elhelyezése számára a Lágymányosi hídtól délre eső területen – a kapcsolódó közúti beruházások megvalósítása után – nyílik lehetőség.
- Kishajó-forgalom. A nemzetközi és belföldi turisztikai, sportcélú kishajó-forgalom számára kikötési és kiszolgálási lehetőség a város északi és déli partszakaszain lévő öblökben, szigeteknél alakítható ki. Az igényektől függően fejleszthető többek között az Óbudai-sziget, a Téli kikötő, a Lágymányosi-öböl, a Hárosi-öböl.
- A közforgalmú hajózás szerepe a városon belüli forgalomban jelenleg jelképes, ennek ellenére esetleges fejlesztése környezetvédelmi szempontból támogatandó.
- Az áruszállítás vízi úton környezetvédelmi szempontból rendkívül kedvező. A Csepeli Szabadkikötő megtartásának egyik eszköze a logisztikai funkciókkal való kiegészítés lehet.

Légi közlekedés

A nemzetközi és a belföldi légi közlekedés fontossága folyamatosan növekszik, mind a személyszállítás, mind az áruszállítás terén. Ennek megfelelően folyik a Ferihegyi nemzetközi repülőtér fejlesztése, kapacitásának ütemezett bővítése.

A Ferihegy I. terminál – a polgári repülés fejlődésének megfelelően – továbbra is részt vesz a légiforgalomban. Az áruszállítás mellett a személyszállítás kisgépeit, a belföldi járatokat és a nemzetközi forgalom ún. fapados járatait közlekedteti. A Ferihegy II. terminál a nemzetközi légiforgalom központja. A légi közlekedés egyéb közlekedési alágazatok forgalomnövekedési ütemét meghaladó bővülése folytán a távlati utazási igények kielégítésére megépül a Ferihegy III. terminál.

A repülőtér közforgalmú kapcsolatainak javítását célozza a ceglédi vasútvonalnak a repülőtér közvetlen elérését biztosító nyomvonal-korrekciója, illetve az Észak-déli metróvonal Üllői út

alatti meghosszabbítása (alternatíva az Üllői út XVIII–XIX. kerületi szakaszán tervezett önálló gyorsvasúti rendszerrel szemben).

Gyalogos és kerékpáros közlekedés

Gyalogos közlekedés

A gyalogos közlekedés lehetőségei, infrastruktúrájának színvonala nagymértékben meghatározza egy-egy városrész lakhatóságát, összességében az egész város életminőségét. A gyalogosközlekedés az összekötő kapocs, a közlekedés járműveken alapuló rendszere és az életteret jelentő épített városi környezet között. Nemcsak közlekedési igényeket kiszolgáló műszaki infrastrukturális elem, hanem a közterületeket sok esetben meghatározva, jelentős városképformáló tényező is. A gyalogosközlekedésnek nagy súlya van a belvárosi területek rehabilitációjában (a forgalomcsillapítással és a parkolásszabályozással összhangban), a mellék- és alközpontok fejlesztésében, valamint jelentősen hozzájárulhat a közforgalmú közlekedés versenyképességének növeléséhez.

A városfejlesztési célként megvalósítandó, fejlesztési feladatok:

- a történelmi belváros meglévő gyalogoshálózatának megtartása, lehetőségeknek megfelelő kiterjesztése,
- a Dózsa György út–Fiumei út–Orczy út–Haller út vonalán belül eső területek rehabilitációjának szerves részeként gyalogos terek, utcák kialakítása,
- a mellék- és alközpontokban önálló, helyi jelentőségű gyalogoshálózatok kialakítása;
- az átszálló csomópontok, különösen az intermodális csomópontok gyalogosbarát átalakítása,
- a Duna-szigetek kedvezőbb megközelítése.

Kerékpáros közlekedés

A kerékpáros közlekedés az az emberi méretarányű, természetesnek mondható közlekedési forma, amely rövid távolságon (3–5 km) versenyképes mind az egyéni gépjármű-, mind a közforgalmú közlekedéssel szemben. A környezetbarát kerékpáros közlekedés – összvárosi hálózat hiányában – már városrészméretarányben is jelentős szerepet tölthet be a közlekedésben.

Az agglomerációs és országos hálózati kapcsolatokat is biztosító fővárosi kerékpáros főhálózat nagymértékben egybeesik a közúti közlekedés főúthálózatával, a városszerkezet által meghatározott forgalomáramlási irányoknak megfelelően. A kerékpáros főhálózatot Budapest Főváros Közlekedési Rendszerének Fejlesztési Terve határozza meg, folyamatos kiegészítéssel.

Új főútvonal, gyűjtőút kiépülésekor gondoskodni kell az adott keresztmetszeteken belül kerékpárút vagy kerékpársáv kiépítéséről. A kerékpárutak tervezése során törekedni kell mind a közúti, mind a gyalogos forgalomtól elkülönülő, önálló kialakításra.

A kerékpáros főhálózat kiépítésében a hangsúlyt az egyes városrészek belső hálózatának kialakítására kell helyezni. Az agglomerációs és országos kapcsolatok megteremtésének a városi közlekedésben nem, csak a turisztikai jellegű kerékpározásban van szerepe.

A részletesebb tervezések során abban az esetben, ha terület-átépítést folytatnak, forgalomcsillapítást, gyalogos övezetet, lakó-pihenő övezetet alakítanak ki, biztosítani kell a kerékpáros forgalombiztonságos körülmények közötti elvezetését is, megfelelő számú kerékpártárolóval együtt.

Parkolás, forgalomcsillapítás

Parkolás

Európa nagyvárosaiban a parkolás a közlekedéspolitika egyik meghatározó problémakörévé vált a motorizáció fejlődése és a gépjármű-ellátottság növekedése következtében. Budapest esetében a településszerkezetet is meghatározó közlekedési rendszer kialakítása során alapul vett területi differenciálás (zónarendszer) a parkolás kérdéskörére is kiterjeszthető. A parkolásszabályozás csak a város egészét érintő egységes koncepció alapján működhet megfelelően, és csak így alkalmazható a városfejlesztés-rendezés eszközeként.

A parkolásszabályozás (és parkolásgazdálkodás), valamint a megfelelő közforgalmú közlekedés együttesen jelentősen befolyásolják a közlekedési szokásokat, ennek megfelelően a parkolásszabályozás területileg differenciált feladat, amelyet a zónarendszer sajátosságai szerint kell kialakítani. A parkolás szabályozásáról fokozatosan át kell térni a lakossági szempontokat előtérbe helyező parkolásgazdálkodásra;

A belső városrészekben – a parkolásszabályozás, parkolásgazdálkodás révén – vissza kell nyerni a közterületek jelenleg felszíni parkolásra használatos területeinek jelentős részét a zöldfelületek kialakítására, valamint a gyalogos- és kerékpáros közlekedés felületeinek bővítésére. A közterületeken a gyalogosforgalom előnyben részesítése csak a parkolási problémák egyidejű megoldásával valósítható meg. Ellenkező esetben a belső városrészek – a lakófunkció szempontjából nézve – további értékvesztése is bekövetkezhet.

P+R parkolórendszer

A főváros P+R rendszere nagymértékben fejlesztendő mind mennyiségi, mind minőségi szempontból. Koncepcionálisan kijelenthető, hogy a P+R parkolók hálózatát Pesten a Hungária-gyűrű vonalán, illetve az azon kívüli területeken, Budán a „budai körút” vonala mentén lévő területeken kell kialakítani. A P+R hálózat elemeit a közforgalmú közlekedési ellátást meghatározó metró-, HÉV- és regionális gyorsvasúti vonalak, az elővárosi közlekedést biztosító vasútvonalak, a közúti gyorsvasúti vonalak végállomásainál, jó közúti kapcsolatot biztosító állomásainál kell kialakítani.

Forgalomcsillapítás, rehabilitáció

Fővárosi méretarányben biztosítani kell a belső zóna területén a közúti forgalom csökkentését a belvárosi területek rehabilitációjának, megújulásának elősegítésére. A mai közúti forgalomterhelés Pesten a Hungária-gyűrűn, illetve a Fiumei út–Orczy tér–Haller utca vonalán belül elhelyezkedő zártsorú, városias beépítésű területek; Budán a „budai körút” térségében elhelyezkedő, hasonló városi karaktert hordozó terület főúthálózatán nem tartható fenn. A forgalom csökkentését

- a külső városrészek körirányú közúti elemeinek, elsősorban a dunai átkelési lehetőséget biztosító hidak építése,
- a metró- és a regionális gyorsvasúti hálózat bővítése,
- a belváros észak-dél irányú kiterjesztése, a mellék- és alközpontok intenzív fejlesztése.

biztosítja.

A belső zóna területén javasolt általános forgalomcsillapítást, kapacitáscsökkentő átépítést csak a központi térségben átmenő forgalomként jelentkező terhelés számára alternatívát nyújtó tömegközlekedési, kerékpáros vagy közúti hálózati elemekkel összehangoltan, azok forgalomba helyezésével egy időben vagy később lehet megvalósítani. A belső zónai és egyéb tömegközlekedési megállókhoz kapcsolódóan B+R parkolókat kell kialakítani az optimális ráhordás elősegítése érdekében.

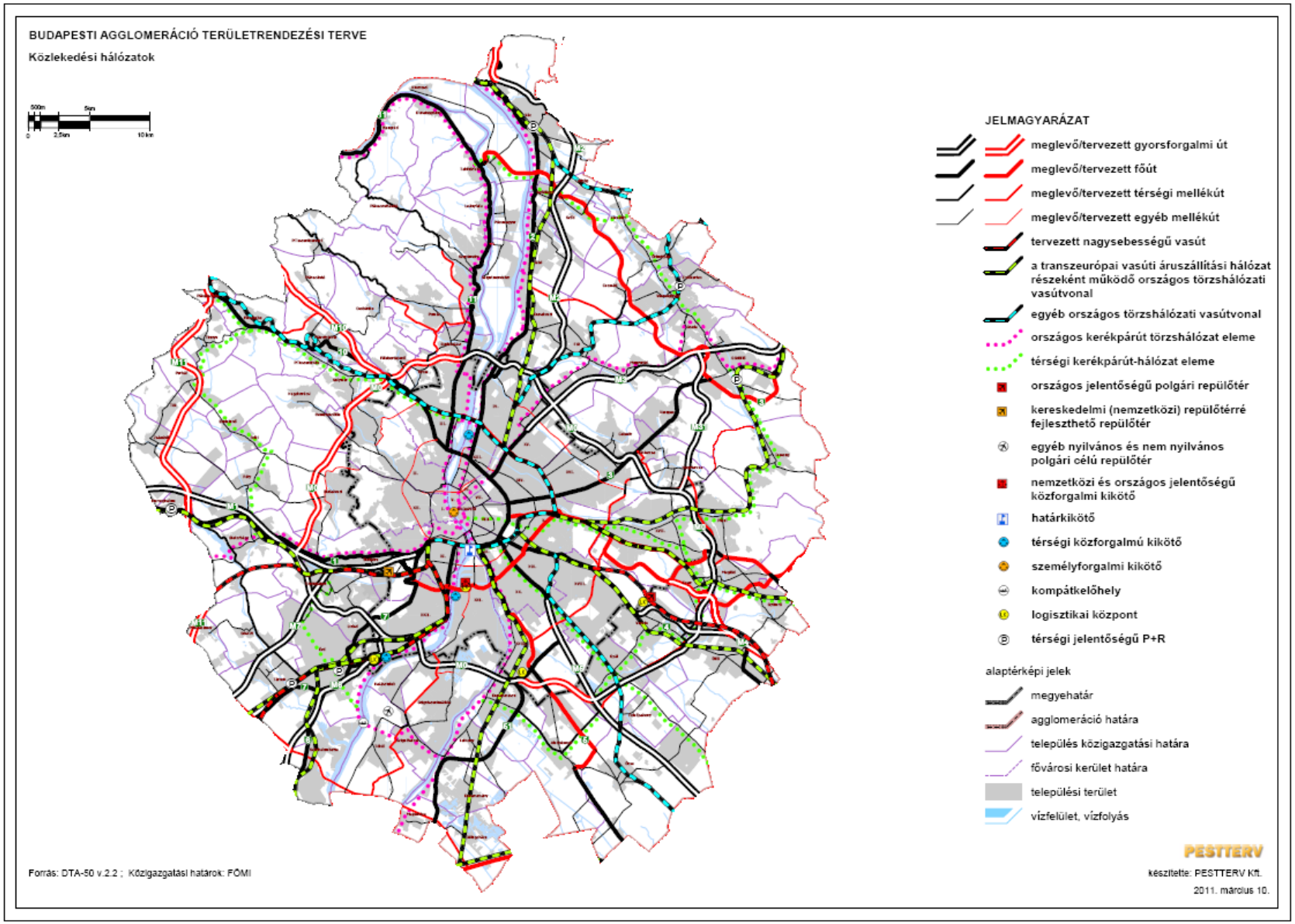
BUDAPESTI AGGLOMERÁCIÓ TERÜLETRENDEZÉSI TERVE
Közlekedési hálózatok
JELMAGYARÁZAT
meglevő/tervezett gyorsforgalmi út
meglevő/tervezett főút
meglevő/tervezett térségi mellékút
meglevő/tervezett egyéb mellékút
tervezett nagysebességű vasút
a transzeurópai vasúti áruszállítási hálózat részeként működő országos törzshálózati vasútvonal
egyéb országos törzshálózati vasútvonal
országos kerékpárút törzshálózat eleme
térségi kerékpárút-hálózat eleme
országos jelentőségű polgári repülőtér
kereskedelmi (nemzetközi) repülőtérré fejleszthető repülőtér
egyéb nyilvános és nem nyilvános polgári célú repülőtér
nemzetközi és országos jelentőségű közforgalmi kikötő
határkikötő
térségi közforgalmú kikötő
személyforgalmi kikötő
kompátkelőhely
logisztikai központ
térségi jelentőségű P+R
alaptérképi jelek
megyehatár
agglomeráció határa
település közigazgatási határa
fővárosi kerület határa
települési terület
vízfelület, vízfolyás
PESTTERV
Forrás: DTA-50 v.2.2 ; Közigazgatási határok: FÖMI
készítette: PESTTERV Kft.
2011. március 10.

2.3 Víziközművek fejlesztése

2.3.1 A vízi-közműveket érintő szabályozási irányelvek

A vízi-közművek szabályozása általában kettős célú, egyrészt szabályozni kell a meglevő és tervezett hálózatok és létesítmények területigényét, valamint a védelmüket biztosító biztonsági övezeteket, közöttük a vízbázis védelmét szolgáló hidrogeológiai védőidom területhasznosítást korlátozó helyfoglalását is. Másrészt szabályozni kell azokat a vízi-közmű fejlesztéseket igénylő elvárásokat is, amelyek részben a környezetvédelmi igények miatt jelentkeznek (szennyvíz talajba szikkasztásának a kizárása), részben a településeken a komfortosabb-urbánusabb életvitel lehetőségét szolgálják, hogy az egyes településeken a népességmegtartó képesség megmaradjon illetve javuljon.

A vízi-közmű hálózatok és létesítmények területigényének, kapcsolódó biztonsági övezetének, a hidrogeológiai védőidom kijelölésének szabályozása az ágazati szabványok és előírásoknak megfelelően egyértelműen szabályozhatók. Új szabályozási feladat a környezeti állapot javítását szolgáló és a komfortosabb-urbánusabb életvitel érdekében történő szabályozás.

2.3.2 Távlati vízellátási és szennyvíz-csatornázási feladatok

Az agglomeráció településfejlesztéseihez nagyrész felnőtt a vízi-közművek kiépítettsége. El lehet mondani, hogy a közműolló bezáródott, a szennyvízcsatornázás kiépítettsége utolérte a vízellátást. A megfogalmazott további beépítés-fejlesztésekhez megfelelő közműfejlesztések szükségesek különösen a gazdasági területeknél.

2.3.2.1 Vízellátás

A gazdasági területek a kistérségek településeinél általában külterületen a közlekedési infrastruktúra mentén, a kedvező közmű csatlakozási lehetőségektől távol kerültek kijelölésre.
A beépítés-fejlesztések megvalósulásának elhúzódása miatt lehetőség nyílik a vízi-közművek megfelelő szintű gazdaságos megválasztására.
A gazdasági területek vízellátásánál célszerű a meglévő és szabad kapacitással rendelkező regionális rendszerre, vagy a települési vízellátó hálózathoz csatlakozni.
Helyi új vízmű létesítése csak megfelelő gazdasági, vízminőségi, vízmennyiségi, és nem utolsó sorban üzemeltetési indokkal javasolható.
A mélységi vizek az agglomerációban általában vas-és mangántartalmúak, de a nitrát tartalom is fellelhető eges vízbázisoknál, melyek tisztításáról vízminőségi-javító programmal gondoskodni kell. Az elkövetkező időszakban a vas- és mangántalanítást folyamatosan kell figyelni és a fejlesztéseket az igényeknek megfeleleően kell biztosítani. Általánosnak mondható, hogy az agglomerációban a 100-300m közötti kutak vas- és mangántartalommal rendelkeznek.
A kistérségek fel nem használt logisztikai funkciójú gazdasági területeinek várható többlet vízigényei a következők:
Átlagos napi vízigénye: 7.500 – 15.000 m3/d,
312,5 m3/h, 86,8 l/s – 625,0 m3/h, 173,6 l/s
Napi csúcs vízigény: 11.250,0 – 22.500,0 m3/d
468,75 m3/h,130,2 l/s - 937,5 m3/h, 960.4 l/s
A vízigények biztosítására vízbázis-, víztisztítás-, hálózat és tározófejlesztés szükséges

A fel nem használt lakóterület fejlesztéséknél a települési hálózathoz csatlakozással kell a vízellátást biztosítani.

2.3.2.2 Szennyvízcsatornázás

Budapest agglomerációja, mint azt már többször említettük jelentős fejlődésen ment keresztül. A közműolló záródott. A települések szennyvízcsatornázása a nagy településfejlesztéseket megelőzően kerültek megfogalmazásra, sőt kiépítésre is. Ennek megfelelően az alaplétesítmények kapacitásnak meghatározásánál nem kerültek figyelembe véve a kistérségek igen jelentős többlet szennyvízmennyiségei. Ezért a szennyvízcsatornázás és szennyvíztisztítás részben más utakat jár be, mint a vízellátás. A gazdasági területek szennyvízcsatornázásánál szennyvíztisztításnál, amennyiben a település szennyvízelvezető rendszere nem rendelkezik szabad kapacitással, úgy vizsgálat kérdése, hogy önálló rendszer épüljön-e ki, vagy a meglévő rendszer fejlesztésére kerüljön sor.

Az **önálló rendszer azoknál a gazdasági területeknél javasolható** ahol rendelkezésre áll a tisztított szennyvizek befogadója, vízfolyás vagy szivárogtató rendszer. Az önálló szennyvízkezelés és elvezetés az agglomeráció keleti délkeleti szektoraiban, Dunakeszi, Gödöllő, Gyál, Monor kistérségeiben, - **kiemelten M0 autópálya, Ferihegy térségében** - indokolt és javasolható. Ezen kistérségeknél a kisvízfolyások - például a revitalizált Gyáli patak - és a szivárgásra alkalmas homokos altalaj lehet a tisztított szennyvizek befogadója. A szennyvizek elhelyezésére vonatkozóan elvi vízjogi engedélyes tervek készítése szükséges, a konkrét beruházások ismeretében.

A kistérségek fel nem használt logisztikai funkciójú gazdasági területeinek várható többlet szennyvízmennyisége a vízigények 85%: alapján: 6400,0 – 12.750,0 m3/d.

A lakóterületi beépítés-fejlesztések szennyvízelvezetését a település szennyvízelvezető rendszerével javasoljuk megoldani. A gazdasági területek szennyvízelvezetése önálló rendszerekkel is megoldhatónak tartjuk, mely megfelelő adottságokkal indokoltnak tekinthető.

2.3.2.3 Csapadékvízcsatornázás

Az agglomeráció csapadékcsatornázása több szempontból elmarad a másik két vízi-közműtől vízellátástól és a szennyvízcsatornázástól. A kialakult csapadék-csatornarendszerek változatos kiépítésben valósultak meg zárt gravitáció csőcsatornák, burkolt és földmedrű árokhálózatok, felszínközeli zárt csapadékcsatornák. A zártrendszerű csapadékcsatornák egyesített és elválasztott rendszerben üzemelnek. A fővárosban a központi belterületen egyesített rendszerű csatornahálózat épült ki, míg az új kertvárosi lakóterületeknél elválasztott rendszer kiépítésére kerül illetve került sor.

Az agglomeráció településeinél elválasztott csatornázásra van lehetőség. A községeknél illetve a városok kertvárosi lakóterületein, sőt központi belterületein is általában a csapadékvíz-elvezetés nyíltárkos, burkolattal ellátva, illetve földmedrű. A vízelvezetésre kialakult, illetve kialakított rendszert sokhelyütt feliszapolódott árkok, árok-szakaszok alkotják. A feliszapolódott nyílt árkok a település arculatát karbantartás hiánya miatt mindig rendezetlenné teszik.

A települések burkolt felületeiről összegyülekező csapadékvizek, egy 10-15 perces zápor esetén kedvezőtlenebb összetételű szennyezettséget mos le a közlekedési felületekről és folyik a felszíni vizeken keresztül a befogadóba, mint amilyen szennyezést a szennyvíz a

talajvízen keresztül juttat a felszín alatti vizekbe. Ezért a közeljövőben kiemelt feladatként kell kezelni a csapadékvíz elvezetésének, tisztításának kérdését is.

A vízellátástól és a szennyvízcsatornázástól eltérően mennyiségi mérések vízhozam utak melletti csatornahossz-adatok nem állnak rendelkezésre. Ahhoz hogy minőségi és mennyiségi szinteket, terveket lehessen készíteni, tisztában kell lenni a meglévő állapottal. A csapadékvíz megfelelő elvezetése a beépített területekről a közúthálózat, közterületek használhatóságának jelentős minőségváltozását eredményezi, az épített környezet műszaki állapotának megőrzésében játszik szerepet.

Elsődleges a **meglévő csatornarendszer folyamatos karbantartása, rekonstrukciója.** Meg kell vizsgálni a meglévő árkok milyen állapotúak, ha szükséges a mielőbbi tisztításukat el kell végezni, a felgyűlt iszap eltávolításáról folyamatosan gondoskodni kell. A nagy eséső csatornákat burkolattal kell ellátni.

A településfejlesztések megkövetelik, hogy a településközpontokban zárt csapadékcsatornázás jöjjön létre, még a községekben is. Ezért a csapadékvíz-elvezetés, csapadékcsatornázás tekintetében, feltétlen szemléletváltásnak kell bekövetkeznie, hogy a közlekedési infrastruktúrának megfelelő korszerű üzemeltethető rendszerek épüljenek ki.

A csapadékvíz-elvezetésnél mindig kérdés lehet a befogadó kapacitása. A csapadékcsatornázást meghatározza a lefolyás és csapadékviszonyok változása, valamint a vízminőségi kérdések. A közterület, úthálózat alapközműve a vízelvezetés. Vízelvezetés nélkül közterületen burkolt utat építeni nem lehet. A települések csapadékvíz-elvezetésénél a lefolyásviszonyok következtében megnövekedett csapadékhozamok levezetésére vízgazdálkodási módszereket kell bevezetni. A csapadékcsatornázás fontos elemévé léphet elő a csapadékvíz-tározás, és a csapadékvizek újrafelhasználása. Ez különösen igaz a nem megfelelő kapacitású illetve távol elhelyezkedő befogadók esetén. Szintén a szemléletváltáshoz tartozik, hogy a csapadékvizek a területen megtartásra kerüljenek. Ez esetben a zárt csatornák befogadója a szivárogtató rendszerek.

Az agglomeráció területén a belvizes településeknél a csapadékvízelvezető rendszerek kialakítása során szivárogtatás helyett elvezetőrendszerek megépítése szükséges. Gondoskodni kell a szivárgó és rétegvizek elvezetéséről. Zárt csatornák esetén is gondoskodni kell a rétegvizek, talajvizek szabályozását biztosító szivárgók kialakításáról.

2.4 Energiaközművek fejlesztése

2.4.1 Villamos energia rendszerfejlesztések

2.4.1.1 Tágabb térségre

A budapesti agglomeráció jelenlegi lehatárolt területe csak részben foglalja magába azokat a villamos országos és nemzetközi kooperáló hálózat részét is képező táppontokat, amelyek közvetlenül a főváros és szűkebb környezete ellátási rendszerét biztosítják. Ilyenek az albertirsai, a gödi, a martonvásári, és a tervezett bicskei, gödöllői, pomázi átvételi hálózati transzformátor állomások, közülük különösen a martonvásári közvetlenül az agglomeráció területi határán van, illetve a (tervezett) bicskei is a közvetlen külső szomszédságában.

Az országos villamos nagyrendszerek fejlesztései pedig éppen ezeket a táp- és csomópontokat érintik a jövőben, amelyektől ugyanakkor a főváros és agglomerációja profitál majd a többoldali ellátások, nagyobb kapacitásfejlesztések révén. Ezen - Budapesti agglomerációra is kiható legfontosabb - fejlesztések következők:

- A Bicske MAVIR 400/120 kV-os alállomás létesítése 2x250 MVA-es transzformátorral és a Martonvásár-Bicske közötti új 400 kV-os kétrendszerű távvezeték szakasz kiépítésével. Ide csatlakozhat a Hűvösvölgy-Biatorbágy-Bicske-Bánhida közötti meglévő 120 kV-os átviteli hálózat, annak fölhasításával, beforgatásával és a bicskei 120 kV-os gyűjtősínjére történő rácsatlakozással az agglomeráció nyugati területét beköti a nemzetközi vérkeringésbe és biztonságos fejlődését is elősegíti.
- Martonvásár és Győr közötti 220 kV-os hálózat átépítése kétrendszerű 400 kV-os hálózat kiépítése, amelynek felhasításával a gönyűi erőmű megkapja a végleges, 400 kV-os bekötését. Ez a középtávú, 2012-re tervezett fejlesztés közvetve szolgálja a déli területi kapacitásbővítést.
- Mártonvásár–Albertirsa között, ugyancsak 2012-ig megtörténik a 400 kV-os távvezeték második rendszere hiányzó szakaszainak felszerelése és kétrendszerű üzembe vétele, amely a dunamenti 220/120 kV-os csomóponti alállomás megerősítését is szolgálja.
- Martonvásár-Paks közötti 400 kV-os távvezeték felhasítása történik a középtávon megépülő Dunaújváros Nyugati 400/120 kV-os tr. alállomás táplálására, amely a hálózati szakasz nagyobb kapacitás lekötését eredményezi.
- Martonvásár–Litér közötti 400 kV-os távvezeték felhasítása várható 2016 körül, mivel a Székesfehérvár MAVIR 400/120 kV-os 2x250 MVA-es új alállomás ily módon alaphálózati csatlakoztatást kap. Az agglomeráció szempontjából ez is kapacitáscsökkentésként értékelhető.

A 400 kV-os átviteli hálózat távvezeték elemei a Budapesti agglomerációban
(A törvénytervezet melléklete szerint)

- (Albertirsa) – Göd
- (Albertirsa) – Martonvásár
- (Bicske) – Pomáz – Göd
- Göd – (országhatár - Szlovákia)
- Göd – (Sajószöged)
- Gödöllő – (Albertirsa) - Göd távvezeték felhasítási pontja
- (Martonvásár) – (Győr)

A 220 kV-os átviteli hálózat távvezeték elemei a Budapesti agglomerációban
(A törvénytervezet melléklete szerint)

- Budapest – (Detk)
- Göd – Budapest

- Ócsa – Budapest
- (Oroszlány) – Százhalombatta
- Százhalombatta – Budapest
- Százhalombatta – (Dunaújváros)
- Százhalombatta – (Martonvásár)
- Százhalombatta – Ócsa

2.4.1.2 A Budapesti agglomeráció területére

A magyar villamosenergia-rendszer hálózatfejlesztési terve szerinti változások, bővítések

A MAVIR Zrt. saját hálózatfejlesztési stratégiája szerint és az elosztói engedélyesek hálózatfejlesztései összehangolásával határozza meg saját és a 120 kV-os átviteli hálózatok MEH által jóváhagyott hosszú távú fejlesztéseket, amelyek ily módon a rendezési tervekbe is bekerülhetnek.

Rendszerfejlesztéssel a 120 kV-os elosztó és átviteli hálózata közép és hosszú távú fejlesztési stratégiája szerint készülnek, az ebben meghatározott főbb távlati célok szerint, amelynek egyik fő feltétele, hogy a 120 kV-os elosztóhálózatnak biztosítani kell a megtermelt és importált villamos energia eljuttatását a fogyasztói körzetekbe, az előírt minőségi szinten, a hazai erőművek termeléselosztásától függetlenül, továbbá a hálózati szűkületek feloldásával, átviteli hálózati táppont sűrítéssel, a burkoltsági fok növelésével és a hálózati átviteli kapacitás szükség szerinti növelésével kell a rendszerbiztonságot fenntartani.

A legfontosabb, térségi jelentőségű átviteli hálózatfejlesztések az agglomeráció területén:

- A gödöllői 120/20 kV-os alállomás 400 kV-os táplálást kap az Albertirsa–Göd–országhatár közötti szakasz felhasításával és a tervezett gödöllői 400/120 kV-os alállomásba történő becsatlakozással, mivel a jelenlegi alállomás 120 kV-os táplálása a Mátra Erőmű 100 MW-os gépegységeit rövidesen leállítják. A megnövelt alállomás helyigényét a rendezési tervben biztosítani szükséges.
- A Göd–Pomáz–Bicske közötti új 400 kV-os kétrendszerű átviteli rendszer kiépítését várhatóan 2014 körüli időszakra tervezi az iparág, amellyel megvalósulhatna a Budapestet övező: „400 kV-os körgyűrű”, annak a biztonságos ellátást növelő hatása. Ennek nyomvonalvezetését az M0 körgyűrűvel összehangoltan lehet optimálisan megoldani, illetve ameddig lehetséges, a Göd–Pomáz–Kaszásdűlő közötti 120 kV-os meglévő hálózattal közel párhuzamosan, „zónába” sűrítve, helyet biztosítani számára.
- Az ELMŰ Hálózati Kft. ellátási területén 120 kV-os távvezetékhálózati szabványosítás és rekonstrukció szükséges:
  - a Soroksár–Üllő közötti szakaszon,
  - a Zugló –Kőbánya I.–II. (Rákosfalva) szakaszon,
- Az ELMŰ 120 kV-os kábelhálózatán rekonstrukció készül:
  - Kőtér–Katona J. u. közötti szakaszon,
  - Népliget –Kőbánya I.–II. között.
- Új 120/középfeszültségű transzformátor alállomások 2009–2015 között
  LACZ – Laczkovich u.
  VECS – Vecsés
- Középtávon, 2015–2020-ra tervezett alállomások:
  KOLO – Kolossy tér
  ORME – Őrmező
  PECL – Pécel
  PILV – Pilisvörösvár
  TAHI – Tahi út
  UJHA – Újhartyán

WEST – Westend

Az átvitelt befolyásoló 120 kV-os elosztó hálózat:
(A törvénytervezet melléklete szerint)

- Budapest [Kelenföldi Erőmű] – Százhalombatta
- Budapest [Kispesti Erőmű] – Budapest [Kőbánya] – Budapest [Pestlőrinc]
- Budapest [Kőbánya] – Budapest [Zugló]
- Budapest [Népliget] – Budapest [Albertfalva]
- Budapest [Népliget] – Budapest [Kőbánya]
- Budapest [Soroksár] – Dunaújváros
- Budapest [Soroksár] – Százhalombatta
- Budapest [Népliget] – Budapest [Kispesti Erőmű]
- Ócsa – Budapest [Csepeli Erőmű] – Budapest [Csepel Gyártelep]

Térségi ellátást biztosító 120 kV-os elosztó hálózat:
(A törvénytervezet melléklete szerint)

- (Albertirsa) – Budapest [Soroksár]
- Budaörs – Budapest [É-Budai Erőmű] - (Bicske) felhasítási pontja
- Budapest [Angyalföld] – Budapest [Zugló]
- Budapest [É-Budai Erőmű] – (Bicske)
- Budapest [Pesthidegkút] – Budapest [É-Budai Erőmű] - (Bicske) felhasítási pontja
- Budapest [Pestlőrinc] – Budapest [Soroksár]
- Budapest [Virányos] – Budapest [É-Budai Erőmű] - (Bicske) felhasítási pontja
- Budapest [É-Budai Erőmű] – Budapest [Újpesti Erőmű]
- Budapest [É-Budai Erőmű] – Göd
- Budapest [Kőbánya] – Gödöllő
- Budapest [Soroksár] – Budapest [Kőbánya]
- Budapest [Újpesti Erőmű] – Budapest [Angyalföldi alállomás]
- Budapest [Újpesti Erőmű] – Göd
- Budapest [Békásmegyer] – Budapest [É-Budai Erőmű] - Göd felhasítási pontja
- Budapest [Kelenföld] – Budapest [Lágymányos]
- Budapest [Kelenföld erőmű] – Budapest [Albertfalva]
- Budapest [Csepel] – Budapest [Népliget] - Budapest [Albertfalva] felhasítási pontja
- Budapest [Zugló] – Budapest [Újpalota]
- Szigetszentmiklós – Budapest [Soroksár] - Százhalombatta felhasítási pontja
- Fót – Göd
- Göd – Vác
- Göd – (Rétság)
- Vác – Göd - (Rétság) felhasítási pontja
- Gödöllő – (Lőrinci)
- Budapest [XXII. Ker.] – Százhalombatta - Budapest felhasítási pontja
- Érd – Százhalombatta - Budapest felhasítási pontja
- Üllő – (Albertirsa) - Budapest [Soroksár] felhasítási pontja

2.4.2 Szénhidrogén energia hálózati rendszerfejlesztés

2.4.2.1 Tágabb térségre

A nagynyomású földgáz csővezetékhálózati rendszer Budapestet ellátó ún. „belső gyűrűje a budai oldalon még nem zárult. A pilisvörösvári csomópontból indított át zárása Budaörs térségében várhatóan a középtávú időszakban megépül. A „külső gyűrű" budai íve, amely az agglomeráció ellátása szempontjából a legfontosabb, már jó ideje üzemel. Hiányzik ellenben a tágabb térséget feltáró és azt a külső gyűrűt tehermentesítő, az M0 körgyűrű nyomvonalát követő nyugati ív kiépítése a Komárom–Esztergom megyei nagyobb ipari parkok feltárásával (lásd az elvi nyomvonalvázlatot).

A nemzetközi megállapodások szerint Magyarországot is átszelő nagynyomású földgáztávvezeték hálózat (a Nabucco vezeték) jelenleg ismert nyomvonala szerint „keresztbe szeli" az országot, nem tisztelve a műszaki infrastruktúra zónák területtakarékos tengelyeit. Másik hibája, hogy nem köt be a hazai országos csomópontba (a vecsési gázfogadó és elosztóba), azaz megcsapolási lehetőség nélkül rátáplál a baumgarteni (ausztriai) táppontba.

Nemzetközi és hazai szénhidrogén szállítóvezetékek a Budapesti agglomerációban
(A törvénytervezet melléklete szerint)

- (Ausztria - országhatár - Győr) – Pilisvörösvár – Dunakeszi – (Zsámbok)
- (Battonya - Algyő – Városföld) – Százhalombatta
- (Kápolnásnyék) – Vecsés
- Százhalombatta – Budapest
- Százhalombatta – (Hetes - Berzence - országhatár - Horvátország)
- Százhalombatta – (Kápolnásnyék)
- Százhalombatta – Rajka - országhatár – (Szlovákia)
- (Szlovákia - országhatár) – Vecsés – Százhalombatta
- (Tiszaújváros) – Százhalombatta
- (Ukrajna - országhatár - Fényeslitke - Tiszaújváros) – Százhalombatta
- (Ukrajna - országhatár - Vásárosnamény - Tiszaújváros - Füzesabony - Szolnok) - Százhalombatta
- (Ukrajna - országhatár - Vásárosnamény - Tiszaújváros - Zsámbok) – Vecsés – Százhalombatta
- (Városföld) – Százhalombatta – Pilisvörösvár – (Győr)
- (Városföld - Adony) – Százhalombatta

2.4.2.2 Szűkebb térségre

A budapesti agglomeráció nagynyomású földgázhálózati rendszere a mindenkori igényeknek megfelelő mértékben és ütemben épült ki napjainkig. Az elavult hálózati szakaszok rekonstrukciója is tervszerűen történik.

Hiányzik ellenben a meglévő, több mint 60 éve épült: ún. Barátság I. kőolajvezeték rekonstrukciója Gyál–szlovák országhatár–Léva között. Környezetvédelmi, stratégiai és a sűrűn lakott agglomerációs térség védelme szempontjából ez a beavatkozás sürgetően szükségessé válik, lehetőleg a meglévő csővezetékhálózat védőzónájába történő telepítéssel.

Térségi szénhidrogén szállítóvezetékek a Budapesti agglomerációban
(A törvénytervezet melléklete szerint)

- (Algyő) – Vecsés
- Budapest [Albertfalva] – Budapest [Gazdagrét]
- Érd – Százhalombatta - Budapest [Albertfalva] felhasítási pontja

- Gödöllő – Vecsés - Vác felhasítási pontja
- Kisoroszi – (Ausztria - országhatár - Győr) - Pilisvörösvár - Dunakeszi - (Zsámbok) felhasítási pontja
- Pilisvörösvár – Budapest [II. ker.]
- Pilisvörösvár – Pilisszentkereszt
- (Rétság) – Vácrátót – Vecsés - Vác felhasítási pontja
- Százhalombatta – (Kápolnásnyék)
- Százhalombatta – Vecsés
- Százhalombatta – Vecsés – Budapest [Ferihegy]
- Tököl – Vecsés - Gyál - Budapest [Csepel] felhasítási pontja
- (Városföld) - Százhalombatta
- Vecsés – (Balassagyarmat)
- Vecsés – Gyál – Budapest [Csepel]
- Vecsés – Gyömrő – (Monor)
- Vecsés – (Hajdúszoboszló)
- Vecsés – Üllő – (Újhartyán)
- Vecsés – Vác
- Veresegyház – Vecsés - Vác felhasítási pontja
- Zsámbék – Százhalombatta - Budapest [Albertfalva] felhasítási pontja
- Zsámbék – Tinnye

2.4.3 Szabályozás-változtatási javaslatok

A hazai energiapolitikai főbb dokumentumok és az Európai Unió 2009/28/EK AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS IRÁNYELVEI a megújuló energiaforrásból előállított energia támogatásáról, továbbá a 2009/548/EK EURÓPAI BIZOTTSÁG HATÁROZATA értelmében Nemzeti Megújuló Energiahasznosítási Cselekvési Terv értelmében (2010. június 30. határidővel benyújtandó) Magyarország teljes energiafelhasználásának mintegy 13%-át kell az ország vállalása szerint megújuló energiaforrás-bázison megtermelni, ill. átállítani a hagyományos energiahordozói ellátást ezekre az új rendszerekre 2020-ig.

Más, ugyancsak elfogadott vállalások szerint ez az arány 20%-ra növelendő (a Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia szerint, ill. az EU 2020 Stratégiához adott hazai vállalás szerint) 2020-ig.

Mindezekre elkészültek a dinamikus költségelemzéssel alátámasztott (Green-X modellé s HUN-RES modell szerint) megújuló energiaátalakítási preferált technológiák, amelyek tömeges elterjedése várható már 2011-től kezdődően. Az egyes energiatermelő bázisoknak és ellátó új rendszereiknek telepítésére nincsenek hazai előírások, behatárolások, területrendezési szabályozások, kivéve a szélenergia-bázisú erőművi telepítési rendeletet, amelyet ugyancsak a tömeges építési szándék miatt kellett megalkotni a közelmúltban.

A preferált technológiák ismeretében a következő országos szabályozási előírás megalkotása válik sürgősen szükségessé:

1. Közvetlen napenergiát villamosenergiává átalakító – fotovillamos (PV) elemekből álló, különböző kapacitású naperőmű létesítésére, a napcellák méretére, elrendezésére (állíthatóságára) stb., védelmére, helyszükségletére, építésére, üzemvitelére, hálózati csatlakoztatás-módjára stb. vonatkozó előírások.

2. Lakossági, önellátó (autonóm) rendszerfejlesztés módja, a napelemek telepítésére vonatkozó korlátozások előírása (tetőre, homlokzatra, földre telepítve stb.).

3. A napenergia sugárzását hőenergiaellátásra használó napkollektoros rendszerek telepíthetősége: tetőre, földre telepítve, közterületre stb.

4. Szélerőművek térségébe kerülő, hidrogén előállító és tároló berendezések (elektrolízis technol.), hidrogéntöltő állomások telepíthetősége.

5. Geotermikus fűtőművek, termelő és visszasajtoló kutak, belterületi telepíthetősége, „közelhő" ellátó rendszerek szabályozása.
   Ilyen rendszerek építése várható Budapesten, az északi, észak-keleti peremkerületekben, az agglomerációban pedig Göd térségében, továbbá a veresegyházi meglévő rendszerek tervezett bővítési területén.

6. Geotermikus erőművek kialakítása, védőtávolsága, termelő és visszasajtoló kutak létesítése, üzemvitele, összeköttetése, biztonsági berendezései, a leágazó távhőellátó és villamos energia táphálózati rendszerkialakítás (belterületi kábel megoldás stb.) szabályozása.
   Ilyen erőmű várható Tököl–Százhalombatta térségében, illetve további kutatások révén az agglomeráció déli területén.

7. Biomassza alapú (állati és növényi eredetű) biogáz termelő belterületi üzem, alapanyag tárolótér, fermentáció utáni biotrágya kezelés, elszállításmód szabályozása.

8. Passzív napenergia-hasznosító beépítési terület, tömb, új falu, új üdülőterület rendezési szabályozása, tájolási, benapozási, zöldövezeti védelmi zóna, árnyékoló elemek, szélárnyék kialakítás stb. szabályozása.

9. Távfűtőművek biomassza bázisú átalakítóművi kialakítási, tárolási, zajterhelési feltételei (hagyományos biomassza tüzelésre, vagy faelgázosító vagy pirolízis technológiával).

10. Távfűtőművek geotermikus energiabázisú átalakítóval történő rekonstrukciójának feltételei belterületen.

11. Energia célnövény-termesztés (lágyszárú, fás szárú, különböző növényféleségek telepítésével, letermelésével foglalkozó előírások, szabályozások).

12. Vízerőművek korszerű szabályozási, engedélyeztetési előírásai, különböző teljesítményekre (mini, törpe, kis, közép és nagyteljesítményű).

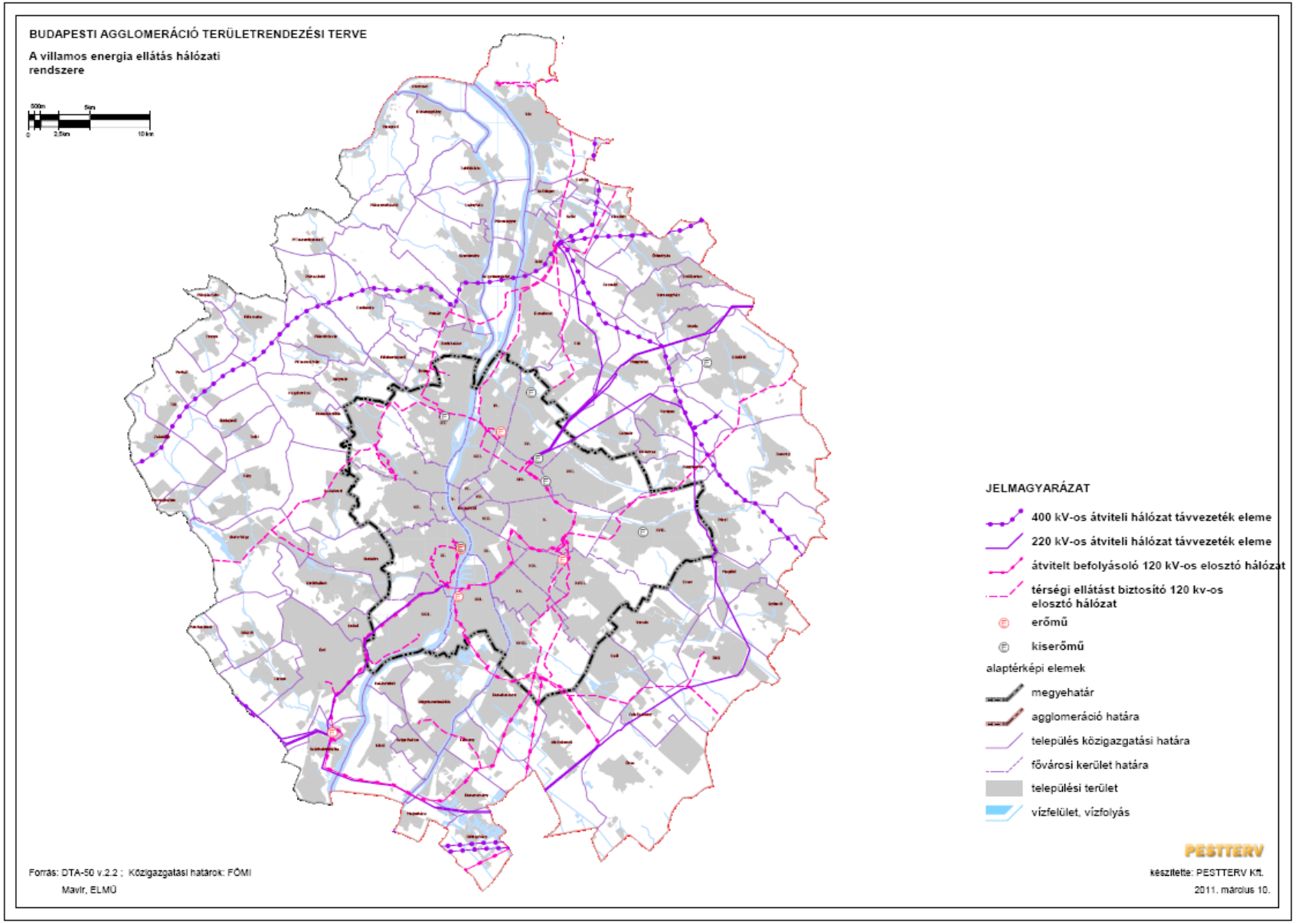
BUDAPESTI AGGLOMERÁCIÓ TERÜLETRENDEZÉSI TERVE
A villamos energia ellátás hálózati rendszere
JELMAGYARÁZAT
400 kV-os átviteli hálózat távvezeték eleme
220 kV-os átviteli hálózat távvezeték eleme
átvitelt befolyásoló 120 kV-os elosztó hálózat
térségi ellátást biztosító 120 kv-os elosztó hálózat
erőmű
kiserőmű
alaptérképi elemek
megyehatár
agglomeráció határa
település közigazgatási határa
fővárosi kerület határa
települési terület
vízfelület, vízfolyás
Forrás: DTA-50 v.2.2 ; Közigazgatási határok: FÖMI
Mavir, ELMÜ
PESTTERV
készítette: PESTTERV Kft.
2011. március 10.

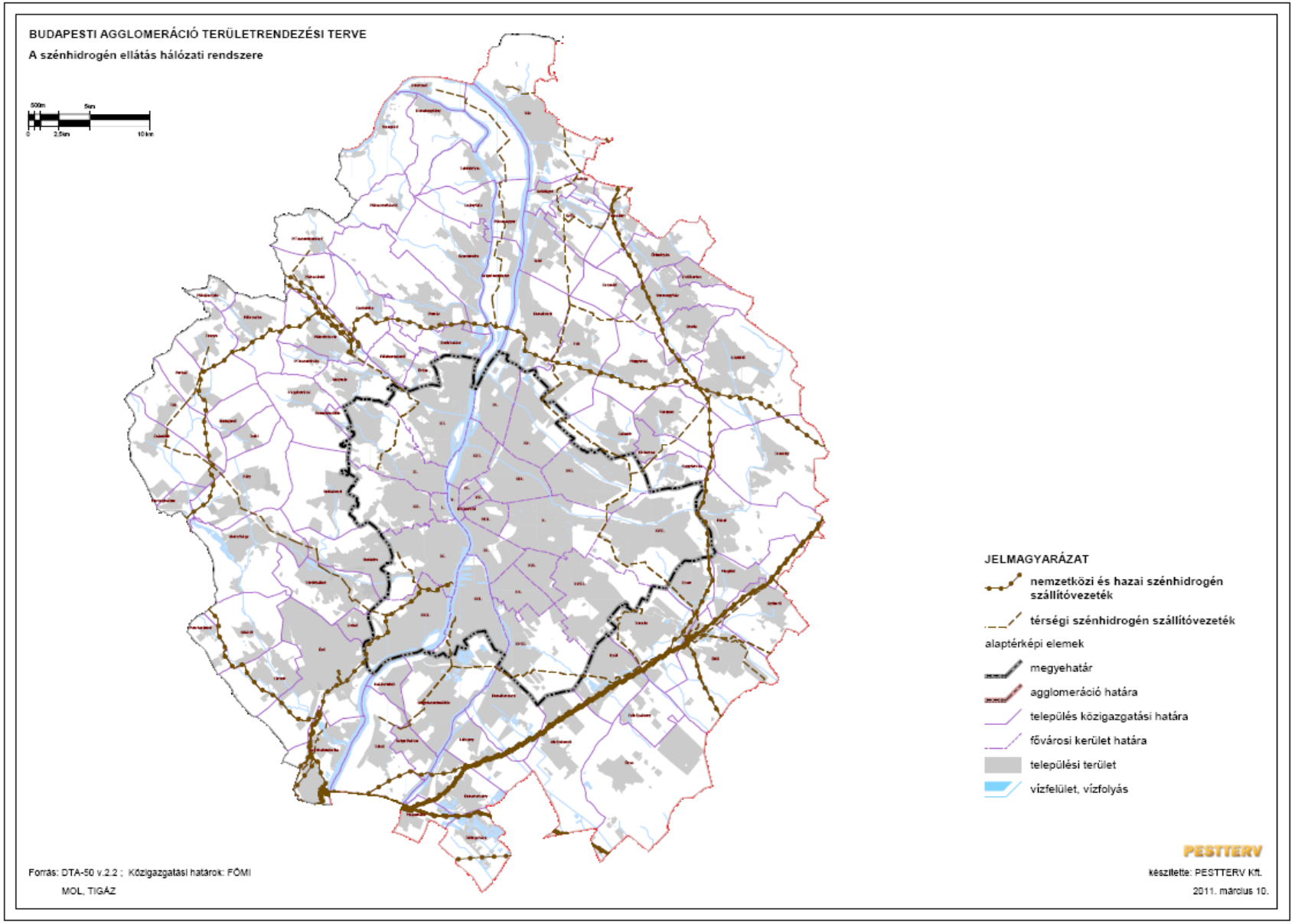
BUDAPESTI AGGLOMERÁCIÓ TERÜLETRENDEZÉSI TERVE
A szénhidrogén ellátás hálózati rendszere
JELMAGYARÁZAT
nemzetközi és hazai szénhidrogén szállítóvezeték
térségi szénhidrogén szállítóvezeték
alaptérképi elemek
megyehatár
agglomeráció határa
település közigazgatási határa
fővárosi kerület határa
települési terület
vízfelület, vízfolyás
Forrás: DTA-50 v.2.2 ; Közigazgatási határok: FÖMI
MOL, TIGÁZ
PESTTERV
készítette: PESTTERV Kft.
2011. március 10.

2.5 Környezetvédelem, környezetgazdálkodás

A Budapesti Agglomeráció Területrendezési Terve felülvizsgálata során megállapításra került, hogy a helyesnek és időtállónak bizonyultak a hatályos terv és törvény környezeti célkitűzései. Azokban a változó környezeti helyzet ellenére sem szükségesek jelentős változtatások. Budapest főváros és Pest megye időközben elkészült és elfogadott területfejlesztési dokumentumai és környezetvédelmi programjai is megerősítik, hogy a környezetminőséget az „élhető régió" és a versenyképes, fejleszthető térség alapvető értékének, a környezettel kapcsolatos célkitűzések összefoglaló, meghatározó elemének kell tekinteni.

A környezet minőségét a területrendezési terv is szélesen értelmezte, egyaránt beleértette:

- a táji, természeti és művi környezet meglévő elemeinek értékeit, azok minőségét,
- a környezet védendő elemeinek *(a levegőnek, a talajnak, a víznek a csendnek)* városi életfeltételeket - *egyben ingatlanértéket, fejlesztési lehetőségeket egyaránt* - befolyásoló minőségi jellemzőit,
- a települési környezet kultúráltságát, színvonalát, esztétikumát és hygénéjét, mint a városi élet minőségét, komfortját és a fejlesztést egyaránt befolyásoló minőségi tényezőket.

Fenti elemek közül az első kettő alakításában rendelkezik a területrendezés használható eszközkészlettel.

Mint az a Budapesti Agglomeráció hatályos területrendezési terve megalapozó helyzetértékelésében, mint a felülvizsgálatot megalapozó helyzetértékelésben bemutatásra került, hogy **a környezet állapota, a környezeti elemek szennyezettsége, a települési környezet minősége - *ugyan területileg rendkívül differenciáltan* - de az élet minőségét, a további fejlesztést befolyásoló, korlátozó tényező.**

A térség tervezett - *eddig megfogalmazott fejlesztési koncepciókban javasolt* - jövőbeli funkcióinak, szerepeinek betöltéséhez éppúgy nélkülözhetetlen a megfelelő környezetminőség, mint az itt élő polgárok számára az emberi élet *(a lakás, a munka és a pihenés)* egészséges feltételei biztosításához.

2.5.1 A Budapesti Agglomerációra vonatkozó környezeti célkitűzések

A Budapesti agglomeráció ismert *(alábbiakban a szakmai dokumentumok másodelemzésével összefoglalt)* környezeti problémáinak megoldására a térség egésze *(mint Budapesti Agglomeráció Fejlesztési Tanácsa)* illetve a térségi szereplők a Főváros és Pest megye külön-külön is rendelkezik olyan korszerű környezetvédelmi programokkal, amelyek célkitűzései

- összhangban vannak a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Stratégia, illetve a III. Nemzeti Környezetvédelmi Program célkitűzéseivel,
- megvalósításuk pedig hozzájárul a térség fő célkitűzése: az élhetőség, lakhatóság *(közte az egészséges környezet)* javításához.

A hatályos környezetvédelmi programok közül a **Budapesti Agglomeráció környezetgazdálkodási kiemelt programja** *(2006)* az a dokumentum, amely a legtöbb olyan elemet tartalmazza, amelynek a területrendezési tervezéshez is van kapcsolata.

A térségi környezetgazdálkodási kiemelt program az alábbiakat fogalmazza meg:

A program elemei között **kivastagításra** kerültek azok az elemek, amelyek a területrendezési terv eszközeivel is elősegíthetők.

A Budapesti Agglomeráción belül a gazdasági versenyképesség fokozásához, valamint az "Élhető régió", a minőségi élet kialakításához alapvető fontosságúak:

a) A környezetállapot rögzítésére, változásának figyelemmel kísérésére alkalmas mérő és monitoring rendszer fejlesztése.
Célok:
- a környezet minőségi állapotának differenciált megismerése, a változás naprakész figyelemmel kísérése, a környezeti adatok közérdekűségének biztosítása,
- a környezeti állapot jellemzésére alkalmas összetevők közérthető bemutatása.

b) A települési környezetminőség fejlesztése, vagyis szennyvízelvezetés és tisztítás, levegőtisztaság védelem és zaj elleni védelem megteremtése.
Célok:
- Olyan levegőminőség elérése és fenntartása, amely nem jelent egészségügyi kockázatot a fővárosban és az agglomerációban élők számára.
- A települési zöldfelületek megőrzése és fejlesztése.
- Véderdők létesítése.
- A közlekedési útvonalak mentén „biofalak” telepítése.
- Szennyvízkezelő telepek modernizálása.
- A hasznosítható szennyvíziszap arányának növelése és hasznosításának elősegítése.
- Zajgátló védőövezetek kijelölésének általánossá tétele a zajszennyezéssel frekventáltan érintett térségekben.
- A zajszennyezés csökkentését célzó műszaki fejlesztések támogatása.

c) Vízvédelem, vízgazdálkodás
Célok:
- az ivóvíz- és termálvízkészlet védelme, célszerű és takarékos felhasználása,
- az EU Víz Keretirányelv teljesítése,
- az árvízveszély elleni védekezés korszerűsítése, környezettudatosság tétele és hosszú távon fenntartható átalakítása,
- a Duna hajózási lehetőségeinek környezettudatos fejlesztése,
- a Duna és az agglomerációs vízterek szabadidős célú használatának a vízminőségi és a természetvédelmi érdekekkel összeegyeztetett irányítása, fejlesztése,
- Duna-Tisza közi kedvezőtlen vízháztartási viszonyok rendezése.

d) Hulladékgazdálkodás
Célok:
- komplex hulladékgazdálkodási programok, újrafeldolgozási technológiák támogatása
- szemetes területek tisztántartása (erdők, mezők)
- szelektív gyűjtési rendszerek támogatása

e) **Zöldövezet** *(a térségi zöldövezet – a fenntartható területgazdálkodás – kialakítása és fejlesztése)*
Célok:
- Az élhető régió kialakítását és fenntartását szolgáló környezeti célok – a környezeti értékek védelme, a környezet minőségének javítása, az életminőség javítása – megvalósításához szükséges a térségi program megvalósítása.

- Egy olyan – hosszú távon fenntartható – területgazdálkodási rendszer kialakítása (az ehhez szükséges érdekeltségi rendszer megteremtése), amelynek keretében megvalósul a koordinált és takarékos területfelhasználás, növekszik a térség és a területek biológiai aktivitása, megteremtődnek - illetve fenntarthatóvá válnak - az élet (a lakás, a pihenés, a rekreáció) környezeti, táji-, természeti feltételei.
- Összességében javul a térség egészének fejlesztési potenciálja.

A ZÖLDÖVEZET program megvalósításával stratégiai cél az ország középső térségében *(jellemzően a Budapesti Agglomeráció területén)* a biológiailag aktív felületek csökkenésének lassítása, a magas biológiai aktivitásértékű területek növelése, mintegy 30 km átmérőjű területen a zöldfelületek olyan területi hálózatának kialakítása:

- amely a települési területeken belül elősegíti a strukturált településszerkezet kialakítását,
- amely segítségével megőrizhető a nagyvároskörnyék felértékelődő vidéki jellege,
- amely magában foglalja a térség táji-, természeti értékeit,
- amely ökológiailag kielégítő mennyiségű a túlépített és túlterhelt területek ellensúlyozására,
- amely hozzájárul a térség környezetminőségének javításához,
- amely területi elhelyezkedésében alkalmazkodik az agglomeráció kialakult szerkezetéhez és azt úgy fejleszti tovább, hogy figyelembe veszi az érintett önkormányzatok és helyi társadalmak alapvető érdekeit,
- amely struktúrájában a tájszerkezetből adódóan szektoronként eltérő tájkarakter megőrzésére, továbbfejlesztésére törekszik,
- amellyel megakadályozható a települések összenövése, a beépítések indokolatlan elburjánzása,
- amely a külső területek beépítésének korlátozásával a fejlesztések számára felértékeli a városszerkezethez, településszerkezethez, infrastruktúra-rendszerhez jól kapcsolódó belső területeket és takarékos területgazdálkodásra ösztönöz.

A Budapesti Agglomeráció zöldövezete területi kapcsolatot teremt a főváros és az érintett települések belterületeinek zöldterületeivel, másrészt az agglomeráció, illetve a zöldövezet tervezett kiterjedésén túlmutató - *hasonló elvek szerint Pest megye teljes területén létrehozható* - zöldhálózatok, ökológiai és zöldfolyosók rendszerével.

A fejlesztési célrendszer összhangban van úgy az országos, mint a regionális területfejlesztési célokkal és a legtöbb térségben érintett önkormányzat településfejlesztési elhatározásaival.

f) <u>Tájvédelem, biológiai sokféleség védelme</u>

Célok:

- a természeti és táji értékek teljes körű felmérése, kataszterezése
- a máig fennmaradt természeti környezet értékeinek megőrzése, állapotának javítása, területi egységének és ökológiai kapcsolatainak fejlesztése (egészséges környezet)
- a természeti és táji értékek iránti a társadalmi érdeklődés és szerepvállalás fokozása.

g) <u>A környezettudatosság növelés</u>

Célok:

- Az agglomerációban a fejlesztési irányok, legfontosabb átfogó célok elviekben a II. Nemzeti Környezetvédelmi Program környezettudatosság akcióprogramjához kapcsolódva az alábbiakra terjednek ki:
    - a környezettel és fenntartható fejlődéssel kapcsolatos ismeretek bővítése,
    - az információhoz jutás javítása,
    - a környezettudatos döntések és a fenntarthatóbb életmód ösztönzése,
    - a környezet állapotát érintő döntésekben a felelős társadalmi részvétel erősítése.

- A környezettudatosság fejlesztésének igen fontos területei a nevelés, az oktatás-képzés, a művelődés, a tömegtájékoztatás.
- Átfogó program keretében kell támogatni a környezeti szempontok helyi médiában való megfelelő bemutatását és érvényesítését.
- Ösztönözni kell a környezetbarát termékek és szolgáltatások megismertetését, elterjesztését.

A Budapesti Agglomeráció Területrendezési Tervében az alábbi eszközök szolgálják a környezeti állapot, illetve a környezetminőség - *fenti programban meghatározott irányú* **- javítását:**

1) A térszerkezet alakítása
   - o új – a forgalom elosztását és a területek elérhetőségét befolyásoló - hálózati elemek tervezése
   - o településeket elkerülő szakaszok kijelölése és helybiztosítása
   - o védőterületek érvényesítése

2) A térségi területfelhasználás befolyásolása *(az új beépítésre szánt területek területi kijelölésének korlátozása, indirekt szabályozási eszközökkel a különböző célú területfelhasználású területek kijelölésének környezeti feltételeinek meghatározása)*

3) Védelmi *(földvédelmi-, erdővédelmi-, táj és tájképvédelmi)* célú övezetek lehatárolása és a védelmükhöz szükséges szabályozások érvényesítése

4) A térségi ökológai hálózat területeinek lehatárolása, a védelmükhöz szükséges szabályozások érvényesítése.

5) A „zöldövezet” lehatárolása és szabályozása.

6) Az erdősítésre alkalmas területi lehatárolások, valamint a „zöldövezet” célú - fejlesztési célterület jellegű - lehatárolások lehetőséget adnak a területrendezés, területrendezés kapcsolatrendszerének kialakítására, erősítésére.

A Budapesti Agglomeráció Területrendezési Terve kidolgozása, illetve módosítása során nagy hangsúlyt kaptak a területi-, környezeti konfliktusok területrendezési eszközökkel történő csökkentésének kérdései. Ugyanakkor megállapításra került, hogy a környezeti konfliktusok feloldása, a környezeti ártalmak csökkentése komplex feladat, melynek irányát és feladatait ugyan a területrendezési tervben meg lehet határozni, megoldani azonban csak egy sokkal szélesebb körű eszközkészlet igénybevételével, - *az Európai Unió „Fenntartható Városi Környezet Tematikus Stratégia” szerint* – a térség egészére összehangoltan kidolgozott környezetvédelmi program megvalósításával lehetséges.

A területrendezési terv módosítása is a tényállapotból indul ki, a reálfolyamatok alakulását kíséri figyelemmel, és meghatározza azokat a területeket és beavatkozási pontokat, ahol a kedvező irányú változások rendezési-, szabályozási típusú beavatkozásokat követelnek. Ezek a változások azonban kevésbé a térségi, inkább a településrendezés és szabályozás szintjén lehetségesek, mivel a területrendezési terezés eszközkészlete meglehetősen szűk a környezeti konfliktusok feloldásában, a környezeti állapot javításában.

A környezetről való gondolkodás, a környezetminőség javításának igénye áthatotta úgy a hatályos területrendezési terv kidolgozását, mint a módosítás előkészítését. Mivel a környezetvédelmi javaslat a területrendezési terv alátámasztó munkarészei között kap helyet és nem kerül jóváhagyásra *(a tervről szóló törvénybe sem épül be),* környezetvédelem és környezetgazdálkodás vonatkozásában az a legfontosabb, hogy a területfejlesztési és fenntarthatósági országos és térségi dokumentumokban elfogadott környezetvédelmi célok

és követelmények érvényesüljenek, fenti területrendezési eszközök e célok szolgálatában e követelmények figyelembevételével kerüljenek alkalmazásra.

Az alkalmazás megfelelőségéről, az egyes területrendezési elhatározások környezeti következményeiről a területrendezési terv részét képező hatásvizsgálat tudósít.

A területrendezési tervezés szintjén (a területfejlesztési és a fenntarthatósági dokumentumok figyelembevételével) olyan tervezési célok kerültek meghatározásra

- amelynek révén érvényesül a természeti-, táji és a művi- épített környezet értékeinek védelme,
- amely - *a rendezési eszközök alkalmazásával* - csökkenti a túlterhelt térségek és területek terhelését,
- amely együtt jár az itteni élet környezeti feltételeinek javulásával,
- amely ugyanakkor a környezeti feltételek alapvető sérelme nélkül teremt megfelelő keretet és feltételeket a térség fenntartható, dinamikus fejlődéséhez,
- amely ezáltal közvetve hozzájárul a térség polgárai közérzetének javulásához, lehetővé teszi egészségi állapotuk javítását.

A környezeti szempontokra és összefüggésekre figyelő fejlesztés és rendezés során további – a területrendezés kompetenciáját meghaladó - célok és feladatok is megfogalmazódtak. Ezek:

- az extenzív és intenzív fejlesztés elfogadható arányainak meghatározása a térszerkezet és a területfelhasználás alakításával (ahol a területi korlátok nem akadályozzák a városi gazdaság megjelölt irányú fejlődését), amely ugyanakkor nem jár együtt az értékek pusztulásával, a térség egésze ökológiai aktivitása romlásával,
- olyan részletes szerkezetfejlesztési rendezési javaslatok kidolgozása, amely a tagolt térszerkezet megőrzésével és fejlesztésével, szerkezetjavító megoldásokkal segíti a környezeti konfliktusok feloldását, a környezeti elemek veszélyeztetettségének és terheltségének csökkentését (a forgalom lefolyását segítő és megosztó új hálózatok, kapcsolatrendszerek, települési elkerülő szakaszok stb.).
- olyan közlekedésfejlesztés, amely a növekvő forgalom lebonyolításához szükséges hálózati elemek legkisebb környezeti többletterhelést jelentő megvalósításával, a forgalmi terhelés növekedési üteménél kisebb, az érintett területeken még elfogadható szintű környezeti terhelés növekedéssel jár.
- olyan infastruktúrafejlesztés, amely hozzájárul a területek terheltségének a csökkentéséhez.
- olyan komplex környezetszabályozási eszközrendszer kialakítása, amely a települési szinten a szabályozási terv települési környezetvédelmi (környezetgazdálkodási) programmal összehangoltan kidolgozva válik teljes körűvé,
- olyan - ugyan nem a területrendezési kompetenciába tartozó - környezeti eszközrendszer felvázolása, amely piackonform módon képes kezelni a területek környezeti állapot változásából eredő konfliktusokat, a térben, időben nem együtt jelentkező pozitív és negatív irányú változásokat.

A kitűzött célállapot olyan környezetminőség elérése és biztosítása, amely segíti, - *de semmiképpen nem akadályozza* - a területfejlesztés és a településfejlesztés célkitűzéseinek megvalósítását, a főváros és környéke harmonikus fejlődését.

A Budapesti Agglomeráció területrendezési Terve módosítása fenti eszközök alkalmazásával az alábbi – *környezeti állapotot, környezetminőséget javító* - változtatásokat tervezi:

- Az M11 autópálya biztosította tranzitkapcsolat beillesztésre került a térségi szerkezeti tervbe. Ez az OTrT-ben kijelölt és az agglomerációt is érintő É-D irányú gyorsforgalmi tranzitkapcsolat – amennyiben a szlovákiai kapcsolat lehetővé válik - kiemelkedő jelentőségű lehet a nyugati és déli irányban a Főváros felé irányuló forgalom elosztásában, részben elkerülésében. Az új nyomvonal csökkentheti az agglomeráció nyugati szektorára nehezedő nyomást és lehetőséget adhat az M0 autópálya szektoronként eltérő jellemzőkkel történő kiépítésére.

- Módosul az M4 autópálya budapesti bevezető szakasza. A korábbi tervben és törvényben alternatívában tervezett – a keleti szektor szempontjából kiemelkedő jelentőségű - új közlekedési kapcsolat olyan nyomvonalra tervezett, ahol a legkevésbé terhel beépített lakó funkciójú területeket. (A korábban tervezett nyomvonal különösen a Helikopter lakópark térségében és a vele szomszédos kertvárosias területeken okozott volna indokolatlanul nagy környezeti konfliktusokat.)

- Az agglomeráció főúthálózata sorra került pontosítása során is a térségben környezeti terheléssel érintett népesség száma csökkentése volt a fő szempont (a természeti értékek figyelembevétele mellett)

- A törvénymódosítás mellékletét képező települési elkerülő szakaszok meghatározása (ezek törvényben való rögzítése) kiemelkedő jelentőségű az érintett települések belterületeinek, sűrűbben lakott területeinek (települési területeinek) tehermentesítése, ezzel az ott érintett területek környezetminősége javítása érdekében.

- A terv és törvénymódosításban szereplő megoldások és szabályozások:

    - egyrészt csökkentik a települési térség kiterjedését azáltal, hogy a hatályos törvényben kijelölt területek közül azokat nem építi be a módosításba, amelyeket a térségben érintett önkormányzatok az elmúlt 5 évben nem illesztettek be településszerkezeti terveikbe *(tehát nem bizonyosodott be azok szükségessége a településfejlesztési célok megvalósításához)*

    - másrészt a hatályos tervnél és törvényi szabályozásnál erőteljesebben korlátozza az új települési területek kijelölését – *annak mértékét 3%-ról 2 %-ra csökkenti a következő időszakra* -, ezzel a fenntarthatósági szempontoknak is jobban megfelelő takarékos területgazdálkodásra, elsősorban a meglévő területi tartalékok felhasználására ösztönöz,

    - a „területcsere” lehetősége megteremtésével hozzájárul a szabályozás az új területi kijelölésekre irányuló nyomás csökkentéséhez, az ésszerű területgazdálkodás kialakításához,

    - a terv és a törvény mellékletét képező – *új elemként alkalmazott* – településsoros területi mérleg egyértelművé és ellenőrizhetővé teszi a területi változásokat,

- a közműfeltételek rendelkezésre állásának *(vagy egyidejű kiépítésének)* előírása biztosítja, hogy új – *elsősorban és potenciálisan a felszín alatti vizeket terhelő* – fejlesztésekre ne kerüljön sor.

- Mivel a szabályozás változtatása előírja, hogy új lakóterületek kijelölésére csak olyan helyen kerülhessen sor, ahol a terület kötöttpályás tömegközlekedéssel is megközelíthető, ezzel közvetve és hosszabb távra csökkenti az egyéni személygépkocsi használat szükségességét, aminek a környezeti hatásai is kedvezőek.

- A módosítás a komplex tájrehabilitáció területeinek meghatározásával és lehatárolásával olyan területek rehabilitálását irányozza elő, amelyek környezeti szempontból is veszélyeztetettek vagy károsítottak.

A környezet-és természetvédelem fővárosi feladatai Budapest KVP-ja, intézkedési tervében részletesen kifejtettek figyelembevételével:

Levegőminőség

Energetikai megoldások terén a távhő szolgáltatás helyzetbe hozása aktuális, részben a piaci lehetőség okán (gáz-, elektromos energia árfekvése eléri a távhőét, így versenyhelyzet lehetséges). Bővíteni szükséges a napenergia-hasznosítás lehetőségeit is.

Járműállomány korszerűsítése, környezetvédelmi típusú korlátozás a járművek üzemeltetése terén jelenthet elsősorban a belvárosi térségben szennyezéscsökkenést. A járműminőség alapján létesülhetnek behajtási övezetek, melyek főként a Főváros TSZT-ben lehatárolt emissziókorlátozás térsége területén alakítandók ki. A közösségi közlekedés tényleges preferálása elengedhetetlen. Villamos, elővárosi vasút, intermodalitás fejlesztés, a napi tömeg-ingázás terhelő hatásának csökkentése a városbelsőben, mindez hosszabb távú, elsősorban beruházási-szervezési feladat. A gyalogoselsőbbségű területek kialakítása pl. belváros területén, csökkenő járműforgalom – kisebb légszennyezés, mindemellett a köztisztasági szolgáltatás fejlesztése szükségszerű.

Porképző felületek csökkentése kell, útburkolatok felújítása, szükség szerint építése, de legfőképpen zöldfelületek létesítése szükséges mikroklíma-javítás, hőreflexió csökkentés céljából. Építkezések (bontások) során a technológiai fegyelem növelése, kiporzás csökkentése a kitűzött cél. Nemcsak a közvetlen környezet terhelése csökken ezáltal, hanem a többi városrész számára a „háttérszennyezés” is kisebb lesz. A parlagterületek megszűntetése elsősorban az allergológiai szempontok miatt szükséges, de esztétikai indokaok is felhozhatók.

Talaj, földtani viszonyok

Erózióveszély főként a Budai hegyvidéki térségben jelentkezik a domborzat, lejtésviszonyok okán, talajmegkötés szükséges talajt megkötő gyökérzetű növényzettel illetve érzékeny terepalakítással. Deflációveszély (szél általi talajelhordás) a Kelet-Pesti mezőgazdasági területeken jellemző, a talajmegkötés részben erdősávok telepítésével, részben rendszeres műveléssel (elsősorban gyepgazdálkodással) biztosítható.

Alábányászottság és többféle pincehasználat – Kőbánya, Buda- és Nagytétény területén – jelentkezik. Ez a terület vízháztartására hat, de a hasznosítás visszahathat a levegőminőségre is (pl. gombatermelés). Fontos szempont az alábányászott területeken az építésalkalmasság szigorú vizsgálata, e területeken építési korlátozások lehetségesek. Ásványi nyersanyag gazdálkodás (aktív bányászat) jelenleg nincs a Főváros területén, ismereteink szerint nem is tervezett. A két X. kerületi bánya bezárt, feltöltésre került, a rekultiváció az egyiken (Gergely utca) megindult, szükséges lenne az Akna utcai lerakó rekultivációjára is. A XV. Kerületi bányató rekreációs hasznosításának feltételeit jelenleg teremtik meg. A felhagyott ipari térségek felülvizsgálata nyomán valószínűsíthetően jelentős talajvédelmi, szennyezés-mentesítési beavatkozás szükséges a városban (pl. Chinoin, Csepel-művek).

Vízvédelem (felszín alatti, feletti), árvédelem

Nagyvízi meder kategória a Duna mentén van, területhasználati korlátozás van érvényben, de több helyen beépítésre szánt terület is található e sávban. Itt összekapcsolódik az árvédelem és a vízvédelem, pl. Nagytétényben az egykori szemétlerakó területén. Felszín alatti vizek esetében kiemelendő, a karsztterületek – *fokozott érzékenységű, kiemelten érzékeny felszín alatti vízminőségvédelmi területek* – térsége, pl. budai hegyvidék (Csillaghegytől Nagytétényig). A vízbázisok védelme továbbra is kiemelkedő feladata a városnak. A szennyvíztisztítás óriásit fejlődött, Csepelen központi szennyvíztisztító a próbaüzeme után jelentős Duna vízminőség javulás várható Budapest alatt.

Zajterhelés elleni védelem

Forgalomkorlátozások integrált rendszere szükséges, technológiai fejlesztés, útburkolatok minőségének javítása mind kihat – csökkentőleg – a környezeti zajterhelés szintjére.

Hulladék

Megoldott a kommunális hulladék kezelése, a lerakás nem a Főváros területén történik. A hulladékártalmatlanítás és a kapcsolt energiatermelés eszköze a hulladékhasznosítómű, melynek fejlesztése részben megtörtént. A térségi fejlesztés keretében Dél-Pesten célszerű egy új „huha" létesítése. A szelektív hulladékgyűjtés, a lakossági veszélyes hulladék gyűjtése fejlesztése szintén folyamatos feladat.

Védett természeti területek, *védelem*

A barlangok fokozottan veszélyeztetettek, a felettük a felszínen működő funkciók, építések esetleges kárainak megelőzése, megakadályozása megoldandó feladat. Erdők, vizes élőhelyek, természetközeli állapotú területek védelme részben megoldott (jogilag), de területük bővítése kevéssé reális, viszont a ma védett területek megtartása biztosítandó.

Fenti – *környezetvédelmi* - intézkedések meghaladják a területrendezési tervezési kompetenciáját, azok figyelembevételre kerültek a területrendezési tervi felülvizsgálat és módosítás során, de ezek a tervezett beavatkozások célterületei a tartalmi követelmények korlátai miatt nem váltak a területrendezési övezeti szabályozás részévé.

x x x

A környezeti állapot is érintő tervi változtatások – *a területrendezés alkalmazható eszközrendszerei korlátai között* - hozzájárulnak azoknak az országos és térségi környezeti dokumentumokban megfogalmazott célkitűzések megvalósulásához, amelyeket a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Stratégia, a III. Nemzeti Környezetvédelmi Program, valamint a Budapesti agglomerációra, illetve a Fővárosra és Pest megyére készült és rendelkezésre álló hatályos környezetvédelmi programok tartalmaznak.

A terv elhatározásainak környezeti hatását az egyeztetési anyag részeként megjelenő társadalmi- környezeti-, gazdasági hatásvizsgálaton túl a külön dokumentált – *de a tervezési eljárás részét képező* - „Stratégiai Környezeti Vizsgálat is rögzíti.

2.6 Kulturális örökségvédelem

A kulturális örökség védelme keretében a területrendezési terv módosítása során kiemelt a Főváros vonatkozásában azok az elemek, amelyek az örökség védelmét – *a budapesti településrendezési dokumentumokkal összhangban* – rendezési eszközökkel is biztosítják, illetve a világörökség *(lsd a vizsgálati, megalapozó munkarészekben)* valamint a történeti települési területek kérdései, mint olyan elemek, amelyek meghatározására a területrendezési tervnek kompetenciája van.

<u>Az épített kulturális örökség védelme Budapesten</u>

A főváros értékeinek érvényre juttatása és méltó környezetben való megjelenése nem korlátozódhat az épített környezet jogszabályokban szereplő elemeire. Az országos, vagy fővárosi védettség alatt álló épületegyüttesek, illetve területek mellett ugyanis számos további olyan térség van, ahol a kialakult városszerkezet, a városkép, az építészeti karakter, sőt indokolt esetben helytörténeti, kultúrtörténeti értékek megőrzése a területek fejlesztésekor kiemelten kezelendő szempont.

E területek lehatárolása és az alábbi szempontok szerinti kategorizálása alapját képezheti egy olyan – *a műemlékvédelmi, helyi védelmi kategóriáknál szélesebb körű* – szabályozásnak, amely a városszerkezet és a városkép értékes karakterelemeinek megőrzését szolgálja.

- Városszerkezeti, városképi szempontból kiemelten védendő karakterű, összvárosi jelentőségű területek

  Ezek Budapest nagyvárosi karakterét meghatározó, a XIX. században és a XX. század elején kiépített belső városrészek.
- Városszerkezeti, városképi szempontból védendő karakterű, összvárosi jelentőségű területek

  A kiemelten védendő karakterű területhez kapcsolódó hagyományos beépítésű városrészek kerültek ezen besorolásba.
- Városszerkezeti, városképi szempontból védendő karakterű, helyi jelentőségű területek

  Ezen kategóriába a belső városmaghoz nem kapcsolódó, önálló karakterű, értékes helyi jellegzetességeket hordozó, többnyire az egykor önálló települések központjait képező területek tartoznak.

A város épített környezeti értékeinek védelme túlmutat az egyes épületek épületegyüttesek, területek értékes karakterelemek puszta megőrzésén, rendkívül fontos ezen értékek méltó érvényesülésének vizuális feltárulásának biztosítása is. Sőt nemcsak a meglévő értékek bemutathatósága, hanem a jelenleg még csak potenciálisan látványérzékeny területek majdani fejlesztése, változtatása, beépítése is kiemelten kezelendő feladat. Mindezen szempontok értelmezése a város szinte minden részén feladat, de talán a leghangsúlyosabban a közlekedéshálózat gerincét képező főutak (és vasútvonalak) mentén, valamint a Duna-menti zónában. Ennek érdekében kerültek lehatárolása az alábbi kategóriák:

- <u>Városképileg kiemelten kezelendő látványérzékeny nyomvonal</u>

  Idetartoznak a város szerkezetét meghatározó, részben, vagy egészében kialakult arculatú, körirányú útvonalak (körutak) és a sugárirányú főbb útvonalak, továbbá a városépítészeti téralakítás szempontjából frekventált kereszteződések térségei.

- <u>A város látványának feltárulása szempontjából kiemelten kezelendő nyomvonal</u>

  A város azon főútjainak bevezető szakaszai, valamint haránt irányú, főbb közlekedési nyomvonalai tartoznak ide, amelyek mentén a város arculata feltárul, illetve egyes szakaszairól jellegzetes rálátás, vagy kilátás nyílik.
- <u>Budapest városképe szempontjából a Dunával határos területsáv (az ún. Duna-menti zóna) a legfrekventáltabb, s egyben kiemelten látványérzékeny térség.</u>

  A középső szakasz a Margit híd és a Petőfi híd között – bár funkciójában és jelentőségében egyáltalán nem homogén – nemzetközi megítélésben is elismert, megkomponált, védett városképi alkotás, a Világörökség része. Ettől északra, illetve délre haladva a városias látványt fokozatosan váltja fel a természeti-táji karakter. Ily módon megkülönböztethetők:

- <u>Városképi illeszkedés szempontjából kiemelten kezelendő Duna-parti területek</u>

  Északon a Margit hídtól az Újpesti vasúti hídig terjedően lehatárolt Duna-menti zóna tartozik ebbe a kategóriába.
  Délen a Petőfi hídtól a Gubacsi híd (tervezett Albertfalvai híd) vonaláig terjedő Duna-menti zóna sorolható ebbe a kategóriába.

- <u>A táji környezethez való illeszkedés szempontjából kiemelten kezelendő Duna-parti területek</u>

  Északon az Újpesti vasúti hídtól a városhatárig terjedő Duna-menti zóna.

Délen a volt Csepel Művek területétől délre eső partszakasz esik ezen kategóriába.

A főváros látványának védelme érdekében fontos az ún. magasépítmények, magasházak elhelyezhetőségének szabályozása. A cél Budapest természeti és épített környezetének egyedülállóan különleges harmóniáját megőrizni, a beépítés magassági változatosságát biztosítani a jövőben is.

Mindennek legfőbb eszközeként a terv a magasépítmények elhelyezhetőségét eltérően szabályozó övezeteket határol le.

- Magasépítmények lehelyezhetősége szempontjából kiemelten védett övezet

  A város történeti magjába és a táji környezet markáns elemeként kialakult Budai-hegyvidéken a történeti adottságú változatosság megőrzése érdekében magasépület nem létesíthető, kivéve a kizárólag közcélú, szolgáltatást nyújtó magas műtárgyakat, vagy magas sajátos építményeket (épületnek nem minősülő magas mérnöki létesítmények).

- Magasépítmények elhelyezhetősége szempontjából védett övezet

  A pesti oldalon a kiemelten védett övezetet határoló védett övezetben magasépület ugyancsak nem létesíthető, kivéve a kizárólag közcélú szolgáltatást nyújtó magas műtárgyakat vagy magas sajátos építményeket, itt azonban az épületek legmagasabb pontja egyedi elbírálás keretében rögzíthető.

- Magasház elhelyezése nem megengedett

  Ez a kategória lényegében az elővárosi zónára vonatkozik, és ott tiltja magasépület elhelyezését.

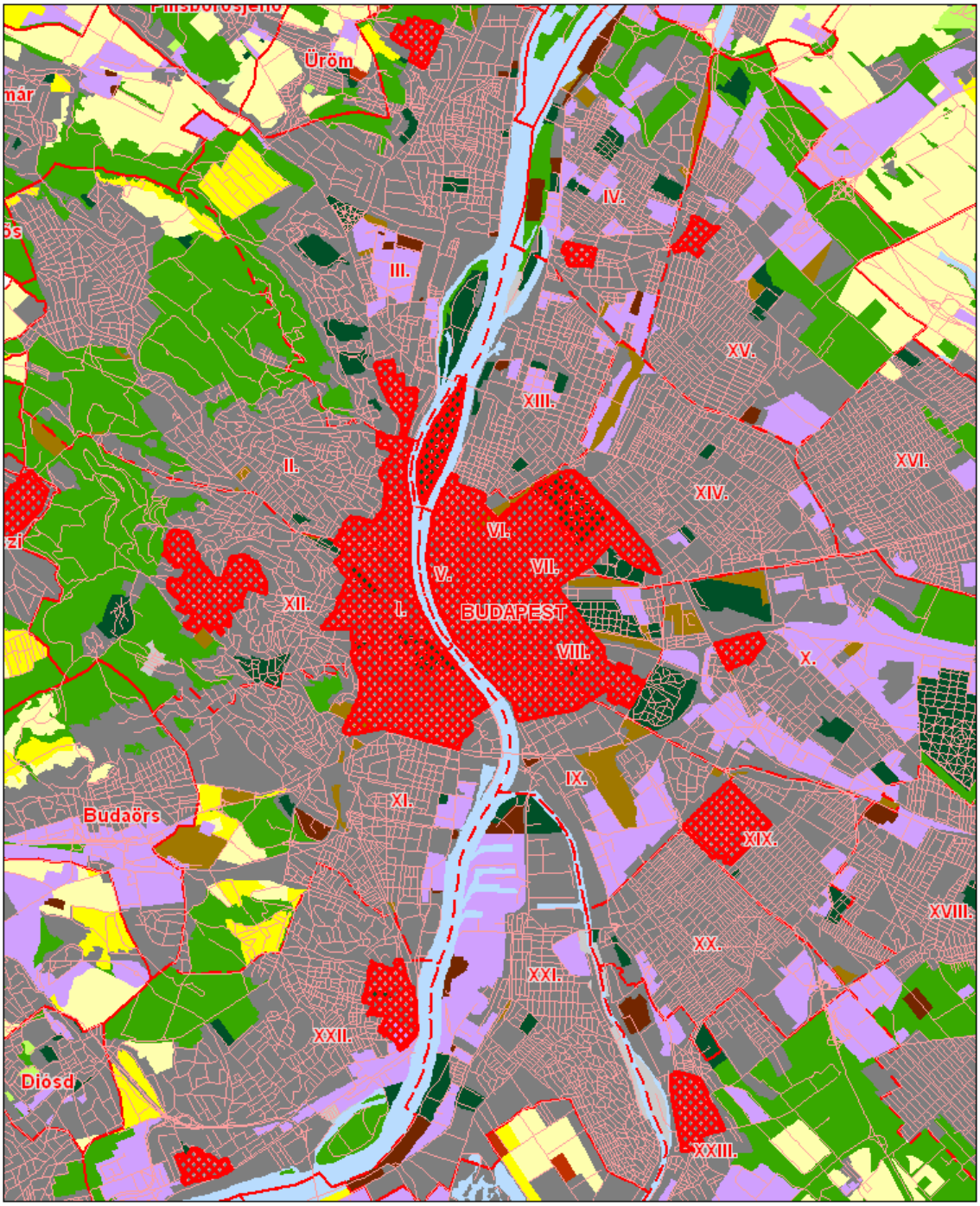

Történeti települési területek Budapesten

A Budapesti Agglomeráció Pest megyei települései „történeti települési területei” településszerkezeti és beépítési karakter vizsgálatok alapján az alábbiak szerint kerültek lehatárolásra:

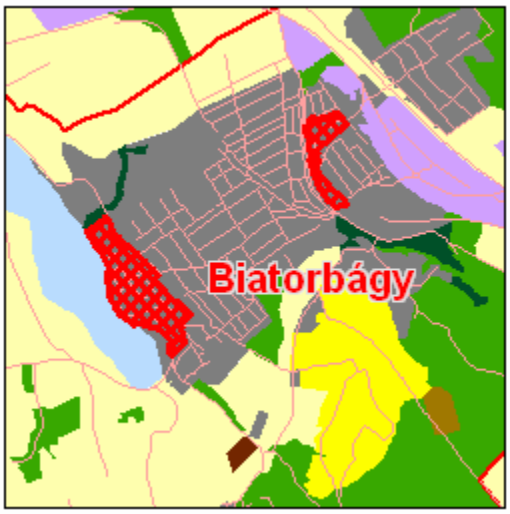

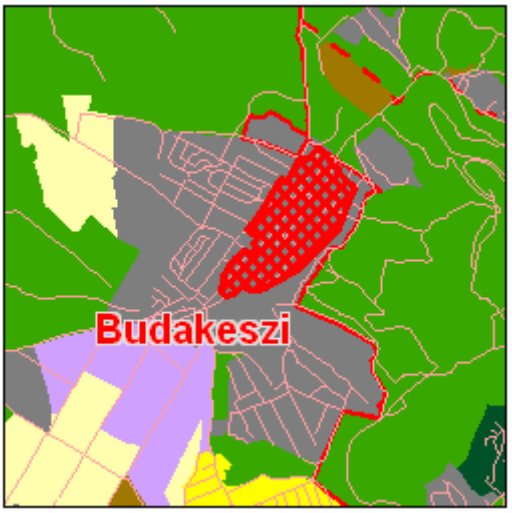

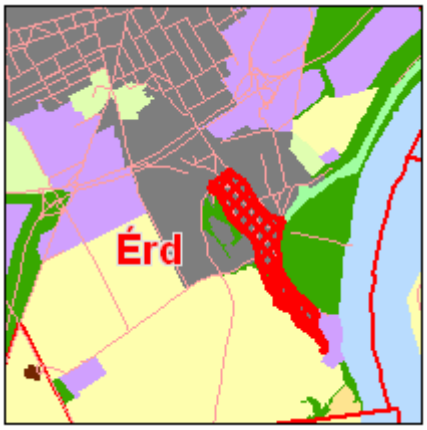

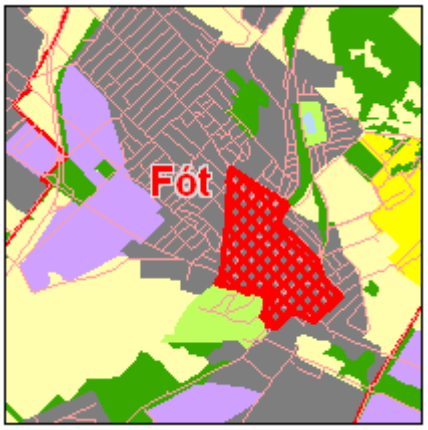

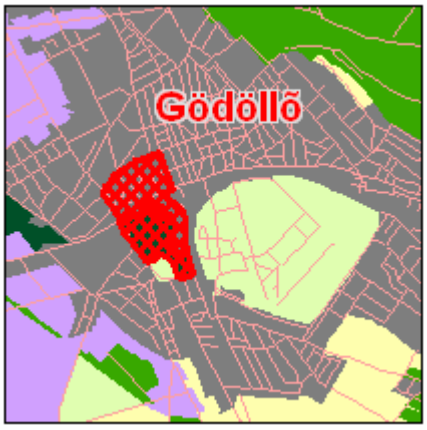

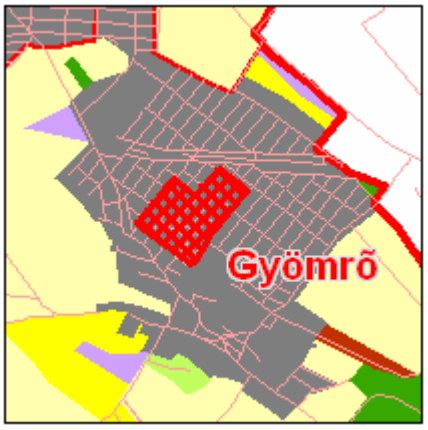

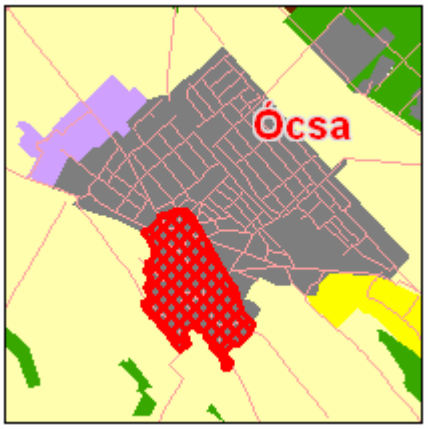
Ócsa

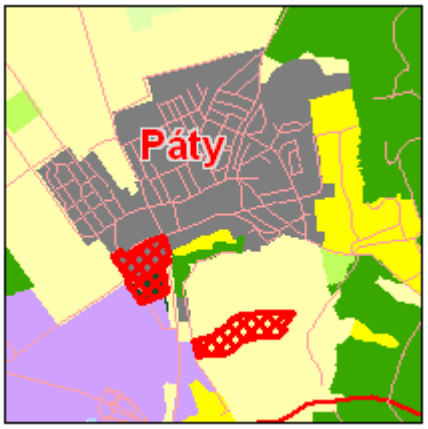
Páty

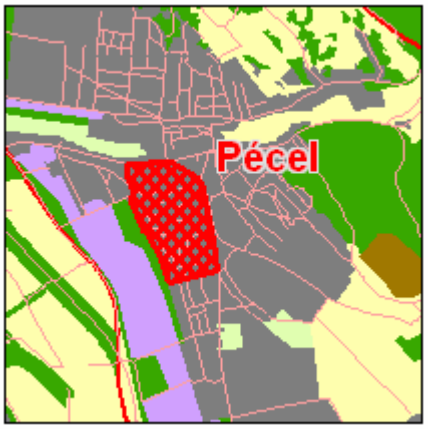
Pécel

Pilisszentkereszt

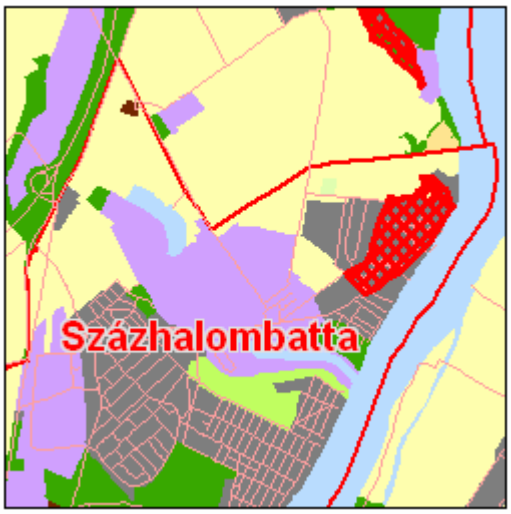
Százhalombatta

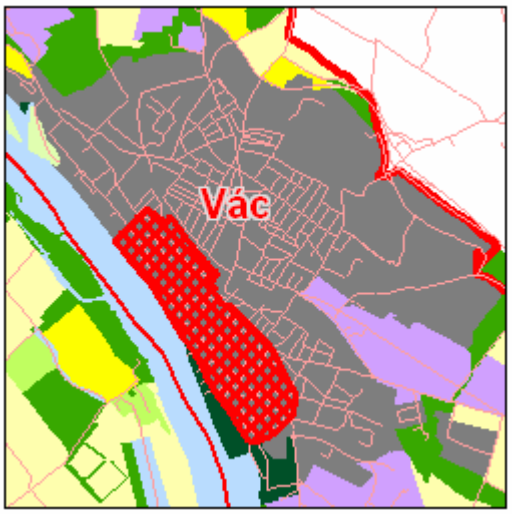
Vác

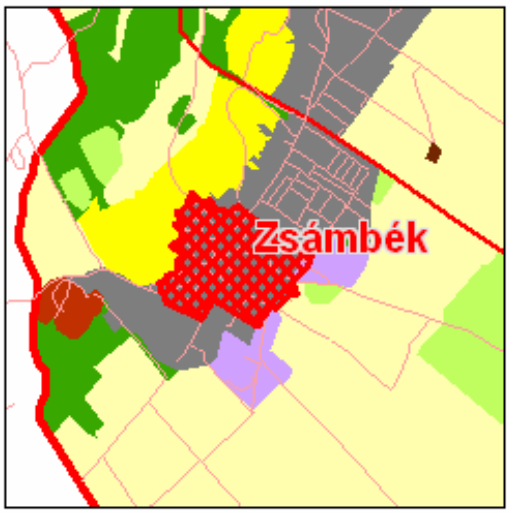
Zsámbék

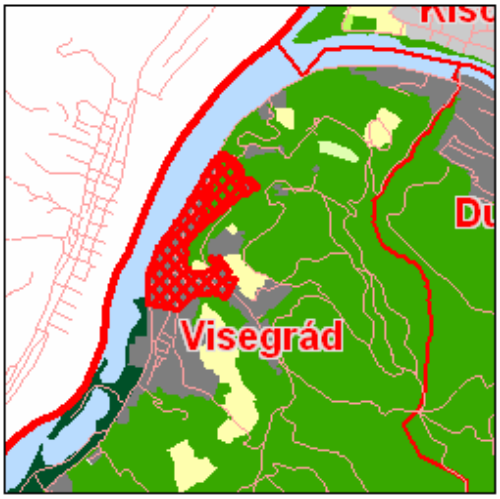
Visegrád

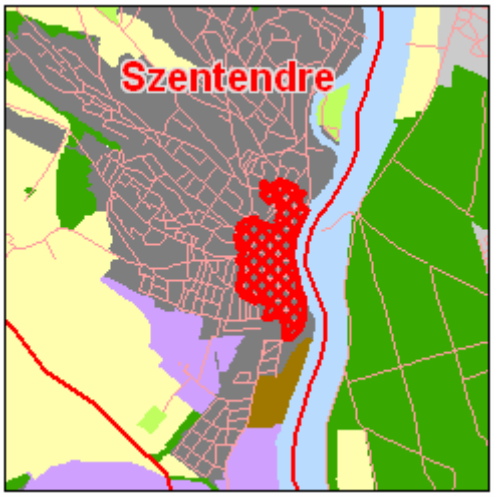
Szentendre

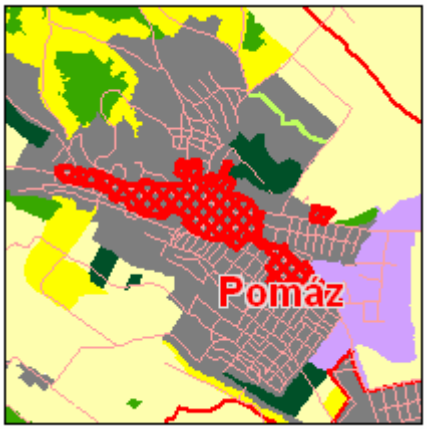
Pomáz

A műemlékek és a szakrális építmények területi elhelyezkedése a Budapesti agglomerációban

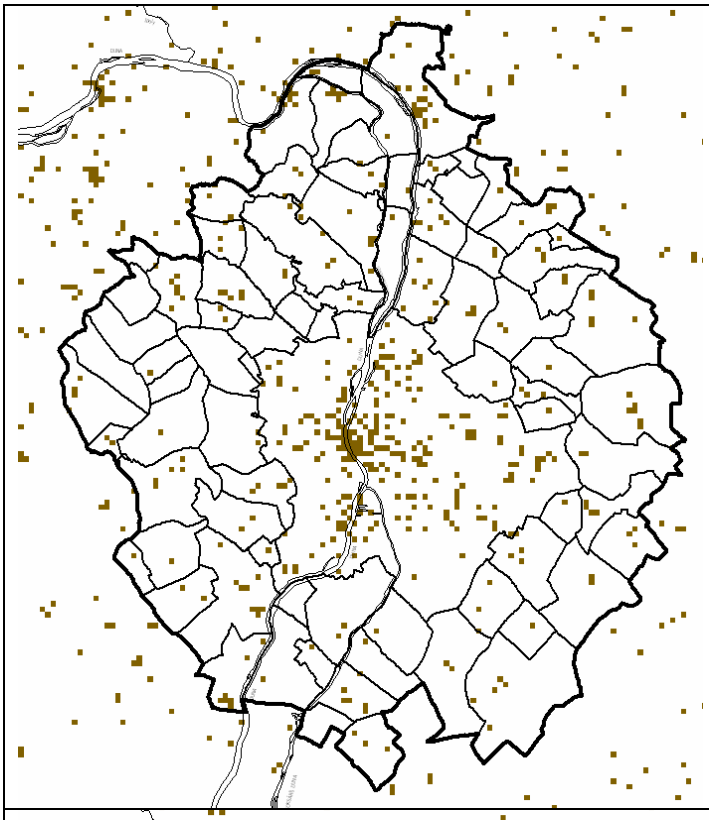

Szakrális építmények, romok

Felhasznált rétegek: DTA50

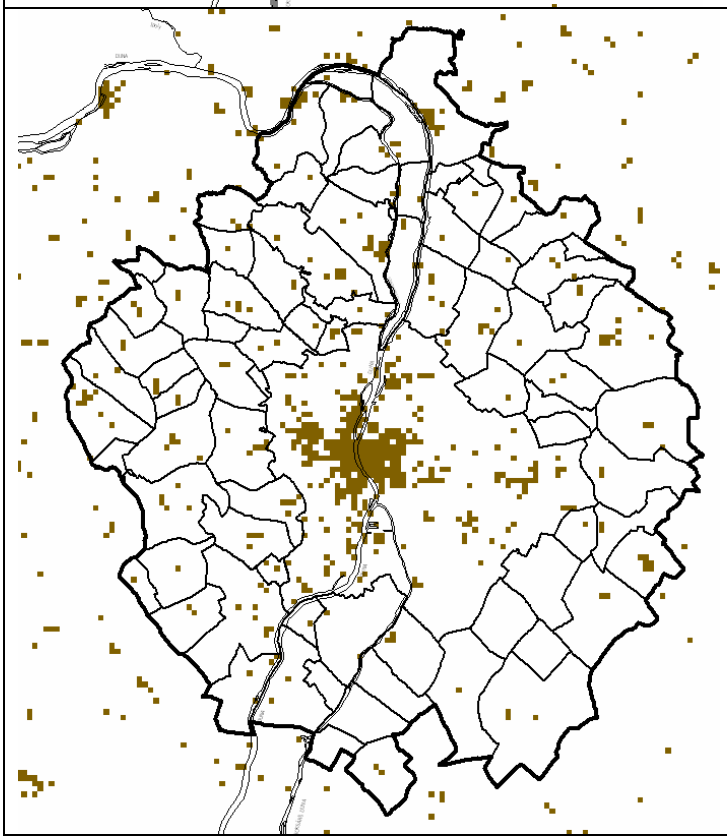

Műemlékek

Forrás: muemlekem.hu

A műemléksűrűség jól mutatja a történeti városrészeket, amelyek tájképi, városképi jelentőséggel is rendelkeznek.

2.7 Tájvédelem

A tájvédelem nem egyszerűen egy munkarész a Budapesti Agglomeráció Területrendezési Terve módosításának előkészítésében, hanem a tervezési célok figyelembevételével egy olyan szemlélet, amely áthatotta (áthatja) a tervezési folyamat egészét és amely egyaránt megnyilvánul a mezőgazdasági, az erdőgazdasági tájhasználat tervezésében, a védelmi övezetek meghatározásában és szabályozásában, a tájképvédelmi övezetek kialakításában és lehatárolásában, valamint környezeti értékelésben.

A tájvédelmet szolgáló területrendezési szabályozás a BATrT módosításában is az Országos Területrendezési Tervben megteremtett területrendezési eszközkészlet figyelembevételével és használatával történt, viszont mivel az OTrT kiegészítő törvényének módosítása történik, a módosítás lehetőséget adott olyan a tájvédelmet közvetlenül, illetve közvetve szolgáló kiegészítő szabályozás érvényesítésére, amelyek

- a táji-, természeti-, területi értékek fokozott védelmére,
- a területi potenciálok okozott figyelembevételére,
- a települési területek további kiterjesztésének, új beépítésre szánt területek kijelölésének - *tájvédelmi szempontokat is érvényesítő* - erőteljes korlátozására
- az új fejlesztési területek jelenleg beépített területekhez való kapcsolódására, a kompakt településszerkezet védelmére, ezzel a tájban véletlenszerűen megjelenő új beépítések lehetőségének csökkentésére
- a tájképvédelem szempontjainak differenciált figyelembevételére irányulnak.

Tájvédelmi törvény hiányában ezek a szabályozások nem teljeskörűek, de alkalmasak a területi folyamatok pozitív irányú befolyásolására.

A tájvédelem tervezése – *a tájképvédelem szempontjainak figyelembevételével hasonlatosan* - több szempont és több változó együttes figyelembevételével történt a Budapesti Corvinus Egyetem, a Szent István Egyetem és a PESTTERV Kft tájrendező szakemberei összehangolt munkájának eredményeként. A szakmai munka a Szerkezeti Terv tervezett terület-felhasználásában, illetve az Övezeti Terv védelmi övezeti rendszerének meghatározásában és az övezetek lehatárolásában együttesen érvényesül. A területi (mező és erdőgazdálkodási szempontú) alkalmasságokat elemző munkarészek kiegészültek a tájrendezés tervezése során további speciális vizsgálati szempontokkal egészültek ki *(Dr. Kollányi László CORVINUS Egyetem):*

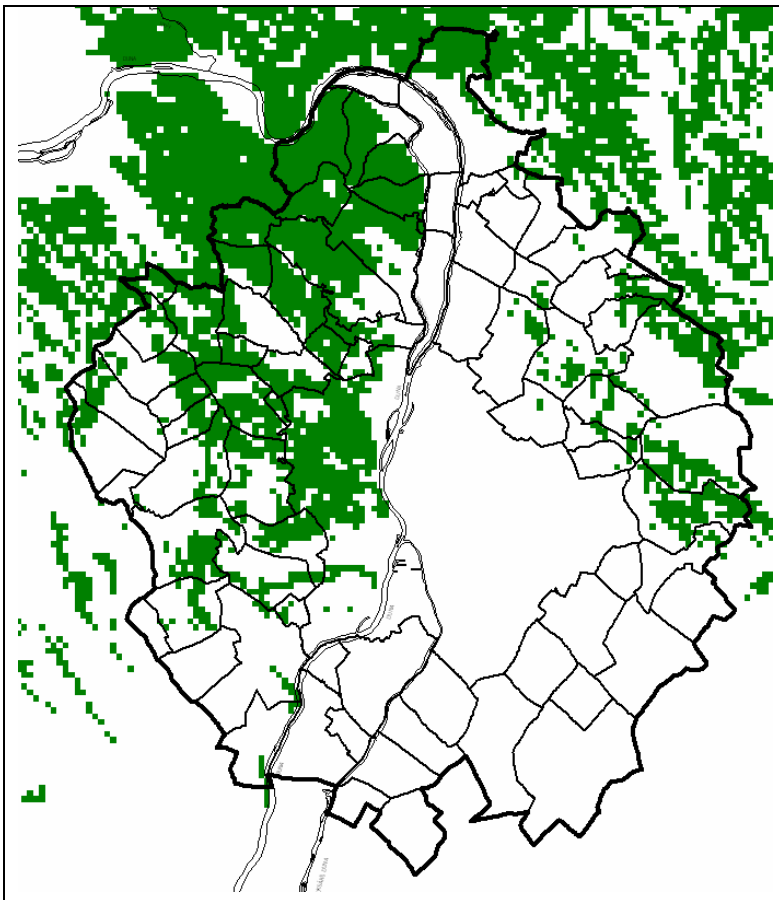

Domborzat a relief energia szerint

Felhasznált adatok:
- DTM (100x100 m)

Leírás:
A zölddel jelzett területek a legnagyobb szintkülönbséggel rendelkeznek, ezért tájképi szempontból kiemelkedő fontosságúak. (A magas relief energiájú területek melletti területek nem itt hanem a következő „Láthatóság” értékelésekor kerültek figyelembe vételre.) Az értékelés során minél nagyobb volt a relief energia egy vizsgálati területen belül annál nagyobb értéket kapott.

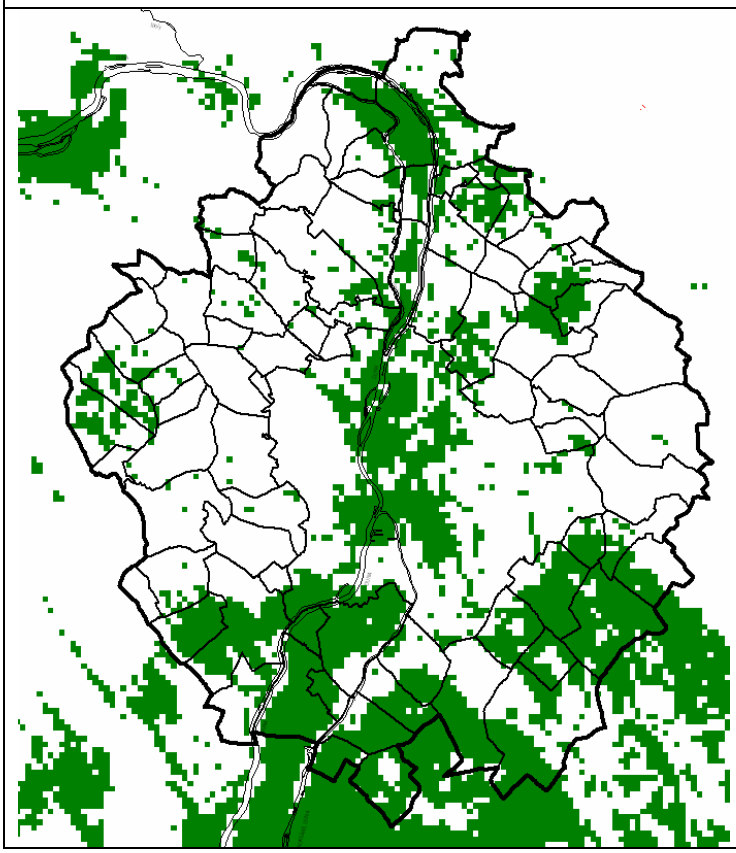

Területek láthatósága

Felhasznált rétegek:
- DTM (100x100 m)
- Kilátópontok (500x500 m)
- Látótávolság. 10000 m

Leírás:
A láthatóság elemzés lényege az volt, hogy az adott domborzati viszonyok között egy terület hány „kilátópontból” látható. A kilátópontok egyenletesen 500x500 m-es hálóban kerültek kialakításra. A láthatóságot természetesen nem korlátlan távolságban vizsgáltuk. A 10 km-es távolság már szinte meghaladja azt az értéket, amelyen belül érdemes vizsgálatot végezni. Az eredmény szerint a hegylábak melletti völgyek, síkvidéki területek kaptak magasabb pontot.

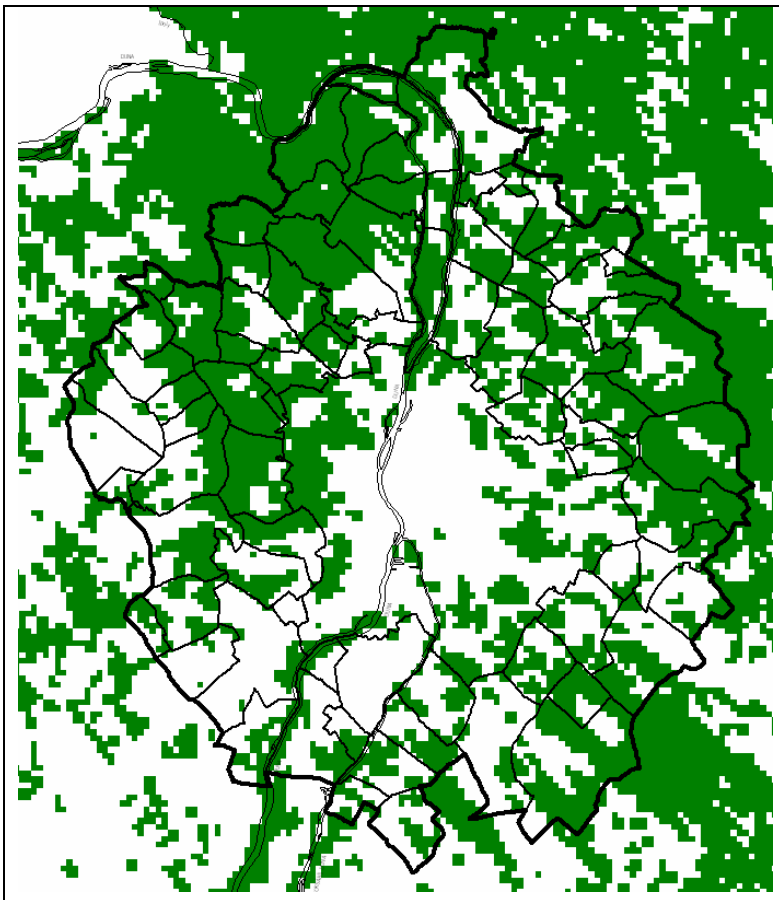

Erdőterületek figyelembevétele

Felhasznált réteg:
- CORINE CLC50

Leírás:
A tájképet meghatározó területhasználatok között az erdőterületeket tekinthetők a legfontosabbnak. Az erdők fafaj szerinti vizsgálatát ebben a méretarányban nem tartottuk fontosnak. Kedvezőnek ítéltük a területet, ha magas erdősültség jellemezte.

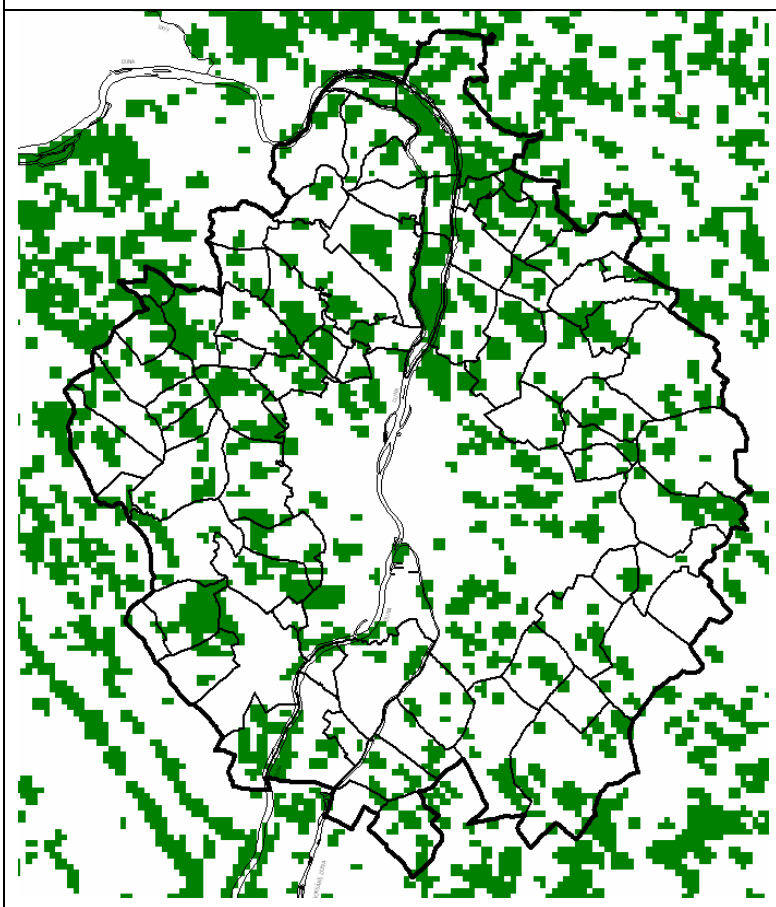

Gyepek figyelembevétele

Felhasznált rétegek:
- CORINE CLC50

Leírás:
- Az erdőterületek mellett a gyepek tekinthetők olyan vizuális elemnek, amely a tájkaraktert kedvezően befolyásolja. A gyepek között nem tettünk különbséget a természetes és a nem természetes gyepek között.

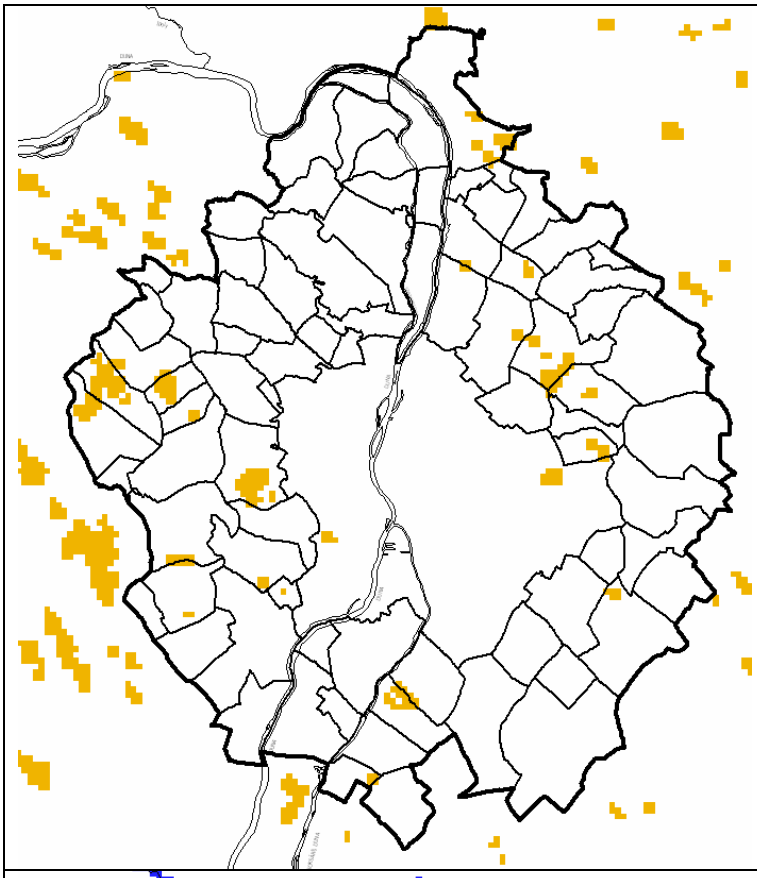

Szőlőterületek figyelembevétele

Felhasznált rétegek:
- CORINE CLC50

Leírás:
- Bár a szőlőterületek nem kifejezetten jellemzik az agglomerációt, szórványos megjelenésük mindenképpen színesíti, gazdagítja a tájat.

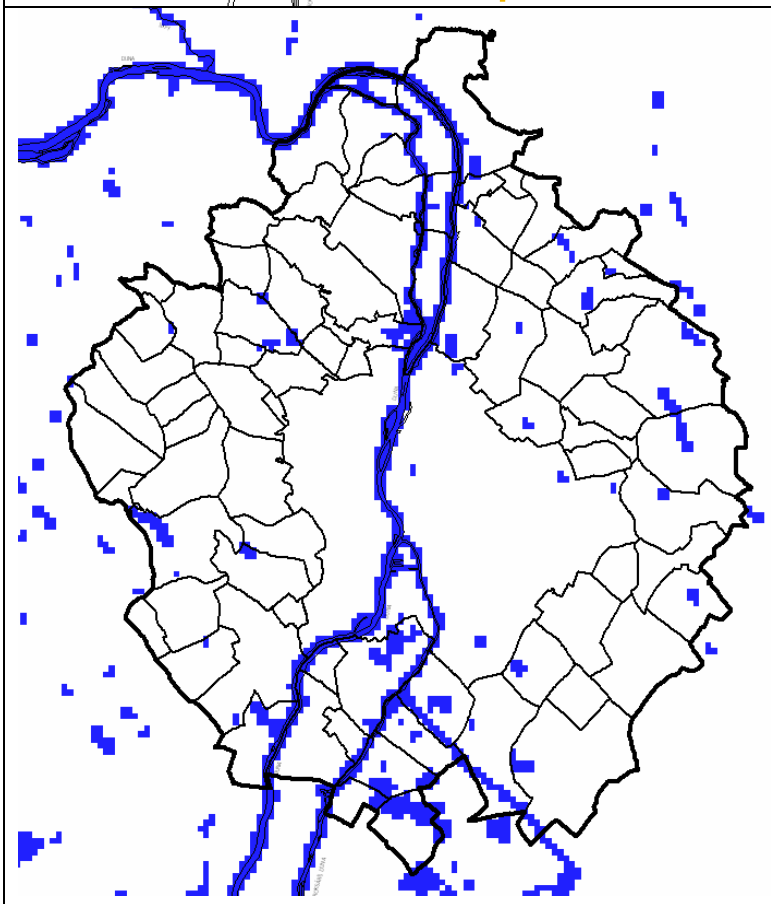

Folyóvizek, tavak

Felhasznált rétegek:
- CORINE CLC50 vízfelületek

Leírás:

A víz az a tájalkotó elem, amely a domborzat, és a területhasználat, (borítottság) mellett nagymértékben befolyásolja tájképet.

A vízfelületek szempontjából nem különböztettük meg, hogy természetes tóról, bányatóról, vagy folyóvízről van szó.

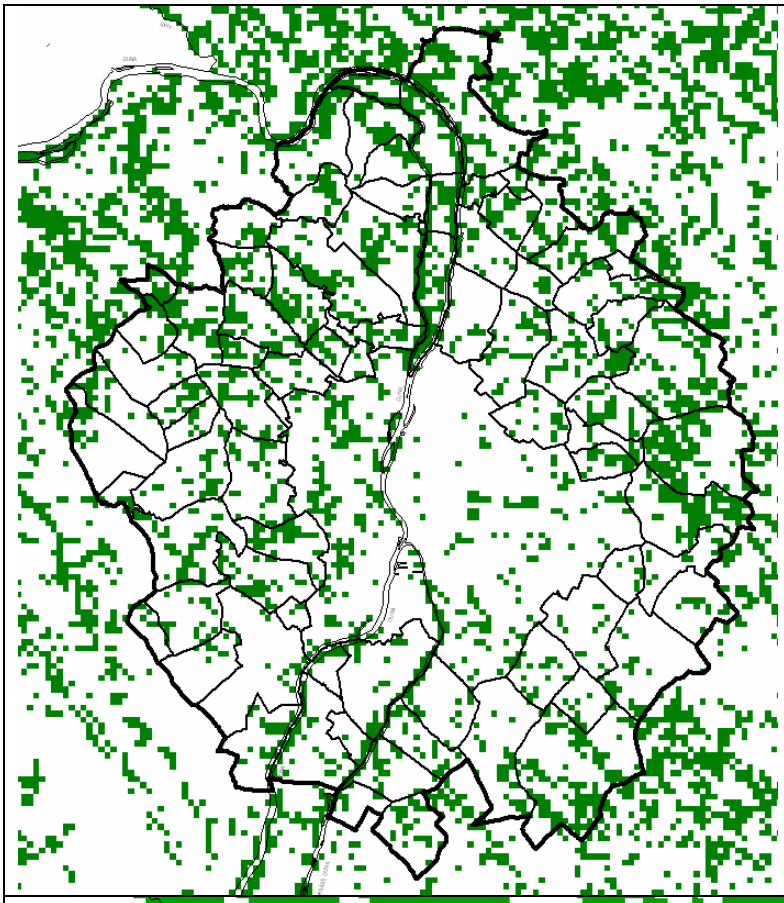

Szegélyek figyelembevétele

Felhasznált rétegek:
- CORINE CLC50 területhasználatok

Leírás:

A szegélyek elemzéséhez a tájkarakter jellemzéséhez a területhasználatokat közötti szegélyek hosszát és típusát vettük figyelembe. Tapasztalatok szerint a a szegélyek változatossága meghatározza táj és a látvány minőségét. A szegélyek hossza és típusa alapján került kialakításra egy egyedi súlyozó tábla.

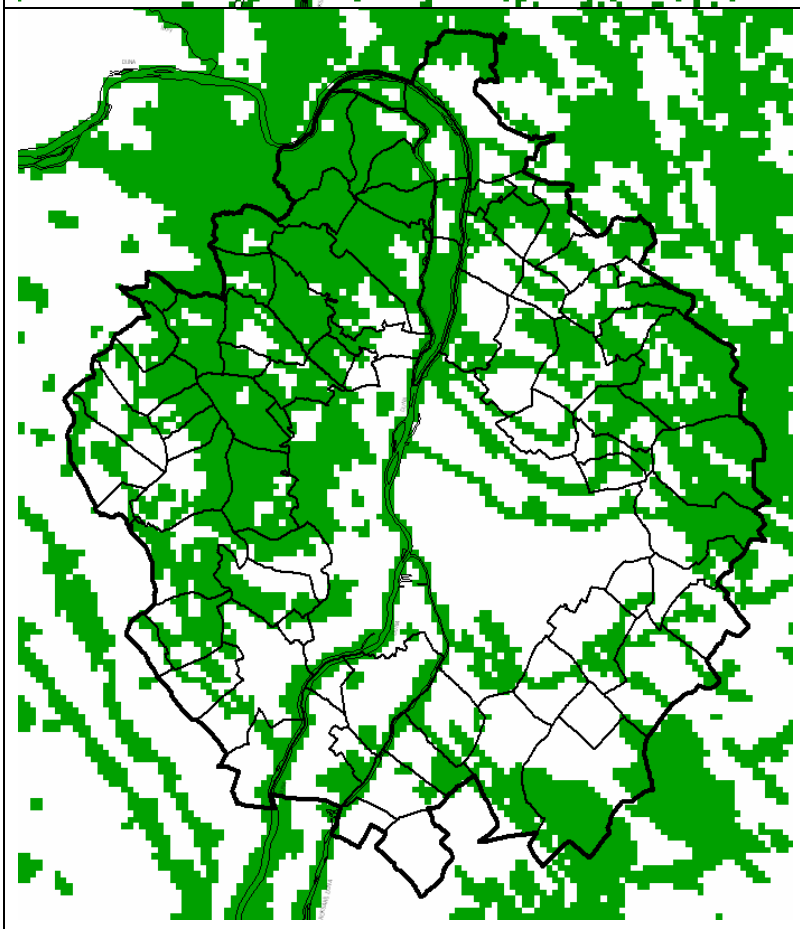

Ökológiai hálózat figyelembevétele

Felhasznált rétegek:
- Országos ökológiai hálózat övezete

Leírás:
Az ökológiailag értékes területek a táj fontos elemei és értékei

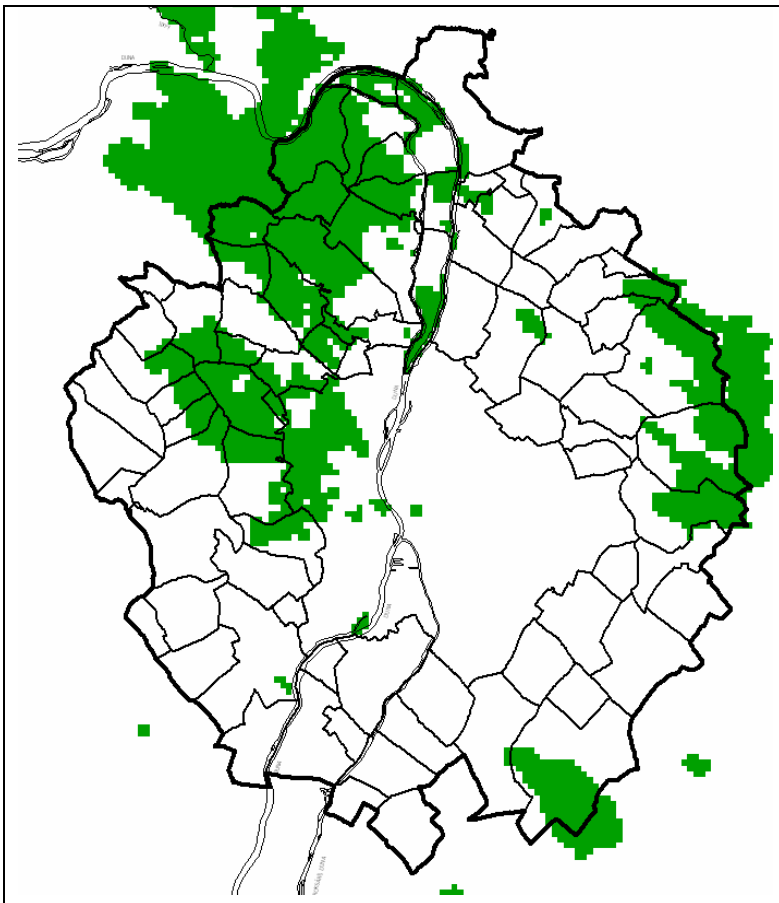

Országos jelentőségű védett természeti területek figyelembevétele

Felhasznált rétegek:
- Természetvédelmi Információs Rendszer (TIR)

Leírás:

Az országos jelentőségű védett természeti területek kiemelkedő táji értékkel is rendelkeznek.

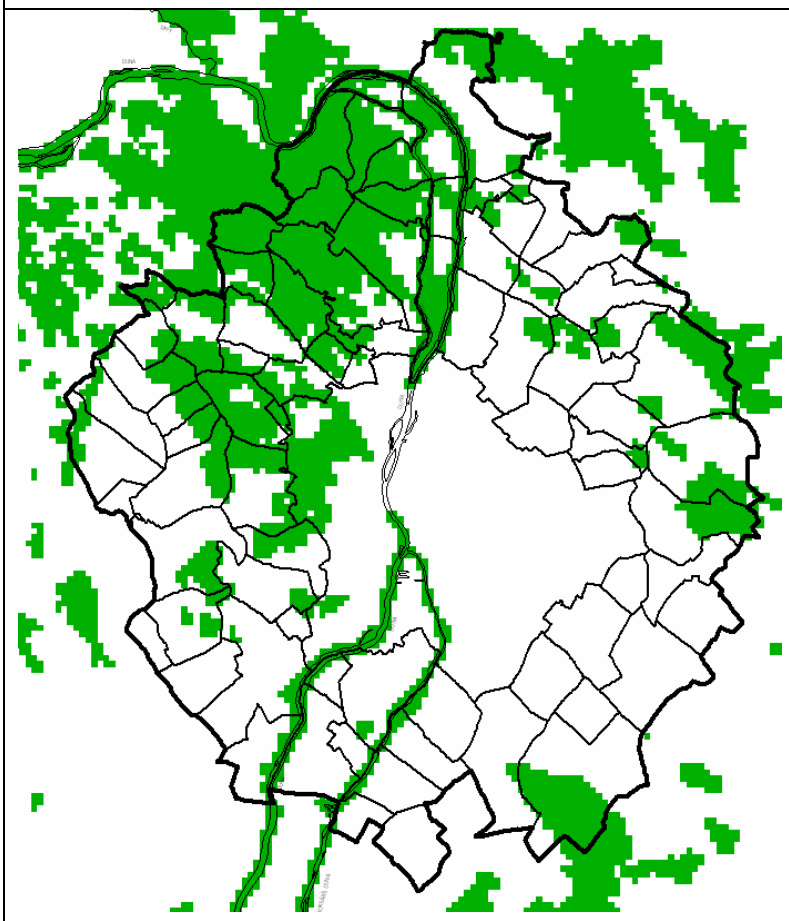

Natura2000

Forrás:KvvM Natura2000 területek

A Natura2000 területek a táj és a tájkép tájkép kiemelten fontos területei

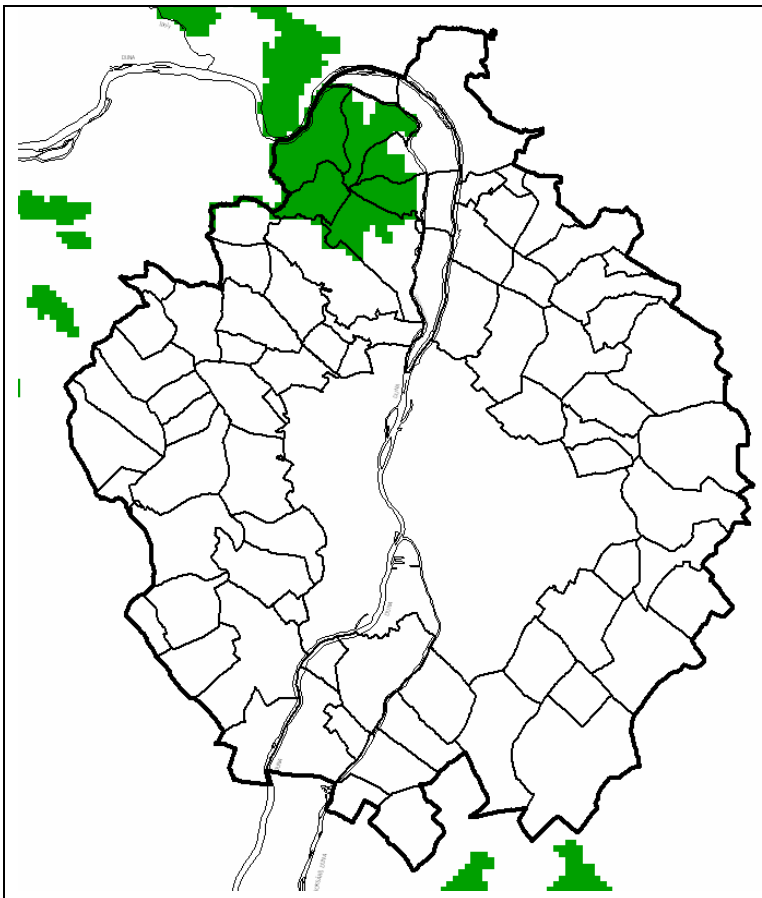

Natura2000

Forrás:KvvM Natura2000 területek

A Natura2000 területek tájilag és tájképileg is fontos területnek tekinthetők.

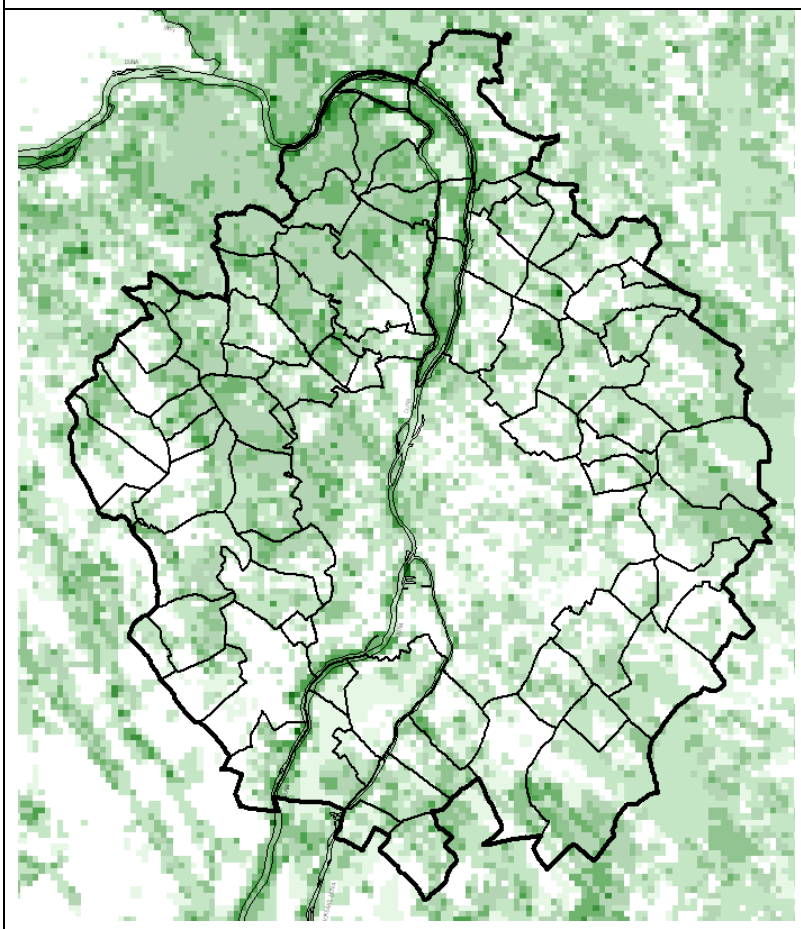

Táji értékek összesítése

Leírás:

A denzitástérkép a táji és tájképi jelentőségű természeti és kulturális adottságok összesítésével készült.

A tájképileg értékes területek a magasabb pontszámú sötétzöld területek.

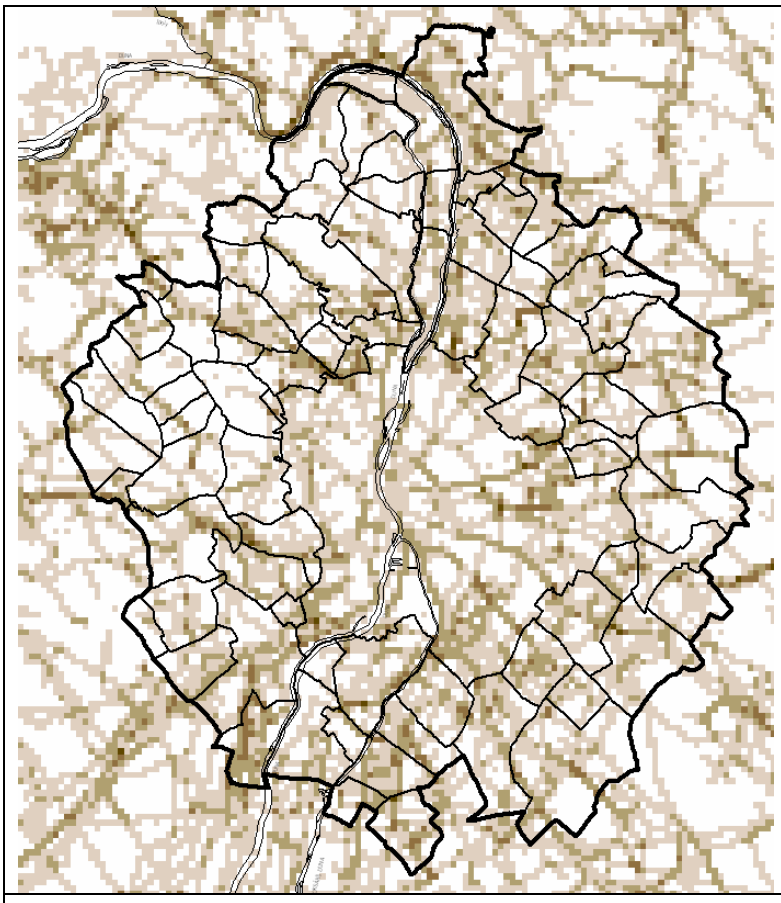

Csökkentő tényezők

A csökkentő tényezők denzitástérképe az anyagnyerőhelyek, utak, vasutak, légvezetékek fedvényei alapján készült.

A kumulált hatások jelentkezését a barnáb területek jelzik.

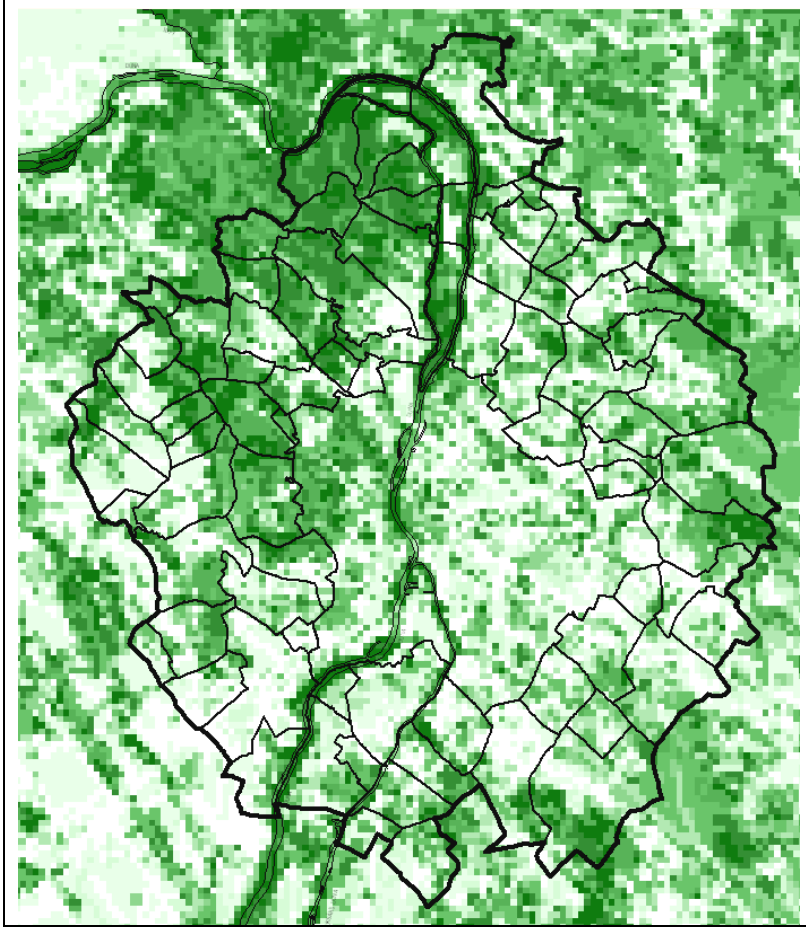

Tájképvédelmi értékesség (Összesített értékelés)

Az összesített tájképvédelmi értékesség térkép a kulturális, a természeti adottságok és a csökkentő tényezők össze-sítésével készült. Az 500x500 m-es területegységekre készült elemzés jól mutatja az egyes területek közötti tájképi „érté-kesség” közötti különbsége-ket.

A denzitástérkép minden területnek megadja a tájkép értékességi skálán belül elfog-lalt relatív helyét. Az övezet lehatárolásához meg kellett határozni azt a határt, amelyet tájképi szempontból fontosnak védendőnek vagy éppen átla-gosnak tartunk.

Ortofoto, 10-ezres topográfiai térkép azonosítás alapján ez a határ az aggolomeráció esetében a felső 35-40 %-át jelenti az értékességi skálának.

2.8 Erdő és mezőgazdálkodás

A mező- és erdőgazdasági tájhasználat, a mező és erdőgazdasági területek felhasználása, valamint a mező és erdőgazdasági területekkel összefüggő övezeti rendszer kialakítása az OTrT készítésénél is alkalmazott módszertanok felhasználásával és alkalmazásával készült. A területi vizsgálatokat, értékeléseket dr. Onodi Gábor és dr. Skutai Julianna (SZIE) végezte. Munkájuk felhasználásával, a szakági munkarészeknek a területrendezési terv egyéb elemeivel való ütköztetésével és szintetizálásával kerültek lehatárolásra jelen módosításban a mező és erdőgazdálkodási térségek területei és a kapcsolódó övezetek.

A mezőgazdasági területek differenciált értékelése

A területrendezési terv felülvizsgálata és módosítása keretében a mezőgazdasági területek differenciáltabb meghatározását és szabályozását a területi potenciálok széleskörű vizsgálatával az agrár-alkalmassági mutatók alapján képzett „*kiváló termőhelyi adottságú szántóterületek*” övezetének elkülönítésén túl *a mezőgazdasági térségbe tartozó területek további differenciálásával* lehet elérni.

A vizsgálatokat célszerű volt kiterjeszteni a szántón kívüli művelési ágakra is és a területen belül célszerű megkülönböztetni *a termőhelyi adottságok szerint „másodlagosan alkalmas” részterületeket*, amelyekhez differenciált, kötelező illetve ajánlás jellegű szabályozási előírások tartozhatnak. Az övezeti differenciáláshoz szükséges agroökológiai ismeretek a már hivatkozott kutatások alapján rendelkezésre állnak és a tervezéshez felhasználhatók. Ezek alapján lehatárolhatók az agrár-szempontból elsődlegesen és másodlagosan fontos területek, amelyek részben védelmi, részben funkcionális (tájhasználati) tartalmú övezetekké fejleszthetők, - az alábbi tudományos módszertan alapján[6]:

Területvizsgálati, lehatárolási módszerek

A szántóföldi alkalmasság és az erdőtelepítési alkalmasság meghatározásánál az országos és a Pest Megyére vonatkozó vizsgálat során egyaránt 3-3 minőségi kategóriába soroltuk a területeket, ezek: kiváló, közepes és gyenge alkalmasságú területek.

A felhasznált adatbázisok között a legjelentősebb eltérés a talajtani alapadatban volt, hiszen az országos vizsgálathoz használt 1:100.000-es méretarányú Agrotopográfiai adatbázist a megyei vizsgálatnál az 1:25.000-es méretarányú Digitális Kreybig Talajtani Információs Rendszerre cseréltük.

A két adatbázis a méretarányból adódóan jelentősen különbözik a geometriai felbontás tekintetében, valamint a különböző térképezési tematika miatt az attributív tartalom is eltér. Az országos és a megyei ökotípusos földhasználati vizsgálat összehasonlítása során azt tapasztaltuk, hogy a két adatbázis használata szerint a területek kategorizálásának több mint fele teljesen megegyezett és több mint 70 %-a nem változott jelentősen a területi besorolások között.

Ebből azt a következtetést vontuk le, hogy a vizsgálati metodika használható mind országos, mind megyei szinten. A területi különbözőségek főképp a geometriai felbontásból adódnak, amelyek a méretaránypváltásoknál pontosítják a területek jellemzőit.

[6] Ezen, differenciáltabb övezeti rendszer felállítása iránti követelménynek eleget tesz az OTRT szabályozási rendszeréhez kidolgozott agroökológiai alapokon álló – ökotípusok képzésén és azok statisztikai értékelésén alapuló – módszer, amelyet jelen munka során is alkalmaztunk; - lásd: a már hivatkozott Körtáj KFT tanulmányában kifejtett és itt is idézett metodika.

A **Budapesti Agglomeráció** területére vonatkozó vizsgálatok a fenti két adatbázis felhasználásával az alábbiak szerint készültek:
- Az **OTrT „Kiváló szántóterületek övezete”** kategóriájába az országos vizsgálatból azok a szántóterületek kerültek be, melyek szántóföldi alkalmassága a „kiváló” minősítést kapta.
- Ezeket a területeket metszettük össze a megyei vizsgálat eredményével, és azt tapasztaltuk, hogy a területek 78 %-a a megyei vizsgálatban is kiváló minősítést kapott, 17 % közepes és 5 % gyenge minősítést kapott.
- Mindezek alapján kijelenthetjük, hogy a legkiválóbb terület a közös 78 %, amennyiben a területek csökkenteni kell a maradék 17+5 %-ból lehetséges.
- Az **„Egyéb jó minőségű mezőgazdasági területek”** szintén a két vizsgálat szántóföldi alkalmassági eredménytérképének összemetszéséből készültek. Ezek azok a területek, ahol az országos vizsgálat közepes, a megyei vizsgálat pedig kiváló alkalmasságot mutatott.

A vizsgálat során a mezőgazdálkodási funkcióra vonatkozó elemzés az alábbi adatbázisokon alapul:

Országos vizsgálat (OTrT)	Megyei vizsgálat
Szántóföldi alkalmasság	
Agrotopográfiai adatbázis M 1:100000 (Forrás: MTA-TAKI)	Digitális Kreybig Talajtani Információs Rendszer M 1:25000 (Forrás: MTA-TAKI)

Az alábbiakban a szántóföldi alkalmasság országos szintű és megyei szintű részletes metodikáját mutatjuk be.

Szántóföldi alkalmasság az országos vizsgálat alapján

(Magyarország ökotípusos földhasználati vizsgálata „Agráralkalmassági-környezetérzékenységi elemzés Magyarország területére” 1. munkarész: A „kiváló termőhelyi adottságú szántóterületek”, az „erdőtelepítésre, fásításra alkalmas területek” valamint az „országos erdőgazdálkodási térségek” lehatárolása az Országos Területrendezési Terv számára)

A szántóföldi alkalmasság meghatározása

A vizsgálat alapját a felhasznált talajtani és klimatikus környezeti változók alkalmasság szerinti súlyozása adta, mely széles szakértői kör bevonásával és az ún. Guilford-eljárással történt. Ezt követően a KIPA-eljárás alkalmazásával a vizsgált öt növény (búza, kukorica, napraforgó, lucerna, cukorrépa) termesztési alkalmassága alapján az azonos környezeti változókkal jellemezhető, homogén területek (ún. ökotípusok) rangsorolása valósult meg.

A kiválasztott öt növény termőterülete meghaladja a 3 millió ha-t, azaz az ország szántóterületének több mint 70%-át lefedi. Kiváló termőhelyi adottságú szántóként azt az ökotípust jelöltük ki, amely legalább három növény szempontjából a rangsor élén helyezkedett el. Az így lehatárolt övezet valamivel több mint 1 millió hektárt foglal el.

A szántóföldi alkalmasság meghatározásánál az alábbi fogalmakat vezetjük be:

Komplex rendszer: több tulajdonsággal rendelkező és a tulajdonságok alapján egymással összehasonlítható, összemérhető és rangsorolható rendszerek. A jelen vizsgálat során komplex rendszereken az ökotípusokat (ezek az ökotípusok nem azonosak a vizsgálat végeredményeként létrehozandó ökotípusokkal!) értjük.

Értékelési cél: Az a szempont, amely alapján a komplex rendszereket rangsoroljuk. Egy adott mérési célnál az összemérés, illetve a rangsorolása változók (értékelési tényezők) egy meghatározott csoportja alapján történik. Jelen vizsgálatba a különböző az öt szántóföldi növény termesztési alkalmasságát értékeltük és kivételesen mindegyik célnál ugyanazokat a változókat használtuk fel.

Értékelési tényező: adott értékelési cél esetén az értékeléshez felhasznált általában környezeti változó. Ilyen például a talajok fizikai félesége.

Kategória: Az egyes értékelési tényezők lehetséges felvehető értékei Az előző példánál maradva a talajok fizikai félesége tartozó kategória pl.: vályog, homokos vályog stb. Az értékelési tényezők és felvehető kategóriáik száma meghatározza az ökotípusok elvi számát is!

Az értékelési tényezők (illetve kategóriák) relatív fontossága: Adott cél esetén – egy 0-100-ig terjedő intervallumskálán – megmutatja, hogy az adott változó mennyire fontos a mérési cél szempontjából. A komplex rendszerek rangsorolásához a változok felvehető értékei esetében is szükséges a relatív fontosság meghatározása (természetesen itt is az értékelési vagy mérési cél alapján).

A vizsgálatokhoz felhasznált értékelési tényezők és kategóriák

A szántóföldi alkalmasság értékeléséhez súlyozott környezeti változókat használtunk fel. Korábbi vizsgálatok eredményei alapján az értékelésnél felhasznált környezeti változók száma jelentősen csökkent. Jelen vizsgálatban az M = 1: 100.000–es agrotopográfiai térkép által ábrázolt három tulajdonság került kiválasztásra.

…

Szántóföldi alkalmasság a Pest megyei vizsgálat alapján

(Magyarország ökotípusos földhasználati vizsgálata „agráralkalmassági-környezetérzékenységi elemzés magyarország területére" 2. munkarész: „Módszertani javaslat kidolgozása a nagyobb méretarányú alaptérképekből részletesebb geometriai felbontású és mélyebb tematikus tartalmú területi meghatározás érdekében" KÖRTÁJ Kft. 2006, Készült: az Állami Erdészeti Szolgálat megbízásából)

A szántóföldi alkalmasság meghatározása

A megyei szintű feladatok elvégzéséhez a talajok vonatkozásában az országos méretarányben használt Agrotopográfiai adatbázis releváns tematikáit a megyei szinten alkalmazandó Digitális Kreybig Talajinformációs Rendszerrel (DKTiR) releváns tematikáira cseréltük.

Az alábbi táblázat a Kreybig-féle adatbázisból az agráralkalmasság számításához használható talajtani paramétereket tartalmazza, illetve azok megfeleltetését az országosan használt AGROTOPO paramétereknek:

Kiindulási talajtani paraméterek Agrotopo / országos szint	Megfeleltethető talajtani paraméterek - Kreybig-féle adat / megyei szint	A megyei szintű agráralkalmassági számításnál használt talajtani paraméterek
1. talaj fizikai félesége	1. összevont fizikai és vízgazdálkodási kategóriák	1. tájtermesztési kategóriák
2. vízgadálkodási tulajdonságok		
3. kémhatás és mészállapot	2. kémhatás és mészállapot	
	3. szervesanyag-készletre vonatkozó kategóriák	2. szervesanyag ellátottsági kategóriák

…

Az agráralkalmasság értékeléshez a tájtermesztési és a szervesanyag ellátottsági kategóriákból kereszttáblázatot hoztunk létre. A kereszttáblázat elemeinek **agráralkalmasság értékeit 1-3 terjedő agrár-alkalmassági skálán adtuk meg**. (1=gyenge, 2= közepes, 3=jó)

Tájtermesztési kategóriák	Szervesanyag ellátottsági kategóriák				
	Rossz	Gyenge	Közepes	Jó	Igen jó
1. Savanyú televényben szegény homok	1	1	1	2	2

2. Savanyú televényben gazdag homok	1	1	1	2	2
3. Meszes, televényben szegény homok	1	1	1	2	2
4. Meszes televényben gazdag homok	1	1	2	2	3
5. Kitűnő vályog és öntésiszap talaj	2	2	3	3	3
6. Felszínben savanyú, kitűnő vályog- és agyagtalaj	1	2	2	3	3
7. Igen erősen kötött savanyú mészigényes agyagok és vályogok	1	1	1	2	3
8. Sekély termőrétegű talajok	1	1	1	1	2
9. Tőzeg és kotus talajok	1	1	1	1	2
10. Mezőgazdasági termelésre alkalmas szikes tal.	1	1	1	2	2
11. Mezőgazd. term-re feltételesen alk. szikes talajok	1	1	1	1	1
12. Mezőgazd. termelésre alkalmatlan szikes talajok	1	1	1	1	1
66. Időszakosan vízjárta területek	1	1	1	2	2
77. Erdők	-	-	-	-	-
88. Tavak, nádasok, folyóvizek	-	-	-	-	-
99. Települések	-	-	-	-	-

Az így létrejött három kategóriás agrár-alkalmassági térképből kivettük a mesterséges felszín kategóriáit, az erdőterületeket és a vízhatással érintett területeket...

Kategória	**terület**	
	ha	**%**
Vizsgálatból kizárt terület	291053	42,1
Legkevésbé alkalmas terület	133822	19,4
Alkalmas terület	115910	16,8
Kiváló adottságú terület	150757	21,8
Összesen	*691542*	*100,0*

<u>Az erdőterületi övezetek kialakításának módszertani megalapozása</u>

ERDŐTELEPÍTÉSRE ALKALMAS TERÜLETI ÖVEZETEK

Az OTrT *„Erdőtelepítésre alkalmas területi" övezete* kiemelt térségi és megyei szintű övezetként került meghatározásra az OTrT 2008. évi felülvizsgálata során. A vonatkozó fogalom-meghatározás szerint:

„4. *erdőtelepítésre alkalmas terület:* kiemelt térségi és megyei területrendezési tervekben megállapított övezet, amelybe azok a többnyire gyenge termőképességű mezőgazdasági területek tartoznak, amelyeknél gazdasági, vidékfejlesztési vagy környezetvédelmi szempontok indokolják az erdők létesítését és azt természetvédelmi vagy termőhelyi okok nem zárják ki"

A vonatkozó törvényi előírás megegyezik a kiváló termőhelyi adottságú erdőterületi szabállyal:

„OTrT 19/A. § Az övezetbe tartozó területeken beépítésre szánt terület csak kivételesen, egyéb lehetőség hiányában, a külön jogszabályban meghatározott területrendezési hatósági eljárás alapján jelölhető ki."

Ezen övezet kiemelt térségi tervben való alkalmazására és további differenciálására nyújt felhatalmazást az OTrT, amelynek az alábbiak szerint kívánunk eleget tenni.

Javasoljuk megkülönböztetni az alkalmasság szerint *elsődlegesen* és *másodlagosan* figyelembe veendő területeket. Mint már említettük, a Gödöllői SZIE által az OTrT-hez elvégzett és megyei szintre is elvégzett agráralkalmassági-környezetérzékenységi elemzés megfelelő alapot ad az övezeti differenciáláshoz. Az ennek alapján készült megalapozó kutatási anyag (Körtáj Kft 2009-2010.) az övezeti lehatároláshoz a következő indoklást fűzi - az idézet első részben meghatározva a tudományos kutatási alapokat, majd a végén összefoglalva az övezeti javaslatot:

<u>Az erdőtelepítési alkalmasság meghatározása</u>

Az erdőtelepítésre figyelembe vehető területek meghatározásához alkalmazott módszer az ”Agráralkalmassági-környezetérzékenységi elemzés” (KTI-Kht, 2004) valamint az „Az EU 2080/92 rendeletének megfelelő hazai erdőtelepítési program bevezetésének hatásvizsgálata” (ÁESZ, 1999) című szakmai anyagok figyelembevételével készült azzal a módosítással, hogy az erdészeti talajértékelést elsősorban az Agrotopográfiai adatbázis paraméterei alapján kellett kidolgozni. Emellett természetesen figyelembe vettük a „szántóföldi alkalmassági” és „környezeti érzékenységi” lehatárolások eredményeit is. Az erdőtelepítési alkalmasságot két fő szempont határozza meg:

1. a vizsgált terület potenciális erdőgazdálkodási teljesítőképessége - gazdasági alkalmassága és
2. az erdő iránti környezeti igény - a leendő erdőnek a terület környezeti érzékenységére gyakorolt várható kedvező hatása, erdő környezeti teljesítőképessége. Értéke annál nagyobb, minél nagyobb lesz az új erdő várható környezetjavító (talajvédelmi és víztisztító, vízgazdálkodást szabályozó, stb.) szerepe, minél nagyobb mértékben jelentkezik az erdő környezeti érzékenységet befolyásoló hatása iránti társadalmi és földtulajdonosi igény.

Az erdőalkalmasság mértéke a következő képlet segítségével határozható meg: ERDŐALKALMASSÁG = A TERÜLET ERDŐGAZDÁLKODÁSRA VALÓ ALKALMASSÁGA (E_Calk) + ERDŐ IRÁNTI KÖRNYEZETI IGÉNY (E_KVszuks)

Az erdőalkalmasságot tehát a gazdasági alkalmasság és az erdő iránti környezeti igény együttes értéke adja. Ez azt jelenti, hogy az erdőtelepítésre való alkalmasság gazdasági érdekből vagy környezetérzékenységi okból egyaránt magas lehet, sőt a két érdek összeadódva megelőzheti az esetleg prioritást élvező szántóföldi földhasználati igényt.

A védett területek esetében az erdőtelepítés csak akkor javasolható, ha nem sért természetvédelmi érdeket. A telepítés során honos fafajok alkalmazásával természetszerű erdőket kell létrehozni.

Az erdőalkalmasságot tehát két tényező: a gazdasági alkalmasság és az erdő iránti környezeti igény határozza meg. Mindkét tényező további paraméterek kategóriának pontszámos értékeléséből áll össze, elvi intervallumuk 0-12 pontig terjed tényezőnként, azaz 0-24 pontig terjedhet az erdőalkalmasság pontozása. A vizsgálatból kizárásra került területek az alábbiak (a Corine adatbázis alapján kizárt kategóriákat a mellékletbe helyeztük el):

- Mesterséges felszín kategóriái,
- Ültetvények,
- Tanyák,
- Természetes gyepek
- Erdők,
- Vizenyős területek,

- Vizek,
- Jogi oltalom alatt álló területek (Nemzeti Park, Tájvédelmi Körzet, Természetvédelmi Terület),
- Ex lege területek,
- Ramsari területek.

A terület erdőgazdálkodásra való alkalmasságát az alábbi tényezők befolyásolják:
ECalk = GENalk (0-4 pont) + T.VÍZG (0-3 pont) + T.KÉM (0-2 pont) + KLIMAalk (0-3 pont)
A képletben szereplő tényezők az alábbiak:

- GENalk A talaj genetikus típusai (Agrotopográfiai adatbázis),
- T.VÍZG A talaj vízgazdálkodási tulajdonságai (Agrotopográfiai adatbázis),
- T.KÉM A talaj kémhatása és mészállapota (Agrotopográfiai adatbázis),
- KLIMAalk Erdészeti klímazónák az alkalmasság szerint pontozva.

Az erdőtelepítési alkalmasságot nemcsak az erdőgazdálkodásra való alkalmasság határozza meg, hanem az erdő iránti környezeti igény, környezetvédelmi szükségesség. Az erdő iránti környezeti igényt az alábbi tényezők befolyásolják:

E_KVszüks = T.FIZ (0-2 pont) + LEJT (0- 4 pont) + VÍZV (0-3 pont) + KLIMAkv (0-3 pont)
A képletben szereplő tényezők az alábbiak:

- T.FIZ A talaj fizikai félesége (Agrotopográfiai adatbázis),
- LEJT Lejtőkategória,
- VÍZV Felszín alatti vízvédelmi területek,
- KLIMAkv Erdészeti klímazónák a környezeti igény szerint pontozva.

A két tényezőt összegezve az elvi 0-24-ig skálán a gyakorlatban 0-17 pontszámok jöttek létre.
A 0-17-ig intervallumot 3 részre osztottuk:

1. 1-5 pontig: erdőtelepítésre feltételesen alkalmas,
2. 6-10 pontig: erdőtelepítésre alkalmas és
3. 11-17 pontig: erdőtelepítésre kiválóan alkalmas.

Az erdőtelepítési alkalmasságot nemcsak az erdőgazdálkodásra való alkalmasság határozza meg, hanem az erdő iránti környezeti igény, környezetvédelmi szükségesség. Az erdő iránti környezeti igényt az alábbi tényezők befolyásolják:
E_KVszüks = T.FIZ (0-2 pont) + LEJT (0- 4 pont) + VÍZV (0-3 pont) + KLIMAkv (0-3 pont)
A képletben szereplő tényezők az alábbiak:

- T.FIZ A talaj fizikai félesége (Kreybig adatbázis),
- LEJT Lejtőkategória,
- VÍZV Felszín alatti vízvédelmi területek,
- KLIMAkv Erdészeti klímazónák a környezeti igény szerint pontozva.

A lejtőkategória, a felszín alatti vízvédelmi területek és az erdészeti klímazónák pontozása és térképe az országos vizsgálat szerint történt. A talaj fizikai féleségét a DKTiR alapján a TAKI munkatársai végezték el, az alábbiak szerint megfeleltetve az Agrotopográfiai adatbázisnak:

Összevont fizikai és vízgazdálkodási kategóriák	**Fizikai**
1 Jó víztartó és vízvezetőképességű talajok	0
2 Közepes vízvezetőképességű, a vizet erősen tartó talajok	0
3 Gyenge vízvezetőképességű, a vizet erősen tartó, erősebben repedező talajok	0

Összevont fizikai és vízgazdálkodási kategóriák	Fizikai
4 Nagy vízvezetőképességű, még jó víztartó talajok	0
5 Igen nagy vízvezetőképességű, gyengén víztartó talajok	2
6 Jó vízvezetőképességű, a vizet igen erősen tartó talajok	0
7 Köves felszín	1
8 Kavicsos felszín	1
9 Szikes talajok	0
10 Tőzeges talajok	2
66 Időszakosan vízállásos, vízjárta területek	1
77 Erdők	-
88 Tavak, nádasok, folyóvizek	-
99 Települések	-

Az erdő iránti környezeti igény területi statisztikáit a pontok szerint az alábbi táblázat tartalmazza (a pontok 0-12 intervallumba eshetnek):

Pont	Terület ha / %	
0	415310	60,1
1	14547	2,1
2	6687	1,0
3	72357	10,5
4	49420	7,1
5	21346	3,1
6	33117	4,8
7	36915	5,3
8	5900	0,9
9	35381	5,1
10	355	0,1
11	19	0,0
Összesen	*691354*	*100,0*

Szintetizált erdőtelepítési alkalmassági adatok

A fenti két tényezőt összegezve az elvi 0-24-ig skálán a gyakorlatban 0-16 pontszámok jöttek létre. A pontszámokhoz tartozó területek bontását az alábbi táblázat szemlélteti.

Pont	Terület ha / %	
0	382822	55,4
1	1243	0,2
2	1137	0,2
3	4120	0,6
4	10782	1,6
5	22174	3,2
6	39999	5,8
7	86232	12,5
8	34033	4,9
9	21035	3,0
10	57058	8,3
11	21923	3,2
12	1858	0,3
13	6604	1,0
14	144	0,0
15	186	0,0
16	4	0,0
Összesen	*691354*	*100,0*

Az országos vizsgálatnál az elméleti 0-24-ig intervallumot az alábbiak szerint osztottuk 3 részre:

1. 1-5 pontig: erdőtelepítésre feltételesen alkalmas,
2. 6-10 pontig: erdőtelepítésre alkalmas és
3. 11-17 pontig: erdőtelepítésre kiválóan alkalmas.

Mivel a megyei vizsgálatnál a 2. és 3.kategóriát határoló 10 ponthoz 57058 ha tartozik, a területnek 8,3 %-a ezért két verziót készítettünk a további vizsgálat folyamán: az egyik verzióban a 3. kategória határát egy ponttal lejjebb 10 pontnál húztuk meg, a másik verziónál nem tértünk el az országos vizsgálat ponthatáraitól. Ennek értelmében az alábbi területi megoszlások jöttek létre a két verzió szerint:

Kategória	1. verzió területei (10 ponttól)		2. verzió területei (11 ponttól)		Országos vizsgálat	
	ha	%	ha	%	ha	%
Vizsgálatból kizárt terület	382822	55,4	382822	55,4	338554	53,0
Feltételesen alkalmas erdőtelepítésre	39456	5,7	39456	5,7	30261	4,7
Alkalmas erdőtelepítésre	181299	26,2	238357	34,5	207726	32,5
Kiválóan alkalmas erdőtelepítésre	87777	12,7	30719	4,4	62207	9,7
Összesen	*691354*	*100,0*	*691354*	*100,0*	*691354*	*100,0*

A térségi terv készítésénél vizsgálható ilyen esetben több verzió, mivel a méretarányváltás miatt alkalmazott adatbáziscsere okozhat ilyen típusú eltéréseket. Látható ebben az esetben is, hogy inkább az 1. verzió áll közelebb az országos vizsgálat eredményéhez (9,7 %), 3%-kal ugyan nagyobb a potenciális terület, de a potenciális területek talán érdemesebb bővebb körben kijelölni, mint szűkíteni, ebben az esetben ez a szűkítés 5 %-ot jelenten, ami megyei viszonylatban igen jelentős.”

Az OTrT erdőtelepítésre alkalmas terület övezete

Az alábbi külön térkép melléklet tünteti fel az OTrT „Erdőtelepítésre alkalmas terület övezet”-területeinek a Budapesti Agglomeráció területére eső foltjait mutatja, feltüntetve annak a DKTIR adatbázis szerinti zonális fokozatait.

A terület méreteket tekintve az alábbiak szerint: …

Terv	**Adatbázis**	**Terület (ha)**	**Területarányok(%)**
OTrT erdőtelepítésre alk. terület övezete	Agrotopo alapján	21535	100
	DKTIR kiváló	8847	41
	DKTIR közepes	9867	46
	DKTIR gyenge	1669	8
	DKTIR nincs adat	1152	5

A fenti táblázat adataiból tehát megállapítható, hogy a kétféle részletességű adatbázis közös „kiváló” területbe tartozó halmaza 41 %-ot tesz ki.

Amennyiben az övezet területét az agglomerációban zajló egyéb folyamatok miatt csökkenteni szükséges, akkor azt elsősorban az alsó 2 sor kategóriáiba eső területeken ajánlható megtenni, így az övezet területe 13 %-kal csökken. Ha további csökkentés szükséges, akkor az „megyei közepes” kategóriába eső területek rovására indokolható.”

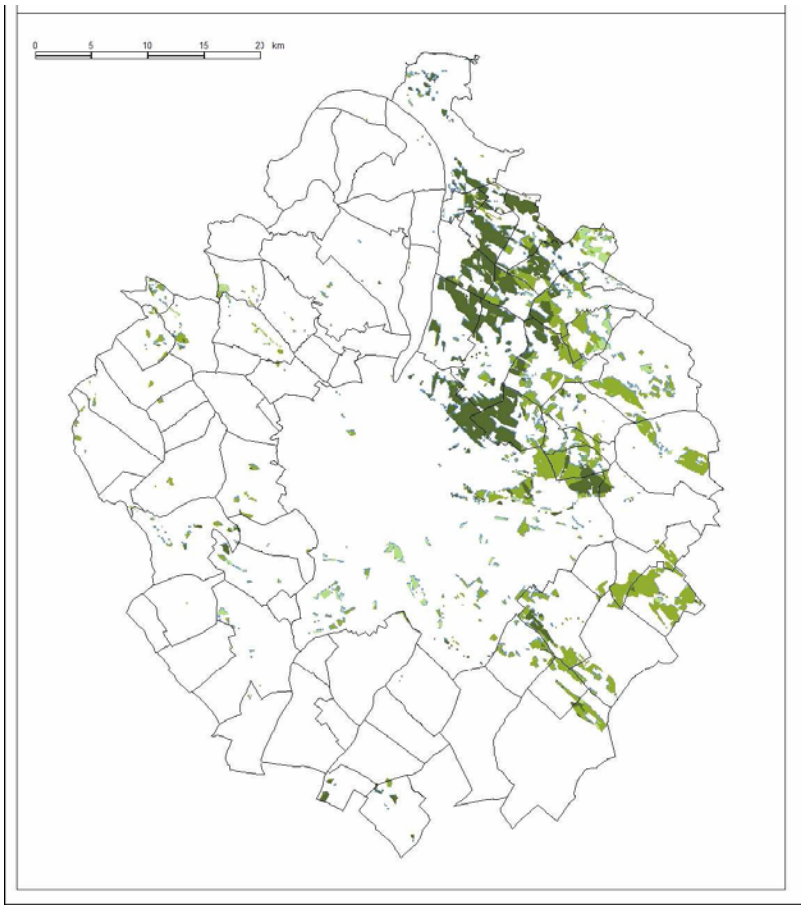

Az erdőtelepítésre elsődlegesen és másodlagosan alkalmas területek meghatározása, az övezetek által érintett területek lehatárolása fenti módszertan alkalmazásával történt.

Ebben a tekintetben az OTrT előírásai mérvadóak, vagyis *alapesetben erdőövezetbe sorolandó* a terület, de *kivételesen* – területrendezési hatósági eljáráshoz kötve célszerű lehetővé tenni az esetleges eltérést.

Az eltérés esetén szükséges az övezet kieső területének pótlása a település területén belül, a kompenzációs elv érvényesítésének megfelelően: tehát a kivételes területfelhasználás további feltétele, hogy az övezet területe a település igazgatási területén nem csökkenhet.

Erdőtelepítésre másodlagosan alkalmas területek övezetét a fenti övezet kiegészítéseként javasoljuk létrehozni. Az övezet létrehozásának célja, hogy a települések erdősítésre igénybe vehető területi alapjai tovább növekedjenek. Mivel az övezetnek még nincs előképe a hazai területrendezési gyakorlatban, erre egyedi előírások megfogalmazása szükséges, az alábbi kutatási megállapítások *(Körtáj Kft.)* figyelembevételével:

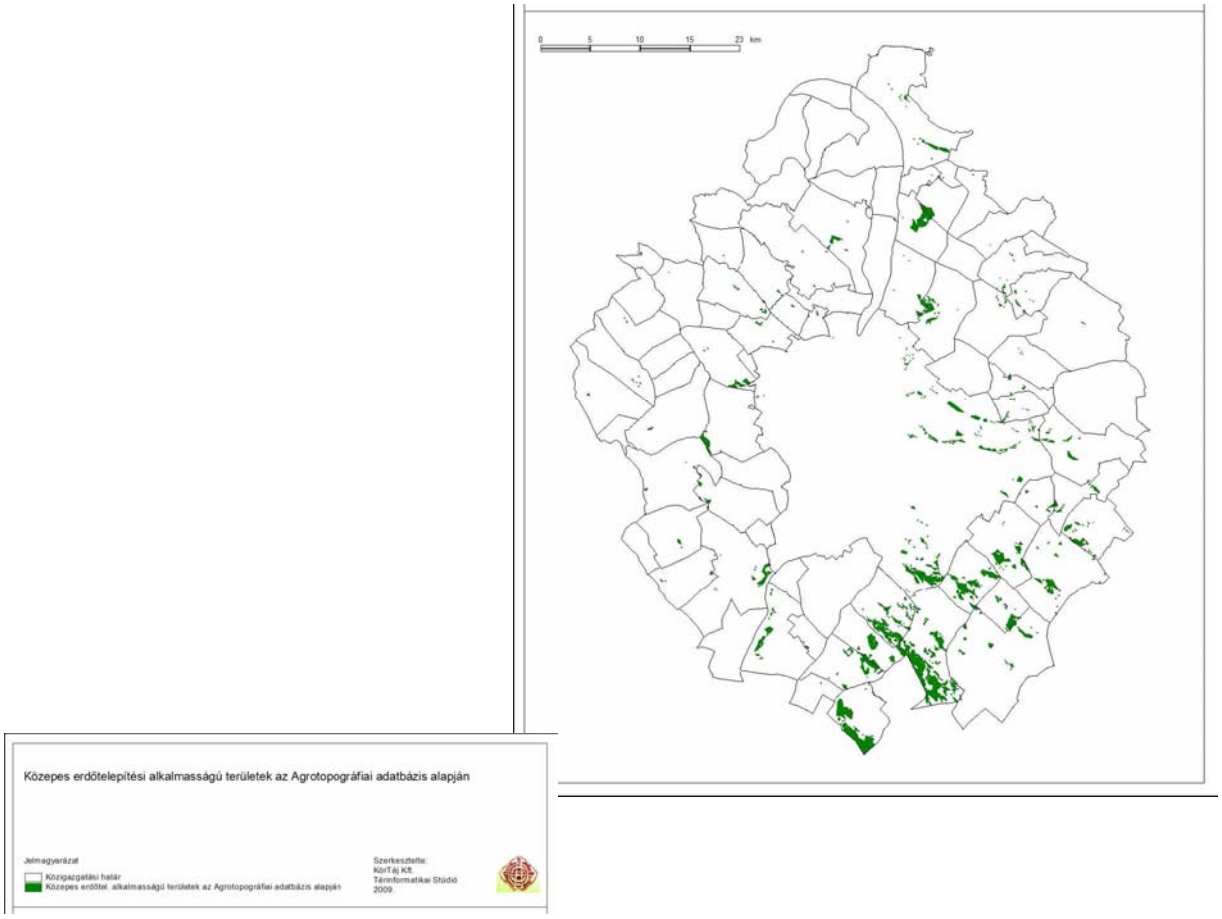

„Egyéb jó minőségű erdőgazdálkodásra alkalmas területek …

A további, erdősítés szempontjából kiváló termőhelyi adottságú területeken kívül eső, de még viszonylag jó minőségű erdőgazdálkodásra alkalmas területeket a kétféle adatbázis kombinációjával az alábbiak szerint lehetséges kijelölni. A térkép azokat a területeket mutatja, amelyek

- országosan „közepesnek” minősített *(1. adatbázis szerint)* területek, amelyek már nem kerültek bele az OTrT „kiváló” övezetébe, és egyben
- a megyei vizsgálat szerint „kiválónak” minősített területek, amelyek az országosan használt adatbázistól való különbség miatt nem kerültek bele az OTrT „kiváló” övezetébe *(2. adatbázis szerint)* A térképen sárgával jelölt foltok területe: 4741 ha

Az agrotopográfiai adatbázis alapján „közepes alkalmasságúnak” minősített területeket a BATrT övezeti rendszerében az „**Erdőtelepítésre másodlagosan alkalmas terület”** övezeteként kerültek figyelembevételre.

Az erdőterületi övezeti rendszer fentiek szerinti kidolgozása esetén várhatóan tovább erősödik a meglevő és tervezett erdőterületek védelme, valamint az erdősítésre legalkalmasabb területek valós erdőterületi felhasználásának lehetősége.

A BATrT-ben új tervi elemként jelenik meg a 3-szintű erdőterületi övezeti rendszer, melynek szabályozási megoldásai korlátozzák más területhasználatok *(elsősorban a beépítésre szánt területi kijelölések)* növelését és egyben ösztönzik az erdőgazdálkodás területi alapjainak gyarapítását. Mivel az erdőterületek nemcsak, sőt nem is elsősorban gazdasági tényezőként vizsgálandók, az erdészeti – ökológiai pozíciókat erősítő szabályozás várható komplex

társadalmi-, gazdasági-, környezeti hatásai összességükben egyértelműen pozitívak, különösen, ha ezeket az erdészeti szakág szempontjából indokolt, több évtizedes távlatra előretekintve értékeljük.

A mező és erdőgazdasági területek szabályozása a módosításban:

A felülvizsgálat és a módosítás koncepciója meghatározta: „a szabályozás célja, hogy a törvény felülvizsgálata és módosítása során olyan – *a jelenleg hatályosnál differenciáltabb* - szabályrendszer kialakítása, mely miközben a terület és településfejlesztés célkitűzései megvalósítására *(a helyi társadalom és a helyi gazdaság indokolt és tényleges fejlesztéseihez)* megfelelő területet biztosít, aközben egyértelmű korlátokat határoz meg a területpazarló, túlzó, illetve a fejlesztési célokkal sokszor össze nem egyeztethető területhasználatokkal szemben." Ezért - *az előzetes értékelés eredményeit is figyelembe véve* - a felülvizsgált és módosított területrendezési tervben további erdőterületi övezetek megjelenítésére is sor kerül. A vizsgálati értékelés során felvetődött **az erdőtelepítésre alkalmas területek kategóriájának differenciáltabb megfogalmazása, a kategórián belül az elsődleges és másodlagos alkalmasság megállapítására vonatkozó igények kielégítése** – a mezőgazdasági övezeti rendszer javasolt finomításához hasonlóan.

Ezen, differenciáltabb övezeti rendszer felállítása iránti követelménynek eleget tesz az OTrT szabályozási rendszeréhez kidolgozott agroökológiai alapokon álló – *ökotípusok képzésén és azok statisztikai értékelésén alapuló* – módszertan, amelyet jelen munka során is alkalmaztunk[7].

A megalapozó anyaga mező- és erdőgazdasági területeke egységes szerkezetben tárgyalja:

„A Budapesti Agglomeráció területére eső szántóföldi művelésre és erdőgazdálkodásra alkalmas területek két adatbázis alapján kerültek minősítésre.

1.) A vizsgálat során a talajtani paraméterek értékelésére az Agrotopográfiai talajtérképet (méretarány: m= 1:100 000) használtuk. A vizsgálat során elkészült az országos, ún „ökotípusos földhasználati rendszer", amely alapján lehatárolásra került az OTrT ben a

- „Kiváló termőhelyi adottságú szántóterületek"-
- „Kiváló termőhelyi adottságú erdőterületek"-, valamint az
- „Erdőtelepítésre alkalmas területek" – övezetei.

Az ökotípusokra vonatkozó vizsgálatban a „kiváló" minőségű területekből lettek a fenti övezetek levezetve. Az ökotípusos földhasználati rendszer a „kiváló" kategória mellett meghatározta a „közepes" és a „gyenge" termőhelyi adottságú zónákat is, a továbbiakban ezek felhasználási lehetőségeit is bemutatjuk.

2.) Pest megye területére vonatkozóan elkészült a Digitális Kreybig Talajinformációs Rendszer (DKTIR, méretarány: 1:25.000) alapján az ökotípusos földhasználati rendszer módosított, az adatbázis részletességének megfelelő változata is, amely ugyancsak három,

- kiváló,
- közepes és
- gyenge

termőhelyi adottságú mezőgazdasági és erdőgazdálkodási zóna területi lehatárolására adott lehetőséget. A fenti két adatbázis fokozatainak és területeinek ismeretében a következőkben bemutatjuk, hogy az OTrT szerint, a kiemelt térségekre vonatkozóan megengedett 75%-os területi eltérés lehetőségeit milyen módon lehetséges és indokolható az agro-ökológiai sajátosságoknak megfelelően kihasználni."

[7] A módszer a Gödöllői Szent István Agrártudományi Egyetem „Magyarország ökotípusos földhasználati vizsgálata/ Agráralkalmassági-környezetérzékenységi elemzés Magyarország területére" 2007. c. kutatási anyagban került részletes kifejtésre, eredményeit az OTRT övezeti rendszerének megállapítása során alkalmazták. Ennek aktualizálásával és kiegészítésével készült megrendelésünkre a Körtáj Kft „A BATRT felülvizsgálat előkészítése/mező- és erdőgazdasági megalapozás" c. tudományos megalapozó tanulmánya (2010.) melynek kivonata e fejezetbe beépült.

Erre alapozva illetve ezzel összhangban az OTRT és a BATrT agrárgazdálkodási szabályozási rendszere, továbbá beépíthetők és továbbfejleszthetők az övezeti rendszerben a Balaton kiemelt térségi tervben (BTRT) is alkalmazott kategóriák.

Javaslatunk szerint az OTRT és a BTRT erdőterületi övezetei mellett az erdőterületek reális növelési igényének és lehetőségének erősítése érdekében célszerű bevezetni az „*Erdőtelepítésre elsősorban és másodlagosan alkalmas terület*" övezeteit, így a BATrT erdőterületei övezeti rendszere és annak tartalma az alábbiak szerint alakul:

- **Kiváló termőhelyi adottságú erdőterület övezete**: a meglévő erdőterületeken belüli, *fokozott termőhelyi védettségben részesítendő erőterületek* (az erdészeti szakigazgatási szerv adatszolgáltatása alapján, az OTrT-vel azonos tartalommal);

- **Erdőtelepítésre elsődlegesen alkalmas terület övezete**: az erdőterületi övezeten kívüli, *elsősorban erdősítésre fenntartandó terület*, ahol a jelenlegi mezőgazdasági tájhasználat átmenetileg tartható fenn és a preferált erdőterületi átsorolás mellett más településrendezési tervi besorolás nem, vagy csak szigorú feltételek teljesítése esetén valósítható meg, – az OTrT *„Erdőtelepítésre alkalmas területi" övezete alapján*;

- **Erdőtelepítésre másodlagosan alkalmas terület övezete**: a fentieket kiegészítő övezeti kategória, amely részben az elsődlegesen alkalmas területek igénybevehetőségének valamely nyomós okból való meghiúsulása esetén, részben a települési biológiai aktivitásérték szinten tartása vagy növelése érdekében vehető igénybe; más célú felhasználása csak kompenzációs feltételek teljesítése esetén javasolt.

Az erdőtelepítésre másodlagosan alkalmas terület övezete a területrendezési terv módosításának része és nem válik részévé a területrendezési tervről szóló törvénynek.

Az övezet által lehatárolt terület jó információt nyújt a települési önkormányzatok számára arról, hogy - *a kötelezően figyelembe veendő elsődlegesen alkalmas területeken túl* – melyek azok a területek, amelyek erdősítése a területi alkalmasság figyelembevételével kívánatos, vagy lehetséges. Ezek a területek egyúttal a biológiai aktivitásérték romlás kompenzálására kijelölésre kerülő új erdőterületek másodlagos célterületei. Az övezet kijelölésével és lehatárolásával a területrendezési terv hozzájárul az önkormányzatok racionális területhasználatának kialakításához.

2.9 Honvédelem

A honvédelem érdekeit a BATrT módosítás alapvetően az övezeti lehatárolásokkal és a hozzájuk rendelt szabályokkal érvényesíti. Természetesen a térségi szerkezeti terv infrastruktúrahálózata is szolgál a polgári érdekek mellett honvédelmi érdekeket is.

A Budapesti Agglomeráció területén a Honvédelmi Minisztérium adatszolgáltatása alapján kerültek lehatárolásra a kiemelt fontosságú meglévő honvédelmi területek. Ezek közé a területek közé tartoznak a Magyar Honvédség által hosszú távon is honvédségi célra fenntartani kívánt területek. A lehatárolt területek funkciójukat tekintve jellemzően gyakorlóterületek, túlnyomóan erdő illetve rét legelő felszínborítással. Döntően Budapest területén találhatók kisebb – az 5 hektárt el sem érő – olyan objektumok, amelyek hosszú távon is a honvédelem céljainak szolgálatában maradnak. Ezek jellemzően hivatali épületek, laktanyák.

A honvédelmi területek a hatályos településszerkezeti tervek alapján kerültek lehatárolásra. Ahol a kiemelt fontosságú honvédelmi területek és a településrendezési eszközökben lehatárolt honvédelmi területek között átfedés van, azon területek értelemszerűen a kiemelt kategóriába nyertek besorolást.

A kiemelt fontosságú meglévő honvédelmi területek és a honvédelmi terület övezetében az OTrT vonatkozó szabályait kell alkalmazni. E szabályok biztosítják mindkét típusú honvédelmi terület funkciója megtartásának lehetőségét.

2.10 Ásványi nyersanyag gazdálkodás

A Budapesti Agglomeráció területén található ásványi nyersanyagok, bányakincsek védelmét a BATrT módosítás egyrészt a Térségi Szerkezeti terven keresztül, másfelől az övezeti szabályozással biztosítja.

Az ásványi nyersanyag-gazdálkodási övezet kijelölésének egyik fontos feladata a terület-felhasználás tervezési folyamatában a döntéshozó tájékoztatása az ásványi nyersanyag - mint helyhez kötött, nem megújuló - természeti erőforrásról. Ennek kapcsán nem csak a természeti erőforrások megőrzése a cél, hanem az azokhoz való hosszú távú hozzáférés biztosítása is.

Bár az OTrT az állam kizárólagos tulajdonát képező, kutatással lehatárolt, de bányatelekkel le nem fedett területek ábrázolására nevesíti az ásványvagyon gazdálkodási terület övezetet, nyilvánvaló, hogy a meglévő (működő) bányatelkek ábrázolása is fontos, lásd a bányászatról szóló 1993. évi XLVIII. törvény (Bt.) 39.§ (3) bekezdés előírását.

A MBFH pótlólagos adatszolgáltatása kiterjed a megkutatott területeken belül a kavicsvagyon megkülönböztetésére is. Ennek ábrázolása a háttéranyagba beépült. A meglévő rekultivációs problémák a tájrehabilitációs övezet keretei közt kezelhetők, korlátozottan.

A BATrT módosítás a Bt-t használja az övezet meghatározására, másrészt viszont a Bt. 49. § 16. pontja szerint "kivett hely" fogalmát alkalmazza, ahol a bányászati tevékenységet a kivettség tárgya szerint hatáskörrel rendelkező illetékes hatóság hozzájárulásával, az általa előírt külön feltételek megtartásával szabad folytatni.

Kivett helynek minősül a belterület, a külterület beépítésére szánt része, a közlekedési célt szolgáló terület, temető, vízfolyás vagy állóvíz medre, függőpálya, vagy vezeték biztonsági, illetve védő övezete, vízi létesítmény, ivóvíz, ásvány-, gyógyvíz, bármely forrás és kijelölt védőterülete, védőerdő, gyógy és üdülőhely védőövezete, a védett természeti terület, a műemléki, illetve a régészeti védettség alatt álló ingatlan, továbbá a honvédelmi létesítmények területe, a külfejtés vonatkozásában a termőföld, valamint, amit a jogszabály bányászati tevékenység tekintetében annak minősít".

A Térségi Szerkezeti Terv az Építmények által igénybe vett térség részeként tartalmazza a településrendezési eszközökben is ábrázolt, nagyobb kiterjedésű bányaterületeket. E területfelhasználási kategóriába a nyersanyaglelőhelyek, illetve a kijelölt bányatelkek tartoznak. Az övezeti terven az Ásványi nyersanyag-gazdálkodási terület övezete foglalja magába a bányakincsek, ásványi nyersanyagok területét. A Budapesti Agglomeráció ásványi nyersanyaglelőhelyei a MÁFI illetve a Magyar Geológiai Szolgálat közreműködésével kerültek lehatárolásra. (A lehatárolások és az övezettel érintett települések meghatározása az egyeztetési folyamat eredményei alapján felülvizsgálatra, módosításra került).

Az övezet által érintett területen az OTrT vonatkozó szabályát kell alkalmazni. Az övezeti előírás a településrendezési tervezés feladatkörébe utalja a területek pontos lehatárolását azok tényleges kiterjedése alapján. Az ásványvagyon gazdálkodás területeinek településrendezési tervi besorolása biztosítja a területeken a bányakincsek kitermelésének hosszú távú lehetőségét.

Az agglomeráció területrendezési terve célja a természeti és a táji, tájképi értékek megőrzésének prioritása mellett az ásványvagyon megőrzése, és a kitermelés feltételeinek lehetővé tétele azokon a területeken, ahol az feltétlenül indokolt, és a környezet még elfogadható mértékű zavarásával megvalósítható. A bányászati tevékenységet minden esetben a felhagyást követő rekultiváció kell, hogy kövesse.

IV. A TÉRSÉGI ÖVEZETI TERV FELÜLVIZSGÁLATA, MÓDOSÍTÁSA ÉS KIEGÉSZÍTÉSE

1 A területrendezési terv módosításában alkalmazott térségi övezetek

1.1 A Budapesti Agglomeráció térségi övezetei

a) magterület övezete,
b) ökológiai folyosó övezete,
c) puffer terület övezete,
e) kiváló termőhelyi adottságú szántóterület övezete,
f) kiváló termőhelyi adottságú erdőterület övezete,
g) erdőtelepítésre alkalmas terület övezete,
h) országos komplex tájrehabilitációt igénylő terület övezete,
i) térségi komplex tájrehabilitációt igénylő terület övezete,
j) országos jelentőségű tájképvédelmi terület övezete,
k) térségi jelentőségű tájképvédelmi terület övezete,
l) világörökség és világörökség-várományos terület övezete,
m) történelmi települési terület övezete,
n) kiemelten érzékeny felszín alatti vízminőség-védelmi terület övezete,
o) felszíni vizek vízminőség-védelmi vízgyűjtő területének övezete,
p) ásványi nyersanyag-gazdálkodási terület övezete,
q) rendszeresen belvízjárta terület övezete,
r) nagyvízi meder övezete,
s) földtani veszélyforrás területének övezete,
t) vízeróziónak kitett terület övezete,
u) széleróziónak kitett terület övezete,
v) kiemelt fontosságú meglévő honvédelmi terület övezete,
w) honvédelmi terület övezete.

A térségi övezetek a BATrT módosítás tervezetében az alábbi térképi mellékleteken kerültek bemutatásra:

3.1. sz. melléklet: **Magterület övezete**

3.2. sz. melléklet: **Ökológiai folyosó övezete**

3.3. sz. melléklet: **Puffer terület övezete**

3.4. sz. melléklet: **Kiváló termőhelyi adottságú szántóterület övezete**

3.5. sz. melléklet: **Kiváló termőhelyi adottságú erdőterület övezete**

3.6. sz. melléklet: **Erdőtelepítésre alkalmas terület övezete**

3.7. sz. melléklet: **Országos komplex tájrehabilitációt igénylő terület övezete**

3.8. sz. melléklet: **Térségi komplex tájrehabilitációt igénylő terület övezete**

3.9. sz. melléklet: **Országos jelentőségű tájképvédelmi terület övezete**

3.10. sz. melléklet: **Térségi jelentőségű tájképvédelmi terület övezete**

3.11. sz. melléklet: **Világörökség és világörökség-várományos terület övezete**

3.12. sz. melléklet: **Történeti települési terület övezete**

3.13. sz. melléklet: **Kiemelten érzékeny felszín alatti vízminőség-védelmi terület övezete**

3.14. sz. melléklet: **Felszíni vizek vízminőség-védelmi vízgyűjtő területének övezete**

3.15. sz. melléklet: **Ásványi nyersanyag-gazdálkodási terület övezete**

3.16. sz. melléklet: **Rendszeresen belvízjárta terület övezete**

3.17. sz. melléklet: **Nagyvízi meder övezete**

3.18.sz. melléklet: **Földtani veszélyforrás területének övezete**

3.19. sz. melléklet: **Vízeróziónak kitett terület övezete**

3.20. sz. melléklet: **Széleróziónak kitett terület övezete**

3.21. sz. melléklet: **Kiemelt fontosságú meglévő honvédelmi terület övezete**

3.22. sz. melléklet: **Honvédelmi terület övezete.**

Az alátámasztó munkarészt kiegészítő *(a törvénymódosítás részét nem képező)* mellékletek:

Mezőgazdasági művelésre másodlagosan alkalmas területek övezete

Erdőtelepítésre másodlagosan alkalmas területek övezete

Új beépítésre szánt terület kijelölését korlátozó - összesítő - övezet

1.2 A térségi övezetek leírása

Magterület övezete
Ökológiai folyosó övezete
Puffer terület övezete

Az övezet az OTrT-ben meghatározott „Országos ökológiai hálózat övezetének" az OTrT-ben előírt alkategóriákra történő megbontásával keletkezett. Az övezet célja a természetvédelem érdekeinek érvényesítése a területrendezési terv eszközkészletének alkalmazásával. A hatályos BATrT-ban lehatárolt övezethez képest a három kategória együttes területe mintegy 10 ezer hektárral csökkent.

Magterület az OTrT fogalom meghatározása szerint: kiemelt térségi területrendezési tervekben megállapított övezet, amelybe olyan természetes vagy természetközeli élőhelyek tartoznak, amelyek az adott területre jellemző természetes élővilág fennmaradását és életkörülményeit hosszú távon biztosítani képesek és számos védett vagy közösségi jelentőségű fajnak adnak otthont. A magterület övezete a Budapesti agglomerációban a Duna-Ipoly Nemzeti Park, a Budai Tájvédelmi Körzet, a Gödöllői-Dombvidék Tájvédelmi Körzet és az Ócsai Tájvédelmi Körzet ökológiai szempontból legértékesebb területeit foglalja magába. Az országos védettségű területek mellett az agglomeráció területének számos, természetvédelmi oltalomra számot tartó – erdő, gyep, rét, vízparti, stb. - területét is lefedi.

Ökológiai folyosó az OTrT fogalom meghatározása szerint: kiemelt térségi és megyei területrendezési tervekben megállapított övezet, amelybe olyan területek (többnyire lineáris kiterjedésű, folytonos vagy megszakított élőhelyek, élőhelysávok, élőhelymozaikok, élőhelytöredékek, élőhelyláncolatok) tartoznak, amelyek döntő részben természetes eredetűek és amelyek alkalmasak az ökológiai hálózathoz tartozó egyéb élőhelyek (magterületek, pufferterületek) közötti biológiai kapcsolatok biztosítására.

Pufferterület az OTrT fogalom meghatározása szerint: kiemelt térségi és megyei területrendezési tervekben megállapított övezet, amelybe olyan rendeltetésű területek tartoznak, melyek megakadályozzák vagy mérséklik azoknak a tevékenységeknek a negatív hatását, amelyek a magterületek, illetve az ökológiai folyosók állapotát kedvezőtlenül befolyásolhatják vagy rendeltetésükkel ellentétesek.

Az ökológiai folyosó övezete a térség ökológiai térszerkezete szempontjából jelentős zöldterületeket és vízpartokat foglalja magába. Az ökológiai folyosó legnagyobb összefüggő területei a Szentendrei-szigeten és a Gödöllői-dombságban helyezkednek el, de az egész agglomeráció térségét behálózzák. A pufferterület övezete jellemzően a magterületekhez kapcsolódik területileg.

Az övezetek lehatárolásának és szabályozásnak célja: a táji- természeti védelem biztosítása.

Az övezetekre vonatkozó szabályok

Magterület övezetének szabályai:

OTrT „17. § (1) Az övezetben beépítésre szánt terület nem jelölhető ki, kivéve, ha:
a) a települési területet a magterület vagy a magterület és az ökológiai folyosó körülzárja, és
b) a kijelölést más jogszabály nem tiltja.
(2) Az (1) bekezdésben szereplő kivételek együttes fennállása esetén, a beépítésre szánt terület a külön jogszabály szerinti területrendezési hatósági eljárás alapján jelölhető ki. Az

eljárás során vizsgálni kell, hogy biztosított-e a magterület, a magterület és az ökológiai folyosó természetes és természetközeli élőhelyeinek fennmaradása, valamint az ökológiai kapcsolatok zavartalan működése.

(3) Az övezetben közművezetékeket és járulékos közműépítményeket tájba illesztett módon, a természetvédelmi célok megvalósulását nem akadályozó műszaki megoldások alkalmazásával - beleértve a felszín alatti vonalvezetést is - kell elhelyezni.

(4) Az övezetben a közlekedési infrastruktúra-hálózatok elemeinek nyomvonala a magterület természetes élőhelyeinek fennmaradását biztosító módon, az azok közötti ökológiai kapcsolatok működését nem akadályozó műszaki megoldások alkalmazásával helyezhető el.

(5) Az övezetbe tartozó település helyi építési szabályzatában és szabályozási tervében elő kell írni a tájszerkezetbe illeszkedő beépítési mód, a tájra jellemző építészeti hagyományok és építmények megőrzését és ezek követelményeit.

(6) Az övezetben új külszíni művelésű bányatelek nem létesíthető, meglévő külszíni művelésű bányatelek nem bővíthető."

A Budapesti Agglomeráció Területrendezési Tervéről szóló törvény módosításának tervezete a 17.§. (1) bekezdésében megfogalmazott OTrT szabályt szigorítani tervezte. A 2010-ben egyeztetett BATrT módosítás tervezete még kimondta, hogy a magterület övezetében új beépítésre szánt terület nem jelölhető ki. A szigorítás szándékával a Vidékfejlesztési Minisztérium és területi szervei egyetértettek, a Belügyminisztérium azonban visszavonta korábbi javaslatát, mivel a településekkel történt egyeztetés során nyilvánvalóvá vált, hogy a több, a magterület övezetével erőteljesen érintett település fejlesztését ellehetetlenítette volna a tervezett szigorítás. A változtatás után a BATrT módosításában a magterület övezetére az OTrT törvény előírásait kell alkalmazni.

<u>Ökológiai folyosó övezetének szabályai:</u>

OTrT „18. § (1) Az övezetben beépítésre szánt terület nem jelölhető ki, kivéve, ha

a) a települési területet az ökológiai folyosó körülzárja, és

b) a kijelölést más jogszabály nem tiltja.

(2) Az (1) bekezdésben szereplő kivételek együttes fennállása esetén, a beépítésre szánt terület a külön jogszabály szerinti területrendezési hatósági eljárás alapján jelölhető ki. Az eljárás során vizsgálni kell, hogy biztosított-e az ökológiai folyosó természetes és természetközeli élőhelyeinek fennmaradása, valamint az ökológiai kapcsolatok zavartalan működése.

(3) Az övezetben közművezetékeket és járulékos közműépítményeket tájba illesztett módon, a természetvédelmi célok megvalósulását nem akadályozó műszaki megoldások alkalmazásával - beleértve a felszín alatti vonalvezetést is - kell elhelyezni.

(4) Az övezetben a közlekedési infrastruktúra-hálózatok elemeinek nyomvonala az ökológiai folyosó és az érintkező magterület természetes élőhelyeinek fennmaradását biztosító módon, az azok közötti ökológiai kapcsolatok működését nem akadályozó műszaki megoldások alkalmazásával helyezhető el.

(5) Az övezetben új külszíni művelésű bányatelek nem létesíthető, meglévő külszíni művelésű bányatelek nem bővíthető."

A Budapesti Agglomeráció Területrendezési Tervéről szóló törvény módosításának tervezete a 18.§. (1) (2) bekezdésében megfogalmazott OTrT szabályt szigorítani tervezte. A 2010-ben egyeztetett BATrT módosítás tervezete még kimondta, hogy az ökológiai folyosó övezetében új beépítésre szánt terület nem jelölhető ki. A szigorítás szándékával a Vidékfejlesztési Minisztérium és területi szervei e vonatkozásban is egyetértettek, a Belügyminisztérium azonban visszavonta korábbi javaslatát, mivel a településekkel történt egyeztetés során itt is nyilvánvalóvá vált, hogy a több, az ökológiai folyosó övezetével erőteljesen érintett település fejlesztését ellehetetlenítette volna a tervezett szigorítás. A változtatás után a BATrT módosításában a magterület övezetére az OTrT törvény előírásait kell alkalmazni.

Puffer terület övezetének szabályai:

OTrT „19. § Pufferterületen a településszerkezeti terv beépítésre szánt területet csak abban az esetben jelölhet ki, ha az a szomszédos magterület vagy ökológiai folyosó természeti értékeit, biológiai sokféleségét, valamint táji értékeit nem veszélyezteti.

Az OTrT 19.§. előírását az agglomeráció területén is alkalmazni kell.

A területrendezési szabályok mellett a magterület övezete, az ökológiai folyosó övezete, valamint a pufferterület övezete vonatkozásában az alábbi ajánlások figyelembevétele indokolt:

- Az övezetekben az országos jelentőségű védett természeti területeken alkalmazni kell a védett természeti terület kezelési tervében, valamint a Natura 2000 területeken a Natura 2000 terület fenntartási tervében rögzített szabályokat.
- Az övezetekben új épület létesítése, a meglévő épületek átalakítása csak a természeti értékek karositása nélkül, a helyi építészeti hagyományoknak megfelelően, elsősorban oktatási, kutatási, ökoturisztikai és természetvédelmi céllal történhet.

Kiváló termőhelyi adottságú szántóterület övezete

Az övezet az OTrT-ben meghatározott hasonló elnevezésű övezet alkalmazásával került lehatárolásra. A kiemelt térségi övezet lehatárolása az OTrT-ben rögzítetthez képest pontosításra került a termőhelyi adottságok vizsgálata alapján. Az OTrT övezet több részterülete érinti a Budapesti Agglomerációt, legjelentősebb kiterjedésű területei az agglomeráció délkeleti, jelenleg is elsődlegesen mezőgazdasági tájhasználat alatt álló szektorában találhatók.

Az övezet megállapításának illetve szabályozásnak célja: a legjobb termőhelyi adottságú szántóterületek védelme, művelésben tartásának biztosítása, az övezet területének a településszerkezeti tervben mezőgazdasági területbe való besorolása.

A Kiváló termőhelyi adottságú szántóterület övezetének szabályai:

OTrT „13/A. § Kiváló termőhelyi adottságú szántóterület övezetében beépítésre szánt terület csak kivételesen, egyéb lehetőség hiányában, a külön jogszabályban meghatározott területrendezési hatósági eljárás alapján jelölhető ki.”

A Budapesti Agglomeráció Területrendezési Tervéről szóló törvény módosításának tervezete a 13/1 .§.-ban megfogalmazott OTrT szabályt szigorítani tervezi. Kimondja, hogy

(1) A kiváló termőhelyi adottságú szántóterület övezetében beépítésre szánt terület nem jelölhető ki.

(2) A kiváló termőhelyi adottságú szántóterületek övezete a bányászati tevékenységről szóló 1993.évi XLVIII. törvény szerint kivett helynek minősül.

Kiváló termőhelyi adottságú erdőterület övezete

Az övezet az OTrT-ben meghatározott hasonló elnevezésű övezet alkalmazásával került lehatárolásra. A kiemelt térségi övezet lehatárolása az OTrT-ben rögzítetthez képest pontosításra került a részletes erdészeti szakhatósági adatszolgáltatás alapján. Az OTrT övezet több részterülete érinti a Budapesti Agglomeráció meglévő erdőterületeit, legjelentősebb kiterjedésű területei az agglomeráció észak-északnyugati (Pilis – Dunazug hg.), valamint keleti (Gödöllői dombság), jelenleg is elsődlegesen erdőgazdasági tájhasználat alatt álló szektoraiban találhatók.

Az övezet megállapításának illetve szabályozásnak célja: a legjobb termőhelyi adottságú erdőterületek védelme, erdőművelésben tartásának biztosítása.

A Kiváló termőhelyi adottságú erdőterület övezetének szabályai:

OTrT „13/B. § (1) Kiváló termőhelyi adottságú erdőterület övezetében beépítésre szánt terület csak kivételesen, egyéb lehetőség hiányában, a külön jogszabályban meghatározott területrendezési hatósági eljárás alapján jelölhető ki.
(2) Az övezetben külszíni bányatelek megállapítása, illetve bányászati tevékenység engedélyezése a bányászati szempontból kivett helyekre vonatkozó szabályok szerint lehetséges.”

A Budapesti Agglomeráció Területrendezési Tervéről szóló törvény módosításának tervezete a 13/B .§.-ban megfogalmazott OTrT szabályt is szigorítani tervezi. Kimondja, hogy a kiváló termőhelyi adottságú szántóterület övezetében beépítésre szánt terület nem jelölhető ki. Az övezetben bányászati tevékenységet folytatni a bányászati szempontból kivett helyekre vonatkozó előírások alkalmazásával lehet.

Erdőtelepítésre alkalmas terület övezete

Az övezet lehatárolása az OTrT-ben nem szerepel, az OTrT e területeket az erdőgazdálkodási térség részének tekinti övezeti megkülönböztetés nélkül.

A jelenleg hatályos BATrT-ben sem volt ilyen övezet, bár a hatályos szerkezeti terv is tartalmazott *(zöldövezet fejlesztési logikával és nem területi alkalmasság szerinti logikával)* meghatározott erdőterületfejlesztési javaslatokat.

Az övezet legjelentősebb kiterjedésű területei az agglomeráció északkeleti, jelenleg kevésbé erdősült és a mezőgazdasági termesztés szempontjából kevésbé értékes szektorában találhatók.

Az övezet megállapításának illetve szabályozásnak célja: az erdőtelepítési szempontból legjobb termőhelyi adottságú területek védelme, erdőtelepítésre való fenntartásának biztosítása.

Az Erdőtelepítésre alkalmas terület övezetének szabályai:

OTrT „19/A. § Az övezetbe tartozó területeken beépítésre szánt terület csak kivételesen, egyéb lehetőség hiányában, a külön jogszabályban meghatározott területrendezési hatósági eljárás alapján jelölhető ki.”

Kertgazdasági terület övezete elhagyásra kerül a tervezetből

Az egyeztetés során a Vidékfejlesztési Minisztérium és az illetékes földhivalalok egybehangzó véleményei figyelembevételével elhagyásra került a tervezetből a kertgazdasági terület övezete. A véleményezők szerint a BATrT módosítás tervezetének a külterületi (volt) zártkerti területekkel kapcsolatos szándéka ellentétes a földvédelmi szempontokkal. A 2010-ben egyeztetésre bocsátott tervezet e területeket a kertgazdasági terület övezetébe sorolja azon célkitűzéssel, hogy azok beépítését és belterületbe vonását megakadályozza. Az agglomeráció településeinek - *különösen a főváros közvetlen közelében lévőknek* - a zártkertjei nagy része a valóságban már (területi besorolásukkal ellentétesen) lakó és üdülő funkciót szolgál, amelyekben ritka kivételnek számít a valóban mezőgazdasági célra (konyhakert, gyümölcsös, szőlő) használt ingatlan. Ezek alapján a zártkerti területek termőföldvédelmi szempontból - az ingatlanok mérete és beépítettsége miatt - kevésbé értékesek, ezért azok belterületbe vonása lakóterület céljára szakmai szempontból kedvezőbb, mint a tényleges mezőgazdasági művelés alatt álló külterületi termőföldeké. Elfogadva a véleményt, a kertgazdasági terület övezete elhagyásra kerül a BATrT módosítása tervezetéből. Így lehetővé válik, hogy a mezőgazdasági térség rovására megvalósítható 2%-os beépítésre szánt területi kijelölés az érintett önkormányzatok döntése szerint a volt zártkerti területeket is érinthessék.

Országos komplex tájrehabilitációt igénylő terület övezete

Az övezet az OTrT-ben meghatározott övezet alkalmazásával került lehatárolásra (alkalmazásra). A kiemelt térségi övezet lehatárolása az OTrT-ben rögzítetthez képest pontosabb. Az OTrT övezet két területe érinti a Budapesti Agglomerációt. A Zsámbéki-medence nyugati peremét érintő terület szerepeltetése nem indokolt. A BATrT méretaránye lehetővé teszi a pontosabb lehatárolást, és a kérdéses terület a térségi tájrehabilitációt igénylő terület övezetébe sorolja.

Az OTrT-ben az agglomerációt érintő másik, összefüggő országos tájrehabilitációt igénylő terület pontosítása is megtörtént. A III. kerülettől nyugati irányban Pilisvörösvárig illetve Nagykovácsiig húzódó terület a az agglomeráció tervében lehatárolt övezetben lecsökkent. Nem képezi részét Üröm és Nagykovácsi sem. A terület egy része pedig a térségi tájrehabilitációt igénylő terület részeként kerül lehatárolásra.

<u>Országos komplex tájrehabilitációt igénylő terület övezetének szabályai:</u>

OTrT „14. § Az országos komplex tájrehabilitációt igénylő terület övezetben a területek újrahasznosítási célját a kiemelt térség és a megye területrendezési tervében, a települések helyi tájrendezési szabályainak vagy a helyi településrendezési eszközök figyelembevételével kell meghatározni.”

Térségi komplex tájrehabilitációt igénylő terület övezete

Az övezet célja az országos komplex tájrehabilitációt igénylő területek kiegészítésével meghatározni azokat a térségi méretarányben jelentős, és az egyes települési kompetenciákat és teljesítőképességet meghaladó térségi kezelést igénylő tájrehablitációs, rekultivációs feladatok célterületeit meghatározni. Az övezethez tartozó szabályok a meglévő tájsebek, szennyezések, roncsolt felszínek helyreállításának területrendezési feltételeit teremtik meg.

Az övezet az agglomeráció jelentősebb táji degradációval vagy környezetszennyezéssel sújtott területeire terjed ki. A kavicskitermelés által terhelt területek Délegyháza,

Dunavarsány, Taksony és Szigetszentmiklós valamint Budakalász területén egyaránt az övezet részét képezik. Az agglomeráció északi szektorában a dunabogdányi andezitkőbánya és a váci Naszály elbányászott hegyoldala igényel tájrehabilitációt. A solymári agyabánya környezete is az övezethez tartozik, mint rehabilitálandó terület. A Ráckevei Dunaág teljes agglomerációt szakaszára és a partmenti sávra is kiterjed az övezet, ahol komplex vízminsőégvédelmi és a vízpart üdülőházas területek általi sűrű beépítéséből adódó konfliktusok kezelésére van szükség. Az övezet magába foglalja katonai tevékenység nyomán degradálódott katonai területet Érd-Sóskút területén.

A hatályos BATrT komplex környezeti rehabilitációt igénylő terület övezetébe tartozó egyes területek problémái mára megoldást nyertek. Ezek szerepeltetése a felülvizsgált területrendezési terv övezeti tervlapján nem szükséges. Ilyen terület a tököli repülőtér, és az ürömi Csókavár bánya területe.

Térségi komplex tájrehabilitációt igénylő terület övezetének szabályai:

A térségi komplex tájrehabilitációt igénylő terület övezet területén az érintett települések településszerkezeti tervének készítése és módosítása során a térségi összefüggéseket, környezetvédelmi és tájvédelmi szempontokat is figyelembe vevő tájrendezési tervet kell készíteni.

Országos jelentőségű tájképvédelmi terület övezete

Az övezetet az OTrT lehatárolásának megfelelően alkalmazza a Budapesti Agglomeráció területrendezési terve. Az övezet települési közigazgatási határos lehatárolású. Az országos jelentőségű tájképvédelem területei a Budapesti Agglomeráció területén szorosan összefüggenek a nemzeti parkok és tájvédelmi körzetek által biztosított természetvédelmi és tájvédelmi feladatok célterületeivel. A Pilis és a Visegrádi-hegység, kiegészülve a Szentendrei-sziget teljes területével az övezet részét képezi. Az agglomeráció területét érintő három tájvédelmi körzet településeinek többsége is az övezet hatálya alá tartozik. A védett területek által érintetteken túl további települések is bekerültek az övezetbe. Így az övezet kiterjed Diósd, Dunakeszi, Dunavarsány, Fót, Erdőkertes, Gyömrő és Vácrátót területére is.

Az országos jelentőségű tájképvédelmi terület övezetének szabályai:

OTrT „14/A. § (1) Az országos jelentőségű tájképvédelmi terület övezetben csak olyan kiemelt térségi és megyei területfelhasználási kategória jelölhető ki, amely a kijelölés alapjául szolgáló tájképi értékek fennmaradását nem veszélyezteti.

(2) Az övezetbe tartozó település településszerkezeti tervében csak olyan területfelhasználási egység jelölhető ki, továbbá helyi építési szabályzatában és szabályozási tervében csak olyan építési övezet és övezet hozható létre, amely a kijelölés alapjául szolgáló tájképi értékek fennmaradását nem veszélyezteti.

(3) Az építési övezetre vagy övezetre vonatkozóan meg kell határozni az ott elhelyezett építmények tájba illesztésére vonatkozó szabályokat, ennek ellenőrzéséhez a tájképet jelentősen megváltoztató építmények terveihez külön jogszabályban meghatározott látványtervet is kell készíteni.

(4) Az övezetben bányászati tevékenységet a bányászati szempontból kivett helyekre vonatkozó szabályok szerint lehet folytatni.

(5) Az övezetben közművezetékeket és járulékos közműépítményeket tájba illesztett módon, a tájképvédelmi célok megvalósulását nem akadályozó műszaki megoldások

alkalmazásával - beleértve a felszín alatti vonalvezetést is - kell elhelyezni."

Térségi jelentőségű tájképvédelmi terület övezete

A térségi jelentőségű tájképvédelmi területek összetett szempont rendszert figyelembe véve komplex vizsgálat eredményeképpen került lehatárolásra. Az övezet lehatárolása az alábbiak értékelésével történt: domborzat a relief energia, területek láthatósága, erdőterületek, gyepek, szőlőterületek, folyóvizek, tavak, szegélyek, ökológiai hálózat, védett természeti terület, Natura2000 (KTT), Natura2000 (KMT), szakrális építmények, romok, műemlékek, értékek összesítve, anyagnyerőhelyek, légvezetékek, utak, vasútvonalak, csökkentő tényezők.

Az térségi jelentőségű tájképvédelmi terület övezetének szabályai:

OTRT „21. § (1) A térségi jelentőségű tájképvédelmi terület övezetében csak olyan területfelhasználási egység jelölhető ki, amely a természeti adottságok és a kulturális örökség által meghatározott tájképi értékek fennmaradását nem veszélyezteti.

(2) A térségi jelentőségű tájképvédelmi terület övezetébe tartozó település településszerkezeti tervében csak olyan területfelhasználási egység jelölhető ki, továbbá a helyi építési szabályzatában és szabályozási tervében csak olyan építési övezet és övezet hozható létre, ami a kijelölés alapjául szolgáló tájképi értékek fennmaradását nem veszélyezteti. Az építési övezetnek vagy övezetnek az építmények tájba illesztésére vonatkozó szabályokat is tartalmaznia kell, ennek ellenőrzéséhez a tájképet jelentősen megváltoztató építmények terveihez külön jogszabályban meghatározott látványtervet is kell készíteni.

(3) Az övezetben bányászati tevékenységet a bányászati szempontból kivett helyekre vonatkozó szabályok szerint lehet folytatni.

(4) Az övezetben közművezetékeket és járulékos közműépítményeket tájba illesztett módon, a tájképvédelmi célok megvalósulását nem akadályozó műszaki megoldások alkalmazásával - beleértve a felszín alatti vonalvezetést is - kell elhelyezni.

(5) A településszerkezeti tervben, a szabályozási tervben és a helyi építési szabályzatban ki kell jelölni a településkép-védelmi terület határát, amely a tájképi értéket képező kulturális örökség szempontjából kiemelten kezelendő területeket, az ökológiai hálózat területeit, az országos és a helyi jelentőségű védett természeti területeket, azok környezetét, valamint a település arculatát, karakterét meghatározó fontos területeket tartalmazza."

A 2010-ben egyeztetésre bocsátott dokumentáció fenti szabályok kiegészítésére az alábbiak beillesztését javasolta:

(6) Az érintett települések szabályozási tervében szükséges lehatárolni a településtörténeti, településszerkezeti és településképi értéket képviselő településrészeket, objektumokat és azok védő övezetét, amelyek védelme a településrendezési szabályozásban érvényesítendő.

(7) A világörökségi és várományos területen a terület kezelési tervében előírtakat a települések szabályozási tervébe be kell építeni.

(8) Az övezet területén, mind a már beépült, mind a nem beépített területeken, biztosítani szükséges a tájképi adottságok, a történelmileg kialakult tájhasználat, művelési mód, művelési ág arány, építési szokások megőrzését.

(9) A tájképvédelmi övezetbe tartozó települések rendezési terveihez a tájrendezési terv keretében tájképvédelmi fejezet készítése szükséges.

Tekintettel azonban arra, hogy a kiegészítés nem kapott támogatást az egyeztetési folyamatban fentiek csak tervezői ajánlásnak tekinthetők.

A tájképvédelmi terület övezete lehatárolásának módszertana

Hazánkban a területfejlesztésről és területrendezésről szóló 21/1996-os törvény és a végrehajtásáról szóló 18/1998-os rendelet teremtette meg a területrendezési tervekben a tájképvédelmi övezetek lehatárolásának lehetőségét. A területfejlesztési koncepció, a területfejlesztési program és a területrendezési terv tartalmi követelményeiről szóló 218/2009. (X. 6.) Korm. rendelete rendelet szerint a területrendezési tervek övezetei között kell az országos és a térségi jelentőségű jelentőségű tájképvédelmi terület megjeleníteni.

Az OTRT tájképvédelmi területének lehatárolásához kialakított módszertan megpróbált egy olyan egységes, tájalkotó elemekre alapozott módszert kialakítani, amely kisebb módosításokkal jól alkalmazható a térségi tájképvédelmi övezet lehatárolásokhoz is.

A tájképet meghatározó legfontosabb adottságok két fő csoportba sorolhatók. A rurális tájban a természeti adottságok közül a domborzat, a növényzet, a borítottság, a területhasználat szerkezete, az urbánus tájban kulturális örökség adottságai, az épített elemek száma, minősége, együttese a meghatározó. A tájképben, a vizuálisan megjelenő látványban az elemek sajátosan keverednek és mindkét csoport fontos meghatározója lehet a tájképnek.

Az értékelésnél követett alapelvek ezért a következők:
- Az értékelés a vizsgált elemek sokszínűsége, eltérősége és jelentős száma miatt csak térinformatikai feldolgozással valósítható meg.
- Minél több vizsgálati szempontot veszünk számításba annál pontosabb értékelést kapunk.
- A szubjektivitásból származó arányeltolódásokat a vizsgálatba bevont elemek számának
- növelésével csökkentjük.
- Csak olyan tájképileg fontos elemeket vizsgálunk, amelyekhez adatbázisa teljes lefedettségű.
- A technikailag a még kezelhető, legrészletesebb adatbázisokat használjuk a feldolgozáshoz.
- Az egységes adatbázis alapját a DTA50 digitális topográfia térkép és a CORINE CLC50 adatbázisok jelentik.
- A rendkívül eltérő, különböző jellegű tematikus fedvények (pont, vonal, felület, településsoros adat) összehasonlításának, összekapcsolásának megkönnyítésére, az adatokat egy egységes rácshálós modellbe (500 x 500 m) konvertáljuk. Az értékelések elvégzése után az eredményeket területhatáros fedvénnyé alakítjuk vissza.
- A vizuális hatások értékelése a legtöbb szakirodalmi adat szerint a vizsgált objektum körüli 2 km-es távolságig terjed, ezért az értékelési cellák rácsméretét ennek negyedében 0,5 km-ben határozzuk meg.
- Új, önálló felmérésekre, kutatásokra az értékelés szűk határideje miatt nincs lehetőség, ezért csak meglévő adatokat használunk.
- A nemzetközi gyakorlatban elterjedt tájökológiai méréséi módszereket (landscape metrics) felhasználjuk.
- Az automatikusan kapott eredményeket manuálisan finomítjuk, területhatárok alapján pontosítjuk, de az övezet határa nem jelent területhasználat határokat, mivel az övezet több fontos tényező együttes fellépése eredményeként jött létre.
- A vizsgált elemeket a könnyebb összehasonlíthatóság és számolás kedvéért 10 pontos értékskála rendszerbe konvertáljuk.
- Az értékelésben a pozítív „adottságok”, tájképi értéket növelő tényezők mellet a tájképi értéket csökkentő tényezőket is vizsgálunk.

A tájképvédelmi övezet lehatárolásának módszertana, felhasznált adatok

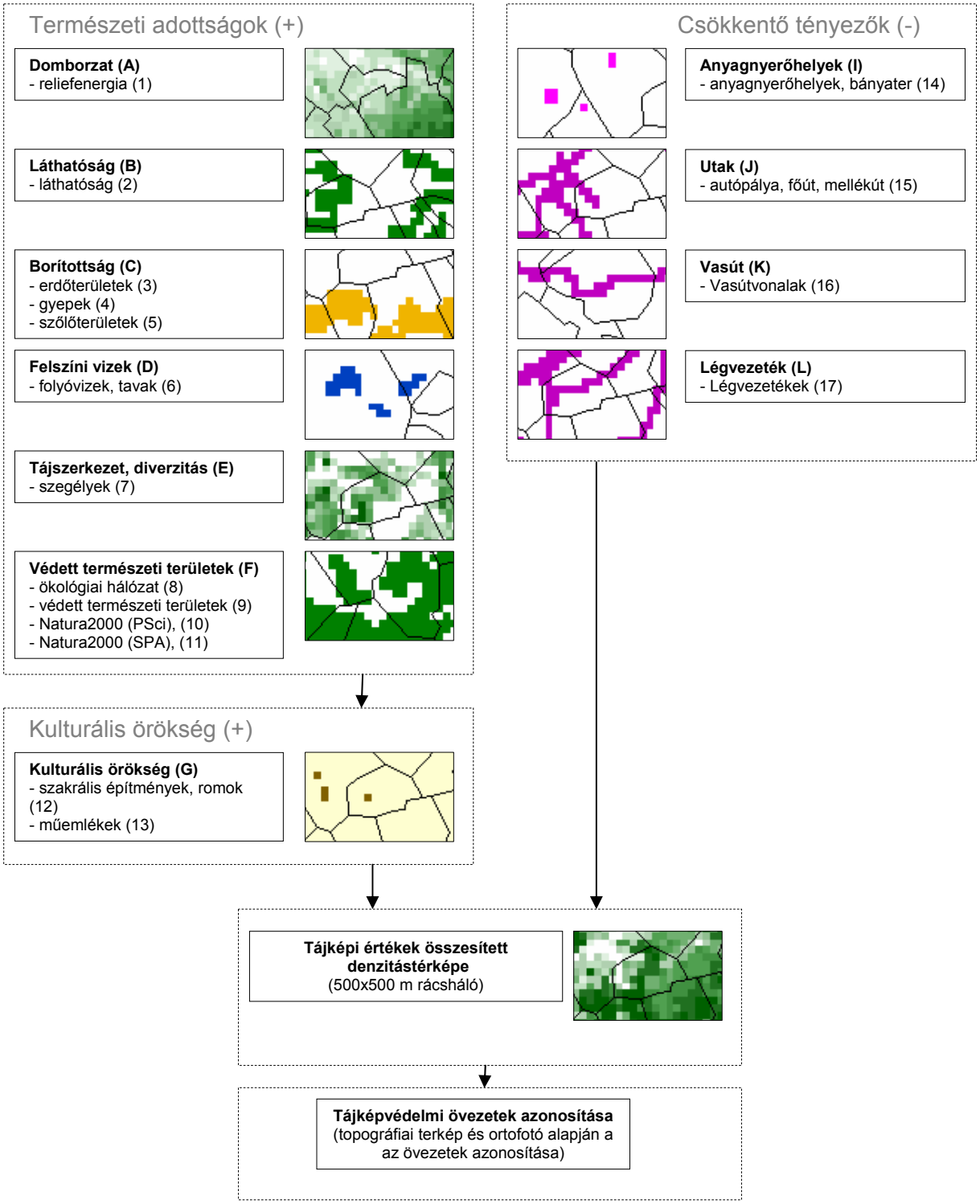

A térségi jelentőségű tájképvédelmi terület övezetének lehatárolása az alábbi szempontok figyelembe vételével történt:

- Domborzat a relief energia szerint
- Erdőterületek
- Gyepek
- Szőlőterületek
- Folyóvizek, tavak
- Szegélyek
- Ökológiai hálózat
- Természetvédelmi terület

- Natura2000 (KTT)
- Natura2000 (KMT)
- Szakrális építmények, romok
- Műemlékek
- Értékek összesítve
- Anyagnyerőhelyek
- Légvezetékek
- Utak
- Vasútvonalak
- Csökkentő tényezők
- Tájképvédelmi értékesség (Összesített értékelés)

A tájképileg legértékesebb felső 40% értékhatár területeit mutatja az ábra. Jól látható, hogy a tájképileg értékes területek gyakran egy tömbben helyezkednek el, de sok az egy-két cellára kiterjedő terület is. A tájképvédelmi övezet lehatárolása az ortofotón és 10-ezres topográfiai térképen történő beazonosítással történt.

Irányelvek a térségi jelentőségű tájképvédelmi terület szabályozásához

- Az érintett települések szabályozási tervében szükséges lehatárolni a településtörténeti, településszerkezeti és településképi értéket képviselő településrészeket, objektumokat és azok védő övezetét, amelyek védelme a településrendezési szabályozásban érvényesítendő.

- A világörökségi és várományos területen a terület kezelési tervében előírtakat a települések szabályozási tervébe be kell építeni.

- Az övezet területén, mind a már beépült, mind a nem beépített területeken, biztosítani szükséges a tájképi adottságok, a történelmileg kialakult tájhasználat, művelési mód, művelési ág arány, építési szokások megőrzését.

- A tájképvédelmi övezetbe tartozó települések rendezési terveihez a tájrendezési terv keretében tájképvédelmi fejezet készítése a feladat.

- Törekedni kell a Duna menti hullámterek eredeti, ill. eredetihez közeli állapotának visszaállítására és a védelem fokozására.

- Erdőterületen csak az erdőgazdálkodást, vadgazdálkodást, turizmust, kutatást–oktatást szolgáló épületek elhelyezése javasolt a természeti értékek sérelme nélkül.

- Az övezet mezőgazdasági területein törekedni kell a művelési ágak kialakult arányának megtartására.

- A Zöldövezettel érintett területeken törekedni kell a kialakult tájszerkezet megőrzésére.

- A művelési ág megváltoztatása, ill. más célú területhasználat csak az adottságoknak megfelelő tájhasználat kialakítása, ill. a tájkarakter erősítése, valamint közmű és közút építése érdekében támogatandó.

- Új beépítésre szánt területet a meglévő beépített területhez kapcsolódva javasolt kijelölni. A települések beépítésre szánt területét csak a történelmi településszerkezethez igazodva, az utcahálózat szerves folytatásaként indokolt növelni.

- Az övezetben a tájban megjelenő település sziluettjét megváltoztató bel- vagy külterületi magas építmények elhelyezését kerülni kell, a településrendezési tervekben a kialakult településképnek megfelelően javasolt meghatározni az épületek magassági korlátozását (gerincmagasság).

- Az új távvezetékek (energia- és hírközlő vezetékek) létesítésekor minden olyan esetben törekedni kell azok terepszint alatti elhelyezésére, ha ez védendő értéket nem veszélyeztet.

- Az övezetben történő Környezeti Hatásvizsgálat köteles beruházások esetében kötelező jelleggel kell tájképvédelmi vizsgálatot végezni. A hatásvizsgálatnak térképszerűen tartalmaznia kell a létesítmény vizuális hatásterületét.

- A tájképvédelmi övezet területén korlátozni kell a nagy kiterjedésű, 4 ha-t meghaladó egybefüggő kereskedelmi, ipari, raktározási területek kialakulását A tájképvédelmi területeken az új kereskedelmi, ipari és raktározási területek nagysága nem haladhatja meg az 5%-ot.

- Az övezetben korlátozni kell (esetleg tiltani) kell az óriásplakátok elhelyezését.

- Az övezetben korlátozni kell a 30 m-t meghalódó magasságú létesítmények telepítését. Szélerőművek az övezetben nem helyezhetők el.

- A kiépítendő közlekedési utakat lehetőség szerint a meglévő közlekedési folyosókban kell kialakítani.

Tekintettel arra, hogy a BATrT törvény módosításához nem kerültek megfogalmazásra ajánlások, fentiek is csak olyan ajánlásnak tekinthetők, amelyek segíthetik a településrendezési tervezést, érvényesítésük azonban nem kötelező.

Térségi hulladéklerakó hely kijelöléséhez vizsgálat alá vonható terület övezete

Az övezet lehatárolására a Budapesti Agglomeráció Területrendezési Tervéről szóló törvény módosításában nem kerül sor, mivel Budapest Főváros elfogadott Környezetvédelmi Programja és Pest Megye elfogadott Hulladékgazdálkodási terve egyértelműen kijelöli azokat a hulladéklerakó helyeket, amelyek biztosítják a térség hosszú távú hulladékgazdálkodásának megvalósíthatóságát.

A kijelölt hulladéklerakó helyek a térségi Szerkezeti Terven a megadott jelkulcs alkalmazásával bejelölésre kerültek, így biztosított e helyek településszerkezeti tervekben való érvényesítése.

Világörökség és világörökség-várományos terület övezete

Az OTrT-ben meghatározott övezet a Budapesti Agglomeráció Területrendezési terve módosítása során került alkalmazásra.

Az OTrT fogalom meghatározása szerint: Világörökség és világörökség-várományos terület: kiemelt térségi és megyei területrendezési tervekben megállapított övezet, amelybe a világ kulturális és természeti örökségének védelméről szóló 1972. évi UNESCO Egyezmény szerinti Világörökségi Listára felvett területek, valamint a világörökségi helyszínek szakmai feltételeinek megfelelő azon területek tartoznak, amelyeket Magyarország, mint részes állam nevében jogszabály által felhatalmazott testület kiválasztott arra, hogy a Világörökségi Listára jelöltek legyenek.

Világörökségi területek Budapesten: A fővárosban jelenleg is található *világörökségi terület,* nevezetesen a „Budapest duna-parti látképe és a Budai Várnegyed", amely 1987 óta szerepel az UNESCO Világörökség helyszínei között, valamint a 2002 óta a Világörökség részét képező „Andrássy út és történelmi környezete". A Világörökségi területek Budapesten helypontosan kerültek ábrázolásra.

Világörökség várományos területek:

A kultúráért felelős miniszter, mint e témában adatszolgáltató - *az OTrT tartalmával összhangban* - a Budapesti agglomerációhoz tartozó települések közül a „Világörökség és világörökség-várományos terület övezete" által érintett településként jelölte meg az alábbi településeket: Budapest, Budakalász, Dunabogdány, Dunakeszi, Érd, Göd, Kisoroszi, Leányfalu, Százhalombatta, Szentendre, Szigetmonostor, Tahitótfalu, Vác és Visegrád.

Bár az OTrT szerint elegendő a kiemelt térségi területrendezési tervekben a világörökség és világörökség-várományos területek településsoros meghatározása és ábrázolása, a Budapesti Agglomeráció Területrendezési Terve módosítása keretében – *a Kulturális Örökségvédelmi Hivatallal egyetértésben* – továbblép az övezethez tartozó területek előzetes lehatárolásában.

Így a világörökség várományos területek az egész agglomeráció területén egyrészt településhatárosan, másrészt, mint a „világörökségi terület kijelölésére vizsgálat alá vont terület" helypontosan került lehatárolásra. Utóbbi lehatárolások jelölik azokat a területeket, amelyeken belül kell keresni *(a további megalapozó szakmai munka és az önkormányzatokkal folytatandó egyeztetések eredményei alapján)* a világörökségi területek *(a magterület és a puffer-területek)* határait.

Világörökség várományos területként kerültek beillesztésre a tervbe az agglomeráció területén

- a római LIMES védvonal létesítményei által érintett területek
- valamint a „Dunakanyar kultúrtáj" területe.

Az övezeti tervlap tartalmazza a szakmai előkészítés eredményeként történt lehatárolásokat a LIMES védvonal vonatkozásában helypontosan, a Dunakanyar kultúrtáj vonatkozásában pedig tájékoztató jelleggel, mint a „világörökségi terület kijelölésére vizsgálat alá vont terület"-et.

Az övezetre vonatkozó szabályokat az OTrT az alábbiak szerint tartalmazza:

(1) Világörökség és világörökség-várományos terület övezetben a területfelhasználás módjának és mértékének összhangban kell lennie a kezelési tervben meghatározott célokkal.

(2) Az övezetben új külszíni művelésű bányatelek nem létesíthető, meglévő külszíni művelésű bányatelek területe nem bővíthető.

(3) Az övezetben közlekedési infrastrukturális hálózatokat és építményeket a kulturális örökségi értékek sérelme nélkül, területi egységét megőrizve, látványuk érvényesülését elősegítve kell elhelyezni.

(4) Az övezetben közművezetékeket és járulékos közműépítményeket tájba illesztett módon, a világörökségi területek védelmét nem akadályozó műszaki megoldások alkalmazásával - beleértve a felszín alatti vonalvezetést is - kell elhelyezni.

Történeti települési terület övezete

Az OTrT-ben meghatározott övezet – *a világörökség és világörökség várományos területhez hasonlóan* - a Budapesti Agglomeráció Területrendezési Terve módosítása során került alkalmazásra.

Az OTrT fogalom meghatározása szerint: Történeti települési terület: kiemelt térségi és megyei területrendezési tervekben megállapított övezet, amelybe a védendő területegységek - különösen a történeti településközpontok, a történeti kertek, a jelentős régészeti lelőhelyek, az országos és helyi védelem alatt álló területek, valamint ezek környezete, védőövezetei – tartoznak.

Az OKM adatszolgáltatása szerint a Budapesti agglomerációhoz tartozó települések közül a „Történeti települési terület övezete által érintett települések" által érintett településként jelölte meg az alábbi településeket: Budapest, Biatorbágy, Budakeszi, Érd, Fót, Göd, Gyömrő, Ócsa, Páty, Pécel, Pilisszentkereszt, Pomáz, Százhalombatta, Szentendre, Vác Visegrád és Zsámbék.

Bár az OTrT szerint a történeti települési területek vonatkozásában is elegendő a kiemelt térségi területrendezési tervekben az érintett területek településsoros meghatározása és ábrázolása, a Budapesti Agglomeráció Területrendezési Terve módosítása keretében ebben a vonatkozásban is továbbléptünk övezethez tartozó területek előzetes lehatárolásában.

A rendelkezésre álló településszerkezeti tervek másodelemzésével, légifotók kiértékelésével, a településszerkezeti sajátosságok figyelembevételével (településenként) lehatárolásra kerültek a történeti települési területek, amelyek pontosítását és szabályozását a településrendezési eszközök módosítása során kell majd elvégezni.

Az övezeti tervlap egyaránt tartalmazza a településhatáros lehatárolást, mint a szakmai előkészítő munka eredményét a területek előzetes lehatárolására minden – *az övezet által érintett* - településben.

A történeti települési terület övezete OTrT által is alkalmazott szabályai az agglomeráció területén is érvényesítendők azzal a kiegészítéssel, hogy a konkrét területi lehatárolásokat az övezeti terv tartalma figyelembevételével kell a településrendezési tervekben elvégezni.

<u>Az övezetre vonatkozó területrendezési szabályok:</u>

(1) Az övezetbe tartozó települések településrendezési eszközeiben ki kell jelölni a településkép-védelmi terület határát, amely a védendő területegységeket - különösen a történeti településközpontot, a történeti kertet, a jelentős régészeti lelőhelyet, az országos és helyi védelem alatt álló területeket, valamint ezek környezetét, védőövezetét - foglalja magában.

(2) Történeti település helyi építési szabályzatának és szabályozási tervének tartalmaznia kell a településkép-védelmi terület értékőrző fejlesztését elősegítő, a történeti településkép megőrzését, illetve új építmények illeszkedését biztosító szabályokat.

(3) Történeti településkép érvényesülését befolyásoló, a kialakult településszerkezetet, településkaraktert megváltoztató, nagy kiterjedésű építmény elhelyezésére vonatkozó építési-műszaki tervhez a külön jogszabályban meghatározott látványtervet kell készíteni.

Kiemelten érzékeny felszín alatti vízminőség-védelmi terület övezete

Az övezet a sérülékeny, felszíni szennyeződésre fokozottan érzékeny vízbázisok és felszín alatti vízkészletek védelmét biztosítja. A hidrogeológiai adottságok következtében a Budapesti Agglomeráció területén számottevő felszín alatti vízkészlet helyezkedik el. Különös jelentőségét az adja, hogy a felszín alatti vízkészlet egy része biztosítja Budapest és agglomerációja ivóvízszükségletét. A területrendezési övezet legfontosabb célja ennek az ivóvízbázisnak a megóvása a szennyező tevékenységek káros hatásaitól. A kiemelten érzékeny felszín alatti vízkészletek három típusa található meg az agglomeráció területén: egyrészt a folyóvízi kavicsteraszokban tárolt parti szűrésű vízkészlet, a mélyebb porózus rétegekből nyerhető rétegvizek és végül a középhegységi karsztos területekről.

A Duna-menti vízbázisok a folyó nagy szigetei – Szentendrei-sziget, Csepel-sziget – kavicsösszleteiben tárolódnak. A Szentendrei-sziget teljes területe az övezet részét képezi, a Csepel-szigetnek a nagy Dunaág menti térsége tartozik az övezetbe. Az övezet kiterjed a Pilis déli részére, magába foglalva nemzeti parki oltalom alatt nem álló, de a vízminőség szempontjából védelemre szoruló területeket is. A Budai hegység legnagyobb része, valamint a Zsámbéki medencét övező dombvidék is az övezet hatálya alá esik. A Duna vonalától keletre a Duna korábbi mederváltoztatásai nyomán képződött kavicsteraszok jelentősebb vízkészletei részesülnek az övezet védelmében. A legnagyobb összefüggő terület Gödöllő térségében húzódik, a Rákos völgyéhez kapcsolódóan.

A kiemelten érzékeny felszín alatti vízminőség-védelmi terület övezetének szabályai:

OTrT „15. § A kiemelten érzékeny felszín alatti vízminőség-védelmi terület övezetében bányászati tevékenységet a bányászati szempontból kivett helyekre vonatkozó szabályok szerint lehet folytatni.”

Felszíni vizek vízminőség-védelmi vízgyűjtő területének övezete

Az övezet célja a vízfolyások és állóvizek szennyezéssel szembeni védelmének biztosítása nem csak a felszíni vizek közvetlen védelme, hanem a teljes vízgyűjtőterületre érvényes területhasznosítási szabályok illetve korlátozások megfogalmazásával. Az agglomeráció területének sűrű vízhálózata és a térség nagyfokú terheltsége, az intenzív területhasználat indokolttá teszi a térség egészének övezet általi védelmét. Az övezet a települések közigazgatási határai mentén került lehatárolásra.

Felszíni vizek vízminőség-védelmi vízgyűjtő terület övezetének szabályai:

OTrT „16. § Felszíni vizek szennyezésre érzékeny vízgyűjtő területén keletkező, illetve a vízgyűjtőn kívül keletkezett szennyvizek vízgyűjtő területre történő be- vagy kivezetéséről a kiemelt térség és a megye területrendezési tervében rendelkezni kell.”

Javasolt szabály

Az övezet területén keletkező illetve az övezet területére bevezetésre kerülő szennyvizek zárt rendszerben kezelendők. A zártszelvényű csatornahálózaton gyűjtött és szállított szennyvizek tisztítását a kibocsátási határértékeknek megfelelő technológiájú tisztítóberendezéssel kell megoldani.

Ásványi nyersanyag-gazdálkodási terület övezete

Az ásványi nyersanyag-gazdálkodási terület új övezet, a hatályos BATrT nem tartalmazza. Az övezet célja az agglomeráció területén ismert ásványkincs készletek lehatárolása, a szükséges területhasználatra vonatkozó előírások területi hatályának kijelölése. Az övezet a Magyar Bányászati és Földtani Hivatal *(MBFH)* és területi szerve közreműködésével került lehatárolásra.

Az ásványi nyersanyag gazdálkodási övezet az egyeztetés eredményei figyelmbevételével – *a 2010-ben dokumentált egyeztetési anyaghoz képest* – átdolgozásra és az OTRT-ben meghatározott fogalommeghatározás szerint javításra került. Az övezet településhatárosan került ábrázolásra. *(Az OTrT a kutatással lehatárolt, de bányatelekkel le nem fedett területek ábrázolására nevesíti az ásványvagyon gazdálkodási terület övezetet)*

Az egyeztetés során a MBFH megjegyezte, úgy a bányászati joggal fedett területek, mind a meglévő bányatelkek területe, a megkutatott, de bányatelekkel le nem fedett területek, mind pedig a kutatási területek, nagysága és száma az időben állandóan változik. Ezért a BATrT módosítás előkészítése során az adatszolgáltatás időpontjában rögzített helyzetnek megfelelő lehatárolások tudtak beépülni a tervezetbe, az időbeli változásokat nem volt mód követni.

A Budapesti Agglomeráció területén az ásványkincsek közül a különféle építőipari nyersanyagok előfordulása számottevő. A kavics előfordulások a Duna egykori mederváltoztatásai nyomán halmozódtak fel. Az agglomeráció legjelentősebb kavicskészletei ma is a Duna völgyében találhatók, döntően a főváros alatti szakaszon Délegyháza, Dunavarsány, Taksony, Alsónémedi, Szigetszentmiklós, Gyál, Ócsa, illetve Csömör és Budakalász közigazgatási területén.

Az övezeti tervlap alaptérképi jelként, szabályozási tartalom nélkül rögzíti a kavics előfordulásának területeit.

Az agyag a Budai-hegységben fordul elő leginkább Solymár, Törökbálint területén, de Őrbottyánban is megtalálható. Építőkövek közül a mészkő Sóskúton, andezit Dunabogdányban található. Vácon szintén a mészkőbányászat területeire terjed ki az övezet. Isaszeg területén az övezet a tőzeg előfordulások területére terjed ki. Az agglomeráció valamennyi kistérsége érintett az övezet által.

<u>Ásványi nyersanyag-gazdálkodási terület övezetének szabályai:</u>

16/A. § Az ásványi nyersanyag-gazdálkodási terület övezetét a településrendezés eszközeiben tényleges kiterjedésének megfelelően kell lehatárolni, és az építési övezetre vagy övezetre szabályokat megállapítani.

Rendszeresen belvízjárta terület övezete

A Budapesti agglomeráció területén a síkvidéki vízjárta területeket az un. Pálfai-féle belvíz veszélyeztetettségi, illetve belvíz gyakorisági térképpel jellemezzük. A Pálfai-féle térkép a belvíz-borítottsági gyakoriságot négy kategóriába (I, II, III, IV) sorolja. Ezen kategóriák jelentése:

Veszélyeztetettségi kategória	Az elöntés relatív gyakorisága	Szöveges minősítés
I.	<0,05	Belvízzel nem, vagy alig veszélyeztetett terület
II.	0,05-0,10	Belvízzel mérsékelten veszélyeztetett terület
III.	0,11-0,20	Belvízzel közepesen veszélyeztetett terület
IV.	>0,20	Belvízzel erősen veszélyeztetett terület

Az agglomeráció területén mind a 4 belvízveszélyeztetettségi kategóriába eső területek találhatók. A 4 kategória közül a III. és IV. kategóriába eső, nagyobb elöntési gyakoriságú területek képezik a rendszeresen belvízjárta terület övezete részét.

A Budapesti agglomeráció domborzati, litológiai és vízrajzi adottságainak köszönhetően belvizekkel alapvetően nem, vagy csak mérsékelten veszélyeztetett. Területének fele középhegységi vagy dombsági felszín, ezen belül is a Pilis karsztos terület. Ezért belvizek kialakulásától az agglomeráció legnagyobb részén nem kell tartani. Belvíz megjelenésével a jellemzően síkvidéki, folyóvölgyekhez közeli és magas talajvíznívóval rendelkező területeken kell számolni az agglomerációban. Ilyen összefüggő területek az agglomerációs övezet délkeleti részén találhatók.

A rendszeresen belvízjárta terület övezete mindössze 4 települést érint az agglomeráció területén. Ócsán, a beépített területtől DNy-ra található belvízi elöntéssel veszélyeztetett terület, valamint a Ráckevei Dunaág közelében a délegyházi kavicsbánya tavak térségében van két nagyobb összefüggő rendszeresen belvízjárta terület, amely Majosháza, Délegyháza és – kismértékben – Dunavarsány közigazgatási területét érinti.

A rendszeresen belvízjárta terület övezete a Vízügyi és Környezetvédelmi Központi Igazgatóság adatszolgáltatása alapján került lehatárolásra.

<u>A rendszeresen belvízjárta terület övezetének szabályai:</u>

OTrT „23. § A rendszeresen belvíz járta terület övezet által érintett települések településrendezési eszközeinek készítése során, a vízügyi hatóság adatszolgáltatása alapján belvízrendezési munkarészt is készíteni kell. Az övezet területén beépítésre szánt terület csak kivételesen, a belvízrendezési munkarészben meghatározott feltételek teljesülése esetén jelölhető ki.”

Nagyvízi meder övezete

A nagyvízi meder területe a 21/2006. Korm. rendelet alapján lett kijelölve, vagyis „A nagyvízi meder területét a mértékadó árvízszint vagy az eddig előfordult legnagyobb árvízszint közül a magasabb jelöli ki”. Ez azt is jelenti, hogy ahol a folyó medre árvédelmi töltések közé van szorítva ott a nagyvízi meder műszaki határa a töltés nyomvonala.

Az övezet területe a Budapesti agglomerációban a Duna vonalát követve húzódik, a nagy Duna medre teljes hosszában, valamint a Szentendrei-Dunaág mentén. A Szentendrei-sziget területének jelentős része is az övezet részét képezi: A tahitótfalui hídtól északra, valamint Szigetmonostortól délre eső területek jellemzően a nagyvízi meder övezetéhez tartoznak. A nagyvízi meder terület övezete azokat a partszakaszokat is magába foglalja, amelyek a töltések és a tényleges folyómeder között fekszenek. Jellemzően ilyen terület található Dunabogdány, Dunakeszi, Sződliget, vagy Halásztelek, Tököl területén. Az agglomeráció területén a Dunához kapcsolódó területeken kívül további vízparti területek nem tartoznak az övezet területéhez.

A nagyvízi meder területének övezete a Vízügyi és Környezetvédelmi Központi Igazgatóság adatszolgáltatása alapján került lehatárolásra, majd az egyeztetési fázisban pontosításra.

A nagyvizi meder övezete részeként az új adatszolgáltatás ellenére is olyan már beépített területek is lehatárolásra kerültek, mint a Római part, az új fővárosi szennyvíztisztító területe, illetve a Csepeli hajókikötő és logisztikai központ. E konfliktus kezelésére a Belügyminisztérium a lehatárolás további felülvizsgálatát kezdeményezte, illetve e kérdésben

a vízügyi- terület- településrendezési és építési szabályozás átfogó összehangolásának szükségességével értett egyet a Belügyminisztérium és a Vidékfejlesztési Minisztérium, mivel a kérdés nem oldható meg a BATrT törvény módosítása keretében.

A nagyvízi meder terület övezetének szabályai:

OTrT „24. § Nagyvízi meder övezete területén beépítésre szánt terület nem jelölhető ki."

Földtani veszélyforrás területének övezete

Az övezet összetett szempontrendszer alapján foglalja magába mindazon területek az agglomerációban, amelyek döntően földtani szerkezeti okok, állékonysági adottságok, vagy föld alatti üregek, barlangok okán kiemelten kezelendők. A hatályos BATrT megfelelő övezete csak a csúszásveszélyes területeket határolta le. Ehhez képest a terv felülvizsgálata során egy gyűjtőkategóriaként a földtani veszélyforrások együttesen képezik részét a térségi övezetnek.

Az övezet lehatárolása alapvetően az agglomeráció középhegységi területeit érinti. A legnagyobb lejtésű (15 fokos lejtőszöget meghaladó) területek a Visegrádi-hegység szerkezeti vonalai, vízfolyások mélyítette völgyei mentén jöttek létre. A csúszásveszélyes területek ott alakulnak ki, ahol a nagy lejtőszög kevésbé állékony felszíni kőzetekkel illetve talajréteggel párosul. Ilyen terület az övezeten belül a Hármashatár-hegy északi oldalán, a Pilisben Piliscsaba és Tinnye térségében, a főváros III. kerülete és Üröm határán, a budaörsi Kopárok területén, és a Duna mentén Érdtől délre egészen az agglomeráció határáig. A Budai-hegység fővárosi részén is találni az csúszásveszélyes területeket, már kialakult lakóterülteken illetve azok közelében.

Az övezet magába foglalja a térségi méretarányben is számottevő pincéket, illetve alábányászott területeket is. Potenciális veszélyt jelentő összefüggő pince területek húzódnak Budafok, Az I. kerület és Kőbánya területén. Az agglomerációs övezetben Budaörs, Páty, Perbál, Zsámbék, Sóskút és Diósd területén találhatók olyan pincés területek, amelyekből adódó területhasználati korlátozásokra tekintettel kell lenni. Alábányászott területek Nagykovácsi, Pilisszentiván, Pilisvörösvár településeken fordulnak elő.

Az övezet fenti szempontokat is figyelembe véve került lehatárolásra, azonban csak a törvénytervezet első változatában tartalmazta a ténylegesen érintett területek határait. Az egyeztetési folyamat eredményeképp az övezet végül nem a veszélyeztetett konkrét területeket jelöli ki, hanem azon települések teljes közigazgatási területét, amelyek a földtani veszélyforrás által érintettek. A településrendezési tervek készítése során kell a veszélyeztetett területeket lehatárolni.

A földtani veszélyforrás terület övezetének szabályai:

OTrT „25. § Földtani veszélyforrás területének övezetébe tartozó település veszélyeztetett területein a település településszerkezeti tervében beépítésre szánt terület csak kivételesen, geológiai szakvélemény alapján jelölhető ki."

Vízeróziónak kitett terület övezete

A vízeróziónak kitett terület övezetébe a nagy relatív reliefű területek, a vízmosások és patakvölgyek környezete tartozik. A vízeróziónak kitett terület övezete az agglomeráció domborzatilag erősen tagolt, nagy magasságkülönbségekkel jellemzett, és gazdag vízhálózattal rendelkező középhegységi illetve dombsági területeit foglalja magába. Az övezet magába foglalja a Visegrádi hegység és a Pilis eróziós-deráziós völgyeit, a Budai-hegység patakvölgyeinek városi területeken kívüli még szabályozatlan szakaszait, a Zsámbéki-medence peremvidékének völgyeit, valamint a Gödöllői-dombvidék nagy esésű, víz alakította völgyeit. A Naszály északi lejtői szintén érintettek az övezet által. Az agglomeráció délkeleti, déli térségeit az övezet nem érinti. A vízeróziónak kitett terület övezete az agglomeráció északnyugati szektorára terjed ki legnagyobb mértékben, a Szentendrei és a Pilisvörösvári kistérség területére.

A vízeróziónak kitett terület övezete a Magyar Állami Földtani Intézet adatszolgáltatása alapján került lehatárolásra.

<u>A vízeróziónak kitett terület övezetének szabályai:</u>

OTrT „26. § Vízeróziónak kitett terület övezetbe tartozó települések veszélyeztetett területein olyan területfelhasználást kell előírni a települések településszerkezeti tervében, és a helyi építési szabályzatban olyan építési övezeti, övezeti előírást kell meghatározni, amely a vízerózió mértékét csökkenti.”

Széleróziónak kitett terület övezete

Az övezet célja a szélerózió hatásainak kitett területek lehatárolása. A száraz, növényzettel nem védett talajok szél által történő erodálhatóságának mértéke elsősorban a szemcseösszetételüktől függ. Az azonos textúra osztályba tartozó talajok erodálhatóságának eltérései elsősorban az egyes szemcsetartományok részarányainak különbségéből, továbbá a humusz- és CaCO3-tartalom eltéréséből adódnak. Az övezet lehatárolása szélcsatornában végzett tudományos kísérletek átlageredményei és az Agrotopo adatbázis feldolgozásának eredményeképpen jött létre.

<u>A széleróziónak kitett terület övezetének szabályai:</u>

OTrT „27. § Széleróziónak kitett terület övezetbe tartozó települések veszélyeztetett területein olyan területfelhasználást kell előírni a települések településszerkezeti tervében, és a helyi építési szabályzatban olyan építési övezeti, övezeti előírást kell meghatározni, amely a szélerózió mértékét csökkenti.

Kiemelt fontosságú meglévő honvédelmi terület övezete

A kiemelt fontosságú meglévő honvédelmi terület övezete a Honvédelmi Minisztérium adatszolgáltatása alapján tartalmazza azokat a katonai érdekeltségű területeket, amelyek honvédségi célra történő hosszú távú fenntartásához országos érdek fűződik. Az övezet lehatárolásakor csak az 5 hektárnál nagyobb honvédelmi területek váltak az övezet részévé. Az agglomerációs településgyűrű területén mindössze három ilyen terület található (Szentendre, Csobánka, Ócsa). E három terület, kiegészülve a Budapest közigazgatási területén lévő kisebb területekkel együttesen alkotja a kiemelt fontosságú meglévő honvédelmi terület övezetét. A BATrT módosítás tervezetének 2010 II. félévében történt egyeztetése keretében változott a a kiemelt fontosságú honvédelmi területek övezeti

lehatárolása. *(A tárcavélemény mellékletét képező módosított adatszolgáltatást az alábbi táblázat tartalmazza):*

A Budapesti Agglomerációs tervben megjelenítésre tervezett "kiemelt fontosságú meglévő honvédelmi területek" övezetével érintett ingatlanokról

Fsz.	Település neve	Hi sz	alátörés
1	Budakeszi	16701	
2.	Budapest. II. ker.	13088'	
3.	Budapest. IV. ker.	76500	
4.	Budapest. IX. ker.	38209	2
5	Budapest. V. ker.	24970	
.6	Budapest. V. ker.	24997	
7	Budapest. VI. ker.	28229	
8.	Budapest. VI. ker.	28233	
9.	Budapest, X. ker.	38900	12
10.	Budapest. X. ker.	38900	12
11.	Budapest, X. ker.	40991	11
12.	Budapest. XI. ker.	2636	
I3.	Budapest, XI. ker.	2637	
14.	Budapest, XI. ker.	4774	4
15	Budapest, XI. ker.	4821	3
16	Budapest. XI. ker.	4891	
17.	Budapest, XII. ker.	10733	10
18.	Budapest, XII. ker.	10736	2
19.	Budapest, XII. ker.	i0886	44
20.	Budapest. XIII. ker.	27630	
21	Budapest. XV. ker.	91084	
22.	Budapest. XV1.•ker.	102323	
23	Budapest, XVI. ker.	103772	6
24.	Budapest, XVII. ker.	0137664	
25.	Csobánka	063	
26.	Csobánka	064	
27.	Dunavarsány	860	
28.	Ócsa	0150	
29.	Öcsa	0152	
30.	Szentendre	24	I
31.	Szentendre	24	3
32.	Szentendre	24	4
33.	Szentendre	0/11	16
34.	Szentendre	0111	20
35.	Szentendre	0111	25
36.	Szentendre	0112	3
37.	Szentendre	0212	1
38.	Szentendre	0216	
39.	Szentendre	0218	
40,	Szentendre	0219	1
41.	Szentendre	0220	1
42.	Szentendre	0221	
43.	Szentendre	0222	
44.	Szentendre	0223	
45.	Szentendre	0226	
46.	Szentendre	0227	2
47.	Szentendre	0228	
48.	Szentendre	0229	

49.	Szentendre	0230	9
50.	Szentendre	0230	10
51	Szentendre	0233	
52.	Szentendre	02341	
53.	Szentendre	0235	
54.	Szentendre	0236	
55.	Szentendre	0237	
56.	Szentendre	0238	
57.	Szentendre	0239	
58.	Szentendre	0240	
59.	Szentendre	0241	
60.	Szentendre	0242	
61.	Szentendre	0243	
62.	Szentendre	0244	2
63.	Szentendre	0245	I
64.	Szentendre	0246	
65.	Szentendre	0261	
66.	Szentendre	0262	
67.	Szentendre	0266	
68.	Szentendre	0276	4
69.	Szentendre	0277	
70.	Szentendre	0591	2

Kiemelt fontosságú meglévő honvédelmi terület övezetének szabályai:

OTrT „16/C. § (1) A kiemelt fontosságú meglévő honvédelmi terület övezetét a kiemelt térségi és megyei területrendezési tervekben a tényleges kiterjedésének megfelelően kell lehatárolni.

(2) Az (1) bekezdésben kijelölt területeket a településszerkezeti tervben beépítésre szánt vagy beépítésre nem szánt különleges honvédelmi terület területfelhasználási egységbe kell sorolni.”

Honvédelmi terület övezete

A honvédelmi terület övezete a térségi jelentőségű katonai területeket foglalja magába. E területek mindegyike a hatályos településszerkezeti tervekben is katonai célú különleges terület. Az övezet által érintett települések: Szentendre, Nagykovácsi, Sóskút, Dunavarsány, Taksony, Ócsa, Pécel, Nagytarcsa, Isaszeg, Kerepes és Fót.

A BATrT módosítás tervezetének 2010 II. félévében történt egyeztetése keretében változott a a honvédelmi területek övezeti lehatárolása. *(A tárcavélemény mellékletét képező módosított adatszolgáltatást az alábbi táblázat tartalmazza):*

A Budapesti Agglomerációs tervben megjeleneítésre tervezett "honvédelmi területek" övezetével érintett ingatlanokról

Fsz.	Település neve	Resz	alátörés	megjegyzés
1.	Budapest. I. ker.	6636		honvédelmi terület
2.	Budapest. II. ker.	01 I 204	3	honvédelmi terület
3.	Budapest. II. ker.	11228	4	honvédelmi terület

4.	Budapest, VII. ker.	32939	honvédelmi terület	
5.	Budapest. VIII. ker.	38837	5	honvédelmi terület
6.	Budapest, VIII. ker.	38837	7	honvédelmi terület
7.	Budapest, X. ker.	38905		honvédelmi terület
8.	Budapest, XI. ker.	5032		honvédelmi terület
9.	Budapest, XI. ker.	5033	1	honvédelmi terület
10.	Budapest, XI. ker.	5519		honvédelmi terület
11.	Budapest, XII. ker.	09140	11	honvédelmi terület
12.	Budapest, XII. ker.	010886	39	honvédelmi terület
13.	Budapest, XIII. ker.	27999		honvédelmi terület
14.	Budapest, XIII. ker.	28003	1	honvédelmi terület
15.	Budapest. XIII. ker.	28001	1	honvédelmi terület
16.	Budapest, XIII. ker.	28005	2	honvédelmi terület
17.	Dunavarsány	016	4	honvédelmi terület
18.	Dunavarsány	017	2	honvédelmi terület
19.	Dunavarsánv	017	18	honvédelmi terület
20.	Erdőkertes	044	44	honvédelmi terület
21.	Gödöllő	032	10	honvédelmi terület
22.	Gödöllő	032	I 1	honvédelmi terület
23.	Gödöllő	032	12	honvédelmi terület
24.	Gödöllő	040		honvédelmi terület
25.	Gödöllő	6946		honvédelmi terület
26.	Gödöllő	6947		honvédelmi terület
27.	Gödöllő	6949		honvédelmi terület
28.	Gödöllő	6950		honvédelmi terület
29.	Isaszeg	Ot I 12		honvédelmi terület
30.	Isaszeg	0112 2		honvédelmi terület
	Isaszeg	0118 5		honvédelmi terület
	I s a s z e g	0120		honvédelmi terület
	Isaszeg	0127 2		honvédelmi terület
34	Nagytarcsa	041 2		honvédelmi terület
	Nagytarcsa	051 I		honvédelmi terület
	Nagytarcsa	1255		honvédelmi terület
	Ocsa	2422 3		honvédelmi terület
	Pécel	0344 6		honvédelmi terület
	Vác	0419 1		honvédelmi terület
	Vác	0419 2		honvédelmi tert•t!

A honvédelmi terület övezetének szabályai:

Az érintett települések településrendezési eszközeiben a külön jogszabályokban meghatározott rendelkezések szerint ki kell jelölni a honvédelmi érdeket szolgáló területek korlátozásmentes működését biztosító védőterületeket.

A BATrT törvény részét nem képező kiemelt térségi övezetei (ajánlások)

A BATrT módosítást megalapozó szakmai anyagokban az OTrT-ben meghatározott övezeteken túlmenően ajánlott övezetek is meghatározásra és lehetárolásra kerültek

Mezőgazdasági művelésre másodlagosan alkalmas területek övezete

Az övezet az OTrT-ben és a jelenleg hatályos BATrT-ben nem szerepel, a termőhelyi adottságok vizsgálata alapján került lehatárolásra, és a településrendezési tervek alapján került pontosításra. Az övezet több részterülete érinti a Budapesti Agglomerációt, legjelentősebb kiterjedésű területei az agglomeráció déli - délkeleti, keleti, jelenleg is elsődlegesen mezőgazdasági tájhasználat alatt álló szektoraiban találhatók.

Az övezet megállapításának illetve szabályozásnak célja: a termőhelyi szempontból jó, jó-közepes adottságú mezőgazdasági területek védelme, művelésben tartásának elősegítése, a termőföld igénybevétel orientálása a lehetőleg gyengébb minőségű területek irányába.

A mezőgazdasági művelésre másodlagosan alkalmas területek övezetéretre megfogalmazott ajánlások:

- az övezet területe a településszerkezeti tervben mezőgazdasági területbe sorolandó,
- kivételes esetben más beépítésre szánt és nem szánt övezet is kijelölhető, amennyiben tanulmány vagy hatásvizsgálat bizonyítja, hogy más lehetőség nincs a településen.

(Megjegyzés: a tárgyi övezet a szántóföldi művelésre elsődlegesen alkalmas terület övezete mellett került megállapításra, amely a törvény részét képezi.)

Erdőtelepítésre másodlagosan alkalmas területek övezete

Az övezet lehatárolása az OTrT-ben és a jelenleg hatályos BATrT-be nem szerepel, a termőhelyi adottságok vizsgálata alapján került lehatárolásra és a településszerkezeti tervek vizsgálata alapján került pontosításra. Az övezet több részterülete érinti a Budapesti Agglomerációt, legjelentősebb kiterjedésű területei az agglomeráció északkeleti keleti és déli, jelenleg kevésbé erdősült és a mezőgazdasági termesztés szempontjából kevésbé értékes szektoraiban találhatók.

Az övezet megállapításának illetve szabályozásnak célja:

Az erdőtelepítési szempontból jó, jó - közepes termőhelyi adottságú területek védelme, erdőtelepítésre való fenntartásának, művelésben tartásának elősegítése, a termőföld igénybevétel orientálása a lehetőleg gyengébb termőhelyi minőségű területek irányába.

Erdőtelepítésre másodlagosan alkalmas területek övezetéretre megfogalmazott ajánlások:

- az övezet területe a településszerkezeti tervben lehetőség szerint erdőterületbe sorolandó.
- kivételes esetben a területen más beépítésre szánt és nem szánt településrendezési övezet is kijelölhető, amennyiben az övezet összterülete a település igazgatási területén változatlan marad.

(Megjegyzés: a tárgyi övezet az erdőtelepítésre /elsődlegesen/ alkalmas terület övezete mellett került megállapításra, amely a törvény módosítás tervezetének részét képezi.)

V. ELŐZETES TÁRSADALMI-, KÖRNYEZETI-, GAZDASÁGI HATÁSVIZSGÁLAT A BUDAPESTI AGGLOMERÁCIÓ TERÜLETRENDEZÉSI TERVE FELÜLVIZSGÁLATA ÉS MÓDOSÍTÁSA KERETÉBEN ÉRVÉNYESÍTENI TERVEZETT VÁLTOZÁSOKRÓL

A Budapesti Agglomeráció Területrendezési Terve 2001-ben (átdolgozása2003-ban) készült el, a tervről szóló törvény első tervezete (amely nem került parlamenti előterjesztésre) 2001-ben, az időközben hatályba lépett Országos Területrendezési Tervről szóló törvény figyelembevételével átdolgozott törvénytervezet pedig 2004-ben készült el. A Parlament 2005-ben fogadta el a tervről szóló törvényt.

A tervkészítés mindkét (*előkészítő és javaslattevő)* fázisában elkészült – *és a tervdokumentációval együtt széleskörű egyeztetésre került* – a terv társadalmi-, környezeti és gazdasági hatásainak vizsgálatát tartalmazó hatásvizsgálati dokumentum. A hatásvizsgálat a területrendezési tervezés sajátosságait figyelembe véve átfogóan elemezte a lehetséges hatások összefüggéseit. Ennek figyelembevételével a törvény előterjesztési fázisában – *az indoklás részeként* - összefoglalásra kerültek azok a hatások, amelyek a terv elfogadásával várhatóak. E szerint a Parlament a hosszú távra szóló célok és várható hatások együttes ismeretében döntött az agglomeráció szerkezetéről és terület-felhasználásáról.

Jelen felülvizsgálatra és módosításra elsősorban az időközben módosított Országos Területrendezési Tervről szóló törvényben érvényesített változtatások, kiegészítések miatt kerül sor. A felülvizsgálat célja ugyanakkor a területrendezési eszközkészlet bővítésével a hatályos törvényi szabályozás pontosítása és kiegészítése a térségre vonatkozó fejlesztési és fenntarthatósági dokumentumokban elfogadott célok, valamint a térségben érintett települési önkormányzatok szempontjai együttes figyelembevételével.

Tekintettel arra, hogy az agglomeráció térszerkezetének és terület-felhasználásának fő elemeit és szabályait a hatályos törvény meghatározta, **jelen módosítás előkészítése keretében készített társadalmi-, környezeti-, társadalmi hatásvizsgálat csak azokra az elemekre vonatkozik, amelyek jelen tervezési eljárás részeként kerülnek megváltoztatásra, vagy kiegészítésre.** A módosítás tervezésének jelen fázisában – *amikor még csak formálódnak a változtatások, kiegészítések* – nem lehetséges elkészíteni a terv mindenre kiterjedő végleges hatásvizsgálatát, csak annak előzetesét, amely a tervezés következő stádiumában válik teljessé.

A hatásvizsgálat egészéből a társadalmi hatások az alábbiak szerint kerültek összefoglalásra a BATrT módosítás tervezetének Kormány elé terjesztésében:

A hatályos Törvény módosításának előkészítése során a tervezés alapját az érintett települések hatályos településszerkezeti terveiben rögzített terület-felhasználási lehatárolások adták és mivel ezek maradéktalanul beépültek az agglomerációs törvényjavaslat Szerkezeti Tervébe a jogbiztonság teljes mértékben érvényesül.

Tekintettel arra, hogy az érintett településekben elegendő területi tartalék áll rendelkezésre a további fejlesztésekhez, az agglomerációs törvényjavaslat a városias települési térség és a hagyományosan vidéki települési térség 2%-ának erejéig ad csak lehetőséget további bővítésre. A területcsere lehetőségének beiktatásával biztosítottak továbbá azok a területek, amelyek a térség gazdasági és társadalmi fejlesztéséhez szükséges, így a takarékosabb terület-felhasználást célzó korlátozó szabályozás a társadalomnak hátrányokat nem okoz.

Az országos és térségi jelentőségű - a térség nagy távú potenciálját is meghatározó – táji és természeti értékek és területek megőrzése társadalmi érdek, ennek megvalósulását segítik elő azok a térségi övezetek, melyek a beépítésre szánt területek kijelölését korlátozzák. A beépítésre szánt terület növekedésének csökkentését célzó korlátok mellett a területcsere lehetőségének bevezetése segíti, hogy a társadalom számára valóban fontos fejlesztések területigénye biztosítható legyen.

A városias települési térségre és a hagyományosan vidéki települési térségre vonatkozó új előírások biztosítják a feltételeket ahhoz, hogy az új lakóterületek élhető környezetet biztosítsanak az ott élők számára a közlekedési és a zöldfelületi ellátottság feltételei meghatározásával. Kedvező hatású lesz az a szabályozás is, amely előírja, hogy magas zöldfelületi arányú települési térségben nem lehet vegyes terület terület-felhasználási egységet kijelölni, amelyben a lakásépítés is megengedett. Ezzel elkerülhetővé, illetve megakadályozhatóvá válik, hogy a települések belterületétől távol olyan lakásépítésre kerüljön sor, amelyek eredményeként olyan területileg leszakadó településrészek alakuljanak ki, ahol a humán infrastruktúra ellátás nem biztosítható.

Kedvező hatása várható annak a szabályozásnak, amely új lakó- és vegyes terület kijelölés feltételeként írja elő a műszaki és humán infrastruktúra kapacitás biztosítását. Ez a szabály elősegíti, hogy a települési önkormányzatok a településrendezési szerződés keretében megállapodjanak a lakóterületek fejlesztőivel a területek működéséhez szükséges teljes körű feltételekről. Kedvező társadalmi hatása várható annak a szabályozásnak is, hogy új, 5 ha - nál nagyobb, vagy 300 lakás elhelyezésére alkalmas lakóterületet, vagy vegyes területet csak ott lehet kijelölni, ahol kötöttpályás közösségi közlekedés feltételei is biztosítottak. A szabályozás hozzájárul ahhoz, hogy az új lakásépítést célzó fejlesztések elsősorban a kötöttpályás közösségi közlekedéssel is ellátott térségekben valósuljanak meg, ezzel csökkentve a közúthálózat kapacitásbővítésére vonatkozó igényeket, valamint a személygépkocsi forgalom növekedésének az ütemét.

A területek megközelíthetőségének és fejleszthetőségének összehangolás szolgálja a 7000 m² nettó eladótérnél nagyobb új kereskedelmi, szolgáltató rendeltetésű létesítmények elhelyezésére vonatkozó szabály, amely ezeknek a létesítményeknek az elhelyezését csak nagyforgalmú közösségi csomóponti megállóhely mellett teszi lehetővé. A szabály többek között megakadályozza, hogy a tervezett MO nyugati szakasza mentén, táj és természetvédelmi szempontból érzékeny területeken ilyen célú kijelölésre kerüljön sor. Az új lakóterületek életminőségét javítja az a szabály, amely e területekhez kapcsolódóan zöldterület kijelölését is előírja.

Pozitív hatású az a szabályozás is, amely bevezeti a „különleges rendeltetésű térség” terület-felhasználási kategóriát, mely lehetőséget biztosít nagy kiterjedésű sport célú fejlesztések megvalósítására. A közlekedési infrastruktúra –hálózat elemeinek pontosításával kiszámíthatóvá válik a települések területgazdálkodása. Az új közlekedési kapcsolatok javítják a térség elérhetőségét, a lakóhelyek és munkahelyek elérhetőségét, mely a lakosság közérzetének javulását eredményezi. A vasúti közlekedési hálózat fejlesztésével vonzóbbá válhat e környezetkímélőbb közlekedési eszköz, így a közlekedési lehetőségek javulásán túl a jövőbeli kisebb környezetterhelés következtében közvetett kedvező hatás is érvényesül.

Társadalmi érdek fűződik a racionális földhasználat kialakításához. Az agglomerációs törvényjavaslatban alkalmazott térségi övezetek hozzájárulnak, ahhoz, hogy a településrendezési tervek készítése során a terület-felhasználási egységek kijelölése a területi adottságok figyelembevételével történjen. A kiváló termőhelyi adottságú szántóterület övezet, a kiváló termőhelyi adottságú erdőterület övezet, valamint az ásványi nyersanyag – gazdálkodási övezet lehatárolása és más célú felhasználásának korlátozása hozzájárul annak a társadalmi érdeknek az érvényesítéséhez, amely célul tűzi ki a természeti erőforrásokkal való ésszerű és takarékos gazdálkodást.

Az agglomerációs törvényjavaslat a rendszeresen belvíz járta terület övezet, valamint a nagyvízi meder övezet lehatárolásával és az övezetekre vonatkozó szabályok alkalmazásával a környezeti veszélyek, illetve kockázatok csökkentésére törekszik.

A hatásvizsgálat egészéből a környezeti hatások az alábbiak szerint kerültek összefoglalásra a BATrT módosítás tervezetének Kormány elé terjesztésében:

A BATrT felülvizsgálatát és a módosítási javaslatokat a területrendezési terv tartalmi követelménye alapján készült területi (környezeti, társadalmi és gazdasági) hatásvizsgálat, illetve a külön készülő környezeti vizsgálat, továbbá a Natura 2000 területekre készülő hatásbecslés alapozta meg. A jogszabályok alapján kötelezően elkészített részletes hatásvizsgálatok legfontosabb megállapításai az alábbiak:

Az agglomerációs törvényjavaslat megvalósulása elősegíti a policentrikus településrendszer kialakulását. A javaslat hozzájárul az „élhető” térség kialakulásához, továbbá megteremti az optimális területhasználat irányába történő elmozdulás keretfeltételeit. A korlátozások mellett a területcsere lehetősége hozzájárulhat a takarékosabb területhasználat kialakulásához, mely az agglomerációs törvényjavaslat egyik célja.

Környezeti szempontból kiemelkedő fontosságú az új beépítésre szánt területek kijelölésének, illetve igénybevételének a lassítása. Az agglomerációs törvényjavaslat 3% helyett 2%-ra csökkentette a települési térség növelésének a lehetőségét. A beépítésre szánt területek kijelölésének a korlátozása racionálisabb területhasználat kialakulását, a barnamezős beruházások, illetve a már kijelölt területek felhasználásának előtérbe helyezését kívánja szolgálni.

Az agglomerációs törvényjavaslat érvényesíti a természetvédelmi jogszabályokból, illetve az OTrT - ből eredő korlátozásokat, de ugyanakkor biztosítja a települések fejlesztéséhez szükséges területeket. A fejlesztéseket koncentrálja a városias települési térségek és a hagyományosan vidéki települési térségek területére, illetve a közösségi közlekedéssel megközelíthető területekre, így csökkenti a beépítetlen területek beépítésére irányuló törekvéseket..

A területcsere lehetőségével, mint új területrendezési eszközzel megteremtődik a lehetősége új beépítésre szánt terület kijelölésnek úgy, hogy összességében a beépítésre szánt területek kiterjedése változatlan marad.

Környezeti szempontból ki kell emelni az agglomerációs törvényjavaslatnak a térségi terület-felhasználási kategóriák szerinti területi mérlegét, melynek segítségével a területi változások a jövőben számszerűen nyomon követhetők. Szintén egybeesik a környezeti, valamint a fenntarthatósági szempontokkal az elv, hogy a hatályos Törvényben települési térségként jelölt területek közül visszaminősítésre kerülnek mezőgazdasági térségbe azon területek, amelyeket a Törvény hatálybalépése óta a települések a településszerkezeti terveik módosítása során nem érvényesítettek.

A városias települési térség és hagyományosan vidéki települési térség kijelöléséhez a műszaki infrastruktúra kapacitás rendelkezésre állás feltételének előírása biztosítani fogja, hogy új – potenciálisan a felszín alatti vizeket terhelő – fejlesztésekre ne kerüljön sor.

Pozitív hatása lesz annak is, hogy az agglomerációs törvényjavaslatban növekedett az erdőgazdasági térség kiterjedése a térszerkezeti összefüggések, valamint a termőhelyi adottságok figyelembevételével a mezőgazdasági művelésre kevésbé alkalmas területeken.

A természeti erőforrások fokozott védelmét biztosítják a térségi övezetek közül a kiváló termőhelyi adottságú szántóterület, a kiváló termőhelyi adottságú erdőterület, valamint az ásványi nyersanyag-gazdálkodási terület övezet.

Az agglomerációs törvényjavaslat hozzájárul az értékvédelem érvényesítéséhez, a világörökség és a világörökség várományos területek, valamint a történelmi települési területek lehatárolásával.

Környezeti szempontból kiemelkedő fontosságú, hogy a törvényjavaslat a térszerkezet fejlesztésével, a közlekedési hálózat fejlesztésével (gyorsforgalmi utak, főutak, mellékutak, településelkerülő szakaszok) csökkenti a települések beépített lakótereit terhelő forgalmat, ezzel közvetve jobb környezetminőséget eredményez. Ugyanakkor – tekintettel a térségben a táji, természet értékek gazdagságára – e közlekedési hálózat fejlesztésével együtt járó területhasználati változások több helyen a táji, természeti értékeket veszélyeztetik, illetve tartós károsodással járhatnak együtt. Az OTrT - ben, illetve a hatályos Törvényben már elfogadott országos és térségi jelentőségű közlekedési hálózatok nem valósíthatók meg a védett természeti területek, illetve értékek teljes megőrzésével. Ez esetben az egymásnak ellentmondó érdekek (természetvédelmi szempontok figyelembe vétele és a közlekedési hálózatok fejlesztése) közötti kompromisszum megtalálása volt a Törvény célja. Figyelembe kell venni azt is, hogy a természetvédelem sérelmére végrehajtott közlekedés hálózati fejlesztések (pld az M0 autópálya tervezett ÉNy-i szektorában) rendkívül jelentős mértékben csökkentik az agglomerációs térség belső úthálózatának és ezzel egyidejűleg a lakosságának környezeti terhelését.

A Natura 2000 hatásbecslési dokumentáció a Natura rendelet 10. § -ban és a 14. Melléklet alapján, a terv méretarányának figyelembevételével készült. A jogszabály szerinti Natura 2000 hatásbecslési metodika elsősorban a beruházási szintű tervek készítésénél használható. A területrendezési terveknél, mint amilyen a BATrT is a javasolt metodika nehezen alkalmazható.

A hatásbecslés egyik fő problémája a léptékből eredő különbözőség. Míg a BATrT Szerkezeti Terve 1:50.000 méretarányú digitális topográfiai alaptérképen készült, addig a Natura 2000 területek kijelölése és lehatárolása az 1:4.000-es méretarányú kataszteri térképek alapján történt meg. A több mint 10-szeres térképi méretaránybeli eltérés nem teszi lehetővé, hogy nyomvonalsávok hatásait részletesebben ábrázoljuk. A Szerkezeti Terven ábrázolt műszaki infrastruktúra-hálózatokat és egyedi építményeket ugyanis nem lehet kijelölt nyomvonalnak, illetve telepítési helynek tekinteni. Az OTrT -hez képest megengedett +/- 10%-os eltérés alapján a nyomvonalsávok még változhatnak. A helyrajzi számmal kihirdetett NATURA 2000 területek érintettségének pontos mértékét, azon belül a különböző élőhelytípusok veszélyeztetettségét csak a továbbtervezés során, a jogszabály által megengedett eltérési, illetve pontosítási lehetőségek miatt a településrendezési tervek szintjén lehet megállapítani.

A hatásbecslés alapján feltárásra került, hogy a Natura 2000 területek és a közlekedési infrastruktúra sávok, a beépítésre szánt területek 39 esetben okoznak ütközéseket. Ebből 30 esetben a tervezett közlekedési sávok érintik a védett területeket, 9 esetben beépítésre szánt területek kerületek kijelölésre a településrendezési tervekben. A közlekedési

infrastruktúra sávok közül 27 esetben a tervezett M0, M11 gyorsforgalmi út sávja, vagy a települési összekötő utak okoznak konfliktusokat, míg 3 esetben új vagy meglévő vasútvonalak sávjai jelentenek problémát.

A hatásbecslési dokumentáció felhívta a figyelmet a tervezők és a döntéshozók számára, de kielégítő megoldást nem tudott nyújtani a felmerült valamennyi problémára. A hatásbecslésben ismertetett konfliktus területek vonatkozásában a szakértői-, tervezői szintű egyeztetéseken több esetben sikerült optimálisabb sávot, megoldást találni a korábbinál. Hat esetben ezek az új sávok sem tudják teljes mértékben elkerülni a Natura 2000 területeket, de a lerövidített sávok, kisebb területen érintik a védett foltokat. A 30 esetből 24-ben a sávok jelentősebb mértékű korrekciójára már nem volt lehetőség ezen a tervezési szinten.

Fontos annak nak tartjuk megjegyezni, hogy a BATrT Szerkezet Tervén jelölt közlekedési sávokhoz képest a településrendezési szinten +/- 5%-os eltérésre van még lehetőség amennyiben a sávok további módosítása szükséges.

A Natura 2000 hatásbecslésben felrajzolt területi konfliktusok a tervezés, illetve a törvénymódosítás Vidékfejlesztési Minisztériummal és a Duna Ipoly Nemzeti Park Igazgatósággal történt részletes egyeztetések eredményeként jelentős mértékben csökkentek a miatt, hogy a szerkezeti tervben beillesztett műszaki infrastruktúra hálózatok továbbtervezése során fokozott mértékben kerültek figyelembevételre a VM és a DINPI szempontjai és javaslatai.

A Budapesti Agglomeráció Területrendezési Terve
és a tervről szóló törvény módosítása előkészítése során előzetesen tervezett változások és kiegészítések társadalmi-, környezeti-, gazdasági hatásai

A tervezett elemek	A tervezett változtatás várható		
	Társadalmi	Gazdasági	Környezeti
	hatásai		
A térségi szerkezeti tervet érintő területfelhasználási változtatások			
A térségi terv és tervről szóló törvény felülvizsgálata és módosítása előkészítése során – *a hatályos településszerkezeti tervek tartalmának feldolgozásával* – elkészült a területfelhasználás jogi állapotát rögzítő vizsgálat, amely a módosítás kiinduló alapját képezi. Tekintettel arra, hogy új területek kijelölésére nincs moratórium (a felelős NFGM nem tervez ilyen moratóriumot) azon települések, amelyek településrendezési eszközeinek módosítása folyamatban van, e tervek tartalma azok elfogadása után kerül átvezetésre a területfelhasználás jogi állapotát rögzítő tervanyagon.	A tervezés során választott megoldás jogbiztonságot biztosít, azt, hogy a települési önkormányzatok által az önkormányzati és az épített környezet alakításáról szóló törvényekben biztosított döntések (amennyibe azok előkészítése megfelelt a jogszabályi követelményeknek) maradéktalanul beépültek a szerkezeti terv alapját képező terület-felhasználási adatbázisba, tehát a tervezés során az e döntésekben meghatározottakhoz képest terület-felhasználási visszasorolásokra nem kerül sor.	Gazdaságilag is kiszámíthatóvá válik a terület-felhasználás, biztosított az egyes területek folyamatos fejleszthetőségének biztosítása. Kivételt képeznek azok a területek, amelyek besorolása során az érintett Önkormányzatok a döntéshozatal előkészítésében nem tartották be a jogszabályban előírt egyeztetési rendet, illetve döntésüknél nem vették figyelembe az egyeztető hatóságok törvényekre alapozott véleményét. A terület-felhasználás besorolása utóbbi esetben sem a területrendezési terv keretében történik, a terv – a terület-felhasználási besorolás és a korlátozó övezetek területi konfliktusainak megjelenítésével felhívja az érintett önkormányzatok figyelmét arra, hogy a fennálló	Az alkalmazott megoldás biztosítja, hogy mindazok a területek, amelyek terület-felhasználási besorolása során figyelmen kívül hagyták a környezeti- természeti szempontokat és törvényekben meghatározott követelményeket, a konfliktus feloldása során a környezeti szempontok érvényesítésre kerülhessenek. *(Kivételt képeznek ez alól azok a területek, amelyek besorolását a szerkezeti tervi módosítás óta szabályozási terv jóváhagyása is követett - tehát a területen építési jogok is keletkeztek – és ezt a döntést az illetékesek sem a Közigazgatási Hivatal, sem az Alkotmánybíróság útján nem támadták meg.)*

		konfliktust településrendezési eszközeik soron következő (a törvénymódosítás elfogadásától számított 2 éven belül) oldják fel.	
Mivel a tervi és törvényi módosítás kiinduló alapja a településszerkezeti terveik területfelhasználási elhatározásait és a területrendezési hatósági eljárások eredményeit egyaránt tartalmazó jogi állapot, ez nem tartalmazza azokat a korábbi területkijelöléseket, amelyek ugyan mint települési térség részét képezik a hatályos törvénynek (mint lehetőség az önkormányzatok számára), de azok településszerkezeti tervben való érvényesítésére a törvény hatálybalépése óta eltelt időben nem került sor	A törvény jóváhagyása óta eltelt időszakban e területek vonatkozásában bebizonyosodott, hogy kijelölésükhöz nem fűződtek valós helyi közösségi érdekek *(hiszen ha fűződtek volna, akkor az érintett Önkormányzatok a törvényben megadott időkereten belül gondoskodtak volna e területek átsorolása érvényesítéséről a településszerkezeti tervekben).*	A térség egészében és azon belül a különböző szektorokban *(ugyan eltérő mértékben)* rendelkezésre állnak olyan területi tartalékok, amelyek elegendők a térségi gazdaságok fejlesztéséhez.	Környezeti szempontból kedvező hatású a mintegy 3900 hektár terület települési térség helyett mező- illetve erdőgazdasági térségbe való besorolása.
A térségi szerkezeti terv és a szabályozás a korábbinál takarékosabb területfelhasználásra ösztönöz azzal, hogy korlátozza a mező és erdőgazdasági térségben az újabb beépítésre szánt területek kijelölését.	A felülvizsgálatot megalapozó vizsgálatok eredménye szerint úgy Budapesten, mint az agglomerációs térség Pest megyéhez tartozó szektoraiban elegendő területi tartalék áll rendelkezésre a települések fejlesztéséhez *(úgy a lakóterületek, mint a helyi gazdaság fejlesztéséhez).* Ezért védhető, hogy a terv, illetve a törvényi módosítás során a hatályos törvényben a beépítésre szánt terület növelésére megengedett + 3% helyett a módosítás (településenként differenciált értéket átlagban a	Az új területek igénybevétele ütemének csökkentése gazdasági szempontból is kedvező, hiszen közelíti a területigény és a területi kínálat értékeit, hozzájárul ahhoz, hogy először a már kijelölt és előközművesített területek tényleges igénybevételére kerüljön sor. Közvetve és kismértékben elősegíti a fejlesztések barnamezős területek felé irányítását.	Környezeti szempontból kiemelkedő fontosságú az új – *beépítésre szánt* - területek kijelölésének és igénybevételének lassítása. A megoldás hozzájárul a térség egésze hosszú távú fenntarthatósága biztosításához.

	törvény mellékletének tekinthető területi mérlegben rögzített települési térség területének további 1%-os növelését teszi lehetővé.		
A területhasználat koordinálását segítik azok *(az OTrT-vel összhangban kijelölt)* övezetek, amelyek a beépítésre szánt területek kiterjesztését korlátozzák. A térségi szerkezeti tervhez kapcsolódó alátámasztó munkarészek megjelenítik a területhasználatot korlátozó övezetek területi kiterjedését, ezzel kirajzolódik az a korlátozott mozgástér, amelyen belül a települések a törvény által lehetővé tett bővítési lehetőségükkel élhetnek.	Az OTrT-ben is érvényesített össztársadalmi érdek fűződik az országos és térségi jelentőségű – a térség hosszú távú potenciáljait is meghatározó táji-, természeti értékek és területek megőrzéséhez. A korlátozással nem érintett területek megjelenítésével a terv elősegíti, hogy a települések már fejlesztési célkitűzéseik és irányaik meghatározásánál figyelembe tudják venni a térségi jelentőségű és értékű területeket.	A területhasználat koordinálásának közvetve és hosszú távon gazdasági hasznai is vannak. Már a fejlesztési gondolkodás és a projekttervezés kezdeti időszakában kiderül ez által, hogy mely területeken nem érdemes jelentős költségráfordítással előkészíteni fejlesztéseket, mivel ott nincs reális esélye a megvalósításnak, vagy hogy a megvalósítás csak a korlátozásokból adódó többletköltségek vállalásával valósítható meg.	Az új területek kijelölésének – *térségi övezetek meghatározásával történő* - erőteljes korlátozása biztosítja, hogy új területek kijelölésére és igénybevételére csak ott kerülhessen sor, ahol az nem sért természetvédelmi-, talajvédelmi-, erdővédelmi érdekeket.
A térségi szerkezeti terv új területfelhasználási kategóriával a „különleges rendeltetésű térség” kategóriával egészül ki. Ebbe a térségbe beépítésre nem szánt erdőterületek vagy mezőgazdasági területek, különleges rendeltetésű, egészségügyi vagy sport célú (golf és lovas pálya) - valamint kutatás-fejlesztési és megújuló energia célú területek tartoznak.	A „különleges rendeltetésű térség” agglomerációs törvényben való elkülönítését e területek jelentős *(esetenként 100 hektárt is meghaladó)* kiterjedése, illetve a területhasználat mezőgazdasági térségtől alapvetően eltérő jellege indokolja. A mezőgazdálkodási térség előírásai egyes településeken – *az önálló lehatárolás nélkül* – nem tennék lehetővé ezeknek a várostérségi rekreáció szempontjából nagy jelentőségű területeknek településszerkezeti tervekben való megjelenését.	Gazdasági vonatkozásban az övezet elkülönítése a mezőgazdálkodási térségtől pozitív hatású, mert célterületeket jelöl ki a turisztikai és rekreációs célú terület-használatoknak, fejlesztéseknek.	A különleges rendeltetésű térség lehatárolása környezeti vonatkozásban is pozitív hatású, mivel ezeket a területeket a településrendezési tervekben olyan „különleges beépítésre nem szánt” terület-felhasználási egységbe kell sorolni, amelynek beépíthetősége nem fogja meghaladni a 2%-ot, így a terület biológiai aktivitásértéke a mezőgazdasági területnél is magasabb lehet.

A terv és a törvény tervezett módosítása átlag 2%-ban határozza meg a települési térség további bővítésének lehetőségét. (A hatályos törvény a hatályos település-szerkezeti tervekben rögzített beépítésre szánt terület növekményének lehetőségét rögzítette 3%-ban).	A növekedés dinamizmusának csökkentése, - *e vonatkozásban a települési önkormányzatok szabad rendelkezési jogának szűkítése* – a területfejlesztési dokumentumokkal összhangban lévő elhatározás, amely a koordinált terület-felhasználás megteremtése irányába hat. A településrendezési tervekben már kijelölt és még fel nem használt területek nagy kiterjedése - *valamint a területcsere lehetőségeinek beillesztése a szabályozásba* – biztosítja, hogy a térség települései és társadalma számára fontos fejlesztések valós területigénye biztosított legyen.	Az új területek igénybevételének visszafogása elősegíti a barnamezős területek újrafelhasználását, illetve azt, hogy a már kijelölt területek kerüljenek felhasználásra. A terület-felhasználás koncentrálása gazdasági szempontból is számottevő, hiszen az infrastuktúra fejlesztések *(illetve a fejlesztési igények)* is koncentrálódnak területileg, így azok kihasználtsága, illetve megvalósíthatóságuk gazdasági hatékonysága javul.	A beépítésre szánt területek kiterjedésének korlátozása, a települési területek növekedési dinamizmusának csökkentése alapvető fenntarthatóságai követelmény. Az ezt szolgáló területrendezési szabályozások mindenképpen pozitív hatásúak még akkor is, ha önmagukban – *más eszközök (környezetterhelési díjak, speciális adók, illetve a területfejlesztés kompetenciájába tartozó támogatási- ösztönző és kompenzációs mechanizmusok) nélkül* – önmagukban kielégítők és nem elég hatékonyak a reálfolyamatok befolyásolására
A települési térség előírásai új szabályokkal egészülnek ki: o új lakóterület kijelölése a kötöttpályás tömegközlekedéssel is ellátott területen lehetséges, o új terület igénybevételére ott van lehetőség ahol a kijelölés nem ütközik az övezeti tervben meghatározott korlátozásokkal, illetve ahol a tervezett új területfelhasználás határos az adott település belterületével. o 5 hektárnál nagyobb új lakóterületek kijelölése esetén minimálisan a lakóterület területének 5%-ával megegyező méretű közhasználatú	Az új előírások társadalmi vonatkozásban kedvező hatásúak, hiszen megakadályozzák, hogy – *miközben térségi szinten elegendő tartalékterületek állnak rendelkezésre* - olyan új területek kerüljenek bevonásra o ahol a megközelítés csak közúton lehetséges (tovább rontva az egyébként is romló eljutási időket). A kistérségi szinten igazoltan szükséges, valamint a tömegközlekedéssel is ellátható területek kijelölése és fejlesztése jelent hosszú távon előnyt a helyi társadalom szempontjából. A lakóterületekkel kapcsolatos	Gazdasági vonatkozásban a csak tömegközlekedéssel is ellátható területek lakóterületi fejlesztése csökkenti a közlekedési hálózatra terhelődő nyomás további növekedését, illetve csökkenti az új hálózati elemek kiépítésének szükségességét, ezzel közvetlen gazdasági előnyökkel is jár. A települések belterületeitől elszakadó új területi kijelölések korlátozása hasonlóképpen közvetett és közvetlen gazdasági előnyökkel jár, csökkentve a közműhálózat fejlesztések bővítésének hosszát, az alacsony hatékonysággal igénybe vett hálózatok üzemeltetésének fenntartását, általában gazdaságosabbá teszi az	Környezeti vonatkozásban azáltal, hogy az új szabályok nehezítik és feltételekhez kötik az új területek igénybevételét, csökkentik a környezeti szempontból kedvezőtlen változások dinamizmusát A kötöttpályás tömegközlekedés lehetőségének biztosításával csökkentik az egyéni közlekedés részarányát, ezzel együtt az ebből származó szennyezést. A kompakt településfejlesztés támogatásával, a tájban véletlenszerűen és szigetszerűen kialakuló új beépítések korlátozása pedig tájvédelmi- tájképvédelmi szempontból is pozitívak.

zöldterületet kell kijelölni, amely terület legalább 50%-a fizikailag is kapcsolatban kell, hogy legyen a kijelölt új lakóterülettel	zöldterületek kijelölésének kötelezettsége társadalmi szempontból kedvező, mert lehetőséget teremt olyan játszó-, sprot és pihenőhelyek kialakítására, a,eelyek jellemzően hiányoznak az új lakóterületfejlesztésekből (jellemzően a fejlesztők haszonmaximalizálási törekvései miatt). Új játszó és pihenőterületek iránti társadalmi igény ugyanakkor erőteljes.	önkormányzati ellátási kötelezettségbe tartozó település-üzemeltetési költségeket. A zöldterület kijelölési kötelezettség többletköltséget jelent és rontja a fejlesztések szűken értelmezett nyereségességét, de ha figyelembe vesszük, hogy a zöld közelsége ingatlanérték növelő tényező, a két hatás minimálisan kiegyenlíti egymást	A zöldterület kijelölésének kötelezettsége környezeti szempontból egyértelműen kedvező hatású.
A hatályos térségi szerkezeti terv területfelhasználási kategóriái közül nem kerül lehatárolásra a „zöldövezet részét képező mezőgazdasági terület", mivel a zöldövezet kategóriát a módosítás során más övezeti lehatárolások és azokhoz kapcsolódó szigorúbb szabályok váltják ki. *(Ilyenek az országos ökológiai hálózat részeként meghatározott övezetek, illetve az erdősítésre alkalmas terület övezetei).*	A hatályos törvény előkészítési fázisában (még 2004-ben) a tervezetből kikerült az a szabály, amely a „zöldövezet" területén akadályozta, illetve korlátozta volna az új beépítésre szánt területek kijelölését. Ezzel kiüresedett ez a kategória. A zöldövezet kialakítását változatlanul kiemelten fontosnak tartva annak védelmét és fejlesztését a terv más eszközökkel *(elsősorban a védelmi övezetek összehangolt lehatárolásával)* tervezi biztosítani.	A változás nem jár gazdasági hatással.	A változás szükségessé teszi a védelmi övezetek összehangolt meghatározását. Ezen övezetek területi kiterjedése figyelembe-vételével kerül lehatárolásra a tervben a térségi zöldövezet, amelyhez azonban – *az övezeti szabályokon túlmenő* – szabályok nem kerülnek megfogalmazásra.
A hatályos terv és törvény területfelhasználási kategóriái közül összevonásra kerül az „építmények által igénybe vett térség" és az „egyéb rendeltetésű terület" „építmények által igénybe vett térség" címen	A hatályos törvényben „egyéb terület"-ként a Ferihegyi repülőtér és a környezete fejlesztésével érintett összefüggő térség került lehatárolásra. A hatályos törvényben meghatározott szabályozás időközben érvényesült az egyes települések szerkezeti terveinek módosítása során, így a repülőtér területén kívül *(amely értelmezhető,*	Az elmúlt időszakban nem készült olyan tanulmány vagy terv, amely a Ferihegyi nemzetközi repülőtér hosszú- és nagy távú fejlesztésének irányait és módjait határozta volna meg. Így nem bizonyítható, hogy a repülőtérrel *(illetve a repüléssel)* összefüggő fejlesztések nem valósíthatók meg a repülőtér mai területén.	A változtatás nem jár a környezeti követelményrendszer megváltozásával.

	mint az építmények által igénybe vett területként) a települési térség lehatárolásával is kezelhető a kérdés.	A kapcsolódó logisztikai-, kereskedelmi funkciók területrendezési vonatkozásban elhelyezhetők „települési térség" területfelhasználási kategóriában elhelyezhetők, azok speciális megkülönböztetése a repülőtér térségében nem indokolt.	
A területfelhasználás tervezése során megteremtődik a települési önkormányzatok számára a „területcsere" lehetősége. A területcsere azonban összességében nem járhat a beépítésre szánt területek növekedésével *(a korábbi település-szerkezeti tervekben kijelölt beépítésre szánt területek egy részének beépítésre nem szánt területté való visszaminősítésével lehetővé válik egy ugyanolyan nagyságú területen új beépítésre szánt terület kijelölése)*	A területcsere lehetőségének megteremtése hozzájárul a racionális és gazdaságos területfelhasználás alakításához, amely a fejlesztési dokumentumokban is deklarált társadalmi érdek. Kedvező, hogy ezáltal lehetővé válik azoknak a korábbi terület-felhasználási döntéseknek a felülvizsgálata, amelyek fenntartásához már nem fűződik helyi társadalmi, vagy gazdasági érdek.	A területcsere gazdasági szempontból is kiszámíthatóvá teszi a területfelhasználás tervezését, elősegíti az alacsonyabb potenciálú területek visszaminősítését, a fejlesztések koncentrálását és átirányítását a gazdasági és fejlesztési potenciáljában erősebb ezáltal értékesebb területek felé.	Mivel új funkciók befogadására alkalmas terület „területcsere" alkalmazásával is lehetővé válik, ezáltal lehetővé válik, hogy összességében ne nőjön a beépítésre szánt területek kiterjedése. Ennek hatása környezeti szempontból kedvező. A korábban átminősített területek egy része visszaminősítésével egyrészt nő a mezőgazdasági területek aránya, másrészt mivel csereterületet csak ott lehet kijelölni és igénybe venni, ahol - *az időközben számában is növekedett, tartalmában pedig szigorodott* - területrendezési övezeti szabályok azt lehetővé teszik, összességében csökkenni fog a környezeti szempontból érzékeny területek igénybevétele, a területek terhelése.
Jelen tervezési eljárás keretében készült módosított térségi szerkezeti tervhez egy olyan településsoros - *és valamennyi területfelhasználási*	A terület- és településfejlesztésért és rendezésért felelős tárca által megjelenített érdekek fűződnek a területfelhasználási szabályok	Tekintettel arra, hogy a kiszámíthatóság gazdasági vonatkozásban is előnyös, a tervezett változtatás pozitív hatású.	Mivel javul a változtatások ellenőrzésének lehetősége, a környezetileg érzékeny, vagy védett területek felhasználásának

kategória területét meghatározó, a készülő törvénymódosítás mellékletét képező - területi mérleg készül, amely lehetővé teszi az önkormányzatok által készítendő településszerkezeti tervekben tervezett eltérések (változtatások) %-os megfelelőségének ellenőrzését.	betartásához és ellenőrzéséhez. Ezt segíti elő, hogy a terv és törvénymódosítás során a területi mérleg is kidolgozásra és elfogadásra kerül, amely kiindulási alapjává, illetve mérőszámává válik az azt követő változtatásoknak.		lehetősége romlik. *(Javul a táji-, természeti értékek fenntartásának és megőrzésének lehetősége).*
A térségi szerkezeti tervet érintő – *az infrastruktúra hálózattal összefüggő* - változtatások			
M0 autópálya nyomvonalának pontosítása (mind a már átadott, mind a tervezett Ny-i szakaszon)	A pontosított nyomvonalak által kiszámíthatóbbá válik az egyes települések továbbtervezése	Az M0 autópálya már megépült szakasza mentén tapasztalható gazdasági fejlesztő hatás kiterjesztése várható a tervezett szakaszok esetében is. Ezért is fontos a nyomvonal és a kapcsolatrendszer véglegesítése	A területrendezési terv a védelmi övezetek sokirányú alkalmazásával oldja meg, hogy a tervezett új MO csomópontok térségében csak ott kerülhessen sor új beépítésre szánt terület kijelölésére, ahol az semmilyen vonatkozásban nem sért táji-, természeti-, környezeti érdekeket.
M 11 nyomvonal beillesztése a Zsámbéki medencében	A beillesztésre az OTrT változtatás miatt kerül sor. A módosított törvény, mint országos érdekű gyorsforgalmi hálózati elemet emelte be a tervbe ezt az É-D irányú *(az OTrT-ben tervezetten Szlovákiai kapcsolattal bíró)* új elemet, amelynek célja, hogy az M-7 M-1 irányú nemzetközi forgalom ne a különben is érzékeny környezetben tervezett MO autópályát terhelje. A nyomvonal megvalósítása kistérség közlekedési feltételeinek jelentős javulását eredményezheti. A	Az új útvonal *(jobb kapcsolatai és a rövidebb megközelítési idők következtében)* magához vonzza az M1 térségének terület- és gazdaságfejlesztő hatását.	A nyomvonal környezeti szempontból egyértelműen kedvezőtlen hatású, hiszen egy olyan átmenő többletforgalmat *(és ezzel együtt járó környezeti terhelést)* hoz a Zsámbéki medencébe, amely nincs összhangban a térség települési fejlesztési célkitűzéseivel. Míg a hatályos tervben tervezett – *új, a települések belterületeit elkerülő nyomvonalon tervezett* – főút javítja a települések élhetőségét és belterületeik környezetminőségét, addig a nagytérségi kapcsolatokkal rendelkező jelentős átmenő forgalmat generáló kapcsolat rontja azt.

	gyorsabb eljutás a közérzeti és gyakorlati időmérleg javulását is eredményezheti a lakosságnál.		Az országos térszerkezetben valóban szükséges – Budapest közvetlen környezetét tehermentesítő – gyorsforgalmi utat ezért a Zsámbéki medencén kívül lenne célszerű elvezetni *(Erre azonban csak az OTrT, illetve a Fejér megyei területrendezési terv módosításával nyílik lehetőség.)*
Az M31 autópálya nyomvonalának pontosítása	A nyomvonal pontosítása segíti az érintett településeknek és lakosságuknak a területtel való gazdálkodás reálisabb módjait	Az útvonalon csomópont nem épült, így az érintett területre gazdasági hatása nincs	A nyomvonal pontosításának nincsenek a hatályos tervben rögzítettől eltérő környezeti hatásai
Az M4 autópálya budapesti bevezető szakaszának beillesztése, a korábban alternatívában rögzített változatok közötti döntés az OTrT-vel összhangban	A Ferihegyi repülőtér térségében országos és térségi érdek a repülőtér alternatív gyorsforgalmi kapcsolatának biztosítása, amely a hatályos agglomerációs törvényben is és Budapest településszerkezeti tervében is két alternatívában került ábrázolásra. Az OTrT-ben foglalt döntés egyértelművé teszi a továbbtervezés irányát, ezzel időben is előrehozza e közlekedési kapcsolat megvalósítását előkészítő tervezések megindítását.	Az alternatívák közötti döntés elősegíti a térség gazdasági növekedését, mert a közlekedési megközelítési rendszer véglegesítése növeli a beruházók befektetési kedvét. A kiválasztott változat kedvező kapcsolatrendszert biztosít a repülőtér irányába	A döntés egyrészt kedvező, mert elveti azt a nyomvonalváltozatot, amely jelentős kiterjedésű és részben újonnan beépített lakóterületen okozta volna a környezeti terhelés növekedését. Kedvező, hogy az OTrT-ben kiválasztott változat gyorsforgalmi útként rövidebb, ezzel kevesebb biológiai aktív felület burkolásával jár és nem érint közvetlenül védett területet. Ugyanakkor a Merzse mocsár tágabb környezetében a tervezendő műszaki megoldásokat a terület környezeti érzékenységének figyelembevételével kell megtervezni.
A Tápió menti főút nyomvonalának pontosítása	A nyomvonal pontosítása segíti az érintett településeknek és lakosságuknak a területtel való gazdálkodás reálisabb módjait	Az érintett területek továbbtervezésének lehetősége az ingatlanérték felértékelődésével, gazdasági haszonnal is járhat.	A nyomvonal pontosításának nincsenek a hatályos tervben rögzítettől eltérő környezeti hatásai

Pontosításra kerül a váci hídhoz kapcsolódó hálózat (M3 Gödöllő-M2 Vác-11. sz. főút) a pesti oldalon és a Szentendrei szigeten	Az M3-M2-11. sz. főút között az adott térségben jelenleg hiányzó színvonalas közúti kapcsolat kiépítése jelentős javulást eredményez az érintett lakosság napi gazdasági tevékenysége és rekreációs igényeinek kielégítése területén, egyúttal hozzájárul a közúti forgalom zavaró hatásaival jelenleg intenzíven érintett lakosság jobb életkörülményeinek kialakulásához	A jelenleg nem létező közvetlen kapcsolat kiépítése elősegíti a különböző térségek gazdasági kapcsolatainak kialakulását, ezáltal a térségi gazdasági potenciál erősödését	A pontosított közúti nyomvonal az előkészítő tervezés időszakában a természetvédelmi-, ivóvízbázisvédelmi szempontok figyelembevételével – *a lehetséges károk minimalizálására való törekvés szándékával* – így a kedvezőtlen környezeti hatások – a terület érzékenységének figyelembevételével – elfogadható mértékűek. Kedvezőek ugyanakkor a lakó és üdülőterületek környezeti feltételeiben bekövetkező változások.
A nagysebességű vasút nyomvonalának pontosítása	A nagysebességű vasút Budapest Közép-európai pozicionálásának, a város nagytávú elérhetősége javításának fontos eleme (mint azt a hatályos és a módosított OTrT is megjeleníti. Térségi tervbe való érvényesítéséhez is országos érdekek fűződnek. A nyomvonallal érintett települések és egyének jogbiztonsághoz fűződő joga jobban érvényesül a pontosított nyomvonal által.	A Nyugat-Európában épülő nagysebességű hálózatokhoz való csatlakozás elősegíti a személyek és áruk nagyobb sebességgel való áramlását, amelynek konkrétan kimutatható gazdasági, gazdaságossági haszna van	A tanulmánytervvel alátámasztottan pontosított nyomvonalak – *miközben törekednek a területi-, környezeti konfliktusok csökkentésére* – nem oldják fel azt a konfliktust, amelyet elsősorban Biatorbágy már a hatályos törvény elfogadása előtt is jelzett a helyi védettségű területei érintettsége kapcsán. Tekintettel a nyomvonalvezetésnek (éppen a nagy sebességből adódó) korlátaira és arra, hogy valamennyi nyomvonalváltozat érint *(kisebb nagyobb mértékben)* természetileg értékes területeket, indokolt a továbbtervezés során is a térségileg leginkább optimális – *a legkevesebb kedvezőtlen hatással járó* - változat támogatása indokolt.

Az esztergomi vasút nyomvonalának korrekciója	A jobb paraméterekkel rendelkező vasút esetén jobb menetrend (rövidebb utazási idő) szolgálja az utazóközönséget, vonzóbbá válik a környezetkímélőbb közlekedési eszköz	Közvetett gazdasági haszon a társadalmi szintű hasznosság következménye. Direkt gazdasági haszon nem mutatható ki	A változtatás a nyomvonal menti terület-felhasználást alapvetően nem befolyásolja, ezért az nem jár a környezeti hatások változásával.
Megtörténik a térségi mellékút-hálózat kiegészítése, illetve a törvény mellékleteként rögzítésre kerülnek a települési elkerülő szakaszok	A hálózatfejlesztésekkel érintett településeken jelentősen javul a szolgáltatásokhoz való hozzájutás lehetősége, közvetve javul az ott élők életminősége.	A térségi mellékutak jobb tervezési, építési és fenntartási paraméter-rendszerük következtében jobban szolgálják a térségi és helyi gazdaságok fejlesztését. A települési elkerülő szakaszok új gazdaságfejlesztési területeket tárnak fel, olyan területeken teszik lehetővé a térségi gazdaság fejlődését, amely nem jár többlet környezeti terheléssel a települések belső területein.	A hálózat kiépítése további terület-igénybevétellel jár együtt, amelynek következtében nő a művelésből kivett terület nagysága. Az új nyomvonalak hatásterületén növekszik a közlekedési eredetű környezeti terhelés. A települési elkerülő szakaszoknak kiemelkedő szerepe van a települési területek környezetminőségének javításában, elsősorban a zaj és levegőszennyezés mértékének csökkentésében
Az elővárosi vasúti hálózathoz kapcsolódó P+R hálózat elemei meghatározásra és beillesztésre kerülnek a térségi szerkezeti tervbe	Az elővárosi közlekedés fejlesztésének fontos eleme a térségi gyűjtőponti megállókhoz kapcsolódó P+R hálózat. Kijelölésük javítja az elővárosi hálózathoz való kapcsolódási lehetőséget, javítja az utazás kényelmét, közvetve pedig csökkenti a Főváros belterületi célpontjaira irányuló személy-gépkocsi forgalom nagyságát, a bevezető utak terhelését.	A P+R hálózat kijelölése gazdasági szempontból is fontos *(elmaradása jelentős kárt okoz)* mivel a vasúti megállók közeli területek beépülése, illetve e területek más célú besorolásából adódó ingatlanérték növekedés jelentősen rontja e nagy kiterjedésű parkoló területek kialakításának esélyét.	Környezeti vonatkozásban a forgalom átrendezésének *(a személygépkocsi forgalom csökkenésének, illetve a vasút igénybevétele növekedésének)* vannak közvetett pozitív környezeti hatásai, amelyhez képest a tényleges terület-igénybevételből eredő biológiai aktivitásérték romlás *(tekintettel arra, hogy részben már korábban is műszakilag igénybe vett területek felhasználásáról van szó)* lényegesen kisebb jelentőségű.

A térségi szerkezeti terv kiegészül a térségi jelentőségű logisztikai központok meghatározásával.	A logisztikai központok rendszere az agglomerációs a térség hosszú távú fejlesztési dokumentumai szerint is (elsősorban a D-i, DK-i és K-i térségben) kiemelkedő jelentőséggel bír. E központok térségi jelentősége, területi fejlődésük és közlekedési kapcsolatrendszerük bővítésének biztosítása hosszú távú érdek.	A logisztikai központok rendszere jól szolgálja a térség gazdasági potenciáljának növelését, jelenlétük és gazdasági kapcsolatrendszerük további gazdasági fejlődést generál.	A kijelölt térségi jelentőségű logisztikai központok a fő közlekedési tengelyek mentén, környezeti szempontból kevéssé érzékeny területeken kerültek kijelölésre, így azok megvalósítása nem jár a közeli (környezetileg érzékeny) települési területek vonatkozásában jelentős többletterheléssel.
A térségi szerkezeti terv kiegészül a repülőterek meghatározásával *(az országos jelentőségű polgári, kereskedelmi – nemzetközi - repülőtérré fejleszthető, közös felhasználású katonai és polgári, egyéb nyilvános és nem nyilvános repülőterek rendszerével)*	A repülés *(a nyugat-európai minták alapján)* a lakosság részére egyre hétköznapibbá válik mind a gazdaság, mind a szabadidő-eltöltés területén ezért társadalmi érdek fűződik a repülési funkció teljesítésére alkalmas területek e célú felhasználására	A nemzetközi és hazai személyforgalmi és gazdasági kapcsolatok egyre inkább megkívánják a gyors közlekedési módok elterjedését. A repülőterek és környezetük a térségi és helyi szintű gazdaságfejlesztés megkülönböztetett jelentőségű célterületei.	Tekintettel arra, hogy új repülőtér e változtatás keretében nem kerül kijelölésre, a módosításnak nincs számottevő környezeti hatása.
A térségi szerkezeti terv tartalmazza a térségi közforgalmú kikötőket és a személyforgalmi kikötőket, valamint kompátkelőhelyeket	Elősegítik a térség jobb személyközlekedésének kialakulását, ezáltal a lakosság mozgásigényének nem környezetkárosító módon való kielégítését	A gazdaság kiszolgálása szélesebb eszközválasztással lehetséges, a kompközlekedés útrövidítéseket tesz lehetővé, mindkét szempont elősegíti a környezetkímélő közlekedés előtérbe kerülését.	A kikötők jelölésének nincsenek környezeti hatásai
A térségi szerkezeti terv kiegészül az országos kerékpárhálózat agglomerációban haladó szakaszainak meghatározásával.	A kiegészítés elősegíti a fővárosban és az agglomerációban élők rekreációs lehetőségeinek bővülését.	Hozzájárul a hazai és nemzetközi turizmus erősítéséhez. Elősegíti a vendéglátás, vendégfogadás bővülését, ezáltal gazdaságélénkítő, munkahelyteremtő hatású.	Elősegíti az értékes és megóvni javasolt táji, védett természeti területek és látnivalók felkeresését anélkül, hogy az jelentős környezeti terheléssel járna az adott területek szempontjából.

A térségi övezeti tervet érintő változtatások			
Az OTrT övezeti rendszerének megfelelően az országos ökológiai részét képező területeken lehatárolásra kerülnek a „magterület”, „ökológiai folyosó” és a „pufferterület” kategóriák. Azokon a területeken ahol területi ütközés van a védelmi kategóriák lehatárolása és a településrendezési tervekben rögzített területfelhasználás között, ott az agglomerációs terv intézkedéseket javasol az összhang biztosítására Ezzel egyidejűleg az agglomerációs terv módosítása során elmaradnak a hatályos megyei területrendezési tervben (az akkor hatályos OTrT-vel összhangban korábban alkalmazott és lehatárolt övezetek, mint: a „kiemelten fontos érzékeny természeti terület övezete”, a „védett természeti terület övezete”, a védett természeti terület védőövezete”, a „természeti terület” övezete, valamint az „ökológiai (zöld) folyosó övezete” Az ökológiai hálozat övezetei közül a „magterület” és az „ökológiai folyosó” övezetében az agglomerációs törvény módosítása szigorítja az OTrT-ben alkalmazott szabályt azzal, hogy nem ad lehetőséget kivételre. Erre a szigorításra az ad lehetőséget, hogy az OTrT-vel	Össztársadalmi érdekek fűződnek a táji-, természeti értékeink védelméhez, fenntartásához és fejlesztéséhez. Az ennek figyelembevételével a módosított OTrT-ben átalakított és jelen tervben érvényesített- *az ágazati fogalomhasználattal és követelményekkel is összhangba hozott* - védelmi övezeti rendszer mivel szigorúbb és egyértelműbb szabályokat tartalmaz a táji-, természeti értékek védelmére, - kedvező változást jelent a védelem hatékonysága érdekében. Az övezet területei lehatárolása pontosítása során a Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság figyelembe vette a korábbi években a településrendezési tervek véleményezése során kialakított megállapodásokat. Ezen övezetek és övezeti szabályok agglomerációs tervben való alkalmazása ezért egyértelműen pozitív hatású táji-, természeti potenciálok megőrzése valamint a fenntarthatósági követelmények teljesítése érdekében, amelyekhez - a fejlesztési dokumentumok	A lehatárolások érvényesítésének korlátozó hatása lehet egyes települések önkormányzatai számára, mivel az érintett területeken nem dönthetnek szabadon a területhasználat módjáról. A területfelhaszálási lehetősége szűkítésének gazdasági hatása is lehet, amennyiben ezeken a területeken szűkül a gazdaság fejlesztéshez szükségesnek tartott új területek kijelölésének és használatbavételének a lehetősége. Ez hatás csökkenthető, ha olyan településfejlesztési politikát folytat az Önkormányzat és azon belül olyan gazdaságfejlesztési célokat fogalmaz meg, amely összhangban van a térség táji-, természeti és ökológiai potenciáljával. A szabályok szigorítása (egyes területek fejlesztésre való igénybevételből való kizárásának) lehetnek a fejlesztések megvalósítása szempontjából költségnövekedéssel járó hatásai.	Az OTrT-ben bevezetett és az agglomeráció tervében is alkalmazott új övezetek lehatárolása környezeti vonatkozásban egyértelműen pozitív hatású, mivel – *ugyan a korábbi tervben rögzített területnél kisebb kiterjedésű területen* – de a korábbinál hatékonyabb, szigorúbb szabályok alkalmazásával biztosítja a táji-, természeti értékek védelmét. Mivel a térségi szabályozás szigorúbb, mint az OTrT hatályos szabályozása, csak a pufferterületeken ad - területrendezési hatósági eljárás beiktatásával - kivételes esetekben lehetőséget beépítésre szánt terület kijelölésére. *(ennek alapján csak olyan területfelhasználási döntések meghozatalára van lehetőség, amelyek nem járnak együtt a táji-, természeti értékek jelentős sérelmével).* A szabályok szigorításának kiemelkedő jelentősége van a táji-, természeti értékek megőrzése érdekében

szemben az 1:50.000 méretarányban már lehetőség van a területek pőontos lehatárolására, illetve, hogy a Duna Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság szakemberei a törvénymódosítás előkészítése során pontosították a területi lehatárolásokat. Az Önkormányzatok által még vitatott területeken pedig a területrendezési terv széleskörű egyeztetése során mód van a területiériontettség pontosítására	tanusága szerint ebben a az urbanizálódó térségben társadalmi érdekek fűződnek.		
A terv módosítása során - *az OTrT-ben is alkalmazott módszertan alkalmazásával* - felülvizsgálatra és a méretaránynek megfelelő pontosításra kerül a „kiváló termőhelyi adottságú szántóterület" övezeti lehatárolása. (A lehatárolás a törvény egyik mellékletévé, ezzel a vonatkozó korlátozás célterületévé válik.) Az OTrT szabályozáshoz képest (a kivételes lehetőség elhagyása miatt) szigorodik a legjobb termőhelyi adottságú területek védelme Ezen túlmenően meghatározásra és lehatárolásra kerül „a mezőgazdasági művelésre másodlagosan alkalmas terület övezete" amely nem válik a törvény részévé, csak tájékoztató jellegű az önkormányzatok terület-gazdálkodással kapcsolatos döntései megalapozására.	Mivel hosszú távú társadalmi érdekek fűződnek a racionális földhasználati módok és rendszerek kialakításához, a megyei tervben alkalmazott övezetek pozitív hozzájárulást jelentenek ahhoz, hogy a településrendezési tervekben a külterületek területfelhasználási kategóriáit a hosszú távú célok és a területi potenciálok együttes figyelembevételével lehessen meghatározni. Az övezeti lehatárolásokhoz kapcsolódó - *a területhasználat módjára vonatkozó* - ajánlások pedig hozzájárulnak a területhasználatok területi potenciálokkal összhangban történő alakításához. A mezőgazdasági művelésre másodlagosan alkalmas területek lehatárolása tájékoztató jellegű és segítséget az ad Önkormányzatok számára a racionális földhasználat	Országos összehasonlításban a Budapesti agglomerációban kevés a „kiváló termőhelyi adottságú szántóterület", ezért gazdasági érdekek fűződnek ahhoz, hogy ezek a területek hosszú távon is a mezőgazdasági termelést szolgálják. Ez gazdaságilag pozitív hatású. Mivel az övezeti szabály lehetővé teszi, hogy „egyéb lehetőség hiányában, a külön jogszabályban meghatározott területrendezési hatósági eljárás alapján" beépítésre szánt terület is kijelölhető, az övezet alkalmazása nem jelent az indokoltnál erőteljesebb korlátozást a gazdaságfejlesztést szolgáló új területek kijelölésében.	A termőföldvédelem hatékony eszközkészlete bővült ennek a két kategóriának alkalmazásával. Ennek pozitív környezeti hatása kiemelkedő. A „kiváló termőhelyi adottságú szántóterület" övezeti lehatárolása biztosítja a legjobb termőképességű területek védelmét, azt, hogy ne legyen lehetséges e területek beépítés miatti kivonása a mezőgazdasági művelésből A „mezőgazdasági művelésre másodlagosan alkalmas terület övezete" lehatárolása pedig segítséget és érveket nyújt a jó területek mezőgazdasági művelésben tartásához.

	szempontjait figyelembe vevő területfelhasználás érvényesítésére akár az új fejlesztési területek kijelölése, akár az erdősítésre kijelölésre kerülő területek kiválasztása során.		
Új övezetként kerül lehatárolásra az „erdőtelepítésre alkalmas terület övezete” a törvénnyel jóváhagyásra kerülő elemek között. Az OTrT szabályozáshoz képest (a kivételes lehetőség elhagyása miatt) itt is szigorodik az erdősítésre leginkább alkalmas területek védelme Ezen túlmenően az önkormányzatok területgazdálkodással, illetve a biológiai aktivitásérték tervezésével összefüggő döntéseit segíti „az erdőtelepítésre másodlagosan alkalmas terület övezete” lehatárolása. *(Ez az övezeti lehatárolás nem válik a törvény részévé, csak tájékoztató jellegű).*	Hosszú távú társadalmi érdekek fűződnek a területek racionális használatához, a táji és a turisztikai potenciálok növeléséhez, a biológiai aktivitásérték emeléséhez. Az erdőtelepítésre való alkalmasság új elemként jelenik fenti társadalmi érdekek érvényesítése, a racionális területhasználati módok és rendszerek kialakítása érdekében. Az agglomerációs tervben is alkalmazott új övezetek ebben a vonatkozásban is pozitív hozzájárulást jelentenek ahhoz, hogy a településrendezési tervekben a külterületek területfelhasználási kategóriáit a hosszú távú célok és a területi potenciálok együttes figyelembevételével lehessen meghatározni. A kapcsolódó - *a területhasználat módjára vonatkozó* - ajánlások itt is hozzájárulnak a területhasználatok területi potenciálokkal összhangban történő alakításához.	Az övezetek lehatárolásának gazdasági vonatkozásában is pozitív hatása van, mivel a lehatárolás lehetővé teszik az erdőgazdálkodás területi alapjainak bővítését úgy az „erdőtelepítésre alkalmas”, mint „az erdőtelepítésre másodlagosan alkalmas terület övezete” által érintett területen. Gazdasági érdekek is fűződnek ahhoz, hogy a települések - *az épített környezet alakításáról szóló törvényben szabályozott „biológiai aktivitásérték” romlását* - elsősorban olyan területeken kompenzálják - *a biológiai aktivitásérték javítását eredményező erdősítéssel, zöldfelületek kialakításával* - amely területek alkalmasak az ilyen irányú fejlesztésekre. Ugyanakkor a törvényi szabályozás szigorításának lehetnek olyan hatásai, amelyek – a szabadon felhasználható területek relatív felértékelésével és egyes területeken a fejlesztések megakadályozásával többlet-költségeket okozhatnak.	Az új övezetek alkalmazásának környezeti hatása pozitív egyrészt azért, o mert elősegítik az erdőterületek bővítését ebben a térségben, ahol a zöldövezet bővítésének kiemelkedő jelentősége van a táji potenciál alakulásában (a kedvező irányú változások elsősorban az agglomeráció ÉK-i szektorában lesznek markánsak, mert ítt tervezett a területi elsődleges alkalmasság miatt a legtöbb új erdőterület o mivel az erdőtelepítésre alkalmas terület övezetéhez kapcsolódó övezeti szabály korlátozza a beépítésre szánt terület kijelölésének lehetőségét, ezzel - *a legjobb minőségű szántóterületek védelmének mintájára* - az erdőtelepítésre leginkább alkalmas területeket is védi a más célú felhasználástól, ezzel közvetve hozzájárul a takarékos területhasználat célkitűzései érvényesítéséhez is. o Az övezet egésze hozzájárul az agglomerációban a ZÖLDÖVEZET megvalósításához.

Új övezetként kerül lehatárolásra a „kiváló termőhelyi adottságú erdőterület” övezete az FVM adatszolgáltatása figyelembe-vételével.	Az erdők - *és azokon belül is a kiváló termőhelyi adottságú erdőterületek* - megőrzéséhez társadalmi érdekek fűződnek, mert többnyire ezek azok a erdőterületek, ahol a területi potenciáloknak megfelelő, honos állományok alakultak ki.	A „kiváló termőhelyi adottságú erdőterület” lehatárolása gazdasági szempontból is kedvező hatású, mert tájékoztat az erdőállományok differenciáltságáról, a gazdálkodási és ökológiai szempontból is legkedvezőbb adottságú erdők területi elhelyezkedéséről.	A „kiváló termőhelyi adottságú erdőterület”- *mint a szántóterület* - lehatárolása és a hozzá kapcsolódó szigorú szabály alkalmazása - *amely csak kivételesen indokolt esetben, területrendezési hatósági eljárás lefolytatása esetén teszi lehetővé e területeken új beépítésre szánt terület kijelölését és a bányanyitást is korlátozza* - környezeti és tájvédelmi szempontból egyaránt kedvező hatású
A hatályos tervben *(és törvényben)* lehatárolt „térségi tájrehabilitációt igénylő terület” felülvizsgálatával pontosításra kerül az érintett terület. *(A rehabilitált területek törlésre kerülnek)*	Mivel az övezettel érintett területek kiterjedése alapvetően nem változik csak pontosodik, a változtatásnak nincs számottevő hatása	Mivel az övezettel érintett területek kiterjedése alapvetően nem változik csak pontosodik, a változtatásnak nincs számottevő gazdasági hatása	Mivel az övezettel érintett területek kiterjedése alapvetően nem változik csak pontosodik, a változtatásnak nincs számottevő környezeti hatása
A tájképvédelmi terület övezete a hatályos tervben és a törvényben közigazgatási terület határosan került meghatározásra. Jelen módosítás során a térségi jelentőségű tájképvédelmi terület övezete az OTrT-vel megegyező módszertan alkalmazásával kerül kidolgozásra és a területek lehatárolásra.	A tájképvédelemnek a Budapesti agglomerációban a táji és kulturális potenciálok védelme miatt kiemelkedő jelentősége van. Azok a szabályok, amelyek a hatékony tájképvédelmet biztosítanák - *tájvédelmi törvény hiányában* - még csak formálódnak de a területrendezési- és ebből adódóan a település-rendezési eszközök részeként alkalmazhatóvá válnak az OTrT-ben meghatározott szabályok.	A tájképvédelem - *ma még kellően ki nem dolgozott* - szempontjainak érvényesítése, *(az e szempontból szükségessé váló változtatások*) többletköltséget okozhatnak a beruházások előkészítése és megvalósítása során.	A tájképvédelem szempontjainak érvényesítése a területrendezési és a településrendezési tervezésben táji-, környezeti szempontból egyértelműen kedvező hatású. A szabályozás, amely a méretaránynek megfelelő részletezettséggel jelöli ki - *a közigazgatási határosan rögzített érintettségen belül* - a tájképvédelem fő célterületeit, a hatékony védelem eszközrendszerét a településrendezési tervezési eljárásokhoz kapcsolja olyan - *a tájképi értékek fennmaradását biztosítani hivatott* - eszközök alkalmazásával, mint az építmények

			tájba illesztését bizonyító látványterv.
A Budapesti Agglomeráció Területrendezési Tervének markáns eleme volt a térségi zöldövezet kialakítása, illetve védelme. A tervezői javaslat a „zöldövezet" övezetében lehatárolt területen korlátozta (illetve tiltotta) volna új beépítésre szánt terület kijelölését. Tekintettel arra, hogy ez a korlátozó szabály a terv (illetve a törvény) egyeztetése fázisában kikerült a tervezetből, a zöldövezet tartalma a területrendezési tervben kiüresedett. A törvény módosítása során a térségi zöldövezet újradefiniálásra került az alábbi tartalommal: Zöldövezet: a BARTrT-ben alkalmazott térségi övezet, amely a térségi ökológiai hálózat területeit, az erdőterületeket, az erdősítésre alkalmas területeket, a települési térség részét képező nagy kiterjedésű zöldterületeket, a magas zöldfelületi arányú települési térség beépítésre nem szánt területeit, valamint a magas zöldfelületi arányú különleges rendeltetésű térség területeit foglalja magában.	Térségi társadalmi érdek fűződik ebben az - *országos összehasonlításban urbanizált és erőteljesen urbanizálódó* - térségben a zöldövezet védelméhez és fejlesztéséhez. Az alkalmazott meghatárolás, lehatárolás – *bár a 2002-ben megfogalmazott javaslathoz képest kisebb hatékonysággal de* - biztosítja e területek védelmét, a biológiai aktivitásérték növelését. A zöldövezet fejlesztése egyaránt hozzájárul o a térség egésze élhetősége javításához, o a táji-, természeti értékek megőrzéséhez és fejlesztéséhez, o a térszerkezet tagolásához, o a turizmus- idegenforgalom fejlesztési hátterének bővítéséhez o hozzájárul a fejlesztés rendezés összehangolásához azzal, hogy célterületet határol le a zöldövezet típusú fejlesztések meg-valósításához.	Gazdasági vonatkozásban nem jelent többlet korlátozást, mint amit a térségi ökológiai hálózat területei, az erdőterületek, az erdősítésre alkalmas területek, a települési térség részét képező nagy kiterjedésű zöldterületek lehatárolással külön-külön jelent.	Környezeti szempontból – *ökológiai és térszerkezeti szempontból egyaránt* - kiemelkedő jelentőségű a térségi zöldövezet lehatárolása és védelme. Az övezet meghatározása során alkalmazott területi lehatárolások külön-külön és együtt is segítik o a településrendezési eszközök kidolgozását, o illetve elősegíti a következő fejlesztési időszakban az e célra rendelkezésre álló fejlesztési források célirányos felhasználását.

Az OTrT-ben meghatározott új övezetként kerül lehatárolásra a „világörökség” illetve a „világörökség várományos terület” övezete. Jelenleg világörökségi terület csak Budapest területén található, világörökség várományos területek között viszont olyan az agglomerációt jelentősen érintő új elemek vannak, mint a római korú LIMES védvonal, illetve a „Dunakanyar kultúrtáj”, amely az agglomeráción túlnyúló területet érint és a Dunakanyar kiemelkedő értékű tájképe által érintett területet, illetve a hajdani királyi vadászerdők területét érinti és az ott lévő táji-, kulturális értékek komplex védelmét jelenti.	Társadalmi érdekek fűződnek e táji-, történeti és kulturális értékek átfogó védelméhez, amelynek az agglomeráció térségében fontos eszköze a világörökség és a világörökség várományos területek lehatárolása. E lehatárolások *(és a kapcsolódó szabályozás)* alkalmazása a településrendezési tervekben: o egyrészt a törvény erejével is biztosítja a világörökség területek védelmét és településrendezési tervekben való figyelembevételét, o másrészt a világörökség várományos terület kijelölésére szempontjából vizsgált terület meghatározásával és lehatárolásával elősegíti a világörökségi terület szakmai előkészítését, az övezetként lehatárolt területen belül a világörökségi magterület és a pufferterület meghatározását és lehatárolását.	Gazdasági vonatkozásban kettős hatás rögzíthető: o egyrészt turisztikai vonatkozásban kiemelkedő értékű hozzájárulást és többletet jelent a világörökségi helyszín meghatározása o másrészt a világörökségi szintű védelemmel olyan korlátozások is együtt járnak, amelyek korlátozzák a terület és a kijelölendő pufferterületek szabad felhasználását, gazdasági hasznosíthatóságát. Utóbbi vonatkozásban gazdasági szempontból korlátozónak is tekinthető a világörökségi és a világörökség várományos területi lehatárolás. Amennyiben azonban a térség potenciáljából indul ki az értékelés, a komplex hasznok és előnyök bizonyosan számottevőbbek, mint a gazdasági károk egy olyan térségben amelynek elsődleges rendeltetés az érvényes fejlesztési dokumentumok szerint is a rekreáció, a környezetbarát turizmus .	Környezeti szempontból a lehatárolás és a annak továbbtervezés során történő érvényesítése egyértelműen pozitív hatású, hiszen összehangoltan és integráltan járul hozzá a táji-, természeti- és a kulturális örökség védelméhez.
Új övezetként kerülnek lehatárolásra a „történeti települési területek” az OKM adatszolgáltatásában megadott településkört érintő területi lehatárolásokkal.	A történeti települési területek meghatározásához a térségi érdekeken túl helyi érdekek is fűződnek. A közigazgatási határos lehatárolást kiegészítő - *a konkrét területet a méretarány adta pontossággal megjelölő* - ábrázolás	Gazdasági hatása itt sem releváns az övezeti lehatárolásnak, mivel a védelem érvényesítéséből adódó többletköltségek itt sem a területrendezési szabályozásból következnek.	Környezeti szempontból ez a lehatárolás is pozitív hatású, mert felhívja a figyelmet a történeti belvárosok és településközpontok megkülönböztetett kezelésének és az örökségvédelem szempontjait is érvényesítő továbbtervezés

	elősegíti annak településrendezési tervben történő pontosítását. Ezzel a kiegészítéssel válik ez a lehatárolás - *az OTrT-ben rögzítetthez képest továbblépésnek* - társadalmi szempontból pedig pozitív hatásúnak.		szükségességére, illetve kijelöli a továbbtervezés, a speciális szabályozás célterületeit, ezzel lehetőséget ad a fejlesztési és rendezési tervezés eszközkészletének összekapcsolására.
Lehatárolásra kerül a „rendszeresen belvíz járta terület" övezete a KvVM adatszolgáltatása felhasználásával	A „rendszeresen belvíz járta terület" övezet lehatárolás társadalmi szempontból is hasznos, mert tájékoztat azokról a veszélyekről és kockázatokról, amelyek ezeken a területeken a belvizekkel együtt járnak.	A „rendszeresen belvíz járta terület" övezete lehatárolásnak kiemelkedő gazdasági haszna és hatása van, mert megakadályozza, hogy a települések belvízjárta területek irányába bővüljenek, ezzel hosszú távon csökkenthető a belvizek okozta gazdasági károk.	A „rendszeresen belvíz járta terület" övezet lehatárolás környezeti szempontból is pozitív hatású. A lehatárolások elősegítik a településfejlesztési koncepciók és településszerkezeti tervek készítésénél a veszély megelőzés szempontjainak érvényesítését.
Új övezetként lehatárolásra kerül a „nagyvízi meder" övezete a KvVM adatszolgáltatása felhasználásával	A „nagyvízi meder" övezete a Budapesti Agglomeráció területén a Duna hatásterületét érinti. Annak a szabálynak érvényesítéséhez, amely ezeken a területeken megakadályozza az új beépítésre szánt terület kijelölését társadalmi és gazdasági érdekek egyaránt fűződnek, ezért ezek a lehatárolások mindkét vonatkozásban kedvezőnek minősíthetők	Annak a szabálynak érvényesítéséhez, amely ezeken a területeken megakadályozza az új beépítésre szánt terület kijelölését társadalmi és gazdasági érdekek egyaránt fűződnek, ezért ezek a lehatárolások mindkét vonatkozásban kedvezőnek minősíthetők	A nagyvízi meder lehatárolás környezeti hatása is pozitív, mert indirekt módon megremti a „teret a folyónak" EU-s irányelv érvényesítésének lehetőségét.
Új térségi övezetként kerül lehatárolásra a „földtani veszélyforrás terület" övezete. Az övezet lehatárolása során elkülönítésre kerültek a 15 fok feletti lejtők, a csúszásveszélyes területek,	Társadalmi érdekek fűződnek ahhoz, hogy a településrendezési tervekben a földtani veszélyforrások figyelembevételre kerüljenek. Ezzel megelőzhetők azok a károk, amelyeket az érintett	Gazdasági vonatkozásban a kármegelőzésben van kiemelkedő jelentősége az övezeti lehatárolásnak	Környezeti vonatkozásban kedvező az övezeti lehatárolás figyelembevétele, mert hozzájárul a racionális területhasználat kialakításához.

a víznyelők és az alábányászott területek.	területek veszélyforrásokat figyelmen kívül hagyó tervezése okozhat.		
Új övezetként kerül lehatárolásra a „vízeróziónak kitett terület" övezete	Társadalmi érdek fűződik a természeti potenciálok hosszú távú megőrzéséhez, a veszélyeztetettség csökkentéséhez. E cél szolgálatában pozitív hatású az övezeti lehatárolás és az OTrT szerinti szabály érvényesítése	A talaj, mint kiemelkedő jelentőségű természeti potenciál védelméhez járul hozzá az övezeti lehatárolás és a kapcsolódó szabály, amelynek értelmében a lehatárolt területen olyan a településrendezési eszközöket kell alkalmazni, amelyek csökkentik az erózióval való veszélyeztettséget.	Környezeti vonatkozásban is kiemelkedő jelentősége van a termőföld védelmének, a meglévő potenciálok megőrzéséhez, amelyhez az alkalmazott területrendezési eszköz hatékony hozzájárulást jelent.
Új övezetként kerül lehatárolásra a „szélerózióknak kitett terület övezete	A természeti potenciálok részét képező termőtalajt a vízerózión túl a szélerózió – a defláció – is veszélyezteti. Az érintett területeken a veszélyeztetettség csökkentéséhez e vonatkozásban is társadalmi érdekek fűződnek. E cél szolgálatában pozitív hatású az övezeti lehatárolás és az OTrT szerinti szabály érvényesítése	A talaj, a termőföld termőképességének védelméhez járul hozzá az övezeti lehatárolás és a kapcsolódó szabály, amelynek értelmében a lehatárolt területen olyan a településrendezési eszközöket kell alkalmazni, amelyek csökkentik a deflációval való veszélyeztettséget. Gazdasági értelemben azért pozitív hatású, mert hozzájárul a termőhelyi potenciált megőrzéséhez.	Környezeti vonatkozásban is kiemelkedő jelentősége van a termőföld védelmének, a meglévő potenciálok megőrzéséhez, amelyhez az alkalmazott területrendezési eszköz hatékony hozzájárulást jelent.
A Honvédelmi Minisztérium adatszolgáltatása figyelembevételével módosításra kerül a „honvédelmi terület" övezete	Össztársadalmi érdekek fűződnek a honvédelmi célú területek fenntartásához és biztosításához, ezen érdekek azonban csak a hosszú távon is e célt szolgáló területekkel kapcsolatban relevánsak. A Budapesti agglomeráció	A változtatás megnyitja az utat a felszabaduló területek más célú - *az érintett kistérségek és települések fejlesztési célkitűzéseivel összhangban lévő* - rekreációs, vagy gazdasági célú hasznosítása előtt, amely változás gazdasági szempontból egyértelműen pozitívnek értékelhető.	A módosítás környezeti szempontból negatív hatású lehet abban az értelemben, hogy míg a honvédségi területeken - *a zavartalanságnak köszönhetően* - általában biztosított a természeti értékek védelme, ez a védelem más funkciójú területen csak ott érvényesül maradéktalanul, ahol azt más *(védelmi)* övezeti szabályok

	területén a hatályos tervben rögzítettekhez képest jelentősen csökkent az övezettel érintett terület.		biztosítják.

VI. TERVEZŐI NYILATKOZAT A BUDAPESTI AGGLOMERÁCIÓ TERÜLETRENDEZÉSI TERVÉRŐL SZÓLÓ TÖRVÉNY MÓDOSÍTÁSÁNAK OTRT TÖRVÉNYNEK VALÓ MEGFELELÉSÉRŐL

TERVEZŐI NYILATKOZAT

Az Országos Területrendezési Tervről szóló 2003. évi XXVI. törvény és a Budapesti Agglomeráció Területrendezési Tervéről szóló LXIV. törvény módosítása összhangjáról

Alulírott, mint a Budapesti Agglomeráció Területrendezési Tervéről szóló LXIV. törvény módosítása vezető területrendező tervezője nyilatkozom, hogy a tervezett módosítás megfelel az Országos Területrendezési Tervről (OTrT) szóló 2003. évi XXVI. törvényben foglaltaknak.

A Budapesti Agglomeráció területén az országos terület-felhasználási kategóriák, valamint az országos jelentőségű műszaki infrastruktúra-hálózatok, az egyedi építmények az OTrT-ben megállapított térbeli rendnek, illetve a területfejlesztésről és területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvényben meghatározott pontosítási szabályoknak megfelelően kerültek megállapításra.

A Budapesti Agglomeráció Területrendezési Tervről szóló törvény módosításakor lehatárolt térségi övezetek megfelelnek az OTrT-ben megállapított szabályoknak, az övezetek közül a kiemelt térségi és megyei területrendezési tervek készítése során az országos, a kiemelt térségi és a megyei övezetek területi érintettségével kapcsolatosan állásfoglalásra jogosult államigazgatási szervek körének kijelöléséről szóló 38/2009. (II.29.) rendeletben megnevezett térségi övezetek lehatárolása az illetékes államigazgatási szervek előzetes állásfoglalása alapján történt.

Budapest, 2010. május 31.

Schuchmann Péter
vezető területrendező tervező

Tervezői nyilvántartási szám:
TR1-01-5068

VII. A BUDAPESTI AGGLOMERÁCIÓ TERÜLETRENDEZÉSI TERVE ÉS A TERVRŐL SZÓLÓ TÖRVÉNY MÓDOSÍTÁSA TERVEZETÉNEK TÖBBSZÖRI, SZÉLESKÖRŰ EGYEZTETÉSE

1 A 218/2009. számú Kormány rendelet szerinti egyeztetési eljárás

A Budapesti Agglomeráció Területrendezési tervéről szóló 2005. évi LXIV. törvény módosítása tervezetének egyeztetése a 218./2009. Kormány rendeletben rögzítetteknek megfelelően történt meg.

A tervezetet előterjesztő Belügyminisztérium Területrendezési és Településügyi Főosztály a jogszabályban meghatározott körben 135 egyeztetési partner megkeresésével bonyolította le a tervezet egyeztetését. Az egyeztetési eljárás lefolytatására 2010. június 16. – augusztus 16. között került sor, biztosítva ezzel a jogszabályban előírt 60 napos véleményezési határidőt az érintettek számára. A véleményezésre jogosult szervek digitális adathordozón kapták meg a törvénytervezet szövegét annak mellékleteivel együtt. Megkapták továbbá a törvénytervezetet megalapozó valamennyi szakmai alátámasztó anyagot.

A 135 véleményezésre jogosult szerv közül 39 államigazgatási szerv, 81 települési önkormányzat *(köztük Budapest és a megyei jogú város Érd)*, 4 megyei önkormányzat, 11 pedig kistérségi társulás.

Összességében a véleményezésre jogosult szervek közül 74 szervezet, az összes érintett 55%-a adott észrevételt. Véleményt adott továbbá a Jövő Nemzedéke Országgyűlési biztosa és egy társadalmi szervezet.

A települési önkormányzatok véleményeinek összefoglalása

A térségben érintett fővárosi és 80 települési önkormányzat közül 42 *(az érintett önkormányzatok 52 %-a)* adott véleményt.

A települési önkormányzatok véleményeinek és módosító javaslatainak meghatározó többsége a térségi terület-felhasználási kategóriák lehatárolásának pontosítására, a területrendezési tervről szóló Törvény módosításánál kiinduló alapot képező - *a hatályos településszerkezeti tervekben rögzített* – terület-felhasználások következetes érvényesítésére vonatkozott. Az agglomerációs törvényjavaslat véglegesítése során mindazok a települési változtatási igények figyelembevételre kerültek, amelyek indokoltságát és megalapozottságát a települési önkormányzatok a hatályos településszerkezeti terv hitelesített változatának átadásával bizonyították.

Tekintettel arra, hogy az agglomerációs törvényjavaslat kidolgozása során nem került sor moratórium kimondására az új beépítésre szánt területek kijelölése vonatkozásában, a módosítás egyeztetési tervdokumentációja tervezetének 2009. év végi lezárását követő időszakban is több települési önkormányzat hagyott jóvá terület-felhasználást érintő módosítást településszerkezeti terveiben. Az önkormányzatok kérése az elfogadott településszerkezeti tervekben rögzített terület-felhasználási változások érvényesítése volt, melyek az önkormányzatok hitelesített terveinek figyelembevételével megtörténtek.

A települési önkormányzatok közül *Dunaharaszti Gyömrő és Gyál* városok vitatták a városias települési térség és a hagyományosan vidéki települési térség növelésének tervezett 2%-os korlátját. A módosítás előkészítése során az előterjesztő nem támogatta a területi növekmény lehetőségének differenciálását.

Budaörs város az erdőterület besorolású területek szigorú védelme miatt látja megoldhatatlannak településfejlesztési céljai megvalósítását. A város által javasolt enyhítés elfogadhatatlan módon lazította volna az erdőterületek, illetve az erdőgazdálkodási térség védelmét, ezért az a tárcaközi egyeztetéseken nem kapott támogatást.

Néhány települési önkormányzat *(többek között Budapest, Érd, Budakeszi, Nagykovácsi)* vitatta a természetvédelmi szempontból meghatározó jelentőségű „magterület" és „ökológiai folyosó" területek kiterjedését és kérte a területi lehatárolások felülvizsgálatát. A tervezési folyamatban a Vidékfejlesztési Minisztérium pontosította a területi lehatárolásokat. A települési térség terület-felhasználási kategóriába tartozó és az ökológiai hálózat „magterület" és „ökológiai folyosó" övezetével is érintett területek esetében a településrendezési eszközöknek a Törvény módosításával való összhangba hozása során lesz mód a területhasználat mérlegelésére.

A Budapesti Agglomeráció észak-keleti szektorában a települési önkormányzatok egy része *(Vác, Vecsés, Fót)* vitatta az erdőgazdálkodási térség tervezett kiterjedését, mivel a BATrT módosítás tervezete több erdőterületet irányoz elő, mint e települések hatályos településszerkezeti terveikben kijelöltek. Ennek oka az, hogy az OTrT -ben meghatározottak szerint az agglomerációs térségben is szükséges az erdőterületek kiterjedésének növelése. Az agglomerációs törvényjavaslat az OTrT-vel összhangban az erdőterületeken kívül az erdőgazdálkodási térség részének tekinti az erdőtelepítésre alkalmas területeket is. A szabályozás szerint az erdőgazdálkodási térség területének minimum 85%-át a településrendezési eszközök felülvizsgálata során erdőterület, illetve természetközeli terület (kizárólag karsztbokorerdő) terület-felhasználási egységbe kell sorolni. Így érvényesül az OTrT-ben megfogalmazott országos érdek. A fentiek miatt a települési vélemények nem kerültek figyelembevételre.

Több települési önkormányzat *(többek között Vác, Budakalász)* véleményében megfogalmazásra került, hogy a volt zártkerti területeken is indokolt lehetőséget biztosítani a beépítésre szánt terület növelésére. Tekintettel arra, hogy az illetékes földhivatalok és a Vidékfejlesztési Minisztérium is hasonló javaslatot fogalmazott meg, a tervezet véglegesítése során elhagyásra került a „kertgazdasági terület övezete".

Több települési önkormányzat *(többek között Gödöllő, Vecsés, Perbál)* kezdeményezte a „különleges rendeltetésű térségek" besorolásának és területi kiterjedésének felülvizsgálatát. A tervezet átdolgozása során a vitatott területi besorolások módosításra kerültek mindazon területek vonatkozásában, ahol az ellentétes volt a hatályos településszerkezeti tervi besorolásokkal. A különleges rendeltetésű térség beépítésének megakadályozása érdekében az agglomerációs törvényjavaslat kiegészítő szabályt fogalmaz meg mindazon 10 hektárt meghaladó méretű különleges – *az egészségügyi, sportolási, valamint megújuló energiaforrás hasznosítási* - terület beépítésre nem szánt különleges területként való besorolására, amelyeket az OTÉK 2008 évi módosítása előtt – *más besorolási lehetőség hiányában* – az adott település településszerkezeti terve, mint „beépítésre szánt különleges terület"-et rögzített.

A közlekedés vonatkozásában többek között az M11 gyorsforgalmi út nyomvonalának vonalvezetésével kapcsolatban merültek fel észrevételek (*Érd, Herceghalom, Perbál, Telki, Zsámbék*). A nyomvonal az OTrT - ben kijelölésre került, ezért az agglomerációs törvényjavaslat sem térhet el ettől. Változtatni az úthierarchia és a nyomvonal vezetése vonatkozásában csak az OTrT soron következő felülvizsgálata során van mód.

Az M0 körgyűrű nyugati szektora vonatvezetésének pontosításával kapcsolatban merültek fel észrevételek (*Budakeszi, Nagykovácsi*), melyek elfogadásra kerültek. A terv méretarányának megfelelően a nyomvonal pontosításra került.

A településelkerülő utak hiányára hívta fel a figyelmet néhány önkormányzat (*Budakalász, Pomáz*, *Szentendre*). A fenti utak a Nemzeti Fejlesztési Minisztérium egyetértésével feltüntetésre kerültek a Szerkezeti Terven.

A kerékpárutak nyomvonalával kapcsolatban merültek fel észrevételek (*Dunakeszi, Göd, Sződ*). A nyomvonalak – a Szerkezeti Terv méretarányának megfelelően – pontosításra kerültek.

A nagysebességű vasút (NSV) nyomvonalának OTrT - ből és a Törvényből való kivételét kéri *Biatorbágy* település önkormányzata, melyet az előterjesztő nem tud elfogadni. A térségre készült környezeti, gazdasági és társadalmi hatásvizsgálat több változatban vizsgálta az NSV nyomvonal-vezetését. Mind a három változatban csak Biatorbágy település érintésével tudja a nyomvonal a fővárost (Kelenföldi pályaudvart) megközelíteni. Az előterjesztő elfogadja azt az észrevételt, hogy további szakági tervek szükségesek a nyomvonal-vezetés pontosításához.

A törvénytervezet társadalmi egyeztetése első körben az Interneten való közzététel útján valósult meg. Az előterjesztés normaszövege és melléklete egyaránt hozzáférhetők voltak a jogszabályban lőírt hivatalos egyeztetési eljárás kezdetétől, sőt azt követően is. A törvénytervezet hozzáférhetősége két internetes felületen volt biztosított. Egyrészt a TEIR-en keresztül, amely az egyeztetés hivatalos webes felülete volt, másrészt a törvénytervezet alapját képező területrendezési terv módosítást készítő PESTTERV Kft honlapján is elérhető volt a tervezet. Ez utóbbi felületen a véleményezést nagyban megkönnyítette, hogy törvénytervezet térségi szerkezeti terve és a térségi övezetek Google Earth alapon interaktív módon megjeleníthetők, és elérhetők a kapcsolódó előírások is.

A TEIR-en keresztül történő véleményezés lehetőségével két település - Mogyoród és Piliscsaba – élt, esetükben a települési főépítész az internetes felületen keresztül adta meg észrevételeit, amely egyúttal a két önkormányzat hivatalos véleménye is volt egyben. E két észrevétel egyike nem a területrendezési terv méretarányában megoldható észrevétel volt, a másik a hatályos településszerkezeti terv ismételt áttekintését igényelte. A PESTTERV Kft honlapján közzétett változat elérhetőségéről és annak használatáról az egyeztetési eljárásban résztvevők részletes tájékoztatást kaptak. Ez alapján a jogszabály szerinti véleményező szerveken túl társadalmi szervezetek és magánszemélyek számára is hozzáférhetővé vált a tervezet.

A beérkezett vélemények és javaslatok feldolgozása és dokumentálása

Az egyeztetés során érkezett észrevételek feldolgozásra és megválaszolásra kerültek. Az észrevételeket, a tervezői válaszokat és az előzetes ágazati állásfoglalások tartalmazó kötet 2010. novemberében CD adathordozón került megküldésre valamennyi az egyeztetési eljárásba bevont szervezet számára. A táblázatos feldolgozás 1031 sorban és 9 oszlopban tartalmazza az észrevételeket, a tervezői válaszokat, az állásfoglalásokat valamint azt, hogy az észrevétel elfogadásától függően szükséges e tervezet szöveges, vagy térképi munkarészeinek módosítása, kiegészítése, vagy pontosítása.

Tekintettel arra, hogy a táblázat számos esetben a további egyeztetés igényét fogalmazta meg, 2010. december 6-a és 2011. január 12-e között a Belügyminisztérium további egyeztetést tartott az érintett minisztériumok és a véleményezésbe bevont területi szervek képviselőivel. Az illetékes főosztály szervezésében tárcaközi egyeztetésekre került sor természetvédelem, talajvédelem, erdővédelem, ásványi nyersanyagvédelem, kulturális örökségvédelem valamint a közlekedési hálózat vonatkozásában az egyeztetések során vitatott kérdések és véleménykülönbségek tisztázása érdekében. Az egyeztetések eredményei átvezetésre kerültek a véleményeket, válaszokat és állásfoglalásokat tartalmazó köteten *(2011. január)* illetve figyelembevételre kerültek a tervezet átdolgozása során.

A tervezet átdolgozása, a módosításról szóló kormány előterjesztés elkészítése, annak közigazagtási és társadalmi egyeztetése

Az előterjesztés - *az egyeztetési eljárásba bevont partnerek észrevételei alapján* - számos ponton átdolgozásra került. Mivel a törvénymódosítás nem irányul a 2005. évi LXIV. törvény koncepciójának alapvető megváltoztatására, hanem csak az eltelt időben bekövetkezett változtatások érvényesítésére, ezért az előterjesztés alapvető céljait az átdolgozás nem befolyásolta. Ugyanakkor az észrevételezők javaslatai alapján az előterjesztés normaszövege és a mellékletek *(térségi szerkezeti terv, térségi övezetek)* módosításra kerültek. Az átdolgozás legnagyobb mértékben a térségi szerkezeti terv lehatárolásainak pontosítására, továbbá műszaki infrastruktúra hálózatok közül kiemelten a közúthálózat elemeinek pontosítására terjedt ki. A szerkezeti tervi változtatások övezeti változtatásokat is eredményeztek, valamint az egyeztetések eredményeképpen két övezet lehatárolása települési közigazgatási lehatárolásúra változott, egy övezet pedig törlésre került. A törvénytervezet normaszövegében és annak mellékleteiben is átvezetésre kerültek a egyeztetés során megfogalmazott észrevételek közül azok, amelyek szakmailag indokoltak és amelyekben konszenzus alakult ki.

Ezt követően elkészült a Kormány részére szóló előterjesztés a Budapesti Agglomeráció Területrendezési Tervéről szóló 2005. évi LXIV. törvény módosításáról és 2011. január 25-én megkezdődött ennek a közigazgatási és társadalmi egyeztetése. A települési önkormányzatok a „Jogszabályok előkészítésében való társadalmi részvételről" szóló 2010. évi CXXXI törvény alapján vehettek részt a tervezet véleményezésében. A törvénymódosítás tervezete *(a térképi és szöveges mellékletekkel együtt)* a www.kormany.hu honlapon a Dokumentumok között a Böngészést választva a Belügyminisztérium alhonlapon a „Jogszabály-tervezetek" link alatt volt található.
(http://www.kormany.hu./hu/dok?source=1#!DocumentBrowse)

A tervezet, annak mellékletei, valamint az egyeztetések eddigi eredményeit tartalmazó kötet a www.pestterv.hu/bp_agglo.html címen is elérhető volt az önkormányzatok által a korábbi egyeztetési fázisokban már megismert Google Earth alapú internetes publikációként.

Az érintett települési önkormányzatok a 2011. februárjában lebonyolított társadalmi egyeztetés keretében is véleményezhették az előterjesztést. Ebben az egyeztetési fázisban Budapest és Pest megye önkormányzati hivatalai mellett 27 települési önkormányzat (az érintettek 34%-a) fogalmozott meg ismételten véleményt a tervezetről. Az észrevételek többsége a terület-felhasználási kategóriák lehatárolásának pontosítására, illetve az ökológiai hálózat érintettségéből adódó korlátozásokra vonatkozott.. A Vidékfejlesztési Minisztérium 2011. február 18-án átadott – *a magterület és az ökológiai folyosó övezetének lehatárolására vonatkozó* - újabb adatszolgáltatása csökkentette a települési önkormányzatok által is megfogalmazott konfliktusok számát és területi kiterjedését.

Budapest Főpolgármesteri Hivatal Városrendezési Főosztálya a fejlesztési és rendezési tervezés erőteljesebb összehangolásának szükségességére, egy új szellemű területfejlesztési koncepció kidolgozására hívta fel a figyelmet, amelyek együttes eredménye a BATrT törvény következő átfogó felülvizsgálata során lesz majd érvényesíthető. A Főváros illetve Pest megye önkormányzatának részletes szakmai észrevételei és javaslatai beépültek az előterjesztésbe.

A törvénymódosítás társadalmi vitája keretében az önkormányzatokon kívül 4 civil szervezet (a Százhalombattai Környezetvédelmi Egyesület, az Élhető Környezetünkért Egyesület a Független Ökológiai Központ Alapítvány, valamint az Érd - Óváros Szent Mihály Alapítvány) tett észrevételt. A társadalmi vita – ismerve a térségben működő civil szervezetek nagy számát –alacsony részvétel mellett zajlott. A társadalmi szervezetek jellemzően a közlekedési infrastruktúra egyes elemeivel kapcsolatban fejtették ki álláspontjukat. A

vélemények között háromban is említésre kerül a Tököli repülőtér kérdése. A civil szervezetek kifogást emeltek a repülőtérnek a tervezetben történő szerepeltetése ellen. A vélemények figyelembevételére azért nem volt lehetőség, mivel a 2030/2001. (II.9.) és 2346/2004. (XII.26.) Korm. határozatok alapján a tököli repülőtér területe „polgári légi közlekedési és kiegészítő vállalkozási célú" területként került értékesítésre, ezért a törvényjavaslat nem teheti meg, hogy nem sorolja be a területet térségi jelentőségű repülőtérként. Közlekedéssel kapcsolatos kérdést vetett fel a Százhalombattai Környezetvédelmi Egyesület is mivel nem értett egyet az M11 út nyomvonalával és a százhalombattai Duna-híd helyével. Az úthierarchia és a nyomvonal vezetése vonatkozásában változtatásra a soron következő felülvizsgálata során van mód. A Független Ökológiai Központ Alapítvány a zöldövezettel kapcsolatosan megjegyzi, hogy a fogalom meghatározása és a zöldövezet térségi lehatárolása nincs összhangban egymással. A felvetés nem időszerű, mivel a zöldövezet kivételre került az agglomerációs törvényjavaslatból.

A BATrT módosításáról szóló kormányelőterjesztés tervezete az észrevételek együttes mérlegelésével 2011. márciusában került véglegesítésre.

A LEGFONTOSABB FELHASZNÁLT FORRÁSOK ÉS IRODALMAK JEGYZÉKE

Törvények

A Budapesti Agglomeráció Területrendezési Tervéről szóló 2005. évi LXIV. törvény

Az Országos Területrendezési Tervről szóló *(2008-ban módosított)* 2003 évi XXIV. törvény

„Magyar településhálózat helyzetéről és távlatairól" szóló 2009 évi országgyűlési előterjesztés

Településrendezési tervek

A Budapesti agglomeráció települései hatályos településszerkezeti tervei *(az Önkormányzatok adatszolgáltatása, illetve az Állami Főépítészi Iroda számára rendelkezésre álló szakmai dokumentumok szerint.*)

Fejlesztési dokumentumok

Közép-Magyarországi Régió Területfejlesztési Koncepciója *(Készítették a Pro Régió Ügynökség munkatársai: Farkas Piroska, Fogarasi Gyula, Gordos Tamás, Huszár Richárd, Dr. Lukovich Tamás, Kovács Máté György, Pej Zsófia, Szilvási Zsuzsa. Vezető tervező: Orosz György. 2006. március).*

A Budapesti Agglomeráció Területfejlesztési Koncepciója és Stratégiai Programja *(A kidolgozó szakértői csoport tagjai voltak: Gauder Péter (témafelelős), Tosics Iván, Gerőházi Éva, Molnár László, Schuchmann Péter, Ongjerth Richárd, Bedőcs Bernadett, Lelkes Nóra és Ditróy Gergely 2007. július)*.

Budapesti Agglomeráció Gazdaságfejlesztési Kiemelt Programja. *(BAFT Gazdaságfejlesztési ad hoc Szakmai Bizottsága, 2006. július)*

Budapesti Agglomeráció Környezetgazdálkodási Kiemelt Programja *(BAFT Környezetgazdálkodási ad hoc Szakmai Bizottsága, 2006. július.)*

Budapesti Fejlesztési Pólus Stratégiai Koncepció *(MTA RKK Budapesti Osztály, Városkutatás Kft., 2006. június.)*

Ágazati dokumentumok

Budapest közlekedési rendszerének fejlesztési terve *(FKT. URB Konzorcium 2008. december)*

Pest Megye III. Környezetvédelmi Programja (2009-2013) *(AACM Centrál Europe Kft, 2008. október)*

Pest megye Önkormányzatának Hulladékgazdálkodási terve (2009-2014) *(ENVEX Kft, 2009. október)*

Statisztikai források:

A Központi Statisztikai Hivatal hivatalos adatai (www.ksh.hu)

Statisztikai tükör II. évfolyam 90. és a 99. szám – A GDP területi különbségei Magyarországon, 2006-ban, illetve 2007-ben *(KSH, 2008. július, 2009. július)*

Közlemények a budapesti agglomerációról 14. kötet – Társadalmi, gazdasági jellemzők. *(KSH Tájékoztatási főosztály Területi tájékoztatási osztály, 2007.)*

A gazdasági folyamatok regionális különbségei Magyarországon 2008-ban. *(KSH, 2009. november)*

Magyarország számokban 2008. *(KSH, 2009. július)*

2009 évi területhasználati adatok (www.takarnet.hu)